

Acta-1966

- Artikel 1. *Opening*
- Artikel 2. *Credentiebrieven*
- Artikel 3. *Moderamen*
- Artikel 8. *Benoeming Ds. J. v. Bruggen tot hoogleraar*
- Artikel 10. *Instructie particuliere synode Noord-Holland.*
- Artikel 14. *Sluitings toespraak.*

Acta-1967

Week 1

- Artikel 1. *Opening.*
- Artikel 2. *Credentiebrieven.*
- Artikel 3. *Moderamen.*
- Artikel 8. *Instructie particuliere synode Drenthe.*
- Artikel 10. *Toetsing klacht Drenthse afgevaardigde.*
- Artikel 16. *Besluit ten aanzien van ds. B. J. F. Schoep.*
- Artikel 17. *Spreken van ds. van Ommen.*
- Artikel 18. *Besluit ds. Schoep niet te ontvangen.*
- Artikel 20. *Commissies van voorbereiding.*
- Artikel 24. *Besluit over verzoek Enschede-Oost.*

Week 2

- Artikel 28. *Agendum*
- Artikel 29. *Uitnodigen van hoogleraren.*
- Artikel 31. *Besluit inzake vooropleiding.*
- Artikel 37. *Besluit inzake spreekconsent studenten.*
- Artikel 39. *Besluit over brief kerk Wormer.*
- Artikel 41. *Besluit inzake openlijke verklaring.*

Week 3

- Artikel 46. *Besluit rapport psalmberijming.*
- Artikel 49. *Besluit over te volgen koers inzake psalmberijming*
- Artikel 52. *Besluit inzake liturgische formulieren.*
- Artikel 58. *Besluit inzake bezwaarschrift brs. Poortinga.*

Week 4

- Artikel 64. *Besluit inzake approbatie beroep ds. J.P. Moerkoert.*
- Artikel 66. *Besluit inzake coördinatie kerkbouw.*
- Artikel 68. *Besluit zaak ds. A. Duits.*
- Artikel 72. *Besluit inzake bezwaarschrift br. W. E.H.Sleijster.*

Week 5

- Artikel 76. *Regelingen Verzameling gelden voor Theologische Hogeschool.*
- Artikel 79. *Verslag deputaten curatoren Theologische Hogeschool*
- Artikel 80. *Principieel onderwijs aan de Theologische Hogeschool.*
- Artikel 83. *Besluit inzake andere regeling van verzamelen gelden Theologische Hogeschool.*
- Artikel 85. *Besluit inzake praktische vorming van studenten in de theologie.*
- Artikel 87. *Besluit inzake eventuele uitbreiding corps docentium.*
- Artikel 89. *Besluit over Financiën Theologische Hogeschool.*

Week 6

- Artikel 95.** *Besluit C.I.O.*
- Artikel 97.** *Besluit bezwaarschrift Schouwerzijl.*
- Artikel 98.** *„Verzoekschrift” van de kerken van Oost-Soemba/Savoe.*
- Artikel 99.** *Besluit inzake verzoekschrift van kerken van Oost-Soemba/Savoe.*
- Artikel 103.** *Besluit contact Soembanese kerken.*
- Artikel 105.** *Besluit Financieel verslag Soemba-deputaten.*
- Artikel 107.** *Besluit Radio-uitzending kerkdiensten.*
- Artikel 109.** *Besluit inzake minimum- tractementen*
- Artikel 112.** *Besluit inzake het uitnodigen van hoogleraren ter generale synode*

Week 7

- Artikel 118.** *Besluit verslag van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool*
- Artikel 120.** *Besluit inzake „onderlinge verhoudingen” aan de Theologische Hogeschool*
- Artikel 122.** *Besluit wijziging reglement der Hogeschool en instructie voor curatoren*
- Artikel 125.** *Besluit inzake bezwaarschrift br. J. B. Escher*

Week 8

- Artikel 133.** *Besluit zaak Kampen*
- Artikel 137.** *Besluit inzake bezwaarschrift classis Noord-Brabant/Limburg*
- Artikel 139.** *Besluitzaak- ds. J. v. d. Schaft*
- Artikel 142.** *Besluit zaak – ds L. E. Oosterhoff en kerk Beverwijk*
- Artikel 144.** *Besluit inzake huwelijksbevestiging*
- Artikel 146.** *Brief ds. G. v .d .Brink*

Week 9

Commissievergaderingen

Week 10

- Artikel 160.** *Bezwaarschrift classis Noord-Brabant/Limburg 1965/'66 betreffende het „eeuwig leven”*
- Artikel 162.** *Besluit afwijzing bezwaren van de buitengewone particuliere synode van Noord-Holland inzake het niet ontvangen van ds. B.J.F. Schoep*
- Artikel 164.** *Besluit inzake bezwaarschrift classis Noord-Brabant/Limburg 1965/'66 betreffende het „eeuwig leven”*
- Artikel 166.** *Besluit brief kerk Almkerk- Werkendam*
- Artikel 168.** *Besluit inzake bezwaarschrift br. R. Menninga*

Week 11

- Artikel 172.** *Besluit inzake bezwaarschrift ds. C. P. Plooy*
- Artikel 174.** *Besluiten inzake revisieverzoek kerkeraad Beverwijk (scriba G. Stulp)*
- Artikel 176.** *Besluit betreffende correspondentie met buitenlandse kerken*
- Artikel 181.** *Besluiten Geestelijke verzorging militairen*
- Artikel 185.** *Besluiten inzake bezwaarschrift classis Noord-Brabant/Limburg betreffende niet toelating ter particuliere synode*
- Artikel 188.** *Besluit correspondentie met buitenlandse kerken*
- Artikel 190.** *Brief aan The General Assembly of the Presbyterian Church in Korea*
- Artikel 191.** *Appèl raad gereformeerde kerk te Eindhoven*
- Artikel 194.** *Besluit inzake „publiek geschrift” van br. J. C. v. d. Akker en br. P. de Vries*

Week 12

- Artikel 199.** *Besluit inzake bezwaarschrift br. G. H. Arnold*
- Artikel 202.** *Besluit over revisieverzoeken ten aanzien van de zaak Groningen-Zuid (ds. A. v. d. Ziel) betreffende de „achtergronden”*
- Artikel 204.** *Besluit over revisieverzoeken ten aanzien van zaak-Groningen-Zuid („samenspreken”)*
- Artikel 206.** *Besluit inzake revisieverzoeken ten aanzien van zaak Groningen-Zuid („schorsings-waardigheid”)*

- Artikel 209.** *Besluit over revisieverzoeken ten aanzien van zaak-Groningen-Zuid („preekpassage“)*
- Artikel 211.** *Besluit over revisieverzoeken ten aanzien van zaak-Groningen-Zuid („de functie van de classis“)*
- Artikel 213.** *Besluit revisieverzoeken ten aanzien van zaak-Groningen-Zuid („Groningen-Noord“)*

Week 13

- Artikel 221.** *Besluit inzake revisieverzoeken ten aanzien van zaak-Groningen-Zuid („schorsing in eigen verantwoordelijkheid“)*
- Artikel 223.** *Besluit inzake ten aanzien van revisieverzoeken zaak-Groningen-Zuid („de functie van de particuliere synode“)*
- Artikel 225.** *Besluit inzake overige bezwaren ten aanzien van zaak-Groningen-Zuid*
- Artikel 228.** *Besluit inzake gelijklopende bezwaarschriften in de zaak Groningen-Zuid*
- Artikel 230.** *Besluit inzake bezwaarschrift van de raad van de gereformeerde kerk te Groningen-Zuid*
- Artikel 232.** *Besluit inzake bezwaren tegen de afzetting van ds. A. van der Ziel*
- Artikel 234.** *Besluit inzake bezwaarschrift van br. en zr. van Wageningen tegen de uitspraak van de particuliere synode van Groningen 1967*
- Artikel 239.** *Besluit bezwaarschrift br. K.Kruyswijk*
- Artikel 241.** *Besluit rapport inzake brief particuliere synode van Groningen 1967 over correspondentie-Korea.*

Week 14

- Artikel 245.** *Besluit inzake rapport deputaten-correspondentie Hoge Overheid*
- Artikel 247.** *Besluit inzake brief van de „generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland“*
- Artikel 250.** *Besluit Amendement inzake ontwerp tekst Heidelbergse Catechismus*
- Artikel 254.** *Besluit inzake samenspreking met de Christelijke Gereformeerde Kerken*

Week 15

- Artikel 261.** *Bezwaarschrift van br. D. Roorda te Voorthuizen*
- Artikel 263.** *Besluit inzake het gravamen van br.D.Roorda te Voorthuizen*
- Artikel 271.** *Besluit ten aanzien van de zaak-Utrecht*
- Artikel 272.** *Concept-Instructie quaestor generale synode*

Week 16

- Artikel 282.** *Besluit t.a.v. rapport deputaten-doop geadopteerde kinderen*
- Artikel 285.** *Besluit correspondentie met Korea*
- Artikel 288.** *Benoeming deputaten*
- Artikel 290.** *Besluit inzake voordracht benoeming deputaatcurator*
- Artikel 295.** *Sluitingswoord praeses*

- BIJLAGE 1. PRESENTIE EN LITURGIE TER GENERALE SYNODE VAN AMERSFOORT-WEST 1967
- BIJLAGE 2. van de deputaten benoemd door de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven 1964-1965 ter bestudering van de vraag of de positie van een legerpredikant voor onbepaalde tijd onder vredesomstandigheden aanvaardbaar is.
- BIJLAGE 3. RAPPORT VAN DEPUTATEN van de Gereformeerde kerken in Nederland voor de Geestelijke verzorging van militairen, benoemd door de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/1965.
- BIJLAGE 4. RAPPORT van deputaten, benoemd door de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, voor radio-uitzending van kerkdiensten.
- BIJLAGE 5. Advies van door de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 benoemde deputaten betreffende de heilige doop te bedienen aan wettig geadopteerde kinderen.
- BIJLAGE 6. RAPPORT van Deputaten, benoemd door de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven 1964 inzake de Liturgische Formulieren.
- BIJLAGE 7. VERSLAG van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool over het tijdvak januari 1964 tot december 1966.
- BIJLAGE 8. RAPPORT van de deputaten voor samenspreking met deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken aan de generale synode van Amersfoort-West.

- BIJLAGE 9 Deputaten voor contact met de Soembanese kerken.
- BIJLAGE 10 RAPPORT van Deputaten - Psalmberijming.
- BIJLAGE 11 RAPPORT van commissie III inzake correspondentie met de buitenlandse kerken.
- BIJLAGE 12 RAPPORT van Commissie III inzake regels voor correspondentie met buitenlandse kerken.
- BIJLAGE 13 RAPPORT van commissie 1 inzake samenspreking niet de Christelijke Gereformeerde Kerken.
- BIJLAGE 14 RAPPORT van Commissie II inzake een appèlschrift van de classis Noord-Brabant-Limburg inzake het „eeuwige leven“.
- BIJLAGE 15 COMMISSIE-RAPPORT' inzake voorstel van de particuliere synode van Drenthe tot het weer invoeren van een openlijke verklaring bij de aanvang van elke Generale Synode.
- BIJLAGE 16 RAPPORT van commissie 11 inzake het rapport van deputaten, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 betreffende „de doop van wettig geadopteerde kinderen“.
- BIJLAGE 17 MINDERHEIDSRAPPORT uit Commissie II (van de leden H. D. van Herksen en D. van Houdt) inzake het rapport van deputaten, benoemd door de generale .synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 betreffende „de doop van wettig geadopteerde kinderen
- BIJLAGE 18 REGLEMENT voor de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland, laatstelijk vastgesteld door de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Amersfoort-West in 1967.
- BIJLAGE 18a INSTRUCTIE voor de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland, te Kampen. laatstelijk vastgesteld door de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland. gehouden te Amersfoort-West in 1967.

ACTA VAN DE GENERALE SYNODEN VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN

IN NEDERLAND

ACTA VAN DE GENERALE SYNODEN

van

GEHOUDEN TE AMERSFOORT-WEST OP 18 EN 19 OKTOBER 1966
EN
GEHOUDEN TE AMERSFOORT-WEST VAN 4 APRIL 1967 TOT 9 NOVEMBER 1967

**BIDSTOND VAN DE GEREFORMEERDE KERK TE AMERSFOORT-WEST
OP MAANDAG 17 OKTOBER 1966.**

Bidstond

Op maandag 17 oktober 1966, des avonds om 8 uur, is de kerk van Christus te Amersfoort-West, daartoe samengeroepen door haar kerkeraad, bijeengekomen in de Westerkerk om Gods zegen af te smeken over de arbeid van de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, die op dinsdag 18 oktober haar zittingen zou aanvangen.

De praeses der vorige synode, drs. D. Deddens te Leeuwarden, ging in deze dienst des Woords en der gebeden voor.

Hij bediende Gods Woord in 1 Timotheüs 6: 20 en 21 met als thema: Paulus' bevel aan Timotheüs ter bewaring van het toevertrouwde maar fel bedreigde pand.

Hierbij werd gewezen op de reden tot dit bevel, de inhoud van dit bevel en de belofte bij dit bevel. In het hierna volgende gebed werd het licht van Gods Woord en Geest gevraagd over de arbeid der synode.

Begroetingssamenkomst

Na deze dienst heeft een korte samenkomst plaats gevonden, waarin de afgevaardigden der synode kennis hebben gemaakt met hun gastheren en gastvrouwen.

**ACTA VAN DE GENERALE SYNODE VAN DE GEREFORMEERDE
KERKEN IN NEDERLAND, GEHOUDEN TE AMERSFOORT OP
18 EN 19 OKTOBER 1966.**

Eerste zitting, dinsdag 18 oktober 1966

Artikel 1.

Opening

Namens de kerk te Amersfoort-West, door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven aangewezen als roepende kerk voor de volgende generale synode, opent ds. J. J. Arnold om 9.30 uur de vergadering. Hij laat zingen uit Psalm 118 de verzen 3, 7, 8 en 9, leest 2 Timotheüs 2: 1-13 en gaat voor in gebed.

Bij de opening van de dertigste generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland sedert 1892 houdt ds. Arnold de volgende toespraak:

 Geliefde broeders,

Uit naam van de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Amersfoort-West heet ik u hartelijk welkom.

U wordt geroepen tot een zeer verantwoordelijke taak, het benoemen van een hoogleraar aan de Theologische Hogeschool der kerken in de Nieuw-testamentische vakken. De broeder die geroepen zal worden en de genade tot deze bediening verkrijgt, zal een eenzame positie ontvangen en opgedragen krijgen; een positie, welke niemand uit eigen kracht bekleden kan. En toch zal deze broeder die positie kunnen innemen; hij zal de kracht daartoe ontvangen welke reeds voor hem klaar ligt, evenals u uw roeping volbrengen kunt door de wijsheid, welke voor u klaar ligt.

Ik zei immers, dat onze broeder geroepen zal worden en de genade ontvangen zal. Want onze God die ons roept is onze Bondsgod. Hij roept ons te verkeren onder Zijn zegen en om Zijn zalving te genieten. Onze God gaf ons immers Zijn Zoon, Zijn Eniggeborene, onze Borg en Middelaar, Die Zich kocht een gemeente tot het eeuwige leven uitverkoren, in de enigheid van het ware geloof. Het is heerlijk in die gemeente onder Zijn zalving te leven door de verzoening van Hem, onze Heiland, die heden, vanwege Zijn gehoorzaamheid, van de Vader mag zijn ons enig Hoofd, onze enige algemene Bisschop en onze enige Meester. Wij weten dit in geloof. Wij mogen dit ook bevinden. Zijn werk is immers in de historie te herkennen; wij maken het mee, we merken het op, we danken Hem ervoor en we leven er steeds uit. Hoe schitterend bevinden wij niet de zorg van Hem, ons enig Hoofd, onze enige algemene Bisschop en onze enige Meester, in de rijkdom, welke we door Zijn goede zorg mogen bezitten b.v. in de belijdenisgeschriften der kerk en in de ondertekeningformulieren voor dienaren des Woords en hoogleraren der kerken. Wij worden wonderlijk bewaard bij het gemeenschappelijk heil en verwaardigd om te strijden voor het geloof, dat eenmaal de heiligen is overgeleverd. Het functioneren van genoemde formulieren - ik noem hier maar iets, maar juist wat uw vergadering immers rechtstreeks raakt - doet ons met vreugde onze Heiland herkennen. De grote Curator van kerken en Hogeschool der kerken heeft door Zijn Heilige Geest ons wel in de liefde tot de waarheid willen behoeden. En de curatoren van de Hogeschool, deputaten ener synode, maar in hun verantwoordelijkheid aan hun opdrachtgevers-hierbeneden verantwoordelijk aan de grote Curator-in-heerlijkheid hierboven, zij hebben reeds de Hogeschool overeenkomstig hun roeping gekoesterd. En in hun vraag om een spoedige synode kwam hun zorg opnieuw aan het licht.

De kerken hebben dit ook begrepen.

Onze God stelde onze broeders curatoren namelijk voor een nieuwe nood. Hij stelde de Hogeschool voor een nieuwe nood en daarin de kerken. Een nood, welke tevens verdriet betekende in het leven van één onzer hoogleraren. Want wat moet het bitter zijn zijn krachten zich te zien ontnemen en van een heerlijk werk ontslag te krijgen op een tijd, waarop een mens Gods nog niet verlangt naar ontslag.

In dagen, waarin de belijdenis der kerk van haar kracht wordt beroofd en het naspreken van het Woord Gods schier niet meer wordt gekend, omdat de klaarblijkelijkheid van het Woord zelf niet meer wordt gekend en

het Woord met de Schrift in de hand zelf wordt tegengesproken - het één hangt met het ander samen en het vindt plaats in wisselwerking - in die dagen is het eerste eis de aanstaande dienaren des Woords in de vragen der hermeneutiek in te leiden. De „entmythologisering" juist ook van het Nieuwe Testament is heus niet enkel daar op gang gekomen en werkelijkheid, waar deze gruwel aldus wordt benoemd. Hoogleraar in Nieuwtestamentische vakken te zijn aan een gereformeerde Hogeschool vraagt dan ook bijzonder veel en is een rijke opdracht, een hoge verwaardiging. Deze opdracht niet meer te mogen vervullen - wij belijden daar immers Vaders hand in - moet voor broeder Jager een zaak van groot verdriet zijn. Wij willen dit heden niet vergeten. Tot deze opdracht geroepen te worden zal voor zijn opvolger een zaak van spanning en van almeer onderworpenheid wezen. Maar de Here hierboven, die alle verdriet regeert en die de roeping regeert, is de God van alle vertroosting. En u weet, wat het woord „ vertroosting" in de Schrift voor rijke inhoud heeft. Er wordt door weergegeven een veelvoudig werk van de Heilige Geest. Het spreekt van kracht en bemoediging voor alle situaties, waarin onze God ons brengt. Op Zijn vertroosting mogen we rekenen, wanneer we aan Hem ons dankbaar onderwerpen en in gebeden weten te leven.

Het was eveneens in Amersfoort, het was de synode van 1948, dat prof. Jager werd benoemd. Prof. Greijdanus was door de Here uit ons midden weggenomen. En toen in het openingswoord van die synode door de toenmalige praeses van de roepende kerk de broeders werd gewezen op de belofte van wijsheid, inzicht en bekwaamheid, indien zij maar wisten te vragen, werd door hem ook opgemerkt: „Prof. Greijdanus heeft ons geleerd voorzichtig en nauwgezet om te gaan met het Woord Gods om dit te verstaan en de wil des Vaders te kennen. Hij is ons daarin tot voorbeeld geweest. En ik ben er zeker van, dat gij in zijn voetstappen wilt wandelen en uzelf en uw werk wilt onderwerpen aan het Woord en alzo aan de leiding van de Heilige Geest".

Nu zijn we weer in Amersfoort. Wel is er veel veranderd. In 1948 was het Amersfoort zonder meer. Nu echter spreek ik u toe namens de kerkeraad van Amersfoort-West. Door voortgaande kerkinstituering heeft onze Heiland in gunst over ons Zijn werk weer verder gebracht. In tijden van afbraak en strijd is het eerbiedig hierop te letten. Er is dus voortgang geweest, welke continuïteit is. En die continuïteit zullen we blijvend erkennen. Dat bij de benoeming van br. Jager de naam Amersfoort valt en dat bij die van zijn opvolger dezelfde naam moet vallen is niet beslissend. Eén ding is belangrijk, dat blijvend gesproken zal worden van „voorzichtig en nauwgezet om te gaan met het Woord Gods om dit te verstaan en de wil des Vaders te kennen". En deze continuïteit zal er niet één zijn van enkele tientallen jaren, van Greijdanus via Jager naar de thans te benoemen hoogleraar, maar zij zal er één zijn van de eeuwen. Hierbij kan ik aansluiten bij hetgeen ds. Deddens ons gisteravond verkondigen mocht en daarbij tegelijk de dank uitspreken voor de wijze, waarop hij in de bediening des Woords en des gebeds is voorgegaan. Immers, hetgeen Timotheüs van Paulus gehoord had moest hij, krachtig in de genade in Christus Jezus, toevertrouwen aan vertrouwde mensen, die bekwaam zouden zijn om ook anderen te onderrichten. Het krachtig zijn in de genade van onze Here Jezus Christus moet blijvend voorop staan. Want de opdracht was zwaar, bleef zwaar en is zwaar en zal zwaar zijn. Niet voor niets spreekt Paulus juist in dit verband over het lijden als een goed soldaat van Jezus Christus en over het strijden van de kamp volgens de regels. „Maar het Woord Gods is niet geboeid" - de continuïteit zal blijven.

De kerkeraad van de gemeente des Heren te Amersfoort-West heeft deze synode dan beroepen uitsluitend voor deze ene zaak: voorziening in de genoemde hoogleraarsvacature. Zeven particuliere synoden hebben de raad hierom verzocht. Niet één particuliere synode heeft een anders gericht verzoek gedaan. Eén kerk heeft een korte suggestie uitgebracht de eerstvolgende generale synode (bijeën te roepen tegen april 1967) enkele maanden vroeger bijeën te roepen. Het zou derhalve een heersen over de kerken zijn geweest, indien de raad aan de verzoeken der particuliere synoden niet had voldaan, waar hij geen strijdigheid met Schrift en confessie of ook kerkenorde in het verzochte kon ontdekken.

Integendeel, de nood van de Hogeschool en van de kerken werd hem aangetoond. De vervroegde bijeenroeping van de generale synode, welke in april van het komende jaar naar de orde zal vergaderen, zou nieuwe nood in de kerken hebben veroorzaakt; dit werd de raad onmiddellijk duidelijk, toen hij tijdens de voorbereiding ertoe met de te verwachten zaken, rapporten en appèlzaken, werd geconfronteerd. Veel zou niet op tijd kunnen worden voorbereid en appèlzaken zouden niet-volledige en onrechtvaardige behandeling ontvangen.

Bovendien was er geen moeite om tot een tussentijdse synode te komen. Niet voor de eerste keer werd de kerkeraad met deze materie geconfronteerd. In de dagen der Vrijmaking is de zaak van een „buitengewone" of ook „tussentijdse" synode reeds aan de orde geweest, en voor bepaalde omstandigheden Schriftuurlijk-geëist bevonden. Dit blijkt uit hetgeen plaatselijk te doen is geweest over het woord „ordinaarlijk" in art. 50 van onze K.O. En wat in Amersfoort zeer uitvoerig aan de orde is geweest is in al de Kerken voor de aandacht geplaatst. Ik behoef u slechts te wijzen op het geschrift, dat de broeders K. Schilder en P. Deddens

samen deden uitgaan, „Eerste- en Tweedehands Gezag", in welk geschrift zeer uitdrukkelijk over een „tussentijdse synode" wordt gesproken. En zulk een „tussentijdse synode" - waarover communis opinio was - werd gezien als in tegenstelling met de hiërarchische zelfcontinuering ener synode, gelijk in die dagen zich voordeed. Juist tegenover alle verkeerde heerschappij in de kerken is uitvoerig het recht - overeenkomstig art. 50 der K.O. - van een „tussentijdse synode" voor een geval van nood (een kwestie van dringende leertucht werd als voorbeeld genoemd) verdedigd. Wapen tegen hiërarchie.

Het zou ook wel een trieste zaak zijn voor de kerken van de Here Jezus Christus, wanneer de kerkenorde zulk een synode verhinderde en als in geval van nood alleen van een „vervroegde synode" sprake zou kunnen zijn. In dat geval zou de K.O. een middel zijn om de voortgang van het kerkelijk leven te hinderen; een dwangbuis, waarin het leven werd verstikt; en dit, terwijl de K.O. juist is aangenomen tot de goede orde, het léven, der kerken. En het léven der kerken is gediend, wanneer thans voorzien wordt in de door de broeders curatoren geconstateerde bestaande nood en wanneer de kerken, ook de bezwaarde broeders in de kerken, gelegenheid ontvangen zich in alle rust voor te bereiden voor de synode van april in het volgend jaar. Het kerkelijk leven mag niet opgehouden, maar het leven in de kerken moet gediend worden. Wij leven niet onder een reglement(enbundel), maar met een kerkenorde in een schone gemeenschap.

De kerkeraad kon derhalve maar één ding doen: spoed betrachten met het voldoen aan de verzoeken van de particuliere synoden tot hem gericht.

En de nood aan de Hogeschool der kerken was toch tastbaar. Niet enkel moest prof. dr. H. J. Jager ontslag vragen uit de actieve dienst als hoogleraar in de Nieuwtestamentische vakken met ingang van de cursus 1966/'67 en hebben deputaten-curatoren, overeenkomstig art. 6 van hun instructie, dit ontslag verleend en wel „eervol en onder betuiging van dank voor het gegeven onderwijs"; maar tengevolge van de langdurige ziekte van prof. Jager is in het bijzonder het onderwijs in genoemde vakken geruime tijd onregelmatig geweest. Daarom moest juist in dit geval de vacature niet langer dan noodzakelijk is onvervuld blijven. Zou er geen „tussentijdse synode" worden beroepen dan zou, naar te verwachten is, eerst begin 1968 het werk kunnen worden aangevangen, terwijl in het omgekeerde geval de nieuwbenoemde hoogleraar zijn arbeid reeds gedurende een deel van de cursus 1966/'67 zou kunnen verrichten en de voorbereiding voor de volgende cursus tijdig zou kunnen plaatsvinden.

De nood is er helaas. Het was derhalve eis het tijdperk tussen de opening der vorige synode en die van deze korter te nemen dan de regelmatige drie jaar. Nu moet en mag ook het agendum der synode kort zijn. Kort - maar niet minder belangrijk. Aan het begin van mijn openingswoord heb ik u daar reeds op gewezen.

Moge het u gegeven zijn in een eennarigheid, gelijk aan die welke, naar ons werd medegedeeld, tot de aan u voorgelegde voordracht leidde, het door de kerken u opgedragen agendum af te werken en de zeer belangrijke beslissing te nemen, opdat wij in de kerken hier op de aarde, maar ook onze Héiland boven, in de toekomst met vreugde constateren mogen, dat ook nu aan de Hogeschool van de gereformeerde kerken te Kampen wordt „geleerd voorzichtig en nauwgezet om te gaan met het Woord Gods om dit te verstaan en de wil des Vader te kennen".

En voorts, „het Woord is betrouwbaar: immers, indien wij met Hem gestorven zijn, zullen we ook met Hem leven; indien wij volharden, zullen we ook met Hem als koningen heersen; indien wij Hem zullen verloochenen, zal Hij ook ons verloochenen; indien wij ontrouw zijn. Hij blijft trouw, want Zichzelf verloochenen kan Hij niet".

Weest ook gij allen krachtig in de genade, die in Christus Jezus is.

Hiermee verklaar ik, namens de raad van de roepende kerk, deze generale synode voor geopend.

Artikel 2.

Door de roepende kerk worden de credentiebrieven nagezien en vergeleken met de door de afgevaardigden getekende presentielijst.

Afgevaardigd zijn

door de particuliere synode van Groningen:

primi: ds. G. Boersema, Middelstum,
 ds. J. Groen, Groningen-Zuid,
 oud. P. Bolhuis, Helpman,
 oud. K. Bouwkamp, Grootegast;

secundi: ds. D. Berghuis, Leens,
ds. E. Koop, Enumatil,
oud. A. Dijkstra, Bedum,
oud. S. P. Oosterhoff, Aduard;

door de particuliere synode van Friesland:

primi: drs. D. Deddens, Leeuwarden,
ds. J. M. Goedhart, Drachten,
oud. H. Kooistra, Nijega-Opeinde,
oud. J. D. Vellema, Blija;

secundi: ds. J. Bomhof, Harlingen,
ds. J. D. Houtman, Heerenveen,
oud. J. Gerritsma, Opende,
oud. S. Huisman, Leeuwarden;

door de particuliere synode van Drenthe:

primi: ds. Joh. Francke, Hoogeveen,
ds. J. ten Hove, Mussel,
oud. K. Stam, Meppel,
oud. J. van der Weyde, Zuidlaren;

secundi: ds. Tj. Boersma, Assen,
ds. M. Brandes, Meppel,
oud. J. Mulder, Hooghalen,
oud. D. Sein, Stadskanaal;

door de particuliere synode van Overijssel:

primi: ds. M. K. Drost, Mariëberg,
drs. A. N. Hendriks, Ommen,
oud. E. Bosma, Creil
oud. A. van Pijkeren, Almelo;

secundi: ds. J. de Feijter, Berkum,
ds. D. Zemel, Enschede-Zuidwest,
oud. H. Koffeman, Steenwijk,
oud. K. Kuizenga, Bergentheim;

door de particuliere synode van Gelderland :

primi: ds. J. C. Janse, Zutphen,
ds. J. Keuning, Nijmegen,
oud. B. van Dijk, Oosterbeek,
oud. J. Pleiter, Hattem;

secundi: ds. R. Houwen, Hattem,
ds. H. de Jong, Wageningen,
oud. ds. J. van Raalte, 't Harde,
oud. E. C. Rots, Aalten;

door de particuliere synode van Utrecht:

primi: ds. M. J. C. Blok, Utrecht-Noordwest,
ds. J. J. de Vries, Nijkerk,

oud. K. C. van Spronsen, Maartensdijk,
oud. C. C. de Vries, Driebergen;

secundi: ds. G. A. Hoekstra, Utrecht-Centrum,
ds. J. Kok, Amersfoort-Centrum,
oud. E. Bosscha, Amersfoort-Centrum,
oud. Jac. Koelewijn, Bunschoten-Spakenburg;

door de particuliere synode van Noord-Holland :

primi: ds. D. Nieuwenhuis, IJmuiden,
ds. H. van Ommen, Zaandam,
oud. P. Louw, Amstelveen,
oud. C. van Milligen, Amsterdam-Centrum;

secundi: ds. J. Meilof, Beverwijk,
ds. B. J. F. Schoep, Amstelveen,
oud. H. de Jong, Broek op Langedijk,
oud. Th. L. van Tol, Amsterdam-Zuid;

door de particuliere synode van Zuid-Holland:

primi: drs. J. Faber, Schiebroek-Hillegersberg-Centrum,
drs. E. Teunis, Monster,
oud. T. Bouterse, Overschie,
oud. W. Vreeken, Dordrecht;

secundi: ds. P. Lok, Berkel en Rodenrijs,
ds. H. van Tongeren, Maassluis,
oud. A. de Graaf, Voorschoten,
oud. A. P. Voogt, Monster;

door de particuliere synode van Zeeland, Noord- Brabant en Limburg:

primi: ds. A. Kuiper, Axel,
ds. W. Vreugdenhil, 's-Hertogenbosch,
oud. A. J. de Visser, Zaamslag,
oud. H. Wieringa, Vlissingen;

secundi: ds. K. D. van Dijk, Terneuzen,
ds. J. R. Wiskerke, Middelburg,
oud. M. J. Brandes, Axel,
oud. R. A. Meyering, Middelburg.

Het blijkt, dat alle primi-afgevaardigden aanwezig zijn, uitgezonderd oud. C. van Milligen, die vervangen is door zijn secundus, oud. Th. L. van Tol.

Artikel 3.

Moderamen

Onder leiding van ds. J. J. Arnold gaat de vergadering over tot de verkiezing van het moderamen der synode, waarbij worden aangewezen als

praeses: ds. D. Deddens, Leeuwarden,
assessor: ds. Joh. Francke, Hoogeveen,
eerste scriba: ds. M. J. C. Blok, Utrecht-Noordwest,
tweede scriba: ds. J. Groen, Groningen-Zuid.

Constituering der synode

Ds. Arnold wenst de leden van het moderamen de kracht en wijsheid des Heren toe, waarna zij hun plaatsen aan de moderamentafel innemen. De vergadering wordt geconstitueerd.

Artikel 4.

De praeses dankt nu, mede namens de andere moderamenleden, de synode voor het in hen gestelde vertrouwen. Hij spreekt de wens uit, dat wij een goede vergadering mogen hebben en wijst er op, dat wij de zegen des Heren mogen verwachten, wanneer wij in gehoorzaamheid aan Zijn Woord ons werk doen.

Instemming met de confessie

De leden der synode, alsmede de aanwezige hoogleraren-praeadviseurs prof. dr. L. Doekes en prof. H. J. Schilder, betuigen door op te staan hun instemming met de Drie Formulieren van Enigheid en beloven hun arbeid in onderworpenheid aan Gods Woord en in gebondenheid aan deze Formulieren te verrichten.

De praeses dankt ds. Arnold voor de wijze waarop hij deze vergadering heeft geopend; en voorts de roepende kerk voor de wijze waarop zij alle voorbereidende arbeid voor deze synode heeft verricht.

Aan de reeds genoemde hoogleraren wordt een hartelijk welkom toegeroepen, terwijl ds. Arnold als dienaar van de kerk te Amersfoort-West wordt uitgenodigd de synode als adviseur te dienen. Als ds. Arnold dit verzoek heeft ingewilligd, betuigt ook hij zijn instemming met de belijdenis.

Ten slotte wordt het moderamen van de deputaten-curatoren der Theologische Hogeschool, de di. D. van Dijk, H. Veltman en F. de Vries, door de praeses begroet.

De vergadering wordt geschorst voor nader beraad van het moderamen.

Artikel 5.

Ingekomen stukken

Na heropening doet de praeses mededeling van de ingekomen stukken.

Pers.

De redactie van het Gereformeerd Gezinsblad en de heer W. C. F. Scheps verzoeken toelating tot de openbare zittingen der synode teneinde verslagen te kunnen maken voor hun organen. De synode besluit deze verzoeken in te willigen onder dezelfde voorwaarden die ter synode van Rotterdam-Delfshaven gesteld werden.

Hoogleraren.

Prof. dr. H. J. Jager bericht ter synode aanwezig te willen zijn als de benoeming van een hoogleraar aan de orde komt.

Prof. C. Veenhof deelt mede, dat hij wegens gezondheidsomstandigheden niet aanwezig kan zijn.

Prof. J. Kamphuis schrijft eveneens, dat hij wegens ziekte de zittingen der synode niet kan bijwonen.

De synode besluit aan de hoogleraren Veenhof en Kamphuis een brief te schrijven als blijk van medeleven, met goede wensen voor het herstel van hun gezondheid.

De classis Noord-Brabant/Limburg, bijeen op 15 augustus 1966, deelt mede, dat de particuliere synode van het Zuiden de afgevaardigden van dit ressort heeft heengezonden, waardoor de kerken van deze classis niet vertegenwoordigd zijn in de afvaardiging die deze synode naar de generale synode zond.

Genoemde classis maakt er geen bezwaar tegen, als de generale synode de afvaardiging van deze particuliere synode niettemin aanvaardt. Zij bericht voorts bij de eerstvolgende generale synode in appèl te zullen gaan over het haar aangedane onrecht, en verzoekt de huidige generale synode niet in deze rechtzaak te treden.

Deze brief wordt na kennisname ad Acta gelegd.

De classis Warffum van 6 juli 1966 verzoekt de generale synode kennis te nemen van een brief van de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Uithuizermeeden van 5 februari 1966 inzake de curatorenuitspraak van januari 1966 (bijgevoegd als bijlage 1), en van het antwoord van de deputaten-curatoren d.d. 15 april 1966 (bijgevoegd als bijlage 2).

In verband hiermee stelt deze classis nu aan de generale synode voor:

„bij de benoeming van een nieuwe hoogleraar er op toe te zien, dat een broeder benoemd wordt die van harte kan instemmen met het ondertekeningsformulier voor ambtsdragers en voor hoogleraren en derhalve in zijn onderwijs, publicaties etc. er van uit zal gaan:

- a. dat allen die de confessie hebben ondertekend, daaraan gebonden zijn naar de omschrijving, die daarvan in het ondertekeningsformulier gegeven is;

- b. dat, zo een ambtsdrager tegen één van de artikelen of stukken der leer, in de belijdenisgeschriften der kerken begrepen, enig bezwaar heeft, hij dit naar zijn gegeven belofte in de daarvoor in het ondertekeningsformulier aangewezen weg aan de orde dient te stellen;
- c. dat de belijdenis der kerk in de Drie Formulieren van Enigheid een samenvatting geeft van de leer der waarheid. zoals de kerk deze uit Gods Woord heeft leren kennen;
- d. dat geen publicaties dienen plaats te vinden of getolereerd dienen te worden, die de belijdenis der kerk aanvallen of wankel stellen".

Particuliere synode van Groningen.

De particuliere synode van Groningen d.d. 5 oktober 1966 bericht, dat zij haar instemming betuigt met het voorstel der classis Warffum en legt het als ook háár voorstel aan de generale synode voor.

De synode besluit deze stukken na kennisname ad Acta te leggen.

's-Gravenhage-Loosduinen.

De raad van de gereformeerde kerk te 's-Gravenhage-Loosduinen legt een verklaring over betreffende de samenroeping van en de afvaardiging naar een niet nader gedateerde particuliere synode van Zuid-Holland, welke vergadering hij onwettig acht.

De synode besluit ook deze brief ad Acta te leggen.

Br. en zr. L. Breeman te Vlaardingen wensden de synode de leiding van Gods Heilige Geest toe.

Van dit schrijven wordt met dankbaarheid kennis genomen.

Een tweetal brieven, betrekking hebbende op de hoogleraarsbenoeming, wordt aangehouden tot dat punt aan de orde is.

De vergadering wordt geschorst tot 14 uur.

Artikel 6.

Sluitingstermijn ingekomen stukken.

De middagvergadering wordt begonnen met het zingen van Psalm 84: 3.

Bij het appèl nominaal blijkt, dat de samenstelling der synode ongewijzigd is. De synode besluit, dat met ingang van nu de termijn voor inzending van stukken is afgesloten.

Prof. Jager.

Thans is ook prof. dr. H. J. Jager ter vergadering aanwezig, die eveneens zijn instemming met de belijdenis betuigt. Hij wordt door de praeses hartelijk welkom geheten.

Het doet ons leed, aldus drs. Deddens, dat u nu reeds uw werk om gezondheidsredenen moet neerleggen. Het is 18 jaar geleden, dat ook een Amersfoortse synode u tot hoogleraar benoemde. Onze synode vandaag dankt de Here hartelijk voor wat u als professor voor de kerken hebt betekend. U hebt in Gods kracht mogen werken. In den beginne hebt u laten zien wat Johannes 3 betekent voor de wetenschap. Wij weten, dat u zelf in déze geest uw werk verricht hebt. Het is onze bede, dat de Here u doe staan in de zekerheid des geloofs (waarover u in uw proefschrift gehandeld hebt) en dat u nog vruchten moogt dragen voor het koninkrijk Gods. De Here schenke u bij de voortduur genade en sterkte!

Na deze woorden gaat de synode in comitégeneraal voor het aanhoren van het advies van deputatencuratoren inzake de benoeming van een nieuwe hoogleraar in de Nieuw-Testamentische vakken aan de Theologische Hogeschool te Kampen.

Artikel 7.

De avondvergadering wordt begonnen met het zingen van Psalm 119: 3. Ook nu is de synode, blijkens gehouden appèl, in dezelfde samenstelling bijeen.

De synode vergadert verder in besloten zitting.

Artikel 8.

Omstreeks kwart over tien wordt de comitézitting van de generale synode opgeheven.

Ds. J. v. Bruggen hoogleraar.

De praeses doet mededeling van het feit, dat de generale synode, gelezen de voordracht van deputatencuratoren van de Theologische Hogeschool, in besloten zitting met eenparigheid van stemmen ds. J. van Bruggen, gereformeerd predikant te Daarlerveen, benoemd heeft tot hoogleraar in de Nieuw-Testamentische

vakken. Tevens deelt de praeses mede, dat ook de voordracht van deputaten-curatoren evenals het daaraan voorafgaand advies van hoogleraren eenparig was. De synode heeft ook reeds in comitézitting haar dankbaarheid jegens de Here voor deze grote mate van eenstemmingheid tot uitdrukking gebracht. De Here moge deze benoeming zegenen en haar tot rijke zegen doen strekken voor zijn kerk! Hij geve aan ds. van Bruggen alles wat hij in deze dagen van beraad behoeft.

Nog wordt gezongen Psalm 68: 17, waarna de assessor, ds. Joh. Francke, voorgaat in dankgebed.

Tweede zitting, woensdag 19 oktober 1966

Artikel 9.

De praeses opent te 9 uur de vergadering, laat zingen Psalm 103: 1, leest Johannes 17: 14-26 en gaat voor in gebed. Bij het appèlnominaal blijkt dat alleen oud. T. Bouterse ontbreekt; een secundus is in zijn plaats niet aanwezig. Prof. H. J. Schilder en ds. J. J. Arnold zijn aanwezig, terwijl prof. dr. L. Doekes met kennisgeving afwezig is.

De synode vergadert nog enige tijd in comité.

Artikel 10.

Instructie particuliere synode Noord-Holland.

De particuliere synode van Noord-Holland d.d. 1 oktober 1966 verzoekt haar afgevaardigden per instructie aan de generale synode mee te delen, dat zij weliswaar haar medewerking aan deze generale synode niet heeft willen onthouden, doch van mening is, dat de figuur van een bijzondere generale synode ad hoc niet in overeenstemming is met hetgeen in artikel 50 kerkenordering ten aanzien van het samenroepen van onze meeste vergadering is voorgeschreven, en derhalve het feit van deze generale synode niet als precedent mag worden aangemerkt voor een mogelijk in de toekomst gewenst geachte gelijksoortige vergadering.

Voorts draagt de particuliere synode voornoemd haar afgevaardigden op aan de generale synode te verzoeken een gelijksoortige uitspraak te doen. Ds. H. van Ommen licht deze instructie nader toe.

De synode besluit evenwel aan het genoemde verzoek niet te voldoen, daar zij slechts voor de ene zaak der hoogleraarsbenoeming is samengekomen, en derhalve in deze materie niet treden kan.

Artikel 11.

Contact met prof. van Bruggen.

De praeses stelt voor ds. J. van Bruggen bedenktijd te geven tot zaterdag 5 november. Hiermede gaat de synode accoord. De praeses en assessor der synode zullen de nieuwbenoemde hoogleraar - die telefonisch reeds eerder met zijn benoeming op de hoogte werd gesteld - heden de schriftelijke benoeming persoonlijk overhandigen.

Sluiting der synode.

Afgesproken wordt, dat deze synode conditioneel wordt gesloten. Indien ds. van Bruggen zijn benoeming aanvaardt en geen afzonderlijk overleg met de synode nodig acht, zal zij hiermede definitief gesloten zijn.

Voor het geval de synode niet meer samenkomt, wordt het moderamen gemachtigd de Acta vast te stellen.

De volgende generale synode zal gevraagd worden deze Acta in één band met de hare te doen verschijnen. Haar zal tevens verzocht worden die Acta ook aan de leden van deze huidige synode te doen toekomen.

Artikel 12.

Roepende kerk.

Conform het besluit der vorige generale synode (Acta artikel 573) zal de kerk te Amersfoort-West de volgende synode samenroepen en doen samenkomen D.V. op dinsdag 4 april 1967.

Artikel 13.

Censuur.

Overeenkomstig artikel 43 K.O. vraagt de praeses rond, of hij art. 43 K.O. censuur moet houden over iemand die iets strafwaardigs in de vergadering heeft gedaan, of de vermaning van de mindere samenkomsten heeft versmaad. Niemand doet een voorstel hiertoe.

Artikel 14.

Sluitings toespraak.

Nu wordt gezongen Psalm 99: 7 en 8.

De praeses draagt thans de leiding der vergadering over aan de assessor.

In de sluitingstoespraak die hij nu houdt spreekt hij zijn blijdschap uit over het goede en vlotte verloop van de vergadering en de aan de dag getreden eenparigheid, die tot grote dankbaarheid stemt. De gebeden van de kerken en van de synode zelf werden door God verhoord. Hij geve dat van ds. J. van Bruggen bericht wordt ontvangen, dat deze de benoeming, waarin hij de met beloften omkranste roeping van de Here zelf moge erkennen, in geloof aanvaardt. In ontferming en gunst gedenke Hij de Hogeschool der kerken en Hij zegene het werk der opleiding tot de dienst des Woords door de hoogleraren, tot wie straks ook prof. van Bruggen moge behoren, en de lectoren, als ook de arbeid ten behoeve van de opleiding door de deputaten-curatoren. Na gedankt te hebben voor aller medewerking aan de voortvarende afhandeling van het agendum, spreekt de praeses een afzonderlijk woord van dank aan het adres van de hoogleraren, die als praeadviseurs deze synode geheel of gedeeltelijk hebben bijgewoond, en haar met hun adviezen hebben gediend, en tot ds. J. J. Arnold, die als adviseur ter vergadering aanwezig was. Tenslotte vertolkt hij de hartelijke erkentelijkheid van de synode jegens de ontvangende kerk te Amersfoort-West en haar commissie van voorbereiding; de gastvrouwen en - heren der synodeleden; het bureau der synode; en de koster en kosteres, de heer en mevrouw De Mots. De buitengewone generale synode is voor deze allen tegelijk een soort proeve geweest, een generale repetitie voor de gewone synode, die D.V. in april 1967 volgt. Of die komende synode even kort zal duren als deze vergadering moet worden afgewacht, maar laat zich wel betwijfelen. God schenke ook dan echter een synode, die in onderworpenheid aan Zijn Woord en in gebondenheid aan de belijdenis de door de kerken opgedragen taak met goede eenparigheid verricht, daartoe geleid door de Heilige Geest, tot ere van Gods Naam.

Artikel 15.

Dankwoord.

De assessor draagt het praesidium weer aan de voorzitter over en ontvangt assessor nu gelegenheid namens de vergadering de praeses te danken voor diens leiding.

Hij herinnert er aan, dat de praeses na het plotseling verscheiden van ds. J. A. Vink werd geroepen om ter generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964-1965 het praesidium over te nemen en dat daaraan toen bijzondere moeiten waren verbonden. In dat opzicht is het leiden van deze vergadering gemakkelijker geweest. De praeses - aldus de assessor - moge in het feit dat hij werd gekozen om ook deze synode voor te zitten, een goedkeuring zien van de wijze, waarop hij toentertijd de synode heeft gepraesideerd. Woorden van dank zijn ook nu op hun plaats voor de rustige en vaste leiding, nu zulk een gewichtige zaak als een hoogleraarsbenoeming haar beslag moest krijgen.

Artikel 16.

Toespraak prof. H. J. Schilder.

De praeses dankt de assessor voor de gesproken woorden en verleent vervolgens het woord aan prof. H. J. Schilder, die namens de praeadviseurs spreekt. Deze zegt voor hun deel de praeses dank voor zijn leiding, en uit in het bijzonder erkentelijkheid jegens de kerkelijke vergaderingen en de leden dezer synode voor de zo speciale aandacht, geschonken aan een voorziening in een vacature aan de Hogeschool der kerken, door het samenroepen en houden dezer synode voor een benoeming op de kortst mogelijke termijn. Hij herinnert aan hetgeen over het belang van een en ander breder gezegd is bij de behandeling der zaak en acht de synodale eenstemmigheid, die door overtuiging verkregen werd, een belangrijke winst en een verheugend vervolg op de voorbereiding door deputaten-curatoren en senaat der Hogeschool. De hoop is nu gevestigd op aanvaarding der benoeming en vervolgens van de arbeid zelf door de benoemde, waarmee de opleiding tot de dienst des Woords onder Gods zegen weer een regelmatige voortzetting moge erlangen.

Artikel 17.

Sluiting.

De praeses dankt prof. Schilder voor zijn toespraak. Hierna gaat hij de vergadering voor in dankgebed, smekende om vergeving van zonden en Gods zegen vragende over alle verrichte arbeid.

Om plm. 12 uur wordt de generale synode in de aangewezen zin en onder de genoemde voorwaarde gesloten.

Artikel 18.

Reeds op 29 oktober mocht het moderamen van de nieuwbenoemde hoogleraar ds. J. van Bruggen een brief ontvangen met de mededeling, dat hij zijn benoeming aanvaardde, terwijl hij een afzonderlijk overleg met de generale synode niet meer nodig achtte.

Zoals ter synode werd afgesproken, kon deze vergadering hiermede dus voor definitief gesloten worden beschouwd.

Per schrijven van 29 oktober is hiervan aan alle betrokkenen mededeling gedaan.

Voor de generale synode voornoemd,
het moderamen

D. Deddens,	praeses,
Joh. Francke,	assessor,
M. J. C. Blok,	scriba I,
J. Groen,	scriba II.

**ACTA VAN DE GENERALE SYNODE
VAN
DE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND**

**BIDSTOND VAN DE GEREFORMEERDE KERK TE AMERSFOORT-WEST,
GEHOUDEN OP MAANDAG 3 APRIL 1967.**

In het stampvolle kerkgebouw aan de Lingestraat te Amersfoort ging aan de vooravond van de opening van de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland te Amersfoort-West in het jaar onzes Heren 1967 drs. D. Deddens, praeses van de voorgaande synode, voor in de dienst des Woords en der gebeden, daartoe uitgenodigd door de raad van de gereformeerde kerk te Amersfoort-West.

Hij verkondigde het evangelie in de laatste woorden van 1 Timotheüs 3: 15 „pijler en fundament der waarheid" onder het thema:

de institutaire kerk: pijler en fundament der waarheid, betuigend:

1. de kerk draagt de waarheid - daarom haar instituut;
2. de kerk belijdt de waarheid - daarom haar confessie;
3. de kerk beschermt de waarheid - daarom haar censuur.

Het gebed dat op deze prediking volgde, was haar vrucht.

**ACTA VAN DE GENERALE SYNODE VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN IN
NEDERLAND, SAMENGEKOMEN TE AMERSFOORT-WEST OP DINSDAG 4 APRIL 1967**

EERSTE SYNODEWEEK 4 TOT 7 APRIL 1967

Artikel 1.

Opening.

Namens de raad van de gereformeerde kerk te Amersfoort-West, door de generale synoden van Rotterdam-Delfshaven 1964-1965 en van Amersfoort-West 1966 aangewezen als roepende kerk voor de thans samengekomen synode, opent ds. J. J. Arnold de vergadering der afgevaardigden. Hij verzoekt Psalm 77: 1, 6, 7 en 8 te zingen, leest Psalm 77 en gaat voor in gebed.

Toespraak ds. J.J. Arnold.

Hooggeachte broeders,

Toen de buitengewone generale synode onzer kerken van Assen-1926 gehouden stond te worden, bevond zich onder de ingekomen stukken een brief van de emeritus hoogleraar L. Lindeboom. Br. Lindeboom was toen reeds 81 jaren oud. Hij deelde in genoemd schrijven mede, dat hij tot zijn leedwezen geen gevolg kon geven aan de uitnodiging als adviseur in het midden der synode te zijn. De staat zijner gezondheid in verband met jaargetijde en weersomstandigheden liet het hem niet toe. Toch onthield professor Lindeboom zich niet van advies. De wijze, waarop hij spreekt over de vrijheid der exegetische, zolang zij „blijft binnen de grenzen van de Heilige Schrift en de belijdenis" is nog actueel. De fijne vraag, welke hij stelt in verband met wat sommige broeders een „eisch van billijkheid" noemden (in de „zaak-Geelkerken", die van de klaarblijkelijkheid van de Heilige Schrift) inzake een broederlijke samenspreking, de vraag namelijk, of „broederlijke" hier tegenstelling, althans gunstige onderscheiding, van kerkelijke of kerkrechtelijke" is, zou naar voren kunnen worden gehaald. Ik noem zo enkele gedachten van deze hoogleraar. We zullen eraan

voorbij moeten gaan in dit ogenblik. Maar één advies van professor Lindeboom wil ik hier wel voor de aandacht plaatsen:

„Dat uw vergadering van meet af zich moge hoeden voor het gevaar, dat de min of meer kleine zaakjes, van formeelen, persoonlijken, en bijkomstigen aard, de hooge belangrijkheid van 'de zaak' in de schaduw zetten en haar frissche kracht en den noodigen tijd ontroofen."

Een zeer behartenswaardig advies ook voor u.

U staat namelijk een zware taak te wachten. Ik denk hierbij niet aan de wijze, waarover bij voorbaat reeds over deze synode gesuggereerd is. Evenals besluiten van een voorgangster van uw vergadering als scheurpapier gekwalificeerd zijn, wat ijdel spreken was, zijn nu reeds kwalificaties uitgesproken ten aanzien van een enkel door u te nemen besluit. Hierdoor behoeft u en moogt u zich niet een ogenblik laten afleiden. Niet hoe mensen oordelen, maar hoe onze God uw werk oordeelt is voor u van gewicht. En dit laatste hebt u zich wel steeds voor ogen te houden. U hebt ervan uit te gaan, dat de broeders, welke zich tot de generale synode gericht hebben met appèls of verzoeken om revisie, in dit zich richten u vertrouwen, omdat ze de Here vertrouwen, op Wie ze zich werpen in hun nood en in Wiens weg ze willen gaan. En u hebt hierbij te arbeiden overeenkomstig de behoorlijke credentiebrieven, welke straks mogen blijken u te zijn meegegeven. Ik doel echter op iets anders, al hangt dit andere wel samen met de bovenvermelde nood in de kerken.

In de kerken is de laatste jaren ongerustheid gerezen over de opkomst der vele appèl- en revisiezaken, en meer nog over de eindeloosheid, waarmee appèls en verzoeken werden ingediend, zonder dat er een oplossing komt.

Evenals in vroeger jaren - naar gebleken is - het tweede lid van het schone artikel 31 van de gereformeerde kerkenorde niet meer werd gekend (hoewel, ondanks de schijn, het eerste lid ook niet), wat mede oorzaak was van de opkomst der derde hiërarchie, ontvangt men thans soms de indruk, dat het omgekeerde het geval is: het eerste lid van dit kostelijke artikel schijnt een vergeten geloofsstuk te zijn (al wordt daarmee het tweede gedeelte ook een niet-verstaan artikel). Het is moeilijk geworden te overtuigen en zich te laten overtuigen door ernstige uitspraken, alsook ertoe te komen zich te conformeren - die zuivere christelijke daad - aan teleurstellende besluiten. Het grote kwaad van allerlei vorm van individualisme en personalisme dreigt steeds weer de rijkdom der gemeenschap te verstoren en de schone gemeenschapsdaad, het zich voegen naar de broeders en zusters, te overmeesteren. Het leven uit de grote verlossing van onze Here Jezus Christus dreigt zo verloren te gaan. Dit blijkt bovendien uit enkele brieven aan uw vergadering gericht, in welke de mogelijkheid wordt gesteld, de zusterkerken (een naam, in dit verband niet meer zuiver) te belasten door onttrekking van eigen deel aan de kosten dezer synode.

Nu kunt en moogt u van uw kant een aandeel leveren, dat de ellende van dit individualisme en dit personalisme wordt overwonnen. En hierbij denk ik dan weer aan het advies van prof. Lindeboom. Houdt u niet bezig met veten en broedertwisten en maakt u er zich niet aan schuldig; uw kerkeraden mogen daarbij op u toezien. Weest u voorzichtig ten aanzien van „min of meer kleine zaakjes, van formeelen, persoonlijken, en bijkomstigen aard"; deze immers zouden telkens weer „de hooge belangrijkheid van" de aan de orde zijnde „zaak" „in de schaduw zetten en haar de frissche kracht en den noodigen tijd ontroofen", alsook struikelblokken kunnen betekenen voor de broeders en zusters in nood.

Moge het u gegeven worden uw besluiten zodanig te nemen, uw uitspraken zodanig te doen, en deze besluiten en uitspraken aan de kerken of aan de broeders en zusters (wie er ook maar bij betrokken moge(n) wezen) zodanig voor te stellen, dat ze overtuigen, en dat men zich wel móet laten overtuigen, of dat men op zijn minst tot een zich conformeren komt. Ik bedoel hier „overtuigen" in de schriftuurlijke zin van Mattheus 18 („bestraf hem", d.i. overtuig hem, om uw broeder te winnen) en van Johannes 16 (waar de Heiland van de Heilige Geest zegt, dat Hij de wereld zal overtuigen van zonde en van gerechtigheid en van oordeel; waarop dan het „zich laten overtuigen", het capituleren moet komen). Wat zal het schitterend worden hier; alle ongeloof wordt beschaamd, als u op deze wijze samen zoekt en samen werkt, overeenkomstig uw opdrachten. De kracht van Schrift en belijdenis, immers de kracht van de Heilige Geest, moogt u als eindresultaat zien werken. En waar men niet „gewonnen" wordt, zal de hardigheid manifest zijn.

U zult dit kunnen doen, als u recht staat tegenover de Here. Wij weten immers, hoe onze God Zijn zegen kan schenken aan Zijn kerken en die zegen ook kan onthouden; hoe Hij in uw vergadering met Zijn zegen verblijden kan en deze terug kan houden. U kunt niet zonder meer rekenen op de gunst van onze God. Hij is een verterend vuur. Hij is naijverig. Hij wil worden erkend, juist ook in Zijn werken, welke we toch steeds moeten gedenken? En „gedenken", u weet, wat dat is: ons erdoor beheersen laten, ons erdoor „bezielen" laten, Gods daden-in-onze-Zaligmaker bij ons doen en laten tenvolle en bewust in rekening brengen: er dankbaar op terugzien en terugziend ervan uitgaan en zo verder gaan in de christelijke hoop.

Steeds weer spreken de Schriften hier van. De nood van Gods volk is, altijd weer terugkerend, dat het Gods daden vergeet, die Hij hun heeft doen zien en in hun midden gewrocht heeft. Ook dit „vergeten" is geen vlak

woord, dat wijst op een zwak geheugen; het heeft religieuze geladenheid: hoe wij staan tegenover de Here wordt erdoor getekend. Bij „vergeten" komt de toorn des Heren en is alle werk met onvruchtbaarheid geslagen. Wij hebben ons heden ook terdege af te vragen, of niet mede oorzaak van velerhande moeiten in het kerkelijk leven is, de wijze waarop over Gods werken gesproken of helaas niet gesproken wordt en het spreken erover gediskwalificeerd en het vergeten niet bestraft wordt. En dit nog wel zo korte tijd, nadat Hij goedertieren grote werken aan ons deed.

Maar als wij Zijn daden erkennen, belijden, ervan uitgaan en zo voortgaan in eerbied en ontzag, gaat de zegenende hand wijd open en geeft Hij féést na smart. En Zijn werken zijn niet weinige. De uitleiding uit Egypte? Ja zeker, maar daarvoor en daarna, eraan gepaard, werk na werk. Het boek Jozua, om dit enkele te noemen, is één louter spreken ervan. Gedenkteken na gedenkteken komt en steeds wordt erop gewezen. En hoe spreken niet al de Schriften, Mozes, de profeten en de Psalmen. En straks, in de laatste dagen, wordt aan Gods volk verweten: „gij hebt uw eerste liefde verzaakt". Het is immers die liefde, met welke wij Hem liefhebben, omdat Hij ons éérst heeft liefgehad; o zeker, in die éne liefdedaad, maar mèt welke de duizenden liefdewerken van Hem zijn uitgesproken.

En nu kan het wel eens moeilijk zijn op Gods daden terug te zien. De dichter van Psalm 77 heeft ermee geworsteld. Hij leeft in een tijd van diepe nood der kerk. Hij zingt zijn smart uit over de nood der kerk. Maar hij klimt op uit die smart tot een wondere vreugde.

Eerst gedenkt hij aan God, dat is aan wat God van ouds heeft gedaan; gevolg: de smart wordt dieper en zijn kéél wordt hem dichtgesnoerd.

Vervolgens - hij komt verder - gaat hij met het verleden het heden vergelijken; het wordt hem raadselachtig; hij komt er niet uit; maar hij moet ook belijden, dat het zó niet blijven kan.

En dan komt de kéér. Hij gaat gedenken in geloof en aanbidding - dat is eerst recht gedenken! - en de jubel breekt nu los, bewondering van zijn God. Zijn eerst dichtgesnoerde keel kan nu een hymne doen horen op de werken Gods. Hier werkt de Heilige Geest. Meer hoeft niet gezegd. Nu is er weer toekomst en zekerheid van die toekomst.

De nood, in welke Gods volk verkeerde in de dagen van deze dichter, was zeer hoog gestegen. Zó is het onder ons niet, hoe écht de nood ook is. U zult niet mogen vergeten de duizelingwekkende zegeningen, waarmee onze God en Heiland in onze dagen de meeste kerken in het kerkverband almaar door overlaadt; waar vroomheid en liefde werken in dankbare erkenning van Hem. Wee u, al u dit voorbij ziet; u handelt dan ziende blind. Er is echter ook nood. Wanneer wij echter bevend en verwonderd door Zijn daden ons beheersen laten, is de weg naar positieve arbeid open. Hij doet dan Zijn werk in nieuwe ontfermingen: verlossing van en uit de nood.

Broeders, u kunt uw agendum afwerken met schone vrucht. U kunt Gods zegen inwachten. Maar het zal gelófsarbeid zijn. Een appèl gáng is een geloofsgang, in nederigheid en verwachting, anders is een appèlgang zonde en volkomen dwaas. Een verzoek om revisie evenzo. Artikel 31 van de kerkenorde, dat wondere artikel, kan in alle delen slechts in geloof worden gehanteerd. En het andere geval zou het worden een gaan op de weg van de eigengerechtigheid, de weg van onze zaak en niet van de zaak des Heren. Het óórdelen óver appèls en óver verzoeken van revisie - een groot deel van uw taak - is eveneens geloofswerk. En wat daarna dan volgt, het zich laten overtuigen of het zich conformeren is opnieuw een geloofsdaad. Laat geloof hier geloof áánsteken. We zullen elkaar aldus „winnen".

U zult niet een zegen kunnen inwachten als u uitgaat van de eensgezindheid der afgevaardigden of der meerderheid van hen, als die van een richting of van een partij. Een vooropgezette eensgezindheid in deze zin is boos en onvruchtbaar. Een ontvangen eensgezindheid, in de weg van het hartelijk dienen en van het bedienen door een ieder van eigen verantwoordelijkheid in en voor de gemeenschap, zal u als vrucht geschonken worden, als u blijft in de liefde, hierboven genoemd.

Hierbij staat wel iets voorop, dat reeds beslissend eensgezind doet zijn. Straks zult u allen door op te staan immers uw instemming betuigen met de belijdenis der kerken, de katholieke confessie. In de bediening des Woords voor de bidstond zijn we daar gisteravond reeds op geweest. U staat, door uw instemming met de Drie Formulieren van Enigheid, samen en als eenheid, in de enigheid des waren geloofs, welke al de eeuwen omspant, waar zondag 21 van onze Catechismus troostbelijdend van spreekt, en daarmee in het licht der zon van alle beloften Gods in Christus, welke door dit geloof immers verkregen worden.

Zeker, het is waar, het zijn niet enkel zaken van appèl en van revisie, waar u mee te maken krijgt. Er zijn ook vele andere zaken, en uit die andere zaken blijkt ook wel anders dan ellende en nood. Maar ook de moeilijke kwesties hebben nog een ander aspect dan verdriet: dat er nog gestreden wordt over de vraag „hoe men zich behoort te gedragen in het huis Gods, dat is de gemeente van de lévende God, een pijler en fundament der waarheid", is dat niet een wònder, juist in onze tijd, de tijd van de strijd om het gezag der Heilige Schrift en

der deconfessionalisering? Wie spreekt hier niet in ootmoed en bevend van verkiezing? Dat dit heden nog kan, èn dat wij dit nog mógen?

Ziet u dan ook het wonder uw dienst hier te mogen doen.

Mijn openingswoord ben ik begonnen met een herinnering aan één der adviezen van prof. Lindeboom. Laat ik ook mogen eindigen met een herinnering aan wat hij schreef, toen hij zijn adviezen besloot:

„Eerwaarde broeders, ik eindig met de bede, dat de Heilige Geest u allen verlichte en leide in uw gewichtigen arbeid; om met helderheid van inzicht en met de kracht en teederheid van de trouw en de liefde tot God, Zijn Woord en Zijn volk, „de" droeve „zaak", die u voorgelegd is, tot een goed einde te brengen. Moge het zijn tot leering en tot bevestiging in het geloof van allen die in dit geding zijn betrokken, en van al de kerken; ten spijt van den duivel, den vader der leugen en van al de vijanden van de waarheid en het volk Gods!

Hij die u roept, is getrouw; die het ook doen zal. 1 Thessalonicensen 5: 24. Van Zijn genade in Jezus Christus, onzen Heere, zij onze verwachting."

Tot zover het citaat. Prof. Lindeboom had het over „de zaak". U hebt vele zaken. Maar het gaat ook steeds weer over „de zaak" en in iedere kwestie over die bepaalde zaak, het betrouwbare Wòrd van onze Gòd, het „ja" in Christus en de schone confèssie, òns „amen" door Christus, het antwoord der gemeente.

Bedenkt wat uw God, als u Hem erom bidt, altijd weer wil schenken, eenvoudigweg en zonder verwijt. Bedenkt dit steeds opnieuw. En werkt in „de kracht en de teederheid van de trouw en de liefde tot God, Zijn Woord en Zijn volk."

Met deze woorden verklaar ik, namens de raad van de kerk des Heren te Amersfoort-West, deze generale synode voor geopend.

Artikel 2.

Credentiebrieven.

Nadat enkele ambtsdragers van de roepende kerk de credentiebrieven hebben ingezameld, leest ds. Arnold deze voor.

Volgens de geloofsbrieven werden afgevaardigd

door de particuliere synode van Groningen:

primi: ds. S. S. Cnossen, Groningen,
ds. D. van Houdt, Uithuizermeeden,
oud. W. Buist, Zuidhorn,
oud. R. J. Groenveld, Oldehove;

secundi: ds. N. Bruin, Groningen,
ds. H. W. Ophoff, Leek,
oud. A. Clevering, Roodeschool,
oud. H. Koop, Delfzijl;

tertii : ds. D. Berghuis, Leens,
ds. J. Groen, Groningen,
oud. J. Barkmeijer, Groningen,
oud. R. Oosterhuis, Enumatil;

door de particuliere synode van Friesland:

primi: drs. D. Deddens, Leeuwarden,
ds. J. H. van der Hoeven, Drachten,
oud. J. D. Vellema, Blija,
oud. P. J. Wassenaar, Harlingen;

secundi: ds. J. Bomhof, Harlingen,
ds. G. Mulders, Murmerwoude,
oud. R. van der Wal, Blija,
oud. R. Telgenhof, Ureterp;

tertii : ds. G. Blijdorp, Dokkum,
ds. T. H. Meedendorp, Ureterp,
oud. E. Greving, Leeuwarden,
oud. S. Huisman, Leeuwarden;

quarti: oud. F. J. Bijzet, Dokkum,
oud. S. Stelpstra, Ferwerd;

door de particuliere synode van Drenthe:

primi: ds. O. J. Douma, Assen,
ds. Joh. Francke, Hoogeveen,
oud. D. Stevens, Hooghalen,
oud. G. Zomer, Hoogeveen;

secundi: ds. J. ten Hove, Mussel,
ds. A. G. Versteeg, Stadskanaal,
oud. A. Dekker, Zuidwolde (Dr.),
oud. D. Sein, Stadskanaal;

tertii : ds. Tj. Boersma, Assen,
ds. Ch. Rupke, Zuidlaren,
oud. H. Baas, Tweede Exloermond,
oud. K. Hofman, Valthermond;

door de particuliere synode van Overijssel:

primi: ds. H. D. van Herksen, Heemse,
ds. D. Vreugdenhil, Zwolle,
oud. T. Kooij, Nijverdal,
oud. W. Berenst, Hardenberg;

secundi: ds. L. Douw, Enschede,
ds. B. van Zuijlekom, Bergentheim,
oud. J. Berger, Kampen,
oud. H. Rook, Steenwijk;

tertii : ds. M. K. Drost, Mariënberg,
ds. N. 't Hart, Steenwijk,
oud. H. Bosch, Almelo,
oud. A. van Pijkeren, Almelo;

door de particuliere synode van Gelderland:

primi: ds. R. Houwen, Hattem,
ds. C. van der Jagt, Doetinchem,
oud. ds. J. van Raalte, 't Harde,
oud. E. C. Rots, Aalten;

secundi: ds. F. van Dijk, Neede,
ds. J. Strating, Hattem,
oud. J. Hoogland, Hattem,
oud. G. Riemer, Ermelo;

tertii : oud. R. Heida, Arnhem,
oud. J. F. Munneke, Ermelo;

door de particuliere synode van Utrecht:

- primi: ds. J. F. Heij, Amersfoort,
ds. J. van der Wielen, Loenen aan de Vecht,
oud. K. Mulder, Amersfoort,
oud. W. Vos, Bussum;
- secundi: ds. G. Hagens, Naarden,
ds. C. J. Smelik, Bunschoten,
oud. A. Strating, Oud-Loosdrecht,
oud. J. de Wit, Vleuten;
- tertii: ds. C. van Leeuwen, Bilthoven,
ds. H. J. Nijenhuis, Spakenburg,
oud. J. van Oord, De Bilt,
oud. K. C. van Spronsen, Groenekan;

door de particuliere synode van Noord-Holland:

- primi: ds. H. van Ommen, Zaandam,
ds. B. J. F. Schoep, Amstelveen,
oud. P. C. Blaauboer, Anna Paulowna,
oud. J. Versloot, Amsterdam-West;
- secundi: ds. D. Nieuwenhuis, IJmuiden,
ds. C. P. Plooy, Heemstede,
oud. H. de Jong, Broek op Langedijk,
oud. P. Nierop, Broek op Langedijk;
- tertii : ds. F. van Deursen, Haarlem,
ds. G. Janssen, Amsterdam-West;

door de particuliere synode van Zuid-Holland:

- primi: ds. K. Drost, Gouda,
drs. E. Teunis, Monster,
oud. C. D. Goudappel, Delft,
oud. A. Klapwijk Dzn., Berkel;
- secundi: ds. W. de Graaf, Hardinxveld-Giessendam,
ds. D. K. Wielenga, Rotterdam,
oud. J. Barnouw, Rotterdam,
oud. G. de Jonge, Voorburg;
- tertii : ds. J. W. Beekman, Rotterdam,
ds. J. van der Haar, Leiden,
oud. W. Vreeken, Dordrecht,
oud. W. de Vries, Gouda;

door de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg:

- primi: ds. A. Kuiper, Axel,
ds. W. Vreugdenhil, 's-Hertogenbosch,
oud. J. Lamain, Breda,
oud. A. J. de Visser, Zaamslag;

- secundi: ds. K. D. van Dijk, Terneuzen,
ds. J. R. Wiskerke, Middelburg,
oud. C. Joosse, Middelburg,
oud. D. J. Oggel, Axel;
- tertii: ds. S. Braaksma, Vlissingen,
ds. T. Dekker, Goes,
oud. J. Boerma, Zaamslag,
oud. P. Duvekot, Vrouwenpolder;
- quarti: oud. J. van Dixhoorn, Axel,
oud. J. A. Roose, Hoek.

De primiafgevaardigden zijn aanwezig, behoudens oud. P. C. Blaauboer, die wegens ziekte vervangen is door oud. H. de Jong, en oud. J. Lamain, in wiens plaats oud. D. J. Oggel ter vergadering is.

De particuliere synode van Drenthe gaf haar afgevaardigden een instructie mee, om, indien de noodzaak zich voordoet, onmiddellijk na de instemming met de belijdenis bepaalde zaken aan de orde te stellen.

Van de hoogleraren zijn aanwezig prof. dr. L. Doekes en prof. J. Kamphuis. Prof. dr. H. J. Jager heeft schriftelijk meegedeeld, dat hij „om bekende redenen" niet aanwezig zal zijn. Prof. J. van Bruggen heeft laten weten dat hij door zijn vele werkzaamheden niet aanwezig kan zijn, doch wel zondig advies wil geven. Prof. H. J. Schilder berichtte dat hij om gezondheidsredenen niet aanwezig kan zijn, maar in voorkomende gevallen de synode wel van dienst wil zijn. Prof. C. Veenhof schreef dat hij om zijn gezondheidstoestand de vergaderingen der synode niet kan bijwonen.

Artikel 3.

Moderamen.

Tot leden van het moderamen der synode worden verkozen:

drs. D. Deddens,	praeses,
ds. Joh. Francke,	assessor,
ds. J. F. Heij,	eerste scriba,
ds. D. Vreugdenhil,	tweede scriba.

Artikel 4.

Toespraak praeses.

Drs. D. Deddens, de leiding der vergadering van ds. Arnold overnemend, spreekt namens het moderamen woorden van dank voor het in de verkiezing uitkomend vertrouwen der vergadering. „De vergadering heeft gekozen; de Here werkt en leidt daardoor. In dat vertrouwen staan we. Onze verwachting is van Hem, die Zijn bekwaammakende genade heeft beloofd", aldus de praeses.

Hij bedankt de kerkeraad van Amersfoort-West en in het bijzonder ds. Arnold voor de voorbereiding en de opening der vergadering. Namens de vergadering verzoekt hij ds. Arnold de synode als adviseur te dienen.

De praeadviseurs prof. dr. L. Doekes en prof. J. Kamphuis worden welkom geheten.

Voorts deelt de praeses mee, dat hij na zijn verkiezing tot afgevaardigde door de particuliere synode van Friesland zijn secundus er van op de hoogte heeft gesteld, dat hij ter generale synode geen deel zal nemen aan de behandeling van de „zaak-Groningen-Zuid".

Hierna schorst de praeses de vergadering voor enige tijd om het moderamen gelegenheid te geven enkele stukken in te zien.

Artikel 5.

Pers

De redacties van het „Gereformeerd Gezinsblad", „Kerknieuws" en „Trouw" verzoeken toelating tot de openbare zittingen, faciliteiten voor het opstellen van verslagen en verlof die verslagen te publiceren. De synode willigt deze verzoeken in onder de voorwaarden die ook door voorgaande synoden werden gesteld, te weten:

1. de verslaggevers blijven zelf verantwoordelijk voor hun verslagen;
2. de verslaggevers verplichten zich onjuistheden in de verslagen in hetzelfde blad, waarin de verslagen voorkwamen, te rectificeren in de door het moderamen gestelde vorm;

3. de synode behoudt zich het recht voor, publikatie van bepaalde zaken te verbieden;
4. het moderamen ontvangt bewijsnummers in viervoud van de gepubliceerde verslagen, aanstonds na de verschijning van de couranten.

De aanwezige verslaggevers gaan met deze voorwaarden accoord.

Artikel 6.

Uiterste termijn voor inzending van stukken.

De synode besluit geen stukken te aanvaarden die na vrijdag 7 april 1967 om twaalf uur binnenkomen.

Vergadertijden.

Besloten wordt dat de vergaderingen zullen worden gehouden van 9.00 tot 12.30, van 14.00 tot 17.30 en van 19.00 tot 22.00 uur; op dinsdagmorgen zal de zitting aanvangen om 10.00 uur en vrijdagmiddag zal ze om 17.00 uur worden gesloten.

Artikel 7.

Instemming met de belijdenis.

Vervolgens betuigen de leden der synode, de aanwezige praeadviseurs en de adviseur door op te staan hun instemming met de inhoud van de belijdenis der kerken, te weten de Drie Formulieren van Enigheid, en beloven zij al hun arbeid ter generale synode te zullen verrichten in onderworpenheid aan de Heilige Schrift en in gebondenheid aan de aangenomen belijdenis.

Artikel 8.

Comité.

De vergadering gaat enige tijd in besloten zitting. Na opheffing van het comitégeneraal deelt de praeses mee, dat de synode besloten heeft een praealabel voorstel van de vier afgevaardigden van de particuliere synode van Drenthe in openbare zitting te behandelen. In comité was besproken het verzoek van de afgevaardigden van Drenthe, te bepalen of dit voorstel in besloten dan wel in openbare zitting zou worden behandeld.

Instructie particuliere synode Drenthe.

De praeses leest nu de instructie, die de particuliere synode van Drenthe haar afgevaardigde meegaf, en die aldus luidt:

„De particuliere synode van Drenthe op 28 maart 1967 spreekt uit dat de last en volmacht van haar afgevaardigden naar de generale synode, door de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Amersfoort-West tegen 4 april 1967 aldaar bijeengeroepen, impliceert, dat deze afgevaardigden, wanneer de noodzaak daartoe zich voordoet, onmiddellijk na de betuiging van instemming met de inhoud der belijdenis door de afgevaardigden der genoemde generale synode, aan de orde zullen stellen, dat de generale synode de betuiging van instemming met de inhoud der belijdenis niet zonder meer kan aanvaarden van die leden der voornoemde synode die in publieken geschrifte het geheel van de belijdenis disputabel stellen en/of artikelen en stukken der leer weerspreken en loochenen.

In dat geval zal dan, overeenkomstig het Ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords, door de daartoe bevoegde kerkelijke vergadering een nadere verklaring dienen geëist te worden, tot behouding van de enigheid en zuiverheid der leer”.

Praealabel voorstel van de Drenthse afgevaardigden.

Voorts wordt door ds. Joh. Francke voorlezing gedaan van het praealabel voorstel van de vier afgevaardigden van de particuliere synode van Drenthe, dat, na onder A bovengenoemde instructie te hebben weergegeven, als volgt luidt:

B. Ondergetekenden zijn van oordeel dat de in gemelde uitspraak gestelde noodzaak zich voordoet met betrekking tot de medeafgevaardigde ds. B. J. F. Schoep te Amstelveen.

Deze medeafgevaardigde heeft een artikel gepubliceerd over „Oecumenische gezindheid" in „Woord en Wereld" van april 1966, pag. 100-106, en door zijn ondertekening de verantwoordelijkheid aanvaard voor de inhoud van de dusgeheten „Open Brief aan de 'Tehuisgemeente' in Groningen", bekend gemaakt door toezending aan particulieren in onze gereformeerde kerken en door middel van verschillende persorganen omstreeks 3 november 1966.

1. In het onderhavige artikel in „Woord en Wereld" stelt ds. Schoep dat in het Nieuwe Testament een gronddogma naar ons toekomt, te weten de belijdenis dat Jezus Heer is; en omtrent dat gestelde gronddogma worden dan dingen gezegd, die van de Schriften van het Nieuwe Testament een apostolische prediking maken, die niet verheven is boven het peil van een tijdgebonden formulering van het vermeende gronddogma (zie verder het artikel).
Ondergetekenden zijn van oordeel dat het bovenstaande in strijd is met de belijdenis inzake de Heilige Schriften naar de artt. 3-7 N.G.B.
2. In de genoemde „Open Brief" wordt na een lange redeneergang inzake de huidige kerkelijk-confessionele situatie tenslotte deze samenvatting en toespitsing geboden, dat gesteld wordt, dat „ieder zich opnieuw afvraagt of het historisch fundament van de Nederlandse Gereformeerde Kerken ook samenvalt met het fundament van de heilige, algemene christelijke kerk".
Het is uit die bewoordingen duidelijk dat door de ondertekenaren van die Open Brief disputabel wordt gesteld, dat de grondslag van onze gereformeerde kerken (dus minstens de Drie Formulieren van Enigheid) samenvalt (samenvallen) met de grondslag van de heilige, algemene, christelijke kerk, waarvan in de artt. 27-29 N.G.B. en in zondag 21 H.C. door ons belijdenis wordt gedaan.
Ondergetekenden zijn van oordeel dat deze generale problematisering van de belijdenis onzer gereformeerde kerken o.m. in strijd is met hetgeen onze medeafgevaardigde ds. Schoep door middel van zijn handtekening onder het Ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords omtrent de Drie Formulieren van Enigheid heeft uitgesproken, nl. „dat alle artikelen en stukken der leer, in de Belijdenis en de Catechismus der Gereformeerde Nederlandse Kerken begrepen, mitsgaders de Verklaring over enige punten der voorzeide Leer in de Nationale Synode Anno 1619 te Dordrecht gesteld, in alles met Gods Woord overeenkomen".
3. Het genoemde en door ons gewraakte disputabel stellen impliceert de twijfel of onze gereformeerde kerken ten overstaan van Gods Woord wel ware kerken van Christus zijn en dus recht van bestaan hebben, en ook annex daarmee of deze generale synode ten overstaan van Gods Woord wel gehouden mag worden.
4. Ondergetekenden wijzen nog op de voorbereidende elementen in de sub B 2 aangeduide redeneergang, als daar zijn:
 - a. dat het geloof van hen die zich naar art. 28 N.G.B. hebben vrijgemaakt, een ideologie is te noemen, een „vrijmakingsgeloof", dat religieus zeer gevaarlijk is (zie verder de Open Brief in dezen);
 - b. dat ten principale tussen Vrijgemaakten en Synodale Gereformeerden slechts veten en twisten heersen, zodat het nodig is die broedertwisten rond de opdrachten van onze Heer te beëindigen (zie verder de Open Brief in dezen);
 - c. dat beëindiging van wat niet meer dan een conflict met de synodale gereformeerde kerken is, geen ondenkbare en onbereikbare zaak is te achten, (zónder dat in de Open Brief van een noodzaak van wederkeer tot de Here en tot Zijn Woord en tot de belijdenis van de gereformeerde kerken, alsmede haar kerkenordering wordt gerept), ofschoon er, vóór een werkelijke integratie algeheel haar beslag zal kunnen krijgen, veel te toetsen en te bespreken zal zijn (zie verder de Open Brief in dezen);
 - d. dat we ons gestuwd moeten weten naar het niveau van denken in wereldproporties, omdat we met ons vaak klein vaderlands gedoe als gereformeerde kerken in Nederland weggeroepen worden naar het niveau van de wereldkerk (zie verder de Open Brief in dezen).

Het is echter wel voldoende hij de samenvatting en toespitsing te blijven, gelijk wij die boven sub B 2 en 3 tekenden.

C. Ondergetekenden zijn van oordeel dat de onder B aangevoerde zaken met betrekking tot onze medeafgevaardigde ds. Schoep - om met het Ondertekeningsformulier te spreken - „gewichtige oorzaken van nadenken" vormen.

In plaats van ds. Schoep naar de generale synode af te vaardigen had de betrokken particuliere synode van Noord-Holland naar het oordeel van ondergetekenden er beter aan gedaan van hem een nadere verklaring te eisen, gelijk het genoemde Ondertekeningsformulier omschrijft, welk formulier het recht daartoe, krachtens de volgorde „de kerkeraad, classis of synode", toch in de eerste plaats wel aan de particuliere synode toekent. Ondergetekenden menen namelijk dat het woord „synode" in het genoemde Ondertekeningsformulier wel eerst op de particuliere en niet meteen op de generale synode ziet, getuige ook de laatste zin van het genoemde formulier, waarin gezegd wordt, dat dienaren des Woords zich, in geval van bezwaarnis en appèl, gedurende die tijd van bezwaarnis en appèl, naar de uitspraak van de particuliere synode zullen richten.

Naar het ons voorkomt is het dan ook niet de taak van deze generale synode, wegens deze gewichtige oorzaken van nadenken een nadere verklaring van onze medeaafgevaardigde ds. Schoep te eisen.

D. Wel stellen ondergetekenden uw vergadering voor, vanwege de bovengenoemde gewichtige oorzaken van nadenken, ds. Schoep niet als lid van deze gereformeerde generale synode toe te laten en dus dienovereenkomstig te besluiten.

E. Ondergetekenden willen met alle nadruk uitspreken dat zij het zeer betreuren met een zodanig voorstel te moeten komen. Maar zij zijn van oordeel dat, wil deze generale synode waarlijk een gereformeerde vergadering zijn, ook de instemming met de gereformeerde belijdenisgeschriften zuiver en waarachtig moet zijn.

De Drenthse afgevaardigden:

w.g. O. J. Douma,

w.g. Joh. Francke,

w.g. D. Stevens,

w.g. G. Zomer.

Artikel 9.

Voorstel ds. B. J. F. Schoep.

Voordat de bespreking wordt ingezet ontvangt ds. B. J. F. Schoep van de praeses het woord. Aan het einde van de discussie, die de gehele middag en avond in beslag neemt, en die zich met name beweegt om de door de praeses aan de orde gestelde vraag of hier al dan niet een taak voor de synode ligt, dient ds. Schoep een voorstel in, dat door ds. H. van Ommen wordt gesteund, om de niet-aanwezige hoogleraren - gezien het gewicht der materie - ter fine van advies uit te nodigen. Dit voorstel wordt verworpen met 30 stemmen tegen, 3 vóór en één onthouding. De hoogleraren onthielden zich van advies. Met 31 stemmen vóór, 3 tegen, besluit de synode de klacht van de Drenthse afgevaardigden op haar waarde te toetsen.

Prof. Doekes en prof. Kamphuis adviseerden vóór.

Artikel 10.

Toetsing klacht Drenthse afgevaardigde.

De discussie over het voorstel van de gedeputeerden van Drenthe wordt op WOENSDAG 5 APRIL 1967 voortgezet.

In de tweede ronde deelt ds. van Ommen mee, dat hij niet zal spreken over de Open Brief en het artikel in „Woord en Wereld", omdat hij de synode niet bevoegd acht de klacht van de Drenthse broeders op haar waarde te toetsen. Hij verzoekt van deze mededeling opname in de Acta. Er ontspint zich een brede bespreking, voornamelijk in critische zin, waarbij men zich beperkt tot een beoordeling van de Open Brief. Na elke ronde beantwoordt ds. Francke namens de voorstellers de sprekers. Als in de discussie de klacht van de afgevaardigden van de particuliere synode van Drenthe op haar waarde is getoetst, wordt door de praeses het woord aangeboden aan ds. Schoep, die aan de besprekingen niet heeft deelgenomen. Ds. Schoep doet een korte mededeling. Hij meent over de aangesneden materie niet te kunnen spreken. De weg die de synode is ingeslagen, acht hij niet juist. De vergadering zal nu eerst moeten uitspreken of er inderdaad gewichtige redenen tot nadenken zijn gegeven. Hij wacht de beslissing der synode af. „Meewerken, hetzij door verdediging, hetzij door interpretatie, aan de opbouw van een aanklacht kan van mij niet worden gevraagd. De eerste keer dat ik over de klachten zal spreken, zal zijn, als een nadere verklaring, door een naar mijn oordeel bevoegde vergadering, waar dan ook, zal worden gevraagd". De praeses antwoordt ds. Schoep dat zijn woorden duidelijk zijn geweest, maar ook verdriet betekenen voor de vergadering. „Bij de vergadering leeft niet de begeerte een aanklacht op te bouwen; ze begeert dat u blijft, goed blijft, doordat de discrepantie tussen uw instemming met de belijdenis hier en de ondertekening van de Open Brief wordt weggenomen. U meent te moeten zwijgen. Wij nemen daar met groot verdriet kennis van, temeer daar u immers het standpunt huldigt altijd te moeten spreken."

Artikel 11.

Voorstel ds. D. van Houdt en ds. S.S. Cnossen.

Ds. D. van Houdt dient het volgende voorstel in:

„De generale synode heeft besloten de klacht van de Drenthse afgevaardigden te toetsen. Deze toetsing heeft inmiddels plaatsgevonden op een voornaam onderdeel, te weten B 2 (kort samengevat: over de generale problematisering van de belijdenis onzer gereformeerde kerken). De generale synode is van oordeel dat in de

bespreking deze klacht vanuit Drenthe zowel door de Drenthse afgevaardigden als ook door verscheidene andere afgevaardigden duidelijk en overtuigend is gefundeerd. De generale synode spreekt uit dat het jawoord van ds. Schoep op de vraag naar instemming met de belijdenis zich niet verdraagt met hetgeen hij als medeondertekenaar van de Open Brief, gericht aan de Tehuisgemeente, als getuigenis heeft doen uitgaan in het midden der kerken. Zij vindt daarin reden om van ds. Schoep te vragen zijn handtekening onder de Open Brief openlijk terug te nemen en zo hij meent dat niet te kunnen doen, hem mede te delen dat zijn instemming met de belijdenis als lid van de generale synode door de vergadering niet kan worden aanvaard. De generale synode is van oordeel dat, afgezien van andere eventuele bezwaren, reeds door dit besluit overbodig geacht kan worden nog verder over publieke geschriften van ds. Schoep te handelen. De generale synode besluit de nadere formulering van een besluit op te dragen aan een commissie."

Dit voorstel wordt gesteund door ds. S. S. Cnossen. Ds. van Houdt licht zijn voorstel toe. Ds. Francke vraagt beraad voor de Drenthse afgevaardigden. Daartoe wordt de vergadering geschorst.

Artikel 12.

Open brief voldoende materiaal.

In de avondvergadering deelt ds. Francke mee dat het gedeelte van het Drenthse voorstel dat handelt over het artikel in „Woord en Wereld" (onder B 1 van het voorstel), gelet op de discussie, door de voorstellers wordt teruggenomen omdat de z.g. Open Brief voldoende materiaal bevat voor de fundering van hun klacht. Ds. van Houdt trekt, gezien deze verklaring, zijn voorstel in.

Artikel 13.

Voorstel ds. J.F. Heij en ds. D. Vreugdenhil.

Ds. J. F. Heij dient, mede namens ds. D. Vreugdenhil, een voorstel in van de volgende inhoud:

„De generale synode besluit, gehoord de klacht van vier leden der synode, te weten de Drenthse afgevaardigden, en gehoord de besprekingen over deze klacht, de volgende principeuitspraak te doen: De generale synode heeft geconstateerd dat er tegenstrijdigheid bestaat tussen enerzijds de instemming met de belijdenis der kerk, door ds. B. J. F. Schoep ter vergadering betuigd, en anderzijds de inhoud van de Open Brief aan de z.g. Tehuisgemeente in Groningen, waarvoor ds. Schoep door zijn ondertekening de verantwoordelijkheid aanvaardde.

Zij draagt aan een commissie op, de in de bespreking naar voren gebrachte argumentatie nader te redigeren." Dit voorstel wordt aangenomen met 34 stemmen vóór, één onthouding, terwijl één broeder buiten stemming moet blijven.

De hoogleraren adviseerden tot aanvaarding.

In de commissie worden benoemd ds. K. Drost, ds. Joh. Francke, ds. D. van Houdt en drs. E. Teunis. Hierna wordt de zitting van woensdag gesloten.

Artikel 14.

Als op DONDERDAG 6 APRIL 1967 de vergadering heropend is, dient de in artikel 13 genoemde commissie het volgende voorstel in:

Voorstel commissie.

De generale synode,

kennis genomen hebbende:

van de klacht van vier leden der synode, te weten de afgevaardigden van de particuliere synode in het ressort van Drenthe, dat een andere afgevaardigde, ds. B. J. F. Schoep, door zijn ondertekening de verantwoordelijkheid heeft aanvaard voor de inhoud van de Open Brief aan de z.g. Tehuisgemeente te Groningen, in welke brief naar hun oordeel onder meer en inzonderheid een „generale problematisering van de belijdenis onzer gereformeerde kerken" wordt voorgedragen, die onverenigbaar wordt geacht met zijn betuiging van instemming met de Drie Formulieren van Enigheid, aan het begin van de vergadering;

constaterende:

dat in genoemde Open Brief aan het einde de volgende samenvatting en toespitsing van de inhoud gegeven wordt:

„Wij schrijven nu vanuit de kerkelijke situatie in het jaar 1966. De situatie van gescheurdheid van het reformatorisch volksdeel in Nederland, dat zich hier eens liet vergaderen op het fundament van Gods Woord en de drie formulieren van enigheid, samenlevend naar de regels van de Dordtse Kerkenordening; de situatie tevens, waarin dat volk in velerlei stijl bouwend op dit fundament zoekt naar de grenzen van zijn kerkelijke gemeenschap; waarin, gestuwd naar het niveau van denken in wereldproporties, ieder zich opnieuw afvraagt, of het historisch fundament van de Nederlandse Gereformeerde Kerken ook samenvalt met het fundament van de heilige algemene, christelijke kerk.

Zo ja, hoe is dan de verhouding tot andere kerken in binnen- en buitenland, die kennelijk Gods kinderen vergaderen, maar die niet onze belijdenisgeschriften hebben, noch onze samenlevingsregels kennen?

Zo neen, hoe heeft dan dit historisch fundament in eigen gemeenschap en naar buiten te functioneren? Wij zijn van oordeel, dat de kerkelijke werkelijkheid door deze probleemstellingen in de toekomst zal worden bepaald. We worden met ons vaak klein vaderlands gedoe als Gereformeerde Kerken in Nederland weggeroepen naar het niveau van de wereldkerk. En dat zal steeds meer gebeuren, of we dat wensen of niet. Daarheen dringt ons Christus' leiding van de wereldgeschiedenis";

voorts constaterende:

A. dat in dezelfde Open Brief tevoren reeds als een „religieus zeer gevaarlijk" „vrijmakingsgeloof" de volgende overtuiging verworpen wordt:

„De vrijmaking vond plaats overeenkomstig art. 28 N.G.B. Het zou geweest zijn een zich voegen bij de ene ware kerk, die onze geloofsbelijdenis conform de Schriften kent. Deze ware kerk wordt in deze landen vergaderd op de aloude grondslag van de Gereformeerde Kerken, nl. Gods Woord en de drie formulieren van enigheid, terwijl haar kerkelijk samenleven alhier wordt geregeld door de Dordtse Kerkenordening. De vrijmaking, die tegen confessionele insluipsels en kerkrechtelijke misgrepen en verschuivingen het historisch Gereformeerd karakter van de kerk alhier handhaafde, bewaarde ons zo bij Gods ene kerk op aarde";

B. dat als eigen overtuiging in de Open Brief gesteld wordt, dat de vrijmaking te beschouwen is als „een broedertwist rond de inzettingen van de Heer" of als een vete onder christenen;

C. dat in de Open Brief beëindiging van wat niet meer dan een conflict met de synodocratische kerkgemeenschap wordt geacht te zijn, geen ondenkbare noch ongeoorloofde zaak is te achten, zonder dat in genoemde brief gerept wordt van de noodzaak van wederkeer tot de Here, tot Zijn Woord en tot de belijdenis van de gereformeerde kerken, alsmede haar kerkenordening;

tenslotte constaterende:

dat in de betreffende brief nog is te lezen:

A. „Niet, dat wij geen goed vertrouwen op onze Heer Jezus Christus hebben met betrekking tot de daad der vrijmaking, die wij in 1944 stelden in gehoorzaamheid aan Zijn geboden. Wij erkennen ook, dat deze gehoorzaamheid door de Heilige Geest is gewerkt, Die ons de ongerechtigheid in het kerkelijk handelen van toen deed zien en kracht gaf om ermee te breken";

B. „Als U" (nl. de z.g. Tehuisgemeente en de synodocratische kerkgemeenschap te Groningen) „met betrekking tot het conflict van 1944 samen weer ziet, hoe wij elkaar bij veel verschil hebben te aanvaarden, omdat we allen van Christus zijn; hoe geen tucht mag worden bediend om eigen voorkeursmeningen te doen triumferen of om met negatie van art. 31 D.K.O. de kerkelijke orde te handhaven, ziet, dan is o.i. ten principale deze conflictsituatie voorbij";

C. dat er nog „veel te toetsen en te bespreken" zal „zijn alvorens een werkelijke integratie geheel haar beslag zal kunnen krijgen";

overwegende:

A. dat de ware kerk volgens de Schriften pijler en fundament der waarheid is. 1 Timotheüs 3: 15 slot; welke waarheid naar het gebed van de Here Christus de eenheid der gemeente is, Johannes 17: 17-22, waarom de gemeente vermaand wordt in het spoor der waarheid te blijven, vergelijk 1 Timotheüs 6: 5, 1 Timotheüs 1: 18; van de Opzieners geëist wordt, dat zij zich houden aan het betrouwbare woord naar de leer, Titus 1: 9, vergelijk 1 Timotheüs 6: 20, en de gehele gemeente opgeroepen wordt tot het uiterste te strijden voor het geloof, dat eenmaal aan de heiligen overgeleverd is, Judas: 3;

B. dat de gereformeerde kerken in Nederland van die waarheid Gods belijdenis doen in de Drie Formulieren van Enigheid;

C. dat de instemming met de belijdenis ter generale synode inhoudt, zowel dat de afgevaardigden van harte gevoelen en geloven, dat alle artikelen en stukken der leer in de Formulieren van Enigheid in alles met Gods Woord overeenkomen, (vergelijk het ondertekeningsformulier voor de dienaren des Woords), alsook dat de afgevaardigden beloven al hun arbeid als lid van deze vergadering te zullen verrichten in onderworpenheid aan de Heilige Schrift en in gebondenheid aan de aangenomen belijdenis, met welke bewoordingen in de eerste zitting dezer generale synode de voornoemde instemming is gevraagd; (vergelijk reeds de Openlijke verklaring van de generale synode van Zwolle 1854);

van oordeel:

A. dat hetgeen boven onder „constaterende" uit de Open Brief is geciteerd niet anders is dan het disputabel stellen van het katholiek karakter der gereformeerde belijdenis, waardoor zij als waarachtige en volkomen leer der zaligheid in twijfel wordt getrokken, wat wel past in de huidige z.g. oecumenische beweging, maar door de gereformeerde kerken altijd is verworpen, omdat zij haar belijdenis als hoofdsom der christelijke leer hebben aanvaard en als zodanig mochten handhaven;

B. dat hetgeen boven onder „voorts constaterende" uit de Open Brief is geciteerd bewijst, dat het schriftuurlijkconfessioneel bestaansrecht van de kerken der vrijmaking door genoemde disputabelstelling geloofwaardig wordt;

C. dat hetgeen boven onder „tenslotte constaterende A" uit de Open Brief is geciteerd deze loochening niet wegneemt noch haar kracht vermindert;

D. dat hetgeen boven onder „tenslotte constaterende B en C" uit de Open Brief is geciteerd, de begeerde vereniging met de synocratische kerkgemeenschap niet stelt onder de norm van de belijdenis der waarheid;

spreekt uit:

dat er een onaanvaardbare tegenstrijdigheid bestaat tussen enerzijds de instemming met de belijdenis der kerk, door ds. B. J. F. Schoep ter vergadering betuigd, en anderzijds de inhoud van de Open Brief aan de z.g. Tehuisgemeente in Groningen, waarvoor ds. Schoep door zijn ondertekening de verantwoordelijkheid aanvaardde.

Drs. Teunis beantwoordt de opmerkingen die in de bespreking worden gemaakt. Daarna schorst de praeses de vergadering voor nader beraad der commissie.

Artikel 15.

Beslissing.

In de middagvergadering dient de commissie een verkort en gewijzigd voorstel in. Na enige bespreking komt dit voorstel in stemming. Het wordt aangenomen met 32 stemmen vóór, twee onthoudingen, terwijl één broeder buiten stemming blijft. De hoogleraren Doekes en Kamphuis adviseerden tot aanvaarding. De tekst van het besluit is opgenomen in het volgende artikel.

Artikel 16.

Besluit ten aanzien van ds. B. J. F. Schoep.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

de klacht van vier leden der synode, te weten de afgevaardigden van de particuliere synode in het ressort van Drenthe, dat een andere afgevaardigde, ds. B. J. F. Schoep, door zijn ondertekening de verantwoordelijkheid heeft aanvaard voor de inhoud van de Open Brief aan de z.g. Tehuisgemeente te Groningen, in welke brief naar hun oordeel onder meer en inzonderheid een „generale problematisering van de belijdenis onzer gereformeerde kerken" wordt voorgedragen, die onverenigbaar wordt geacht met zijn betuiging van instemming met de Drie Formulieren van Enigheid, aan het begin van de vergadering;

constaterende:

dat in genoemde Open Brief aan het einde de volgende samenvatting en toespitsing van de inhoud gegeven wordt:

„Wij schrijven nu vanuit de kerkelijke situatie in het jaar 1966. De situatie van gescheurdheid van het reformatorisch volksdeel in Nederland, dat zich hier eens liet vergaderen op het fundament van Gods Woord en de drie formulieren van enigheid, samenlevend naar de regels van de Dordtse Kerkenordening; de situatie tevens, waarin dat volk in velerlei stijl bouwend op dit fundament zoekt naar de grenzen van zijn kerkelijke gemeenschap; waarin, gestuwd naar het niveau van denken in wereldproporties, ieder zich opnieuw afvraagt, of het historisch fundament van de Nederlandse Gereformeerde Kerken ook samenvalt met het fundament van de heilige, algemene Christelijke Kerk.

Zo ja, hoe is dan de verhouding tot andere kerken in binnen- en buitenland, die kennelijk Gods kinderen vergaderen, maar die niet onze belijdenisgeschriften hebben, noch onze samenlevingsregels kennen?

Zo nee, hoe heeft dan dit historisch fundament in eigen gemeenschap en naar buiten te functioneren? Wij zijn van oordeel, dat de kerkelijke werkelijkheid door deze probleemstellingen in de toekomst zal worden bepaald. We worden met ons vaak klein vaderlands gedoe als Gereformeerde Kerken in Nederland weggeroepen naar het niveau van de wereldkerk. En dat zal steeds meer gebeuren, of we dat wensen of niet. Daarheen dringt ons Christus' leiding van de wereldgeschiedenis";

ook constaterende:

dat in dezelfde Open Brief tevoren reeds als een „religieus zeer gevaarlijk" „vrijmakingsgeloof" de volgende overtuiging verworpen wordt:

„De vrijmaking vond plaats overeenkomstig art. 28 N.G.B. Het zou geweest zijn een zich voegen bij de ene ware kerk, die onze geloofsbelijdenis conform de Schriften kent. Deze ware kerk wordt in deze landen vergaderd op de aloude grondslag van de Gereformeerde Kerken, nl. Gods Woord en de drie formulieren van enigheid, terwijl haar kerkelijk samenleven alhier wordt geregeld door de Dordtse Kerkenordening. De vrijmaking, die tegen confessionele insluipsels en kerkrechtelijke misgrepen en verschuivingen het historisch Gereformeerd karakter van de kerk alhier handhaafde, bewaarde ons zo bij Gods ene kerk op aarde";

overwegende:

- A. dat de ware kerk volgens de Schriften pijler en fundament der waarheid is, 1 Timotheus 3: 15 slot; in welke waarheid naar het gebed van de Here Christus de eenheid van de heilige algemene christelijke kerk gelegen is, Johannes 17: 17-22, vergelijk ook Mattheus 28: 19, Markus 16: 15, Openbaring 22: 18; waarom de gemeente vermaand wordt in het spoor der waarheid te blijven, vergelijk 1 Timotheus 6: 5, 1 Timotheüs 1: 18, en opgeroepen tot het uiterste te strijden voor het geloof, dat eenmaal aan de heiligen overgeleverd is, Judas: 3, en van de Opzieners geëist wordt, dat zij zich houden aan het betrouwbare woord naar de leer, Titus 1: 9, vergelijk 1 Timotheüs 6: 20;
- B. dat de gereformeerde kerken in Nederland de waarachtige en volkomen leer der zaligheid, die het fundament is van de heilige algemene christelijke kerk, in haar Drie Formulieren van Enigheid belijden (vergelijk onder meer zondag 7 H.C.);
- C. dat de instemming met de belijdenis ter generale synode inhoudt, zowel dat de afgevaardigden van harte gevoelen en geloven dat alle artikelen en stukken der leer in de Formulieren van Enigheid in alles met Gods Woord overeenkomen (vergelijk het Ondertekeningsformulier voor de dienaren des Woords), alsook dat de afgevaardigden beloven al hun arbeid als lid van deze vergadering te zullen verrichten in onderworpenheid aan de Heilige Schrift en in gebondenheid aan de aangenomen belijdenis, met welke bewoordingen in de eerste zitting dezer generale synode de voornoemde instemming is gevraagd, (vergelijk reeds de Openlijke verklaring van de generale synode van Zwolle 1854);

van oordeel:

- A. dat hetgeen boven onder „constaterende" uit de Open Brief is geciteerd, niet anders is dan het disputabel stellen van de inhoud en het katholiek of algemeen karakter der gereformeerde belijdenis, waardoor zij als hoofdsom van de waarachtige en volkomen leer der zaligheid in twijfel wordt getrokken, hetgeen wel past in het kader van de huidige z.g. oecumenische beweging, maar door de

gereformeerde kerken altijd is verworpen, omdat zij haar belijdenis als hoofdsom der christelijke leer hebben aanvaard en als zodanig mochten handhaven;

- B.** dat hetgeen boven onder „ook constaterende" uit de Open Brief is geciteerd, bewijst, dat inzake het schriftuurlijkconfessioneel fundament van de kerken der vrijmaking de artikelen 27-29 der N.G.B. niet worden nagesproken;

spreekt uit:

dat er een onaanvaardbare tegenstrijdigheid bestaat tussen enerzijds de instemming met de belijdenis der kerk, door ds. B. J. F. Schoep ter vergadering betuigd, en anderzijds de inhoud van de Open Brief aan de z.g. Tehuisgemeente in Groningen, waarvoor ds. Schoep door zijn ondertekening de verantwoordelijkheid aanvaardde.

Artikel 17.

Spreken van ds. van Ommen.

Thans verzoekt ds. van Ommen het woord te mogen voeren. De praeses geeft hem verlof. Ds. van Ommen beschuldigt de synode van allerlei zaken, onder meer van hardheid. Hij roept de vergadering op, de ingeslagen weg te verlaten.

De praeses wijst ds. van Ommen er op dat hij gisteren heeft kunnen spreken, maar dat niet heeft gedaan. Zijn spreken thans is buiten de orde. Hij heeft van het verlof te mogen spreken misbruik gemaakt en met hardheid gesproken.

Artikel 18.

Besluit ds. Schoep niet te ontvangen.

De Drenthse afgevaardigden stellen voor, het volgende besluit te nemen:

„De generale synode besluit derhalve, uit kracht van de belijdenis der waarheid, ds. B. J. F. Schoep niet te ontvangen als lid van deze gereformeerde generale synode en hiervan bericht te doen aan de raad van de gereformeerde kerk te Amstelveen, de eerstkomende classis Amsterdam en de eerstkomende particuliere synode van Noord-Holland".

Tijdens de bespreking dient ds. Heij een voorstel in, dat wordt gesteund door ds. S. S. Cnossen en ds. D. Vreugdenhil. Het luidt:

„De generale synode besluit ds. Schoep de vraag voor te leggen of hij zich door het besluit der synode heeft laten overtuigen en bereid is de geconstateerde tegenstrijdigheid weg te nemen door op de ondertekening van de Open Brief terug te komen."

Dit voorstel wordt na brede bespreking verworpen met 19 stemmen tegen, 15 vóór, één onthouding, terwijl één broeder buiten stemming blijft. Prof. Doekes adviseerde vóór en prof. Kamphuis tegen aanvaarding.

Het voorstel van de Drenthse afgevaardigden wordt met 32 stemmen vóór, 2 tegen, één onthouding, terwijl weer één broeder buiten stemming blijft, tot besluit der synode verheven. De hoogleraren adviseerden tot aanvaarding van het voorstel.

Artikel 19.

Woord van de praeses.

De praeses richt zich thans met een enkel woord tot ds. Schoep. Het betreft hier, zo zegt hij, geen vete of twist onder broeders, maar het gaat om de waarheid. De synode heeft immers gesproken „uit kracht van de belijdenis der waarheid".

U hebt gemeend te moeten zwijgen. Wij hadden graag gezien dat u had gesproken. U hebt niet uitgesproken dat u overtuigd bent geworden. We hopen dat u bij nadere overweging tot andere gedachten komt en dat we u dan in deze vergadering weer de hand mogen drukken en dat u verder aan de arbeid mee kunt doen", aldus de praeses.

Verklaring van ds. van Ommen

Ds. van Ommen legt de volgende, naderhand schriftelijk door hem bevestigde, verklaring af: „Nu de generale synode besloten heeft de wettige afgevaardigde van het particulier ressort Noord-Holland ds. B. J. F. Schoep van de generale synode weg te zenden, acht ik mij gedwongen de volgende verklaring af te leggen:

Door het genomen besluit, bovengenoemd, worden de kerken in Noord-Holland, door het niet aanvaarden van de door haar wettig gezonden vertegenwoordiger ds. B. J. F. Schoep, door de generale synode gediskwalificeerd.

Een direct gevolg hiervan is, dat de afgevaardigden van Noord-Holland niet meer staan onder de bescherming van de vergadering die hen zond, maar zijn overgeleverd aan de willekeur der afgevaardigden ter generale synode.

Nu ook mijn bescherming van de zendende vergadering, vastgelegd in de ingediende credentiebrief, is weggenomen, zal ik deze vergadering met mijn geachte medeafgevaardigde ds. B. J. F. Schoep verlaten en de zittingen van de synode in de toekomst niet meer bijwonen en aangaande deze beslissing verantwoording afleggen aan de kerken in Noord-Holland."

Ds. van Ommen verzoekt deze verklaring in de Acta op te nemen.

Woord van ds. Schoep.

Ook ds. Schoep spreekt een enkel woord. Het genomen besluit zal beoordeeld worden en aan die beoordeling zal hij ook meedoen. Uiteindelijk zal de Here oordelen. Ds. Schoep weet niet van tegenstrijdigheid tussen zijn instemming met de belijdenis en zijn ondertekening van de Open Brief. Hij acht de wijze waarop de klacht aan de orde is gekomen, onjuist. De vergadering heeft anders geoordeeld. „Wij mogen overtuigd zijn van onze zaaksgerechtigheid, maar eens zal God ook daarover oordelen. Onze wegen gaan nu uiteen. Wat er verder gebeuren gaat, weten we niet. God weet het." Ds. Schoep vraagt thans de vergadering te mogen verlaten, omdat we op dit concrete punt nu niet samen kunnen bidden.

Ds. Schoep en ds. van Ommen verlaten de vergadering.

Toespraak van de praeses.

De praeses richt zich hierna tot de vergadering, zeggende dat we voor een zware taak werden gesteld. „We hebben in de kracht van God voor de goede belijdenis mogen staan. De Here heeft beloofd dat Hij zal zijn met Zijn volk, dat vasthoudt aan de rechte belijdenis. Daarin moge onze consciëntie rust vinden. De Here bevestigte Zijn genade over ons. Hij moge Zijn kerken in deze landen gedenken. We leggen het lot der kerken in Gods sterke handen", aldus de praeses.

Artikel 20.

Commissies van voorbereiding.

Namens het moderamen stelt de praeses voor, vijf commissies van voorbereiding aan te wijzen en ze als volgt samen te stellen:

Commissie I.

Ds. W. Vreugdenhil, voorzitter; ds. J. H. van der Hoeven; ds. C. P. Plooy; oud. E. C. Rots; oud. D. Stevens; oud. A. J. de Visser en oud. P. J. Wassenaar.

Deze commissie bereidt de behandeling voor van:

- a. de zaken betreffende de Theologische Hogeschool (agendum punt 7, II);
- b. de zaken betreffende radio- en televisieuitzending kerkdiensten (agendum IV);
- c. het rapport van deputaten voor samenspreking met de christelijke gereformeerde kerken (agendum V, f.);
- d. verzoeken om spreekconsent voor studenten (agendum VIII);
- e. de zaak- ds. A. Duits (agendum XV);
- f. bezwaarschriften van br. K. K. te S., ds. C. van Leeuwen c.s., br. J. C. van den Akker, br. D. en zr. D. te L. (agendum XVI a, d, e, f.);
- g. voorbehoud ten aanzien van het dragen van de financiële lasten van het kerkverband (agendum XVII a.).

Commissie II.

Drs. E. Teunis, voorzitter; ds. H. D. van Herksen; ds. D. van Houdt; oud. W. Buist; oud. T. Kooy en oud. K. Mulder.

Deze commissie bereidt de behandeling voor van:

- a. het rapport van deputaten voor advies inzake doopsbediening van geadopteerde kinderen (agendum V a.);

- b. het rapport van de deputaat voor deelname in het C.I.O. (agendum V g.);
- c. de zaak-Breda, classis Noord-Brabant/Limburg en de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg (agendum XI).

Commissie III.

Ds. K. Drost, voorzitter; ds. O. J. Douma; ds. J. van Raalte; oud. W. Berenst; oud. C. D. Goudappel en oud. W. Vos.

Deze commissie bereidt de behandeling voor van:

- a. het rapport van deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken (agendum V e.);
- b. het rapport inzake archieven der generale synoden (agendum V h.);
- c. de zaak- ds. A. van der Ziel en kerk te Groningen-Zuid (agendum IX);
- d. de zaak- ds. J. van der Schaft (agendum X);
- e. het voorstel van de particuliere synode van Drenthe 1967 tot het weer invoeren van een „Openlijke verklaring” bij de aanvang van elke generale synode (agendum XVII g.).

Commissie IV.

Ds. A. Kuiper, voorzitter; ds. R. Houwen; ds. C. van der Jagt; oud. R. J. Groenveld; oud. H. de Jong en oud. A. Klapwijk.

Deze commissie bereidt de behandeling voor van:

- a. de verzoeken betreffende het uitnodigen van hoogleraren ter generale synode (agendum I d.);
- b. het rapport van deputaten voor advies inzake de liturgische formulieren (agendum V b);
- c. het rapport van deputaten voor onderzoek inzake een nieuwe psalmberijming (agendum V c.);
- d. het verzoek inzake coördinatiekerkbouw (agendum VI);
- e. de zaak- ds. L. E. Oosterhoff en kerk te Beverwijk (agendum XII);
- f. de zaak- Utrecht (agendum XVI g.);
- g. het bezwaarschrift van br. J. B. Escher te Amersfoort (agendum XVI h.).

Commissie V.

Ds. S. S. Cnossen, voorzitter; ds. J. van der Wielen; ds. H. van Ommen; oud. J. Lamain; oud. J. D. Vellema; oud. J. Versloot en oud. G. Zomer.

Deze commissie bereidt de behandeling voor van:

- a. de zaken betreffende de Geestelijke verzorging van militairen (agendum III);
- b. de verzoeken ten aanzien van de kerkelijke huwelijksbevestiging (agendum VII);
- c. de zaak-Soembanese kerken, kerk Zwolle en ds. S. J. P. Goossens (agendum XIII);
- d. de zaak-Kampen, br. A. F. C. Dubbeldam c.s. (agendum XIV);
- f. de zaak-Buitenpost (agendum XVI b. en c.).

Moderamen.

Het moderamen bereidt de behandeling voor van het rapport van deputaten voor correspondentie met de hoge overheid, enkele zaken waarbij om voorrang is gevraagd en enkele diversen (agendum I a., b., en c., V d., XVII b.-f., h.-k.).

Aldus wordt besloten. Daarna volgt sluiting der zitting.

Artikel 21.

In de morgenvergadering van VRIJDAG 7 APRIL 1967 spreekt de praeses een woord van hartelijke gelukwens tot ds. Joh. Francke, die op 26 maart j.l. een belangrijke mijlpaal in zijn leven bereikte. Hij gedacht toen immers hoe hij 25 jaar de Here heeft mogen dienen als dienaar des Woords. Tevens heeft hij zijn huwelijksjubileum gevierd. De praeses wenst hem namens de vergadering op zijn verdere ambtsweg de zegen des Heren toe.

Artikel 22.

Vraag van ds. Van Houdt.

Ds. D. van Houdt vraagt, op grond van artikel 43 K.O., enkele opmerkingen te mogen maken over het geheel buiten de orde zijnde spreken van ds. H. van Ommen op de vorige avond. De synode besluit over dat spreken van ds. van Ommen, die niet ter vergadering kwam, verder te zwijgen.
De synode zet haar werkzaamheden voort in de vergaderingen der commissies.

Artikel 23.

Verzoek Enschede-Oost.

In de vergadering van vrijdagmiddag rapporteert de tweede scriba namens het moderamen over de verzoeken van de raad van de gereformeerde kerk te Enschede-Oost (agendum I a.). Deze kerkeraad verzoekt de synode:

- a. terstond na haar bijeenkomen een algemene bededag in de zin van artikel 66 kerkenordening uit de schrijven, opdat de kerken zich voor God verootmoedigen vanwege de „grote zwaarigheden, waarvan de druk overal in de kerken gevoeld wordt", daarbij pleitende op Gods beloften van vergeving, Psalm 130: 1, 3, 4, 8;
 - b. vanwege de generale synode een krachtig beroep te doen op allen, die hun zaak aan de generale synode voorlegden, om wegen tot verzoening te zoeken naar de eis van de Here Christus zelf, Mattheüs 5: 24 en elkander aan te nemen, gelijk Christus ons aangenomen heeft, Romeinen 15: 7;
 - c. daarbij hulp te bieden door met „partijen" in de volle synode te spreken of zich in commissies te splitsen en zich naar klagers en aangeklaagden te bewegen om hen namens de kerken de eis des Heren op het hart te binden, zonder aanzien des persoons, Galaten 2: 6.
- De synode doet, met algemene stemmen, de in artikel 24 volgende uitspraak.

Artikel 24.

Besluit over verzoek Enschede-Oost.

De generale synode heeft kennis genomen van een drietal voorstellen van de raad van de gereformeerde kerk te Enschede-Oost, waaraan geheel of gedeeltelijk, adhaesie betuigd is door de raden van de gereformeerde kerken te Amsterdam-West, Blokzijl, Doesburg, Gramsbergen, Leerdam, Lutten, Nijmegen, Rotterdam-Delfshaven, Utrecht-Centrum, Voorthuizen, Zalk en Veecaten en Zwartsluis.

Ad a.

Zij stemt het de raad van de gereformeerde kerk te Enschede-Oost toe, dat uit de veelheid der stukken en uit de aard van deze stukken, die aan de generale synode zijn voorgelegd, blijkt, dat er in de kerken een grote nood aanwezig is.

Zij is het eveneens met de kerkeraad eens, dat de Here derhalve een grote verootmoediging vraagt van allen, die de kerken liefhebben.

Wanneer de kerkeraad verzoekt dat de generale synode terstond na haar bijeenkomen een algemene bededag zal uitschrijven in de zin van artikel 66 K.O., spreekt de generale synode uit daarvan overtuigd te zijn, zoals de classis 's-Gravenhage dit reeds uitsprak, dat alle kerken op de zondag aan het bijeenkomen van de generale synode voorafgaande, de nood aan de Here in gebed en smeking hebben voorgelegd en dit ook bij de voortduur zullen doen.

Daarom acht de generale synode het geen dwingende noodzaak te zijn een bededag als door de raad van de gereformeerde kerk te Enschede-Oost bedoeld, uit te schrijven.

Ad b. en c.

De synode overweegt dat de bezwaren waarmee men zich tot haar wendt als regel een appèl betreffen tegen uitspraken van mindere vergaderingen waardoor men zich verongelijkt acht.

De taak van de synode is, wanneer de bezwaarschriften ontvankelijk zijn verklaard, naar recht te handelen in overeenstemming met het Woord des Heren.

Derhalve kan de generale synode als appèlinstantie geen algemeen beroep doen op alle appèllanten. daar de zaken die haar worden voorgelegd onderscheiden van aard zijn.

De generale synode zal in elk bijzonder geval zich bezinnen op de rechte afhandeling ervan, rekening houdend met het eigenaardige van elk van deze gevallen.

Artikel 25.

Acta P.S. Groningen en Friesland.

Op voorstel van de assessor, namens het moderamen, besluit de synode:

1. de ingekomen Acta van de particuliere synoden van Groningen 1966 en van Friesland 1966 in het archief te deponeren, (agendum XVII c.);
2. na kennisneming ad Acta te leggen:

Telegram kerk Barendrech
 een telegram van de kerkeraad van Barendrecht, d.d. 4 april 1967, van de volgende inhoud: „de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Barendrecht, verontrust over de veelheid van moeiten binnen de kerken, verzoekt de vergadering van de generale synode om in de eerste plaats en steeds weer opnieuw zich voor de Here te verootmoedigen en hulp en wijsheid van Hem af te bidden. Hij heeft uw vergadering aan de Here opgedragen en bidt u toe dat langs bovengenoemde weg de Here Zijn werk door u ongehinderd zal kunnen verrichten. Met broedergroeten", (agendum XVII i.);

Telegram ds. C. Bakker c.s.
 een telegram van ds. C. Bakker, H. J. Bosch en ds. H. Stolk, van de volgende inhoud: „Bezoekend onze militairen in verstrooiing bidden wij u vanuit deze offerplaats der ideologie de zegen des Heren toe. Duitsland, Bergen Belsen, 5 april 1967";

Brief kerk Haren(Gr.).
3. van een brief, d.d. 30 maart 1967, van de raad van de gereformeerde kerk te Haren Gr., (agendum 1 b.), waarin de synode dringend verzocht wordt „bij de behandeling van de ingekomen bezwaarschriften en revisieverzoeken er op toe te zien dat afgevaardigden die reeds eerder in dezelfde zaken hadden te oordelen, niet opnieuw aan de beoordeling daarvan zullen deelnemen" opdat zij niet als rechters in eigen zaak zullen optreden;
 kennis te nemen en hem verder ad Acta te leggen, omdat in deze ook op deze synode zal worden gehandeld naar de gewoonte, die op vorige synoden gevolgd is;
Verzoek ds. M. J. C. Blok.
4. te voldoen aan het verzoek, d.d. 7 maart 1967, door ds. M. J. C. Blok, scriba van de generale synode van Amersfoort-West 18-19 oktober 1966 namens genoemde synode aan de vergadering voorgelegd, om de Acta (der openbare zittingen) en de Handelingen (der besloten zittingen) met de Acta en Handelingen der thans zittende synode in één band op te nemen en ze ook aan de leden en (prae)adviseurs van de generale synode van 1966 te doen toekomen; (agendum XVII e.);
Brieven inzake behandeling van rapporten.
5. van een brief, d.d. 4 april 1967, van de raad van de gereformeerde kerk te Zwolle met verzoek rapporten die niet tijdig bij de kerken zijn gekomen en daardoor in de mindere vergaderingen niet meer behandeld konden worden, op een zodanig tijdstip ter synode aan de orde te stellen, dat de kerken er alsnog over kunnen handelen,
 voorts van een uitspraak van de particuliere synode van Zuid-Holland, d.d. 31 maart 1967, dat het, om dezelfde reden, niet wenselijk moet worden gacht, dat de synode met name de rapporten inzake de doop van geadopteerde kinderen, de tekst van de Heidelbergse catechismus, de psalmberijming en de gezangen, in behandeling neemt,
 alsook van een soortgelijk verzoek van de raad van de gereformeerde kerk te Assen, d.d. 6 april 1967, en van de particuliere synode van Noord-Holland 1967, goede nota te nemen en ze verder ad Acta te leggen, omdat immers in voorkomende gevallen afzonderlijk moet worden beslist: (agendum I c.);
Uitnodiging bisschop P. A. Nierman
6. op een uitnodiging van bisschop P. A. Nierman te Groningen (agendum XVII j.), gericht aan „de generale synode van de gereformeerde kerken in Nederland samen te roepen tegen medio april 1967", om op zondag 27 november 1966 vertegenwoordigd te willen zijn bij de opening van het pastoraal concilie, te antwoorden dat de synode eerst na genoemde datum bijeenkwam, zodat zij reeds daarom niet aan dit verzoek had kunnen voldoen. Nadat Psalm 93: 1 en 4 is gezongen en de assessor is voorgegaan in dankzegging, wordt deze eerste synodeweek gesloten.

TWEEDE SYNODEWEEK 11-14 APRIL 1967.

Artikel 26.

Op DINSDAG 11 APRIL 1967 wordt 's morgens een korte plenaire zitting gehouden. Bij het appèl-nominaal blijkt, dat ds. D. Nieuwenhuis als plaatsvervanger van ds. H. van Ommen en oud. H. Rook als secundus van oud. T. Kooy voor het eerst ter synode zijn.

Zij betuigen instemming met de belijdenis der kerken. Daarna schorst de praeses de vergadering voor commissoriale arbeid.

De vergadering wordt 's avonds in openbare zitting gesloten.

Artikel 27.

De tweede scriba doet op WOENSDAG 12 APRIL 1967 aan de aanvang der zitting mededeling van enkele ingekomen stukken.

Brief ouderling T. Kooy.

Ouderling T. Kooy bericht op medisch advies rust te moeten houden. Per brief zal hem het medeleven der synode worden betuigd.

Telegram Utrecht-C.

De raad van de gereformeerde kerk te Utrecht-Centrum geeft telegrafisch de synode in overweging op reces te gaan tot een particuliere synode van Noord-Holland gelegenheid heeft gehad zich uit te spreken over het besluit dat ten aanzien van ds. B. J. F. Schoep genomen werd. De synode besluit dit telegram na kennisneming ad Acta te leggen, evenals een drietal brieven over voornoemd besluit.

Artikel 28.

Agendum

Het agendum der synode wordt als volgt vastgesteld:

1. opening namens de roepende kerk;
2. onderzoek der credentiebrieven;
3. verkiezing van het moderamen;
4. constituering der vergadering;
5. betuiging van instemming met de aangenomen belijdenis der kerken;
6. vaststelling van het agendum der synode;
7. behandeling van instructies, ingekomen stukken en rapporten;
8. benoemingen;
9. aanwijzing van de roepende kerk voor de volgende generale synode;
10. vaststelling der Acta;
11. rondvragen, waaronder die naar artikel 43 K.O.
12. sluiting.

Ingekomen zijn de volgende stukken en rapporten:

I. ZAKEN MET VOORRANG.

- a. 1. voorstel van de raad van de gereformeerde kerk te Enschede-Oost om:
 - a. terstond na bijeenkomst der generale synode een algemene bededag in de zin van artikel 66 K.O. uit te schrijven;
 - b. vanwege de generale synode een krachtig beroep te doen op allen die hun zaak aan de generale synode voorlegden, teneinde wegen tot verzoening te zoeken;
 - c. daartoe bepaalde hulp te bieden;
2. adhaesiebetuigingen (geheel of gedeeltelijk), door de raden van de gereformeerde kerken te Amsterdam-West, Blokzijl, Doesburg, Gramsbergen, Leerdam. Lutten aan de Dedemsvaart, Nijmegen, Rotterdam-Delfshaven, Voorthuizen, Zalk en Veecaten en Zwartsluis; behandeling voorbereid door: moderamen, synodebesluit Acta art. 23;
- b. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Haren Gr. inzake tweemaal oordelen in eenzelfde zaak; moderamen, Acta art. 25;
- c. verzoeken van de raden van de gereformeerde kerken te Assen en te Zwolle en van de particuliere synoden van Noord- en Zuid-Holland 1967 inzake deputatenrapporten die niet tijdig aan mindere vergaderingen zijn toegezonden; moderamen, Acta art. 25;
- d. 1. verzoek van de raad van de gereformeerde kerk te Zalk en Veecaten, de hoogleraren van de Theologische Hogeschool niet meer uit te nodigen als praeadviseurs ter generale synode, met eigen argumentatie overgenomen door de classis Zwolle van september 1966; comm. IV, Acta art. 112;
2. adhaesiebetuigingen door de raden van de gereformeerde kerken te Aalsmeer, Almkerk-Werkendam, Haarlemmermeer O.Z., Heemstede en Zoetermeer, en van de particuliere synode van Noord-Holland 1967; comm. IV, Acta art. 112;
3. bezwaren tegen het onder 1. genoemde verzoek, van de raden van de gereformeerde kerken te Harderwijk, Leek (overgenomen door de classis Grootegast), Onderdendam en Ten Boer, de

classis Drachten en de particuliere synoden van Drenthe, Friesland, Groningen en Overijssel in 1967; comm. IV, Acta art. 112.

II. THEOLOGISCHE HOGESCHOOL.

- a. rapport van deputaten-curatoren over het tijdvak januari 1964 tot december 1966, met bijlagen; comm. I. Acta artt. 83, 118, 120, 122;
- b. verzoek van deputaten-curatoren om over te gaan tot benoeming van een docent voor de vooropleiding; comm. I, Acta art. 31;
- c. brief van deputaten-curatoren inzake principieel onderwijs der kerkgeschiedenis aan de Theologische Hogeschool; comm. T, Acta art. 80;
- d. mededeling van deputaten-curatoren dat zij geen voorstellen kunnen doen inzake praktische oefeningen; comm. I, Acta art. 85;
- e. brief van deputaten-curatoren betreffende eventuele uitbreiding van het aantal hoogleraren; comm. I, Acta art. 87;
- f. voorstel van deputaten-curatoren betreffende de honoraria der hoogleraren en lectoren; Comm. I, Acta art. 56;
- g. aanvullend voorstel van deputaten-curatoren inzake genoemde honoraria; comm. I, Acta art. 56;
- h. brieven inzake honoraria der hoogleraren en lectoren en de financiering der Theologische Hogeschool, van de raden van de gereformeerde kerken te Amsterdam-West, Assen, Enschede-Zuid-West, Groningen-Oost, Helpman, Rotterdam-Charlois en de particuliere synoden van Drenthe en Overijssel in 1967; comm. I. Acta art. 56;
- i. verzoek van de raad van de gereformeerde kerk te Kampen inzake de pensioenuitkeringen aan de weduwen van hoogleraren; comm. T. Acta art. 56;
- j. adhaesiebetuiging van de particuliere synode van Zuid-Holland 1967 aan een voorstel van de gereformeerde kerk te Leiden inzake uitbreiding van het corpus docentium; comm. 1, Acta art. 87;
- k. voorstel van de particuliere synode van Groningen 1967 inzake genoemde uitbreiding van het corpus docentium; comm. 1. Acta 87;
- l. jaarverslagen en accountantsrapporten van de accountants Van Dien, Uden en Co.. over de jaren 1963, 1964 en 1965; comm. I, Acta art. 89;
- m. voordrachten tot benoeming van deputaten-curatoren door de particuliere synoden van Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noord-Holland, Zuid-Holland en Zeeland, Noord-Brabant en Limburg in 1967: Acta artt. 288. 290.

III. GEESTELIJKE VERZORGING VAN MILITAIREN.

- a. rapport van deputaten voor de Geestelijke verzorging van militairen; comm. V, Acta art. 181;
- b. financiële verantwoording van genoemde deputaten; comm. I, Acta art. 181;
- c. rapport van deputaten over de positie van de legerpredikant, met bijlagen; comm. V, Acta art. 181;
- d. missiven van de particuliere synoden van Drenthe en Utrecht, inzake de positie van legerpredikanten; comm. V, Acta art. 181;
- e. verzoek van de vereniging van gereformeerde reserve legerpredikanten inzake de behandeling van het rapport, onder c. vermeld; comm. V, Acta art. 181.

IV. RADIO- EN TELEVISIE-UITZENDING KERKDIENTEN.

- a. rapport van deputaten voor uitzending van kerkdiensten; comm. I, Acta art. 107;
- b. financieel rapport van voornoemde deputaten; comm. I. Acta art. 107;
- c. verzoeken van de raad van de gereformeerde kerk te Hasselt inzake uitzending kerkdiensten; comm. I, Acta art. 107.

V. OVERIGE RAPPORTEN.

- a. rapport van deputaten, over de doopsbediening aan geadopteerde kinderen, met brieven van de raad van de gereformeerde kerk te Enschede-Oost en van de Stichting Gereformeerde Kinderbescherming; comm. II, Acta art. 282;

- b. rapport van deputaten, inzake de liturgische formulieren, met brief van de raad van de gereformeerde kerk te Oostzaan over een verkort avondmaalsformulier: comm. II, Acta art. 52;
- c. rapport van deputaten, inzake een nieuwe psalmberijming, met een brief van de broeders J. Klein en J. D. W. Veltkamp te Haarlem; comm. IV, Acta artt. 46, 49;
- d. rapport van deputaten voor correspondentie met de hoge overheid; mod. Acta art. 245;
- e. rapport van deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken, met financieel verslag; comm. III, Acta artt. 176, 188, 190;
- f. rapport van deputaten voor samenspreking met de christelijke gereformeerde kerken; comm. I, Acta art. 254;
- g. rapport van de deputaat voor deelname in het C.I.O.; comm. II, Acta art. 95;
- h. rapport van de archiefbewarende kerk te Groningen-Zuid, met rapport van de kerk te Haren Gr., voor controle op het archief; comm. III, Acta art. 34.
- i. rapport deputaten tekst Heidelb. catechismus; comm. ad-hoc, Acta artt. 149 en 250.

VI. COORDINATIE-KERKBOUW.

- a. verzoek van de particuliere synode van Zuid-Holland 1966 tot benoeming van een generaal deputaatschap; comm. IV, Acta art. 66;
- b. brief met instemming van de raad van de gereformeerde kerk te Meppel: comm. IV, Acta art. 66;
- c. brief met informatie, toegezonden door de raad van de gereformeerde kerk te Rotterdam-Delfshaven; comm. IV, Acta art. 66.

VII. KERKELIJKE HUWELIJSBEVESTIGING.

- a. voorstel van de raad van de gereformeerde kerk te Vrouwenpolder om deputaten te benoemen ter voorbereiding van wijziging van artikel 70 K.O. en van het huwelijksformulier; comm. V, Acta art. 144;
- b. adhaesiebetuiging van de raden van de gereformeerde kerken te Ermelo, Goes, Monster, Overschie en Wieringermeer; comm. V, Acta art. 144;
- c. bezwaren tegen genoemd voorstel, van de raad van de gereformeerde kerk te Krommenie en van de particuliere synode van Drenthe 1967; comm. V, Acta art. 144.

VIII. SPREEKCONSENT VAN STUDENTEN.

- a. verzoek van de raden van de gereformeerde kerken te Tweede Exloërmond en Valthermond om studenten in de gelegenheid te stellen een stichtelijk woord te spreken; comm. I, Acta art. 37;
- b. instemming van de classis Stadskanaal februari 1967; comm. I, Acta art. 37.

IX. ZAAK- DS. A. VAN DER ZIEL EN KERK TE GRONINGEN-ZUID.

- a. missive van de raad van de gereformeerde kerk te Groningen-Zuid, met vijf bijlagen; comm. III, Acta art. 230;
- b. verzoek namens de (voorlopige) raad van de gemeente van leden van de gereformeerde kerk te Groningen-Zuid; comm. III, Acta artt. genoemd bij c. en d.:
- c. revisieverzoeken en dergelijke van de raden van de gereformeerde kerken te Amstelveen, Amsterdam-Centrum, Amsterdam-West, Amsterdam-Zuid, Baarn, Beverwijk (scriba G. Stulp), Breukelen, Curaçao, Doesburg, Ede, 's-Gravenhage-Zuid-West, Haarlemmermeer-Oostzijde, Haren Gr., Heemstede, Hillegersberg-Terbregge, Langerak Z.H., Overschie, Rotterdam-Centrum, Schiebroek-Hillegersberg-C., Sliedrecht, Utrecht-N.-W., Wieringermeer, Zalk en Veecaten en Zoetermeer; comm. III, Acta artt. 202, 204, 206, 209, 211, 213, 221, 223, 225, 232;
- d. revisieverzoeken en dergelijke van de broeders en zusters: Joh. Alssema (Groningen), H. Altena en J. P. Altena-De Groot (Utrecht), G. H. Arnold (Groningen), S.H. Attema (Katwijk), E. Bakker (Drachten), Egb. Bakker (Groningen), A. Bastiani en S. Bastiani-IJlst (Westzaan), C. Boekelo (Drachten), L. den Boer (Hengelo), J. Boersma (Groningen), D. Hoeve (Hatter), P. van Bolhuis (Amsterdam), E. E. Boonstra (Groningen), L. Boonstra (Drachten), M. Bouma (Drachten), R. Brands (Oegstgeest), H. Brouwer (Amsterdam), H. Bulthuis (Groningen), G. van Buuren (Bussum), J. Dekker en J. Dekker-Heetebrij (Hatter), J. Dekker (Utrecht), T. Dekker (Groningen), D. van den Dool (Zutphen), J.

Douwstra (Drachten), R. H. van Driel (Den Haag), J. van Dijk en B. van Dijk-Verburg (Beverdijk), P. Dijkstra (Drachten), A. van Frankenhuizen en G. J. van Frankenhuizen-Rietkerk (Bennekom), D. Groenveld (Utrecht), N. 't Hart (Steenwijk), A. A. Hebly (Bussum), A. de Heer (Drachten), W. Hofman (Hengelo), W. J. Hoogerwerf en J. J. Hoogerwerf-van der Ree (Schiebroek-Hillegersberg-Centrum). P. J. van den Hout (Bussum), N. J. Jansen en E. G. Jansen-Ribbers (Bilthoven), W. Jansen en B. Jansen-Boeringa (Zeist), W. Kaper (Utrecht), J. Kevelam (Groningen), P. Koelewijn (Drachten), T. Koffeman en M. Koffeman-Wiegers (Zeist), J. Kooiman (Amsterdam), G. Th. Koopman (Den Haag), B. Krol en A. Krol-Broeksema (Zeist), G. J. Lakerveld (Utrecht), H. G. Lakerveld (Eindhoven), T. Langius (Drachten), G. van der Leeden (Schiedam), C. van der Leun Sr. (Utrecht), H. van der Linden (Hengelo), C. Meerman (Zeist), H. J. Meima (Hengelo), J. Meulink (Enschede), W. Meijer (Drachten), H. Mook (Amersfoort), A. Mook en G. Mook-Buerman (Utrecht), C. W. Mulder (Eindhoven), J. A. Mulder (Haren Gr.), J. Mulder en C. 7. Mulder-Veldkamp (Eindhoven), K. Mulder (Hattem), A. P. Muys en A. Muys-Buwalda (Zeist), D. C. Muys (Arnhem), C. Neuteboom (Hattem), A. Oddinga (Eindhoven), P. J. van Oene en N. van Oene-Van Herwijnen (Zeist), A. van Oord, L. van Oord-Wielaart. G. van Oord en L. J. van Oord-Hamoen (Zeist), G. van Oord (Werkendam), J. van Oord J.Jzn. (Dordrecht), C. Oranje (Hoenderloo), J. Oranje en C. Oranje-Hoenderlo (Naarden), C. P. Plooy (Heemstede), H. Rauwenhorst (Hattem), K. Reinders (Drachten), P. Renkema (Bilthoven), C. M. E. van Schelven (Den Haag), G. Schepers (Steenwijk), G. M. Schoep-Bavinck (Rijswijk), P. Schutte (Den Haag), E. Schuurman (Zeist). J. Siegers (Zutphen), O. Sierksma en G. Sierksma-Kapenga (Zeist), H. van der Sluis (Drachten), O. Smeding (Drachten), A. Sneep (Amsterdam), J. Spannenberg (Hattem), C. Stam (Groningen), C. de Stigter (Bennekom), H. C. A. de Stigter (Bennekom), C. A. Sneep (Zeist), A. Thiescheffer (Drachten), H. P. Til en P. Til-Veenstra (Zeist), J. van den Toorn (Dropten). K. v. d. Toorn (Bussum), A. Valstar (Amstelveen), P. van Veen (Oegstgeest). T. Veening en G. Veening-Kamps (Bedum), H. M. van der Veer (Dronten), H. A. van der Vegt en M. van der Vegt-IJlst (Bilthoven), H. Velema (Amstelveen). H. Veltman en J. Veltman-Oostenbrink (Zeist), J. J. Verleur (Lisse), P. de Visser (Utrecht), M. de Vries (Bilthoven), Fr. de Vries (Bilthoven), R. van Wageningen (Groningen), B. Wesseling (Leiden), G. J. te Winkel (Sneek), G. J. te Winkel-Teerink (Hattem). J. W. te Winkel (Bennekom): L. Wolters en A. Wolters-Waaning (Sneek). O. P. Wolters (Bennekom), H. D. van Wijk (Amstelveen), D. IJlst en M. IJlst-Eilander (Westzaan), E. Zwarteveen (Voorthuizen) en nog vier personen wier namen niet zijn te ontcijferen; comm. III. Acta artt. 199, 202, 204 206, 209. 211, 213, 221. 223, 225, 228, 232. 234.

X. ZAAK- DS. J. VAN DER SCHAFT.

- a. revisieverzoeken van de broeders A. Kadijk (Ede) en B. J. Kooistra (Ede); comm. III, Acta art. 139;
- b. revisieverzoeken en dergelijke van een aantal broeders en zusters wier namen onder IX d. ook voorkomen; comm. III, Acta art. 139.

XI. ZAAK BREDA, CLASSIS NOORD-BRABANT/LIMBURG EN DE PARTICULIERE SYNODE VAN ZEELAND, NOORD-BRABANT EN LIMBURG.

- a. brief van de raad van de gereformeerde kerk te Breda (scriba J. J. Geleijns); comm. II, Acta art. 137;
- b. bezwaarschrift van de raad van de gereformeerde kerk te Almkerk-Werkendam tegen uitspraken van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg 1962, met bijlagen en met betuiging van instemming van de raad van de gereformeerde kerk te Breda (scriba J. J. Geleijns); comm. II, Acta art. 166;
- c. bezwaarschrift van de raad van de gereformeerde kerk te Eindhoven tegen uitspraken van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg van november 1965, met bijlagen; comm. II. Acta art. 192;
- d. twee bezwaarschriften van de classis Noord-Brabant/Limburg van 16 december 1965 tegen uitspraken van de particuliere synoden van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg 1962/'63, 1964 en 1965; comm. II, Acta Artt. 137 en 164;
- e. bezwaarschrift van de classis Noord-Brabant/Limburg van 23 juni 1966 tegen uitspraken van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg van 9 juni 1966. met bijlagen; comm. II, Acta art. 185;
- f. verzoeken van ds. G. van den Brink te Eindhoven; comm. II, Acta art. 146;
- g. verzoeken van de broeders P. Bandringa, A. Kramer, M.H. Oosterhuis, W. Pouwelse en A. A. Schiebaan; comm. II, Acta art. 260;

- h. bezwaarschrift van br. D. Roorda te Voorthuizen, betreffende uitspraken van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg 1965; comm. II, Acta art. 261;
- i. appèl van br. R. Menninga te Kampen tegen een uitspraak van de particuliere synode van Overijssel 1966 inzake een catechisatieboekje; comm. II, Acta art. 168.

XII. ZAAK DS. L. E. OOSTERHOFF EN KERK TE BEVERWIJK.

- a. revisieverzoek van de raad van de gereformeerde kerk te Beverwijk (ds. L. E. Oosterhoff); comm. II, Acta art. 174;
- b. bezwaarschrift van de classis Haarlem, september 1966, tegen uitspraken van de particuliere synode van Noord-Holland 1965; comm. IV, Acta art. 142;
- c. bezwaarschrift van ds. C. P. Plooy te Heemstede tegen de uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 inzake doleantiedaad van de kerkeraad van Beverwijk; comm. IV, Acta art. 142;
- d. revisieverzoek van dezelfde tegen een onderdeel van de uitspraak van voornoemde synode over de leer van ds. L. E. Oosterhoff; comm. IV, Acta art. 172;
- e. revisieverzoek van br. T. Hamming te Leeuwarden inzake uitspraken der eerder genoemde synode over de leer van ds. L. E. Oosterhoff; comm. IV, Acta art. 142.

XIII. ZAAK- SOEMBANESE KERKEN, KERK ZWOLLE EN DS. S. J. P. GOOSSENS.

- a. rapport van deputaten voor contact met de Soembanese kerken, met financieel verslag; comm. V, Acta artt. 103, 105;
- b. revisieverzoek van de raad van de gereformeerde kerk te Schouwerzijl c.a., gesteund door de raad van de gereformeerde kerk te Winsum-Obergum en ruim honderd broeders en zusters. met vrijwel gelijklopende brieven; comm. V, Acta art. 97;
- c. revisieverzoek van br. C. C. de Vries te Driebergen namens de kerken op Oost-Soemba-Savoë (adres: ds. L. Kondamara); comm. V, Acta art. 99;
- d. verzoeken om grondige behandeling, door de brs. L. A. F. Godschalk (Bussum), J. F. Godschalk (Kampen), J. B. Escher (Amersfoort) en N. Padding (Eindhoven); comm. V, Acta art. 97;
- e. mededeling van ds. J. P. Moerkoert te Alkmaar als gemachtigde van de vrijgemaakte kerken van Oost-Soemba c.a. (adres ds. K. Tananomba); comm. V, Acta art. 97;
- f. verzoek van de rand van de gereformeerde kerk te Maartensdijk om regeling van de verhouding tot de Soembanese kerken; comm. V, Acta art. 97.

XIV. ZAAK- KAMPEN, BR. A. F. C. DUBBELDAM C.S.

- a. revisieverzoek van de raad van de gereformeerde kerk te Kampen (scriba E. Bos) inzake besluiten van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65; comm. V, Acta art. 133;
- b. eenzelfde verzoek van de broeders A. F. C. Dubbeldam, J. van Gelder, W. J. Harmanny en E. R. Korenberg te Kampen; comm. V, Acta art. 133;
- c. bezwaarschrift van br. W. E. H. Sleijster te Kampen tegen besluiten van de particuliere synode van Overijssel; comm. V, Acta art. 72.

XV. ZAAK- Ds. A. DUIJS.

- a. brief van de classis Hoogeveen, februari 1967, met bijlagen; comm. I, Acta art. 68;
- b. brief van ds. A. Duits te Zwagerveen-Zwaagwesteinde (Fr.); comm. I, Acta art. 68;
- c. brieven van de broeders J. A. Knepper en A. Vermij te Emmen; comm. I, Acta art. 68.

XVI. ENIGE BEZWAARSCHRIFTEN.

- a. bezwaarschrift van br. K. K. te S. tegen uitspraken van de particuliere synode van Zuid-Holland 1966; comm. I, Acta art. 239;
- b. bezwaarschrift van br. J. Y. Poortinga te Burum en br. G. Poortinga te Buitenpost tegen uitspraken van de particuliere synode van Friesland 1965; comm. V, Acta art. 58;
- c. brieven van zr. J. Wiersma-Poortinga, zr. J. S. H. Wiersema en zr. E. Poortinga-Hoekzema te Burum over dezelfde zaak; comm. V, Acta art. 58;

- d. bezwaarschrift van de predikanten C. van Leeuwen, E. R. Postma, H. Veltman en W. G. Visser tegen een uitspraak van de particuliere synode van Utrecht 1967 inzake de approbatie van het beroep, door de kerk te Maartensdijk uitgebracht op ds. J. P. Moerkoert; comm. I, Acta art. 64;
- e. bezwaarschrift van br. J. C. van den Akker (Hilversum) en br. P. de Vries (Amsterdam) inzake de leer der kerk; comm. I, Acta art. 194;
- f. bezwaarschrift van br. D. en zr. D. te L. tegen een uitspraak van de particuliere synode van Zuid-Holland 1966; comm. I, Handelingen;
- g. bezwaarschrift van de broeders A. Albracht en J. Bergman te Utrecht tegen een uitspraak van de particuliere synode van Utrecht 1966; comm. IV, Acta art. 271;
- h. bezwaarschrift van br. J. B. Escher te Amersfoort tegen een uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, comm. IV, Acta art. 125.
- i. bezwaarschrift van br. D. Roorda te Voorthuizen inzake de belijdenis, comm. II, Acta art. 263.

XVII. DIVERSEN.

- a. missiven van de raden van de gereformeerde kerken te Wormer en te Wormerveer over de kosten der generale synode; comm. I, Acta art. 39;
- b. verzoeken betreffende de uitgave van de Acta dezer generale synode van firma J. Boersma te Enschede, firma Groenendijk te Rotterdam, firma J. Scholma en Zn. te Bedum en „De Vuurbaak" te Groningen; Acta art. 153;
- c. Acta van de particuliere synoden van Friesland 1966 en Groningen 1966; Acta art. 25.
- d. verzoeken van de redacties van het Gereformeerd Gezinsblad, Kerknieuws en Trouw; Acta art. 5;
- e. verzoek van ds. M. J. C. Blok te Utrecht namens het toenmalige moderamen van de generale synode van Amersfoort-West 1966 inzake uitgave van de Acta en Handelingen dier synode; Acta art. 25;
- f. verzoek van ds. H. Bouma te Assen om de werkrapporten dezer generale synode voor zijn particulier archief te mogen ontvangen; Acta art. 55;
- g. voorstel van de particuliere synode van Drenthe 1967 tot het wederinvoeren van een „Openlijke Verklaring" bij de aanvang van elke synode; comm. IV, Acta art. 41;
- h. voorstel van de raad van de gereformeerde kerk te Schouwerzijl inzake regeling van minimum tractementen voor alle predikanten; mod., Acta art. 109;
- i. telegram van de raad van de gereformeerde kerk te Barendrecht met zegenbede; mod., Acta art. 25;
- j. schrijven van bisschop Nierman te Groningen over een zogenaamd pastoraal concilie; mod., Acta art. 25.
- k. brief van de particuliere synode van Groningen inzake correspondentie met de presbyteriaanse kerk van Korea, met verzoek deputaten te benoemen; comm, III, Acta artt. 188, 190.

Artikel 29.

Uitnodigen van hoogleraren.

Als het rapport van commissie IV over de verzoeken betreffende het uitnodigen van hoogleraren ter generale synode (agendum I d.), aan de orde komt, verzoekt prof. J. Kamphuis, de enige aanwezige hoogleraar, gedurende de behandeling van dit rapport afwezig te mogen zijn, welk verzoek wordt ingewilligd.

Ds. A. Kuiper stelt namens de commissie voor, de verzoeken af te wijzen, voornamelijk omdat het besluit van de generale synode van Kampen 1951, Acta artikel 13 en artikel 190, niet is aangevochten. Na bespreking verzoekt ds. Kuiper om nader beraad door de commissie.

Oud. A. J. de Visser rapporteert namens commissie I over de verzoeken om spreekconsent voor studenten (agendum VIII). De commissie stelt de synode voor, aan deze verzoeken te voldoen. Aan het einde van de bespreking vraagt de rapporteur om beraad in de commissie teneinde de formulering nader te bezien.

Voorbehoud lasten kerkverband.

Namens commissie I brengt oud. E. C. Rots rapport uit over enkele brieven, waarin voorbehoud wordt gemaakt ten aanzien van het dragen van de financiële lasten van het kerkverband (agendum XVII a). De commissie stelt voor, uit te spreken dat „het niet aan elke kerk afzonderlijk te beoordelen staat of en in hoeverre zij in deze kosten zal bijdragen". Tijdens de bespreking blijkt het nodig, dat de commissie het conceptvoorstel nog even bekijkt.

De synode gaat hierna over tot arbeid in de commissies.

Aan de avond van de dag wordt de vergadering in openbare zitting gesloten.

Artikel 30.

Aanstonds na de opening der vergadering op DONDERDAG 13 APRIL 1967 in plenaire zitting zet de synode zich tot commissoriale werkzaamheden.

In de vergadering van donderdagmiddag zijn mede aanwezig de president-curator van de Theologische Hogeschool ds. D. van Dijk en de secretaris van het college van deputaten-curatoren ds. H. Veltman.

Ze worden door de praeses hartelijk welkom geheten. Aan de orde komt het rapport van commissie I over de vooropleiding van studenten aan de Theologische Hogeschool te Kampen, die niet in het bezit zijn van een einddiploma gymnasium of een daarmee gelijk te stellen getuigschrift. (agendum II b.).

Vooropleiding aan de Theologische Hogeschool.

Ds. J. H. van der Hoeven, rapporteur der commissie, leest het rapport. Het vermeldt een brief van deputaten-curatoren, waarin zij voorstellen over te gaan tot benoeming van een docent voor de vooropleiding. Zij noemen de volgende motieven:

gebleken is dat de studenten moeilijk een leraar of lerares voor het nodige onderwijs in Latijn en Grieks kunnen vinden;

één of twee lessen per week, waarvan de kosten vrij hoog zijn (dikwijls al gauw f 20,- per lesuur), kunnen in het algemeen niet als voldoende worden beschouwd;

de opleiding is niet eenvormig, wat weer zijn bezwaren meebrengt bij het afnemen van het protentamen;

er wordt wel gewerkt aan het verkrijgen van „technische taalkennis“, maar van een enigszins klassieke vorming komt gewoonlijk weinig terecht;

er wordt te weinig verband gelegd tussen deze individuele vooropleiding (soms bij niet-gereformeerde leraren) en de propaedeuse en de daarna komende theologische studie;

het bestuderen van genoemde talen in clubverband, waarbij het mogelijk is elkander te steunen, stimuleert meer dan een individueel ermee bezig zijn.

Ten aanzien van enkele punten die naar het oordeel van deputaten-curatoren overwogen c.q. gestipuleerd dienen te worden, komt de commissie met voorstellen, die in het hieronder volgende besluit onder de punten 1 tot 6 vermeld worden.

De commissie is met deputaten-curatoren van oordeel, dat de voor de vooropleiding ingeschrevenen uiteraard de vrijheid houden zich voor het protentamen op een andere manier voor te bereiden dan via deze door de kerken ingestelde cursus, evenals dit geldt van de voorbereiding voor het propaedeutisch en/of candidaatsexamen.

Na de bespreking, waarin prof. Kamphuis, sprekende namens de Senaat der Theologische Hogeschool, tot aanvaarding der voorstellen adviseert, neemt de synode met algemene stemmen het in artikel 31 volgende besluit.

Artikel 31.

Besluit inzake vooropleiding.

De generale synode,

gelet op een desbetreffend voorstel van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool te Kampen,

besluit

een docent te benoemen aan de Theologische Hogeschool te Kampen om onderwijs te geven in de klassieke talen aan hen die zich laten inschrijven als student aan die Hogeschool zonder in het bezit te zijn van een einddiploma gymnasium of een daarmee gelijk te stellen getuigschrift,

onder de volgende bepalingen:

1. aan deputaten-curatoren over te laten welke omvang de taak van de docent zal hebben, omdat dit tot de opdracht kan gerekend worden van deputaten-curatoren (vergelijk artikel 5 van het reglement voor de Theologische Hogeschool, ten aanzien van de vaststelling van de series lectionum);
2. eveneens aan deputaten-curatoren een nadere regeling over te laten over de aanvaarding, eventueel het aanhouden van een leraarstaak aan een gymnasium;
3. deputaten-curatoren niet te binden aan de vestiging van deze vooropleiding in Kampen, maar indien enigszins mogelijk het wel daarheen te leiden, om zo de band met de Theologische Hogeschool vast te houden;

4. de honorering en eventuele pensionering van de docent te doen geschieden naar rijksregeling voor leraren van het Voorbereidend Hoger Onderwijs, omdat de te benoemen docent metterdaad geen Hoger (Wetenschappelijk) Onderwijs zal geven, maar Voorbereidend Hoger Onderwijs;
5. de thans te benoemen docent de toezegging te doen, dat t.z.t. aan hem het lectoraat in de klassieke talen zal worden toevertrouwd, als de tegenwoordige lectoren in de klassieke talen, drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder hun taak beëindigen, om zo te komen tot een volledige functie voor de betrokkene;
6. aan deputaten-curatoren de vaststelling van de kosten voor het volgen van de cursus vooreerst over te laten, omdat deze zaak door de generale synode nog niet kan worden overzien: evenwel onder beding, dat deputaten-curatoren ter volgende generale synode met voorstellen dienaangaande zullen komen (vergelijk artikel 20 van het reglement van de Theologische Hogeschool, waar ook de bedragen der collegegelden door de generale synode zijn vastgesteld).

De synode gaat nu in besloten zitting. Na opheffing van het comitégeneraal deelt de praeses mee dat met gunstig praeadvies en met algemene stemmen besloten is:

Benoeming drs. Ph. Roorda.

- a. drs. Ph. Roorda te Groningen aan de Theologische Hogeschool te Kampen in principe te benoemen tot docent voor de vooropleiding van die ingeschreven studenten, die niet in het bezit zijn van een eindexamen gymnasium of een daarmee gelijk te stellen getuigschrift;
- b. aan een deputatie uit de generale synode op te dragen br. Roorda dit principebesluit mee te delen;
- c. aan de curatoren van de Theologische Hogeschool over te laten op korte termijn met het bestuur van het Gereformeerd Lyceum te Groningen in tegenwoordigheid van br. Roorda overleg te plegen over eventuele combinatie van het werk van de vooropleiding met een deel van de huidige leraarstaak van br. Roorda;
- d. na een bevredigende uitslag van het gepleegde overleg br. Roorda definitief tot docent voor de vooropleiding te benoemen.

Artikel 32.

De praeses zegt de rapporteur, ds. van der Hoeven, dank, alsmede de deputaten-curatoren ds. van Dijk en ds. Veltman. Ds. van Dijk bedankt voor de hartelijke, blijmoedige ontvangst ter synode en voor het door de vergadering verrichte werk.

De synode gaat nog enige tijd over tot commissoriale arbeid. Daarna volgt sluiting der zitting onder leiding van de assessor, aangezien de praeses zich met enkele leden der synode naar Groningen heeft begeven om drs. Roorda de benoeming tot docent aan de Theologische Hogeschool mee te delen.

Artikel 33.

Op VRIJDAG 14 APRIL 1967 zet de synode zich, na opening in plenaire zitting, tot de arbeid in de commissies.

In de middagvergadering stelt de vergadering de vermelding van de bidstond in de Acta der synode en de artikelen 1 tot 19 dezer Acta vast.

Artikel 34.

Archieven der synoden.

Oud. C. D. Goudappel rapporteert namens commissie III inzake de archieven der generale synoden en de controle der archieven (agendum V h.).

Overeenkomstig het voorstel der commissie neemt de synode met algemene stemmen het besluit dat in artikel 35 wordt vermeld.

Artikel 35.

Besluit inzake archief.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

- a. het schrijven van de kerkeraad van Groningen-Zuid, d.d. 20 maart 1967, inzake de bewaring en verzorging van de archieven der generale synoden en de bijgevoegde lijst der aanwezige stukken;

- b. het schrijven van de kerkeraad van Haren Gr., d.d. 31 maart 1967, dat omtrent deze archieven meldt dat „alles in goede orde, welgeordend en veilig bewaard bevonden" is;

besluit:

1. de kerkeraad van Groningen-Zuid te danken voor de door en namens hem te dezer zake verrichte arbeid;
2. aan de kerkeraad van Groningen-Zuid de door hem gemaakte kosten ad f 973,95 uit te betalen door overmaking van het bedrag op girorekening 931947 ten name van de administrateur der gereformeerde kerken te Groningen;
3. haar moderamen op te dragen, het archief van deze synode onder te brengen in het generaal synodaal archiefdepot in het gebouw van het Centraal Kerkelijk Bureau, Herman Colleniusstraat 13 te Groningen, en daaraan (minstens) vijf exemplaren van de Acta van deze synode toe te voegen;
4. de kerkeraad van Groningen-Zuid te verzoeken, de archieven van de generale synoden en de gedeponeerde, ten geschenke ontvangen en aangekochte stukken op gelijke wijze als tot dusver te blijven verzorgen en over zijn arbeid rapport uit te brengen aan de volgende generale synode;
5. er bij de adresvoerende kerken van de particuliere synoden op aan te dringen, bij het verschijnen van de Acta der particuliere synoden steeds twee exemplaren te (doen) zenden aan de archivaris van de generale synoden, adres als onder 3 vermeld;
6. aan de kerkeraad van Groningen-Zuid te berichten, dat naast het voor het archief bestemde vijftal exemplaren der Acta van iedere generale synode nog enige exemplaren dienen beschikbaar te zijn ten behoeve van deputaten voor de correspondentie met buitenlandse kerken (zie Acta generale synode Enschede 1955, artikel 137 b, besluit III);
7. de kerkeraad van Haren Gr. te danken voor zijn controle op de archieven en overige stukken en voor het daarover uitgebrachte rapport;
8. een kerkeraad of enkele kerkleden te verzoeken, controle te oefenen op de archieven van de generale synoden en de overige bescheiden gedurende de tijd tot de eerstvolgende generale synode en daarvan aan de eerstvolgende generale synode te rapporteren.

Artikel 36.

spreekconsent studenten.

Een conceptbesluit van commissie I inzake spreekconsent van studenten, (agendum VIII) gelezen door oud. A. J. de Visser wordt eveneens met algemene stemmen tot besluit der synode verheven. De tekst van het besluit is opgenomen in artikel 37.

Artikel 37.

Besluit inzake spreekconsent studenten.

De generale synode,

gelet op:

1. het verzoek van de raden van de gereformeerde kerken te Tweede Exloërmond en te Valthermond, vervat in hun (niet gedateerde) brief, „om studenten in de gelegenheid te stellen tot het spreken van een stichtelijk woord in de samenkomsten der gemeente, onder de voorwaarden gesteld door de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/'59 (Acta artikel 30);
2. de adhaesiebetuiging aan dit verzoek door de classis Stadskanaal, d.d. 6 februari 1967;
3. de motieven, die beide kerkeraden tot het doen van dit verzoek hebben geleid, te weten:
 - a. dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 aan een soortgelijk verzoek voldeed, gezien de moeilijke situatie ten aanzien van de preekvoorziening in een niet onbelangrijk deel van de kerken;
 - b. dat sindsdien de situatie in genoemd opzicht niet verbeterd is;

van oordeel:

dat er in de gegeven omstandigheden niet minder reden bestaat, om aan het verzoek gevolg te geven dan ten tijde van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 het geval was;

besluit:

1. aan het verzoek te voldoen onder de voorwaarden, gesteld door de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/'59 (Acta artikel 30) en ongewijzigd overgenomen door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 (Acta artikel 171b) en dus de besluiten van de generale synoden van Amsterdam 1908 (Acta artikel 60) en van 's-Gravenhage 1914 (Acta artikel 77 sub. a. en c.) en van Kampen 1951 (Acta artikelen 70, 173) tot de eerstvolgende generale synode opnieuw buiten werking te stellen;
2. hiervan mededeling te doen aan de raden van de gereformeerde kerken te Tweede Exloërmond en te Valthermond, en aan de eerstkomende classis Stadskanaal.

Artikel 38.

Voorbehoud lasten kerkverband.

Ds. W. Vreugdenhil, voorzitter van commissie I, deelt namens deze commissie mee, dat ze inzake een tweetal brieven, waarin voorbehoud wordt gemaakt ten aanzien van het dragen van de lasten van het kerkverband (agendum XVII a.) een door ds. Francke en ds. Heij ingediend amendement vrijwel geheel heeft overgenomen. Oud. E. C. Rots treedt op als rapporteur. Nadat een kleine aanvulling is aangebracht bij „van oordeel”, neemt de synode met algemene stemmen, na gunstig praeadvies, de besluiten opgenomen in artikel 39.

Artikel 39.

Besluit over brief kerk Wormer.

I. De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Wormer, d.d. 14 januari 1967, waarin hij mededeelt: „De kerk van Wormer behoudt zich het recht voor in de kosten van uw vergadering niet bij te dragen, of slechts voor een deel van de omslag over de kerken, waarbij de kerk van Wormer zelf zal beoordelen in hoeverre zij in de kosten kan meebetalen”;

constaterende:

dat inzake de kosten van deze generale synode de kerkeraad van Wormer geen weigering tot meebetalen in woord of ook in daad stelt, maar een voorbehoud aankondigt;

overwegende:

- a. dat naar gewoonte de kosten van een generale synode naar rato van het zielental der particulier-synodale ressorten worden omgeslagen;
- b. dat voor de inzameling van de voor die kosten benodigde gelden successievelijk de quaestores der particuliersynodale en classicale ressorten worden ingeschakeld;
- c. dat dus op de betrokken particuliere synoden en classes die kosten voor het kerkverband aan de orde komen;

van oordeel:

dat het door de kerkeraad van Wormer aangekondigde voorbehoud inzake de kosten van het kerkverband naar artikel 30 K.O. zondig in de mindere vergaderingen behoort behandeld te worden overeenkomstig de schriftuurlijke normen aangaande de samenleving der kerken;

spreekt uit:

dat de brief van de kerkeraad van Wormer naar zijn inhoud niet kan worden behandeld;

en besluit:

hiervan kennis te geven aan de raad van de gereformeerde kerk te Wormer en aan de eerstkomende classis Alkmaar-Zaandam.

II. De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Wormerveer, d.d. 27 januari 1967, gericht „aan de penningmeester van het classicaal ressort Alkmaar/Zaandam van de gereformeerde kerken, waarvan ter kennisneming mede afschrift gezonden is aan de roepende kerk dezer generale synode, bevattende de uitspraak:

- a. „in het vervolg niet bij te dragen in de kosten van z.g. „meerdere" vergaderingen, indien de kerk van Wormerveer zich overeenkomstig besluiten van de kerkeraad, de classis Alkmaar/Zaandam of de particuliere synode van Noord-Holland, op bedoelde vergaderingen niet laat vertegenwoordigen;
- b. in het vervolg als regel ook niet bij te dragen aan kosten van het kerkverband, die ontstaan, doordat zaken, die reeds éénmaal op een meerdere vergadering hebben gediend, nogmaals één of meerdere malen aan eenzelfde meerdere vergadering ter behandeling worden voorgelegd";

van oordeel:

dat deze brief, blijkens de adressering niet op deze generale synode thuis hoort;

besluit:

deze brief terzijde te leggen.

Artikel 40.

Verzoek inzake openlijke verklaring.

De praeses stelt aan de orde het rapport inzake het voorstel van de particuliere synode van Drenthe tot het weer invoeren van een openlijke verklaring bij de aanvang van elke synode (agendum XVII g.). Als rapporteur van commissie III leest ds. J. van Raalte het rapport. Op voorstel van ds. van Herksen wordt aan het conceptbesluit een van oordeel 1 toegevoegd, luidende: „dat deze motivering onvoldoende geacht moet worden".

Daarna besluit de synode met algemene stemmen, na gunstig praeadvies, hetgeen vermeld is in artikel 41.

Artikel 41.

Besluit inzake openlijke verklaring.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een voorstel van de particuliere synode der gereformeerde kerken in het ressort van Drenthe, d.d. 28 maart 1967, „de hierna volgende, sinds 1893 in onbruik geraakte „Openlijke Verklaring bij het houden van elke synodale vergadering" mutatis mutandis opnieuw in gebruik te (doen) nemen":

„Opentlijke Verklaring"

Van alle kenmerken, waardoor de ware Kerk zich van menselijke genootschappen onderscheidt, mag de belijdenis der waarheid in de eerste plaats genoemd worden. De Zaligmaker zeide daarom: „indien gij in Mijn woord blijft, zijt gij waarlijk Mijne discipelen", Johannes 8: 31. En wederom: „een iegelijk dan, die Mij belijden zal voor de mensen, dien zal Ik ook belijden voor Mijnen Vader, Die in de hemelen is", Mattheüs 10: 32.

In gehoorzaamheid aan den Heere, en tot onderrigting van een ieder, acht de Vergadering van Opzieners, afgevaardigd uit de Christelijke Afscheidene Gereformeerde Gemeenten in de onderscheidene Provinciën

van Nederland, het betamelijk, dat opentlijk worde verklaard, welke de belijdenis der genoemde Gemeenten is.

Alle deze Gemeenten erkennen de Belijdenis des geloofs der Gereformeerde Kerken in Nederland, den Catechismus en de Leerregels der Synode van Dordrecht, gehouden in de jaren 1618 en 1619 als de volledige uitdrukking van haar geloof.

In overeenstemming met deze Gemeenten, en als hare algemeene Kerkvergadering betuigen wij gaarne, dat wij van harte gevoelen en gelooven, dat alle artikelen en stukken der leer, begrepen in de gemelde drie Formulieren van Eenigheid, in alles met Gods Woord overeenkomen; waarom wij elke leering daartegen strijdende, verwerpen; alle onze handelingen daarmede in overeenstemming wenschen te brengen, blijkens de onder ons aangenomene Kerkordening van Dordrecht van 1618 en 1619; en ieder in onze kerkelijke gemeenschap wenschen op te nemen, die met deze belijdenis instemt.

Moge de Koning der Kerk dit geloof in vele harten werken en vermeerderen, en zij, die even dierbaar geloof met ons verkregen hebben, de genade hun bewezen, in gemeenschapsoefening betoonen, tot verheerlijking van Hem, die gebeden heeft dat al de Zijnen zullen één zijn.

In naam der Vergadering:
w.g. F. Dijksterhuis, Praeses,
D. J. van der Werp, Scriba".

constaterende:

dat in het voorstel van de particuliere synode van Drenthe geen andere grond wordt aangevoerd dan dat met invoering van de door haar bedoelde openlijke verklaring een oud gebruik zou worden hersteld;

van oordeel:

- 1^e dat genoemde motivering onvoldoende geacht moet worden;
- 2^e dat een openlijke verklaring als boven bedoeld principieel niet zou uitgaan boven een betuiging van instemming met de Drie Formulieren van Enigheid, zoals thans door middel van opstaan geschiedt;

besluit:

- a. aan het verzoek van de particuliere synode van Drenthe niet te voldoen;
- b. hiervan mededeling te doen aan de eerstkomende particuliere synode van Drenthe.

Artikel 42.

Hiermee is de synode gekomen aan het einde van de tweede synodeweek. Enkele ouderlingen zullen door hun werk voorlopig niet weer ter synode kunnen komen. De praeses bedankt hen voor hun aanwezigheid en arbeid. Als Psalm 97: 6 en 7 is gezongen en de assessor is voorgegaan in dankzegging sluit de praeses de zitting.

DERDE SYNODE-WEEK 18 - 21 APRIL 1967

Artikel 43.

Het appèl-nominaal bij de aanvang van de zitting van DINSDAG 18 APRIL 1967 wijst uit, dat de brs. C. D. Goudappel, W. Berenst en E. C. Rots vervangen zijn door de ouderlingen J. Barnouw, H. Bosch en J. F. Munneke.

Zij en ook prof. H. J. Schilder, die voor het eerst als praeadviseur ter synode is, betuigen instemming met de aangenomen belijdenis der kerken.

De praeses heet prof. Schilder, die tevens als deputaat voor onderzoek inzake een nieuwe psalmberijming aanwezig is, met de andere deputaten, ds. J. J. Verleur en ds. G. A. Hoekstra, van harte welkom.

Artikel 44.

Op dezelfde dag verwelkomt de praeses ook dr. C. van der Waal van Pretoria, die ter vergadering is gekomen om de groeten van Die Vrye Gereformeerde Kerke van Suid-Afrika over te brengen.

Groei van Die Vrye Gereformeerde Kerke van Suid-Afrika.

Dr. van der Waal merkt op, dat in de afgelopen jaren in Zuid-Afrika wel eens gevraagd is, welke zin de bestaande correspondentie heeft, als die correspondentie niet gehonoreerd wordt hij kerkelijke voorlichting van emigranten en bij bezoeken van gereformeerde predikanten aan Zuid-Afrika. Toch weten de kerken daar zich nauw verbonden met de Nederlandse gereformeerde kerken. Dr. van der Waal vreest dat in Nederland niet voldoende wordt ingezien, dat de strijd om de handhaving van de belijdenis van wereldimportantie is. Nu Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika, de zogenaamde Doppekerken, trachten te komen tot correspondentie met De Gereformeerde Kerken in Nederland, zal z.i. bedacht moeten worden dat deze correspondentie pas gerealiseerd kan worden, als eerstgenoemde kerken hun band aan de gebonden gereformeerde kerken in Nederland verbreken.

Voor deze groet zegt de praeses dr. van der Waal hartelijk dank. Hij geeft hem niet alleen de groeten der synode aan de kerken in Zuid-Afrika mee, maar ook de verzekering, dat de vergadering van het gesprokene goede nota heeft genomen en dat de kerken hier zich met de Zuidafrikaanse verbonden weten in de gemeenschap der heiligen.

Artikel 45.

Psalmberijming.

Aan de orde komt het rapport van commissie IV met betrekking tot de bij de synode ingediende stukken inzake de psalmberijming (agendum V c), te weten:

- a. het rapport van de deputaten van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65;
- b. een schrijven, d.d. 28 maart 1967, van de broeders J. Klein Fzn. en J. D. W. Velkamp, beiden ouderlingen van de gereformeerde kerk te Haarlem en leden van de Gereformeerde Werkgroep Psalmberijming;
- c. een schrijven, d.d. 5 april 1967, van de raad van de gereformeerde kerk te Rotterdam-Centrum.

Rapporteur der commissie is ds. R. Houwen. Hij leest het rapport en de voorstellen. Er ontspint zich een brede discussie die tot in de avond voortduurt. De synode tracht allereerst tot een besluit te komen over het deputatenrapport, deel I, II en de bijlagen. Enig beraad van de commissie leidt tot enkele wijzigingen waardoor een tweetal amendementen buiten stemming kan blijven. De synode maakt het voorstel tot haar besluit, met 33 stemmen vóór en twee onthoudingen. Prof. Kamphuis adviseerde vóór; prof. Schilder, zelf deputaat, onthield zich van advies. Het besluit is opgenomen in artikel 46.

Artikel 46.

Besluit rapport psalmberijming.

De generale synode,

Kennis genomen hebbende van:

het rapport van de deputaten-psalmberijming van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, voor zoveel betreft onderdeel I, II en de bijlagen;

constateert:

- a. dat slechts een klein gedeelte van de benoemde deputaten daadwerkelijk aan de arbeid van het deputaatschap heeft deelgenomen;
- b. dat deze deputaten een grote hoeveelheid werk hebben verzet ten behoeve van het verkrijgen van een goede, nieuwe psalmberijming;
- c. dat deputaten kwamen tot eliminatie van een deel van hun opdracht via een kritische beoordeling daarvan;
- d. dat het oordeel van deputaten over de proeven van berijming van de Psalmen 1-25 van de Interkerkelijke Berijming en van ds. G. A. Hoekstra te Utrecht op een zodanig tijdstip de kerken bereikt heeft, dat zij tot oordeelsvorming over deze proeven nog niet konden komen;
- e. dat deputaten via de door hen aangewezen „waarnemers" hebben kunnen deelnemen aan de arbeid van de Interkerkelijke Stichting voor Psalmberijming - uiteraard in het stadium waarin die arbeid was gekomen - en zulks met behoorlijke zeggenschap;

- f. dat deputaten niet tot een eenstemmig oordeel kwamen inzake de te volgen koers bij het vervolgen van de arbeid;

is van oordeel:

- ad a: dat het de last van de daadwerkelijk zich inzetende deputaten verzwaart, wanneer een groot aantal der benoemde deputaten om allerlei redenen niet aan de arbeid van het deputaatschap kan deelnemen;
- ad b: dat de broeders werkende deputaten de hartelijke dank der kerken toekomt voor hun intensieve arbeid ten dezen;
- ad c: dat het in het algemeen onjuist is te achten, dat deputaten ener synode krachtens eigen kritische beoordeling een deel van hun opdracht elimineren, maar in het onderhavige geval ook een zekere overmacht in rekening is te brengen;
- ad d: dat het haar niet mogelijk is te komen tot een oordeel over de ingezonden proeven van berijming van de Psalmen 1-25, nu de kerken haar oordeel nog niet konden geven;
- ad e: dat de deputaten-„waarnemers" boven de arbeid voor het deputaatschap nog veel tijd aan dit werk hebben willen geven, waarvoor hun in het bijzonder dank toekomt;
- ad f: dat voor de voortgang van het werk tot verkrijging van een goede, nieuwe psalmberijming bij het opnieuw benoemen van de deputaten een duidelijke koers zal moeten worden uitgezet;

zodat zij uitspreekt:

- a. hartelijk dankbaar te zijn voor de vele en intensieve arbeid der deputaten, die zich tot de uitvoering van de opdracht hebben opgemaakt, met name ook voor de extra arbeid van deputaten„waarnemers";
- b. het wel te betreuren, dat zij kwamen tot het elimineren van een deel van hun opdracht;
- c. zich thans geen oordeel te kunnen vormen over de ingezonden proeven van berijming;
- d. zich te zullen beraden op de koers die nieuw te benoemen deputaten bij hun arbeid in dezen hebben te volgen;

en besluit:

van deze constatering, oordelen en uitspraken kennis te geven aan deputaten psalmberijming van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65.

Artikel 47.

De te volgen koers

Thans komt het tweede deel van het commissierapport, inzake de koers die voor de komende jaren te volgen is, aan de orde. Ds. Houwen leest rapport en voorstellen.

Tegenvoorstel ds. Cnossen.

Tijdens de bespreking dient ds. S. S. Cnossen een tegenvoorstel in, dat door ds. J. van Raalte wordt gesteund. Het volgt de lijn van het commissievoorstel, maar wil een „oordeel" veranderen in: „dat, hoewel vele leden van onze kerken met de berijming van de I.K.S. in aanraking zullen komen, een verdere toetsing van deze berijming niet gewenst is, omdat op het punt van de schriftmatigheid reeds een zeer voorlopige kennisneming leert, dat er alleen al ten aanzien van het aan deze vergadering voorgelegde deel van de I.K.B. grote bezwaren bestaan, terwijl voldoende vaststaat, dat wijziging van deze berijming niet meer mogelijk zal zijn". Voorts wil ds. Cnossen bij het „van oordeel" opname van de woorden: „dat kennisname en beoordeling van nieuw ingekomen berijmingen nodig blijft" en bij het voorgestelde besluit wil hij in verband met het bovenstaande enkele punten laten vervallen en het laatste deel aldus lezen: „van ingekomen proeven van berijming naarstig kennis te nemen en die te beoordelen".

Om des tijds wille moet de bespreking worden afgebroken. De zitting wordt op de gebruikelijke wijze gesloten.

Artikel 48.

De synode zet de discussie inzake de voor de komende jaren te volgen koers ten aanzien van de psalmberijming op WOENSDAG 19 APRIL 1967 voort. Tal van broeders nemen aan de bespreking deel.

Ds. Houwen beantwoordt hen. Om de formulering hier en daar alsnog te bezien, vraagt hij gelegenheid voor beraad in de commissie.

In de avondvergadering wordt een gewijzigd voorstel door de rapporteur gelezen en toegelicht. Als nog een laatste ronde gehouden is, komt het tegenvoorstel van ds. Cnossen het eerst in stemming. Het wordt verworpen met 31 stemmen tegen en 4 vóór. Prof. Kamphuis adviseerde tegen. De synode aanvaardt het voorstel van de commissie met 31 stemmen vóór, 4 tegen en met gunstig praeadvies van prof. Kamphuis. Prof. Schilder is deze avond afwezig. Ds. Cnossen en ds. van Raalte verzoeken in de Acta aantekening van hun tegenstemmen.

Het genomen besluit luidt als in artikel 49 vermeld.

Artikel 49.

Besluit over te volgen koers inzake psalmberijming

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

1. het rapport van de deputaten psalmberijming van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, deel III;
2. een schrijven van de broeders J. Klein F.zn. en J. D. W. Veltkamp te Haarlem, d.d. 28 maart 1967;
3. een schrijven van de raad van de gereformeerde kerk te Rotterdam-Centrum, d.d. 5 april 1967;

constateert:

- a. dat de toetsing van het psalter-1949 nog steeds niet is afgerond in de zin door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 bedoeld;
- b. dat te verwachten is, dat in de loop van het jaar 1967 de definitieve tekst van de berijming van de Interkerkelijke Stichting voor de Psalmberijming zal verschijnen;
- c. dat deputaten bij hun kennismaken en toetsen van de eerste vijf en twintig Psalmen van de onder b. genoemde berijming reeds op ernstige bezwaren gestuit zijn

is van oordeel:

- a. dat in de huidige situatie de afronding van de toetsing van het psalter 1949 geen zin heeft;
- b. dat vele leden onzer kerken met de berijming van de I.K.S. in aanraking zullen komen, zodat toetsing van deze berijming op korte termijn door de kerken en door deputaten zeer noodzakelijk is, opdat de in 1970 samen te komen generale synode tot een afsluitend oordeel in dezen zal kunnen komen;
- c. dat voortgaande verzameling en beoordeling van nieuw ingekomen berijmingen geboden is en blijft, opdat te zijner tijd eventueel worde bezien of uit al wat aan berijmingen is verzameld een complete psalmberijming is te vormen;

en besluit:

- A. ten spoedigste opnieuw deputaten voor de psalmberijming te benoemen met als opdracht:
 - a. 1. aanstonds - naar de eisen door de generale synode te Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 gesteld (Acta art. 477b onder „overweegt” 2) -de toetsing van de berijming van de Interkerkelijke Stichting voor de Psalmberijming in haar geheel ter hand te nemen;
 2. de kerken te verzoeken van genoemde berijming kennis te nemen en deze, zoals ze daar ligt, te toetsen op haar al of niet aanvaardbaarheid, en eventuele opmerkingen voor 1 oktober 1968 aan het adres van deputaten kenbaar te maken;
 3. de ingekomen opmerkingen te toetsen;
 4. door middel van „waarnemers” in de werkcommissie van de onder 1 genoemde stichting bij de afronding van haar arbeid zo mogelijk invloed te doen gelden;
- b. voort te gaan met de beoordeling van de proeven van berijming, die voorhanden zijn of alsnog komen;

- c. van hun werk en de resultaten van hun arbeid de kerken en de eerstvolgende generale synode verslag uit te brengen, minstens een half jaar voor de aanvang van die synode;

B. de toetsing van het psalter 1949 thans te laten rusten;

C. van deze constateringen, oordelen en besluiten kennis te geven aan:

1. de te benoemen deputaten, met bijvoeging van het rapport;
2. de broeders J. Klein Fzn. en J. D. W. Veltkamp te Haarlem;
3. de raad van de gereformeerde kerk te Rotterdam-Centrum;
4. de Interkerkelijke Stichting voor de Psalmberijming.

Artikel 50.

De praeses zegt commissie IV, en in het bijzonder de rapporteur ds. Houwen. dank voor de verrichte arbeid. De ter synode aanwezige deputaten bedankt hij voor hun bijdrage in de bespreking.

Vraag van ds. Kuiper.

Ds. Kuiper, voorzitter van commissie IV, vraagt naar aanleiding van een hem ter hand gestelde brief van de Interkerkelijke Stichting voor de Psalmberijming, gericht aan de „waarnemers”, of het dienstig is een onderhoud aan te vragen met enkele bestuursleden van de I.K.S. inzake eventueel lidmaatschap.

Gelet op het zojuist genomen besluit, alsook op het feit dat deze brief niet aan de synode is gericht, besluit de vergadering op de gestelde vraag niet verder in te gaan.

Artikel 51.

Vernieuwing liturgische formulieren.

Door commissie IV is eveneens voorbereid de behandeling van de bij de synode ingekomen stukken betreffende de vernieuwing van de liturgische formulieren (agendum V b). Het rapport wordt uitgebracht door ds. C. van der Jagt. Tijdens de bespreking worden enige wijzigingen in het conceptbesluit voorgesteld, waardoor commissiebesluit noodzakelijk is.

Vervolgens doet de rapporteur mededeling van de aangebrachte veranderingen. Na nog enkele wijzigingen wordt het conceptbesluit met algemene stemmen aanvaard. Het besluit is in artikel 52 opgenomen.

Artikel 52.

Besluit inzake liturgische formulieren.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

- 1^e het rapport van deputaten, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 inzake de liturgische formulieren; met daarbij gevoegd ontwerpen van een „Verkort Formulier om het Heilig Avondmaal te houden” en het „Formulier om de Heilige Doop aan de kinderen te bedienen” in hedendaags Nederlands;
- 2^e een schrijven van de kerk te Oostzaan met bijgevoegd ontwerp van een nog korter „Heilig Avondmaalsformulier”;

constaterende:

dat, volgens hun eigen verklaring, deputaten er niet in geslaagd zijn de hun opgedragen arbeid tijdig te voltooien en aan de kerken toe te zenden;

overwegende:

dat in een belangrijke materie als herziening van de liturgische formulieren aan de kerken gelegenheid moet geboden worden zich uit te spreken;

is van oordeel:

- a. dat het, vanwege de late toezending van het rapport van deputaten, voor deze generale synode niet wel mogelijk is zich uit te spreken over en besluiten te nemen terzake van het resultaat van de arbeid van deputaten;
- b. dat het daarom voorbarig is voor de generale synode het concept verkort Heilig Avondmaalsformulier van de kerk te Oostzaan te beoordelen;
- c. dat het nodig is, dat de arbeid van deputaten wordt voortgezet, totdat alle liturgische formulieren - allereerst de meest gebruikte - in hedendaags Nederlands gesteld zijn;
- d. dat het nodig is, dat de kerkeraden tijdig inzage krijgen ook van deze voort te zetten arbeid van deputaten om intijds hun oordeel ter kennis van de volgende generale synode te kunnen brengen;

besluit:

- A.** deputaten dank te zeggen voor hun arbeid;
- B.** de voorgelegde ontwerpen om genoemde redenen niet te beoordelen en de kerken alsnog de gelegenheid te geven haar oordeel aan nieuw-te-benoemen deputaten kenbaar te maken vóór 1 juli 1968;
- C.** opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht:
 - 1. alle liturgische formulieren - allereerst de meest gebruikte - te stellen in hedendaags Nederlands;
 - 2. eventuele opmerkingen uit de kerken desgewenst te verwerken;
 - 3. het resultaat van hun arbeid minstens een half jaar vóór de aanvang van de volgende generale synode te zenden aan de kerken;
- D.** het geheel van dit besluit ter kennis te brengen van:
 - a. deputaten benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65;
 - b. nieuw te benoemen deputaten;
 - c. de gereformeerde kerk te Oostzaan.

Artikel 53.

Coördinatie kerkbouw.

Oud. de Jong leest als rapporteur van commissie IV een, wat de formulering betreft gewijzigd, voorstel inzake coördinatiekerkbouw. Bespreking volgt. Als de zitting wordt gesloten is echter nog geen beslissing genomen.

Artikel 54.

Benoeming quaestor.

Na opening der vergadering op DONDERDAG 20 APRIL 1967 gaat de synode voor korte tijd in besloten zitting. Nadat het comité-generaal is opgeheven, deelt de praeses mee dat tot quaestor der synode is benoemd br. H. van Donkelaar, Noordewierweg 199, Amersfoort. Er is een postrekening geopend onder nummer 1276873 ten name van: penningmeester generale synode gereformeerde kerk Amersfoort-West, Noordewierweg 199, Amersfoort.

Het rapport inzake coördinatiekerkbouw komt slechts even in voortgezette bespreking aangezien de commissie zich nog nader wil beraden.

De dag wordt verder besteed aan commissoriale arbeid. De zitting wordt als naar gewoonte in openbare vergadering gesloten.

Artikel 55.

Als de vergadering op VRIJDAG 21 APRIL 1967 geopend is, stelt de synode de artikelen 20-42 van haar Acta vast. Vervolgens leest de tweede scribe enkele ingekomen stukken.

Ingekomen stukken.(brief ds.C.P. Plooy)

Ds. C.P. Plooy deelt in een brief, d.d. 15 april 1967, mee dat naar zijn overtuiging de synode „met het heenzenden van ds. Schoep haar competentie heeft overschreden. In deze omstandigheden kan hij de plaats van ds. Schoep niet innemen. Deze missive wordt ad Acta gelegd.

Telegram Utrecht-C.

De synode neemt een gelijk besluit ten aanzien van een telegram van enkele leden van de gereformeerde kerk te Utrecht-Centrum, luidende: ondergetekenden leden gereformeerde kerk van Utrecht-Centrum zijn verontrust over inhoud van door kerkeraad aan u gezonden telegram; verzoeken u arbeid voort te zetten”.

Brief kerk Wormerveer en Koog-Zaandijk.

De vergadering neemt kennis van een missive van de raad van de gereformeerde kerk te Wormerveer, met de mededeling dat deze kerk zich ten gevolge van het „optreden van de meerderheid der afgevaardigden" met betrekking tot ds. Schoep, niet in deze generale synode vertegenwoordigd acht, zodat alle eventueel te nemen besluiten voor haar geen enkele kracht hebben. Een brief van gelijke strekking is ontvangen van de raad van de gereformeerde kerk te Koog-Zaandijk.

Verzoek ds. H. Bouma.

De synode besluit aan een verzoek van ds. H. Bouma te Assen de werkrapporten dezer generale synode voor zijn particulier archief te mogen ontvangen (agendum XVII f), te voldoen.

Artikel 56.

Honoraria Hoogleraren.

De synode gaat in comitégeneraal. Na opheffing daarvan deelt de praeses mee, dat besloten werd goedkeuring te hechten aan de tussentijdse verhogingen, die door deputaten-curatoren en deputatenfinancieel op de honoraria en toelagen van hoogleraren en lectoren der Theologische Hogeschool te Kampen sinds de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 zijn toegepast. Eveneens besloot ze het financieel beleid van genoemde deputaten ten aanzien van de pensioenen goed te keuren. Aan deputaten-curatoren zal worden verzocht een technische herziening van de huidige emeritaatsregeling op het punt van de pensioenen aan de volgende generale synode voor te leggen. Het voorstel van deputaten-curatoren inzake verhoging van de honoraria van de hoogleraren en van lector drs. J. P. Lettinga heeft de synode aanvaard (agendum II f., g., h. en i.)

Artikel 57.

Bezwaarschrift br. J.Y. Poortinga en br. G.H. Poortinga.

Na in besloten zitting de vraag in overweging te hebben gegeven of het rapport van commissie V inzake een bezwaarschrift van de brs. J. Y. Poortinga te Burum en G. H. Poortinga te Buitenpost tegen een uitspraak van de particuliere synode van Friesland 1965 (agendum XVI b) in besloten dan wel in openbare vergadering dient te worden besproken, deelt de praeses mee dat tot het laatstgenoemde besloten is. Ds. D. Nieuwenhuis leest als rapporteur der commissie het rapport. De in de bespreking gemaakte opmerkingen worden door hem en door de voorzitter der commissie, ds. Cnossen, beantwoord. Het conceptbesluit wordt aanvaard met 29 stemmen voor, 1 tegen, terwijl de afgevaardigden van Friesland en ds. Heij, die vroeger reeds in deze zaak geoordeeld heeft, buiten stemming blijven.

Het besluit is opgenomen in artikel 58.

Artikel 58.

Besluit inzake bezwaarschrift brs. Poortinga.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een bezwaarschrift van de brs. J. Y. Poortinga te Burum en G. H. Poortinga te Buitenpost, belijdende leden van de gereformeerde kerk te Buitenpost, die zich verongelijkt achten „door het besluit van de particuliere synode van Friesland gehouden 19 mei en 9 juni 1965, het besluit van de classis Dokkum gehouden 15 september 1964, de uitspraak van de classis Dokkum gehouden 9 juni 1964, en het oordeel der classis Dokkum gehouden 19 maart 1964, de uitspraken en besluiten van de kerkeraad te Buitenpost van februari 1964”;

constaterende:

dat, hoewel appellanten zeggen verongelijkt te zijn zowel door een besluit van de particuliere synode van Friesland 1965 als door besluiten, uitspraken en een oordeel van de classis Dokkum en de kerkeraad van de

gereformeerde kerk te Buitenpost, zij zich in hun bezwaarschrift alleen richten tegen het besluit van de particuliere synode van Friesland;

voorts constaterende:

1. dat de particuliere synode van Friesland 1965 inzake het bezwaarschrift van appellanten, bij die vergadering ingediend, besloot niet aan hun verzoek te voldoen, omdat zij van oordeel was, dat de door appellanten „haar voorgelegde bundel papieren geen bezwaarschrift genoemd kan worden”, en appellanten de synode „laten raden tegen welk(e) besluit(en) de bezwaren precies gaan” en verzuimen „duidelijk de gronden voor die bezwaren aan te geven”, zodat de particuliere synode op hun schrijven „niet verder kan en mag ingaan”;
2. dat appellanten hiertegen aanvoeren dat de particuliere synode, als ze maar begonnen was te lezen in hun „bundel papieren”, wel zou hebben geweten „tegen welk besluit van welke vergadering” zij bezwaard zijn, en „ook wel de gronden van die bezwaren”;

van oordeel:

dat de uitspraak van de particuliere synode van Friesland 1965, niet te kunnen en te mogen ingaan op het schrijven van appellanten, juist is te achten omdat het niet aangaat een meerdere vergadering te laten raden welke de bezwaren van appellanten zijn, en welke gronden zij voor die bezwaren aanvoeren;

tenslotte constaterende:

1. dat de particuliere synode van Friesland 1965 aan appellanten adviseerde: „Indien u bezwaren blijft behouden tegen de prediking van uw predikant, is er maar één goede weg, namelijk: deze bezwaren alsnog als juist te bewijzen voor de kerkeraad, waarbij u dan èn de feitelijkheid èn de onschriftuurlijkheid van het door u gewraakte zult dienen aan te tonen”, waarbij nog werd opgemerkt, dat een dergelijk appèl niet meer zou kunnen geschieden, gelijk tot dusver, in het kader van het bezwaar van appellanten tegen de bevestiging van een bepaalde broeder als ouderling;
2. dat appellanten hier tegenover stellen dat het hun niet duidelijk is, hoe de particuliere synode enerzijds verklaarde op hun schrijven niet verder te kunnen en te mogen ingaan, maar anderzijds toch wel „tot een advies, besluit of uitspraak blijkt te kunnen komen”;
3. dat appellanten verder opmerken dat het advies van de particuliere synode „een onjuiste voorstelling van zaken” geeft, omdat zij niet appelleerden in verband met blijvende bezwaren tegen de prediking van hun predikant, maar omdat de kerkeraad van Buitenpost „bleef volharden bij zijn mening, dat iemand met een bepaalde mening over de prediking, daarom nog wel ouderling kon zijn”;
4. dat appellanten voorts wraken de opmerking van de particuliere synode dat zij, bij blijvende bezwaren tegen de prediking van hun predikant, „deze bezwaren als juist moeten bewijzen voor de kerkeraad”, omdat zij, naar hun mening, ten aanzien van een van hun voornaamste bezwaren zulk bewijs hebben aangevoerd, door het „aanwijzen van verschillende plaatsen uit de Schrift en Zondag 32”, waarvoor zij verwijzen naar een eigen verslag van hun onderhoud met de kerkeraad op 18 februari 1964;

voorts van oordeel:

1. dat door de particuliere synode terecht aan appellanten het advies, vermeld onder constaterende 4, werd gegeven, omdat het aan deze synode, bij het doornemen van de stukken, duidelijk kon zijn dat het vereiste bewijs voor hun bezwaren ontbrak;
2. dat de particuliere synode juist oordeelde, toen zij appellanten onderrichtte, dat het inbrengen van bezwaren tegen de prediking van hun predikant niet meer zou kunnen geschieden in het kader van hun bezwaren tegen de bevestiging van een bepaalde ouderling, omdat appellanten in gebreke zijn gebleven aan te tonen, dat de mening van deze broeder over de prediking van de toenmalige predikant van Buitenpost zich niet verdraagt met de schriftuurlijke vereisten voor het ouderlingschap;
3. dat uit het verslag, waarnaar appellanten verwijzen om te laten zien dat zij, op een bepaald punt, het vereiste bewijs zouden hebben geleverd, blijkt, dat hoewel zij schriftplaatsen en een zondagsafdeling van de Heidelberger Catechismus hebben aangewezen, zij toch hebben nagelaten daarmee het bewijs bij te brengen voor hun bezwaar;

spreekt uit:

dat de synode de bezwaren van appellanten tegen de uitspraak van de particuliere synode van Friesland 1965 afwijst;

en besluit:

hiervan mededeling te doen aan de brs. J. Y. Poortinga en G. H. Poortinga, de eerstkomende particuliere synode van Friesland, de eerstkomende vergadering van de classis Dokkum, de raad van de gereformeerde kerk te Buitenpost en ds. J. H. Veefkind te Krommenie.

Brief aan de zrs. Wiersema.

De synode besluit aan de zusters J. Wiersema-Poortinga en J. S. H. Wiersema te Burum (agendum XVI c) te schrijven:

Geachte zusters Wiersema,

De generale synode heeft van u in goede orde ontvangen een drietal afschriften van brieven, die u oorspronkelijk gericht had aan de kerkeraad en gemeente te Buitenpost in verband met het bezwaarschrift van de brs. Poortinga tegen een uitspraak van de particuliere synode van Friesland 1965 en die u in verband met dit bezwaarschrift aan de synode toegezonden had.

De synode deelt u mede, dat zij bij de behandeling van het bedoelde bezwaarschrift van deze brieven goede nota genomen heeft.

Artikel 59.

Hiermede is de synode gekomen aan het einde van haar derde zittingsweek. De assessor gaat voor in dankgebed.

VIERDE SYNODEWEEK 25 - 28 APRIL 1967.

Artikel 60.

Bezwaarschrift inzake approbatie beroep ds. J.P. Moerkoert.

Aanstands na de opening der vergadering op DINSDAG 25 APRIL 1967 stelt de praeses aan de orde het rapport van commissie I inzake het bij de synode ingekomen bezwaarschrift met betrekking tot de approbatie van het beroep, door de gereformeerde kerk te Maartensdijk uitgebracht op ds. J. P. Moerkoert (agendum XVI d).

De voorzitter der commissie, ds. W. Vreugdenhil, leest het rapport en het voorstel. Na enige discussie vraagt de rapporteur voor de commissie gelegenheid tot nader beraad.

's Middags en 's avonds werkt de synode voort in de commissies. De zitting wordt onder leiding van de assessor gesloten, aangezien de praeses door lichte ongesteldheid verhinderd is.

Artikel 61.

Op WOENSDAG 26 APRIL 1967 komt de synode alleen 's morgens voor de opening, en 's avonds voor de sluiting, in openbare zitting bijeen. Verder besteedt zij de gehele dag aan arbeid in de commissies.

Artikel 62.

Nadat de synode op de morgen van DONDERDAG 27 APRIL 1967 het commissoriale werk heeft voortgezet, komt ze 's middags in openbare zitting bijeen.

Brief ds. G. Janssen.

De tweede scriba deelt mee dat een brief is ingekomen van ds. G. Janssen, d.d. 24 april 1967. Ds. Janssen acht zich niet door de particuliere synode van Noord-Holland tot tertiusafgevaardigde benoemd voor een situatie als ontstaan is doordat de generale synode ds. B. J. F. Schoep niet als lid heeft ontvangen. Hij wil een nadere uitspraak van een volgende particuliere synode van Noord-Holland afwachten.

Voorts stelt de vergadering de artikelen 43 - 60 van haar Acta vast.

Artikel 63.

Bezwaarschrift approbatie beroep ds. J.P. Moerkoert.

Ds. W. Vreugdenhil leest als rapporteur van commissie I een herzien voorstel inzake afhandeling van de stukken die bij de synode werden ingediend betreffende de approbatie van het beroep dat de gereformeerde kerk te Maartensdijk uitbracht op ds. J. P. Moerkoert te Alkmaar.

Amendement ds. R.Houwen.

Tijdens de bespreking dient ds. R. Houwen met ds. J. van Raalte een voorstel in tot de volgende wijziging van de uitspraak:

De generale synode spreekt uit:

- a. ten aanzien van de bezwaren van ds. C. van Leeuwen c.s. tegen de bovengenoemde uitspraak van de particuliere synode van Utrecht:
dat er (nog) geen generale kerkelijke ordinantiën over de beroepbaarheid van hen, die in de gereformeerde kerken op Soemba hebben gediend, bestaan;
- b. ten aanzien van de uitspraak van de particuliere synode van Utrecht 1967 in dezen:
 1. dat de bepalingen van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/59 vermeld in haar Acta artikel 100, in dit geval duidelijk niet van toepassing kunnen zijn, wijl ze slechts kunnen gelden de met name genoemde groepen van gereformeerde kerken buiten Nederland;
 2. dat het „doorgaand en algemeen gevoelen" in onze kerken ten aanzien van de verhouding van de gereformeerde kerken in Nederland tot die op Soemba geen rechtsbasis kan zijn voor het approberen zonder meer van het beroep door de gereformeerde kerk te Maartensdijk uitgebracht op ds. J. P. Moerkoert;
- c. ten aanzien van de materie van het approberen van het beroep op ds. J. P. Moerkoert door de classis Utrecht-Breukelen:
dat de approbatie van het onderhavige beroep door de classis Utrecht-Breukelen een exceptionele regeling behoeft, die daarin kan bestaan, dat de classis alvorens tot approbatie van het beroep over te gaan, een gesprek houdt met ds. J. P. Moerkoert om zich te vergewissen van zijn kennis der gereformeerde leer en kerkregering, en zulks in tegenwoordigheid van de deputaten ad artikel 49 K.O. der particuliere synode van Utrecht;

en besluit:

1. de eerstkomende classis Utrecht-Breukelen te verzoeken de approbatie van het beroep door de gereformeerde kerk te Maartensdijk op ds. J. P. Moerkoert uitgebracht, op genoemde wijze ter hand te nemen;
2. hiervan kennis te geven aan ...
Het voorstel-Houwen wordt verworpen met 18 stemmen tegen, 11 vóór, terwijl vier broeders, afgevaardigden van de particuliere synode van Utrecht, buiten stemming blijven. De synode aanvaardt het commissievoorstel met 22 stemmen vóór, 7 tegen, waarbij eveneens vier leden buiten stemming blijven. Prof. Kamphuis adviseerde tot aanneming van het voorstel-Houwen.
Het besluit der synode luidt als in artikel 64 wordt vermeld.

Artikel 64.

Besluit inzake approbatie beroep ds. J.P. Moerkoert.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een bezwaarschrift van de dienaren des Woords C. v. Leeuwen te Bilthoven; E. R. Postma te Breukelen; H. Veltman te Zeist en W. G. Visser te Utrecht, d.d. 3 april 1967, tegen de uitspraak van de particuliere synode van de gereformeerde kerken in het ressort van Utrecht van 29 maart 1967 betreffende approbatie van het beroep van ds. J. P. Moerkoert te Alkmaar, uitgebracht door de gereformeerde kerk te Maartensdijk;

constaterende:

- a. dat de classis Utrecht - Breukelen, d.d. 17 februari 1967, de volgende uitspraak deed: „De classis, constaterende dat ds. J. P. Moerkoert te Alkmaar niet (overeenkomstig het door de generale synode van Dordrecht 1893, Acta artikel 165, bepaalde met betrekking tot beroepbaarstelling van predikanten, die alleen buiten de Nederlandse gereformeerde kerken hebben gediend) door een kerkelijke vergadering in Nederland is beroepbaar gesteld, moet tot haar leedwezen besluiten het door de kerk te Maartensdijk op deze predikant uitgebrachte beroep niet te approberen”;
- b. dat de raad van de gereformeerde kerk te Maartensdijk van deze uitspraak van de classis in beroep is gegaan bij de particuliere synode van Utrecht 1967;
- c. dat de particuliere synode van Utrecht in haar voortgezette vergadering op 29 maart 1967 tot de uitspraak is gekomen, dat zij het beroep van de classis Utrecht - Breukelen op artikel 165 van de Acta der generale synode van Dordrecht 1893 als grond van haar weigering tot approbatie van het beroep van de gereformeerde kerk te Maartensdijk op ds. J. P. Moerkoert afwijst, omdat volgens genoemde particuliere synode de betrokken bepaling uit 1893 krachtens het besluit van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/'59, Acta artikel 100, inzake contactoefening met de corresponderende buitenlandse kerken als vervallen beschouwd moet worden; en ook dat de classis Utrecht - Breukelen spreekt en handelt naar het gevoelen en de uitspraak onzer meerdere vergaderingen als thans nog vigerend recht, wanneer zij alsnog het onderhavige beroep probeert, omdat immers volgens genoemde particuliere synode het doorgaande en algemene gevoelen in onze kerken is, dat de kerken op Oost-Soemba / Savoe in geheel andere (intiemere) verhouding tot onze kerken staan dan buitenlandse kerken die met ons in correspondentie zijn getreden (vergelijk de generale synoden van Groningen 1946, Acta artikel 198; Kampen 1951, Acta artikel 155; Enschede 1955/'56, Acta artikel 478);
- d. dat de klagende broeders tegen dit besluit van de particuliere synode de volgende bezwaren inbrengen:
 1. dat naar hun overtuiging het beroep door de raad van de gereformeerde kerk te Maartensdijk niet had mogen worden uitgebracht, omdat niet voldaan is aan de eis van artikel 5 K.O.: „dat de beroeping zal geschieden met onderhouding van de generale kerkelijke ordinantiën over de beroepbaarheid van hen, die buiten de Nederlandse gereformeerde kerken gediend hebben, welke generale kerkelijke ordinantiën zijn vastgesteld op de generale synode van Dordrecht 1893, Acta artikel 165, en laatstelijk op de generale synode van Groningen 1927, Acta artikel 161 en artikel 220, 2 e, c.;
 2. dat de particuliere synode van Utrecht ten onrechte van mening is, dat voor buitenlandse kerken, waarmee de onze in correspondentie staan, de regeling van Groningen 1927 inzake het voorgaan van predikanten en kandidaten uit buitenlandse kerken, met welke de gereformeerde kerken in Nederland in correspondentie staan, als vervallen geacht moet worden, aangezien dit door geen enkele generale synode expliciete uitgesproken is;
 3. dat de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/'59 wel regels vaststelde voor contactoefeningen met de corresponderende buitenlandse kerken (Acta artikel 100) en onder andere uitsprak: dat de correspondentie met deze kerken voortaan omvatten zou: „het aanvaarden van elkanders attestaties en het toelaten van elkanders dienaren des Woords tot de bediening des Woord en der sacramenten" (besluit 3 d), maar dat dit nog niets zegt over de beroepbaarheid van zulke predikanten en kandidaten;
 4. dat bovendien met de kerken op Oost-Soemba (p.a. ds. K. Tanahomba) geen correspondentie bestaat en nog minder een regeling van de verhouding met onze kerken tot stand gekomen is, getuige ook het rapport van de deputaten voor contact met de Soembanese kerken benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 (Acta artikel 572);
 5. dat de particuliere synode van Utrecht het beroepbaar-zijn van ds. J. P. Moerkoert in Nederland vooral grondt op „het doorgaande gevoelen" van vroegere generale synoden „inzake een geheel andere (intiemere) verhouding van onze kerken tot de Soembanese kerken, dan tot de buitenlandse kerken die met ons in correspondentie zijn getreden", maar dat deze redenering er toch niet toe kan en mag leiden, dat de Nederlandse kerken zonder meer alles goedkeuren wat de Soembanese kerken doen (evenmin als zij blijkbaar alles goedkeuren wat onze kerken doen of besluiten) en een door haar tot predikant bevorderde broeder als beroepbaar in onze kerken aanvaarden;

voorts constaterende:

- a. dat de classis Utrecht - Breukelen, d.d. 17 februari 1967, ervan uitging dat het door de generale synode van Dordrecht 1893, Acta artikel 165, bepaalde met betrekking tot beroepbaarstelling van predikanten,

die alleen buiten de Nederlandse gereformeerde kerken hebben gediend, nog van kracht is en op het onderhavige beroep van ds. Moerkoert van toepassing is;

- b. dat de particuliere synode van Utrecht, d.d. 29 maart 1967, ervan uitging dat de hier onder a. genoemde bepaling niet meer geldt en bij de approbatie van het onderhavige beroep naar het doorgaande gevoelen inzake de bovenaangeduide andere (intiemere) verhouding „thans mag (moet) geoordeeld en beslist worden", omdat er nog geen enkele nadere regeling inzake de verhouding van de gereformeerde kerken in Nederland tot de gereformeerde kerken van Oost-Soemba-Savoë bestaat;
- c. dat de generale synode van Rotterdam-Delftshaven 1964/'65, Acta artikel 552b sub besluit II b, de betrokken deputaten aldus instrueerde: „deputaten zullen, wanneer de uitvoering van de opdracht, vermeld in artikel 467c dezer Acta, onder besluit 1a, heeft vrucht gedragen, overeenkomstig het besluit dezer synode, vermeld in artikel 467c onder 1b, met de Soembanese kerken in overleg treden aangaande een te ontwerpen regeling van de verhouding tussen de Soembanese en de Nederlandse kerken en zo mogelijk een ontwerp voor zulke regeling in gemeenschappelijk overleg vaststellen";
- d. dat een ontwerp voor zulk een regeling deze generale synode (nog) niet heeft bereikt, zodat de verhouding tussen de Soembanese en Nederlandse kerken (nog) niet is geregeld en er dus (nog) niet van correspondentie of dergelijke kan worden gesproken;

overwegende:

- a. dat de door de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/'59 gemaakte bepalingen voor correspondentie met de zusterkerken in Australië, Canada en Zuid-Afrika (nog) niet gelden voor de genoemde Soembanese kerken;
- b. dat het dus geheten „doorgaande en algemene gevoelen in onze kerken" inzake een intiemere verhouding van de Soembanese kerken tot de onze niet nader omschreven is en dus geen uitdrukking geeft aan enige kerkrechtelijke relatie tussen genoemde kerkengroepen;

oordelende:

- a. dat een eventuele approbatie van het bovengenoemde beroep van ds. Moerkoert niet zonder meer overeenkomstig de bepalingen van de generale synode van Dordrecht 1893 Acta artikel 165 (nader geformuleerd en vastgesteld door de generale synoden van 's-Gravenhage 1914 en van Groningen 1927), kan worden beoordeeld en beslist, en evenmin overeenkomstig de bepalingen van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/'59 inzake de regels voor correspondentie met de zusterkerken in Australië, Canada en Zuid-Afrika, omdat er nog geen geregelde en omschreven correspondentie met de genoemde Soembanese kerken bestaat;
- b. dat een eventuele approbatie van het bovengenoemde beroep van ds. Moerkoert als een exceptioneel geval beschouwd en incidenteel geregeld dient te worden;

spreekt uit:

- a. dat het bezwaar van ds. C. v. Leeuwen c.s. tegen de bovengenoemde uitspraak van de particuliere synode van Utrecht is af te wijzen, maar ook de uitspraak van die particuliere synode onjuist is te achten;
- b. dat het exceptionele geval van ds. Moerkoert incidenteel op deze wijze kan worden geregeld, dat hij door de classis waaronder hij krachtens domicilie ressorteert, na gehouden colloquium (dat inzonderheid over de kennis der gereformeerde leer en kerkregering zal gaan) beroepbaar wordt gesteld in onze Nederlandse gereformeerde kerken, zodat na een eventueel ontvangen en aangenomen beroep approbatie door de betrokken classis kan volgen;

en besluit:

hiervan kennis te geven aan ds. C. van Leeuwen c.s., ds. J. P. Moerkoert, de raad van de gereformeerde kerk te Maartensdijk, de eerstkomende classis Utrecht-Breukelen en de eerstkomende particuliere synode van Utrecht.

Artikel 65.

Coördinatie kerkbouw.

Namens commissie IV rapporteert ds. A. Kuiper over het eventueel instellen van een deputaatschap voor coördinatiekerkbouw (agendum VI).

Het voorstel wordt besproken. Ds. Joh. Francke dient een amendement in, dat gesteund wordt door drs. D. Deddens en ds. J. F. Heij, en dat enkele overwegingen van het conceptvoorstel wil laten vervallen, als nieuwe overweging wil toevoegen: „dat door die kerken buiten Zuid-Holland, die zich bevinden in gebieden met snelle industriële ontwikkeling, geen voorstellen in bovengenoemde zin zijn gedaan en ook geen adhaesie aan het voorstel van Zuid-Holland is betuigd" en tenslotte in de uitspraak de woorden „als ten dele overbodig en ten dele onjuist" wil schrappen.

De commissie neemt alleen de wijziging in de uitspraak over. Bij de stemming spreken 18 leden zich uit vóór dit amendement en 15 tegen. Prof. Kamphuis adviseerde vóór. Het geamendeerde voorstel der commissie wordt tot besluit verheven met 29 stemmen vóór, 4 tegen, en met gunstig praeadvies. Het genomen besluit is opgenomen in het volgende artikel.

Artikel 66.

Besluit inzake coördinatie kerkbouw.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

- a. een voorstel van de particuliere synode van Zuid-Holland 1966 (I), dat inhoudt het instellen van een generaal deputaatschap, dat
 1. nagaat, welke kerken in aanmerking willen komen voor advies of steun in technisch en/of financieel opzicht bij kerkbouw, met name in gebieden waar door snelle ontwikkeling bijzondere problemen ontstaan, en dat advies en die steun ook metterdaad verstrekt;
 2. nagaat, welke kerken bij het Ministerie van Bouwnijverheid en Ruimtelijke Ordening een rijksgoedkeuring hebben aangevraagd of zullen aanvragen ten behoeve van kerkbouw en, indien deze kerken dat wensen, daarover contact opneemt met het Ministerie;
 3. wegen en middelen aanwendt ter verkrijging van de nodige gelden voor het verlenen van eventuele financiële steun";
- b. een adhaesiebetuiging van de kerk te Meppel met het bovengenoemde voorstel;
- c. een instructie van de particuliere synode van Noord-Holland 1967, luidende: „dat de generale synode van Amersfoort-W. in deze geen taak heeft, aangezien de kerken inzake kerkbouw geen centrale adviesinstantie behoeven te creëren of nodig hebben";

overwegende:

1. dat de planologische vraagstukken bij eventuele kerkbouw op te lossen zijn in overleg met de desbetreffende burgerlijke instanties;
2. dat een kerkeraad voor de technische problemen zich kan richten tot een architect;
3. dat er voor kerken, die tot kerkbouw moeten overgaan en zelf de lasten daarvan niet alleen kunnen dragen, de weg is van het kerkverband, waardoor ook het levend contact met de zusterkerken bestendig blijft;
4. dat door die kerken buiten Zuid-Holland, die zich bevinden in gebieden met snelle industriële ontwikkeling, geen voorstellen in bovengenoemde zin zijn gedaan, en ook geen adhaesie aan het voorstel van de particuliere synode van Zuid-Holland is betuigd;

spreekt uit:

aan het verzoek van de particuliere synode van Zuid-Holland niet te voldoen;

en besluit:

van deze uitspraak kennis te geven aan de eerstkomende particuliere synode van Zuid-Holland; de eerstkomende particuliere synode van Noord-Holland en de kerk te Meppel.

Artikel 67.

Zaak ds. A. Duits.

Commissie I heeft de behandeling voorbereid van enkele brieven verband houdende met de zaak-ds. A. Duits (agendum XV). De rapporteur, oud. A. J. de Visser, leest rapport en voorstel. Een door ds. D. van Houdt en ds. S. S. Cnossen ingediend amendement neemt de commissie over. Twee broeders, te weten ds. Joh. Francke en oud. G. Zomer, beiden uit het ressort van de classis Hoogeveen, blijven buiten stemming. Met 29 stemmen vóór, twee onthoudingen en met gunstig praeadvies neemt de synode het in artikel 68 vermelde besluit.

Artikel 68.

Besluit zaak ds. A. Duits.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een brief van de classis Hoogeveen, d.d. 9 februari 1967, waarin zij mededeling doet van haar uitspraak, gedaan in haar vergaderingen van 13 mei en 22 juli 1965, het besluit van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964 inzake ambt en radicaal van br. A. Duits te Emmercompascuum (Acta artikel 102 b.) niet te kunnen ratificeren en waarin zij tevens het volgende bericht: „Hoewel de Classe van Hoogeveen voornemens was tegen genoemde uitspraak der generale synode van Rotterdam-Delfshaven bij uw vergadering te appelleren en daarvan revisie te verzoeken, waartoe door de Classe van 12 september 1966 reeds een appèlschrift en revisieverzoek werd vastgesteld, besloot de Classe van Hoogeveen van 9 februari 1967 hiervan af te zien, omdat br. A. Duits inmiddels als dienaar des Woords aan de kerk van Zwagerveen-Zwaagwesteinde is verbonden en dus thans deze zaak is geëindigd op de wijze als de classis Hoogeveen steeds heeft gesteld, namelijk dat br. A. Duits alleen in de weg van beroeping en bevestiging weer het ambt zou kunnen verkrijgen", welke brief vergezeld was van twee bijlagen;

kennis genomen hebbende van:

een drietal brieven, ingediend naar aanleiding van de toezending van genoemde stukken van de classis Hoogeveen aan de synode, en wel van ds. A. Duits te Kollumerzwaag, d.d. 4 april 1967, van br. drs. R. Vermij te Emmen, d.d. 4 april 1967, en van br. J. A. Knepper te Emmen, d.d. 6 april 1967, met verzoek deze stukken aan de classis Hoogeveen te retourneren;

constaterende:

dat de classis Hoogeveen slechts een mededeling doet aan de generale synode en niets van haar vraagt;

voorts constaterende:

dat de drie andere adressanten het verzoek doen om de brief met bijlagen van de classis Hoogeveen aan deze classis te retourneren;

van oordeel:

dat dit verzoek van de drie broeders redelijk is te achten, omdat door de classis Hoogeveen geen behandeling van haar stukken wordt gevraagd;

besluit:

de brief van de classis Hoogeveen voor kennisgeving aan te nemen en de bijlagen aan de classis Hoogeveen te retourneren onder mededeling van dit besluit, en tevens van dit besluit kennis te geven aan ds. A. Duits te Kollumerzwaag en de brs. drs. R. Vermij en J. A. Knepper te Emmen.

Artikel 69.

Bericht geboorte Prins van Oranje.

Als in de avondvergadering bekend wordt dat „H.K.H. Prinses Beatrix in het Academisch Ziekenhuis te Utrecht het leven heeft geschonken aan een flinke, welgeschapen zoon", richt de praeses zich met de volgende woorden tot de synode:

Nu zojuist de heuglijke tijding vernomen werd, dat God de HEÉRE aan de oude Oranjestam een nieuwe loot geschonken heeft, een Prins van Oranje, willen wij Hem, die ons vorstenhuis en vaderland zo nauw aan elkaar verbonden heeft, uit de grond van ons hart danken voor de grote vreugde, die Hij aan Hunne Koninklijke Hoogheden Prinses Beatrix en Prins Claus der Nederlanden, en mede aan Hare Majesteit de Koningin en Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Bernhard, aan heel het Koninkrijk Huis, en aan geheel het koninkrijk, hier en overzee, heeft bereid.

„U alleen, U loven wij, ja wij loven U, o HEER". Langer dan een eeuw is het geleden, dat hier in Nederland een prins geboren werd. Maar Prins Alexander, die in 1851 het levenslicht zag, werd in 1884 ten grave gedragen. Hoe verdonkerden zich in het einde van de jaren zeventig de schaduwen! In enkele jaren tijd werd de ene twijg na de andere van de Oranjestam gescheurd, en telkens opnieuw beierden de doods klokken. In 1877 voor Koningin Sophie, in 1879 voor Prins Hendrik, de broeder van de Koning, en in hetzelfde jaar ook voor Kroonprins Willem. Het wás wel Oranje, maar zou het ook Oranje blijven? Toen, en ook later, heeft met deze vraag in het hart Gods volk in deze landen aangeroepen Hem, die is de God der goden, Troost in noden, Grote Hoorder van 't gebed. En nu: de klokken die gaan luiden, vertolken feestvreugde, en de vlaggen, die morgenochtend van torens en huizen worden uitgestoken, wapperen blij en vrolijk in de wind „U alleen, U loven wij, ja wij loven U, o HEER". Hem, die de Potentaat der potentaten is, smeken wij, dat Hij onze geliefde Kroonprinses, die thans moeder is, en Haar Gemaal, doe kennen de betekenis en rijkdom van zijn vast verbond, en dat Hij deze nieuwe Oranjelg bij het opgroeien genade verlene uit dit verbond te leven.

't Geheim van alle zegen,
Oranje en Neerland, hoor 't,
Is in Gods vrees gelegen,
Zijn dienst, zijn gunst, zijn Woord.

Dat geheim werd gekend door de eerste Oranje, de Vader des vaderlands, die onze voorgangster, de eerste synode van de Nederlandse Gereformeerde Kerken in 1571, temidden van de bittere vervolgingen, op velerlei wijze heeft gesteund, daarin de roeping volgende, welke naar zijn geloofsovertuiging door het Woord des HEEREN hem gewezen werd, onder het genaderegiment van Jezus Christus -;

de eerste Oranje, die de strijd tegen de Spaanse tirannie gestreden, en goed en bloed daarin geofferd heeft, niet maar om der wille van de vrijheid dezer lage landen op zichzelf, maar voor de ware religie en voor de vrijheid van de Gereformeerde Kerken in deze Nederlanden. Hoe spreekt zijn grafschrift in Delft de waarheid, als het verklaart, dat hij „de ware religie mitsgaders de privilegiën van den lande wederom heeft ingevoerd en hersteld"!

Wij denken als synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland aan Prins Maurits, en aan wat hij in het geloof heeft verricht, om de gereformeerde religie tegen de invloeden van afwijkende leringen te beschermen. Door wiens bemoeiingen de bijeenroeping van de grote nationale synode van Dordrecht 1618/19 werd gewaarborgd.

Gode diep dankbaar voor wat Hij in het Huis van Oranje eeuwenlang aan Nederland heeft willen schenken, is het onze bede, dat Hij het leven van deze nieuwe Oranjelg, bestrale met zijn zegen, en hem in de toekomst doe staan in hetzelfde geloof, dat reeds de eerste Oranjes heeft bezield.

Want de woorden, in de vorige eeuw gesproken door een groot historicus, die voor alles evangeliebelijder begeerde te zijn - hoe gelden ze ook voor dit ogenblik en voor de toekomst:

„Wat bij Christelijken zin, een ootmoedig en heilbegerig Nederland zou kunnen worden, dat berekene hij, die de uitgestrektheid van Gods beloften aan Natiën die Hem dienen, berekenbaar acht. Gelukkig vaderland, en hier wens ik ook het Huis van Oranje, nog als vanouds, in de geliefde naam van Nederland te omvatten, indien het behoefte gevoelt om weder te keren tot den God, Wiens duizendwerf verbeurde gunst misschien nog voor ons weggelegd is: indien het, door schuldbesef en aanbidding, zich het uitzicht opent, om, gespaard en gelouterd, een toonbeeld te zijn, tot in de verste nakomelingschap".

Dat geve in zijn genadige ontferming Hij, van wie de schilden der aarde zijn, en die zelf ons „schild ende betrouwen" is.

Zijn zegen zij toegebeden aan onze geëerbiedigde Soevereine, Koningin Juliana, die thans grootmoeder is.

Zijn zegen zij toegewenst over het doorluchtige Huis van Oranje.

Zijn trouw ruste met name ook op Kroonprinses Beatrix, aan wie Hij genadig herstel moge schenken, en op de jonge Prins van Oranje, wiens geboorte zojuist werd medegeedeeld.

De synode besluit de volgende telegrammen te verzenden aan het kroonprinselijk paar en aan H.M. de Koningin en Z.K.H. Prins Bernhard:

Telegrammen.

Aan hunne Koninklijke Hoogheden Prinses Beatrix en Prins Claus der Nederlanden, kasteel Drakesteyn, Lage Vuursche.

De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeengekomen in Amersfoort-West, biedt Uwe Koninklijke Hoogheden haar eerbiedige gelukwensen aan met de geboorte van een Prins van Oranje.

Zij dankt God voor deze nieuwe telg van het doorluchtige Huis van Oranje, dat Hij in zijn gunst eeuwen lang aan Nederland heeft willen schenken, en bidt Hem om zijn goddelijke zegen over het leven van Uwe Koninklijke Hoogheden en dat van de jonge Prins.

Hij verlene Uwe Koninklijke Hoogheden genade, onder het souvereine regiment van Jezus Christus, Uw roeping in heden en toekomst te volbrengen overeenkomstig het heilig Woord van God.

Deddens, praeses

Aan Hare Majesteit Koningin Juliana der Nederlanden, ten paleize Soestdijk.

De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeengekomen in Amersfoort-West, biedt Uwe Majesteit en Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Bernhard der Nederlanden haar eerbiedige gelukwensen aan met de geboorte van een Prins van Oranje.

Zij dankt God voor deze nieuwe loot aan de Oranjestam. Zij bidt Uwe Majesteit kracht en wijsheid toe, om Uwer Majesteits zware taak van regering over het Koninkrijk der Nederlanden, te volbrengen naar Gods heilig Woord.

Zij erkent met grote dankbaarheid Gods leiding in de historie, die Oranje en Nederland samenbond, en verzekert Uwe Majesteit eerbiedig, dat aan de God van alle genade Zij en Haar Huis bij voortduur wordt opgedragen door de kerken.

Deddens, praeses

Nadat twee coupletten van het Wilhelmus zijn gezongen gaat de synode over tot de orde van de dag.

Artikel 70.

Bezwaarschrift br. W.E.H. Sleijster.

Aan de orde komt een rapport van commissie V inzake een bezwaarschrift van br. W. E. H. Sleijster te Kampen tegen een uitspraak van de particuliere synode van Overijssel 1967 (agendum XIV c.).

Na een korte besloten zitting deelt de praeses mee dat besloten is tot behandeling in openbare vergadering. De lezing van het rapport door ouderling D. J. Oggel Jzn. moet om des tijds wille worden onderbroken. De praeses schorst de vergadering tot de volgende dag.

Artikel 71.

Oud. Oggel voltooit in de morgenvergadering op VRIJDAG 28 APRIL 1967 de lezing van het rapport en het voorstel van commissie V inzake het bezwaarschrift-Sleijster.

Ds. Joh. Francke, ds. A. Kuiper en ds. W. Vreugdenhil dienen tijdens de discussie een amendement in van de volgende inhoud:

In het concept voorstel van de commissie invoegen:

overwegende:

3. dat evenwel artikel 30 K.O. niet mag worden misbruikt om de rechtsbediening te krenken of ook onmogelijk te maken, doordat bijvoorbeeld een meerdere vergadering een bezwaarde bij herhaling naar een mindere vergadering terugwijst;

van oordeel:

1. dat appellant overeenkomstig het oordeel van de particuliere synode van Overijssel terecht mag stellen dat de classis Kampen niet heeft rechtgesproken in de zaak door hem aan de orde gesteld, en dat hij ook terecht oordeelt dat de particuliere synode van Overijssel met haar toepassing van artikel 30 K.O. in deze zaak de rechtsbediening onbedoeld en ongewild toch heeft gekrenkt;
2. dat appellant, wanneer hij schrijft „dat de particuliere synode zelve als de bevoegde en de te hulp geroepen kerkelijke rechtsinstantie, geroepen was over te gaan tot een rechtvaardige beoordeling van de haar voorgelegde zaken.“, in dit geval gelijk heeft, omdat de mindere vergaderingen, in casu de kerkeraad van Kampen en de classis Kampen, bij herhaling de rechtsbediening zeer ernstig hebben gekrenkt;
3. dat daardoor wel gebleken is, dat de betreffende zaak op de mindere vergadering, in casu de kerkeraad en de classis, niet heeft afgehandeld kunnen worden (artikel 30 K.O.);
4. dat in het onderhavige geval de particuliere synode van Overijssel 1967 de bedoelde zaak had mogen en moeten behandelen teneinde aan te geven welke uitspraak de classis had behoren te doen;

spreekt uit:

1. dat de bezwaren van br. W. E. H. Sleijster tegen de uitspraak van de particuliere synode van Overijssel in zoverre zijn aan te nemen, dat de genoemde particuliere synode van Overijssel de onderhavige zaak had dienen te behandelen teneinde aan te geven welke uitspraak de classis Kampen had behoren te doen;
2. dat dus op het verzoek van br. W. E. H. Sleijster, dat namelijk deze generale synode zal overgaan tot de beoordeling van de door hem aan deze vergadering voorgelegde bezwaren tegen de handelingen van de kerkeraad van Kampen, niet mag worden ingegaan.

Dit amendement wordt verworpen met 18 stemmen tegen, 11 vóór en één onthouding. De afgevaardigden van de particuliere synode van Overijssel blijven buiten stemming. Prof. Kamphuis onthield zich van praeadvies. Het voorstel van de commissie wordt ongewijzigd aanvaard met 20 stemmen vóór, 7 tegen en drie onthoudingen. Het volgende artikel vermeldt wat besloten werd.

Artikel 72.

Besluit inzake bezwaarschrift br. W. E.H.Sleijster.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een bezwaarschrift van br. W. E. H. Sleijster te Kampen, d.d. 4 april 1967, tegen een uitspraak van de particuliere synode van Overijssel, gehouden op 15 en 30 maart 1967, en aan br. Sleijster bekend gemaakt bij schrijven van 3 april 1967;

constaterende:

1. dat appellant bij schrijven van 26 maart 1965 een bezwaarschrift indiende bij de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Kampen, waarin hij o.m. vroeg „uit te spreken onder openlijke betuiging van leedwezen, dat destijds (op 9 maart 1963) de afhouding van br. E. R. Korenberg middels een z.g. simplex abstentio ten onrechte is geschied“;
2. dat appellant, nadat zijn verzoek door de kerkeraad bij schrijven van 17 september 1965 was afgewezen, zich op 9 november 1965 wendde tot de classis Kampen met o.m. het verzoek „uit te spreken dat door de kerkeraad de rechtmatigheid van de toegepaste simplex-abstentio niet is aangetoond en dat deze ook niet is aan te tonen“;
3. dat appellant, nadat de classis Kampen hem had teruggewezen naar zijn kerkeraad, en hij met „het gehele moderamen“ van de kerkeraad had gesproken op 10 december 1965, zijn kerkeraad opnieuw verzocht uit te spreken „dat (hij) als kerkeraad het betreurt destijds op zondag 10 maart 1963 br. E. R. Korenberg per simplex-abstentio van het Heilig Avondmaal te hebben geweerd“, en „dat (hij) het eveneens betreurt het destijds aan (hem) voorgelegde en nimmer teruggenomen bezwaarschrift van br. E. R. Korenberg niet gewoon in behandeling te hebben genomen en dat (hij) bereid (is) dit alsnog te doen, indien hij dat zou wensen“;
4. dat appellant, nadat de kerkeraad bij schrijven van 16 december 1966 zijn dubbel verzoek had afgewezen, zich op 14 januari 1967 opnieuw met een bezwaarschrift richtte tot de classis Kampen, waarin hij verzocht alsnog de uitspraak te doen, die hij in zijn bezwaarschrift van 9 november 1965 had gevraagd, waaraan hij toevoegde „uit te spreken, dat het metterdaad niet in behandeling nemen van het bewuste bezwaarschrift van br. E. R. Korenberg is af te keuren, en dat de kerkeraad zich bereid dient te verklaren dit stuk, desverlangd, alsnog te behandelen, nadat br. E. R. Korenberg zal zijn teruggekomen van zijn doleantie of vrijmaking“;
5. dat de classis Kampen hem bij schrijven van 6 maart 1967 antwoordde: „De classis besloot u te berichten dat zij niet kan noch mag treden in zaken, die reeds op meerdere vergaderingen, in casu de particuliere synode en generale synode, hebben gediend en zijn afgehandeld, daar geen nieuwe argumenten zijn aangevoerd“;
6. dat appellant zich op 11 maart 1967 met een bezwaarschrift richtte tot de particuliere synode van Overijssel, waarin hij zich beklagde over de uitspraak van de classis Kampen, op grond van de overweging „dat over de zaken die door (hem) aan de classis Kampen in (zijn) schrijven van 14 januari

1967 worden voorgelegd noch door de particuliere synode van Overijssel-Gelderland 1964 noch door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 enige uitspraak is gedaan. laat staan dat deze zaken zouden zijn afgehandeld", en dat het daarom „aan de zaak voorbijgaat wanneer de classis (hem) antwoordt: „daar er geen nieuwe argumenten worden aangevoerd";

7. dat appelland, op grond van het onder „constaterende" 6 aangevoerde, aan de particuliere synode van Overijssel verzocht: „onder de spanning van Ezech. 33: 12 tot en met 16 het door mij bestreden antwoord van de classis Kampen, d.d. 6 maart 1967, te verwerpen als een onware en onrechtvaardige uitspraak en vervolgens over te gaan tot de rechtvaardige behandeling van de hierbij voorgelegde zaken";
8. dat de particuliere synode van Overijssel bij schrijven van 3 april 1967 hem antwoordde „dat de classis zich niet op grond van de door haar gevolgde redenering had mogen onttrekken aan de behandeling van de zaken, die u haar in uw bezwaarschrift had voorgelegd", maar dat zij op zijn verzoek over te gaan tot de behandeling van zijn bezwaren tegen handelingen van de kerkeraad van Kampen niet mocht ingaan, „aangezien haar niet gebleken is dat de betreffende zaken niet op de mindere vergaderingen, i.c. de classis, hebben afgehandeld kunnen worden";

voorts constaterende:

1. dat appelland zich beklagt over de uitspraak van de particuliere synode van Overijssel „omdat ook deze vergadering niet is overgegaan tot de door (hem) haar gevraagde beoordeling en afhandeling van de haar voorgelegde zaken", daarbij doelende op zijn bezwaren tegen handelingen van zijn kerkeraad als aangeduid onder „constaterende" 1 tot en met 8;
2. dat appelland als gronden voor deze klacht aanvoert:
 - a. dat door de uitspraak van de particuliere synode „voor (hem) als eenvoudig gemeentelid de kerkelijke weg onbehoorlijk lang werd gemaakt";
 - b. „dat de particuliere synode zelve, als de bevoegde en te hulp geroepen kerkelijke rechtsinstantie, geroepen was over te gaan tot een rechtvaardige beoordeling van de aan haar voorgelegde zaken, evenals de classisvergadering in een vroeger stadium de daartoe geroepen kerkelijke rechtsinstantie was";
 - c. „dat noch door de classis Kampen noch door de particuliere synode van Overijssel is rechtgesproken, gelijk van deze vergaderingen verwacht had mogen worden";

tenslotte constaterende:

dat appelland aan deze generale synode verzoekt de gronden van zijn bezwaren tegen de uitspraak van de particuliere synode van Overijssel toe te stemmen en „vervolgens over te gaan tot de van uw vergadering gevraagde beoordeling van de zaken, gelijk die uit de stukken naar voren komen, met name in (zijn) bezwaarschrift gericht aan de particuliere synode van Overijssel";

overwegende:

1. dat kerkelijke vergaderingen, geroepen tot de beoordeling en afhandeling van haar voorgelegde zaken, alleen recht spreken, wanneer zij daarbij in acht nemen niet alleen de norm, waarnaar die zaken beoordeeld dienen te worden (Gods Woord, de confessie der kerk en de aangenomen K.O.), maar ook de gereformeerd-schriftuurlijke norm die in de K.O. is opgenomen met betrekking tot haar eigen bevoegdheid tot oordelen;
2. dat artikel 30 K.O. inzake die bevoegdheid onder meer bepaalt, dat men in meerdere vergaderingen niet zal handelen, dan 'gene dat in mindere niet heeft afgehandeld kunnen worden;

van oordeel:

1. dat appelland, overeenkomstig het oordeel van de particuliere synode van Overijssel terecht mag stellen dat de classis Kampen niet heeft rechtgesproken in de zaak door hem aan de orde gesteld, maar dat hij ten onrechte de particuliere synode van Overijssel daarvan beschuldigt, omdat deze vergadering terecht oordeelde niet bevoegd te zijn, waar het haar niet was gebleken dat de door appelland aan de orde

gestelde klachten over het handelen van de kerkeraad van Kampen niet in de mindere vergadering, i.c. de classis, hadden kunnen afgehandeld worden;

2. dat appelland, wanneer hij schrijft „dat de particuliere synode zelve, als de bevoegde en te hulp geroepen kerkelijke rechtsinstantie, geroepen was over te gaan tot een rechtvaardige beoordeling van de aan haar voorgelegde zaken", niet in rekening brengt dat de particuliere synode, door hem te hulp geroepen, hem de hulp heeft geboden, die zij moest en mocht bieden binnen het kader van de norm, vastgelegd in artikel 30 K.O.;
3. dat appelland terecht klaagt dat de kerkelijke weg voor hem onbehoorlijk lang wordt gemaakt, maar dat zulks niet het gevolg is of ooit kan zijn van een recht besluit, zoals door de particuliere synode van Overijssel in zijn zaak is genomen, doch alleen van een besluit dat ten onrechte werd genomen, in casu het besluit van de classis Kampen in diezelfde zaak;

voorts van oordeel:

dat, waar deze synode het bezwaar van appelland tegen de uitspraak van de particuliere synode, dat zij op zijn verzoek om behandeling van de door hem voorgelegde zaken niet mocht ingaan vanwege de bovengenoemde regel van artikel 30 K.O., niet kan toestemmen, zij zèlf die regel zou overtreden, wanneer zij op een gelijkkluidend verzoek aan déze vergadering, wèl zou ingaan;

spreekt uit:

1. de bezwaren van br. W. E. H. Sleijster tegen de uitspraak van de particuliere synode van Overijssel af te wijzen;
2. op het verzoek van br. Sleijster over te gaan tot de beoordeling van de door hem aan deze vergadering voorgelegde bezwaren tegen handelingen van de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Kampen, niet te mogen ingaan,

en besluit:

hiervan kennis te geven aan br. W. E. H. Sleijster te Kampen, de eerstkomende particuliere synode van Overijssel, de eerstkomende vergadering van de classis Kampen en de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Kampen.

Artikel 73.

Hiermede is het einde van de vierde synodeweek bereikt. Nadat de assessor is voorgedaan in dankzegging, schorst de praeses de vergadering tot dinsdag 9 mei 1967.

VIJFDE SYNODE-WEEK 9 TOT 12 MEI 1967.

Artikel 74.

De synode wordt heropend op DINSDAG 9 MEI 1967. De ouderlingen, die voor het eerst aanwezig zijn, de brs. J. Boerma, R. Heida, P. Nierop en A. van Pijkeren, plaatsvervangers van de brs. D. J. Oggel, E. C. Rots, P. C. Blaauboer en W. Berenst, betuigen instemming met de belijdenis.

De praeses heet ds. D. van Dijk, de president van het college van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool te Kampen, ds. H. Veltman, de secretaris, ds. F. de Vries, de assessor, en voorts br. L. Lups, de administrateur van deputatenfinancieel, hartelijk welkom.

Artikel 75.

Telegram aan H.M. de Koningin.

De praeses deelt mee, dat het moderamen, daartoe gemachtigd ter vergadering van vrijdag 28 april, in verband met de verjaardag van H.M. de Koningin het volgende telegram heeft verzonden:

Aan Hare Majesteit Koningin Juliana der Nederlanden, ten paleize Soestdijk.

De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen gekomen in Amersfoort-West, wenst Uwe Majesteit ter gelegenheid van Haar verjaardag hartelijk geluk, en bidt Uwe Majesteit toe, dat God

Haar in het aangebroken levensjaar spare voor Haar Huis en volk en Haar Zijn zegen schenke bij de uitoefening van Haar koninklijk ambt onder het genadig regiment van Jezus Christus.

Deddens, praeses.

Artikel 76.

Regelingen Verzameling gelden voor Theologische Hogeschool.

Aan de orde komt een door drs. D. Deddens, ds. Joh. Francke, ds. J. F. Heij en ds. D. Vreugdenhil ingediend praealabel voorstel betreffende de bij de synode ingediende stukken inzake een andere regeling van de verzameling der gelden voor de opleiding tot de dienst des Woords (agendum II a), luidende:

Praealabel voorstel.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

overwegende:

dat het voorstel van deputaten-curatoren dermate laat is bekend geworden, dat de kerken onvoldoende gelegenheid hebben gehad zich daarover te beraden en uit te spreken;

besluit:

over de voorgestelde zaak thans geen beslissing te nemen.

De indieners van dit voorstel gaan akkoord met de volgende, door ds. D. van Houdt voorgestelde, toevoeging:

„voorts overwegende:

dat een dringende noodzaak tot behandeling van deze zaak niet gebleken is, aangezien de kerken tot nu toe steeds getoond hebben uit liefde tot de Theologische Hogeschool de benodigde gelden bijeen te willen brengen, en dat ook, nu er een drastische verhoging van de inkomsten voor de Theologische Hogeschool noodzakelijk is, er goed vertrouwen mag zijn, dat de kerken voor het bijeenbrengen daarvan zorg zullen dragen."

Het aldus geamendeerde voorstel wordt bij staking van stemmen, 17 tegen 17, verworpen. Prof. Kamphuis adviseerde tegen.

Artikel 77.

Ds. J. H. van der Hoeven, rapporteur van commissie I inzake een eventuele andere regeling van het verzamelen der gelden voor de opleiding tot de dienst des Woords, leest het rapport. Na enige bespreking worden verschillende amendementen ingediend. In verband hiermee vraagt de commissie gelegenheid voor nader beraad.

Artikel 78.

Brief drs. Ph. Roorda.

De praeses deelt mee dat ds. H. Veltman, secretaris van het college van deputaten-curatoren. de synode een afschrift deed toekomen van een door drs. Ph. Roorda aan deputaten-curatoren gerichte brief, gedateerd 3 mei 1967. In deze brief laat br. Roorda weten, dat het nader overleg tussen deputaten-curatoren en het bestuur van het Gereformeerd Lyceum te Groningen tot positief resultaat heeft geleid, zodat hij met dankbaarheid de benoeming tot docent aan de Theologische Hogeschool voor de vooropleiding kan aanvaarden. Hij hoopt met de hulp des Heren het in hem gestelde vertrouwen niet te beschamen en zijn taak tot tevredenheid te verrichten.

Definitieve benoeming drs. Ph. Roorda.

De synode neemt hiervan met dankbaarheid jegens de Here kennis. Gezien de bevredigende uitslag van het met het bestuur van het Gereformeerd Lyceum te Groningen gepleegde overleg, benoemt de synode thans

drs. Ph. Roorda te Groningen definitief tot docent aan de Theologische Hogeschool te Kampen, voor de vooropleiding in de klassieke talen. Hiervan zal hem acte worden verleend.

Artikel 79.

Verslag deputaten curatoren Theologische Hogeschool

Voordat de praeses aan ds. J. H. van der Hoeven gelegenheid geeft het rapport van commissie I over het verslag van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool over het tijdvak januari 1964 tot december 1966 (agendum II a) te lezen, herinnert hij aan het verscheiden van ds. J. van Bruggen te Assen, vele jaren assessor van het college van deputaten-curatoren, aan wiens arbeid als curator van de Theologische Hogeschool de kerken met grote dankbaarheid zullen blijven denken. De zoon van de overledene, die door de generale synode van Amersfoort-West 1966 tot hoogleraar werd benoemd, mocht inmiddels tot zijn werk ingaan. Prof. dr. H. J. Jager, tot wie ter genoemde synode een woord van dank werd gericht, is wegens verkregen emeritaat als hoogleraar afgetreden. Voorts vermeldt de praeses met grote erkentelijkheid jegens de Here, dat prof. J. Kamphuis na een hem overkomen ongeval, en de professoren H. J. Schilder en C. Veenhof na ziekte, hun arbeid aan de Hogeschool konden hervatten.

Beleid deputaten curatoren.

De rapporteur leest nu het rapport en de voorstellen. Allereerst komt het beleid van de deputaten-curatoren over het tijdvak januari 1964 tot december 1966 in bespreking.

Ds. D. van Houdt dient een tegenvoorstel in. Ds. S. S. Cnossen vraagt en ontvangt verlof aan de aanwezige deputaten-curatoren een negental vragen te stellen. Daarna gaat de vergadering in comitégeneraal. Na opheffing daarvan beantwoorden ds. J. H. van der Hoeven en ds. D. van Dijk de sprekers. Vervolgens gaat de vergadering opnieuw in besloten zitting.

In de avondvergadering wordt in openbare vergadering het rapport van commissie I inzake wijziging van het Reglement der Theologische Hogeschool en de Instructie voor deputaten-curatoren, en inzake de bibliotheek, in bespreking genomen. De discussie maakt het noodzakelijk dat de commissie zich over de conceptvoorstellen nader beraadt.

De zitting wordt op de gebruikelijke wijze gesloten.

Artikel 80.

Principieel onderwijs aan de Theologische Hogeschool.

Namens commissie I rapporteert ds. J. H. van der Hoeven op WOENSDAG 10 MEI 1967 inzake een brief van deputaten-curatoren, d.d. 3 februari 1967, waarin zij op verzoek van prof. J. Kamphuis melden, hoe aan de Theologische Hogeschool in principieel opzicht het onderwijs in de Nederlandse kerkgeschiedenis met betrekking tot de negentiende en de twintigste eeuw wordt gegeven, en voorts inzake een instructie van de particuliere synode van Noord-Holland van 11 maart 1967, waarin zij als haar oordeel uitspreekt dat de generale synode positief noch negatief over de mededeling van prof. Kamphuis een uitspraak heeft te doen, doch deze mededeling voor kennisgeving dient aan te nemen (agendum II c).

Aan het einde van de bespreking neemt de commissie een andere redactie, voorgesteld door drs. D. Deddens en gesteund door ds. Joh. Francke, ds. J. F. Heij en ds. D. Vreugdenhil en, op advies van prof. H. J. Schilder aan het slot aangevuld, over.

Bij de stemming onthoudt prof. Kamphuis zich van advies.

Besluit inzake principieel onderwijs aan de Theologische Hogeschool.

De synode besluit, met 34 stemmen vóór en één onthouding, aan deputaten-curatoren, met afschrift aan prof. Kamphuis, de volgende brief te zenden:

Weleerwaarde heren en broeders,

De generale synode heeft kennis genomen van uw brief, d.d. 3 februari 1967, waarin u op verzoek van prof. J. Kamphuis heeft gemeld „hoe in principieel opzicht het onderwijs in de Nederlandse kerkgeschiedenis met betrekking tot de negentiende en de twintigste eeuw wordt gegeven”.

Naar u bericht, heeft u zelf in uw vergadering van 26 januari 1967 „met erkentelijkheid en dankbaarheid” kennis genomen van de mededeling van prof. Kamphuis, dat op de omschreven wijze het onderricht in de Nederlandse kerkgeschiedenis door hem wordt gegeven.

De generale synode keurt ten volle goed hetgeen door u werd uitgesproken. Ook zij is dankbaar dat de Nederlandse kerkgeschiedenis met betrekking tot de negentiende en de twintigste eeuw in de aangegeven principiële zin gedoceed wordt.

De mededeling en het verzoek van prof. Kamphuis in de concrete situatie alleszins verstaanbaar achtende, wil de generale synode niet nalaten u te berichten, dat zij het niet een bijzondere, maar integendeel een vanzelfsprekende zaak acht dat, gelijk eveneens in de voorgaande jaren is geschied, door hoogleraren in de diverse vakken en zeker in de kerkhistorische en kerkrechtelijke, aan de Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland op de omschreven wijze wordt gedoceed. Naar Schrift en belijdenis mocht en mag aan de Hogeschool, die in 1854 haar geschiedenis begon en in 1944/'45 behouden bleef, niet anders worden verwacht.

Met hoogachting en broedergroeten, enz.

Artikel 81.

Eventuele uitbreiding aantal hoogleraren.

De behandeling van enkele ingekomen stukken inzake eventuele uitbreiding van het aantal hoogleraren (agendum II e.j.k.) is eveneens door commissie I voorbereid. De rapporteur, ds. J. H. van der Hoeven, leest het rapport. Tijdens de bespreking worden verschillende amendementen ingediend, waarop de commissie gelegenheid vraagt voor beraad.

De voorstellen inzake de praktische vorming van studenten in de theologie en inzake de financiën van de Theologische Hogeschool zal de commissie eveneens nader bezien.

De zitting wordt nu gesloten.

Artikel 82.

Op DONDERDAG 11 MEI 1967 wordt de arbeid in de commissies voortgezet. De synode komt alleen aan het begin en aan het einde van de dag korte tijd in openbare zitting samen.

Commissie I legt op VRIJDAG 12 MEI 1967 een gewijzigd voorstel inzake een eventuele andere regeling van het verzamelen van gelden voor de opleiding tot de dienst des Woords (agendum II a) aan de vergadering voor. Enkele opmerkingen worden gemaakt, die door ds. van der Hoeven worden beantwoord. Daarna neemt de synode met algemene stemmen het in artikel 83 volgende besluit.

Artikel 83.

Besluit inzake andere regeling van verzamelen gelden Theologische Hogeschool.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

- a. het aanvullend verslag van deputaten-curatoren, d.d. februari 1967, waarin door hen „een andere regeling omtrent het verzamelen van de gelden voor de opleiding tot de dienst des Woords" wordt voorgesteld;
- b. het tweede deel van een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Assen, d.d. 11 maart 1967, waarin deze raad „ernstige bezwaren tegen het voorstel van de deputaten-curatoren omtrent het verzamelen van de gelden voor de Theologische Hogeschool" inbrengt;
- c. een voorstel van de particuliere synode van Drenthe 1967, waarin deze voorstelt „het gebruikelijke streefbedrag per ziel voor de financiële verzorging van de Theologische Hogeschool te Kampen te doen wijzigen in een quotum voor alle kerken in den lande";
- d. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Groningen-Oost, d.d. 21 maart 1967, waarin adhaesie betuigd wordt aan het voorstel van de deputaten-curatoren;
- e. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Amsterdam-West, d.d. 31 maart 1967, waarin hij zijn bezwaren uiteenzet tegen „de invoering van het omslagstelsel", zoals door deputaten-curatoren wordt voorgesteld;
- f. een uitspraak van de particuliere synode van Noord-Holland 1967 met bezwaren tegen het voorstel van deputaten-curatoren, en met het verzoek aan de generale synode van Amersfoort-West „het voorstel van deputaten-curatoren niet te aanvaarden";

constaterende:

- a. dat de bezwaren, die door de raad van de gereformeerde kerk te Assen, door de raad van de gereformeerde kerk te Amsterdam-West en door de particuliere synode van Noord-Holland 1967 tegen het voorstel van de deputaten-curatoren bij de generale synode zijn ingebracht, in hoofdzaak betreffen de vraag of door het voorgestelde de zelfstandigheid der kerken in het vrijwillig geven al dan niet zal worden aangetast;
- b. dat de bezwaren, die door de raad van de gereformeerde kerk te Amsterdam-West tegen het voorstel van deputaten-curatoren ingebracht zijn, mede betreffen de onbillijkheid in het ontslagstelsel, dat het een onevenredig zwaardere belasting voor de kleinere kerken met zich zou meebrengen;

overwegende:

- a. dat de kerken niet alleen in vrijwilligheid naar het gebod des HEREN de opleiding tot de dienst des Woords tot nu toe in stand hebben gehouden, maar tegelijk zichzelf in gebondenheid aan dat gebod verplicht hebben deze opleiding te blijven onderhouden;
- b. dat door het door deputaten-curatoren voorgestelde de zelfstandigheid der kerken in het vrijwillig geven niet wordt aangetast, maar dat zij slechts te meer op haar vrijwillig op zich genomen verplichtingen ten aanzien van de opleiding tot de dienst des Woords worden gewezen;
- c. dat reeds voor onderscheiden doeleinden aan de kerken bericht wordt, wat jaarlijks daarvoor van haar verwacht wordt, zodat bezwaren tegen dit systeem ten aanzien van de inning der gelden voor de Theologische Hogeschool geen doorslag kunnen geven;

besluit:

- a. deputaten-curatoren te machtigen tot een andere regeling betreffende het verzamelen van de gelden voor de opleiding tot de dienst des Woords over te gaan, in deze zin:
 1. elke kerk ontvangt van deputatenfinancieel jaarlijks, ingaande 1967, bericht welk bedrag van haar wordt verwacht voor de opleiding tot de dienst des Woords, welk bedrag gebaseerd wordt op het aantal leden per 1 januari van het voorafgaande jaar (volgens het Handboek);
 2. de huidige regeling van de inning der contributies wordt gewijzigd; elke kerkeraad kan desgewenst tot het verzamelen van gelden voor de opleiding tot de dienst des Woords plaatselijk regelingen treffen, die hij de meest gewenste vindt; de kerkeraden zullen hieromtrent door deputaten-curatoren nader worden ingelicht;
- b. van dit besluit mededeling te doen aan deputaten-curatoren en deputatenfinancieel van de Theologische Hogeschool met verzoek dit besluit van de generale synode door te geven aan alle raden van de gereformeerde kerken.

Artikel 84.

Praktische vorming studenten in de theologie.

Vervolgens leest ds. van der Hoeven een gewijzigd voorstel van commissie I inzake de praktische vorming van studenten in de theologie (agendum II d). Het wordt met algemene stemmen aanvaard, en luidt als in artikel 85 vermeld.

Artikel 85.

Besluit inzake praktische vorming van studenten in de theologie.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een brief van deputaten-curatoren, d.d. 3 februari 1967, naar aanleiding van het besluit van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65; - welk besluit genomen was naar aanleiding van een uitspraak van de particuliere synode van Friesland 1963 - inzake „praktische vorming van studenten in de theologie" (Acta artikel 157 b);

constaterende:

- a. dat hoogleraren van oordeel zijn, dat het opzetten en regelen van praktische oefeningen voor de studenten in de theologie valt buiten de bevoegdheid van de senaat van de Theologische Hogeschool;
- b. dat deputaten-curatoren zich bij dit oordeel van hoogleraren aansluiten en geen voorstellen ten aanzien van de zaak aan de generale synode doen;
- c. dat na de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/1965 geen der kerken zich over deze zaak tot de generale synode heeft gewend;

van oordeel:

dat zowel deputaten-curatoren als hoogleraren terecht van oordeel zijn, dat het opzetten en regelen van praktische oefeningen voor studenten in de theologie buiten de bevoegdheid van de senaat van de Theologische Hogeschool valt;

spreekt uit:

gelet op het antwoord van de deputaten-curatoren, waarin zij de mededeling van hoogleraren doorgeven dat zij geen mogelijkheid zien om een regeling te treffen als bedoeld onder „constaterende" sub a. en b.:

- a. de brief van de deputaten-curatoren met dank voor kennisgeving aan te nemen;
- b. hiermee deze zaak als afgedaan te beschouwen;

besluit:

van deze uitspraak kennis te geven aan de deputaten-curatoren; aan de senaat van de Theologische Hogeschool; aan de eerstkomende particuliere synode van Friesland.

Artikel 86.

Eventuele uitbreiding aantal hoogleraren.

Namens commissie I leest ds. van der Hoeven een gewijzigd voorstel inzake eventuele uitbreiding van het aantal hoogleraren. Een brede bespreking volgt. Ds. A. Kuiper en ds. J. F. Heij dienen het volgende amendement in:

Amendement Kuiper-Heij.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

overwegende:

- a. dat de noodzaak om het aantal hoogleraren, eventueel lectoren, uit te breiden, uit de mededelingen van deputaten-curatoren niet gebleken is;
- b. dat het, gezien de voorstellen van de particuliere synoden van Groningen en Zuid-Holland, beide 1967, gewenst is dat deputaten-curatoren nog verder onderzoeken of het aantal hoogleraren, eventueel lectoren, dient te worden uitgebreid;

besluit:

deputaten-curatoren te verzoeken nog verder te onderzoeken of het aantal hoogleraren, eventueel lectoren, inderdaad dient te worden uitgebreid;

besluit voorts:

hiervan kennis te geven aan, enz.

Dit amendement wordt met 26 stemmen tegen, 7 vóór en één onthouding verworpen.

Amendement Van Houdt-Crossen.

Een amendement van ds. D. van Houdt, gesteund door ds. S. S. Cnossen, om in „overwegende" van het commissievoorstel het woord „dringend" te schrappen, en het besluit aldus te lezen:

- a. 1. deputaten-curatoren aan te bevelen met spoed verder te onderzoeken of het aantal hoogleraren, eventueel lectoren, dient te worden uitgebreid, en bij dit onderzoek te betrekken wat door de particuliere synoden van Groningen en Zuid-Holland, beide 1967, aan de generale synode wordt voorgesteld;
2. deputaten-curatoren te verzoeken, indien zij de noodzakelijkheid tot uitbreiding van het aantal hoogleraren, eventueel lectoren, aanwezig achten, aan de volgende generale synode hieromtrent voorstellen te doen;

wordt eveneens verworpen, met 22 stemmen tegen, 11 vóór en één onthouding.

Amendement drs. Teunis.

Een amendement van drs. E. Teunis, gesteund door drs. D. Deddens en ds. K. Drost om de woorden „eventueel lectoren" te laten vervallen, wordt verworpen bij staking van stemmen (14 tegen 14 en zes onthoudingen).

De vergadering aanvaardt het commissievoorstel met 25 stemmen vóór en 9 tegen. Ds. J. van Raalte verzoekt aantekening van zijn tegenstemmen. Het besluit is opgenomen in artikel 87.

Artikel 87.

Besluit inzake eventuele uitbreiding corps docentium.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

- a. een brief van deputaten-curatoren, d.d. 3 februari 1967, waarin zij aan de generale synode meedelen, dat de vraag of het nodig c.q. gewenst moet worden geacht het aantal hoogleraren aan de Theologische Hogeschool uit te breiden of op andere wijze (bijvoorbeeld door het aantrekken van „gastdocenten" of de benoeming van lectoren) bepaalde onderdelen van het onderwijs beter tot hun recht te doen komen, „hen bezig houdt";
- b. een brief van de gereformeerde kerk te Leiden, d.d. 22 februari 1967, waarin deze raad er bij de generale synode op aandringt „één, zo mogelijk twee hoogleraren" te benoemen, „die een leeropdracht zullen hebben te ontvangen, gelegen in de dogmatisch-ethisch-philosophische sector";
- c. een brief van de particuliere synode van Zuid-Holland, d.d. 1 april 1967, met adhaesie-betuiging aan het voorstel van de raad van de gereformeerde kerk te Leiden;
- d. een brief van de particuliere synode van Groningen, d.d. 31 maart 1967, met het voorstel aan de deputaten-curatoren de opdracht te geven „de noodzakelijkheid te onderzoeken en eventueel plannen uit te werken om te komen tot de instelling van een zesde leerstoel of één of meer lectoraten, met het oog op de nieuwere theologie";

constaterende:

- a. dat de zaak, genoemd in de sub „kennisgenomen hebbende van" b., c. en d. opgenomen brieven, de aandacht van deputaten-curatoren heeft, en deputaten-curatoren nog niet tot een voorstel in dezen konden komen;
- b. dat blijkens de uit de kerken ingekomen voorstellen van twee particuliere synoden deze zaak bij een belangrijk deel der kerken leeft;

overwegende:

dat het dringend gewenst is, dat deputaten-curatoren op korte termijn nog verder onderzoeken of het aantal hoogleraren, eventueel lectoren, uitgebreid dient te worden;

besluit:

- a. 1. deputaten-curatoren dringend aan te bevelen met bekwame spoed verder te onderzoeken of het aantal hoogleraren, eventueel lectoren, dient te worden uitgebreid, en bij dit onderzoek te betrekken

wat door de particuliere synoden van Groningen en Zuid-Holland, beide 1967, aan de generale synode wordt voorgesteld;

2. deputaten-curatoren te verzoeken, indien zij de noodzakelijkheid tot uitbreiding van het aantal hoogleraren, eventueel lectoren, aanwezig achten, aan deze of aan de volgende generale synode hieromtrent voorstellen te doen;

- b. van dit besluit mededeling te doen aan deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool, de raad van de gereformeerde kerk te Leiden en de eerstvolgende particuliere synoden van Groningen en Zuid-Holland.

Artikel 88.

Financiën Theologische Hogeschool.

Op voorstel van commissie I, rapporteur ds. J. H. van der Hoeven, neemt de synode, met algemene stemmen, het in artikel 89 volgende besluit ten aanzien van de financiën der Theologische Hogeschool (agendum II b).

Artikel 89.

Besluit over Financiën Theologische Hogeschool.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een brief van „deputaten voor de behartiging van de financiële en materiële belangen van de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland", d.d. 17 februari 1967, met als bijlagen de jaarverslagen en de rapporten van de accountants Van Dien, Van Uden en Co. over de jaren 1963, 1964 en 1965;

besluit:

- a. 1. deputatenfinancieel bovengenoemd te dechargeren en hun dank te betuigen voor het solide en accurate beheer van de gelden voor de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland, gedurende de jaren 1963, 1964 en 1965;
2. als het in artikel 7, lid g, alinea 1, van de Instructie voor deputatenfinancieel bedoelde accountantskantoor, aan te wijzen het kantoor Van Dien, Van Uden en Co. te Groningen;
- b. van deze besluiten mededeling te doen aan:
deputaten-curatoren en deputaten-financieel van de Theologische Hogeschool te Kampen.

Artikel 90.

Rapport over het uitnodigen van hoogleraren.

In de middagvergadering leest ds. A. Kuiper namens commissie IV een gewijzigd rapport inzake het uitnodigen van hoogleraren ter generale synode ter fine van advies. Bij de bespreking worden bezwaren ingebracht, voornamelijk tegen de compositie van het conceptvoorstel. De commissie zal zich hierover nader beraden. De praeses verzoekt de broeders die kritiek hebben geleverd, zich eveneens op een andere redactie te bezinnen.

Artikel 91.

C.I.O.

Commissie II heeft de behandeling voorbereid van het rapport van de deputaat voor deelname in het Contact In Overheidszaken (agendum V g). Oud. K. Mulder leest het rapport, dat door drs. E. Teunis, voorzitter der commissie, wordt toegelicht. Enige discussie volgt. De bespreking zal in de volgende zitting worden voortgezet.

Artikel 92.

Verklaring ouderling H. Rook.

Oud. H. Rook vraagt en ontvangt het woord om een kritische verklaring af te leggen over een verslag in het dagblad „Trouw" van de synodezitting, waarin gehandeld is over de onderlinge verhoudingen aan de Theologische Hogeschool.

De praeses antwoordt, dat er nog geen bewijsnummers van „Trouw" zijn ingekomen. Zo nodig zal het moderamen, overeenkomstig de bepalingen die met de pers zijn overeengekomen, maatregelen nemen. De synode stelt de artikelen 61 tot 73 van haar Acta vast. Hierna wordt, als de assessor in dankzegging is voorgedaan, de zitting van vrijdag gesloten.

ZESDE SYNODE-WEEK 16 TOT 19 MEI 1967.

Artikel 93.

De praeses, drs. D. Deddens, heropent de vergadering op DINSDAG 16 MEI 1967. Het appèl nominaal wijst uit dat de brs. J. Hoogland, D. Sein en R. van der Wal, plaatsvervangers van de brs. E. C. Rots, D. Stevens en J. D. Vellema, voor het eerst aanwezig zijn. Door op te staan betuigen zij instemming met de aangenomen belijdenis.

Artikel 94.

C.I.O.

De op vrijdag 12 mei afgebroken bespreking van het rapport van commissie II inzake deelname in het „Contact In Overheidszaken" (agendum II g) wordt voortgezet. De voorzitter der commissie, drs. E. Teunis, beantwoordt enkele opmerkingen. Met algemene stemmen aanvaardt de synode het conceptvoorstel der commissie.

Artikel 95 vermeldt het genomen besluit.

Artikel 95.

Besluit C.I.O.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

- a. het rapport van de door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 benoemde deputaat voor deelname in het Interkerkelijk Contact In Overheidszaken (C.I.O.), ds. N. Bruin, (Acta artikel 533b), met 5 bijlagen, inhoudende de gevoerde correspondentie van genoemde deputaat met het C.I.O.;
- b. een gedeelte van het rapport van de deputaten van De Gereformeerde Kerken in Nederland voor de Geestelijke verzorging van militairen, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, sub „Vertegenwoordiging bij de Hoge Overheid";

constaterende:

- a. dat overeenkomstig het besluit van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 De Gereformeerde Kerken in Nederland te doen vertegenwoordigen in het C.I.O., een daartoe strekkend verzoek is gedaan;
- b. dat dit verzoek niet is ingewilligd, met de motivering dat het C.I.O. bezig was een nieuw statuut op te stellen;
- c. dat een herhaald verzoek evenmin werd ingewilligd, met dezelfde motivering;
- d. dat door bedoelde weigering het voor de deputaat, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, niet mogelijk was deel te nemen aan de totstandkoming van het nieuwe statuut van het C.I.O.;
- e. dat aan genoemde deputaat toegezonden werd het inmiddels gereed gekomen nieuwe statuut van het C.I.O., Regelen genoemd, op basis waarvan de kerken „in de gelegenheid gesteld worden zich te beraden deel te nemen" in genoemd contact;
- f. dat het C.I.O. in zijn nieuw gestelde Regelen als doel van genoemd contact aangeeft:
 - I. „de gemeenschappelijke bespreking, behandeling of afdoening door de participerende kerken van op het terrein van Kerk en Overheid gelegen zaken",
 - II. „de gemeenschappelijke verzorging - door middel van commissies in het Contact van daartoe aangewezen taken of belangen, waarbij er met name commissies zijn voor de geestelijke verzorging
 1. in de inrichtingen van het Ministerie van Justitie;
 2. in de krijgsmacht;

3. in de arbeiderskampen;
 4. op de koopvaardijvloot;
 5. van de gerepatrieerden;
 6. van de Ambonnezen";
- g. dat blijkens genoemde Regelen een besluit van het C.I.O. slechts dan niet bindt „indien de delegatie van een participerende kerk blijkens een in de notulen vastgelegde verklaring meent voor het besluit geen verantwoordelijkheid te kunnen dragen";

voorts constaterende:

- a. dat deputaten voor de Geestelijke verzorging van militairen meedelen, dat zij wegens bovengenoemde gang van zaken (constaterende a-c) aan hun opdracht „de Kerken te vertegenwoordigen bij de Overheid ten behoeve van de gereformeerde militairen, niet hebben kunnen voldoen";
- b. dat door genoemde deputaten voorts wordt meegedeeld, dat „zowel door deputaten als door ds. N. Bruin bij het C.I.O. tegen deze manier van handelen (constaterende a-c), die in feite een discriminatie van De Gereformeerde Kerken in Nederland betekent, ernstig geprotesteerd" is „met het dringend verzoek alsnog op zijn besluit terug te komen";
- c. dat bedoelde deputaten voorstellen „deze zaak via deputaten voor de Hoge Overheid bij de Minister van Defensie aanhangig te maken";

van oordeel:

- a. dat de deputaat, ds. N. Bruin, de hem gegeven opdracht op de juiste wijze heeft uitgevoerd;
- b. dat de werkzaamheden van het C.I.O. veel meer zaken omvatten dan alleen de Geestelijke verzorging van militairen;
- c. dat het niet op de weg van de gereformeerde kerken ligt aan bedoelde werkzaamheden deel te nemen door zitting te hebben in het C.I.O.;

voorts van oordeel:

- a. dat deputaten voor de Geestelijke verzorging militairen terecht geprotesteerd hebben tegen deze gang van zaken (constaterende b en c);
- b. dat in de geconstateerde afwijzing te berusten is, daar uit geen der stukken voldoende duidelijk is welk wezenlijk belang gediend is met het toetreden tot het C.I.O. (nieuwe basis);
- c. dat het daarom niet relevant geacht moet worden zich te wenden tot de Hoge Overheid terzake van het besluit van het C.I.O. betreffende het onder constaterende a bedoelde verzoek;

besluit:

- a. de deputaat, ds. N. Bruin, onder dankzegging voor zijn arbeid te dechargeren;
- b. geen nieuwe deputaat voor deelname aan het C.I.O. te benoemen;

en besluit voorts:

hiervan kennis te geven aan ds. N. Bruin; deputaten voor de Geestelijke verzorging militairen; het C.I.O.

Artikel 96.

Brief kerk te Schouwerzijl betreffende ds. S.J.P. Goossens en Soemba.

Het woord is nu aan ds. S. S. Cnossen, voorzitter van commissie V en rapporteur inzake de ingekomen stukken betreffende de zaak - Soemba (agendum XIII). Ds. Cnossen leest het rapport, ds. J. van der Wielen de voorstellen. De vergadering gaat enkele minuten in besloten zitting. Daarna geeft de praeses het eerste onderdeel van rapport en voorstellen, voornamelijk betrekking hebbend op een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Schouwerzijl, in bespreking. Na enige discussie komt het voorstel der commissie in stemming. Buiten stemming blijven drs. D. Deddens, ds. W. Vreugdenhil, de ouderlingen W. Buist, K. Mulder en P. J. Wassenaar, die deel uitmaakten van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 en ds. D. Vreugdenhil, als betrokkene in deze zaak. De generale synode neemt met 25 stemmen vóór en één onthouding het in artikel 97 volgende besluit.

Artikel 97.

Besluit bezwaarschrift Schouwerzijl.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

1. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Schouwerzijl, d.d. 19 januari 1967, inhoudende het verzoek zijn „bezwaarschrift (met bijlagen), oorspronkelijk gericht tot de generale synode van Rotterdam-Delfshaven", nu vermeerderd met een nieuwe bijlage, te beschouwen als aan deze generale synode gericht „in de hoop dat zij dit bezwaarschrift wel zal behandelen en (de) argumenten zal toetsen";
2. een verzoek van de raad van de gereformeerde kerk te Winsum-Obergum, d.d. 15 maart 1967, „om revisie van de artikelen 466 b, 467 en 470 b van de Acta van Rotterdam-Delfshaven" „op grond van de argumenten, door de kerk van Schouwerzijl in zijn „Ratificatie van de besluiten der generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 betreffende de zaak der Soembanese kerken e.a." genoemd";
3. een schrijven van de raad van de gereformeerde kerk te Maartensdijk, d.d. 29 maart 1967, inhoudende een opwekking gehoor te geven aan het verzoek van de kerk te Schouwerzijl;
4. een schrijven van de brs. dr. mr. L. A. F. Godschalk en J. F. Godschalk, resp. te Bussum en te Kampen, d.d. 2 april 1967, met het verzoek bij de behandeling van de „zaak Soemba, middels het bezwaarschrift van de kerk te Schouwerzijl" recht te doen;
5. een schrijven van br. J. B. Escher te Amersfoort, d.d. 3 april 1967, met het verzoek „nu een rechtvaardig oordeel (te) geven over de zaak Soemba";
6. een brief van broeder N. Padding te Eindhoven, d.d. 3 april 1967;
7. zesenzeestig brieven van leden onzer kerken uit het gehele land van gelijkkluidende of nagenoeg gelijkkluidende inhoud, alle gedateerd maart 1967, met het verzoek „het bezwaarschrift van de kerk te Schouwerzijl en elk onderdeel daarvan, volledig te behandelen, met toetsing van alle argumenten, die daarin worden aangevoerd";
8. mededeling van ds. J. P. Moerkoert te Alkmaar als gemachtigde van de vrijgemaakte kerken van Oost-Soemba c.a.;

constaterende:

1. dat in het bezwaarschrift van de kerkeraad van Schouwerzijl uitspraken worden gevraagd met betrekking tot de schorsing, de afzetting en het ambtsherstel van ds. S. J. P. Goossens (serie A), de erkenning en de regeling van de verhouding der Nederlandse gereformeerde kerken tot de Vrijgemaakte Kerken van Oost-Soemba c.a. (serie B), de beoordeling van de handelwijze van de kerkeraad van Zwolle ten aanzien van het conflict op en rond Soemba (serie C) en de verantwoordelijkheid van de Nederlandse gereformeerde kerken ten aanzien van de zendingsarbeid op Soemba (serie D);
2. dat van het merendeel van deze zaken geldt dat zij geheel of grotendeels, direct of indirect hebben gediend en tot afhandeling zijn gekomen op drie of vier achtereenvolgende generale synoden, doordat telkens door de betrokkenen, of door anderen ter ondersteuning van betrokkenen, revisie werd aangevraagd van het door de meeste vergadering der kerken beslotene;

voorts constaterende:

1. dat de kerkeraad van Schouwerzijl op de tafel van deze synode een bezwaarschrift legt dat reeds heeft gediend op de vorige generale synode, en daarvoor als argument aanvoert dat die synode „het merendeel van (zijn) bezwaren niet behandeld heeft", „op het merendeel van (zijn) verzoeken niet is ingegaan", hem „slechts drie besluiten heeft toegezonden", en dat deze drie besluiten genomen zijn „met totale negering van de in (zijn) bezwaarschrift genoemde argumentatie";
2. dat in het bezwaarschrift van de kerkeraad van Schouwerzijl aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven werd verzocht in een groot aantal voorgestelde overwegingen te treden, terwijl haar verder werd gevraagd niet minder dan vijfendertig uitspraken te doen;
3. dat de kerkeraad van Schouwerzijl nalaat in zijn schrijven aan deze synode duidelijk te maken welke van zijn bezwaren uit het genoemde bezwaarschrift hij behandeld en welke verzoeken, daarin gesteld,

hij beantwoord acht te zijn door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven, terwijl hij eveneens verzuimt - op één uitzondering na - aan te geven welke bezwaren volgens hem niet zijn afgehandeld en op welke verzoeken niet door die synode is gereageerd;

4. dat in de bijlage „Ratificatie van de besluiten van de Generale Synode Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 enz." slechts twee zaken worden genoemd, die naar het oordeel van de kerkeraad van Schouwerzijl niet zijn afgehandeld - waarvan één dezelfde is als de in zijn brief aan deze synode genoemde - terwijl verder in die bijlage alleen maar een toetsing wordt geboden van wat door de synode van Rotterdam-Delfshaven wèl is uitgesproken;
5. dat de kerkeraad van Winsum-Obergum niet zèlf de gronden voor zijn verzoek heeft gegeven, maar daarvoor verwijst naar een stuk van de kerkeraad van Schouwerzijl, dat op deze vergadering slechts als bijlage aanwezig is, en als zodanig een ander doel dient, dan waartoe de kerkeraad van Winsum-Obergum het wil gebruiken - de kerkeraad van Schouwerzijl wil met zijn bijlage zijn verzoek om behandeling van zijn bezwaarschrift, oorspronkelijk gericht aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven beklemtonen; de kerkeraad van Winsum-Obergum wil er de argumentatie mee leveren voor een verzoek om revisie van uitspraken van die synode - waarbij nog moet worden opgemerkt dat de kerkeraad van Winsum-Obergum het stuk zelfs niet aan zijn schrijven heeft toegevoegd;

overwegende:

1. dat door het telkens weer aanvragen van revisie van uitspraken van de meeste vergadering der kerken de rechtszekerheid van hen op wie die uitspraken betrekking hebben, grote schade lijdt;
2. dat naar artikel 31 K.O. van hen die zich beroepen op een meerdere vergadering, gevraagd mag worden, dat zij duidelijk vermelden, niet alleen door welke uitspraak (uitspraken) van welke vergadering zij zich verongelijkt achten, maar ook de klacht(en) die de reden aangeeft (aangeven) waarom zij zich verongelijkt achten te zijn;

van oordeel:

1. waar reeds door drie of vier achtereenvolgende generale synoden beslissingen zijn genomen ten aanzien van de meeste van de door de kerkeraden van Schouwerzijl en Winsum-Obergum aanhangig gemaakte zaken, en die beslissingen bovendien, wat de hoofdzaak betreft, eenzelfde strekking hebben, de betrokkenen opnieuw in onzekerheid zouden worden gebracht ten aanzien van hun rechtspositie, indien deze synode tot behandeling van de ingebrachte bezwaren zou besluiten;
2. dat het niet aangaat een meerdere vergadering te stellen voor de taak uit te zoeken welke bezwaren uit een geheel van klachten zij moet behandelen en evenmin welke uitspraken zij uit een reeks voorgestelde uitspraken heeft te doen;

spreekt uit:

op de verzoeken van de kerkeraden van Schouwerzijl en Winsum-Obergum niet te kunnen ingaan;

en besluit:

van deze uitspraak bericht te doen aan de raden van de gereformeerde kerken te Schouwerzijl, Winsum-Obergum en Maartensdijk; de brs. mr. dr. L. A. F. Godschalk te Bussum, J. F. Godschalk te Kampen, J. B. Escher te Amersfoort en N. Padding te Eindhoven.

Artikel 98.

„Verzoekschrift” van de kerken van Oost-Soemba/Savoe.

De praeses stelt vervolgens het tweede onderdeel, inzake een „verzoekschrift" van de kerken van Oost-Soemba/Savoe, opgesteld en ingediend door br. C. C. de Vries te Driebergen, krachtens een aan hem door deze kerken verstrekte volmacht, aan de orde. Er ontspint zich een brede discussie. De commissie neemt een enkele suggestie uit de vergadering in haar voorstel over.

Amendement Francke Van Houdt.

Ds. Joh. Francke dient met ds. D. van Houdt het volgende amendement in: „Men leze „tenslotte constaterende": dat tegen artikel 467c van de Acta van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven, tegen

de constateringen en oordelen daarvan, door het verzoekschrift van de Kerken van Oost-Soemba/Savoe, opgesteld en ingediend door br. C. C. de Vries te Driebergen, op zeer omstandige wijze bezwaren worden ingebracht. en men schrappe in „van oordeel" de woorden: zodat met een zekere mate van stelligheid kan worden geconcludeerd dat bepaalde constateringen en daarop gegronde oordelen niet juist zijn, of althans niet geheel juist zijn."

Bij de beslissing over dit amendement blijven de in artikel 96 genoemde broeders buiten stemming, behalve ds. W. Vreugdenhil, die inzake dit punt ter generale synode van Rotterdam-Delfshaven niet reeds geoordeeld heeft. Het amendement wordt verworpen met 23 stemmen tegen en 3 vóór. De synode verheft het voorstel der commissie tot haar besluit, met 24 stemmen vóór en 2 tegen.

Artikel 99 vermeldt de tekst van het besluit.

Artikel 99.

Besluit inzake verzoekschrift van kerken van Oost-Soemba/Savoe.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een „verzoekschrift" van de Kerken van Oost-Soemba/Savoe, opgesteld en ingediend door br. C. C. de Vries te Driebergen, krachtens een aan hem door genoemde kerken verstrekte schriftelijke volmacht, waarvan de begeleidende brief is gedateerd 14 januari 1967, inhoudende een revisieverzoek met betrekking tot artikel 467 c van de Acta van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65;

constaterende:

1. dat van de door de Kerken van Oost-Soemba/Savoe aan br. C. C. de Vries verstrekte volmacht behoorlijk afschrift is overgelegd;
2. dat deze kerken vrijwel van het begin af partij in het geding geweest zijn, en zij wat haar ontstaan en bestaan betreft worden beoordeeld in bovengenoemde uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven;
3. dat blijkens artikel 467 b over de zaak, waarover in artikel 467 c van de genoemde Acta een uitspraak wordt gedaan, voor de eerste maal is geoordeeld door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven;

voorts constaterende:

dat aan deze generale synode wordt verzocht uit te spreken:

- a. „dat artikel 467 c der Acta van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, in de constateringen 1 tot en met 4 en in „voorts constaterende" 1. een onjuiste voorstelling van zaken geeft";
- b. „dat hetzelfde artikel onder „van oordeel" 1, 2, 3 en onder „voorts van oordeel" 1, 2, 3, 4, 6, 9 over de Kerken van Oost-Soemba/Savoe en over ds. L. Kondamara geen rechtvaardig oordeel biedt";

tenslotte constaterende:

1. dat tegen constatering 1 van de Acta van Rotterdam-Delfshaven artikel 467 c wordt ingebracht: dat hoewel „de waarheid van een constatering niet staat of valt met de vraag of er al dan niet een bron vermeld wordt" toch gesteld mag worden dat „een kerkelijke vergadering die iets constateert, er voor moet zorgen, dat ieder die haar uitspraak t.z.t. zal moeten ratificeren, in staat is die constatering te controleren en te verifiëren", in het bijzonder „als die kerkelijke vergadering de op die constatering mede rustende oordelen laat voorleggen aan de consciënties van de betrokken broeders", zoals met de uitspraak van artikel 467 c het geval is geweest; dat er „op Soemba volstrekt geen moeite" was „inzake de verhouding van kerk en school", zoals blijkt uit de statuten en het huishoudelijk reglement van de in 1947 opgerichte „schoolvereniging", waarin duidelijk wordt gesteld welke personen lid kunnen zijn, hoeveel contributie door hen betaald moet worden en dat bij het schoolbestuur de leiding berust; dat zulks nader bewezen wordt door een mededeling in de notulen van de Algemene Vergadering van Kerken, d.d. 15 september 1948, drie jaar voor het ontstaan van het conflict op Soemba, toen op een

vergadering onder voorzitterschap van ds. K. Tanahomba door een der afgevaardigden de vraag werd gesteld: „is van het oprichten van de schoolvereniging reeds bericht gezonden naar Nederland en wie moet dat doen?“, waarop werd geantwoord: „deze kwestie kan nu niet behandeld worden, omdat dat hier niet op zijn plaats is; straks zal deze zaak behandeld worden op een te houden vergadering van de schoolvereniging; het moet als onjuist beschouwd worden, hoewel het goed bedoeld was, dat deze zaak in de (kerkelijke) vergadering van 13-5-1948 besproken werd“;

2. dat tegen *constatering 2* wordt aangevoerd:

dat het „fantasie“ is te stellen dat de pacificatie op 5 en 6 juni 1952, tot stand gekomen met medewerking van br. C. C. de Vries, er zulk een was „waarbij werd aanvaard dat de school van de kerk gescheiden zou zijn“ en „waardoor de oorzaak van het conflict werd geacht weggenomen te zijn“ en waarbij „besloten kon worden de twist te begraven“;

dat zulks blijkt uit het briefje, d.d. 6 juni 1952, waarin de geschorste schoolbestuursleden L. Kondamara en B. N. Radjah werden uitgenodigd hun plaatsen in het schoolbestuur weer in te nemen, en waaruit op hun verzoek en met goedvinden van de vergadering, werden geschrapt de woorden die betrekking hadden op „het begraven van de twist“, omdat „die zinsnede niet in overeenstemming was met de feiten“, daar „het geschil niet onbeslist was gebleven, maar door één der partijen (de kerkelijke vergaderingen) schuld was beleden“;

dat de opvatting van de brs. Kondamara en Radjah inzake het karakter van de pacificatie de juiste is, omdat op de kerkelijke vergaderingen van 5 en 6 juni 1952 inderdaad, nadat er lang was gesproken, bij monde van br. Huma Hawu duidelijk is beleden: „de kerken zijn een verkeerde weg ingeslagen, toen zij zich met de school gingen bemoeien“;

dat deze schuldbelijdenis, die helaas in de veelszins te wraken notulen van de vergaderingen van 5 en 6 juni 1952 voor komt in „gemitigeerden vorm“, bewijst dat bij de pacificatie geen regel werd aanvaard dat kerk en school voortaan gescheiden zouden zijn, maar dat er van de kant van de kerken een schending had plaats gevonden van de van het begin af bestaande regel dat kerk en school gescheiden zouden zijn;

3. dat *constatering 3* aldus wordt bestreden:

dat het „fantasie“ en „onzin“ is te stellen „dat de kerken op Soemba met (de) pacificatie beoogden de weg te effenen voor de terugkeer van de beide zendingsarbeiders, ds. S. J. P. Goossens en br. H. J. van Egmond“; dat zulks duidelijk wordt uit de gang van zaken op de 6 juni 1952, zoals die blijkt, niet uit de op dit punt weer te wraken notulen, maar uit de brieven die op die dag naar Zwolle zijn gezonden, toen, niet naar aanleiding van de pacificatie, of als een direct gevolg van de pacificatie, maar naar aanleiding van ingekomen stukken, in casu „een paar verzoeken van plaatsen, die om een goeroe Indjil vroegen“, werd geschreven: „Met het oog daarop heeft de vergadering besloten naar Zwolle te schrijven, opdat ds. Goossens spoedig terugkere naar Soemba, zodat de leerlingen van de opleiding voortgezette leiding kunnen ontvangen, om die plaatsen, welke een goeroe Indjil verzoeken, te kunnen voorzien. Evenzo br. H. J. van Egmond“;

4. dat tegen *constatering 4* wordt ingebracht:

dat ten onrechte wordt gesproken van een bezwaarschrift van br. L. Kondamara, omdat het betrof „een klacht tegen ds. Goossens“;

dat ten onrechte van br. Kondamara wordt gezegd: „die aan het tot stand komen van de onder 2 en 3 vermelde besluiten immers had meegewerkt“, omdat zulke besluiten, als onder 2 en 3 vermeld, niet zijn genomen; dat de synode van Rotterdam-Delfshaven „stilzwijgend voorbijgaat“ aan iets „wat in de ogen des Heren een gruwel heet“, nl. dat de „klacht“ bovenbedoeld, ondertekend was door twee broeders, te weten L. Kondamara en B. N. Radjah, van wie aan de één „de eis wordt gesteld de klacht terug te nemen, en als hij dat weigert, wordt hij geschorst en afgezet, terwijl de ander ongemoeid bleef, zelfs toen hij zelf de aandacht van de betrokken kerkeraad op deze gruwel in 's Heren ogen gewezen had“;

5. dat tegen van oordeel 1 de volgende bezwaren worden gemaakt: dat, daar „de tot stand gekomen pacificatie in werkelijkheid geheel anders was dan het beeld dat de constateringen daarvan geven“, het oordeel inzake de eis aan br. Kondamara gesteld betreffende de intrekking van zijn „bezwaarschrift“, „dat met behulp van dat onjuiste beeld gevormd is“, moet worden afgewezen;

dat de broeders Kondamara en Radjah „met het indienen van hun klacht, d.d. 23 april 1952, bezig waren met het bewandelen van de weg, die door de Heilige Schrift aangewezen wordt in Mattheüs 18: 15 v“ en gehoorzaam waren „aan het bevel des Heren“, en dat „geen kerkelijke vergadering het recht heeft, de eis te stellen, dat iemand terug zal keren van een weg, die in de Heilige Schrift te gaan geboden is“;

6. dat tegen van oordeel 2 wordt ingebracht:

dat omtrent het oordeel van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg, Acta artikel 150 A, luidende:

„dat genoemde tuchthandelingen door deze synode slechts in behandeling genomen mogen worden, als zijnde de directe aanleiding tot de openbaring van de scheuring op Oost-Soemba/Savoe, over welke scheuring haar oordeel is gevraagd”,

niet is bewezen „dat het in strijd is met Gods Woord, de belijdenis en/of de K.O., en dat zolang die strijdigheid niet bewezen is, dit artikel van de Acta van Bunschoten-Spakenburg van kracht blijft”;

dat verder de uitspraak in artikel 467 b van de Acta van Rotterdam-Delfshaven, onder van oordeel 2 en het besluit daaraanvolgende „principeel niet verschilt van artikel 150 van Bunschoten-Spakenburg”, zoals ook in de uitwerking van artikel 467 b van de Acta van Rotterdam-Delfshaven, te vinden in artikel 467 c, meerdere malen uitkomt, als daar „verschillende malen geoordeeld wordt over de op Soemba tegen br. Kondamara getroffen tuchtmaatregelen (zie b.v. van oordeel 1 en ook voorts van oordeel 7 en 8)”;

dat Bunschoten-Spakenburg in artikel 150 van haar Acta een juiste uitspraak deed, krachtens de regel „voor het onderhouden van relaties met buitenlandse kerken” dat nl. „op elkanders leer en kerkregering acht zal worden gegeven”, wat nog te meer klemt omdat er tussen de Nederlandse en Soembanese gereformeerde kerken „een veel nauwere band bestaat en behoort onderhouden te worden dan tussen corresponderende buitenlandse kerken”;

7. dat tegen van oordeel 3 wordt aangevoerd:

dat, waar „de in de eerste vier constateringen gegeven voorstelling op fantasie berust”, „hiermee aan het gegeven oordeel de basis ontvalt”;

dat aan de indieners van het verzoekschrift niet bekend is tegen wie men zich toch wel richt als geoordeeld wordt: „dat geenszins gesteld kan worden, dat de kerken op Soemba niet meer ware kerken van de Here Jezus Christus zouden zijn”, zodat in van oordeel 3 „van begin tot het eind de realiteit uit het oog verloren (wordt)”;

8. dat tegen voorts constaterende 1 wordt ingebracht:

dat de door de kerk van Kananggar aangewezen voorganger voor de samenkomsten te Mau Maru geen goeroe Indjil was;

dat br. Kondamara niet „samen met de hulpouderlingen van Mau Mani weigerde” de door de kerkeraad van Kananggar aangewezen broeder te laten voorgaan, omdat br. Kondamara bij de ontmoeting met de afgevaardigden van Kananggar afwezig was, en pas achteraf door de hulpouderlingen van Mau Maru op de hoogte werd gebracht van hun besluit;

dat daarom van br. Kondamara niet gezegd kan worden dat hij „daardoor” zou hebben meegewerkt „aan het onttrekken van de kring te Mau Maru aan het ambtelijk toezicht van de kerkeraad van Kananggar”, omdat hij in het geheel niet „meewerkte”, zoals ondersteld werd door de synode van Rotterdam-Delfshaven, maar ook daaraan niet ken meewerken. omdat een „onttrekken aan het ambtelijk toezicht” van Mau Maru aan de kerkeraad van Kananggar niet mogelijk was, daar geen enkele kerkelijke vergadering op Soemba ooit Mau Maru had geplaatst onder het toezicht van die kerkeraad, en het tegendeel daarvan blijkt „door een authentiek stuk, uitgegaan van de kerkeraden op Soemba, d.d. 15 maart 1941”, waarin uitkomt dat Mau Maru niet behoorde tot de plaatsen gesteld onder de zorg van Kananggar, maar zulk een zelfstandigheid bezat, dat onder de zorg van Mau Maru nog een andere plaats was gesteld;

dat de naam „hulpouderlingen”, gebruikt voor de ambtsdragers van Mau Maru. niet tot de vergissing mag leiden dat Mau Maru toch niet zelfstandig was, omdat die omstandigheid te verklaren is uit het feit dat de „hulpouderlingen” moeten worden beschouwd als gekozen candidaatoouderlingen, die nog niet bevestigd waren vanwege de lange periode dat er op Soemba geen ambtsdrager was om hen te bevestigen (1939-1947). en daarna in meerdere gevallen werd gewacht met de bevestiging totdat de verwachte instituering van de kring zou plaats vinden:

9. dat tegen voorts van oordeel 1 wordt aangevoerd:

dat dit oordeel uitgaat „van de onjuiste veronderstelling dat er na 3 oktober 1952 verandering zou gekomen zijn in de wijze waarop de gemeente te Mau Maru werd samengeroepen en bijeenkwam”;

dat van 3 oktober tot zondag 9 november 1952 de diensten in Mau Maru voortgingen op de gewone wijze, zonder dat er van Kananggar uit tegendiensten werden belegd, waar slechts verandering in gekomen is nadat in de week van 2 tot 9 november brieven van ds. Goossens Soemba hadden bereikt, waarna ds. Tanahomba diensten te Mau Maru ging beleggen ten huize van het gezin Goossens, een samenkomst waartoe de gemeente als zodanig niet was uitgenodigd door hen die haar belegden;

dat de hulpouderlingen van Mau Maru nog op zondag 9 november 1952 ds. Tanahomba en zijn hoorders hebben vermaand, omdat zij zich schuldig maakten aan kerkscheuring;

dat de hulpouderlingen van Mau Maru en br. Kondamara nog in dezelfde maand een appèl indienden, achtereenvolgens op de classis en de synode, op welke vergaderingen ds. Tanahomba tweemaal artikel 30 K.O. schond, resp. doordat hij als „partij” een voorstel deed, dat op de classis bewerkte dat het appèl van de broeders werd teruggezonden, en vervolgens door mee te stemmen, waardoor hij op de synode verhinderde dat het appèl van de broeders in behandeling werd genomen;

dat de kerkeraad van Laihandang, toen hij schriftelijk had medegedeeld, dat hij haar besluit inzake het niet-in-behandeling-nemen van het appèl van genoemde broeders niet voor vast en bondig kon houden, door de kerken op Soemba is genegeerd en geboycot, en van de bediening van doop en avondmaal is uitgesloten;

dat niettemin de broeders van Mau Maru de band met de kerken op Soemba niet wilden zien afgesneden, wat blijkt uit bezwaarschriften, die bij haar vergaderingen werden ingediend, brieven die aan haar werden gezonden (hoewel nooit beantwoord) en het zenden van catechisanten naar ds. Tanahomba; dat br. E. H. Radjah, de nestor van de ambtsdragers op Oost-Soemba, werd afgezet als ouderling, omdat hij de moed had op te komen voor br. Kondamara;

dat de instituering van Mau Maru plaats vond, niet als voortvloeiende uit het „zelfstandig gaan vergaderen”, maar toen de instituering al een jaar was opgehouden door het uitbreken van het conflict op Soemba;

10. dat tegen voorts van oordeel 2 wordt ingebracht:
dat het na hetgeen tegen „voorts van oordeel” 1 is aangevoerd „geen redelijke zin meer heeft”;
11. dat tegen voorts van oordeel 3 wordt aangevoerd:
dat br. Kondamara begonnen is „zich te gedragen naar de regel die hem in dit oordeel wordt voorgehouden”, door zich schriftelijk tot de kerkeraad van Kananggar te wenden om terugname van het vonnis te verkrijgen (waarop de kerkeraad nimmer heeft geantwoord) en vervolgens door zich te richten tot classis en synode;
dat hiertegen niet pleit dat hij aanstonds vooringing in de voortgezette samenkomsten te Mau Maru, omdat dit „volkomen in overeenstemming is met het op Soemba bestaande gebruik, dat ook niet-ambtsdragers in diensten kunnen voorgaan”;
12. dat tegen voorts van oordeel 4 wordt opgemerkt:
dat de broeders te Mau Maru „in trouw aan hun roeping het bestaande kerkelijk leven in hun woonplaats gecontinueerd en beschermd (hebben) tegen dezulken die zich met eens anders doen bemoeien 1 Petrus 4: 15”;
dat „de broeders te Mau Maru duidelijk (hebben) bewezen, dat zij de andere kerken in haar waarde willen laten, maar dat zij er op stonden, dat ook de gemeente te Mau Maru in waarde gehouden zou worden”; dat het feit dat de kerk van Laihandang van meet af is opgekomen voor de kerk te Mau Maru en „sindsdien door de kerken p.a. Tanahomba doodgezwegen en geboycot is, bewijst dat men in dit oordeel” van de synode van Rotterdam-Delfshaven niet mocht spreken van „tegenover de kerken op Soemba”;
13. dat ten aanzien van voorts van oordeel 6 wordt opgemerkt:
dat de kerkeraad van Zwolle meer dan een half jaar heeft gewacht voor hij zijn oordeel gaf over de tuchttoefening over br. Kondamara;
dat de kerkeraad van Zwolle met de uitspraak over de wettigheid van de samenkomsten te Mau Maru zich niet heeft uitgesproken ten nadele van de wettigheid van de samenkomsten in enige andere plaats op Soemba;
14. dat ten aanzien van voorts van oordeel 7 en 8 wordt opgemerkt: dat de synode van Rotterdam-Delfshaven hier doet wat zij, met de synode van Assen, in de synode van Bunschoten-Spakenburg heeft afgekeurd;
15. dat tegen voorts van oordeel 9 wordt ingebracht:
dat erkenning van het onder voorts van oordeel 3 en 4 gestelde niet kan worden gevraagd vanwege hetgeen tegen die oordelen is ingebracht; dat de Kerken van Oost-Soemba/Savoe overigens steeds hebben getoond te willen doen wat in voorts van oordeel 9 (slot) van haar wordt gevraagd;

van oordeel:

1. dat een deel van wat namens de Kerken van Oost-Soemba/Savoe tegen de uitspraak van artikel 467 c van de Acta van Rotterdam-Delfshaven is ingebracht, met bijgevoegde stukken is gestaafd, zodat met

een zekere mate van stelligheid kan worden geconcludeerd dat bepaalde constatering en daarop gegronde oordelen niet juist of althans niet geheel juist zijn, maar dat niettemin ten aanzien van deze punten algehele zekerheid slechts verkregen kan worden, wanneer de tegenpartij in staat wordt gesteld er het hare van te zeggen;

2. dat een ander deel van wat is ingebracht bestaat uit conclusies, die namens de indieners van het verzoekschrift worden getrokken uit de gegevens, vermeld in de overgelegde stukken, en waarvan de juistheid of onjuistheid alleen zou kunnen worden vastgesteld door bij de betrokkenen hoor en wederhoor toe te passen;
3. dat weer een ander deel van wat werd aangevoerd rust op persoonlijke herinneringen van br. C. C. de Vries en daarbij niet zelden de officiële notulen van kerkelijke vergaderingen op Soemba worden gewraakt, waarom alweer alleen een diepgaand onderzoek, bij voorkeur ter plaatse, de juistheid of onjuistheid van het aangevoerde aan het licht zou kunnen brengen;
4. dat, gezien de houding, die de kerken op Soemba blijkt het rapport van de handelingen der deputaten, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven, ten aanzien van de Nederlandse gereformeerde kerken aannemen (zie de uitspraken onder artikel 103), een onderzoek ter plaatse op korte termijn niet zal kunnen worden ingesteld, en ook, om dezelfde reden, niet verwacht kan worden dat binnen korte tijd op andere wijze zekerheid kan worden verkregen op al de punten, die in het „verzoekschrift" aan de orde werden gesteld;
5. dat derhalve een integrale beoordeling van de ingebrachte bezwaren door deze synode niet mogelijk moet worden geacht;

spreekt uit:

niet bij machte te zijn in te gaan op het verzoek, gedaan namens de Kerken van Oost-Soemba/Savoe;

en besluit:

hiervan mededeling te doen aan de Kerken van Oost-Soemba/Savoe, de Vrijgemaakte Kerken van Oost-Soemba c.a., de raad van de gereformeerde kerk te Zwolle, br. C. C. de Vries te Driebergen en ds. S. J. P. Goossens te Den Haag.

Artikel 100.

Contact Soembanese kerken.

In de avondvergadering wordt met de bespreking van het derde onderdeel, inzake deputaten voor contact met de Soembanese kerken, een begin gemaakt. Daarna volgt sluiting der zitting.

Artikel 101.

Op WOENSDAG 17 MEI 1967 komt de synode alleen aan het begin van de morgen en aan het einde van de avond, voor de opening en voor de sluiting, in openbare zitting samen. Verder wordt de gehele dag besteed aan arbeid in de commissies.

Artikel 102.

De bespreking die dinsdagavond moest worden afgebroken, vindt op DONDERDAG 18 MEI 1967 voortgang. De commissie heeft zich inmiddels op het conceptvoorstel beraden en daarin enige wijzigingen aangebracht, die door de rapporteur, ds. S. S. Cnossen, worden voorgelezen en toegelicht. Nadat op een suggestie vanuit de vergadering nog een kleine aanvulling is aangebracht, geeft de praeses het commissievoorstel in stemming. Het wordt aangenomen met 31 stemmen vóór en 2 tegen. Het genomen besluit is opgenomen in artikel 103.

Artikel 103.

Besluit contact Soembanese kerken.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

het rapport van deputaten voor contact met de Soembanese kerken, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven (vgl. artikel 572 van haar Acta), met bijlagen en enige nagekomen correspondentie;

constaterende:

1. dat deputaten ernstige pogingen in het werk hebben gesteld om uitvoering te geven aan hetgeen hun was opgedragen volgens de instructie van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven, door met de kerken op Soemba bij herhaling contact te zoeken;
2. dat deputaten evenwel moeten meedelen dat hun pogingen geheel zonder resultaat zijn gebleven;
3. dat volgens mededeling van ds. S. J. P. Goossens de Vrijgemaakte Kerken van Soemba c.a. de besluiten, vermeld in de Acta van Rotterdam-Delfshaven onder artikel 467c hebben ontvangen, maar dat zij door die kerken niet zijn besproken, omdat „zij de Acta van de synode van Rotterdam nooit ontvangen hebben”;
4. dat volgens mededeling van de raad der gereformeerde kerk te Zwolle de Kerken van Oost-Soemba/Savoe de besluiten onder 3 genoemd hebben ontvangen, wat ook blijkt uit het feit dat namens deze kerken inzake die besluiten een revisieverzoek is ingediend door br. C. C. de Vries te Driebergen;
5. dat noch uit het rapport van deputaten noch uit de nagekomen correspondentie blijkt dat de Vrijgemaakte Kerken van Soemba c.a. en de Kerken van Oost-Soemba/Savoe elkaar zijn gaan zoeken;
6. dat door deputaten geen begin kon worden gemaakt met de „voorbereiding van een regeling van de verhouding tussen de Soembanese en Nederlandse kerken” en dat door hen evenmin uitvoering kon worden gegeven aan de opdrachten met betrekking tot financiële steun aan de Soembanese kerken;

voorts constaterende:

1. dat deputaten „zich hebben afgevraagd of op basis van de uitspraken der generale synode (van Rotterdam-Delfshaven, Acta artikel 467c) zelfs maar sprake zou kunnen zijn van enige voortgang in correspondentie, laat staan van het op gang brengen van financiële hulpverlening”;
2. dat deputaten hiervoor aanvoeren, dat zij hun arbeid op basis van de door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven gegeven beoordeling van de situatie van het kerkelijk leven op Oost-Soemba moesten verrichten, een beoordeling, die naar hun mening „vele mogelijkheden en moeilijkheden inen uitsluit”;

tenslotte constaterende:

1. dat deputaten, er van uitgaande „dat de Here geen welgevallen zal kunnen hebben” aan de mogelijk voorkomende opvatting, dat „de strijdvrage en kwesties” met betrekking tot het conflict op en rond Soemba „ter vertering aan het tijdsverloop mogen worden overgelaten”, en dat „vrijwel geen enkele commissie of kerkelijke vergadering nog bij machte (is) tot een afgeronde, zuivere en rechtvaardige oordeelsvorming in de uitermate gecompliceerde zaken en oorzaken betreffende de kerkelijke situatie op Soemba en inzake de verhouding tussen de Nederlandse en Soembanese kerken” te komen, van mening zijn dat het schriftuurlijke beginsel van hoor en wederhoor zal moeten worden toegepast „ook voor wat betreft de betrokkenen op Soemba”, en zulks niet alleen ten aanzien van „de situatie op Soemba, zoals die was toen de kerkeraad van de zendende kerk en de missionaire dienaar des Woords tegenover elkaar kwamen te staan”, maar ook „bij de beoordeling van de huidige breuksituatie”;
2. dat deputaten verder van mening zijn „dat er in de contactoefening met de kerken op Soemba te veel tijd verloren gaat bij het voeren van correspondentie” door de vertaalarbeid, trage overkomst van brieven en het zoekraken van brieven, en daarom zich afvragen „op welke wijze een meer doeltreffende werkwijze mogelijk zou zijn”, waarbij zij „denken aan de mogelijkheid van rechtstreeks mondeling contact tussen afgevaardigden van de Vrijgemaakte Kerken van Oost-Soemba c.a., de Kerken van Oost-Soemba/Savoe en de Nederlandse kerken, hier te lande of op Oost-Soemba”;
3. dat deputaten, in overeenstemming met de door de kerkeraad van Zwolle andermaal naar voren gebrachte mening, van oordeel zijn dat, wat de financiële hulpverlening aan alle kerken op Oost-Soemba betreft, de synode er goed aan zou doen een (andere) kerk te verzoeken die hulpverlening te willen regelen of een deputaatschap te benoemen met hetzelfde doel, omdat „bij inwilliging van dit Zwolse verzoek (wellicht) in bepaalde opzichten een nieuw begin kan worden gemaakt inzake de verhoudingen tussen de Nederlandse kerken en de kerken op Soemba”;

van oordeel:

1. dat, waar enerzijds in de verhouding van de kerken op Soemba geen enkele verandering ten goede valt op te merken, anderzijds de verhouding van deze kerken ten opzichte van de Nederlandse kerken als zodanig een dieptepunt heeft bereikt;
2. dat, hoewel geconstateerd moet worden dat de Kerken van Oost-Soemba/Savoe hebben gereageerd op de stukken, hun door deputaten toegezonden, door op deze synode dienaangaande met een revisieverzoek te komen, betreurd moet worden dat zij niet enig antwoord hebben gezonden aan deputaten zelf;
3. dat, al hebben de Vrijgemaakte Kerken op Oost-Soemba c.a., via ds. S. J. P. Goossens, laten weten de reden, waarom zij meenden de uitspraken van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven niet in bespreking te kunnen nemen, het een bevreemdende en diep verdrietige zaak is, dat zij niet de moeite hebben genomen deputaten te antwoorden op hun missives;
4. dat deputaten moet worden toegestemd dat de Here geen welgevallen zal kunnen hebben aan een overlaten van de strijdvragen en kwesties ter vertering aan het tijdsverloop;
5. dat de behandeling van de zaken rond de Soembanese kwestie op deze synode heeft geleerd dat een verantwoorde afhandeling van het aan de orde gestelde, op grond van de aanwezige bescheiden, niet kan worden verkregen;
6. dat deputaten moet worden toegestemd - zulks om meer dan één reden - dat rechtstreeks mondeling contact tussen afgevaardigden van de kerken op Soemba en de Nederlandse gereformeerde kerken meer effectief moet worden geacht dan de tot dusver gevolgde methode van schriftelijk contact;
7. dat evenwel deze synode, mede gezien de afwijzende houding door de Soembanese kerken aangenomen ten opzichte van de pogingen van deputaten om van hen een gunstige reactie te verkrijgen op de uitspraken van de synode van Rotterdam-Delfshaven, niet mag verwachten in staat te zijn op korte termijn een oplossing van de strijdvragen en kwesties van de Soembanese kerken onderling of zelfs ook maar tussen de Soembanese en Nederlandse kerken, naderbij te brengen, te meer omdat het nodig geoordeelde mondeling contact bij voorkeur op Soemba zou moeten plaatsvinden;
8. dat derhalve opnieuw deputaten voor contact met de Soembanese kerken dienen te worden benoemd, met de opdracht om, binnen het kader van een hierna te noemen instructie, alles te doen wat in hun vermogen ligt tot het bewerken van vrede en eenheid tussen de Soembanese kerken en een christelijke verhouding tussen de Soembanese en Nederlandse kerken;
9. dat deze deputaten z6 geïnstrueerd dienen te worden, dat zij de mogelijkheid hebben, om, indien nodig, langs meer dan één weg te trachten tot uitvoering van hun opdracht te komen;
10. dat aan deputaten mede dient te worden opgedragen, in overeenstemming met de door de kerkeraad van Zwolle geuite wens, rechtstreeks de zaak van eventuele financiële hulp aan alle Soembanese kerken te onderzoeken, te regelen en uit te voeren;

besluit:

1. deputaten, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven, dank te zeggen voor hun arbeid;
2. opnieuw deputaten te benoemen voor contact met de Soembanese kerken;
3. aan door deze synode te benoemen deputaten de volgende instructie te geven:
 - a. deputaten zullen zo spoedig mogelijk, zowel aan de Vrijgemaakte Kerken van Oost-Soemba c.a. als aan de Kerken van Oost-Soemba/Savoe, toezenden:
 1. de Acta van de openbare zittingen van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven;
 2. afschrift van alles wat in de Handelingen van de besloten zittingen van die synode betrekking heeft op de zaak Soemba;
 3. de uitspraken van deze synode betrekking hebbende op de zaak Soemba, met de belofte van toezending van de Acta van deze synode na verschijning;
 - b. deputaten zullen trachten zulk een contact te verkrijgen met de Soembanese kerken, dat duidelijke perspectieven opent voor het herstel van de vrede en de eenheid van de Soembanese kerken onderling en van een christelijke verhouding tussen de Soembanese en Nederlandse kerken, en, indien de mogelijkheid hiertoe zich voordoet, in overleg met de Soembanese kerken, een regeling ontwerpen als bedoeld in artikel 552, onder besluit II 6, Acta van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven;

- c. deputaten zullen, mocht het onder b. genoemde perspectief zich openen, en de wenselijkheid daarvan blijken, gemachtigd zijn een deputatie van hoogstens drie broeders uit hun midden, of twee broeders uit hun midden, en één broeder die goede kennis heeft van de Indonesische taal, af te vaardigen naar de kerken op Soemba;
 - d. deputaten zullen ook, mocht van de zijde der Soembanese kerken daaraan de voorkeur gegeven worden, gemachtigd zijn besprekingen te voeren met afgevaardigden van die kerken hier te lande;
 - e. deputaten zullen, indien, door de zegen des Heren, van de machtigingen onder c. of d. bedoeld gebruik kan worden gemaakt, het recht hebben van de kerken een collecte te vragen tot dekking van de daaraan verbonden kosten, of, zo de tijd voor het bijeen brengen van de nodige gelden te kort mocht zijn, het geld te lenen om daarna aan de kerken een collecte te vragen;
 - f. deputaten zullen, onafhankelijk van hetgeen hun verder opgedragen is, gemachtigd zijn:
 1. op aanvragen om financiële hulp door de kerken op Soemba, die naar het oordeel van deputaten gewettigd zijn, gunstig te beschikken;
 2. voor te geven financiële steun aan de kerken, onder behoorlijke aanwijzing van het doel waarvoor die steun zal worden gegeven, het benodigde aantal collecten te vragen;
 - g. deputaten zullen van hun arbeid, eventueel onder overlegging van hun adviezen, rapport uitbrengen aan de eerstkomende generale synode en dit rapport uiterlijk drie maanden vóór het bijeenkomen van die synode aan de kerken toezenden;
4. aan de door deze generale synode te benoemen deputaten een bedrag van f 750,- ter beschikking te stellen.

Artikel 104.

Financieel verslag Soemba-deputaten.

Het vierde onderdeel van de voorstellen van commissie V, inzake het financieel verslag van de penningmeester voor contact met de Soembanese kerken, wordt met algemene stemmen aanvaard. Het besluit wordt vermeld in artikel 105.

Artikel 105.

Besluit Financieel verslag Soemba-deputaten.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

het financieel verslag van de penningmeester van deputaten voor contact met de Soembanese kerken, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven;

constaterende:

- a. dat het beheer van de penningmeester van bovengenoemde deputaten gecontroleerd is en in orde bevonden werd;
- b. dat uit het financieel beheer van de penningmeester van deputaten bovengenoemd blijkt, dat er een negatief saldo bestaat van f 318,57;

van oordeel:

- a. dat de penningmeester van deputaten bovengenoemd van zijn beheer kan worden gedechargeerd;
- b. dat het bedrag van f 318,57 alsnog aan de penningmeester van deputaten bovengenoemd dient te worden overgemaakt;

besluit:

- a. de penningmeester van deputaten voor contact met de Soembanese kerken van zijn beheer te dechargeren, onder dankzegging voor de in deze door hem verrichte arbeid;
- b. de quaestor van de synode opdracht te geven het verschuldigde bedrag te storten op postrekening 1214784 ten name van: penningmeester voor contact met de Soembanese kerken, Hora Siccamasingsel 264 te Groningen;

- c. van het onder a. en b. beslotene kennis te geven aan de penningmeester van deputaten bovengenoemd, br. J. D. Oosterom te Groningen.

Artikel 106.

Radio-uitzending kerkdiensten.

De praeses geeft ds. J. H. van der Hoeven, rapporteur van commissie I in- Radiozake het rapport van deputaten voor radiouitzending kerkdiensten (agendum IV), kerkdiensten gelegenheid het commissierapport en de voorstellen te lezen.

De synode neemt met 32 stemmen vóór en één onthouding, terwijl bij besluit la ook ds. D. Vreugdenhil, als deputaat, zich van stemming onthoudt, het in artikel 107 volgende besluit.

Artikel 107.

Besluit Radio-uitzending kerkdiensten.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

- a. het rapport van deputaten, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/1965 voor radiouitzending van kerkdiensten, met de daarbij gevoegde notulen van de vergaderingen van deputaten en de financiële bescheiden van het deputaatschap;
- b. een brief van de raad der gereformeerde kerk te Hasselt, d.d. 20 februari 1967, waarin deze raad de synode verzoekt:
 1. a. te besluiten gebruik te maken van de mogelijkheid om televisieuitzendingen aan te vragen voor kerkelijke uitzendingen, nl. meerdere korte uitzendingen in de week, voor evangelisatiedoeleinden;
 - b. de opdracht aan nieuw te benoemen deputaten voor radiouitzending van kerkdiensten uit te breiden met (of andere deputaten te benoemen voor) de verzorging van de onder a. genoemde evangelisatie-uitzendingen (al of niet in samenwerking met het landelijk verband van evangelisatiecommissies);
 2. a. de samenwerking in het Convent van Kerken te verbreken, gezien de ontwikkeling in verband met de gerezen moeilijkheden betreffende de samenwerking van het convent met het IKOR en de r.-k. kerk;
 - b. deputaten te instrueren de radio en televisiezendtijd voortaan rechtstreeks bij het betrokken departement aan te vragen en de andere mogelijkheden (dan via het Convent van Kerken) voor de technische verzorging dezer uitzendingen te onderzoeken en naar bevind van zaken te benutten";

constaterende:

ad „kennis genomen hebbende" a., dat de financiële bescheiden in orde zijn met een saldo op de giro-rekening van f 1002,35;

overwegende:

1. ad „kennis genomen hebbende" b. sub 1 a., dat ten aanzien van televisiezendtijd voor uitzendingen in de week nog niets geregeld is, en deputaten zelf deze zaak bij de synode nog niet aan de orde stellen;
2. ad „kennis genomen hebbende" b. sub 2a., dat getuige het rapport van de deputaten de vraag inzake de verantwoordelijkheid ten aanzien van de samenwerking in het Convent van Kerken met het IKOR en de r.-k. kerk nog niet in een beslissend stadium gekomen is;
3. ad „kennis genomen hebbende" b. sub 1b., dat deputaten terecht hebben uitgesproken, „dat de meerdere zendtijd (via de televisie) dient gebruikt te worden voor meerdere kerkdiensten";

besluit:

1. a. de handelingen van deputaten voor radiokerkdiensten goed te keuren ten aanzien van de uitgave van de gehouden preken, ten aanzien van de financiën, en ten aanzien van de verdere arbeid door hen verricht, en hen te dechargeren, onder dank voor alle door hen verrichte arbeid;
- b. de kosten voor dit deputaatschap in de toekomst voor rekening te laten komen van de synodale kas, met verrekening van het aanwezige saldo en zo nodig een voorschot te verlenen;
2. de voorstellen van de raad van de gereformeerde kerk te Hasselt niet te aanvaarden;

3. opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht:
 - a. op dezelfde wijze als voorheen is geschied, de radio-uitzending van kerkdiensten voor het binnenland te behartigen;
 - b. ook inzake de radio-uitzending van kerkdiensten voor het buitenland diligent te zijn;
 - c. kerken, die een televisie-uitzending van een kerkdienst mochten begeren, desgevraagd van advies te dienen en binnen het raam van de samenwerking in het Convent van Kerken te dezer zake te bemiddelen;
 - d. de na de dienst beschikbare zendtijd op passende wijze te benutten;
 - e. gezien de in dezen gerezen moeilijkheden bijzonder diligent te zijn met betrekking tot de plaats van de deputaten in het Convent van Kerken, met name inzake radio- en televisieuitzendingen onder de naam van het Convent van Kerken, waarvoor zij, in aanmerking genomen hun opdracht, geen verantwoordelijkheid kunnen dragen;
 - f. aan de eerstvolgende generale synode verslag van al hun handelingen uit te brengen;
4. opnieuw een deputaat te benoemen in het „College van Deputaten voor de protestantse kerkuitzendingen" voor de volgende drie jaren, rekening houdend met de wens van Radio Wereldomroep Nederland, continuïteit te betrachten in het benoemen van een deputaat;
5. van dit besluit bericht te zenden aan:

de raad van de gereformeerde kerk te Hasselt;

deputaten voor radio-kerkdiensten, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/1965;

de door de generale synode van Amersfoort-West 1967 te benoemen deputaten voor radio-kerkdiensten.

Artikel 108.

Brief inzake minimumtractementen

Ds. Joh. Francke leest namens het moderamen het rapport en advies inzake een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Schouwerzijl, d.d. 21 februari 1967, betreffende, vaststelling van een minimumtractement voor predikanten en de vorming van een generale kas, waaruit die tractementen zouden moeten worden uitgekeerd (agendum XVII h.). Resultaat van de vrij uitgebreide bespreking is, dat in het concept-voorstel een enkele wijziging wordt aangebracht.

Een amendement van ds. O. J. Douma, dat steun vindt bij drs. E. Teunis, om „overwegende" f. weg te laten, en bij „overwegende" g. het woord „bovendien" te schrappen, wordt verworpen met 24 stemmen tegen en 8 vóór. Vervolgens wordt het concept-voorstel met algemene stemmen aanvaard. De vergadering neemt het in artikel 109 opgenomen besluit.

Artikel 109.

Besluit inzake minimum- tractementen

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

- a. een voorstel van de raad van de gereformeerde kerk te Schouwerzijl c.a., om „deputaten te benoemen, die gemachtigd worden jaarlijks een minimumtractement vast te stellen en van de kerken een bepaald bedrag per ziel mogen vragen", teneinde uit een generale kas de minimum-tractementen van alle dienaren des Woords uit te keren, zodat op die manier de financiële lasten der kerken méér naar evenredigheid verdeeld worden dan nu het geval is;
- b. het afschrift van een brief van de particuliere synode van Groningen, d.d. 24 maart 1967, aan de kerkeraad van Schouwerzijl c.a., waarin het verzoek van deze kerkeraad om adhaesiebetuiging op geargumenteerde wijze wordt afgewezen;

constaterende:

dat de kerkeraad van Schouwerzijl c.a. zijn voorstel, dat alle kerken raakt, niet aan alle kerken heeft rondgeschreven doch alleen aan de particuliere synode van Groningen van februari 1967 om adhaesie heeft gevraagd, zodat de kerken in haar mindere vergaderingen zich op het onderhavige voorstel niet hebben kunnen bezinnen en evenmin met oordelen daarover zich tot deze generale synode hebben kunnen wenden;

overwegende:

- a. dat de vaststelling van het tractement van een dienaar der Woords overeenkomstig de artikelen 11 en 13 K.O. de taak van de kerkeraad der plaatselijke kerk is;
- b. dat de kerkeraad van een plaatselijke kerk, wanneer hij daarbij advies of ook een richtlijn behoeft, zich tot de classis kan wenden (vergelijk artikel 41 K.O.);
- c. dat vóór de vrijmaking der kerken, nadat enige generale synoden zich met de vaststelling van minimumtractementen hadden bezig gehouden, werd besloten „aan de betrokken classes de verdere behandeling dezer zaak op te dragen" (Acta der generale synode van Groningen 1927, artikel 59, zie ook bijlage XXI);
- d. dat na de vrijmaking der kerken de vaststelling van minimumtractementen nooit ter generale synode heeft gediend, wat mede uit een anti-hierarchische instelling is te verklaren, omdat artikel 30 K.O. bepaalt: „in meerdere vergaderingen zal men niet handelen dat 't gene dat in mindere niet heeft afgehandeld kunnen worden";
- e. dat kerken, die voor het „behoorlijke onderhoud" van haar dienaren des Woords financiële hulp behoeven, overeenkomstig de toepassing van artikel 11 K.O. die steun van zusterkerken kunnen ontvangen;
- f. dat voor een evenredige verdeling van de financiële lasten over alle kerken niet alleen op de predikants-tractementen, maar ook op andere lasten zou moeten gelet worden;
- g. dat bovendien de meerdere vergaderingen de bevoegdheid missen om voor de vorming van een generale kas voor minimumtractementen een omslag per ziel aan alle kerken dwingend op te leggen;

eveneens overwegende:

dat het noodzakelijk is dat een voorstel ter generale synode, dat alle kerken aangaat, aan alle kerken wordt rondgeschreven, opdat het in de mindere vergaderingen behoorlijk behandeld kan worden;

van oordeel:

- a. dat het geven van advies of richtlijnen inzake een z.g. minimumtractement naar artikel 41 K.O. eventueel door een classis kan geschieden;
- b. dat de vorming van een kas voor de minimumtractementen niet is te rekenen tot hetgeen tot de kerken der meerdere vergadering in het gemeen behoort (vergelijk artikel 30 K.O.);

spreekt uit:

aan het verzoek van de kerkeraad van Schouwerzijl c.a. niet te voldoen;

en besluit:

hiervan kennis te geven aan de kerkeraad van Schouwerzijl c.a. en aan de eerstkomende particuliere synode van Groningen.

Artikel 110.

De synode zet haar arbeid in de commissies voort. Daarna wordt de zitting op de gebruikelijke wijze gesloten.

Artikel 111.

De praeses stelt op VRIJDAG 19 MEI 1967 aan de orde een concept-voorstel, ingediend door ds. Joh. Francke en gesteund door ds. O. J. Douma, ds. K. Drost en drs. E. Teunis, inzake het uitnodigen van hoogleraren ter generale synode (agendum I d.). Commissie IV heeft haar voorstel van tafel genomen, maar kan het voorstel-Francke niet overnemen. De indiener leest zijn concept, waarna een brede bespreking volgt. Oud. D. J. Oggel Jz. dient met oud. H. Rook een amendement in dat uit drie delen bestaat:

- a. II, bij „besluit": het voorgestelde te registreren onder a. Toe te voegen: b. curatoren te verzoeken bij de volgende generale synode een rapport in te dienen, waaruit kan blijken of de arbeid van de hoogleraren ter generale synode schadelijk is voor hun arbeid aan de Theologische Hogeschool;

- b. II, bij „hierbij echter overwegende" ad g. (5); „reactionair element" te wijzigen in: „element dat tot voorzichtigheid in deze stemt";
- c. II, bij „hierbij echter overwegende" ad g. (6); het woord „alleen" te vervangen door „mede".

De synode verwerpt het eerste deel van dit amendement met 29 tegen 2 stemmen, het tweede deel met 28 tegen 2 stemmen en één onthouding en het derde deel eveneens met 28 tegen 2 stemmen en één onthouding. Van het voorstel-Francke aanvaardt de synode de delen I en II met algemene stemmen en deel III met 18 tegen 13 stemmen. Ds. J. van Raalte verzoekt aantekening in de Acta dat hij tegen deel III gestemd heeft. De tekst van de genomen besluiten vermeldt artikel 112.

Artikel 112.

Besluit inzake het uitnodigen van hoogleraren ter generale synode
De generale synode,

I. kennis genomen hebbende van:

- a. een verzoek van de raad van de gereformeerde kerk te Zalk en Veecaten, met een eigen argumentatie overgenomen door de classis Zwolle van 8/22 september 1966 (en als prealabel verzoek ingediend), inhoudende: de hoogleraren aan de Theologische Hogeschool niet als praeadviseurs uit te nodigen en uit te spreken, dat dit voortaan ook niet meer dient te gebeuren, terwijl het aan een synode vrij zal staan over een bepaalde zaak aan een hoogleraar (mondeling of schriftelijk) advies te vragen;
- b. de adhaesiebetuigingen aan het genoemde verzoek door de kerken te Aalsmeer, Almkerk-Werkendam, Haarlemmermeer O. Z., Heemstede en Zoetermeer, alsook door de particuliere synode van Noord-Holland 1967;
- c. de op verschillende gronden zich funderende afwijzingen van het onderhavige verzoek door de kerk te Leek (Gr.), overgenomen door de classis Grootegast; door de classis Drachten, met adhaesie van de kerken te Ten Boer, Harderwijk en Onderdendam; en soortgelijke verzoeken door de particuliere synoden van Drenthe, Friesland, Groningen en Overijssel in 1967;

constaterende:

- a. dat verzoeken, om de hoogleraren aan de Theologische Hogeschool als praeadviseurs ter generale synode niet meer uit te nodigen en de regelingen van hun positie ter generale synoden na de vrijmaking der kerken op verschillende generale synoden hebben gediend, zie de Acta der generale synoden van Enschede 1945, artikel 21 en 35 (bijlage IV); Amersfoort 1948, artikel 162 (bijlagen 54 en 55) en artikel 165; Kampen 1951, artikel 62, 68, 175 en 190; Enschede 1955/'56, artikel 73, 76, 168 en 192; en Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, artikel 24;
- b. dat door verschillende der genoemde generale synoden de positie der hoogleraren als praeadviseurs ter generale synode wèl is behandeld en geregeld, zie vooral de Acta der generale synoden van Kampen 1951, artikel 13 en 190, en Enschede 1955/'56, artikel 73: maar dat er geen uitspraken van generale synoden zijn, waarin redenen worden genoemd, waarom het uitnodigen der hoogleraren ter generale synode dient gehandhaafd te blijven;

van oordeel:

dat, gelet op het bovenvermelde feit dat tegen bedoeld uitnodigen thans op omstandige wijze bezwaren worden ingebracht, het noodzakelijk is de argumenten vóór en tegen die uitnodiging te overwegen en te beoordelen, teneinde daarover een uitspraak te doen;

besluit:

thans tot de behandeling van de ingebrachte bezwaren over te gaan;

II. voorts constaterende:

dat tegen de huidige praktijk van het uitnodigen der hoogleraren ter generale synode thans de volgende argumenten en bezwaren worden aangevoerd (veelal in hier overgenomen bewoordingen):

- a. dat volgens artikel 50 K.O. de generale synode een vergadering van afgevaardigden is, die door de kerken van lastbrieven zijn voorzien, zodat het niet juist is dat hoogleraren zonder afgevaardigd en van lastbrieven voorzien te zijn, uitgenodigd worden om praktisch als synodeleden aan de beraadslagingen deel te nemen en zelfs een praeadviseerende stem uit te brengen;
- b. dat volgens artikel 18 K.O. en volgens hun ambtelijke instructie het niet tot de leeropdracht der hoogleraren behoort (min of meer) regelmatig als praeadviseur ter generale synode aanwezig te zijn;
- c. dat een generale synode die de hoogleraren als praeadviseurs ter generale synode uitnodigt, hen met een onmogelijke taak belast, omdat de leeropdracht aan de Theologische Hogeschool het kleine getal (van vijf) hoogleraren geheel opeist, zodat arbeid ter generale synode een te zware belasting voor hen betekent;
- d. dat de regelmatige en goede voortgang van het onderwijs aan de Theologische Hogeschool in gevaar wordt gebracht, ja, wordt belemmerd, wanneer de hoogleraren soms maandenlang ter generale synode aanwezig zijn en diensgevolge hun taak aan de Hogeschool, die volstreekte voorrang dient te hebben boven alle andere kerkelijke arbeid, niet kunnen vervullen;
- e. dat het aan een synode vrij staat, wanneer zij in een bepaalde zaak informatie en advies van een theoloog van professie behoeft, aan een hoogleraar, die het desbetreffende vak doceert, schriftelijke of mondelinge bijstand te vragen;
- f. dat niet is in te zien, waarom juist de hoogleraren aan de Theologische Hogeschool en niet (tevens) een andere categorie van bekwaam te achten broeders als praeadviseurs dienen uitgenodigd te worden;
- g. dat sinds de vrijmaking der kerken een antihiërarchische tendens in het oog springt, waarom het tegen die tendens indruist dat hoogleraren keer op keer aan de generaalsynodale arbeid deelnemen, en dat zulks temeer klem krijgt nu in sommige particulier-synodale ressorten de regel is, dat een broeder niet vaker dan tweemaal achtereenvolgens naar een generale synode mag worden afgevaardigd;

hierbij echter overwegende:

- ad a. dat de hoogleraren ter generale synode geen praeadviseerende leden dier vergadering zijn, doch volgens de Acta van de generale synode van Kampen 1951, artikel 13, slechts als adviseurs aanwezig zijn, zodat zij geen keurstem hebben; en dat zulk adviseurschap ter meerdere vergadering blijkens artikel 42 K.O. (waarin staat dat aan predikanten uit het classicale ressort die niet afgevaardigd zijn, adviseerende stem op de classisvergadering moet worden gegeven) niet strijdig is met de K.O.;
- ad b. dat toegestemd moet worden, dat het niet tot de omschreven taak der hoogleraren behoort als praeadviseur ter generale synode aanwezig te zijn, maar dat zulks niet betekent, dat de hoogleraren, die in dienst van alle kerken staan, alleen mogen doen wat strikt genomen tot hun leeropdracht behoort, en niet vrij zouden zijn om, daartoe uitgenodigd, in het midden der kerken ook enige andere kerkelijke arbeid te verrichten;
- ad c. dat arbeid ter generale synode de hoogleraren metterdaad extra belast, maar dat zij ter generale synode niet worden opgeroepen, zodat zij vrij mogen beslissen of een adviseurschap ter generale synode voor hen een al te zware belasting betekent;
- ad d. dat de hoogleraren zelf en uiteraard de deputaten-curatoren beoordelen en beslissen, of door praeadviseurschap ter generale synode het onderwijs aan de Theologische Hogeschool in het gedrang komt, terwijl hierbij mag worden vastgesteld dat tot op heden niet is gebleken dat door arbeid ter generale synode het genoemde onderwijs ernstige schade heeft geleden;
- ad e. dat het in de regel aan praktische bezwaren onderhevig is, slechts in een bepaalde zaak ter generale synode het advies van een hoogleraar te vragen, omdat hij dan in zulk een geval, zonder de voorbereidende besprekingen ter generale synode te hebben meegemaakt, moeilijk een verantwoord advies zal kunnen geven;
- ad f. dat de hoogleraren temidden van andere broeders in het midden der kerken een geheel eigen plaats innemen, omdat zij krachtens hun kennis een eigen bekwaamheid tot het adviseren in kerkelijke zaken bezitten, als hoogleraren aan de Theologische Hogeschool, de eigen inrichting der kerken, zijn verbonden en bij hun onderwijs met vele zaken, die in het leven der kerken voorkomen, direct of indirect van doen hebben;
- ad g. 1. dat erkend dient te worden dat het deelnemen van hoogleraren aan generaalsynodale arbeid het gevaar van professoren-heerschappij in zich bergt, aan welk gevaar de kerken in generale synode bijeen voorheen niet altijd zijn ontkomen;
- 2. dat de jongste kerkgeschiedenis wat de hiërarchie betreft (in 1942-1944) evenwel niet alleen voorbeelden van invloed ten kwade maar ook van invloed ten goede kent, zodat met een verwachting of

het praeadviseurschap der hoogleraren invloed ten goede dan wel ten kwade zal uitoefenen, in feite weinig rekening kan worden gehouden;

3. dat de hiërarchie die vóór de vrijmaking in de gereformeerde kerken opkwam en tenslotte generale synoden over de kerken deed heersen, niet in het instituut van praeadviseurs ter generale synode als zodanig is gelegen, maar in het onderwijs van hoogleraren in het kerkrecht en in de publikaties dier hoogleraren haar oorsprong had en via dat onderwijs en die publikaties in de kerken werd gepropageerd en verbreid, zodat tenslotte op de generale synode alleen maar de kwade gevolgen van dat onderwijs en die propaganda zijn gebleken;

4. dat bedacht dient te worden dat de hoogleraren vóór de vrijmaking der kerken als praeadviserende leden der generale synode en als adviseurs en rapporteurs der commissies veel groter plaats en dus veel meer invloed hadden dan na de vrijmaking het geval is, nu tengevolge van verschillende besluiten van generale synoden hun positie beperkter is geworden;

5. dat de z.g. anti-hiërarchische tendens in onze kerken na de vrijmaking van de derde hiërarchie uiteraard ook een reactionair element in zich heeft, zodat met betrekking tot dat argument voorzichtigheid is geboden;

6. dat hiërarchie in de kerk des Heren niet door allerlei kerkrechtelijke maatregelen maar alleen door een gelovige onderworpenheid aan Gods Woord en binding aan de belijdenis en aan de aangenomen kerkenordering wordt voorkomen;

7. dat een beroep op enige regel inzake de afvaardiging door particuliere synoden niet overtuigend kan zijn, omdat het een regel is die boven de kerkenordering uitgaat en dus niet algemeen bindend kan zijn;

tenslotte hierbij overwegende:

- a. dat ter generale synode de kerken elkaar helpen, met name in de zaken die ter mindere vergadering niet afgehandeld konden worden of ook in hetgeen tot de kerken der meerdere vergadering in het gemeen behoort (artikel 30 K.O.), zodat verstrekkende besluiten voor alle kerken genomen moeten worden en voor moeilijke kwesties een oplossing dient gezocht te worden, waarom het een zaak van wijs beleid is de gaven, die in de hoogleraren aan alle kerken zijn geschonken, zoveel mogelijk te benutten;
- b. dat het ook voor de hoogleraren in hun ambtsbediening aan de Theologische Hogeschool van groot nut is te achten, dat zij bij de opleiding tot de dienst des Woords het levend contact met de kerken in haar meeste vergadering niet verliezen maar blijven oefenen, opdat zij te beter op de hoogte zijn van al wat in de kerken leeft en zij hun adviezen in verband met de zaken, die in de kerken aan de orde zijn, geven ter plaatse waar die zaken behandeld worden;

van oordeel:

- a. dat het uitnodigen van de hoogleraren als praeadviseurs ter generale synode niet in strijd is met Gods Woord, de belijdenis en de kerkenordering;
- b. dat de uitnodiging aan de hoogleraren tot generaalsynodale arbeid confessioneel en kerkrechtelijk geen principiële kwestie is maar voor de kerken in generaalsynodale vergadering bijeen een zaak van vrijheid en wijsheid naar de Schriften is;
- c. dat de raad van de gereformeerde kerk te Zalk en Veecaten en de voornoemde classis Zwolle met de adhaesie betuigende kerken en kerkelijke vergaderingen geen redenen hebben aangevoerd om aan de generale synoden de vrijheid tot het uitnodigen van hoogleraren op goede grond te betwisten;

spreekt uit:

aan bovengenoemde verzoeken niet te voldoen;

en besluit:

de uitspraak van de generale synode van Kampen 1951, Acta artikel 13: „de roepende kerk van elke te houden generale synode nodige de hoogleraren der Theologische Hogeschool uit voor eventuele adviezen" ongewijzigd te handhaven;

III. tenslotte constaterende:

- a. dat de classis Zwolle van 8/22 september 1966 wat de positie van de hoogleraren als praeadviseurs ter generale synode betreft, speciaal bezwaar inbrengt tegen het uitbrengen van een praeadviserende stem alvorens de vergadering tot stemming overgaat;
- b. dat de generale synode van Kampen 1951 bij de regeling van de positie der hoogleraren ter generale synode onder meer heeft bepaald: „de hoogleraren mogen ter vergadering van de synode hun adviezen uitbrengen in vrije discussie, alsook in het uitbrengen van hun adviserende stem, alvorens de vergadering tot stemming overgaat" (Acta artikel 190), welke bepaling nog geldig is;

hierbij overwegende:

dat het eigenlijke van de arbeid der hoogleraren ter generale synode moet zijn, dat zij in vrije discussie door hun adviezen kunnen medewerken aan een juiste en scherpe oordeelsvorming, opdat de synode tot een goede besluitvorming kan komen;

van oordeel:

dat het uitbrengen van een praeadviserende stem door de hoogleraren, alvorens de synode tot stemming overgaat, weinig zinvol is;

spreekt uit:

dat met ingang van de volgende generale synode vóór de stemming de praeadviserende stem der hoogleraren niet meer zal worden gevraagd;

en besluit:

- a. in de boven vermelde bepaling van de generale synode van Kampen 1951 de woorden: „alsook in het uitbrengen van hun adviserende stem, alvorens de vergadering tot stemming overgaat" te laten vervallen;
- b. van geheel de bovenstaande uitspraak kennis te geven aan al de kerken en kerkelijke vergaderingen, die boven sub „kennis genomen hebbende van" zijn genoemd en aan de hoogleraren der Theologische Hogeschool te Kampen.

Artikel 113.

De behandeling van een bezwaarschrift van br. J. B. Escher te Amersfoort tegen een uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, is voorbereid door commissie IV. De voorzitter der commissie, ds. A. Kuiper, brengt het rapport uit. Aan de bespreking nemen vele leden der synode deel. De discussie kan nog niet tot een einde worden gebracht.

Artikel 114.

De synode gaat in besloten zitting. Na opheffing van het comité deelt de praeses mee dat tot deputaten voor onderzoek inzake een nieuwe psalmberijming zijn benoemd: ds. J. J. Verleur, Lisse (s); ds. K. Deddens, Curaçao; dr. J. Douma, Rijnsburg; ds. G. A. Hoekstra, Utrecht; ds. R. Houwen, Hattem; ds. R. Koolstra, Rotterdam; ds. A. I. Krijtenburg, Dordrecht; E. B. van Loenen, Rotterdam; M. Lok, Zwolle; prof. H. J. Schilder, Kampen; drs. E. Teunis, Monster; D. Jansz. Zwart, Rotterdam;

secundi: ds. K. Drost, Gouda; A. de Graaf, Voorschoten; ds. H. D. van Herksen. Heemse; ds. A. Jagersma, Groningen; drs. H. de Jong, Wageningen; T. van der Leest, Rotterdam.

Vervolgens stelt de synode de artikelen 73 tot 92 van haar Acta vast. Besloten wordt in de week van 21 tot 28 mei niet te vergaderen, teneinde rapporteurs in de gelegenheid te stellen hun rapporten in gereedheid te brengen.

De assessor gaat voor in dankzegging, waarna de praeses de zitting sluit.

ZEVENDE SYNODE-WEEK 30 MEI TOT 2 JUNI.

Artikel 115.

Om ruim tien uur heropent de praeses op DINSDAG 30 MEI 1967 de vergadering.

Bij appèl-nominaal blijkt dat oud. G. Riemer, secundus van br. E. C. Rots, voor het eerst tegenwoordig is. Op verzoek van de praeses betuigt hij instemming met de belijdenis der kerken.

De synode gaat met haar arbeid voort in de commissies. Aan de avond van de dag wordt de zitting op de gebruikelijke wijze gesloten.

Artikel 116.

Bij de opening van de vergadering op WOENSDAG 31 MEI 1967 leest de praeses uit Gods Woord 1 Cor. 4 : 9 en uit de Nederlandse geloofsbelijdenis artikel 37. Ter gedachtenis aan de marteldood van de opsteller van de Nederlandse geloofsbelijdenis, Guido de Brès, op 31 mei 1567 te Valenciennes, nu dus vierhonderd jaar geleden, spreekt de praeses, drs. D. Deddens, de synode als volgt toe:

Bevreemden kan het niet, dat het praesidiaie woord over onze Nederlandse Geloofsbelijdenis ter synode van Dordrecht 1618/'19 aangrijpend is genoemd. Voordat tot lezing van de Confessie werd overgegaan, herinnerde Bogerman de afgevaardigden van de buitenlandse kerken, en ook de Nederlanders zelf, er immers aan, dat zij in de tijd van de bitterste vervolgingen was geschreven, met het bloed der martelaren was bezegeld, door alle kerken eenparig was aangenomen, en dat nog nooit getwijfeld was, of deze Belijdenis stemde geheel met de heilige Schrift overeen. Aangrijpend was dit woord, want aangrijpend was de zaak.

U verstaat, broeders, waarom dit thans wordt gezegd. De ter vorige (gewone) synode bestaande gewoonte, de nieuwe werkweek telkens in te luiden met een aparte op schrift gestelde toespraak is in onze synode niet nagevolgd, en niemand van u heeft daar aanmerking op gemaakt. Zou déze morgen evenwel een bijzonder woord achterwege blijven, ik ben er zeker van dat de kritiek algemeen zou zijn, en zij zou ook volkomen terecht zich uiten. God geeft ons te gedenken vandaag, en als steeds zijn gave en opgave hier één.

Wie onder ons, die in de afgelopen nacht de klok drie uur heeft horen slaan, heeft niet teruggedacht aan het overeenkomstige tijdstip precies vier eeuwen geleden? Christus' gezanten in ketenen, daar in die ellendige gevangenis te Valenciennes, kregen toen immers aanzegging, dat zij zich hadden voor te bereiden op hun dood. En in deze zelfde ogenblikken van ons herdenken, vierhonderd jaren terug, hingen op het marktplein, dat God tot theater had gemaakt, de ontzielde lichamen van onze voorgangers en medebroeders in de ambtsbediening, Guido de Brès en Pérégrin de la Grange - bloedgetuigen der Kerk, door de God aller genade, nadat zij een weinig tijds geleden hadden, geroepen tot zijn eeuwige heerlijkheid in Christus Jezus.

O diepte van rijkdom, van wijsheid en van kennis Gods, hoe ondoorgrondelijk zijn zijn beschikkingen en hoe onnaspeurlijk zijn wegen! Over het theater in Valenciennes voerde Hij niet maar de régie; het was door Hem zelf geformeerd, evenals de spelers. Geformeerd naar zijn eeuwig welbehagen; geformeerd tot zijn eigen eeuwige lof.

Naar dit welbehagen en tot deze lof heeft Hij aan Guido de Brès en Pérégrin de la Grange de genade verleend, voor Christus, niet alleen in Hem te geloven, maar ook voor Hem te lijden (Filipp. 1 : 29). Diep treffend is het dat De Brès, die bij zijn leven tal van gegevens uit de Zuidelijke Nederlanden verschaft heeft voor het beroemde Martelaarsboek van Crespin, de pendant van onze Van Haemstede, door zijn sterven een der ontroerendste bladzijden daarin heeft mogen schrijven met zijn eigen bloed.

Maar de Here heeft meer gegeven. Aan de Gereformeerde Kerken in Nederland schonk Hij, door middel van Guido de Brès, de Confessie die de schone naam van de Nederlandse Geloofsbelijdenis heeft gekregen, maar Hij deed dit niet zonder méér. Haar opsteller ontving van Hem de bijzondere opdracht en ere, deze Belijdenis in blijmoedig geloofsvertrouwen te bezegelen met zijn marteldood, en zó deed God haar zijn kerken hier in het Noorden toekomen: onderschreven met het bloed van haar auteur en eerste confessor - deze kerken tot een blijvend getuigenis.

„Voor zeker indien oyt eenes Schryvers naam een Schrift gezag toebrengh, zo dunkt my de verdienste van zo groten Man, zo getrouwen dienaar van Christus, en zo standvastigen bloetgetuyge, alleen genoeg om hoogachting voor de Nederlandse Belydenis te doen hebben." De uitdrukkingwijze van de hoogleraar Ens, die ruim twee eeuwen terug in zijn nog altijd waardevol werk over onze kerkelijke formulieren deze woorden schreef, is de onze niet. Maar de zaak staat vast: zoals God verhoord heeft de bede van De Brès zelf, dat zijn bloed zou mogen besproeien het door hem uitgestrooide evangeliezaad, zo heeft de Here óók behaagd zijn staan en sterven voor de goede belijdenis zijn broeders en zusters, onze voorouders, toen ook zij werden geroepen en verwaardigd dit geloofsstuk te ondertekenen met hun bloed, tot een aansporend en bemoedigend voorbeeld te doen strekken.

Tot een levend en krachtig voorbeeld, dank zij het bloed en de Geest van Christus. Want geen heiligen-, geen martelarenverering in de Kerk van Christus! De begripsverandering, die in de verbasterde kerk het woord „heiligen" onderging, het langzamerhand speciaal hen heilig noemen, die om het geloof geleden en, standvastig, de marteldood ervoor doorstaan hadden, is ons allen voldoende bekend. De verering der martelaren - werd zij iets anders dan een gekerstende heldencultus? Het bloed van Christus aan het kruishout van Golgotha, dat alléén verzoent en heiligt, daarin alléén ligt onze zaligheid.

Guido de Brès en Pérégrin de la Grange, ook zij zijn ingegaan op grond van Christus' bloed alléén. En geknakte rietjes als zij van zichzelf waren, bevend voor de storm die hen opnam, in hun zwakheid heeft Christus door zijn Geest zijn kracht volbracht, en deze zo volbracht, dat het „meer dan overwinnaars" van Paulus in het slot van Romeinen 8 voortdurend ons voor de geest staat en in ons hart leeft als wij van het slot van hun eigen dienst daar in Doornik en Valenciennes lezen.

Meer dan overwinnaars - in de lange disputen met roomse geestelijken, onder wie de bisschop van Atrecht zelf; in de ontroerende brieven aan gemeente en vrouw en moeder; in het afscheid van de medegevangenen; in de gang naar het schavot. „Mijn broeders, ik ben heden ter dood veroordeeld voor de belijdenis van de Zoon Gods; geprezen zij Hij; ik ben er zeer verheugd over. Ik had nooit gedacht dat God mij een zodanige eer betonen zou." Wanneer wij deze afscheidsgroet van De Brès horen, in die morgen vier eeuwen terug, en wij lezen hoe De la Grange een borstel vroeg om zijn kap en mantel te borstelen, en hoe hij zijn schoenen liet poetsen, „daar ik ter bruiloft genodigd ben en ga aanzitten aan de tafel van het Lam" - dan prijzen wij vanmorgen de genade van Christus alléén, die doet roemen zelfs in de grootste verdrukkingen, en het apostolisch loflied op zijn Kerk als hyper-triumfatrix waar maakt:

Geen vijand vrees ik, als Gij bij mij zijt.
Tranen en leed zijn zonder bitterheid.
Waar is, o dood, uw schrik? graf - waar uw eer?
Meer dan verwinnaar blijf ik in den Heer.

En nu, broeders denk ik met u terug aan dat praesidiale woord ter Dordtse Synode. Bogermans aangrijpend woord heeft naar u weet een niet minder aangrijpend antwoord gekregen. Een antwoord in het bekende Votum Dordracenum, toen de afgevaardigden van de buitenlandse kerken de Gereformeerde Kerken in Nederland toebaden „in deze rechtsinnige, Godsalighe ende eenvoudige confessie des geloofs standvastelyck te willen volharden, deselve den naecomelinghen onvervalscht te willen naar laten, ende tot de comste toe onzes Heeren Jesus Christi, onvervalscht te willen bewaren".

Laten wij dan de nagedachtenis van Guido de Brès eren op de wijze waarop zij geëerd wil zijn: met onze dáád.

Met onze dáád van het in Christus' genadekracht standvastig volharden en onvervalst bewaren en nalaten van deze schriftuurlijke Confessie, waarvoor Christus zijn eigen bloed heeft gegeven.

Opdat hier mogen gevonden worden tot de komst van Hem, onze Here Jezus Christus, op die grote dag die wij verwachten met een groot verlangen: kerken, die met récht de naam dragen van De Gereformeerde Kerken in Nederland.

Kerken, dan in volkomen isolement, en als tot niet gekomen in de ogen der mensen, maar volhardend in Christus' kracht, mede in de belijdenis aangaande de Kerk zelf. De belijdenis met name ook van artikel 28 van de door Guido de Brès opgestelde en met zijn marteldood op 31 mei anno Domini 1567 bezegelde Confessie - „ook ofschoon het zo ware dat de Magistraten en plakkatens der Prinsen daar tegen waren, en dat de dood of enige lichamelijke straf daaraan hing".

Na aldus gesproken te hebben, verzoekt de praeses de vergadering de verzen 2 en 5 van gezang 23 te zingen. Daarna gaat de synode voort met de afwerking van haar agendum.

Artikel 117.

De praeses begroet de predikanten D. van Dijk en H. Veltman, president en secretaris van het college van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool te Kampen. Vervolgens geeft hij ds. J. H. van der Hoeven gelegenheid voor te lezen enkele nieuwe voorstellen van commissie I inzake het verslag van deputatencuratoren van de Theologische Hogeschool over het tijdvak januari 1964 tot december 1966 (agendum II a.), paragraaf I, II, IV en VII. Ds. D. van Houdt, die een tegenvoorstel heeft ingediend, dat gesteund werd door ds. J. van Raalte (zie Acta artikel 79), deelt mede, dat indien de nieuwe voorstellen van commissie I over het verslag van deputaten-curatoren inzake de „onderlinge verhoudingen aan de Hogeschool" worden aangenomen, er voor hem en ds. van Raalte geen reden meer is dit tegenvoorstel te

handhaven. De voorstellen der commissie worden door de synode met algemene stemmen en met gunstig praeadvies van prof. Kamphuis aanvaard, en luiden als in artikel 118 volgt.

Artikel 118.

I. De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

het verslag van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool over het tijdvak januari 1964 tot december 1966, paragraaf I inzake „de deputaten-curatoren”; paragraaf II inzake „de docenten”; paragraaf IV inzake „enkele data en feiten”;

besluit:

- a. het beleid van de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool te Kampen over het tijdvak januari 1964 tot december 1966 ten aanzien van wat door hen in genoemde paragrafen gerapporteerd is, onder dank goed te keuren;
- b. van dit besluit mededeling te doen aan de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool.

II. De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

het verslag van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool over het tijdvak januari 1964 tot december 1966, paragraaf VII inzake „de bibliotheek”;

constaterende:

- a. dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 onder andere heeft besloten „deputaten-curatoren te verzoeken diligent te blijven inzake de catalogisering van de bibliotheek”, Acta artikel 274 b, besluit onder 4;
- b. dat deputaten-curatoren in het verslag over het tijdvak januari 1964 tot december 1966 niets over de gevraagde catalogisering van de bibliotheek rapporteren;

besluit:

1. a. onder dank aan deputaten-curatoren en aan allen die aan de bibliotheek van de Theologische Hogeschool werkzaam zijn, het beleid van deputaten-curatoren goed te keuren;
b. deputaten-curatoren te verzoeken diligent te blijven inzake de catalogisering van de bibliotheek;
c. het damescomité „Bibliotheekfonds” dank te zeggen voor zijn activiteiten ten behoeve van de bibliotheek van de Theologische Hogeschool;
2. van dit besluit mededeling te doen aan: deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool; het damescomité „Bibliotheekfonds”.

Artikel 119.

Voor de behandeling van het voorstel van commissie I betreffende paragraaf III van het curatorenverslag gaat de synode in comité-generaal. Na opheffing daarvan deelt de praeses mee dat de synode met algemene stemmen een besluit heeft genomen. De aanwezige hoogleraren hebben zich van advies ten aanzien van de materie van deze zaak onthouden, zowel in de discussie als in het uitbrengen van een praeadviserende stem. Het genomen besluit is opgenomen in artikel 120.

Artikel 120.

Besluit inzake „onderlinge verhoudingen” aan de Theologische Hogeschool

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

het verslag van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool te Kampen over het tijdvak januari 1964 tot december 1966, paragraaf III inzake „de onderlinge verhoudingen aan de Hogeschool”, waarin wordt meegedeeld:

- a. „curatoren hebben zich in enige vergaderingen tussen 3 juni en 22 september 1965 moeten bezig houden met een conflict, dat gerezen is in verband met een perspublicatie van een der curatoren” - welke zaak „tot een bevredigende oplossing gekomen is”;
- b. „curatoren hebben zich voorts bezig gehouden met de onderlinge verhoudingen tussen de hoogleraren der Hogeschool, welke naar hun overtuiging te wensen overlieten” - welke zaak resulteerde in een „uitspraak”, die door de hoogleraren voor hun deel met de betuiging „accoord” is aanvaard”;

overwegende:

- a. dat de deputaten-curatoren in dezen hebben gehandeld naar de hun door de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland gegeven instructie, artikel 2 en 4;
- b. dat er dankbaarheid mag zijn over het feit, dat de curatoren, na gebleken noodzakelijkheid, in bijzijn en met medewerking van de betrokkenen, de zaak van de „onderlinge verhoudingen aan de Hogeschool” in bespreking hebben genomen, en dat zij althans tot bovengenoemd resultaat hebben kunnen komen;
- c. dat het met grote zorg moet vervullen, dat de noodzaak zich voordeed besprekingen te moeten voeren als in het verslag genoemd, waarom het gewenst is in een afzonderlijke brief op deze zaak terug te komen;

besluit:

- a. het beleid van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool te Kampen over de periode januari 1964 tot december 1966 goed te keuren, onder dank voor hun moeizame arbeid in dezen;
- b. een afzonderlijke brief over de hierboven gememoreerde „uitspraak” aan de deputaten-curatoren te zenden;
- c. van dit besluit mededeling te doen aan de deputaten-curatoren en aan de hoogleraren van de Theologische Hogeschool, en aan de laatstgenoemden ook een afschrift te zenden van de onder b. genoemde afzonderlijke brief.

Artikel 121.

Ds. J. H. van der Hoeven leest het voorstel van commissie I betreffende het verslag van deputaten-curatoren paragraaf IV, inzake „wijziging reglement der Hogeschool en instructie voor curatoren”.

De synode neemt met algemene stemmen en met gunstig praeadvies van prof. Kamphuis, overeenkomstig het concept der commissie, het in artikel 122 volgende besluit.

Artikel 122.

Besluit wijziging reglement der Hogeschool en instructie voor curatoren

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

- a. het verslag van de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool over het tijdvak januari 1964 tot december 1966, paragraaf IV inzake „wijziging reglement der Hogeschool en instructie voor curatoren”;
- b. bijlage I bij genoemd verslag te weten „Reglement voor de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland”, met „voorgestelde wijzigingen”;
- c. bijlage II bij genoemd verslag te weten „Instructie voor de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland, te Kampen”, met „voorgestelde wijzigingen”;

overwegende:

- a. dat in verband met de nieuwe bepalingen van de wet op het wetenschappelijk onderwijs, het reglement der Hogeschool, met name wat de artikelen 13 en 14 betreft, moet worden gewijzigd;
- b. dat de gelegenheid tevens kan worden aangegrepen over te gaan tot enkele andere wijzigingen in genoemd reglement;
- c. dat bovendien de instructie voor deputaten-curatoren herziening behoeft;

besluit:

- A. het voorstel van deputaten-curatoren tot wijziging van het reglement der Hogeschool te aanvaarden met inachtneming van het volgende:
 1. artikel 3 aldus te lezen:
 „De kerken verzorgen gezamenlijk deze Hogeschool door deputaten-curatoren en deputaten-financieel. Deze deputaten moeten lid in volle rechten zijn van één van de gereformeerde kerken in Nederland, bedoeld in artikel 1. De voordracht van curatoren geschiedt door de particuliere synoden. Elke particuliere synode draagt een curator met secundus voor. Zij worden door de generale synode benoemd en geïnstrueerd.
 Bij een tussentijdse vacature in het college van curatoren door overlijden of anderszins, kan de particuliere synode van het ressort, waaruit de betreffende curator was voorgedragen, een nieuwe curator aanwijzen, die dan als door de generale synode benoemd en geïnstrueerd wordt beschouwd.
 De deputaten-financieel worden door de generale synode benoemd en geïnstrueerd”;
 2. artikel 10 na eerste zin „..Theologische Hogeschool”, in te voegen: „Met raadgevende stem hebben in de senaat zitting: zij, aan wie wegens het bereiken van de leeftijd van zeventig jaar eervol ontslag als hoogleraar is verleend, alsmede zij, aan wie om gezondheidsredenen op verzoek ontslag is verleend”;
 3. artikel 12, eerste zin als volgt te lezen: „Beurtelings wordt een der hoogleraren voor de tijd van een jaar door de curatoren tot rector benoemd”;
 4. artikel 14 alinea 2 in plaats van „bedoeld in artikel 13, maar die geen lid zijn van een der kerken” te lezen:
 „bedoeld in artikel 13, maar die geen lid zijn van een van de Gereformeerde Kerken in Nederland”;
- B. het voorstel van deputaten-curatoren tot wijziging van de instructie van deputaten-curatoren te aanvaarden met inachtneming van het volgende:
 1. artikel 2, sub a. eerste regel, van de woorden „lid in volle rechten” de woorden „in volle rechten” te schrappen;
 2. artikel 4, alinea 1 de woorden: „Aan de curatoren, die door de onderscheiden particuliere synoden worden aangewezen en door de generale synode gemachtigd en geïnstrueerd”, aldus te lezen: „Aan de curatoren, die door de onderscheiden particuliere synoden worden voorgedragen en door de generale synode benoemd en geïnstrueerd.”;
 3. na artikel 4 een artikel 4a in te voegen: „Artikel 4a. De curatoren houden tevens toezicht op het onderwijs van de docent voor de z.g. vooropleiding klassieke talen”;
 4. artikel 5 alinea 2 in plaats van „na ingewonnen advies der hoogleraren” te lezen: „na ingewonnen advies van de senaat van hoogleraren”;
 en in plaats van „na ingewonnen advies van de hoogleraren” te lezen „na ingewonnen advies van de senaat van hoogleraren” en in plaats van „Curatoren maken na ingewonnen advies” te lezen: „De curatoren maken na ingewonnen advies”;
 5. artikel 8 eerste woorden aldus te lezen: „De curatoren zijn gerechtigd en gehouden een klacht van een student over een door de senaat van hoogleraren op hem toegepaste maatregel....”;
 6. artikel 11 onder a. in plaats van „a. het verslag van de senaat der Hogeschool” te lezen: „a. het verslag van de senaat van hoogleraren”;
- C. onder dank, mede aan anderen die in deze hun werk verricht hebben, bericht te doen van het sub A en B beslotene aan deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool;
- D. het gewijzigde reglement voor de Theologische Hogeschool op te nemen, als bijlage, in de Acta van de generale synode van Amersfoort-West 1967, als „Reglement voor de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland, laatstelijk vastgesteld door de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Amersfoort-West in 1967”;

eveneens de gewijzigde instructie voor deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool als bijlage op te nemen in de Acta van de generale synode van Amersfoort-West 1967, als „Instructie voor de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland, te Kampen, laatstelijk vastgesteld door de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Amersfoort-West in 1967”.

Artikel 123.

De praeses zegt commissie I en met name de rapporteur, ds. J. H. van der Hoeven, hartelijk dank voor de verrichte arbeid in verband met de Theologische Hogeschool.

Artikel 124.

Aan de orde komt de verdere behandeling van het in artikel 113 reeds genoemde bezwaarschrift van broeder J. B. Escher te Amersfoort tegen een uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 (agendum XVI h.).

Ds. Joh. Francke dient met ds. O. J. Douma het volgende voorstel in:

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een revisieverzoek van br. J. B. Escher te Amersfoort betreffende de uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, Acta artikel 192b, inzake een door hem bij die synode ingediend revisieverzoek aangaande de uitspraak der generale synode van Assen 1961, Acta der besloten zittingen artikel 92-A, ter zake van bezwaren van br. P. T. te A. (voorheen N.-A.), inhoudende:

- a. dat hij groot bezwaar heeft dat zijn bezwaarschrift door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven werd beantwoord geacht met een verklaring van de kerkeraad te A. (voorheen N.-A.) tegenover br. P. T.;
- b. dat hij van oordeel blijft dat de kerkeraad te A. de kerkelijke norm inzake de handhaving der belijdenis heeft geschonden;
- c. dat in „constaterende" 2 van de uitspraak der generale synode van Rotterdam-Delfshaven al de aanklachten staan die hij inbracht, maar, ofschoon door de synodeleden te Rotterdam-Delfshaven geconstateerd, er geen woord van afkeuring volgt;
- d. dat, „als een beroep op de belijdenis alleen onvoldoende is om afkeuring uit te spreken over bepaalde leringen (zie „constaterende" 2), dan de kerkeraad afdoet van het normatief gezag van de belijdenis" en dat daarom het in „van oordeel" 6 gestelde beslist onjuist is en te veroordelen;
- e. dat de generale synode van Amersfoort-West 1967 geroepen is in deze zaak recht te doen, naar Lev. 19 : 17.;

constaterende:

- a. dat br. P. T. te A. aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/ '65 verzocht om revisie van het besluit der generale synode van Assen 1961, Acta der besloten zittingen artikel 92-A;
- b. dat ook br. J. B. Escher te Amersfoort een revisieverzoek van gelijke strekking indiende, d.d. 31 maart 1964, eveneens br. R. B. te B., d.d. 25 maart 1964, terwijl de kerkeraad van U. vroeg aan de onderhavige zaak goede aandacht te geven, d.d. 8 april 1964;

voorts constaterende:

1. dat br. J. B. Escher in zijn bezwaarschrift aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 verzocht „in het openbaar uit te spreken:
 - a. dat de behandeling van het bezwaarschrift van br. P. T. door de generale synode van Assen in comité-generaal verkeerd was;
 - b. dat, aangezien iedere kerk zich moet houden aan de belijdenis, uitspraken als: „De belijdenis als geheel „profeteert" slechts ten dele" en „de betreffende gedeelten uit de artikelen 27-29 N.G.B. hebben in later tijd veel moeite veroorzaakt en zijn daarom heden niet genoegzaam of geschikt als bewijsvoering", te veroordelen zijn;

- c. dat de kerk te A. behoort terug te keren tot de belijdenis om daarna de leer van ds. B. J. F. S. te veroordelen op de punten, waar deze leer van de belijdenis afwijkt (deze punten zijn genoemd in het bezwaarschrift van br. P. T. aan de particuliere synode);
 - d. dat de kerk van A. schuld moet belijden over het feit, dat zij al zolang de belijdenis niet heeft willen handhaven; dat zij al zolang verzuimd heeft de afwijkende leer van ds. S. te veroordelen; en voorts te besluiten om een advies aan alle kerken te laten uitgaan, in geval dat de kerk van A. niet wenst te handelen naar de uitspraken b., c. en d., als hij dus blijft volharden in de zonde van de belijdenisloslating, de band met de kerk van A. te breken";
2. dat de genoemde generale synode van Rotterdam-Delfshaven om vast te stellen wat de kerkeraad van A. inzake het beroep op en de waardering van de belijdenis in de zaak met br. P. T. had gesteld, niet alleen over stukken van die kerkeraad beschikte, maar ook over geverifieerde verslagen van afzonderlijke samensprekingen van een commissie dier synode met afgevaardigden van de kerkeraad te A. en met br. P. T.;

vervolgens constaterende:

- a. dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 uitgesproken heeft, „dat met het bovenstaande (antwoord aan br. P. T.) tevens de andere bezwaarde broeders en de raad der kerk te U geacht kunnen worden beantwoord te zijn" (Acta artikel 192 sub „zij spreekt tenslotte uit"), zodat daarmede ook br. J. B. Escher werd beantwoord;
- b. dat genoemde generale synode op het eerste verzoek van br. J. B. Escher (zie hierboven sub „voorts constaterende" a.) heeft geantwoord: „dat het niet af te keuren valt, dat de generale synode van Assen 1961 deze zaak behandelde in besloten zitting, daar de zaak weliswaar raakt de publieke belijdenis der kerk, maar tevens interne verhoudingen tussen de kerkeraad en br. P. T., waarom zijn klacht in dezen moet worden afgewezen" (Acta artikel 192 sub „zij spreekt voorts uit");
- c. dat genoemde generale synode op het tweede verzoek van br. J. B. Escher (zie hierboven sub „voorts constaterende" b.) heeft geantwoord, dat br. P. T. zich tot zijn kerkeraad had te wenden teneinde zich ervan te vergewissen of zijn kerkeraad de belijdenis a priori passeerde, een materieel beroep op de belijdenis zonder meer, ter afkeuring van bepaalde leringen, niet ontvankelijk achtte en op enigerlei wijze te kort deed aan het normatief gezag van de belijdenis als aangenomen formulier van enigheid en zuiverheid der leer („van oordeel" 2, 5 en 6 in genoemde uitspraak), uit welk „van oordeel" der synode blijkt dat de rechtmatigheid van de klacht van br. P. T. op dit punt voor haar niet vaststond;
- d. dat tengevolge van hetgeen hier onder c. is geconstateerd de voornoemde synode op het onderhavige tweede verzoek van br. J. B. Escher (en ook op zijn overige verzoeken) in feite niet heeft gereageerd;

verder constaterende:

- a. dat de kerkeraad te A. inderdaad heeft geschreven, dat „stellig ook van de belijdenis getuigd moet worden dat zij maar ten dele profeteert"; dat bij een leerstuk alsdat van de kerk „dat de leden der kerk steeds veel moeilijkheden heeft opgeleverd", „toch altijd uit de belijdenis (zal) moeten worden teruggegrepen op de Schrift"; dat het bij deze moeite „niet slechts geoorloofd, maar plicht (is) om achter de belijdenis terug te grijpen op de Schrift" (kerkeraadsbrief van 14 juli 1960);
- b. dat de hierboven sub a. geciteerde uitdrukkingen later wel in discussie zijn geweest maar door de kerkeraad nooit zijn teruggenomen;

tenslotte constaterende:

dat de hoofdzaak in het revisieverzoek van br. J. B. Escher te Amersfoort, d.d. 3 april 1967, deze is, dat het in woorden uitgedrukte standpunt van de kerkeraad te A. inzake een materieel beroep op de belijdenis zonder meer, ter afkeuring van bepaalde leringen, alsnog veroordeeld worde;

overwegende:

- a. dat de belijdenis der kerk overeenkomstig zondag 7 Heid. Cat. antwoord 22 niet anders is dan de hoofdsom van al wat ons in het evangelie wordt beloofd, zodat, zij het veelal in eigen woorden, de Schriften daarin worden nagesproken;

- b. dat de ondertekening van de Drie Formulieren van Enigheid door de ambtsdragers o.m. inhoudt, dat wordt erkend: al de artikelen en stukken der leer daarin vervat, komen in alles met Gods Woord overeen;
- c. dat een materieel beroep op de belijdenis als zodanig dient aanvaard te worden, omdat de belijdenis een korte samenvatting van de inhoud der Schriften is, haar gezag niet in discussie kan worden genomen en er niet van uitgegaan mag worden dat zij wel eens ongelijk kan hebben;

van oordeel:

- a. dat de kerkeraad te A. met de hierboven sub „verder constaterende" a. geciteerde uitdrukkingen, gelezen in het verband waarin zij staan en gehanteerd worden, heeft gesteld dat een beroep op de belijdenis alleen zonder Schriftbewijs, onvoldoende was om afkeuring te vragen van bepaalde leringen; en dat de kerkeraad het beroep op de belijdenis afgewezen heeft niet alleen vanwege materiële onjuistheid en ontoereikendheid van dat beroep, maar ook vanwege zekere gebrekkigheid en onhelderheid van de belijdenis zelf, en dat dus volgens de kerkeraad een beroep op de belijdenis pas ontvankelijk is als voldoende Schriftbewijs is aangevoerd;
- b. dat het hier sub a. getekende standpunt van de kerkeraad te A. niet juist is te achten, omdat het aan het normatief gezag van de aangenomen belijdenis als korte samenvatting van Gods Woord tekort doet en het materieel beroep op de belijdenis in feite onmogelijk maakt;
- c. dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 op grond van de stukken en verslagen waarover zij beschikte, zich hetzelfde oordeel had kunnen vormen en dat een begin daarvan al te vinden is in haar oordeel dat het onrechtmatig is de belijdenis a priori te passeren („van oordeel" 2);
- d. dat aan br. J. B. Escher te Amersfoort op bovengenoemd revisieverzoek alsnog is te antwoorden en wel overeenkomstig het hier sub b geoordeelde;

spreekt uit:

dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 overeenkomstig het hierboven onder „van oordeel" a. en b. gestelde aan br. J. B. Escher te Amersfoort op zijn revisieverzoek had behoren te antwoorden en dat dienovereenkomstig hem bij dezen wordt geantwoord;

en besluit:

van deze uitspraak kennis te geven aan br. J. B. Escher te Amersfoort, aan br. P. T. te A. en aan de kerkeraad te A.

Na brede bespreking komt dit voorstel in stemming. Buiten stemming blijven drs. D. Deddens en de ouderlingen W. Buist, K. Mulder en P. J. Wassenaar, die deel uitmaakten van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, en de predikanten J. F. Heij, C. van der Jagt en drs. E. Teunis, die over deze zaak reeds oordeelden ter generale synode van Assen 1961. De synode verwerpt het voorstel met 19 stemmen tegen en 8 vóór. Prof. Kamphuis adviseerde tegen.

Ds. A. Kuiper, rapporteur van commissie IV, deelt mee, dat door de commissie een enkele aanvulling in het conceptvoorstel is aangebracht. De synode aanvaardt het met 17 stemmen vóór, 8 tegen en twee onthoudingen. Prof. Kamphuis adviseerde vóór.

Het genomen besluit wordt vermeld in artikel 125.

Artikel 125.

Besluit inzake bezwaarschrift br. J. B. Escher

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een revisieverzoek van br. J. B. Escher te Amersfoort, betreffende het besluit van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, Acta artikel 192 h, inzake een door hem bij die synode ingediend revisieverzoek, van gelijke strekking als dat van br. P. Trimp te Amstelveen;

constaterende:

1. dat de generale synode van Assen 1961 het bezwaarschrift van br. P. Trimp tegen een uitspraak van de particuliere synode van Noord-Holland 1961 afgewezen heeft, omdat genoemde generale synode van oordeel was, dat br. Trimp, alvorens zich met zijn klacht dat de kerkeraad van Amstelveen de belijdenis disputabel wilde stellen te wenden tot de classis Amsterdam, zijn bezwaren had moeten doorspreken met zijn kerkeraad;
2. dat br. Trimp bij de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 een revisieverzoek te dezer zake heeft ingediend, dat echter afgewezen is op dezelfde grond als onder 1 vermeld;
3. dat br. Escher zich tot de generale synode van Rotterdam-Delfshaven heeft gericht met een revisieverzoek, van gelijke strekking als dat van br. Trimp;
4. dat, hoewel de generale synode van Rotterdam-Delfshaven uitsprak „dat met het bovenstaande tevens de andere bezwaarde broeders en de raad van de gereformeerde kerk te Uithuizermeeden geacht kunnen worden beantwoord te zijn" en deze uitspraak aan alle appellanten toegezonden is, br. Escher van oordeel is, dat zijn bezwaarschrift niet beantwoord is met het antwoord op het revisieverzoek van br. Trimp, waarin deze voor het verder doorspreken van zijn bezwaren teruggewezen is naar de kerkeraad van Amstelveen;
5. dat br. Escher zich daarom tot deze synode wendt met het verzoek alsnog de door hem van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven gevraagde uitspraken te doen, die een veroordeling inhouden van de handelwijze van de kerkeraad van Amstelveen;

voorts constaterende:

1. dat br. Escher zich beklagt, dat „de synodeleden van Rotterdam-Delfshaven", hoewel ze zijn aanklachten hebben geconstateerd, daarover geen woord van afkeuring hebben uitgesproken;
2. dat br. Escher van oordeel is, dat de kerkeraad afdoet van het normatief gezag van de belijdenis, wanneer een beroep op de belijdenis alleen onvoldoende is om afkeuring uit te spreken over bepaalde leringen, en dat daarom het in „van oordeel" 6 van Rotterdam-Delfshaven gestelde, „beslist onjuist en daarom te veroordelen" is;

van oordeel:

1. dat, waar br. Escher de bezwaren van br. Trimp tot de zijne heeft gemaakt en een revisieverzoek „van gelijke strekking" heeft ingediend als br. Trimp, de generale synode van Rotterdam-Delfshaven terecht uitgesproken heeft, dat met het beantwoorden van het revisieverzoek van br. Trimp ook dat van br. Escher beantwoord geacht kan zijn, omdat ook hij voor het doorspreken van zijn bezwaren verwezen is naar de kerkeraad van Amstelveen;
2. dat, al moet br. Escher worden toegestemd, dat de door hem in zijn bezwaarschrift gewraakte uitdrukkingen van de kerkeraad van Amstelveen te betreuren zijn, waarvan ook „van oordeel" 6 van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven uitgaat, door hem geen argumenten worden aangevoerd, die bewijzen, dat het door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven in „van oordeel" 6 gestelde, onjuist is;
3. dat juist een verder doorspreken van zijn bezwaren door br. Trimp met de kerkeraad van Amstelveen op dit punt de nodige klaarheid had moeten brengen (vergelijk „van oordeel" 2, Rotterdam-Delfshaven);
4. dat br. Escher voorts niet heeft aangetast „van oordeel" 3 van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven, dat medebeslissend is voor de uitspraak, dat er geen grond is te voldoen aan het verzoek van br. Trimp de uitspraak van Assen 1961 te herroepen;

spreekt uit:

aan het revisieverzoek niet te kunnen voldoen;

en besluit:

van deze uitspraak mededeling te doen aan br. J. B. Escher te Amersfoort, br. P. Trimp te Amstelveen en aan de raad van de gereformeerde kerk te Amstelveen.

Artikel 126.

De synode vergadert enige tijd in besloten zitting ter behandeling van een bij de synode ingediend stuk.

Artikel 127.

Na opheffing van het comité ontvangt oud. W. Vos, rapporteur van commissie III inzake correspondentie met de buitenlandse kerken (agendum V e.), gelegenheid het rapport en de voorstellen te lezen.

De bespreking moet worden uitgesteld tot de volgende dag.

De zitting wordt op de gebruikelijke wijze gesloten.

Artikel 128.

De praeses heropent de vergadering op DONDERDAG 1 JUNI 1967. Hij deelt mee dat het volgende telegram is ingekomen:

„De Bond van verenigingen van gereformeerde vrouwen in algemene vergadering bijeen te Arnhem, wenst u Gods zegen toe op uw belangrijke en moeilijke arbeid. Zij hoopt en bidt dat dit werk dienstbaar zal zijn aan de bewaring van de rechte eenheid naar Schrift en belijdenis, tot eer van Gods naam. Presidente I. Sennema, secretaresse T. Veenstra-Dekker, Troelstralaan 71. Groningen”.

De synode neemt met dankbaarheid van dit telegram kennis.

Voorts heet de praeses br. S. van Rensen, deputaat voor correspondentie met buitenlandse kerken, hartelijk welkom.

De bespreking van het rapport van commissie III inzake het verslag van deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken, dat door oud. W. Vos, als rapporteur, reeds werd gelezen, neemt geruime tijd in beslag. Over de wijze, waarop de deputaten gemeend hebben de hun verstrekte opdracht te moeten uitvoeren, wordt over het algemeen in kritische zin gesproken. Ds. S. S. Cnossen, zelf deputaat, geeft de synode belangrijke inlichtingen over de situatie in de Christian Reformed Churches. De commissie wil haar voorstellen graag nog nader bezien, rekening houdende met de in de bespreking gemaakte opmerkingen.

Artikel 129.

Drs. E. Teunis, voorzitter van commissie II, ontvangt gelegenheid het commissierapport inzake een bezwaarschrift van de classis Noord-Brabant/Limburg, d.d. 16 december 1965, tegen de oordelen en uitspraken van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, d.d. 18 november 1965, inzake „de scheuring te Breda" (agendum XI d.) te lezen.

In de avondvergadering wordt de lezing voortgezet door de rapporteur van commissie II te dezer zake, ds. D. van Houdt, die des middags niet aanwezig kon zijn.

Om de afgevaardigden in de gelegenheid te stellen het rapport rustig te bestuderen, wordt de bespreking uitgesteld tot de volgende dag en de zitting om acht uur gesloten.

Artikel 130.

Op VRIJDAG 2 JUNI 1967 wordt van de gelegenheid over het in artikel 129 genoemde rapport opmerkingen te maken, door verscheidene broeders gebruik gemaakt. Bij de beantwoording der sprekers geeft ds. van Houdt uiting aan zijn dankbaarheid voor het feit dat de synode zich met grote eenparigheid heeft gesteld achter de strekking van het concept-besluit. Over de gemaakte opmerkingen, vooral ten aanzien van de formulering, wil de commissie zich nog nader beraden.

Artikel 131.

De praeses stelt aan de orde het rapport van commissie V over de zaak Kampen (agendum XIV). Het wordt gelezen door de rapporteur, ds. J. van der Wielen. De bespreking moet om des tijds wille worden uitgesteld.

De synode stelt de artikelen 93 tot 114 van haar Acta vast.

De assessor gaat voor in dankzegging. Daarna sluit de praeses de vergadering.

ACHTSTE SYNODEWEEK 6 TOT 9 JUNI 1967

Artikel 132.

De zitting van DINSDAG 6 JUNI 1967 wordt in openbare vergadering geopend. Daarna gaat de synode aanstonds uiteen in de commissies.

In de avondvergadering betuigt ds. J. R. Wiskerke, voor het eerst als secundus van ds. W. Vreugdenhil aanwezig, instemming met de belijdenis. Daarna stelt de praeses de zaak-Kampen, br. A. F. C. Dubbeldam c.s. aan de orde (agendum XIV). Aangezien de rapporteur van commissie V, ds. J. v. d. Wielen, het rapport

en de voorstellen op vrijdag 2 juni reeds gelezen heeft, kan dadelijk worden overgegaan tot de bespreking. Na twee rondes komt de vergadering tot een beslissing. De synode aanvaardt de commissievoorstellen met 24 stemmen vóór en 3 tegen. Ds. J. van Raalte vraagt aantekening in de Acta dat hij tegengestemd heeft. Prof. J. Kamphuis onthield zich van advies aangezien de raad van de kerk, waarvan hij lid is, bij deze zaak betrokken is.

De besluiten luiden als in artikel 133 vermeld.

Artikel 133.

Besluit zaak Kampen

1. De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een revisieverzoek met bijlagen van de brs. A. F. C. Dubbeldam, J. van Gelder, W. J. Harmanny en E. R. Korenberg, allen te Kampen, d.d. maart 1967, met betrekking tot artikel 476 van de Acta van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65;

constaterende:

dat appellanten in hun revisieverzoek met betrekking tot de uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven, Acta artikel 476, vragen „alsnog een concreet antwoord te geven op de door hen gestelde vragen, zoals die te vinden zijn in hun bezwaarschrift Pasen 1964“:

1. „is het geoorloofd, binnen een gemeenschap die de D.K.O. aanvaardt, een broeder die zich met bezwaren over de prediking, die naar zijn overtuiging de Belijdenis in (haar) wezen aantast, zijn rechtspositie te ontnemen, door hem van het H.A. af te houden?“
2. „is het geoorloofd, binnen een gemeenschap, als reeds boven beschreven, van wettige leden der kerk, die met brede Schriftuurlijke argumentatie uit het Woord en de Belijdenis der Kerk, in deze situatie de wettigheid van die kerkeraad in geding achten te zijn, zonder Schriftuurlijke tegen-argumentatie te leveren, op grond van het vijfde gebod (als ware het hier een gehoorzaamheid aan een ouder- of overheidsambt), onderwerping aan de ambtsdragers te vragen?“;

van oordeel:

1. dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven met betrekking tot de eerstgenoemde vraag niet is getreden in de probleemstelling van appellanten, kennelijk omdat zij naar het oordeel van die synode haar niet hebben aangetoond dat er dát verband bestond tussen het in de vraag aangeduide feit en de daarin genoemde handeling, dat door appellanten aanwezig werd geacht;
2. dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven de „situatie“, waarvan appellanten spreken in de tweede vraag, heeft beoordeeld naar de gegevens door de broeders verstrekt, maar tot de conclusie kwam, dat niet onweerlegbaar is gebleken, dat deze zo zou zijn geweest als appellanten haar voorstelden, waarom zij zich van een beantwoording van hun vraag met ja of nee heeft onthouden;
3. dat de vraag of de generale synode van Rotterdam-Delfshaven juist heeft gereageerd op de beide bovengenoemde vragen pas beantwoord kan worden als deze synode heeft beoordeeld wat door appellanten bij haar wordt ingebracht tegen de uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven in hun zaak;

voorts constaterende:

dat appellanten meedelen „dat zij bestrijden de feitelijke juistheid van de overwegingen, conclusies en besluiten, neergelegd in de Acta“ van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven, artikel 476, en daarbij aanvoeren:

- A. tegen de beoordeling door de synode van het eerste motief voor hun opschorting van de erkenning van de wettigheid van de ambtsdragers van de kerk te Kampen, gelegen in het antwoord van de kerkeraad van Kampen op de brief van br. E. R. Korenberg, d.d. 23 februari 1963:
 1. dat de synode „geen recht deed aan de feitelijke situatie“, omdat niet in rekening is gebracht dat de kerkeraad door tegelijkertijd br. Korenberg van het Heilig Avondmaal af te houden, hem „zijn

rechtspositie als aanklager ontnam" en „van hem werd gevraagd om in zijn positie van aanklager nu als beklagde nota bene voor de betrokken predikant te verschijnen”;

2. dat de synode geen „recht beeld van de situatie gaf”, toen zij niet vermeldde dat de kerkeraad in het verslag van zijn vergadering van 6 maart, gepubliceerd op 23 maart 1963, meedeelde: „voorts geeft deze brief aanleiding tot het besluit dat deze broeder door de wijkpredikant en wijkouderling zal worden bezocht, zulks mede naar aanleiding van een schrijven van één der ouderlingen”, in welk laatste zinsdeel volgens appellanten „een wereld van ongerechtigheid” ligt verborgen;
3. dat de synode verzuimde mede in overweging te nemen, dat de brief van br. Korenberg de ambtsdragers aanspoorde „elkander als dit nodig is te vermanen”, en dat dit vermaan „absoluut nodig” was, maar dat de kerkeraad, blijkens het verslag van 23 maart 1963, op de avond waarop de brief was voorgelezen, de christelijke censuur hield, en dat daarbij „geen der broeders reden (bleek) te hebben een van zijn medebroeders van de bediening van zijn ambt te vermanen”;
4. dat de synode niet bedacht dat er „geen sprake meer (was) van het recht (te kunnen) bepleiten” dat de kerkeraad zelf een uitspraak zou doen over de bezwaren, ingebracht tegen publieke leringen van een dienaar des Woords, omdat bij de christelijke censuur, waarvan melding wordt gemaakt in het kerkeradsverslag dat op 23 maart 1963 werd gepubliceerd, al was gebleken, dat de kerkeraad weigerde in te gaan op de klachten;

te dezer zake van oordeel:

1. dat de tegenwerping onder 1. genoemd geen doel treft tegen de uitspraak van de synode van Rotterdam-Delfshaven, omdat wat daarin wordt gesteld uitgaat van de door appellanten ook hier niet bewezen stelling dat de kerkeraad van Kampen tegen br. Korenberg handelde zoals hij deed, om „hem zijn rechtspositie als aanklager” te ontnemen;
 2. dat de tegenwerpingen genoemd onder 2 tot en met 4 geen kracht van bewijs hebben omdat de synode van Rotterdam-Delfshaven in haar uitspraak beoordeelde of appellanten op 15 maart 1963, toen ze aan de kerkeraad schreven zich onder zijn ambtelijke leiding niet te kunnen stellen, werkelijk de door hen vermelde motieven konden aanvoeren voor het opschorten van de erkenning van de wettigheid van de ambtsdragers, en de broeders hier zaken aanvoeren, die ze pas op of na 23 maart 1963 uit het door hen genoemde kerkeradsverslag konden weten;
- B. tegen de beoordeling door de synode van het tweede motief voor hun opschorting van de erkenning van de wettigheid van de ambtsdragers van de kerk te Kampen, gelegen in de wijze waarop bij br. E. R. Korenberg op 7 maart 1963 een huisbezoek werd gebracht:
1. dat de synode geen aandacht besteedde aan het feit dat de „eigenlijke inhoud” van de beschuldiging van de kerkeraad, dat br. Korenberg zich zou hebben aangediend als te behoren bij de „anti-Vissee-groep”, volgens het kerkeradsverslag van 23 maart 1963 „in één lijn (lag) met de inhoud van de brief van br. Korenberg, die over niets dan publieke zaken handelde”;
 2. dat de synode niet in rekening bracht wat in een drietal bijlagen was vermeld, dat nl. drie broeders „tweemaal op bezoek zijn geweest bij ds. Lindeboom, die hun meedeelde wat het doel was van het huisbezoek en de afhouding, en zulks mede namens de kerkeraad”;

te dezer zake van oordeel:

1. dat de weergave door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven van de opvatting van appellanten ten aanzien van het huisbezoek aan br. Korenberg gebracht rust op wat de broeders zelf hebben geschreven in hun brief aan de classiskerken, d.d. 24 mei 1963, en dat niet is in te zien waarom het onder het eerste bezwaar hier naar voren gebrachte een verbetering van die weergave zou betekenen;
 2. dat in de bijlagen, waarnaar door appellanten wordt verwezen, een getuigenis van de kant van één der partijen wordt gegeven inzake hetgeen door de ambtsdragers ds. Lindeboom en oud. Buwalda gezegd zou zijn over het doel van het huisbezoek bij br. Korenberg, en dat uit de stukken niet blijkt dat het antwoord van ds. Lindeboom aan de drie broeders gegeven op hun vraag naar het doel van het huisbezoek, namens de kerkeraad werd gegeven;
- C. tegen de beoordeling door de synode van het derde motief voor hun opschorting van de erkenning van de wettigheid van de ambtsdragers van de kerk te Kampen, gelegen in de afhouding van het Avondmaal van br. E. R. Korenberg, d.d. 9 maart 1963:

1. dat de synode niet naar waarheid sprak, toen zij overwoog dat appellanten ten aanzien van de afhouding van br. Korenberg niet hebben getracht zich te vergewissen of hun oordeel daarover wel in overeenstemming was met de werkelijkheid, omdat door de brs. Stalknecht, Holtland en Harmanny tot het uiterste (is) getracht de wijkpredikant, ds. Lindeboom, te verzoeken om duidelijk uit te spreken wat de afhouding ten doel had";
2. dat de synode ten onrechte overwoog dat de appellanten geen bezwaar hebben ingebracht bij de kerkeraad met betrekking tot de afhouding van br. Korenberg, omdat in de brief van 15 maart zulks is gedaan;

te dezer zake van oordeel:

1. dat, wat appellanten zeggen over het bezoek van de drie broeders aan ds. Lindeboom, geen argument is tegen wat de synode heeft gesteld, omdat een bezoek aan deze ene ambtsdrager, die bovendien, naar de broeders in hun stukken zeggen, verklaarde „niet het achterste van zijn tong te zullen laten zien" niet is wat de broeders moesten doen: zich bij de kerkeraad, de instantie op wiens last afhouding wordt verricht, te vergewissen van de reden daarvan;
 2. dat middels de brief van 15 maart 1963 geen bezwaren aanhangig werden gemaakt bij de kerkeraad, omdat appellanten in die brief slechts mededeling deden van hun opvatting over de zaken die aan de orde waren;
- D. tegen de beoordeling door de synode van het opschorten van de erkenning van de wettigheid van de ambtsdragers als zodanig:
1. dat de synode zich niet heeft gerealiseerd dat „het in deze hele zaak niet gaat om bepaalde (ambtelijke) handelingen, maar om de definitieve ambtelijke handeling die de valse leer bindend oplegt, en het ambt der gelovigen monddood maakt", waarvan de achtergrond is „de valse wetsprediking, die steeds meer kwade vruchten voortbrengt" en die „in verdubbelde mate in de verkeerde, valse richting" voortging, en dat „deze ambtelijke handeling tegen br. Korenberg „betekende dat er tegen hen" die de voorzeide leer wilden vasthouden en daarvoor uitkomen, de vuist werd gebald en werd geslagen";
 2. dat de synode in zulk een situatie ten onrechte toepaste „de onderscheiding onwettige ambtelijke handelingen en de wettigheid der ambtsdragers", en „de ambtelijke handeling op zichzelf plaatste, niet verstaande dat „de weg der orde naar de Schriften door de kerkeraad (was) opgebroken", zodat „kerkordelijk gesproken de grenssituatie was bereikt", waarom het in de omstandigheden, zoals die zich te Kampen voordeden, alleen maar meer ging „om het horen of niet-horen van de stem van onze enige Herder", een zaak (die) aan heel het kerkordelijke voorafgaat" of liever: „als fundament onder heel het kerkordelijke moet liggen";
 3. dat de synode niet inzag dat de kerkeraad van Kampen, staande voor de verplichting naar de K.O. te oordelen of er „rechtvaardige oorzaken van verdenking aanwezig waren tegen dienaren des Woords, weigerde een uitspraak te doen, en dat daarom „voor alles de wettigheid gesteld (moest) worden", omdat het hier ging „om heel het fundament van alle kerkrechtelijk verkeer, ook van de andere kerken onderling", terwijl er „voor wettige middelen een wettige samenleving moet zijn", en „als die ontbreekt het dan (moet) gaan om die samenleving zelf allereerst";
 4. dat de synode ten onrechte stelde dat „onderkennen van de stem van de Goede Herder een zaak van de ganse kudde is" en „dat appellanten bij het hanteren van de bevoegdheid (van het ambt der gelovigen) de kudde niet gezocht hebben om haar te doen blijven bij de stem van de Goede Herder", omdat „het onderkennen van de stem van de Goede Herder een zaak is van het persoonlijk (schaap voor schaap) horen van die stem", en daarna „van het getuigenis afleggen van het horen van die stem";
 5. dat de synode niet in rekening heeft gebracht dat appellanten verder toch wel „de in de kerkenorde gewezen weg hebben bewandeld", zoals blijkt uit hun gang naar de meerdere vergaderingen;

te dezer zake van oordeel:

1. dat appellanten niet, zoals reeds door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven hun is voorgehouden, onweerlegbaar de waarheid hebben aan getoond van het door hen gestelde, dat nl. de kerkeraad van Kampen handelde zoals hij deed om zo het in actie gekomen ambt der gelovigen „monddood te maken", of dat hij in zijn handelen met br. Korenberg er op uit was tegen hen die vast wilden houden aan de „voorzeide leer", de vuist te ballen en hen te slaan, omdat zij voor die leer bleven uitkomen;

2. dat dit niet aantonen van het door hen gestelde een gevolg is van het feit „dat de broeders niet de ordelijke weg (hebben) gevolgd“, waardoor zij, met betrekking tot de met de zaak van br. Korenberg samenhangende handelingen van en namens de kerkeraad, zich niet hebben vergewist of de opvatting die zij dienaangaande zich hadden gevormd wel de juiste was;
3. dat, als gevolg dáárvan niet kwam vast te staan dat de door hen beweerde situatie, waaraan zij meenden het recht te mogen ontleen tot het opschorten van de erkenning van de wettigheid van de ambtsdragers te Kampen, ook werkelijk aanwezig was;
4. dat de tegenstelling, die de appellanten maken in hun bezwaar tegen wat de synode van Rotterdam-Delfshaven oordeelde over hun argument van „het horen van de stem van de Goede Herder“, niet zuiver is, omdat, hoewel toegestemd kan worden dat het horen van deze stem een aanvang neemt met persoonlijk luisteren naar en gehoor geven aan wat Christus zegt en daarna volgt het getuigenis geven van wat werd gehoord, dan nog de vraag openblijft hoe dat getuigenis-geven plaats moet vinden, waarbij gesteld mag worden dat zulks altijd zo dient te beginnen, dat daarbij de door Christus zelf gelegde verbanden worden vastgehouden door het in acht nemen van wat kerkordelijk is vastgelegd;
5. dat mede door het feit dat appellanten ten onrechte op 15 maart 1963 begonnen zijn de erkenning van de wettigheid der ambtsdragers op te schorten en dit vervolgens hebben gemaakt tot de inzet van hun beroep op de meerdere vergaderingen, die meerdere vergaderingen niet hebben kunnen doen - indien zulks noodzakelijk zou zijn gebleken - wat nodig was om tot klaarheid te komen met betrekking tot de ernstige klachten, die de broeders lieten horen over de in Kampen gebrachte leer en de praktijk van de kerkregering in die gemeente;

tenslotte constaterende:

dat appellanten in het bijzonder aan de synode verzoeken uit te spreken „dat de suggestie, gewekt in punt 2 van „spreekt uit“ (van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven, Acta artikel 476) als zouden de broeders zich op andere paden hebben begeven dan dáár waar zij van Christus-wege gesteld waren en niet met de wettige middelen in de samenleving der kerken gegeven, de strijd hebben gevoerd, een discriminerende opmerking is, die de klagende broeders in hun beroep op de Schriften, de Belijdenis en de kerkenordering, en in hun geheel volgen van de wettige appèlweg, geen recht doet, en van de broeders zonder meer onderwerping vraagt aan een kerkeraad, die hardnekkig weigert de rechtspositie van een lid der kerk, dat op grond van het Ondertekeningsformulier voor predikanten en ambtsdragers een aanklacht tegen de prediking en het persbeleid van dienaren des Woords heeft ingediend, te erkennen, door de aanklager van het Heilig Avondmaal te houden, terwijl die kerkeraad hem daarna (nu belast met een valse aanklacht) naar die predikanten verwijst, en intussen diezelfde prediking met verdubbelde kracht laat doorgaan tot op de huidige dag“;

van oordeel:

1. dat appellanten wel schrijven over „een kerkeraad, die hardnekkig weigert de rechtspositie van een lid der kerk, dat op grond van het Ondertekeningsformulier voor predikanten en ambtsdragers een aanklacht tegen de prediking en het persbeleid van dienaren des Woords heeft ingediend, te erkennen, door de aanklager van het Heilig Avondmaal te houden“, maar ingebreke zijn gebleven aan te tonen dat deze situatietekening juist is (zie boven);
2. dat daarom appellanten niet kan worden toegestemd dat punt 2 van „spreekt uit“ in artikel 476 van de Acta van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven, dat juist mede dit tekort heeft aangewezen, een discriminerende opmerking is, die de klagende broeders geen recht doet“;

spreekt uit:

dat de synode de bezwaren, die door de appellanten zijn ingebracht niet kan toestemmen, noch ook ingaan op de door hen gedane verzoeken;

en besluit:

hiervan mededeling te doen aan de brs. A. F. C. Dubbeldam c.s. te Kampen en aan de raad van de gereformeerde kerk te Kampen.

II. De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een revisieverzoek met bijlagen van br. J. B. Escher te Amersfoort, d.d. 31 maart 1967, met betrekking tot de uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven inzake het bezwaarschrift van de brs. A. F. C. Dubbeldam, J. van Gelder, W. J. Harmanny en E. R. Korenberg te Kampen, Acta artikel 476;

constaterende:

1. dat appellant revisie verzoekt van de volgende onderdelen van genoemde uitspraak:
 - a. „hierbij overwegende" 4 (bladzijde 233 van de Acta), „dat wanneer bepaalde ambtelijke handelingen in strijd zijn met de opdracht van Christus dit zonder meer nog geen grond is voor een oordeel, dat de ambtsdragers daardoor zouden zijn geworden tot vreemden, wier stem de schapen niet kennen noch volgen";
 - b. „van oordeel" 2 (bladzijde 233 van de Acta), „dat de broeders in hun spreken over de stem van de Goede Herder ten onrechte niet onderscheiden tussen onwettige ambtelijke handelingen en de wettigheid der ambtsdragers";
2. dat appellant verzoekt „te verklaren, dat de uitspraken van deze Acta onschriftuurlijk zijn, en daarom dienen te worden teruggenomen";
3. dat appellant verder verzoekt:
 - a. uit te spreken, dat „nu het in Kampen tot een afscheiding is gekomen", „het adres van de kerk daar is: E. Bos, Wilhelminalaan 34";
 - b. aan alle kerken een waarschuwing te doen uitgaan „dat de „gereformeerde" kerk, scriba J. Bos, Broederweg 15, een valse kerk is, omdat aldaar de leer verbasterd mag worden, de tucht misbruikt, en zij het Ondertekeningsformulier heeft afgeschaft";

voorts constaterende:

dat appellant voor zijn bezwaar tegen de onder „constaterende" 1 a. en b. genoemde onderdelen van de door hem gewraakte uitspraak aanvoert:

1. dat zij onschriftuurlijk zijn, wijl in strijd met Mattheüs 12 : 30 „wie met Mij niet is, die is tegen Mij, en wie met Mij niet bijeen brengt, die verstroot", waaruit appellant afleidt: „er is geen middenweg, het kan en mag niet geduld worden, dat bepaalde handelingen in strijd zijn met de opdracht van Christus";
2. dat zij voorts ook in strijd zijn met „Titus 1 : 6, waar staat dat een oudste onberispelijk moet zijn", waaruit appellant de conclusie trekt: „wij mogen niet dulden, dat ambtsdragers afwijken; zolang de ambtsdragers volharden in hun zonden, moeten wij de wettigheid van de ambtsdragers opschorten; zolang mag men hen niet gehoorzamen";
3. dat „het nieuwtestamentisch ambt uit en van zichzelf geen eigen gezag heeft, doch slechts Woordgezag"; „wanneer (de) ambtsdrager de boodschap niet recht brengt, ligt daarin ook reeds zijn veroordeling als ambtsdrager";

van oordeel:

1. dat appellant moet worden toegestemd, mede op grond van de door hem aangevoerde schriftplaatsen, dat niet geduld mag worden dat bepaalde ambtelijke handelingen in strijd zijn met de opdracht van Christus of dat ambtsdragers afwijken, alsook dat het nieuwtestamentisch ambt slechts Woordgezag heeft;
2. dat het evenwel hiermee volkomen in overeenstemming is dat eerst de afwijking door nauwkeurig onderzoek moet worden vastgesteld (vergelijk Deut. 19 : 18, Matth. 18 : 15-17 en 1 Tim. 5 : 19, in welke plaatsen op de vaststelling van de zonde grote nadruk wordt gelegd), en dat daarna moet worden getracht hen die afwijken van de dwaling huns wege terug te brengen met behulp van de middelen die in een plaatselijke kerk en in de samenleving der kerken gegeven zijn, opdat de ambtsdragers weer onberispelijk mogen worden of hun verharding moge blijken;
3. dat gedurende de tijd die hiermee gemoeid is „de erkenning van de wettigheid der ambtsdragers" niet mag worden opgeschort, waarvoor de Schrift ons immers een voorbeeld geeft in het gedrag van de apostel Paulus, die, toen Petrus en ook Barnabas tijdelijk werden meegesleept door een ernstige dwaling

met betrekking tot de verhouding van joden en niet-joden in de christelijke gemeente, hen wel krachtig vermaande, maar niet sprak van een niet meer erkennen van de wettigheid van hun ambt (Gal. 2 : 11-15);

4. dat in het geval, waarover de gewraakte uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven viel, het heeft ontbroken aan de vaststelling door de klagende broeders van de afwijking die zij signaleerden en aan het gebruik maken van de wettige middelen, gegeven in de samenleving der kerken, zoals door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven is uitgesproken in het deel van haar uitspraak dat gevonden wordt op bladzijde 231 en 232 van haar Acta, en waartegen door appellant geen bezwaar is ingebracht;

voorts van oordeel:

1. dat, met betrekking tot het onder „constaterende" 3a vermelde verzoek, het blote feit dat het in Kampen „tot een afscheiding is gekomen", niet voldoende grond vormt voor een uitspraak dat het adres van de gereformeerde kerk daar nu is: E. Bos, Wilhelminalaan 34;
2. dat, zo appellant mocht bedoelen dat, indien deze synode zou komen tot verwerping van de uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven, zoals hij verzoekt, dit dan als vanzelf zou moeten leiden tot de erkenning van de gemeenschap, die als adres heeft Wilhelminalaan 34, hij dan voor die opvatting nadere gronden had moeten geven, omdat zelfs een in het gelijk stellen van appellanten niet zonder meer betekent dat een daad van afscheiding, door hen verricht, nu meteen gebillijkt zou moeten worden;
3. dat, met betrekking tot het onder „constaterende" 3b vermelde verzoek, moet worden geconstateerd dat appellant geen bewijs bijbrengt voor wat hij daarin stelt, en dat door hen, aan wier zaak hij door dit verzoek steun geeft, nimmer aan een generale synode, ook aan deze niet, een verzoek is gedaan om te beoordelen of in de kerk van Kampen verbastering van de leer en tuchtmisbruik worden getolereerd, en dat het Ondertekeningsformulier daar afgeschaft is;

spreekt uit:

dat aan de verzoeken van appellant niet kan worden voldaan; en besluit:

hiervan mededeling te doen aan br. J. B. Escher te Amersfoort, de raad der gereformeerde kerk te Kampen en aan de brs. A. F. C. Dubbeldam c.s. te Kampen.

III. De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een schrijven met bijlagen van de „Raad der Gereformeerde Kerk te Kampen", waarvan scriba is: E. Bos, Wilhelminalaan 34 te Kampen;

constaterende:

dat deze kerkeraad „aan de hand van (een aantal) constateringen en overwegingen" wil aantonen „dat het alleszins gerechtvaardigd en volgens de orde der kerken is, wanneer (hij zich) als raad van de gereformeerde kerk te Kampen" tot deze synode wendt, omdat hij van zijn zijde in alles heeft getracht „gehoorzaam gevolg te geven" aan wat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven heeft vastgelegd in haar uitspraak, artikel 476 van haar Acta: „dat de broeders gehouden waren de noodzakelijk geachte strijd te voeren ter plaatse waar zij van Christuswege gesteld waren";

voorts constaterende:

dat deze kerkeraad, ter rechtvaardiging van de „herinstituering", d.d. 17 januari 1965, vertelt het verhaal van de moeiten, die aan de gestelde daad voorafgingen en van de ervaringen, die hij heeft gehad bij het zoeken van erkenning door de gereformeerde „zusterkerken", en eindigt met de mededeling dat hij zich nu richt tot deze generale synode, opdat moge blijken dat er nog plaats is in de gereformeerde kerken voor hen die willen

vasthouden „aan de gezonde leer der Schriften naar de Gereformeerde Belijdenisgeschriften in een hoofdsom leren”;

tenslotte constaterende:

dat deze kerkeraad aan de synode verzoekt uit te spreken:

1. „dat nimmer door een kerkeraad onderwerping mag worden geëist, noch door enige meerdere vergadering der gereformeerde kerken, aan een leer die ingaat tegen of afwijkt van de leer naar de Schriften zoals de Gereformeerde Belijdenisgeschriften daarvan de hoofdsom leren”;
2. „dat het recht tot herinstituering van een plaatselijke kerk, evenals in de jaren der vrijmaking en daarvoor o.a. in de Afscheiding en de Doleantie, een door de Schriften aangewezen weg is, als er in de plaatselijke gemeente geopenbaard worden de merktekenen van de valse kerk, en die van de ware kerk niet meer vertoond worden”;
3. „dat de gereformeerde kerken in Nederland gehouden zijn om, waar de Here in Kampen weer Zijn kerk tot openbaring wilde brengen, deze kerk alle steun te geven die zij behoeft, met name in de voorziening tot de dienst des Woords”;

overwegende:

1. dat de synode van Rotterdam-Delfshaven met betrekking tot het bezwaarschrift van de broeders, die blijkens de „publieke oproep” van januari 1965 het initiatief hebben genomen tot de „herinstituering” van 17 januari 1965, heeft geoordeeld, „dat de broeders, aangezien zij niet de ordelijke weg gevolgd hadden door zich met betrekking tot de drie hierboven genoemde zaken tot de kerkeraad te wenden of ook een beroep op een meerdere vergadering te doen, niet gerechtigd waren de kerkeraad vooreerst niet meer als wettig te erkennen”;

en heeft uitgesproken:

- a. „dat de broeders ten onrechte het opschorten van hun erkenning van de wettigheid der ambtsdragers gemaakt hebben tot inzet van hun beroep op de meerdere vergaderingen”;
 - b. „dat de broeders gehouden waren de door hen noodzakelijk geachte strijd te voeren, ter plaatse waar zij van Christuswege gesteld waren en met de wettige middelen, die aldaar en in de samenleving der kerken gegeven zijn”;
2. dat déze synode, door afwijzend te antwoorden op een revisieverzoek van dezelfde broeders en een dergelijk verzoek van br. J. B. Escher te Amersfoort, de uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven heeft gehandhaafd;

van oordeel:

1. dat deze kerkeraad ten onrechte stelt, dat de broeders getracht hebben „in alles gehoorzaam gevolg te geven” aan wat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven heeft vastgelegd in haar uitspraak: „dat de broeders gehouden waren de noodzakelijk geachte strijd te voeren ter plaatse waar zij van Christuswege gesteld waren”, waar immers die synode terecht aangaande de broeders oordeelde dat zij niet de ordelijke weg hebben gevolgd;
2. dat, waar de broeders, blijkens wat zij in hun schrijven verhalen, geen gehoor hebben gegeven aan de uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven, en hun afscheiding rechtstreeks voortvloeit uit een strijd, die niet gevoerd is met de wettige middelen die zowel plaatselijk als in de samenleving der kerken gegeven zijn, deze kerkeraad zich bij deze synode niet met recht kan aandienen als de „Raad der Gereformeerde Kerk te Kampen”, die als zodanig aanspraak zou mogen maken op erkenning door de gereformeerde kerken in Nederland;
3. dat, ofschoon deze synode van harte kan instemmen met de gedachte, uitgedrukt in de eerste twee verzoeken van deze kerkeraad, zij geen reden aanwezig acht om in dit verband uit te spreken wat onder ons zekerheid behoort te hebben;
4. dat, gezien het onder 2 hierboven geoordeelde, de synode niet kan uitspreken dat de gereformeerde kerken in Nederland gehouden zijn aan de gemeenschap, die door deze kerkeraad wordt vertegenwoordigd, alle steun te geven;

spreekt uit:

niet te kunnen treden in hetgeen haar door deze kerkeraad werd verzocht;

en besluit:

hiervan mededeling te doen aan de „Raad der Gereformeerde Kerk te Kampen", adres E. Bos, Wilhelminalaan 34 te Kampen, en aan de raad der gereformeerde kerk te Kampen.

Artikel 134.

Oud. W. Vos leest nog het rapport van commissie III inzake correspondentie met The Presbyterian Church in Korea (agendum XVII k). Daarna wordt de zitting gesloten.

Artikel 135.

De praeses geeft op WOENSDAG 7 JUNI 1967 allereerst het rapport en de voorstellen van commissie III inzake correspondentie met buitenlandse kerken in bespreking. In het bijzonder wordt geattendeerd op de positie van de kerk te Monte Alegre en de wenselijkheid van een inventarisatie van de besluiten, die door verschillende generale synoden ten aanzien van de correspondentie met buitenlandse kerken werden genomen. De commissie zal zich hierop nader bezinnen.

Inmiddels zijn prof. Chin Kyung Kim, rector van de vooropleiding van het Koreaanse Seminarie, ds. Y. B. Chah van Kampen en br. S. D. Yang te Zwolle ter vergadering gekomen. De praeses heet hen namens de synode hartelijk welkom. Over het aan de orde zijnde rapport betreffende correspondentie met The Presbyterian Church in Korea ontspint zich een levendige discussie, waarin onder meer de Westminster Confessie, de Westminster Church Order en de verhouding van The Presbyterian Church in Korea tot de „Gereformeerde Oecumenische Synode" ter sprake komen. Verscheidene sprekers geven uiting aan hun blijdschap over het contact dat met The Presbyterian Church in Korea tot stand is gekomen. Ds. K. Drost deelt namens commissie III mee, dat de gemaakte opmerkingen in commissieverband nog eens zullen worden bezien.

Dan is het woord aan prof. Kim, die de groeten van „de leden en predikanten" van The Presbyterian Church in Korea overbrengt. Deze kerk, die twintig jaar alleen heeft bestaan, is dankbaar voor het gelegde contact, dat prof. Kim zeer bemoedigend noemt. Hij hoopt dan ook dat dit contact bestendig zal worden. The Presbyterian Church in Korea heeft zich steeds verzet tegen de Wereldraad van Kerken en zal dit blijven doen, zo verzekert prof. Kim de synode.

Ds. S. S. Cnossen spreekt namens de synode de Koreaanse broeders in het Engels toe. Hij zet uiteen wat door de synode ten aanzien van de commissievoorstellen is opgemerkt en waarom de vergadering bevreesd is voor aansluiting bij de „Gereformeerde Oecumenische Synode". Hij bidt de kerken in Korea de genade des Heren toe om gereformeerde kerken te zijn en te blijven.

Ook ds. Chah ontvangt het woord. Hij gelooft niet dat The Presbyterian Church in Korea zich metterdaad bij de „Gereformeerde Oecumenische Synode" zal aansluiten.

De praeses spreekt zijn hartelijke blijdschap uit over het contact met de kerken in Korea, die dezelfde strijd hebben te voeren als de kerken in Nederland.

De synode besluit, na commissieberaad, op deze zaak nog terug te komen.

Artikel 136.

Bezwaarschrift classis Noord Brabant/Limburg

In de middagvergadering leest ds. D. van Houdt de gewijzigde tekst van de voorstellen van commissie II inzake een bezwaarschrift van de classis Noord- Brabant/Limburg, d.d. 16 december 1965, tegen oordelen en uitspraken van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, d.d. 18 november 1965, betreffende „de scheuring in Breda" (agendum XI d.). De voorstellen komen in bespreking.

's Avonds beantwoordt ds. Van Houdt de sprekers. Hij deelt mee dat de commissie nog een enkele wijziging in de concepten heeft aangebracht. De synode aanvaardt de voorstellen met algemene stemmen. Prof. Kamphuis adviseerde vóór; de afgevaardigden van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg bleven buiten stemming. Na deze beslissing spreekt de praeses de wens uit dat het moge komen tot herstel van de eenheid in Breda en in het betrokken classicaal ressort doordat de grondslagen voor het kerkelijk samenleven weer algemeen worden erkend en aanvaard.

Artikel 137 vermeldt de genomen besluiten.

Artikel 137.

Besluit inzake bezwaarschrift classis Noord-Brabant/Limburg

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een bezwaarschrift van de classis Noord-Brabant/Limburg, d.d. 16 december 1965, tegen de oordelen en uitspraken van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, d.d. 18 november 1965, „inzake de scheuring te Breda”, waarin de classis uitspreekt deze oordelen en besluiten van de particuliere synode niet voor vast en bondig te kunnen houden, omdat zij die onjuist acht op grond van een drietal, nader omschreven overwegingen, en waarin de classis aan deze synode verzoekt uit te spreken, dat de oordelen en uitspraken van voornoemde particuliere synode niet voor vast en bondig behoren te worden gehouden, terwijl de classis ter nadere informatie als bijlagen doet toekomen afschriften van:

- I. de tekst van de betreffende oordelen en uitspraken der particuliere synode;
- II. het commissierapport en daaruit voortvloeiende uitspraken en besluiten van de classis Noord-Brabant/Limburg, d.d. 7 juli 1965, in dezen;

I. constaterende:

dat de classis Noord-Brabant/Limburg van 16 december 1965 in haar bezwaar tegen de oordelen en uitspraken van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, d.d. 18 november 1965, als eerste grond deze overweging aanvoert:

„hetgeen door de particuliere synode gesteld wordt, nl. dat de kerkeraad te Breda weigert te verklaren, dat de Drie Formulieren van Enigheid der gereformeerde kerken in alle artikelen en stukken der leer in alles overeenstemmen met de Heilige Schrift, is feitelijk onjuist. Immers, de kerkeraad van Breda verklaarde: „Wij hebben de belijdenisgeschriften lief, onderwijzen erin en verdedigen ze om de waarheid, die er in wordt beleden. Wij erkennen alle artikelen der leer, daarin begrepen, als op Gods Woord gegrond”, en verder: „Wij erkennen ook, dat deze belijdenissen het gemeenschappelijk bezit van de Nederlandse gereformeerde kerken zijn, en dat over haar dus geen particulier persoon of kerkeraad, maar alleen de kerken in wettige vergadering samengekomen, te oordelen hebben” (zie de verklaring „Het fundament der kerk”, als bijlage toegevoegd aan het commissierapport, bijlage II bij dit bezwaarschrift. Deze verklaring was reeds in maart 1965 bij de kerkeraad te Breda ter tafel”);

verder constaterende:

dat de classis Noord-Brabant/Limburg van 7 juli 1965 kennis genomen heeft van de volgende feiten:

1. dat in de gereformeerde kerk te Breda in 1957 „het Ondertekeningsformulier van 1957” is ingevoerd, ter geruststelling van een toen optredend broeder ouderling, die enkele bezwaren koesterde tegen enige onderdelen van de Dordtse Leerregels”;
2. „dat in 1964 door ds. K. C. Smouter en in 1965 door de brs. Den Hooglander en Slingerland bezwaren werden ingebracht tegen dit formulier, omdat daarin de binding aan de belijdenis met louter beperkingen werd omgeven”;
3. „dat de kerkeraad op 5 april 1965 besloot om „gehoord de bezwaren van o.a. de brs. Den Hooglander. Slingerland en Vonkeman het formulier van 1957 terug te nemen” en terug te keren tot de vóór 1957 geldende praktijk van directe ondertekening van de belijdenis in het notulenboek”;

vervolgens constaterende:

1. dat dezelfde classis Noord-Brabant/Limburg op 7 juli 1965 van oordeel was, „dat het Ondertekeningsformulier (van 1957) in de functie, die het vanaf zijn ontstaan heeft meegekregen, inderdaad in staat was wantrouwen op te roepen in de confessionele integriteit van de kerkeraad, omdat het de vrijheid geeft voor ondertekening van de belijdenis in zover die overeenkomt met eigen geloofsinzichten”;

2. dat deze classis verder oordeelde, „dat het daarom niet verstandig was, na afschaffing van dit formulier, terug te keren tot de vóór 1957 geldende praktijk (hoewel dit kerkordelijk geoorloofd was), omdat deze maatregel niet geschikt was, om het inmiddels gerezen wantrouwen weg te nemen“;
3. dat deze classis daarom uitsprak. „dat de kerkeraad van Breda, tot herstel en het vertrouwen zal moeten komen tot het onderschrijven van een Ondertekeningsformulier, waarin de binding aan alle artikelen en stukken der leer van de belijdenis positief wordt vastgelegd, met belofte niets daartegen te zullen leren, alvorens de weg van het gravamen zal zijn gegaan“;

voorts constaterende:

1. dat de kerkeraad van Breda in een schrijven, d.d. 13 juni 1961, aan de gereformeerde kerk te Hogeveen uitsprak: „Tot op heden is aan onze kerkeraad niet gebleken, dat onze predikant afwijkt van de gezonde leer, die naar de Schrift is. Wel heeft hij bedenkingen tegen onschriftuurlijke zinsneden in Catechismusantwoord 57“;
2. dat de classis Noord-Brabant/Limburg op 7 juli 1965 overwoog:
 - a. dat uit de hier sub 1 aangehaalde passage blijkt, „dat de kerkeraad deze afwijking van de belijdenis geheel legitiem acht“;
 - b. „dat - gezien de argumentatie van de zes broeders (ds. K. C. Smouter c.s.) in de discussie over het karakter van de binding aan de belijdenis - mag worden aangenomen, dat zij de eerste helft van antwoord 57 achten te behoren tot de zwakheden en gebreken van de belijdenis, waarmee zij geduld willen hebben zoals kinderen geduld hebben met de feilen van hun ouders en zoals de Here geduld heeft met de gebreken van de rechtvaardigen“;
 - c. „dat - wanneer van een geheel catechismusantwoord, dat door de zinswending „niet alleen maar ook“ is samengesteld uit twee delen, het ene deel wordt verklaard te behoren tot de zwakheden van de confessie - men deze handelwijze evenzo zal kunnen toepassen op andere delen van de belijdenis“;
3. dat deze classis daarom van oordeel was:
 - a. „dat vanuit bovengenoemde praktijk begrijpelijk wordt, dat in de gereformeerde kerk te Breda wantrouwen is gerezen in de confessionele integriteit van de kerkeraad“; en dat, wanneer men zou voort wandelen op boven aangegeven weg, " het inderdaad duidelijk zou worden, dat men over de gehele linie de vrijheid wil behouden om eigen opvattingen te stellen tegenover de belijdenis“;
 - b. „dat de zes broeders weliswaar in hun verklaring „DE GRONDSLAG VAN DE CHRISTELIJKE KERK enz.“ uitspreken: „Wij erkennen alle artikelen en stukken der leer, daarin begrepen, als op Gods Woord gegrond“, maar dat - zolang terzake van Zondag 22, antwoord 57 de boven aangewezen uitzondering wordt gemaakt - onzeker blijft, wat zij met hun belofte van trouw aan de belijdenis precies bedoelen, zodat deze verklaring niet geschikt is, de onzekerheid weg te nemen“;
4. dat de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg in voortgezette vergadering bijeen op donderdag 18 november 1965, geroepen over deze materie (in breder verband) te handelen door een bij haar ingediend bezwaarschrift van de brs. Den Hooglander, Slingerland en Vonkeman, overwoog, dat „door de weigering van ds. Smouter c.s. tot onvoorwaardelijke ondertekening van de Schriftuurlijke Gereformeerde Belijdenis in de Drie Formulieren inderdaad de grondslag van het kerkelijk samenleven is aangetast“;

tenslotte constaterende:

1. dat de kerkeraad van Breda in de door de classis bedoelde „Verklaring“ uitsprak: „Buiten Hem (Christus) kent de gemeente Peen enkele grondslag, vesting of behouder, Ps. 18 : 3. Niemand kan een ander fundament leggen dan geleed is door de dienst der apostelen en profeten, 1 Cor. 3 : 11, Ef. 2 : 20: Jezus Christus. Zo de kerk op dit onwankelbare fundament blijft, zullen de poorten der hel haar niet overweldigen. Matth. 16 : 18“; en verderop: „Zij“ (nl. de Drie Formulieren van Enigheid der Gereformeerde Kerken) „kunnen niet dienen als grondslag der gemeente. De gemeente kan niet staan op wat zij met de mond belijdt. Een kerk, die op haar eigen formulieren bouwt, maakt zich schuldig aan verwerping van het enige fundament, dat door God gelegd is“;
2. dat de „kerkeraad van Breda“ in zijn brief van 10 januari 1966 inzake zijn credentiebrief ter classis van 20 oktober 1965 het volgende verklaarde: dat hij aan zijn afgevaardigden had opgedragen „over alle

wettig ter tafel gekomen zaken mee te helpen oordelen en besluiten op grond van Gods Woord, overeenkomstig de daaraan onderworpen belijdenis en kerkenordening der gereformeerde kerken in Nederland";

3. dat de „kerkeraad van Breda" in zijn brief aan de kerken in de classis Noord-Brabant en Limburg, d.d. 30 november 1965, handelend over zijn bezwaren om in de huidige situatie „de drie Formulieren van Enigheid en de Kerkenordening" ononderscheiden achter „Gods Woord" te plaatsen, schreef:
„Nu binnen onze eigen gemeente de verzoeking opkwam, om menselijke geschriften voor in alles overeenkomstig Gods Woord te verklaren, meent de kerkeraad voortaan met meer voorzichtigheid over de belijdenis en kerkenordening te moeten spreken";
4. dat de „kerkeraad van Breda" in zijn brief van 10 januari 1966, gericht „aan de gereformeerde kerken in Noord-Brabant en Limburg, in classisvergadering bijeen op 20 januari 1966", onder verwijzing naar zijn brief van 30 november 1965 schreef:
„In die brief verbonden wij deze bezwaren aan de eis, die in maart en april 1965 door enkele ambtsdragers van ons werd gesteld, om te verklaren, dat de belijdenisgeschriften in alles overeenstemmen met Gods Woord en dat wij beloven daartegen niets te zullen leren.
Ook de kerkeraad van 's-Hertogenbosch legt dit verband. Het bezwaar van deze kerkeraad is eigenlijk, dat onze kerkeraad geweigerd heeft, déze verklaring af te leggen";
5. dat de „kerkeraad van Breda" eveneens in zijn brief van 10 januari 1966 schreef: „Wij willen ons gaarne aan de goede leer dezer geschriften onderwerpen, geduld hebbende met hun onvolkomenheden en gebreken";
6. dat de „kerkeraad van Breda" in zijn genoemde brief van 10 januari 1966 bovendien schreef: „De kerkeraad wil niet aan de confessie binden en zien binden" in alles „nl. niet in alle termen en begrippen, waarvan onze voorouders zich als kinderen van hun tijd bedienden, toen zij de artikelen en stukken der leer formuleerden";

van oordeel:

1. dat door de classis Noord-Brabant/Limburg van 7 juli 1965 terecht is uitgesproken, „dat de kerkeraad van Breda, tot herstel van het vertrouwen zal moeten komen tot het onderschrijven van een Ondertekeningsformulier, waarin de binding aan alle artikelen en stukken der leer van de belijdenis positief wordt vastgelegd, met belofte niets daartegen te zullen leren, alvorens de weg van het gravamen zal zijn gegaan", aangezien het formulier van 1957 de binding aan de belijdenis op negatieve wijze met louter beperkingen omgaf (zie „vervolgens constaterende" 1-3);
2. dat door deze classis terecht is geoordeeld, op grond van een vijftal overwegingen en in aansluiting op twee voorgaande oordelen: „dat de zes broeders (te weten ds. K. C. Smouter c.s.) weliswaar in hun verklaring „DE GRONDSLAG VAN DE CHRISTELIJKE KERK enz." uitspreken: „We erkennen alle artikelen en stukken der leer, daarin begrepen, als op Gods Woord gegrond", maar dat - zolang terzake van Zondag 22 antwoord 57 de boven aangewezen uitzondering wordt gemaakt - onzeker blijft, wat zij met hun belofte van trouw aan de belijdenis precies bedoelen, zodat deze verklaring niet geschikt is, de onzekerheid weg te nemen", aangezien ondertekening geen artikel of stuk der leer uitsluit (zie „voorts constaterende" 1-3);
3. dat door deze classis echter ten onrechte over het hoofd is gezien dat zelfs een verklaring als: „Wij erkennen alle artikelen en stukken der leer, daarin begrepen, als op Gods Woord gegrond" niet toereikend is ter vervanging van die andere, kerkelijk aanvaarde uitdrukking: „dat de Drie Formulieren van Enigheid van De Gereformeerde Kerken in alle artikelen en stukken der leer in alles overeenstemmen met de Heilige Schrift", aangezien de woorden „in alles" niet mogen ontbreken;

voorts van oordeel:

1. (wat betreft: „tenslotte constaterende" 1)
 - a. dat de „Verklaring van Breda" in haar spreken over Christus, als het enige fundament der kerk, met haar beroep op Schriftplaatsen als Matth. 16 : 18, Efez. 2 : 20 e.d., de Schrift niet onderscheidend noch volledig naspreekt, als zij veronachtzaamt, dat in Matth. 16 : 18 Christus tot Petrus zegt: En Ik zeg u, dat gij Petrus zijt en op deze petra zal Ik mijn gemeente bouwen en de poorten van het dodenrijk zullen haar niet overweldigen;
dat Paulus zegt in Efez. 2 : 20, dat de gelovigen gebouwd worden op het fundament van de apostelen en profeten, terwijl Christus Jezus zelf de hoeksteen is; dat uit genoemde teksten immers

blijkt, dat niet alleen de Christus, maar ook Petrus, evenals de apostelen en profeten gezamenlijk, fundament der kerk heten, omdat dezen voor de kerk aller eeuwen de ambtelijke getuigen van de Christus zijn, 1 Joh. 1 : 1-4, vergelijk Openb. 21 : 14, en hun getuigenis tot ons is gekomen in de Schrift, die mitsdien de leer van de apostelen en profeten bevat. Joh. 17 : 20, Rom. 10 : 17;

- b. dat deze „Verklaring”. wanneer daarin gesteld wordt dat de gemeente niet kan staan op wat zij met de mond belijdt, niet goed onderscheidt, omdat volgens de Schrift de gemeente staat op het fundament, dat de inhoud is van hetgeen zij met de mond belijdt en met het hart gelooft, Rom. 10:9-11, vergelijk onder meer het begin van artikel 1 N.G.B.;
 - c. dat op grond van het hier sub a. en b. geoordeelde de Drie Formulieren van Enigheid als de hoofdsom van de volkomen leer der zaligheid (Zondag 7 Heid. Cat.) als grondslag der gemeente behoren aangemerkt te worden;
2. (wat betreft: „tenslotte constaterende” 2)
dat de „kerkeraad van Breda” (ds. Smouter c.s.) in de formulering van de lastgeving ten onrechte in het midden laat, welke plaats de belijdenis en de kerkenordering hebben en behoren te hebben, als hij in de formulering van de lastgeving opmerkt dat zij aan Gods Woord onderworpen zijn, in plaats van ondubbelzinnig te verklaren, dat hij ter classicale vergadering wil handelen naar de als schriftuurlijk erkende belijdenis en kerkenordering, zoals hij behoort te verklaren. artikelen 53, 54 K.O.
 3. (wat betreft: „tenslotte constaterende” 3)
dat de „kerkeraad van Breda” in ernstige mate aantast zowel de belijdenis-geschriften als formulieren van enigheid als ook de kerkenordering als accoord van kerkelijk samenleven, door uit te spreken het een verzoeking te achten, zulke menselijke geschriften voor in alles overeenkomstig Gods Woord te verklaren, terwijl genoemde kerkeraad juist geroepen is de gemeente voor te gaan in de trouw, om de volkomen leer der zaligheid die de Here Christus in de Schrift aan Zijn Kerk schonk, te bewaren, aangezien de Here Christus aan Zijn Kerk duidelijk de plicht oplegt een pijler en fundament der waarheid te zijn, en haar voor alle mensen te belijden. 1 Tim. 3 : 15, 1 Tim. 6 : 2b, 3, 1 Tim. 6 : 20, Judas: 3; vergelijk ook 2 Kron. 34 : 31, Neh. 9 : 38;
 4. (wat betreft: „tenslotte constaterende” 4)
dat de „kerkeraad van Breda” door de weigering te verklaren, dat de belijdenisgeschriften in alles met Gods Woord overeenstemmen, de geloofsgrondslag van De Gereformeerde Kerken in Nederland heeft verlaten, aangezien de belijdenisinhoud ons aan de Here Jezus Christus bindt in het Evangelie der genade, waarom ook de belijdenis der kerk geen zwaar juk is, maar de lichte last van Hem, Die ons rust geeft in de gelovige aanvaarding van Zijn beloften;
 5. (wat betreft: „tenslotte constaterende” 5)
dat de „kerkeraad van Breda” een te verwerpen onderscheid maakt tussen de „goede leer” van de belijdenisgeschriften en hun „onvolkomenheden en gebreken”, aangezien door dit onderscheid een beschouwing wordt ingedragen, waarbij ieder zich het recht kan voorbehouden datgene van de belijdenis te aanvaarden wat hem naar eigen inzicht „goede leer” voor komt te zijn, zodat de belijdenisgeschriften niet meer zijn formulieren van enigheid maar verscheurd worden door de geest van subjectivisme en individualisme;
 6. (wat betreft: „tenslotte constaterende” 6)
 - a. dat de „kerkeraad van Breda” aan de confessie niet „in alles” willende binden en zien binden het Ondertekeningsformulier, art. 53 K.O., weerspreekt, nl. „dat alle de artikelen en stukken der leer, in de Belijdenis en de Catechismus der Gereformeerde Nederlandse Kerken begrepen, mitsgaders de Verklaring over enige punten der voorzeide leer in de Nationale Synode Anno 1619 te Dordrecht gesteld, in alles met Gods Woord overeenkomen”;
 - b. dat de „kerkeraad van Breda” zich voor bedoelde uitspraak niet beroepen kan op het feit, dat onze voorouders als kinderen van hun tijd zich van bepaalde termen en begrippen bedienden, omdat de Drie Formulieren van synode anno 1619 te Dordrecht gesteld, in alles met Gods Woord overeen aanvaard willen zijn als geloofsbelijdenis, die het Woord Gods getrouw naspreekt, vastheid gevende aan het leven in Gods Verbond en de gereformeerde kerken samen vasthoudende bij de leer der Schriften. waarvan eventuele onvolkomenheden in de wijze van zeggen niets afdoen; waarbij te bedenken is, dat in een wereld vol dwaling en leugen de kerk zonder een vaste belijdenis ten prooi wordt aan verwarring en heerschappij van menselijke meningen, zodat ook heden ten dage dient vastgehouden te worden aan het instemmen met de belijdenis als in alles overeenkomende met het Woord Gods, behoudens het recht van gravamen ter bevoegder plaats;

spreekt uit:

dat de classis in haar eerste overweging het bewijs niet heeft geleverd dat haar verzoek dient te worden ingewilligd.

II. constaterende:

dat de classis Noord-Brabant/Limburg van 16 december 1965 in haar bezwaar tegen de oordelen en uitspraken van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg. d.d. 18 november 1965 als tweede grond deze overweging aanvoert:

„de kerkeraad te Breda sprak in een brief van 5 april 1965 aan de gemeente uit, niet langer een binding met voorbehouden t.a.v. de belijdenis (als in het formulier ter toelichting op de ondertekening van de belijdenisgeschriften van 1957) te wensen”:

verder constaterende:

1. dat de kerkeraad van Breda in een brief van 5 april 1965 aan de gemeente als zijn besluit meedeelde om „gehoord de bezwaren van o.a. de brs. Den Hooglander, Slingerland en Vonkeman het formulier van 1957 terug te nemen en terug te keren tot de vóór 1957 geldende praktijk van directe ondertekening van de belijdenis in het notulenboek”, (zie ook „I, verder constaterende” 3);
2. dat de zes broeders, blijkens de brief van 5 april 1965 uitspraken, „dat zij allen bereid zijn door het plaatsen van hun handtekening in het notulenboek hun instemming te betuigen met de N.G.B., de H.C. en de Dordtse Leerregels als Formulieren van Enigheid der Gereformeerde Kerken in Nederland, en daardoor te voldoen aan artikel 54 K.O., waar wel ondertekening van de belijdenisgeschriften, maar geen Ondertekeningsformulier wordt gevraagd. Geen formulier met voorbehouden (zoals dat van 1957) noch één met een betuiging van feilloosheid (zoals dat van de drie broeders)”;
3. dat de classis Noord-Brabant/Limburg op 7 juli 1965 uitsprak, „dat de kerkeraad van Breda, tot herstel van het vertrouwen zal moeten komen tot het onderschrijven van een Ondertekeningsformulier waarin de binding aan alle artikelen en stukken der leer van de belijdenis positief wordt vastgelegd, met belofte niets daartegen te zullen leren, alvorens de weg van het gravamen zal zijn gegaan”; (zie ook „I, vervolgens constaterende” 3);
4. dat niet gebleken is dat de „kerkeraad van Breda” tot het aanvaarden en onderschrijven van zulk een Ondertekeningsformulier, als hier onder 3 bedoeld, is gekomen;

tenslotte constaterende:

dat de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant/Limburg van 18 november 1965 onder meer heeft overwogen en geoordeeld:

„bij de meerderheid van de kerkeraad openbaart zich een ambtsindividualisme dat in strijd is met artikel 30 N.G.B. en de artikelen 37 en 38 K.O., getuige o.a. het volgende:

1. de tolerantiehouding tegenover ambtsdragers, die bezwaar hebben tegen de aangenomen belijdenis, en
2. het feit, dat de meerderheid, die voor zichzelf de onvoorwaardelijke ondertekening van de belijdenis weigert, en die onvoorwaardelijke ondertekening bij de minderheid als onschriftuurlijk en onconfessioneel veroordeelt, toch die minderheid van harte als ambtsdragers wil aanvaarden”;

van oordeel:

1. dat de classis Noord-Brabant/Limburg van 16 december 1965 geen genoegen had mogen nemen met de terugkeer van de zes broeders tot de vóór 1957 geldende praktijk van directe ondertekening van de belijdenis in het notulenboek; maar van „de kerkeraad van Breda” had moeten vragen het onderschrijven van een Ondertekeningsformulier, dat in de toenmalige situatie vereist was;
2. dat dezelfde classis Noord-Brabant/Limburg in haar tweede overweging voorbij ziet, dat de „kerkeraad van Breda” tot het aanvaarden en onderschrijven van zulk een Ondertekeningsformulier in het geheel niet is gekomen;
3. dat zowel „de kerkeraad van Breda” als de classis Noord-Brabant/Limburg van 16 december 1965 in feite aan de eis van de classis Noord-Brabant/Limburg van 7 juli 1965 zijn voorbijgegaan;

4. dat de particuliere synode van 18 november 1965 terecht heeft gesproken van ambtsindividualisme bij de meerderheid van de kerkeraad, aangezien deze zowel de onvoorwaardelijke ondertekening van de belijdenis als de weigering daarvan op één lijn stelt;

spreekt uit:

dat de classis ook in haar tweede overweging het noodzakelijke bewijs niet heeft geleverd.

III. constaterende:

dat de classis Noord-Brabant/Limburg van 16 december 1965 in haar bezwaar tegen de oordelen en uitspraken van particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg d.d. 18 november 1965 als derde grond deze overweging aanvoert:

„het is niet gebleken, dat de merktekenen van de ware kerk te Breda verloren zijn gegaan; ook de particuliere synode komt in haar „van oordeel b." niet verder dan tot het stellen van de mogelijkheid van zich voordoen van „allerlei wind van leer";

verder constaterende:

1. dat de brs. Den Hooglander c.s. van de classis Noord-Brabant/Limburg van 7 juli 1965 o.m. hebben gevraagd:
 1. wil de classis met hen constateren, dat ds. Smouter c.s. de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) van Breda hebben verlaten en het verband van de Gereformeerde Kerken in Nederland hebben verbroken?";
 2. „wil de classis hen erkennen en aanvaarden als de wettige kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Breda?";
2. dat de classis van 7 juli 1965 uitsprak, dat zij „niet kan en mag verklaren, dat ds. K. C. Smouter c.s. de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) te Breda zouden hebben verlaten en dat zij het verband der Gereformeerde Kerken zouden hebben verbroken, en dat de brs. Den Hooglander c.s. zouden zijn te erkennen als de wettige kerkeraad te Breda";
3. dat deze classis „het de christelijke roeping van de kerkeraad" (te weten ds. K. C. Smouter c.s.) „achtte te zijn, het opgeroepen wantrouwen weg te nemen; met name door in een eigen, positief gesteld Ondertekeningsformulier instemming te betuigen met alle artikelen en stukken der leer in de gereformeerde belijdenisgeschriften vervat, met belofte niets te leren, wat daartegen strijdt";

tenslotte constaterende:

dat de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg in haar (voortgezette) vergadering van 18 november 1965 heeft overwogen en geoordeeld:

- a. „door de weigering van ds. Smouter c.s. tot onvoorwaardelijke ondertekening van de Schriftuurlijke Gereformeerde Belijdenis in de Drie Formulieren is inderdaad de grondslag van het kerkelijk samenleven aangetast";
- b. „door deze weigering is er geen waarborg meer voor de handhaving van de Schriftuurlijke Gereformeerde leer, noch ook de garantie, dat de gemeente niet wordt blootgesteld aan allerlei wind van leer";
- c. „in deze weigering, die blijkbaar de deur open wil houden voor eigen geloofsinzichten, welke afwijken van de aangenomen belijdenis, heeft de classis niet onderkend dezelfde quatenus-geest (de band aan de Belijdenis geldt niet omdat maar voorzover zij in overeenstemming is met Gods Woord), die zij wel heeft onderkend in het door haar veroordeelde Ondertekeningsformulier van 1957";
- d. „gezien de aard van het conflict in de kerkeraad van Breda, dat aanstonds is uitgebroken op het stuk van de belijdenis als op de grondslag van het kerkelijk samenleven, is het argument, dat de bezwaarde broeders zich niet hebben gehouden aan de regel van art. 31 K.O. hier niet ter zake dienende, omdat art. 31 K.O. van de handhaving van die grondslag uitgaat";

van oordeel:

1. dat de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg op 18 november 1965 terecht heeft overwogen, „dat door de weigering van ds. Smouter c.s. tot onvoorwaardelijke ondertekening van de Schriftuurlijke Gereformeerde Belijdenis in de Drie Formulieren inderdaad de grondslag van het kerkelijk samenleven is aangetast", omdat dan ontbreekt de verklaring „dat de Drie Formulieren van Enigheid der Gereformeerde Kerken in alle artikelen en stukken der leer in alles overeenstemmen met de Heilige Schrift";
2. dat zonder bedoelde verklaring ongetwijfeld de waarborg is weggenomen voor de handhaving van de Schriftuurlijke leer, alsmede de garantie, dat de gemeente niet wordt blootgesteld aan allerlei wind van leer;
3. dat de classis Noord-Brabant/Limburg van 16 december 1965 had dienen uit te gaan van de vraag naar de ongerepte handhaving van de belijdenis der kerk omdat daardoor de ware kerk in haar merktekenen wordt gekend;
4. dat met de overwegingen van de particuliere synode, genoemd onder „tenslotte constaterende", behoort ingestemd te worden op grond van de voorgaande oordelen;

spreekt uit:

dat de classis ook in haar derde overweging het noodzakelijke bewijs niet heeft geleverd;

zij spreekt tenslotte samenvattend uit:

dat het verzoek van de classis Noord-Brabant/Limburg, d.d. 16 december 1965, uit te spreken dat de oordelen en uitspraken van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, d.d. 18 november 1965, niet voor vast en bondig behoren te worden gehouden, dient te worden afgewezen;

en zij besluit:

hiervan mededeling te doen aan:

1. de eerstkomende classis Noord-Brabant/Limburg („Eindhoven");
2. de eerstkomende classis Noord-Brabant/Limburg („'s-Hertogenbosch");
3. de eerstkomende particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg;
4. de raad van de gereformeerde kerk te Breda (praeses br. J. Vonkeman);
5. „de kerkeraad van Breda" (ds. K. C. Smouter c.s.).

Artikel 138.

Ds. O. J. Douma, rapporteur van commissie III betreffende de „zaak ds. J. van der Schaft" (agendum X), ontvangt gelegenheid rapport en voorstellen te lezen. Van de mogelijkheid vragen te stellen of opmerkingen te maken, maakt geen enkele synodelid gebruik, zodat aanstonds tot de stemming kan worden overgegaan. De predikanten D. Deddens, J. F. Heij en J. R. Wiskerke en de ouderlingen K. Mulder, J. D. Vellema en P. J. Wassenaar, die reeds eerder over deze zaak geoordeeld hebben, blijven buiten stemming. De synode neemt met algemene stemmen en met gunstig advies van de aanwezige hoogleraar overeenkomstig het voorstel der commissie het in artikel 139 opgenomen besluit.

Artikel 139.

Besluitzaak- ds. J. v. d. Schaft

De generale synode,

I. kennis genomen hebbende van:

een verzoek, d.d. 10 januari 1967, van de brs. drs. H. Brouwer, lid van de gereformeerde kerk te Amsterdam-C. en P. van Bolhuis, lid van de gereformeerde kerk te Amsterdam-Z., om „in de zaak tussen de kerkeraad van Murmerwoude en zijn toenmalige predikant ds. van der Schaft" uit te spreken:

- a. „dat wij alleen gebonden zijn aan de Heilige Schrift als het Woord van onze God en aan de daarop gegronde Confessie;
- b. dat niet gebleken is, dat ds. van der Schaft een leer dreef, die klaarblijkelijk in strijd was met Gods Woord en dus met de Confessie;
- c. dat evenmin gebleken is, dat ds. van der Schaft zich in zijn léven aan een openbare grove zonde schuldig maakte, zoals in de artikelen 79 en 80 K.O. bedoeld;
- d. dat de schorsingen en de afzetting van ds. van der Schaft derhalve onrechtmatig zijn geweest en alsnog voorzover van kracht, behoren te worden opgeheven;
- e. dat nader overwogen moet worden bij het licht van Gods Woord en onder biddend opzien tot Hem, hoe nog bestaande moeiten uit het verleden, en mogelijk ook uit deze uitspraak nog voortkomende moeiten broederlijk en christelijk worden opgelost”;

constaterende:

dat, ter ondersteuning van bovengenoemd verzoek, tegen de uitspraken van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven (Acta artikel 134b., c. en d.), onder meer de volgende argumenten worden aangevoerd:

- ad a. De generale synode van Rotterdam-Delfshaven heeft verzuimd „uitdrukkelijk te wraken" dat de particuliere synode van Friesland 1964 de uitspraak van de generale synode van Assen 1961, artikel 73, „direct koppelt aan de artikelen 28 en 29 van de N.G.B. en zo minstens de schijn geeft, dat de Asser uitspraak wél een confessionele binding impliceert”;
„Voorstanders en tegenstanders van „Assen" dienen gelijkberechtigd te zijn in onze kerken, als zij zich in woord en daad gebonden weten aan de Schrift en dus aan de Confessie, die de Schrift naspreekt”;
- ad b. „Wij constateren, dat ds. van der Schaft kennelijk de vrijmaking allereerst ziet als een doleantie en de vrijgemaakte kerken niet zozeer als een voortzetting van de gereformeerde kerken, maar veeleer als dolerende kerken t.o.v. de synodaal gebonden gemeenschap”;
„Ds. van der Schaft mag", naar het oordeel van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven, „wél zijn eigen opvatting voor zichzelf hebben, maar was toch verplicht te werken in de richting, door de kerkeraad bepaald, een richting, die door ds. van der Schaft terecht of ten onrechte onschriftuurlijk geacht werd”;
- ad c. Zolang er geen wet is, is er geen zonde. „En als er geen confessionele binding is, dan had ds. van der Schaft op zijn - niet als kettters veroordeeld - standpunt de vrijheid er tegen in te gaan. Dan was er wel een „geschil", maar dan had er geen conflict behoeven te komen. En als er dan toch een conflict zou ontstaan, dan had dit al of niet met behulp van de kerkelijke vergaderingen moeten worden opgelost. Maar conflicten lost men niet op door tuchtmaatregelen, met schorsing en afzetting naar artikel 79 en 80 K.O.;

van oordeel:

- ad a. 1. dat de brs. Brouwer en Van Bolhuis allerlei conclusies trekken uit en allerlei beschouwingen verbinden aan hetgeen door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven in de onderhavige zaak is overwogen en uitgesproken, welke voor hun rekening dienen gelaten te worden;
2. dat zij in gebreke zijn gebleken aan te tonen, dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven in strijd handelde met de Heilige Schrift en de gereformeerde belijdenis, toen zij de houding van ds. J. v. d. Schaft (die zich tegenover de kerkeraad van Murmerwoude beriep op „christelijke vrijheid" en „ruimte" en „de libertas prophetandi" en daarom weigerde zich te voegen naar het kerkeraadbesluit van 4 november 1961) als volgt beoordeelde:
„In plaats van de gemeente, die de Here hem had toevertrouwd sámen met de naast hem gestelde ambtsdragers naar eis van 's Heren Woord te vergaderen, heeft hij door zijn eigenmachtig optreden gewerkt tot haar verstrooiing. Een vereniging najagend, die, zoals de situatie thans is, naar Gods Woord verboden is, heeft hij, zich voor dit doel inzettend, de gemeente niet op de rechte wijze gebouwd, maar in grote onrust en verdeeldheid gebracht, zodat zelfs het huisbezoek stagneerde en lange tijd het Heilig Avondmaal niet werd gehouden. Hij eiste voor het uitdragen van zijn gevoelens ruimte, maar dit is niet geweest de ruimte, die Gods Woord geeft en de vrijheid, waarmee Christus ons heeft vrijgemaakt, Galaten 5 : 1" (Acta, blz. 64);
- ad b. 1. dat de bezwaarde brs. een eigen beoordeling geven van de zienswijze van ds. J. v. d. Schaft ten aanzien van de vrijmaking, welke geheel voor hun rekening blijft;

2. dat zij niet hebben aangetoond dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven ten onrechte het volgende overwoog:

„Daarom was zijn weigering met de kerkeraad samen te werken in de door deze bepaalde richting geen schriftuurlijke, profetische daad, maar een eigenwillige, die niet de vergadering der gemeente naar de eis van Gods heilig Woord en de maatstaf der belijdenis diende, doch haar verstoorde, en aldus handelde hij in strijd met het Woord des Heren (Lucas 11 : 23b). Hoewel zijn kerkeraad hem meermalen met diepe ernst heeft gewezen op de geestelijke gevaren, die zich verder in de gemeenschap der gebonden kerken openbaren en op de geest der dwaling daar, met name in het aldaar heersende oecumenistische drijven, zulks in navolging o.a. van de synode van Bunschoten-Spakenburg (Acta, artikel 74, heeft ds. J. v. d. Schaft geen halt gehouden op de eenmaal door hem ingeslagen weg: hij heeft nagelaten de geesten te beproeven, of zij uit God zijn, 1 Johannes 4 : 1, en niet bedacht het Woord des Heren in 1 Timotheüs 5 : 22, dat waarschuwt tegen de gemeenschap aan andere ambtelijke zonden" (Acta, blz. 65);

- ad c. 1. dat door de bezwaarde broeders niet in rekening is gebracht het herhaalde pogen van de kerkeraad van Murmerwoude om in de weg van broederlijke besprekingen te geraken tot de oplossing van „het geschil" dat tussen hem en zijn predikant tot openbaring was gekomen (zie het citaat onder ad b. 2);

2. dat tegenover het onder constaterende ad c. weergegeven standpunt van de bezwaarde broeders dient gesteld te worden, dat zij in gebreke zijn gebleven aan te tonen dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven tegenover de klacht van ds. J. v. d. Schaft („hier is in geding de beoordeling van een bepaalde kerkelijke situatie" en niet „een openbare grove zonde zoals valse leer of ketterij, openbare scheurmaking en dergelijke") ten onrechte het volgende overwoog:

„Ds. J. van der Schaft is niet afzettingswaardig geoordeeld vanwege zijn beoordeling van een bepaalde kerkelijke situatie, maar o.m. vanwege zijn gedragingen als ambtsdrager vanuit deze beoordeling en zijn daardoor misleiden en verwarring stichten en verstoren van de gemeente en het er op staan gelegenheid te hebben deze praktijk voort te zetten" (Acta, blz. 59);

3. dat ten overvloede nog te wijzen is op de brief, die de generale synode van Rotterdam-Delfshaven op 5 juni 1964 aan ds. J. van der Schaft zond en waarin de stand van zaken als volgt onder woorden werd gebracht: „Het ging er ten diepste om, of uw gemeente zou worden geleid tot hereniging met de synodale gemeenschap, desnoods zonder dat de vonnissen van 1944 en volgende jaren ongedaan gemaakt of afgekeurd werden, en zonder dat het juk van de Herziene Kerkorde, waarin dezelfde kerkrechtelijke theorieën zijn gecanoniseerd als welke ten grondslag lagen aan de bovenbedoelde vonnissen, verbroken was. U wilde samenspreking om tot dat doel te geraken. Wel meende u, dat er schriftuurlijke verzoening tot stand diende te komen, maar daarvoor was niet essentieel het wegdoen van deze struikelblokken, doch de geest waarin over deze zaken zou worden gesproken. De synode heeft dit met droefheid geconstateerd, omdat zij van overtuiging is, dat daardoor het werk des Heren in de vrijmaking van Zijn kerk ongedaan wordt gemaakt en de gelovigen aldus niet vergaderd worden op de aloude grondslag van de gereformeerde kerken in deze landen, nl. Gods Woord en de drie formulieren van enigheid, het fundament waarbij onze kerken door Gods genade in 1944 en volgende jaren bewaard bleven, in een kerkelijk samenleven naar de Dordtse kerkenordering.

U hebt in de naam van de christelijke vrijheid ruimte geëist voor uw bovenomschreven mening en uw ambtelijk handelen dienovereenkomstig, zonder daarbij acht te slaan op de overtuiging van uw medeambtsdragers en hun verantwoordelijkheid tegenover de grote Herder der schapen. U sloeg geen acht op hun smeken, de gemeente niet te leiden naar een gemeenschap, waarin het moderne oecumenisme ongehinderd kan worden gepropageerd en met welke gemeenschap zij kerkelijke hereniging, zonder dat deze was weergekeerd tot de boven omschreven grondslag der kerk, van God verboden achtten";

spreekt uit:

aan deze tot haar gerichte verzoeken niet te kunnen voldoen; en besluit:

hiervan kennis te geven aan br. drs. H. Brouwer te Amsterdam-C. en aan br. P. van Bolhuis te Amsterdam-Z.

II. kennis genomen hebbende van:

een verzoek, d.d. 17 maart 1967, van de brs. ds. W. Borgdorff, P. Kole, J. W. Spakman en A. v. d. Worp, allen te Baarn, bepaalde overwegingen en besluiten, vervat in de artikelen 134 a., b., c. en d. van de Acta der generale synode van Rotterdam-Delfshaven „af te keuren en ongedaan te maken”;

constaterende:

1. dat genoemde broeders overwegen:
 - a. „dat de generale synode blijkens de overwegingen onder artikel 134b de toepassing van de artikelen 28 en 29 der Nederlandse Geloofsbelijdenis door de particuliere synode van Friesland overneemt, ja zelfs deze toepassing de inzet van de gehele procedure acht („maar de procedure is juist daarover op gang gekomen”, Acta p. 57), en in navolging van de particuliere synode van Friesland blijkbaar van oordeel is, dat de kerk („die een heilige vergadering is der Christgelovigen, de verzameling dergenen die zalig worden en buiten dewelke geen zaligheid is”, artikel 28 N.G.B.) althans in Nederland slechts zichtbaar wordt in de gereformeerde kerken, die zich in de jaren 1944-1946 vrijgemaakt hebben, terwijl de toepassing door de synodes van artikel 29 N.G.B. (dat spreekt over de valse kerk) kennelijk - nl. gezien de context - doelt op de „synodaal-gereformeerde kerken, alsof deze kerken vals zouden zijn en, naar bijbelse gegevens, zouden zijn „een synagoge des satans” (Op. 2 : 9) en een hoer die dronken is van het bloed der heiligen (Op. 17);
 - b. dat in de overweging en besluiten van de generale synode - evenmin als in die van de particuliere synode van Friesland - niet duidelijk wordt gemaakt, welke de openbare en grove zonde is die ds. van der Schaft schorsings- en afzettingswaardig maakt, tenzij dit blijkens de brief van de generale synode aan ds. van der Schaft van 5 juni 1964 (Acta, p. 67 v.) het feit zou zijn, dat de opvatting van ds. van der Schaft over de vrijmaking (en de daaruit voortvloeiende ambtelijke praktijk) niet strookt met die van de synode, hetgeen hem evenwel toch niet aangerekend kan worden als een grove openbare zonde, die der kerk schandelijk en bij de overheid strafbaar is, hem eerloos maakt en zo ernstig is, dat zij een gewoon lidmaat der kerk der afsnijding waardig zou maken; dat naar hun oordeel deze zonde evenmin kan zijn de visie van ds. van der Schaft op de Herziene Kerkenorde (een visie die zij overigens niet delen), daar een acceptabel achten van de H.K.O., hoezeer deze ook in verschillende opzichten gelaakt moet worden, op zichzelf toch niet gequalificeerd kan worden als een openbare en grove zonde, als bedoeld in de artikelen 79 en 80 D.K.O.”;
2. dat genoemde broeders van oordeel zijn, dat
 - a. „de toepassing van de artikelen 28 en 29 van de Ned. Geloofsbelijdenis in dezen in strijd is met de wezenlijke betekenis van deze artikelen;
 - b. de afzetting van ds. van der Schaft in strijd is met de artikelen 79 en 80 D.K.O.”;

van oordeel:

- 1 a. dat de bezwaarde broeders ten onrechte overwegen „dat de generale synode blijkens de overwegingen onder artikel 134b de toepassing van de artikelen 28 en 29 der Nederlandse Geloofsbelijdenis door de particuliere synode van Friesland overneemt, ja zelfs deze toepassing de inzet van de gehele procedure acht („Maar de procedure is juist daarover op gang gekomen”, Acta p. 57)”, aangezien genoemde generale synode heeft overwogen: „Maar de procedure is juist daarover op gang gekomen! Vanwege zijn „toepassing” van artikel 28 N.G.B. vanuit zijn oordeel over de concrete kerkelijke situatie is de kerkeraad met zijn predikant gaan handelen. Wat ds. J. van der Schaft betoogt, komt hierop neer, dat hij in zijn beschouwing en handelwijze niet aan een nadere beoordeling onderworpen is”;
- b. dat derhalve de conclusies, die de bezwaarde broeders getrokken hebben uit hun onjuiste weergave van de overwegingen van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven, geen kracht van bewijs hebben;
2. dat zij bovendien nagelaten hebben aan te tonen, dat de particuliere synode van Friesland 1964 en de generale synode van Rotterdam-Delfshaven in haar overwegingen en oordelen in strijd handelden met de gereformeerde belijdenis (in casu de artikelen 28 en 29 N.G.B.);
3. dat in de overwegingen van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven, in tegenstelling met het onder „constaterende” 1b genoemde gevoelen van de bezwaarde broeders, duidelijk omschreven is, dat niet „de opvatting van ds. van der Schaft over de vrijmaking” als zodanig, maar wel „de daaruit voortvloeiende ambtelijke praktijk” hem afzettingswaardig maakte, blijkens hetgeen in haar Acta (blz.

59) is neergelegd: „Ds. J. van der Schaft is niet afzettingwaardig geoordeeld vanwege zijn beoordeling van een bepaalde kerkelijke situatie, maar o.m. vanwege zijn gedragingen als ambtsdrager vanuit deze beoordeling en zijn daardoor misleiden en verwarring stichten en verstoren van de gemeente en het erop staan gelegenheid te hebben deze praktijk voort te zetten"; en dat de bezwaarde broeders nagelaten hebben aan te tonen dat de overwegingen van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven in artikel 134 onjuist zijn geweest;

spreekt uit:

aan het verzoek van bovengenoemde broeders niet te kunnen voldoen; en besluit:

hiervan mededeling te doen aan de brs. ds. W. Borgdorff, P. Kole, J. W. Spakman en A. v. d. Worp te Baarn.

III. kennis genomen hebbende van:

een verzoek, d.d. 16 januari 1967, van br. ir. A. Kadijk te Ede „om ds. J. van der Schaft recht te doen door het besluit van juni 1964 terug te nemen";

constaterende:

- A. dat deze broeder van oordeel is dat „ds. J. van der Schaft door de generale synode van de gereformeerde kerken (vrijgemaakt) schorsingswaardig verklaard" werd, omdat:
1. „hij wel gevaren zag in de herziene kerkorde, maar daartegen geen principiële bezwaren had;
 2. hij na „Utrecht-1959" de leereenheid hersteld achtte;
 3. hij streefde naar vereniging met de gereformeerde kerken (synodaal) via samensprekingen op basis van Schrift en belijdenis over:
 - a. de herziene kerkorde,
 - b. de schorsingen, afzettingen van 1944-1946,
 - c. de oecumene enz.";
- B. dat hij verder van oordeel is:
„Volgens de generale synode 1964 ging het in de procedure tegen ds. J. van der Schaft „om de ambtelijke leiding der gemeente op het punt van haar al of niet voortbestaan als vrijgemaakte kerk des Heren, d.i. van het vergaderen van de gelovigen naar de maatstaf van Schrift en belijdenis". Omdat ds. van der Schaft openhartig voor zijn (boven onder A genoemd) standpunt uitkwam, heeft ds. van der Schaft volgens de synode „de ambtelijke samenwerking met zijn kerkeraad verbróken en daarmee de rust en de eenheid der gemeente op het spel gezet". De generale synode van 1964 sprak uit: Ds. van der Schaft misleidt, sticht in de kerken van Jezus Christus verwarring; vergadert niet, maar verstrooit";
- C. dat hij verklaart niet te kunnen inzien, dat
„het onder A. samengevatte standpunt de onder B. genoemde oordelen rechtvaardigt"; en
„het onder A. genoemde ds. J. van der Schaft tot een grove zondaar en dus schorsingswaardig maakt";
- D. dat hij „uit de stukken" concludeert"
„dat de generale synode 1964 heeft geredeneerd vanuit het onjuiste schema: Volgens artikel 28 van de N.G.B. heeft ieder zich aan de onderwijzing en tucht van de gereformeerde kerken (vrijgemaakt) te onderwerpen, terwijl de gebonden kerken" volgens artikel 29 van de N.G.B. nog steeds geen bestaansrecht hebben";
- E. dat hij ook van oordeel is dat blijkens „de stukken van de synode 1964" niet aangetoond is „dat ds. van der Schaft, met zijn onder A. genoemd standpunt, afwijkt van Schrift en belijdenis" aangezien door het onder A genoemde standpunt „Schrift en belijdenis niet aangevallen, maar juist eer aangedaan" wordt;

van oordeel:

dat deze bezwaarde broeder in zijn overwegingen en conclusies, waarvan hij de juistheid niet heeft aangetoond en welke geheel voor zijn rekening blijven, niet heeft bewezen, dat de overwegingen, neergelegd in artikel 134 b., c. en d. van de Acta van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven, op enig punt revisie behoeven;

spreekt uit:

op het verzoek van bovengenoemde broeder niet te kunnen ingaan; en besluit:

hiervan mededeling te doen aan br. ir. A. Kadijk te Ede.

IV. kennis genomen hebbende van:

een brief van br. B. J. Kooistra te Ede, d.d. 14 januari 1967, waarin hij deze synode verzoekt uit te spreken:

1. „het besluit van de generale synode van Rotterdam inzake ds. J. v. d. Schaft vertoont op cardinale punten zoveel verschil met wat ds. v. d. Schaft zelf verklaard heeft tegenover de commissie, dat het oordeel over hem geveld onbillijk moet worden geacht”;
2. „de particuliere synode van Friesland en de generale synode van Rotterdam (hadden) het bezwaarschrift van ds. J. v. d. Schaft niet mogen behandelen, maar ogenblikkelijk bij de classis Dokkum moeten aandringen op het uitvoeren van het classisbesluit dat zonder meestemmen van de afgevaardigden van Dokkum was aangenomen met 7 tegen 6 stemmen”;

constaterende:

dat deze broeder als grond voor zijn klachten aanvoert:

ad 1. dat ds. J. v. d. Schaft onder meer gesteld heeft: „Voor mij was er geen kwestie, dat ik naar binnen moest oproepen tot vrijmaking. Immers wij zijn vrijgemaakt. Daar horen wij thuis. De vrijmaking naar binnen handhaven was voor mij geen moeilijkheid. Mijn standpunt was dan: onze plaats is in de vrijgemaakte kerk”, terwijl ten aanzien van het overlaten van de tuchtmaatregelen aan de Here door ds. J. v. d. Schaft genuanceerder gesproken is dan in de overwegingen van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven geschied is;

ad 2. dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven, blijkens haar Acta, artikel 431 A sub 6, overwoog „dat de classis Groningen op 16 mei en 27 juni 1963 afgevaardigden van de kerkeraad van Groningen Noord heeft laten meestemmen, hetwelk onrechtmatig genoemd moet worden, omdat de kerkeraad van Groningen-Noord tevoren in dezelfde zaak van een vraag van de kerkeraad van Groningen-Zuid om een voorgaand oordeel naar artikel 79 K.O. reeds gehandeld had (artikel 33 K.O.)”, terwijl diezelfde synode „is heengelopen” over het feit dat de afgevaardigden van de kerkeraad van Dokkum op de classis Dokkum van 15 februari 1964 hebben meegestemd inzake het oordeel van afzettingswaardigheid over ds. J. v. d. Schaft, wiens afzettingswaardigheid niet zou zijn uitgesproken, indien de afgevaardigden van de kerkeraad van Dokkum niet hadden meegestemd;

overwegende:

ad 1. dat deze bezwaarde broeder buiten beschouwing heeft gelaten dat ds. J. v. d. Schaft de onder „constaterende” ad 1. aangehaalde woorden heeft gesproken in het volgende verband. „...individuele overgangen baten niet. Wij moeten als kerkverbanden één worden”, waarom de generale synode van Rotterdam-Delfshaven ook overwoog: „Ds. J. v. d. Schaft wil haar”, nl. de gemeente „heenleiden naar vereniging met de synodale gemeenschap” (Acta blz. 63);

ad 2. dat het bovenbedoelde meestemmen van afgevaardigden van de kerkeraad van Dokkum op de classis Dokkum van 15 februari 1964 niet te vergelijken is met het meestemmen van afgevaardigden van Groningen-Noord, zoals daarvan sprake is in artikel 431 A, sub 6 van de Acta van Rotterdam-Delfshaven, aangezien het in het eerste geval ging om een oordeel van afzettingswaardigheid, derhalve om een beoordeling van de houding van ds. J. v. d. Schaft sinds zijn schorsing, ten aanzien waarvan de kerkeraad van Dokkum geen voorgaand oordeel gegeven had;

van oordeel:

dat br. B. J. Koolstra geen deugdelijke grond heeft aangevoerd, die revisie van artikel 134 van Rotterdam-Delfshaven zou rechtvaardigen;

spreekt uit:

aan zijn verzoek niet te kunnen voldoen;

en besluit:

hiervan mededeling te doen aan br. B. J. Kooistra te Ede.

Artikel 140.

De praeses stelt thans aan de orde de behandeling van de revisieverzoeken betreffende de zaak-Beverwijk en ds. L. E. Oosterhoff (agendum XII). Ds. C. van der Jagt brengt het rapport uit. De bespreking moet om des tijds wille worden uitgesteld. Sluiting der zitting volgt.

Artikel 141.

De behandeling van de rapporten van commissie IV over de zaak-Beverwijk en ds. L. E. Oosterhoff wordt op DONDERDAG 8 JUNI 1967 voortgezet.

Zonder discussie neemt de synode het voorstel inzake het revisieverzoek van de classis Haarlem met algemene stemmen en met gunstig praeadvies aan.

Nadat een kleine correctie is aangebracht in het voorstel ten aanzien van het revisieverzoek van ds. C. P. Plooy te Heemstede betreffende de doleantie te Beverwijk, aanvaardt de synode ook dit concept met algemene stemmen. Buiten stemming bleven drs. D. Deddens, ds. J. R. Wiskerke, oud. K. Mulder en oud. P. J. Wassenaar, die op de generale synode van Rotterdam-Delfshaven reeds oordeelden, terwijl prof. Kamphuis, die op genoemde synode adviseerde, zich van prae-advies onthield. Het voorstel inzake een revisieverzoek van br. I. Hamming te Leeuwarden wordt, na een kleine wijziging, eveneens met algemene stemmen aangenomen. De aanwezige hoogleraar adviseerde vóór.

Enkele opmerkingen, gemaakt bij de bespreking van de conceptvoorstellen ten aanzien van een verzoek van ds. C. P. Plooy om revisie van een uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven en ten aanzien van een revisieverzoek van de „gereformeerde kerk van Beverwijk, praeses ds. L. E. Oosterhoff" betreffende uitspraken van deze synode, geven de rapporteur en de commissie aanleiding zich nog nader te bezinnen.

De tekst van de genomen besluiten luidt als in artikel 142 weergegeven.

Artikel 142.

Besluit zaak – ds L. E. Oosterhoff en kerk Beverwijk

I. De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een verzoek van de classis Haarlem, d.d. 10 september 1966, uit te spreken: „dat de besluiten der particuliere synode Noord-Holland 1965, zoals deze vermeld staan in de artikelen 22 en 29 van haar Acta, alsmede de besluiten der particuliere synode Noord-Holland van 11 mei 1966, vermeld in haar Acta onder artikel 6a inzake de doleantiedaad der voorheen dolerende kerkeraad te Beverwijk; de ambtspositie van ds. L. E. Oosterhoff en zijn kerkeraad;

en de veroordeling der classis Haarlem in de zaak-Beverwijk;

niet in overeenstemming zijn met de goede normen in de kerk van Christus, omdat ze voorbijgaan aan hetgeen de generale synode 1964/'65 over deze zaak heeft uitgesproken en dat deswege de genoemde particuliere synodebesluiten niet voor vast en bondig te houden zijn";

constateert:

A. dat de particuliere synode van Noord-Holland 2 juni 1965, Acta artikel 22, van oordeel was met betrekking tot het aanvaarden van de „doleantie"-kerkeraad (te Beverwijk) „door de classis Haarlem op 20 februari 1965, dat deze aanvaarding niet had mogen plaatshebben vóór en aler de classis zich ervan had overtuigd, dat deze kerkeraad ds. L. E. Oosterhoff als wettig dienaar des Woords in de gereformeerde kerk te Beverwijk erkende";

B. dat de particuliere synode van Noord-Holland-1965, Acta artikel 29, uitsprak:

- a. „De classis Haarlem had er zich van behoren te overtuigen, dat deze kerkeraad de ambtsbediening van ds. L. E. Oosterhoff niet als onwettig aanmerkte, zolang deze kerkeraad niet de weg van artikel 79 K.O. zou zijn gegaan en daarmee de goede regels van het samenleven als kerken zou handhaven;
 - b. de particuliere synode verklaart, dat de classis Haarlem zowel jegens zichzelf als jegens de voorheen dolerende kerkeraad te Beverwijk het als haar taak had behoren te rekenen zich in genoemde zaak van de christelijke trouw van de voorheen dolerende kerkeraad te Beverwijk te overtuigen, om aldus het samenleven van de kerken in classicaal verband met de voorheen dolerende kerkeraad te Beverwijk voor wat de toekomst aangaat, mogelijk te maken";
- C. dat de particuliere synode van Noord-Holland 11 mei 1966, Acta artikel 6a, uitsprak:
- a. „dat de classis Haarlem in haar vergadering van 8 januari 1966 in haar handelingen terzake van de voorheen dolerende kerkeraad te Beverwijk en zijn predikant ds. L. E. Oosterhoff de in de uitspraken der particuliere synode Noord-Holland 1965 gewezen weg om de normen voor het kerkelijk samenleven te handhaven (zie artikel 22 en 29 der Acta) niet heeft bewandeld;
 - b. dat deze nalatigheid der classis Haarlem dient te worden afgekeurd als een niet betrachten van de goede trouw in het kerkelijk leven;
 - c. dat de kerkordelijke normen, waar de uitspraken der particuliere synode 1965 naar verwezen, alsnog dienen te worden nageleefd";

overweegt:

- a. dat de particuliere synode van Noord-Holland 1965 in haar besluit Acta artikel 22 voorbijgaat aan wat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 (Acta artikel 458 e) uitsprak over de onwettigheid van de ambtsdienst van ds. L. E. Oosterhoff en zijn kerkeraad;
- b. dat de particuliere synode van Noord-Holland 1965 in haar besluit Acta artikel 29 a voorbijgaat aan wat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 (Acta artikel 458 c) onder „van oordeel" 1 uitsprak, dat het betreden van da weg van artikel 79 K.O. door de kerkeraad geschied is, maar dat dit tevergeefs bleek;
- c. dat de particuliere synode van Noord-Holland 1965 in haar besluit Acta artikel 29 b voorbijgaat aan wat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 (Acta artikel 458 d) onder „en zij spreekt uit" uitsprak: „dat de dolerende kerkeraad als wettige kerkeraad van de gereformeerde kerk te Beverwijk in het verband der zusterkerken dient ontvangen te worden en dat de classis Haarlem mitsdien zijn credentiebrieven dient te aanvaarden";

is van oordeel:

- a. dat de particuliere synode van Noord-Holland 11 mei 1966, Acta artikel 6 a, ten onrechte de classis Haarlem van 8 januari 1966 veroordeeld heeft, als zou zij de weg om de normen voor het kerkelijk samenleven te handhaven, niet hebben bewandeld;
- b. dat de particuliere synode van Noord-Holland 11 mei 1966, Acta artikel 6 a. ten onrechte de classis Haarlem nalatigheid verwijt in het betrachten van de goede trouw in het kerkelijk leven;
- c. dat de particuliere synode van Noord-Holland 11 mei 1966, Acta artikel 6 a. ten onrechte de classis Haarlem wijst op de roeping tot naleving van kerkordelijke normen, die door de particuliere synode van Noord-Holland 1965 in haar uitspraken niet juist zijn aangewezen;

spreekt uit:

dat de besluiten der particuliere synode van Noord-Holland 1965, zoals deze vermeld staan in de artikelen 22 en 29 van haar Acta, alsmede de besluiten van de particuliere synode van Noord-Holland 11 mei 1966, vermeld in haar Acta artikel 6 a, niet in overeenstemming zijn met de goede normen in de kerk van Christus, omdat ze voorbijgaan aan hetgeen de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 over de onderhavige zaak heeft uitgesproken;

en besluit:

hiervan kennis te geven aan de eerstkomende classis Haarlem en de eerstkomende particuliere synode van Noord-Holland.

II. De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een revisieverzoek van ds. C. P. Plooy te Heemstede, met betrekking tot de zesde overweging van artikel 458 c van de Acta van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven;

constaterende:

1. dat het bezwaar van ds. Plooy is, dat de synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 de doleantie te Beverwijk in bescherming genomen heeft met een historisch-gezien onjuist beroep op de doleantie tijdens de remonstrantse twisten;
2. dat volgens ds. Plooy doleren tijdens de remonstrantse twisten geschied is, niet binnen het kerkverband, maar om een nieuwe kerkverband te formeren;

overwegende:

1. dat de synode van Rotterdam-Delfshaven de doleantie te Beverwijk eerst en vooral verdedigd heeft uit de Schriften;
2. dat de synode van Rotterdam-Delfshaven vervolgens terecht vergeleken heeft met de doleantie tijdens de remonstrantse twisten, omdat ook toen doleren geschiedde binnen het kerkverband terwille van de leer (Acta Dordtse synode pag. 109, 2de kolom);
3. dat de synode van Rotterdam-Delfshaven zich beroept op de goedkeuring, die de Dordtse synode heeft uitgesproken over doleren binnen het kerkverband terwille van de leer, omdat ook deze synode verwijst naar Gods Woord, Romeinen 16 : 17 (Acta Dordtse synode, pag. 109);
4. dat doleren om een nieuw kerkverband te formeren geen doleren is;

is van oordeel:

dat de synode van Rotterdam-Delfshaven terecht de doleantie te Beverwijk verdedigd heeft;

spreekt uit:

aan het revisieverzoek van ds. C. P. Plooy niet te voldoen;

en besluit:

hiervan kennis te geven aan ds. C. P. Plooy te Heemstede.

III. De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een verzoek van br. I. Hamming te Leeuwarden om revisie van de uitspraken van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 inzake het verbond, gedaan in verband met de leer van ds. L. E. Oosterhoff te Beverwijk;

constaterende:

dat br. Hamming blijkens navraag in zijn revisieverzoek niet verwijst naar de Acta van de synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, maar een samenvatting geeft naar het verslag in het Gereformeerd Gezinsblad van 11 december 1964;

overwegende:

dat br. Hamming wel ingaat op het rapport van commissie 2, uitgebracht op de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, maar niet op de besluiten zelf van deze synode;

is van oordeel:

dat het bezwaarschrift van br. Hamming is af te wijzen als niet terzake dienende;

besluit:

hiervan kennis te geven aan broeder I. Hamming te Leeuwarden.

Artikel 143.

Commissie V heeft de behandeling voorbereid van een verzoek van de raad van de gereformeerde kerk te Vrouwenpolder inzake wijziging van artikel 70 K.O. en het huwelijksformulier (agendum VII). Ds. D. Nieuwenhuis leest het rapport. De bespreking maakt het noodzakelijk dat de commissie het voorstel nog even bekijkt. Het commissieberaad heeft tot gevolg dat enkele wijzigingen in het concept worden voorgesteld.

De synode aanvaardt het voorstel met 32 stemmen vóór en één onthouding en besluit wat in artikel 144 is opgenomen.

Artikel 144.

Besluit inzake huwelijksbevestiging

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

- a. een schrijven van de raad van de gereformeerde kerk te Vrouwenpolder, d.d. 20 december 1966, inzake wijziging van de dusgenaamde kerkelijke huwelijksbevestiging en het formulier daarvoor in gebruik;
- b. adhaesiebetuigingen aan het verzoek onder a. genoemd van de raden van de gereformeerde kerken te Ermelo, Goes, Monster, Overschie en Wieringermeer;
- c. een schrijven van de raad van de gereformeerde kerk te Krommenie, d.d. 14 maart 1967, eveneens naar aanleiding van het schrijven van de raad van de gereformeerde kerk te Vrouwenpolder;
- d. een instructie van de particuliere synode van Noord-Holland, d.d. 11 maart 1967;
- e. een schrijven van de particuliere synode van Drenthe, d.d. 2 maart 1967;

constaterende:

- a. dat de raad van de gereformeerde kerk te Vrouwenpolder verzoekt om „deputaten te benoemen met de opdracht een algehele wijziging van artikel 70 K.O. en van het huwelijksformulier voor te bereiden, waarbij er van dient te worden uitgegaan, dat de aandacht der kerken aan de huwelijksluitingen van haar leden moet overeenstemmen met haar eigen taak en niet in strijd mag komen met de huwelijkswetgeving van de overheid”;
- b. dat de adhaesiebetuigingen van de raden van de gereformeerde kerken te Ermelo, Goes, Monster, Overschie en Wieringermeer zich bij het verzoek van de kerkeraad van Vrouwenpolder aansluiten;
- c. dat de raad van de gereformeerde kerk te Krommenie mededeelt, dat hij niet de noodzakelijkheid inziet om te komen tot „algehele wijziging van artikel 70 D.K.O.” en van oordeel is, „dat de kerkelijke huwelijksbevestiging ook in deze tijd nog op haar plaats is en hij kan instemmen met een verkort, doch duidelijk formulier en wijziging van artikel 70 D.K.O. in dier voege, dat de uitvoering daarvan in de vrijheid der kerken wordt gelaten”;
- d. dat in de instructie van de particuliere synode van Noord-Holland 1967 zonder nadere argumentatie wordt verzocht, zich thans niet over het voorstel van de kerkeraad van Vrouwenpolder uit te spreken;
- e. dat de particuliere synode van Drenthe 1967 voorstelt het verzoek van de kerkeraad van Vrouwenpolder niet in behandeling te nemen, „aangezien dit stuk niet zó tijdig aan de kerken is voorgelegd, dat een behoorlijke voorbereiding van de vraag of zulk een wijziging wel nodig moet worden geacht, mogelijk was”;

voorts constaterende:

1. dat thans nog maar enkele kerken zich over het voorstel van de kerkeraad van Vrouwenpolder hebben uitgesproken;
2. dat twee particuliere synoden, nl. die van Drenthe en van Noord-Holland, te kennen hebben gegeven een behandeling van de materie van het voorstel van de raad van de gereformeerde kerk te Vrouwenpolder thans ongewenst te achten;

overwegende:

dat de wijziging van een artikel van de kerkenorde en een formulier voor de eredienst een ingrijpende zaak is, waarbij alle kerken zijn betrokken, en die daarom niet haastig mag worden doorgevoerd, maar integendeel grondig moet worden voorbereid;

van oordeel:

1. dat de benoeming van een deputaatschap zoals dit door de raad van de ge-reformeerde kerk te Vrouwenpolder wordt voorgesteld, reeds een principiële beslissing zou inhouden;
2. dat gerekend moet worden met het feit, dat twee particuliere synoden aan deze synode hebben verzocht zich over het verzoek van de kerkeraad van Vrouwenpolder niet uit te spreken;

spreekt uit:

dat thans aan het verzoek van de raad van de gereformeerde kerk te Vrouwenpolder niet kan worden voldaan;

en besluit:

hiervan kennis te geven aan:

1. de raad van de gereformeerde kerk te Vrouwenpolder;
2. de raden van de gereformeerde kerken te Ermelo, Goes, Monster, Overschie en Wieringermeer;
3. aan de raad van de gereformeerde kerk te Krommenie;
4. aan de eerstkomende particuliere synode van Drenthe;
5. aan de eerstkomende particuliere synode van Noord-Holland.

Artikel 145.

Ds. C. van der Jagt leest enkele wijzigingen en aanvullingen van de voorstellen ten aanzien van verzoeken om revisie van uitspraken van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven in de zaak-Beverwijk en ds. L. E. Oosterhoff. Na ampele bespreking besluit de synode op deze zaak na het zomerreces D.V. terug te komen.

Artikel 146.

Brief ds. G. v. d. Brink

In de avondvergadering rapporteert drs. E. Teunis namens commissie II inzake een brief ; van ds. G. van den Brink te Eindhoven over de scheuring te Breda (agendum XI f.). Na enige discussie gaat de vergadering over tot stemming. Ds. J. R. Wiskerke houdt zich buiten stemming, omdat het bij dit voorstel gaat om een antwoord op een brief waarin enkele zaken aan de orde worden gesteld, waarover een particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg met zijn medewerking een beslissing heeft genomen. De synode besluit, met één stem tegen, die van oud. D. J. Oggel, aan ds. van den Brink de volgende brief te zenden:

Zeer geachte broeder,

De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland die haar zittingen aanving op 4 april 1967 te Amersfoort-West, heeft kennis genomen van uw brief, d.d. 2 februari 1967, waarin u zich tot genoemde synode richt met een aantal vragen.

Ook de synode heeft zorg over de moeiten en spanningen, die in de kerk van Breda en in het ressort van de classis Noord-Brabant/Limburg en in het ressort van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg ontstaan zijn. De synode hoopt van harte met u, dat de moeiten een oplossing mogen vinden in het

herstel van verbroken verhoudingen naar uitwijzen van het heilig evangelie en in overeenstemming met de op dat evangelie gegronde belijdenis en met de kerkenordening als accoord van kerkelijk samenleven.

In verband met het zojuist genoemde moge de synode er op wijzen, dat zij in bepaalde moeiten slechts uitspraken kan doen, wanneer de bezwaren en klachten over enige zaak of enig besluit van een kerkelijke vergadering duidelijk aan haar zijn voorgelegd, met de duidelijke vermelding van de gronden waarop de bezwaren rusten. Hierbij is te bedenken, dat een uitspraak van een kerkelijke vergadering niet op te vatten is als slechts een formele aangelegenheid, maar dat zulk een uitspraak juist het hart van de broeders zoekt en de broeders tot elkaar wil brengen, in gehoorzaamheid aan de Schrift en in gebondenheid aan de belijdenis. Slechts in onderworpenheid aan de waarheid der Schrift en trouw aan belijdenis en kerkenordening worden broederharten tot elkaar gebracht.

Daardoor wordt op rechte wijze bijstand geboden, wanneer in de kerkelijke samenleving moeiten zijn gerezen, met name als het gaat om de grondslag van het kerkelijk samenleven. Daarom moet met betrekking tot de zaken waarover u in uw brief schrijft een commissie van bijstand, waarom u vraagt „die de taak zal hebben beide groepen te Breda tot elkaar te brengen in het confessionele geding” niet gewenst geacht worden. In het door de generale synode terzake van de scheuring van Breda genomen besluit, hetwelk in afschrift hierbij wordt gevoegd, wordt de weg tot genezing gewezen. Het is de grote kracht en de grote rijkdom van de gereformeerde kerken in ons land, samen verbonden te zijn in het geloof in het evangelie van Christus. Daarom spraken deze kerken af in artikel 53 en 54 K.O., dat èn de dienaren des Woords èn de ouderlingen en diakenen de Drie Formulieren van Enigheid zullen ondertekenen.

Vervolgens moge de synode u er op wijzen, dat uw verzoeken om bepaalde uitspraken te doen, niet door noodzakelijke argumentatie werden gesteund, weshalve de synode op deze verzoeken niet kon ingaan.

Tenslotte is de synode van oordeel dat het niet aangaat een meerdere vergadering voor de taak te stellen uit een toegezonden brochure de benodigde argumentatie samen te lezen.

Volgt ondertekening.

Artikel 147.

De synode stelt de artikelen 115 tot 131 van haar Acta vast en voorts, in besloten vergadering, de Handelingen artikel 8 a tot 60 a.

De tweede scriba doet voorlezing van enkele ingekomen stukken.

De synode besluit ad Acta te leggen:

1. een brief van een broeder te Amsterdam, waarin hij de wettigheid der synode, zonder enige argumentatie, betwist;
2. een brief van een viertal broeders te Neede, die meedelen ernstig bezwaard te zijn inzonderheid over het door de synode genomen besluit ten aanzien van ds. B. J. F. Schoep;
3. een missive van de vereniging „S.O.S.”, met bezwaren tegen de door de synode genomen besluiten inzake Soemba;
4. een brief van een aantal broeders en zusters te Kampen met bezwaren tegen een door de synode genomen besluit in de "zaak-Kampen", br. A. F. C. Dubbeldam c.s.;
5. een uitvoerige missive van twee zusters uit Burum (Fr.) met bezwaren tegen een door de synode genomen besluit;
6. een brief van een broeder te Pretoria, Zuid-Afrika, met bezwaren tegen de toespraak van dr. C. van der Waal ter generale synode;
7. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Schouwerzijl over een door de synode genomen besluit;
8. een uitnodiging tot bijwoning van de algemene vergadering van het Nederlands Bijbelgenootschap.

Voorts besluit de synode de ingekomen „Notulen van de buitengewone particuliere synode” van Groningen 1966 en de „Acta van de particuliere synode” van Groningen 1967 in het archief te deponeren.

En tenslotte spreekt ze uit aan het verzoek van de Nederlandse Zendingsraad om deel te nemen aan een „interkerkelijke” actie inzake pastorale, missionaire en diakonale arbeid van de kerken in Azië, Afrika en Zuid-Amerika, niet te kunnen voldoen, omdat de synode daartoe geen bevoegdheid heeft. Een en ander zal aan de Nederlandse Zendingsraad worden bericht.

Artikel 148.

De praeses spreekt de synode, nu ze tot 15 augustus op reces gaat, een enkel woord toe. Hij zegt dat de synode een inspannende tijd achter de rug heeft. Voor de komende tijd wenst hij de broeders Gods

bewarende hand toe. De Here geve dat we straks weer in broederlijke eensgezindheid mogen voortwerken, zo besluit de praeses. De assessor gaat voor in dankzegging. Daarna sluit de praeses de zitting.

NEGENDE SYNODE-WEEK 15 TOT 18 AUGUSTUS 1967

Artikel 149.

Na het reces heropent de praeses, drs. D. Deddens, de zittingen der generale synode op DINSDAG 15 AUGUSTUS 1967. Hij heet de afgevaardigden hartelijk welkom, hen aldus toesprekende:

Hooggeachte broeders,

Nu de synode vandaag haar zittingen hervat, en de tweede, en naar wij hopen laatste, fase van haar werkzaamheden begint, is het mij een voorrecht u allen hartelijk welkom te mogen heten.

Het is een reden tot dank aan onze God dat wij allen in de recesperiode bij leven en gezondheid zijn bewaard. Hoe plotseling en snel onze aardse dienst beëindigd kan worden, deed de Here opnieuw zien, toen Hij op Zijn tijd en wijze ds. J. A. Petter. sedert 4 december 1966 dienaar des Woords van de kerk te Musselkanaal, tot Zich nam. Zijn enige troost geve bij de voortduur kracht dit zware verlies tot Zijn eer te dragen.

Ds. J. R. Wiskerke, die als secundusafgevaardigde van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg de laatste synodeweek in ons midden was, werd door ziekte getroffen, maar mocht reeds zover herstellen, dat er goede verwachting bestaat inzake een eerste hervatting van werkzaamheden binnen zeer afzienbare tijd. De Here verblijde door voorspoedige voortgang van het genezingsproces.

Sedert ons uiteengaan in juni hebben zich in het leven van de kerken, die ons afvaardigden en die wij vertegenwoordigen, gebeurtenissen ook op geheel ander gebied voltrokken. Twee van deze gebeurtenissen, beide van diepingrijpende aard, en naar het zich laat aanzien met verstreckende gevolgen, noem ik hier met name.

In de eerste plaats wijs ik u op de oordelen en uitspraken van de buitengewone particuliere synode van het ressort Noord-Holland, die op 20 en 25 mei, 3 en 10 juni te Amstelveen bijeenkwam, en op de brief die zij tot onze vergadering besloot te richten. Van een en ander heeft u via de pers alsook door de toezending aan alle kerkeraden reeds kennis kunnen nemen. Wij zullen nu als generale synode na lezing van hetgeen deze particuliere synode op onze tafel heeft gelegd, hebben te overwegen wat ons naar Schrift, Belijdenis en Kerkenordening te doen staat. Zonder hierop enigszins vooruit te lopen moge ik uiting geven aan diep leedwezen dat wel leven móet, nu deze particuliere synode tot zo geheel andere besluiten gekomen is dan wij van de Here begeerd hebben. Hij regere ons in deze wel zeer ernstige zaak door Zijn Woord en Heilige Geest.

In de tweede plaats noem ik de kerkelijke situatie in Kampen, speciaal in verband met de Theologische Hogeschool. Moge de voorbede voor de Hogeschool waartoe deputaten-curatoren alle kerken en kerkleden hebben opgeroepen, en die ook door onze vergadering werd en zal worden opgezonden, door God in ontferming over Sion verhoord worden, en geve Hij dat alle hoogleraren en lectoren voor wie de keuze onontwijkbaar is met rechte geloofsbeslistheid de goede keuze mogen doen in onderworpenheid aan Zijn Woord en in gebondenheid aan de Belijdenis. Tot het volgen van Zijn wil sterke Hij te Kampen ook de studenten, en Hij schenke voor de volbrenging van de thans wel zeer zware taak, die ook in het door de kerken opgedragen toezicht op de belijdenis van hoogleraren en lectoren haar eigen zelfstandigheid en verantwoordelijkheid kent, aan deputaten-curatoren de hulp en leiding van Zijn Heilige Geest. Aan onze vergadering is in verband met dit alles op dit ogenblik niets voorgelegd; ik zeg dit mede met het oog op het praeadviseurschap van hoogleraren ter generale synode.

In de bewogenheid van het leven der kerken die zo groot is, in de branding van de strijd onzer dagen die 't benauwd gemoed soms doet vragen: wát zal er worden van de kerken, wat zal er worden van de Hogeschool, vanwaar zal onze hulp komen? is Hij er, die met het antwoord van het geloof, zoals dat opklinkt in Psalm 121, niet beschaamd doet staan het volk dat zich bekerend het van Hem alleen verwacht.

Wij weten zelf ook voor het zo zware werk dat ons als synode nog wacht geen kracht, geen wijsheid van ons zelf te hebben.

Tot God, onze Vader in Christus, nemen wij onze toevlucht. Van Hem verwachten wij het alleen.

Onze hulp is van de Here, die hemel en aarde gemaakt heeft.

Het appèl-nominaal wijst uit dat ds. K. D. van Dijk, secundus van ds. A. Kuiper en oud. J. Lamain voor het eerst ter synode tegenwoordig zijn. Op verzoek van de praeses betuigen zij door op te staan instemming met de belijdenisgeschriften der kerken.

Vervolgens doet de praeses voorlezing van ingekomen dankbetuigingen van H.M. de Koningin en van Z.K.H. Prins Bernhard voor ontvangen gelukwensen ter gelegenheid van de geboorte van Prins Willem-Alexander en de verjaardag van H.M. de Koningin.

Ingekomen is voorts een besluit van de buitengewone particuliere synode van de gereformeerde kerken in Noord-Holland, bijeen te Amstelveen op 20 en 25 mei en 3 en 10 juni 1967, met een brief van deze particuliere synode. In deze stukken, die in hun geheel door de praeses worden voorgelezen, wordt de generale synode verzocht terug te komen op haar besluit ds. B. J. F. Schoep niet ter synode te ontvangen. Op voorstel van het moderamen draagt de synode de voorbereiding van de behandeling van genoemde stukken, alsmede van een missive van de raad van de gereformeerde kerk te Amstelveen (scriba dr. J. J. Oostenbrink) op aan een commissie ad hoc uit commissie V, bestaande uit de broeders ds. S. S. Cnossen, ds. J. van der Wielen en oud. J. D. Vellema.

Deputaten tot revisie van het „Ontwerp voor een vast te stellen tekst van de Heidelbergse Catechismus in hedendaags Nederlands" hebben thans het resultaat van hun arbeid bij de synode ingezonden. De vergadering verzoekt, conform het voorstel van het moderamen, ds. Joh. Francke, ds. J. van Raalte en oud. D. Sein, als commissie ad hoc, de behandeling daarvan ter synode voor te bereiden.

Aangezien ds. A. Kuiper heeft doen weten, dat hij zich gedurende de resterende zittingen van deze synode doet vervangen door zijn secundus, stelt de praeses, namens het moderamen, voor als voorzitter van commissie IV aan te wijzen ds. R. Houwen. Aldus wordt besloten.

De synode besteedt verder de gehele dag aan arbeid in commissoriaal verband. De zitting wordt des avonds in openbare vergadering gesloten.

Artikel 150.

Op WOENSDAG 16 AUGUSTUS 1967 worden de werkzaamheden der commissies voortgezet. Opening en sluiting der zitting hebben, als naar gewoonte, plaats in plenaire vergadering.

Artikel 151.

Ook de morgen van DONDERDAG 17 AUGUSTUS 1967 gebruikt de synode voor arbeid in de commissies. Des middags komt ze in openbare vergadering samen, ditmaal niet in het kerkgebouw van de gereformeerde kerk te Amersfoort-West, dat op deze dag niet ter beschikking is, maar in het Parochiehuis aan de Paulus Borstraat. Ds. D. Berghuis, die als vervanger van ds. S. S. Cnossen voor het eerst aanwezig is, betuigt instemming met de Drie Formulieren van Enigheid.

Aan de orde komt een gewijzigd en aangevuld voorstel van commissie III inzake het rapport van deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken (agendum V e) en een conceptbrief te richten aan The General Assembly of the Presbyterian Church in Korea. Beide stukken worden door de rapporteur, oud. W. Vos gelezen. Een vrij brede bespreking ontwikkelt zich. Oud. Vos en ds. K. Drost, voorzitter der commissie, beantwoorden de sprekers. Ten aanzien van de formulering vragen zij gelegenheid voor commissieberaad.

Artikel 152.

De synode gaat voor korte tijd in besloten zitting. Daarna deelt de praeses in openbare vergadering mee, dat de synode besloot het rapport van commissie I inzake een verzoekschrift van br. K. Kruyswijk te Scheveningen (agendum XVI a.) in openbare zitting te behandelen. Hij geeft de rapporteur, ds. J. H. van der Hoeven, gelegenheid rapport en voorstel te lezen. Bespreking volgt. De gemaakte opmerkingen maken het noodzakelijk dat de commissie het voorstel op enkele punten nog nader beziet. De behandeling van deze zaak wordt met het oog daarop opgeschort.

Artikel 153.

Aan het begin van de avondvergadering gaat de synode enkele minuten in comité-generaal. Na opheffing daarvan deelt de praeses mee, dat aan het moderamen machtiging is verleend inzake de uitgave der Acta en Handelingen (agendum XVII b.).

Artikel 154.

De praeses stelt thans het rapport van commissie V over de Geestelijke verzorging van militairen (agendum III) aan de orde. De rapporteur, ds. J. van der Wielen, leest het eerste gedeelte van het uitvoerige rapport en

ds. Nieuwenhuis, waarnemend voorzitter van commissie V, de tweede helft. Daarna wordt de zitting gesloten.

Artikel 155.

Vele broeders laten hun namen noteren voor de discussie over het op donderdagavond gelezen rapport, waartoe de praeses op VRIJDAG 18 AUGUSTUS 1967, in het Parochiehuis aan de Paulus Borstraat, gelegenheid geeft. Br. I. Boersma, deputaat voor advies inzake de aanvaardbaarheid van het legerpredikantschap in lang verband, en ds. J. Kok, secundus-deputaat, die de bespreking bijwonen, worden door de praeses hartelijk welkom geheten.

Tijdens de bespreking dient ds. Joh. Francke in de eerste ronde een nevenvoorstel in, dat gesteund wordt door de predikanten O. J. Douma, J. H. van der Hoeven, D. van Houdt en R. Houwen. Br. I. Boersma licht het voorstel van deputaten nader toe. Ds. J. van der Wielen beantwoordt degenen die in eerste ronde gesproken hebben. Ds. D. Nieuwenhuis, waarnemend voorzitter der commissie, maakt enkele opmerkingen over enige punten die in de discussie naar voren kwamen. Ds. J. Kok ontvangt gelegenheid tot verduidelijking van het standpunt van deputaten. Aan drie broeders van degenen, die zich voor de tweede ronde hebben opgegeven, kan nog het woord worden gegeven. Daarna moet sluiting der zitting volgen.

TIENDE SYNODE-WEEK 22 TOT 25 AUGUSTUS 1967

Artikel 156.

De praeses heropent de vergadering op DINSDAG 22 AUGUSTUS 1967. Ds. H. J. Nijenhuis, voor het eerst ter synode aanwezig, betuigt instemming met de Drie Formulieren van Enigheid.

De synode werkt de gehele dag in de commissies. In plenaire vergadering wordt de zitting gesloten.

Artikel 157.

De bespreking van het rapport van commissie V over de Geestelijke verzorging van militairen vindt voortgang op WOENSDAG 23 AUGUSTUS 1967. Ds. Francke deelt mee, dat het voorstel, dat hij met enkele andere broeders indiende, wijziging heeft ondergaan. Hij leest het herziene voorstel, waarin gesteld wordt dat de rechtspositie van wie een permanent verband als legerpredikant wil aangaan, bezwaarlijk geregeld kan worden naar de artikelen 6 en 7 K.O.; voorts dat door de regel die de hoofdlegerpredikant thans wil volgen, nl. om bij voorkeur „jaarlingen" aan te trekken, de urgentie van deze zaak grotendeels is vervallen, en tenslotte dat deze generale synode in de onderhavige zaak geen beslissing dient te nemen.

De sprekers in tweede ronde ontvangen beantwoording van hun vragen en opmerkingen achtereenvolgens van ds. J. van der Wielen, rapporteur, ds. D. Nieuwenhuis, waarnemend voorzitter van commissie V, ds. J. Kok, één der deputaten ad hoc, en ds. Joh. Francke, indiener van het nevenvoorstel.

Drs. E. Teunis dient op het voorstel-Francke een amendement in, dat steun vond bij de ouderlingen H. de Jong en G. Riemer. Aangezien de meningen vrij ver uiteenlopen en grotere eenparigheid toch wel wenselijk geacht moet worden, besluit de synode deze zaak nog aan te houden, opdat er gelegenheid zal zijn voor onderling beraad.

Artikel 158

In de avondvergadering leest ds. C. van der Jagt, als rapporteur van commissie IV, een gewijzigd voorstel inzake een revisieverzoek van ds. C. P. Plooy ten aanzien van een uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 in verband met de leer van ds. L. E. Oosterhoff.

Voorts leest hij het rapport van commissie IV over een revisieverzoek van de raad van „de gereformeerde kerk" te Beverwijk (scriba G. Stulp) inzake de doleantiedaad te Beverwijk en de uitspraken van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 daarover (agendum XII a., d.).

Hierna volgt sluiting der zitting.

Artikel 159.

Bij het appèl-nominaal op DONDERDAG 24 AUGUSTUS 1967 blijkt oud. W. Vos vervangen te zijn door oud. J. de Wit. Deze broeder, die nog niet eerder de vergaderingen heeft bijgewoond, betuigt, door op verzoek van de praeses op te staan, instemming met de belijdenis der kerken.

De in artikel 158 genoemde rapporten betreffende de revisieverzoeken in de zaak - ds. L. E. Oosterhoff - Beverwijk komen in bespreking. Aangezien enkele broeders betwijfelen of de formulering wel geheel correct is, zullen de voorstellen nog nader worden gezien, desgewenst met de broeders die uitleg leverden.

Artikel 160.

Bezwaarschrift classis Noord-Brabant/Limburg 1965/'66 betreffende het „eeuwig leven”

De praeses geeft het woord aan ds. H. D. van Herksen, die als rapporteur van commissie II optreedt inzake een appèlschrift van de classis Noord-Brabant/Limburg, dd. 16 december 1965, voortgezet op 23 april 1966, tegen uitspraken van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg 1962/'63, 1964 en 1965 betreffende het „eeuwige leven" (agendum XI d.).

Ds. van Herksen ontvangt voorts gelegenheid tot lezing van het rapport van commissie II inzake een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Almkerk-Werkendam, waaraan de kerkeraad van Breda (scriba br. J. J. Geleijns) adhaesie betuigde (agendum XI b.).

De praeses stelt vervolgens aan de orde het rapport van commissie II inzake een appèlschrift van br. R. Menninga te Kampen tegen een uitspraak van de particuliere synode van Overijssel 1966 betreffende het derde lid van paragraaf 25 van een „catechisatieboekje", bij de gereformeerde kerk te Kampen in gebruik. Het rapport wordt namens commissie II uitgebracht door oud. K. Mulder.

De bespreking van deze rapporten wordt uitgesteld.

De synode stelt nog de artikelen 115 tot 148 van haar Acta vast, en, in comité-generaal, enkele artikelen der Handelingen. De avonduren besteedt zij aan arbeid in de commissies, waarna de zitting in plenaire vergadering wordt gesloten.

Artikel 161.

Op VRIJDAG 25 AUGUSTUS 1967 stelt de praeses aan de orde het besluit van de buitengewone particuliere synode van de gereformeerde kerken in Noord-Holland, bijeen te Amstelveen op 20 en 25 mei en 3 en 10 juni 1967, met brief van deze particuliere synode. De behandeling van deze stukken is voorbereid door de commissie ad hoc.

Ds. Cnossen leest het concept-besluit voor, dat na korte discussie door de synode met 31 stemmen vóór en één onthouding wordt aanvaard. Buiten stemming bleven de afgevaardigden van de particuliere synode van Noord-Holland. De hoogleraren Doekes en Kamphuis adviseerden vóór.

Met blijdschap constateert de praeses, dat gebleken is hoezeer de synode één van gevoelen is in deze zaak, één van gevoelen speciaal ook ten aanzien van het handhaven van de belijdenis der waarheid, hetgeen van een gereformeerde synode trouwens verwacht mag worden. Hij spreekt de bede uit dat de Here het genomen besluit zal zegenen en de blijken van die zegen zal te zien geven, met name in het particulier ressort van Noord-Holland.

De tekst van het genomen besluit is opgenomen in het volgende artikel.

Artikel 162.

Besluit afwijzing bezwaren van de buitengewone particuliere synode van Noord-Holland inzake het niet ontvangen van ds. B.J.F. Schoep

A. De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

1. de uitspraak van de buitengewone particuliere synode van Noord-Holland, samengekomen op 20 mei 1967, te Amstelveen, in vierde zitting bijeen op 10 juni 1967, inzake het besluit van de generale synode van Amersfoort-West, d.d. 6 april 1967, „om uit kracht van de belijdenis der waarheid ds. B. J. F. Schoep niet te ontvangen als lid van deze gereformeerde generale synode";
2. een brief van dezelfde buitengewone particuliere synode, d.d. 10 juni 1967, „ter adstruering" van de onder I genoemde uitspraak;

constaterende:

1. dat de buitengewone particuliere synode van Noord-Holland heeft uitgesproken, dat zij vanwege afwijking door de generale synode van de artikelen 30, 33, 50, 80 en 85 K.O. het besluit van de generale synode niet kan erkennen als wettig en bindend;
2. dat zij in de brief „ter adstruering" van haar uitspraak de generale synode „met de meeste drang" verzoekt „op haar besluit ten aanzien van ds. B. J. F. Schoep terug te komen";
3. dat uit deze brief verder blijkt, dat de buitengewone particuliere synode zich ook heeft bezig gehouden met de door de generale synode „geconstateerde dusgenaamde tegenstrijdigheid tussen de door ds. B. J.

F. Schoep betuigde instemming met de Drie Formulieren van Enigheid en zijn ondertekening van de zgn. „Open Brief“;

4. dat de buitengewone particuliere synode voorts in haar brief er bij deze synode „ten zeerste“ op aandringt ds. B. J. F. Schoep „alsnog de hem naar het afgesproken en overeengekomen recht toekomende plaats te laten innemen“;

van oordeel:

dat de generale synode de door de buitengewone particuliere synode van Noord-Holland toegezonden uitspraak en brief in behandeling behoort te nemen, omdat de mogelijkheid zou kunnen bestaan, dat de aangevoerde bezwaren haar noodzaken ds. B. J. F. Schoep alsnog als lid van haar vergadering te ontvangen;

besluit:

tot behandeling van de genoemde stukken over te gaan.

B. I. De generale synode constateert:

dat tegen haar besluit van 6 april 1967 ten aanzien van de onderdelen „van oordeel A“ en „spreekt uit“ door de buitengewone particuliere synode van Noord-Holland is aangevoerd:

1. dat de generale synode zonder meer poneert, dat in de door haar beoordeelde passage van de Open Brief de inhoud en het katholiek of algemeen karakter van de gereformeerde belijdenis disputabel wordt gesteld;
2. dat buiten twijfel is, dat in de beoordeelde passage met de term „historisch fundament van de Nederlandse Gereformeerde Kerken“ bedoeld worden de in de historie ontstane en door historische omstandigheden in het leven geroepen Drie Formulieren van Enigheid en dat deze term, zo opgevat, geen enkele disqualificatie inhoudt;
3. dat het eveneens duidelijk kan zijn, dat van het fundament van de heilige, algemene, Christelijke Kerk wordt gesproken met het oog op in de historie ontstane en door historische omstandigheden tot stand gekomen belijdenissen van andere kerken, die zich als Christelijke kerken presenteren en Gods kinderen vergaderen;
4. dat er bij ds. B. J. F. Schoep geen disputabel stellen van de belijdenis aanwezig is, zoals duidelijk kan zijn uit hetgeen de buitengewone particuliere synode heeft opgenomen uit diens verweer als eerste bijlage bij haar schrijven.

De generale synode stelt hier tegenover:

ad I. In de Open Brief wordt gesteld, dat „ieder zich opnieuw afvraagt of het historisch fundament van de Nederlandse Gereformeerde Kerken ook samenvalt met het fundament van de heilige, algemene, Christelijke Kerk“, waarbij dan de mogelijkheid, zowel van een bevestigend antwoord („Zo ja“) als van een ontkennend antwoord („Zo neen“) wordt opengelaten (Open Brief, blz. 8).

Hier kan onmiddellijk zonder bewijsvoerende redenering worden geconstateerd, dat de Open Brief de inhoud en het katholiek of algemeen karakter van de belijdenis van de Gereformeerde Kerken in Nederland disputabel stelt:

ad 2. De buitengewone particuliere synode heeft in tegenstelling tot de generale synode een interpretatie gegeven van de term „historisch fundament“. Op grond hiervan is zij van oordeel, dat deze uitdrukking in de Open Brief geen enkele disqualificatie van de Drie Formulieren van Enigheid inhoudt, omdat het woord historisch in dit verband niet meer zou betekenen dan: in de historie ontstaan en door historische omstandigheden in het leven geroepen. De generale synode moet er evenwel op wijzen, dat de verschonende interpretatie van de buitengewone particuliere synode zich niet verdraagt met wat de Open Brief zelf zegt. Gelet op het verband van de Open Brief is het immers duidelijk, dat het woord historisch meer omvat dan de buitengewone particuliere synode doet voorkomen en wel degelijk een disqualificatie van de belijdenis betekent.

De Open Brief maakt nl. een duidelijke tegenstelling tussen eens en nu. Het reformatorisch volksdeel in Nederland liet zich hier eens vergaderen op het fundament van Gods Woord en de Drie Formulieren van Enigheid, maar nu, in de situatie van het jaar 1966, worden wij met ons vaak klein vaderlands gedoe als

Gereformeerde Kerken weggeroepen naar het niveau van de wereldkerk. Op dit niveau rijst nu de vraag, of het historisch fundament van de Nederlandse Gereformeerde Kerken ook samenvalt met het fundament van de heilige, algemene, Christelijke Kerk.

Omdat deze vraag niet bevestigend beantwoord wordt en een ontkennend antwoord zelfs mogelijk en gewettigd wordt geacht, klemmt in de Open Brief inzonderheid de vraag, hoe de belijdenis in eigen gemeenschap en daar buiten heeft te functioneren. Hiertegen keerde zich reeds de generale synode in haar uitspraak van 6 april 1967 toen zij overwoog: „dat de Gereformeerde Kerken in Nederland de waarachtige en volkomen leer der zaligheid, die het fundament is van de heilige, algemene, Christelijke Kerk, in haar Drie Formulieren van Enigheid belijden (vgl. zondag 7 Heid. Cat.).”

Uit het bovenstaande moet, zo merkt nu de generale synode met nadruk op, voor ieder volgen, dat de Open Brief de inhoud van de Drie Formulieren van Enigheid als belijdenis der waarheid disqualificeert en haar kracht als accoord van kerkelijke gemeenschap breekt.

ad 3. De weergave van de bedoeling van de Open Brief is hier onvolledig. Dat is te erger, omdat het hier geldt een punt dat beslissend is voor het verstaan van het stuk. De buitengewone particuliere synode schrijft, dat van het fundament van de heilige, algemene, Christelijke Kerk wordt gesproken met het oog op belijdenissen van andere kerken. Zij verwijst voor die opvatting naar de volgende zin, waarin van zulke belijdenissen sprake is.

Inderdaad vormt in de Open Brief het spreken van „het fundament van de heilige algemene, Christelijke Kerk” de overgang tussen enerzijds het spreken van het fundament van de Nederlandse Gereformeerde Kerken en anderzijds van de belijdenissen van andere kerken. Maar als de buitengewone particuliere synode dat constateert, heeft zij daarmee nog niet gezegd, wat in de Open Brief wordt bedoeld met het fundament van de heilige, algemene, Christelijke Kerk. Als zij in de volgende zin van haar schrijven spreekt van „deze beide fundamenten” suggereert zij daarmee, dat zij heeft gedaan wat zij in werkelijkheid heeft nagelaten. Terwijl het er toch juist op aan komt, dat duidelijk wordt gemaakt, wat de Open Brief verstaat onder deze term. In het vervolg zal blijken, hoe ook ds. B. J. F. Schoep op dit punt in gebreke is gebleven. Daarmee ontwijken de buitengewone particuliere synode en hij, die door haar in bescherming wordt genomen, de zaak die hier eigenlijk in geding is. Men kan toch weten, hoe de generale synode zich in haar uitspraak van 6 april 1967 niet heeft verzet tegen de tweede vraag in de hier aan de orde zijnde passage van de Open Brief, doch tegen de eerste. In haar oordeel heeft zij niet gehandeld over de opgeworpen vraag hoe de verhouding is tot andere kerken, die de belijdenisgeschriften van De Gereformeerde Kerken in Nederland niet hebben. Haar „onaanvaardbaar” geldt de eerste vraag daar gesteld: valt het fundament van de Nederlandse Gereformeerde Kerken ook samen met het fundament van de heilige, algemene, Christelijke Kerk? Die vraag is in de interpretatie van de buitengewone particuliere synode niet meer terug te vinden. In de Open Brief blijft zij echter staan. Door de ondertekenaars wordt zij als legitiem gehandhaafd.

De generale synode moet constateren, dat met deze interpretatie, die de Open Brief in zulk een onschuldig licht tracht te plaatsen, maar de zaak niet raakt, haar oordeel niet is aangetast.

ad 4. Hoewel de generale synode van oordeel is, dat zij voor het verstaan van de Open Brief niet mag afgaan op de uitleg die één van de ondertekenaars aan haar geeft, wil zij toch verklaren door hetgeen in de eerste bijlage bij het schrijven van de buitengewone particuliere synode als het gevoelen van ds. B. J. F. Schoep wordt meegedeeld, geenszins overtuigd te zijn, dat haar oordeel over zijn ondertekening van de Open Brief onjuist is. Immers, ook ds. Schoep stelt dat in de Open Brief alleen de vraag aan de orde is naar de verhouding van De Gereformeerde Kerken in Nederland tot andere kerken als ware kerken in binnen- en buitenland, die op enig punt anders of minder belijden dan De Gereformeerde Kerken zelf. Inderdaad komt de vraag, zoals ds. Schoep die formuleert in zijn verweerschrift, althans zo ongeveer, óók voor in de Open Brief. Maar afgedacht van het feit, dat ook deze vraag bedenkingen oproept, ze is niet de enige en zelfs niet de eerste vraag, die daar gesteld wordt. Die eerste vraag is en blijft: valt het fundament van De Nederlandse Gereformeerde Kerken ook samen met het fundament van de heilige, algemene, Christelijke Kerk? Ook ds. Schoep is blijkens zijn ondertekening van de Open Brief van mening, dat mogelijk het antwoord zal moeten luiden: neen. Hij moet - al heeft hij over de materie van de klacht van de Drenthse afgevaardigden in dezen niet willen spreken ter generale synode - weten dat dáárover de generale synode heeft geoordeeld, dat het een disputabel stellen was van de gereformeerde belijdenis, hetgeen in strijd brengt met de instemming met de Drie Formulieren van Enigheid. Maar dan was het voor hem ook een zaak van eerlijkheid geweest om op de buitengewone particuliere synode - waar hij wel heeft willen spreken - op dit punt zich nader te verklaren. En waar ds. Schoep hiérover in zijn verweerschrift zich niet verantwoord heeft, was het de taak van de particuliere synode geweest hem opheldering te vragen. Want al de overwegingen van de generale synode, die door de buitengewone

particuliere synode in haar schrijven niet eens worden genoemd, en die voor deze synode blijkens het bijgevoegde bewijs uit Schrift en confessie zo belangrijk waren, spitsten zich toe op dit punt. De generale synode moet wel tot de conclusie komen, dat de buitengewone particuliere synode, die blijkens de overeenkomst tussen haar schrijven en het verweerschrift van ds. Schoep, naar hem zo buitengewoon welwillend heeft geluisterd, zeer slecht aandacht heeft gegeven aan wat door de meeste vergadering der kerken is uitgesproken.

II. De generale synode constateert verder:

dat tegen haar besluit van 6 april 1967 ten aanzien van „van oordeel B" het volgende is ingebracht:

1. dat de formulering van dit oordeel zeer bevreemdend is, omdat de artikelen 27-29 van de N.G.B. niet handelen over het fundament der kerk, maar belijden wat zij is en spreken over de plicht zich bij haar te voegen en over haar kenmerken;
2. dat de generale synode slechts heeft geoordeeld dat de artikelen 27-29 N.G.B. niet zijn nagesproken in de aangehaalde passage van de Open Brief, en niet dat zij zijn tegengesproken, zodat met het oog daarop niet gesproken kan worden van een onduidbare tegenstrijdigheid tussen enerzijds de betuiging van instemming met de belijdenis der kerk door ds. B. J. F. Schoep en anderzijds de inhoud van de Open Brief, door hem ondertekend;
3. dat in de gewraakte passage wordt betoogd, dat de vrijmaking niet was een zich overeenkomstig artikel 28 N.G.B. afscheiden van de valse kerk en van degenen die niet van de kerk zijn, en een zich voegen bij de ware kerk, en dat daarin niets ligt waarover een kerkelijke vergadering een oordeel heeft uit te spreken, omdat wanneer de vrijmaking wordt erkend als gehoorzaamheid aan Gods gebod, nadere qualificatie daarvan aan elks vrijheid dient overgelaten te worden;
4. dat het kerkelijk leven onder het in 1942 en volgende jaren opgelegde juk een zaak is, die het schriftuurlijk, confessioneel karakter van de kerken der vrijmaking niet raakt en niet slechts vanuit de vrijmaking te beoordelen is;
5. dat ds. B. J. F. Schoep blijkens de tweede bijlage bij het schrijven van de buitengewone particuliere synode het schriftuurlijk-confessioneel fundament van de Gereformeerde Kerken van harte erkent.

De generale synode stelt hiertegenover:

- ad 1. De tegenstelling, die de buitengewone particuliere synode hier maakt, is niet zuiver. Inderdaad gaat het in de artikelen 27-29 N.G.B. over de belijdenis aangaande de kerk: wat zij is, de plicht zich bij haar te voegen, en haar kenmerken. Maar als wij belijden, dat het fundament der kerk is Gods Woord en de confessie, dan behoort tot dat fundament ook wat de kerk op grond van het eeuwige Woord des Heren van zichzelf belijdt. Dit is immers de vastheid en de heerlijkheid van het belijden van de kerk omtrent zichzelf, dat zij daarbij, als in alles wat zij belijdt, rust in het onwankelbare Woord van God. De generale synode acht het een bedenkelijke zaak, dat de buitengewone particuliere synode het belijden omtrent de kerk in een uitzonderingspositie plaatst. Zij doet daarmee af aan de kracht van dit belijden en ondermijnt in een tijd, waarin zovelen met betrekking tot dit stuk van de leer der zaligheid hun eigen inzicht volgen, de blijde zekerheid waarmee de gemeente des Heren mag geloven wat de Here in Zijn Woord over haar heeft geopenbaard.
- ad 2. Het niet naspreken van wat Schrift en confessie leren omtrent de kerk des Heren is niet een lichte zaak. Wie weigert een door de Here gewerkte reformatie te zien als schriftuurlijk-confessioneel bepaald, neemt tegenover dat geschenk Gods niet een gehoorzame houding aan. De Open Brief prijst het in de Tehuisgemeente te Groningen, dat zij weigert het „vrijmakingsgeloof" als confessioneel bepaald te huldigen. Daarom heeft de generale synode haar oordeel gegeven over de door haar aangehaalde passage uit die brief als een illustratie van de strik, waarin zij vallen, die eerst de confessie disputabel hebben gesteld. Het een is hier onlosmakelijk aan het andere verbonden.
- ad 3. De buitengewone particuliere synode heeft de strekking van de passage uit de Open Brief niet juist weergegeven. De Open Brief wijst als „vrijmakingsgeloof" af, dat de vrijmaking plaats vond overeenkomstig artikel 28 N.G.B. en „geweest zou zijn een zich voegen bij de ene, ware kerk, die onze geloofsbelijdenis conform de Schriften kent" en dat de ware kerk in deze landen wordt vergaderd op de aloude grondslag van de Gereformeerde Kerken, nl. Gods Woord en de Drie Formulieren van Enigheid, en dat de vrijmaking ons zo bewaarde bij Gods ene Kerk op aarde (blz. 4).

De buitengewone particuliere synode verlegt echter de aandacht wanneer zij als strekking van deze passage aanwijst, dat de vrijmaking niet was een zich overeenkomstig artikel 28 N.G.B. afscheiden van de valse kerk en van degenen die niet van de kerk zijn, en een zich voegen bij de ware kerk.

De hierboven uit de Open Brief zelf aangehaalde zinnen worden in de interpretatie van de buitengewone particuliere synode noch wat de woorden, noch wat de bedoeling aangaat, teruggevonden. Daardoor is de weergave door de buitengewone particuliere synode op het beslissende punt niet juist.

De generale synode heeft zich in haar uitspraak van 6 april 1967 juist gekeerd tegen wat de buitengewone particuliere synode heeft weggelaten. De generale synode heeft geoordeeld, dat degenen die ontkennen, dat de ware kerk in deze landen wordt vergaderd op de aloude grondslag van de gereformeerde kerken, nl. Gods Woord en de Drie Formulieren van Enigheid, en dat de vrijmaking ons bewaarde bij die kerk en zo bij Gods ene Kerk op aarde, de artikelen 27-29 N.G.B. ten aanzien van het schriftuurlijk-confessioneel fundament van de kerken der vrijmaking niet naspreken. De generale synode moet constateren, dat haar oordeel door de, de aandacht verschuivende, beschouwing over de gewraakte passage van de buitengewone particuliere synode, niet wordt aangetast.

De buitengewone particuliere synode gaat er verder blijkbaar van uit, dat de Open Brief de vrijmaking erkent als gehoorzaamheid aan Gods gebod. De generale synode is van oordeel, dat de buitengewone particuliere synode hierin niet goed onderscheidt. Van „de daad der vrijmaking" in 1944 wordt in de Open Brief gezegd, dat die werd gesteld in gehoorzaamheid aan Gods gebod en werd gewerkt door de Heilige Geest. Maar van een door de Here in Zijn Woord bevolen reformatie en wederkeer wordt niet gerept en dat de vrijmaking nu in de situatie van 1966/'67 nog eis des Heren is, wordt in de Open Brief niet beleden. Het tegendeel is het geval. Als „vrijmakingsgeloof" wordt immers verworpen, dat zij, die in de stroom van Christus' kerkvergaderende activiteit willen worden meegenomen, zich met de vrijgemaakte kerken hebben te verenigen. Ook wordt de oorzaak van het gescheiden leven van hen die verkeren onder het juk van de synodocratie, zó omschreven, dat van een gerechtvaardigde oproep tot vrijmaking geen sprake meer kan zijn. Volgens de Open Brief zijn het slechts twisten en veten, die ons gescheiden houden.

De generale synode is van mening, dat de buitengewone particuliere synode een bijzonder slechte dienst aan de kerken heeft bewezen door voor deze feiten de ogen gesloten te houden. In haar beschouwingen over de betekenis van de Open Brief in deze passage heeft zij de ernst van de zaak aan het oog onttrokken.

ad 4. Het bezwaar dat hier wordt genoemd tast het oordeel van de generale synode niet aan. Dit oordeel was immers een veroordeling van hetgeen de Open Brief stelt ten aanzien van de kerken der vrijmaking. Zij heeft in dit haar oordeel niet gesproken over het kerkelijk leven van hen, die in 1944 en volgende jaren niet de weg der gehoorzaamheid gingen.

De generale synode wil nu evenwel niet voorbijgaan aan wat de buitengewone particuliere synode in verband met dit bezwaar schrijft: „Hoe over degenen die achterbleven te oordelen zij is een vraag apart, die ook niet slechts vanuit de vrijmaking te beoordelen is, maar eveneens naar het beeld dat zij in deze tijd vertonen, zulks naar de maatstaf der belijdenis in haar spreken over de kenmerken der kerk. Maar dit is een kwestie van toepassing der belijdenis, niet op eigen, maar op andere kerken, waarbij verschil van mening niet bij voorbaat uitgesloten moet worden geacht, noch tot kerkelijke maatregelen heeft te leiden".

De generale synode wijst er met nadruk op, dat De Gereformeerde Kerken in Nederland bij herhaling de synodocratische kerken hebben beoordeeld „naar het beeld, dat zij in deze tijd vertonen, zulks naar de maatstaf der belijdenis in haar spreken over de kenmerken der kerk". Zij hebben zich er in haar generale synoden rekenschap van gegeven, dat niet alleen „1944" een onoverkomelijk struikelblok blijft, maar dat daarnaast de ontwikkeling in de genoemde gemeenschap „vereniging" verhindert. Zo wees bijvoorbeeld de generale synode van Bunschoten-Spakenburg van 1958/'59 reeds op de verandering van kerkorde, die toen haar beslag heeft gekregen, „zodat terugkeer tot een schriftuurlijke kerkregering vrijwel uitgesloten schijnt". Zij noemde daarbij ook „het doorgang verlenen aan een moderne oecumenische geest". Een ieder kan weten, dat de bezwaren, inzonderheid op dit laatste punt, nog zijn toegenomen. Moet hier verder nog genoemd worden de doorbraak van de moderne Schriftcritiek in de synodocratische kerkgemeenschap? Maar van al deze dingen zwijgt de Open Brief, die speciaal in verband met samenspreking met de synodocratische kerken zich richt tot de Tehuisgemeente in Groningen. Twisten en veten zijn het, die weggeruimd moeten worden. Anders niets. Had niet de buitengewone particuliere synode als kerkelijke vergadering, toen zij de zaak van de beoordeling van andere kerken aan de orde stelde, aan deze dingen behoren te herinneren? Had zij niet moeten wijzen op

de kerkelijke uitspraken, hierboven genoemd? Had zij niet, in plaats van op deze wijze de Open Brief in bescherming te nemen, met kracht behoren te wijzen op die uitspraken, die als kerkelijke besluiten nog volkomen geldigheid bezitten en in de situatie van 1966/'67 geheel actueel zijn?

ad 5. Deze laatste stelling ontleent de buitengewone particuliere synode blijkbaar aan de eerste zin van het citaat uit het verweerschrift van ds. B. J. F. Schoep, als tweede bijlage aan haar schrijven toegevoegd. Het kan duidelijk zijn, dat dit citaat geen dienst kan doen als tegeninstantie tegen wat door de generale synode is geoordeeld over de Open Brief. De generale synode heeft niet geoordeeld over wat ds. Schoep of de andere ondertekenaars willen erkennen ten aanzien an het schriftuurlijk-confessioneel fundament van onze kerken in het algemeen, maar heeft gesteld, dat in de Open Brief inzake het schriftuurlijk-confessioneel fundament van de kerken der vrijmaking de artikelen 27-29 N.G.B. niet zijn nagesproken. Daarover laat ds. Schoep zich in het genoemde citaat niet uit.

C. De generale synode constateert tenslotte:

dat tegen haar besluit van 6 april 1967, om „uit kracht van de belijdenis der waarheid ds. B. J. F. Schoep niet te ontvangen als lid van deze gereformeerde generale synode" door de buitengewone particuliere synode van Noord-Holland is aangevoerd:

1. „dat de algemeen gestelde instructie van de particuliere synode van Drenthe door de generale synode niet aanvaard had kunnen worden en dat de klacht van de afgevaardigden van de kerken in Drenthe tegen een medeafgevaardigde niet behandeld kon worden, zonder dat de generale synode in strijd kwam met art. 30 K.O."
2. „dat ds. B. J. F. Schoep, als afgevaardigd door de particuliere synode van Noord-Holland van 11 maart 1967 en met een behoorlijke credentiebrief gezonden, ter generale synode aanvankelijk ook aanvaard, daarna niet als „niet-ontvangen" kon heengezonden worden, zonder dat de generale synode daarmee in strijd kwam met de artt. 33, 50 en 85 K.O."
3. „dat de generale synode de confessionele trouw van één der afgevaardigden van de kerken in Noord-Holland en van een predikant van één van die kerken niet kon behandelen, buiten de appèlweg om als een zaak, die tot haar competentie behoorde, zonder dat de generale synode in strijd kwam met de artt. 30, 79 en 80 K.O."

De generale synode stelt hier tegenover:

ad I. Het eerste deel van het bezwaar onder 1. genoemd:

dat nl. „de algemeen gestelde instructie van de particuliere synode van Drenthe door de generale synode niet aanvaard had kunnen worden", wordt door de buitengewone particuliere synode niet bewezen, of het moest zijn, dat zij ook van het aanvaarden van deze instructie wil zeggen, dat het in strijd is met artikel 30 K.O. Maar ook in dat geval wordt niet aangetoond waarin de strijdigheid met dit artikel van de K.O. bestaat. Het is daarom voor de generale synode niet mogelijk op dit onderdeel van dit eerste bezwaar in te gaan.

Wat het tweede deel betreft, dat nl. „de klacht van de afgevaardigden van de kerken in Drenthe tegen een medeafgevaardigde niet behandeld kon worden, zonder dat de generale synode in strijd kwam met art. 30 K.O.": hier hangt alles af van de vraag welke plaats de instemming met de belijdenis op de generale synode inneemt. De buitengewone particuliere synode stelt dat het vragen van instemming met de belijdenis niet anders is dan een goede gewoonte, die niet gehanteerd mag worden als een instrument om zaken te behandelen, die niet tot het agendum van de generale synode behoren en een afgevaardigde te weren, die wettig gezonden was. De generale synode wijst er op, dat de geschiedenis van het ontstaan van deze „gewoonte" anders leert. Als men nagaat hoe in de kerken van de Afscheiding in 1854 naar aanleiding van een voorstel van de „provinciën" Noord-Holland en Utrecht het vragen naar de instemming met de belijdenis een vaste plaats kreeg op de generaalsynodale vergaderingen, dan is duidelijk welke grote betekenis er aan gehecht dient te worden. Deze kerken presenteerden zich publiek als kerken, die de Drie Formulieren van Enigheid als accoord van kerkelijke gemeenschap metterdaad hadden aanvaard, en dat inzonderheid in tegenstelling tot het Ned. Hervormde Kerkgenootschap, waar de bindende kracht van de belijdenis verdwenen was. Trouwens, wat in 1854 als vast gebruik werd aangenomen, was niets ongewoons. Op de nationale synode van Dordrecht 1618/'19 werd het niet als iets ongeoorloofds beschouwd, dat de afgevaardigden van Noord-Holland bezwaar maakten tegen het zitting nemen van de remonstrantse afgevaardigden van Utrecht.

Dat lag in de lijn van wat in meer dan één particulier ressort gebruik was. Wat Friesland betreft is na te gaan, dat in de jaren 1601 tot 1610 het oordeel van de vergadering niet alleen ging over de credentiebrieven, maar ook over de afgevaardigde personen. In Groningen was het blijkens de Acta van de particuliere synoden gebruik, *censura morum* te houden over de afgevaardigde predikanten en ouderlingen, voordat aan de afwerking van het agendum werd begonnen. Die censuur ging over leven en leer. Het was daarbij geen uitzondering dat tegen afgevaardigden bezwaren werden ingebracht, hoewel hun credentiebrieven in orde waren, en in een enkel geval werd een afgevaardigde niet als lid aanvaard. Dat laatste gebeurde ook reeds in het jaar 1588 op een particuliere synode van Zuid-Holland, gehouden te Schiedam, zulks in een geval van bezwaren tegen de leer van de betrokken afgevaardigde. Men wilde ook toen reeds zorg dragen voor het waarlijk gereformeerd karakter van de meerdere vergaderingen. Daarbij moet het niet alleen in orde zijn met de papieren, maar ook met de personen. Zij moeten toch mee beslissen in zaken van de leer, en derhalve zaken, die het fundament van de kerk en het kerkelijk samenleven raken. De kerken hebben er recht op, dat zij die ter synode zitting nemen ook waarlijk betrouwbare rechters zijn in dergelijke zaken. Dat is de reden dat er instemming wordt gevraagd met de belijdenis op de generale synoden, die in dezen als laatste instantie optreden. De generale synode van Amersfoort-West heeft meer dan één zaak, de belijdenis of de binding aan de belijdenis rakende, op haar agendum. Dit illustreert te duidelijker de noodzaak, dat zij zich schaarde in de rij van meerdere vergaderingen, die in vroegere eeuwen of jaren de zaken van het fundament der kerk met uiterste nauwlettendheid hebben behandeld, door ook te letten op de samenstelling van de vergaderingen.

De synode stemt dan ook niet toe, dat door de handelwijze met betrekking tot ds. B. J. F. Schoep, artikel 30 geschonden zou zijn. De zaak van de instemming met de belijdenis heeft met alles wat daaruit kan voortvloeien, altijd een wettige en eerste plaats op het agendum. Daarom is ook niet ter zake het bezwaar, dat de afgevaardigden van Drenthe „een half jaar" de tijd hebben gehad hun klacht in te dienen bij de kerkeraad van Amstelveen, als de plaats waar die klacht allereerst zou behoren. Het betrof hier immers het vragen van instemming met de belijdenis ter generale synode. Wel wil de synode er op wijzen, dat men elders in het land mocht verwachten, dat de kerkeraad van Amstelveen zelf zijn roeping zou zijn nagekomen.

Verder bedenke men, dat de zaak van de Open Brief een publieke was. De afgevaardigden ter generale synode konden noch mochten doen alsof zij nergens van wisten, toen in de kerken het de confessie ondermijnend karakter van de Open Brief al lang met verdriet was opgemerkt.

ad 2. Ook het beroep op de artikelen 33, 50 en 85 K.O. heeft de generale synode niet overtuigd, dat zij ten onrechte ds. B. J. F. Schoep niet als lid van de vergadering zou hebben ontvangen.

De verwijzing naar artikel 33 K.O. raakt niet de zaak die door de buitengewone particuliere synode in geding is gebracht.

Als dit artikel stelt dat zij die credentie-brieven en instructies, ondertekend door degenen, die hen zenden, medebrengen, keurstem zullen hebben, dan wordt daarmee niet voorgeschreven, dat ieder die een credentiebrieff heeft, beslist keurstem moet hebben en dat hem derhalve zitting moet worden verleend, wat ook tegen hem zou mogen worden ingebracht. De bedoeling is dat alleen zij, die credentiebrieven hebben, beslissen in de zaken, die aan de meerdere vergadering zijn voorgelegd. Joh. Jansen, die door de buitengewone particuliere synode wordt aangehaald als een gezaghebbende commentator op de K.O., schrijft: „de toevoeging van deze derde bepaling nl. van de keurstem was nodig geworden, omdat kerkeradsleden die niet afgevaardigden waren, vooral bij de behandeling van belangrijke zaken, tegenwoordig waren. De vraag was dan, of zij medezeggenschap hadden. De synode besloot nu dat zulke gasten of hoorders, met toestemming van de vergadering, wel iets mochten zeggen, dan wel een advies uitbrengen, maar geen keurstem hebben" (Korte Verklaring van de Kerkenordering, 1923, blz. 152).

Men ziet, dat hier het eventueel niet-ontvangen van een afgevaardigde om gewichtige oorzaken geheel buiten het gezichtsveld blijft.

Bij artikel 50 ligt de zaak niet anders. Uiteraard stemt de generale synode de buitengewone particuliere synode gaarne toe, dat de woorden „uit de particuliere synode" ook willen zeggen „door de particuliere synode". Zij gaat ook accoord met de stelling, dat de beschikking over de afvaardiging slechts berust bij de afvaardigende vergadering en niet bij de afgevaardigden. Maar wat hier door de particuliere synode naar voren wordt gebracht bewijst niet wat men bewijzen wil. De afvaardiging is ten volle een zaak van de particuliere synode. Maar de zaak waar het om gaat is het al of niet ontvangen van afgevaardigden. De buitengewone particuliere synode is van mening, dat een generale synode daarin niets te beslissen

heeft. Maar voor die opvatting kan men artikel 50 niet in stelling brengen, omdat dat artikel daarover ten enenmale niet handelt.

Voor de opvatting dat de generale synode in strijd met artikel 85 gehandeld zou hebben, voert de buitengewone particuliere synode aan, dat volgens artikel 85 de ene particuliere synode niets heeft te zeggen over de andere, noch ook de afgevaardigden van de ene particuliere synode over die van de andere, wat dan door de generale synode niet zou zijn bedacht.

De generale synode ontkent echter met nadruk dat zij heerschappij zou hebben gevoerd. Of ook dat zij de Drenthse afgevaardigden toegelaten zou hebben heerschappij te voeren over de afgevaardigden van Noord-Holland. In wat zij deed, grondde zij zich op een recht, dat haar door de kerken is gegeven. Het instemming vragen met de belijdenis ligt, zoals hierboven reeds werd aangegeven, kerkelijk vast. Als dat instemming vragen meer is dan louter een formaliteit - en het is meer dan dat - dan kan dat betekenen, dat er een situatie ontstaat, zoals die zich voordeed op deze generale synode. Dan heeft een generale synode te handelen, en dat handelen is dan een handelen overeenkomstig haar roeping. Met heerschappij voeren heeft dat niet te maken.

Wie toch van heerschappij voeren wil spreken in deze zaak, moet wijzen in de richting van de particuliere synode van Noord-Holland, die ds. B. J. F. Schoep heeft afgevaardigd. Die vergadering kon weten dat ds. B. J. F. Schoep zichzelf had verdacht gemaakt wat zijn trouw aan de belijdenis der Gereformeerde Kerken betreft. Een kerkelijke vergadering, die haar roeping kent als gereformeerde vergadering zal, wanneer zulk een geval zich voordoet, aan de kerken zo iemand als afgevaardigde ter generale synode niet opdringen.

ad 3. Dat de generale synode het bezwaar onder 3. genoemd afwijst voor wat de beschuldiging betreft dat artikel 30 K.O. door haar geschonden zou zijn, is uit het bovenstaande reeds duidelijk. Maar zij ontkent evenzeer, dat zij door haar handelen in strijd zou zijn gekomen met de artikelen 79 en 80 K.O. De buitengewone particuliere synode toont dat ook niet nader aan en komt er in haar brief niet meer op terug. Het zou haar ook onmogelijk zijn zulks te bewijzen.

De generale synode betreurt het diep dat de buitengewone particuliere synode deze beschuldiging tegen haar inbrengt. Wie overweegt, zoals de buitengewone particuliere synode doet, dat de samenleving van De Gereformeerde Kerken slechts op de rechte wijze bestendig kan worden door onderlinge handhaving van de vastgestelde en aangenomen regels der kerkenordering, en dus staat op eerlijkheid in de kerkelijke samenleving, zal moeten beginnen met zelf die eerlijkheid te betrachten en dus niet mogen komen met een onbewezen beschuldiging. Het is uiteraard waar dat de confessionele trouw van ds. Schoep in geding is geweest op de generale synode. Zij heeft dienaangaande een uitspraak gedaan, en bevonden dat er een onaanvaardbare tegenstrijdigheid bestaat tussen enerzijds de instemming met de belijdenis der kerk, door ds. Schoep ter vergadering van de generale synode betuigd, en anderzijds de inhoud van de Open Brief aan de zogenoemde Tehuisgemeente in Groningen, waarvoor ds. Schoep door zijn ondertekening de verantwoordelijkheid aanvaardde. Maar zij bleef met die uitspraak binnen de grenzen van haar eigen bevoegdheid. Zij is niet ook maar één stap de weg van de artikelen 79 en 80 K.O., dat is de weg van schorsing en afzetting, opgegaan. Zij heeft aan de bevoegde vergaderingen overgelaten te doen wat eventueel te dien opzichte verricht zou moeten worden.

D. De generale synode spreekt uit:

op grond van al het bovenstaande, dat zij ds. B. J. F. Schoep niet alsnog als lid van deze gereformeerde synode kan ontvangen;

en besluit:

hiervan mededeling te doen aan:

- a. de kerken in het particulier ressort van Noord-Holland, met uitzondering van de kerken te Koog/Zaandijk en Wormerveer, die aan de generale synode bericht hebben, dat zij zich niet meer in haar vertegenwoordigd achten;
- b. ds. B. J. F. Schoep te Amstelveen.

Artikel 163.

De praeses geeft nu in bespreking het op donderdag 24 augustus 1967 reeds gelezen rapport van commissie II inzake een appèlschrift van de classis Noord-Brabant/Limburg, d.d. 16 december 1965, voortgezet op 23 april 1966, tegen uitspraken van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg 1962/63,

1964 en 1965 betreffende het „eeuwige leven" (agendum XI d.). De discussie beweegt zich voornamelijk om de oordelen 1 en 3 van onderdeel I, en het oordeel en de overwegingen van onderdeel III. De rapporteur, ds. H. D. van Herksen, en ook de voorzitter der commissie, drs. E. Teunis, gaan op de gemaakte opmerkingen in en brengen enkele wijzigingen in de formulering van het voorstel aan.

De synode maakt de aldus gewijzigde uitspraken tot de hare, met algemene stemmen. De afgevaardigden van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg bleven buiten stemming en, bij het eerste onderdeel, ook ds. O. J. Douma, die in 1963 aan de besluitvorming in deze zaak heeft deel gehad. Prof. dr. L. Doekes en prof. J. Kamphuis adviseerden vóór het ontwerp.

De uitspraken der synode zijn opgenomen in artikel 164.

Artikel 164.

Besluit inzake bezwaarschrift classis Noord-Brabant/Limburg 1965/'66 betreffende het „eeuwig leven"

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een bezwaarschrift van de classis Noord-Brabant/Limburg van 16 december 1965 (voortgezet op 23 april 1966), waarin zij bezwaren kenbaar maakt tegen oordelen en uitspraken van de particuliere synoden van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg 1962/'63, 1964 en 1965 inzake het „eeuwige leven", waarin zij voorts een door de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg 1965 geconstateerde en door deze classis toegegeven onduidelijkheid wil opheffen en waarin zij tenslotte de generale synode een viertal bezwaren voorlegt en verzoekt uit te spreken dat deze gegrond zijn;

I. constaterende:

dat in het eerste bezwaar gesteld wordt:

- a. dat de door de particuliere synode 1962/'63 gebezigde uitdrukking, waarbij het sterven getekend wordt als een „ononderbroken voortzetting van het eeuwige leven", „elke nuancering in het belijden van het eeuwige leven zou wegnemen";
- b. dat bij het gebruik van deze terminologie naar het oordeel van de classis „voor een verwachting van het eeuwige leven in de toekomstige eeuw (Markus X 30) geen plaats overblijft";
- c. dat hierom de classis er bezwaar tegen heeft „deze afvlakkende terminologie als bindend te aanvaarden", waarbij gewezen wordt op uitdrukkingen door de particuliere synode 1965 gebruikt als „spijzen en laven ten eeuwigen leven" (antw. 75, 76, 79 Heid. Cat.) en „doorgang tot het eeuwige leven" (antw. 42), waarbij het toekomstaspect van het woordje „ten" of „tot" verwaarloosd zou zijn;
- d. dat voorts de classis er bezwaar tegen heeft „als de particuliere synode 1965 zich beroept op de uitdrukking „het eeuwige leven hebben" (antw. 66 H.C., D.L. V 9) en dan verwaarloost, dat de confessie dit „hebben" nu en dan nuanceert tot een hebben in hope, als erfenis, zie geloofsbelijdenis van Nicea „ ik verwacht...", Doopsformulier en D.L. I 9 „eindelijk het eeuwige leven" en antw. 59 Heid. Cat. „erfgenamen van het eeuwige leven";

voorts constaterende:

dat de in I c en d genoemde uitdrukkingen „spijzen en laven ten eeuwige leven" (antw. 75, 76, 79 Heid. Cat.) en „doorgang tot het eeuwige leven" (antw. 42) in de uitspraken van de particuliere synode 1965 niet worden aangetroffen;

tenslotte constaterende:

1. dat de particuliere synode 1962/'63 o.m. als haar oordeel uitgesproken heeft, dat „de lering van ds. B. Telder geheel in strijd is met de in de Schrift beloofde ononderbroken voortzetting van het eeuwige leven in de tijd tussen sterven en opstanding en met de belijdenis van antw. 57a Heid. Cat., die daarop steunt (overweging a, b, c, d)";
2. dat de particuliere synode 1965 o.m. overwogen heeft „dat het spreken van voornoemde particuliere synode over de „voortzetting van het eeuwige leven na het sterven niet anders bedoelt dan dat de

gemeenschap die God na het sterven geeft, reeds haar begin heeft voor het sterven, en dat deze spreekwijze volledig overeenstemt met het „begin”, waarvan antw. 58 getuigt”;

overwegende:

1. dat de Schrift spreekt over het eeuwige leven als een tegenwoordig en toekomstig heilsbezit, b.v. Matth. 19 : 21, Luk. 9 : 60, Luk. 15 : 32, Joh. 3 : 36, 5 : 24, 1 Joh. 3 : 14, 15, Mark. 10 : 30 e.a.;
2. dat dienovereenkomstig de belijdenisgeschriften, in haar eenheid en samenhang gelezen, genuanceerd spreken over het eeuwige leven als tegenwoordig en toekomstig heilsbezit, wanneer zij b.v. spreken van de verzekering van het eeuwige leven door de Heilige Geest (Zond. 1 Heid. Cat.), van met Hem leven in de eeuwige zaligheid (Zond. 3), van doorgang tot het eeuwige leven (Zond. 16), van opgewekt worden tot een nieuw leven (Zond. 17), van de Heilige Geest, Die ons Christus en al Zijn weldaden deelachtig maakt, ons troost en eeuwig bij ons blijft (Zond. 20), van „dat nademaal ik nu het beginsel van de eeuwige vreugde in mijn hart gevoel, ik na dit leven volkomen zaligheid zal bezitten” (Zond. 22), en van „de eeuwige Sabbath in dit leven aanvang” (Zond. 38), N.G.B. art. 35, D.L. III/IV 12;

van oordeel:

1. dat de Schrift en de belijdenis, hoewel de uitdrukking „ononderbroken voortzetting van het eeuwige leven” daarin niet voorkomt, het tegenwoordig en toekomstig bezit van het eeuwige leven als een ongebroken eenheid duidelijk leren;
2. dat de uitdrukking „ononderbroken voortzetting van het eeuwige leven” geenszins een verwachting van het eeuwige leven in de toekomst uitsluit, maar veeleer insluit, reeds door het gebruik van het woord „voortzetting” zelf;
3. dat de classis ten onrechte spreekt van een afvlakkende terminologie, aangezien de gereformeerde belijdenisgeschriften in haar eenheid en samenhang de openbaring Gods omtrent de eenheid van het eeuwige leven, nu en in de toekomst, eerbiedigen;

voorts van oordeel:

dat hoewel de door de classis aangevoerde uitdrukkingen in de oordelen en uitspraken van de particuliere synode 1965 niet vermeld worden, bij gebruik van de onderhavige uitdrukkingen niet gesproken kan worden van verwaarlozing van het toekomstaspect van het hebben in hope;

tenslotte van oordeel:

1. dat de particuliere synode 1962/'63 terecht uitgesproken heeft, dat de lering van ds. B. Telder geheel in strijd is met de in de Schrift beloofde ononderbroken voortzetting van het eeuwige leven in de tijd tussen sterven en opstanding en met de belijdenis van antw. 57a Heid. Cat., die daarop steunt (overweging a, b, c, d);
2. dat de particuliere synode 1965 terecht overwogen heeft, dat het spreken van voornoemde particuliere synode over „de voortzetting van het eeuwige leven na het sterven”, niet anders bedoelt dan dat de gemeenschap die God na het sterven geeft, reeds haar begin heeft voor het sterven en dat deze spreekwijze volledige overeenstemt met het „begin” waarvan antw. 58 getuigt;

spreekt uit:

dat het als eerste aangevoerde bezwaar geen grond kan zijn om de uitspraken van de particuliere synoden van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg 1962/'63, 1964, 1965 niet voor vast en bondig te houden.

II. Constaterende:

dat inzake de uitspraak van de particuliere synode 1964 „dat de leer van het eeuwige leven als tegenwoordig reëel heilsbezit in de confessie is vastgelegd” door de classis de volgende tegenwerpingen worden gemaakt:

1. „dat in de kring van de Brabant-Limburgse kerken nooit twijfel heeft bestaan aan de belijdenis, dat het beginsel van de eeuwige vreugde (dus van het eeuwige leven) reeds in dit leven genoten wordt, zoals de Schrift leert o.m. in Joh. XVII : 3 en de belijdenis o.m. in antw. 58 belijdt”;

2. „dat de particuliere synode in gebreke blijft ook maar op enige wijze aan te tonen, dat ds. B. Telder van een tegenwoordigheidsaspect van het eeuwige leven niet heeft willen weten”;

voorts constaterende:

1. dat in een uittreksel van een Kort Verslag van de particuliere synode 1964, aan de generale synode voorgelegd, gezegd wordt, dat in antwoord op bezwaar tegen de spreekwijze dat het eeuwige leven voortgezet wordt na het sterven niet ingegaan kan worden, „omdat de leer van het eeuwige leven als tegenwoordig reëel heilsbezit in de confessie is vastgelegd, zie Heid. Cat. antw. 58, 66, 75, 76, 79 en Dordtse Leerregels V 9”;
2. dat de particuliere synode 1965 in haar overwegingen gezegd heeft dat „het spreken van de particuliere synode 1962/'63 over de belijdenis van het eeuwige leven niet anders behelst dan een rechte taxatie van het gewicht, dat aan de leer van antw. 57a Heid. Cat. is toe te kennen in haar samenhang met de andere onderdelen van de Catechismus”;

van oordeel:

dat de classis ten onrechte gaat spreken over de genieting van de eeuwige vreugde in dit leven en van het tegenwoordigheidsaspect van het eeuwige leven vóór het sterven, daar de particuliere synode zich had uit te spreken tegen de leer van de onderbreking van de voortzetting van het eeuwige leven ná het sterven zoals die uitkwam in de verwerping van wat antw. 57a belijdt;

spreekt uit:

dat het als tweede aangevoerde bezwaar geen grond kan zijn om de uitspraken van de particuliere synoden van Zeeland, Noord-Brabant/Limburg 1962/'63, 1964, 1965 niet voor vast en bondig te houden.

III. Constaterende:

dat de classis inzake de uitspraak van de particuliere synode 1964, dat „de leer van ds. B. Telder in strijd komt met de belijdenis van het eeuwige leven, zoals m.n. antw. 42 van de Heid. Cat. hierover spreekt” als tegenwerping haar mening stelt, „dat de tekst van antw. 42 Heid. Cat. geenszins de mogelijkheid uitsluit, dat de belijdenis hier over de periode tussen sterven en opstanding heen ziet, om regelrecht te spreken over de heerlijkheid van de opstanding in Christus ten jongste dage”;

voorts constaterende:

dat de particuliere synode 1965 voor de uitspraak „dat zij ter afsnijding van elk misverstand en gelet op de ratificatie die reeds plaats vond, in concreto aandringt op een spoedig te geven duidelijke verklaring van de zijde van de classis, dat zij de in geding zijnde afwijking mede in strijd acht met de belijdenis omtrent het eeuwige leven, zoals deze met name in antw. 42 van de Heid. Cat. tot uitdrukking komt”, overwogen heeft:

1. „dat de particuliere synode 1962/'63 de belijdenis van het eeuwige leven in geding mocht brengen, omdat antw. 57a Heid. Cat. op zijn eigen genuanceerde wijze nader ingaat op wat de christen bij zijn sterven ontvangt, en dus juist ook op het geschenk van eeuwig leven, dat in antw. 42 Heid. Cat. genoemd was;
2. dat de leer van antw. 57a Heid. Cat. als nadere ontvouwing van, en toelichting op het geschenk van het eeuwige leven (antw. 42 Heid. Cat.) uiteraard ook de inhoud van het twaalfde artikel van ons algemeen en ongetwijfeld christelijk geloof raakt, omdat antw. 42 door zijn belijdenis van het eeuwige leven, uiteraard geen ander eeuwig leven op het oog heeft dan de Catechismus in antw. 23 noemde (art. 12 van de Twaalf artikelen) en dan zij nadien in antw. 58 ter sprake brengt”;

van oordeel:

- a. dat de classis wel als haar mening te kennen geeft, dat de „tekst van antw. 42 geenszins de mogelijkheid uitsluit, dat de belijdenis hier over de periode tussen sterven en opstanding heen ziet, om regelrecht te spreken over de heerlijkheid van de opstanding in Christus ten jongste dage”, maar dat op geen enkele

wijze uit de tekst van antw. 42, noch uit het geheel van de belijdenis, noch uit de Schrift bewezen wordt dat deze mogelijkheid voor bedoelde mening aanwezig is;

- b. dat daarentegen de tekst zelf van antw. 42 leert dat onze dood een onmiddellijke doorgang is tot het eeuwige leven, hetgeen ook blijkt uit de woorden „afsterving van de zonde”, welke afsterving immers onmiddellijk bij het sterven plaats vindt;

voorts van oordeel:

dat de particuliere synode 1965 terecht heeft uitgesproken dat de leer van ds. B. Telder in strijd komt met de belijdenis van het eeuwige leven, zoals met name antw. 42 hierover spreekt, daar antw. 57a een nadere ontvouwing geeft van antw. 42 Heid. Cat.;

spreekt uit:

dat het als derde aangevoerde bezwaar geen grond kan zijn om de uitspraken van de particuliere synoden van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg 1962/'63, 1964, 1965 niet voor vast en bondig te houden.

IV. Constaterende:

dat de classis, in de erkenning dat „naar de mening van ds. B. Telder de genieting van de eeuwige vreugde, die in dit leven in beginsel genoten wordt in de zgn. tussentoestand onderbroken wordt, om bij de opstanding in volkomenheid te worden voortgezet”, de mening is toegedaan, „dat deze gedachte alleen kan worden afgewezen vanuit de door de particuliere synode 1962/'63 aangevoerde Schriftplaatsen, zoals ook in het classisbesluit van 8-9-'65 is geschied”;

voorts constaterende:

dat de particuliere synode 1965 voor haar uitspraak „dat zij de in geding zijnde afwijking mede in strijd acht met de belijdenis omtrent het eeuwige leven zoals deze m.n. in antw. 42 van de Heid. Cat. tot uitdrukking komt”, overwogen heeft dat zij „zich bij deze taak (aandringen op ratificatie van wat de particuliere synode 1962/'63 heeft uitgesproken) op een ogenblik, dat het Schriftbewijs van de particuliere synode 1962/'63 inzake het eeuwige leven niet wordt aangevochten, heeft te beperken tot een argumentatie uit de aloude leer van de belijdenis der kerken”;

overwegende:

1. dat de belijdenis, ook in dit stuk der leer overeenkomend met het Woord Gods, duidelijk tot uitdrukking brengt wat de Schrift leert over het eeuwige leven;
2. dat in De Gereformeerde Kerken in Nederland aan deze belijdenis gebonden wordt;

van oordeel:

dat de classis met haar mening, in „constaterende” genoemd, met bovengenoemde overwegingen in strijd komt, aangezien zij te dezer zake de belijdenis niet meer als maatstaf neemt, omdat zij de leer van ds. B. Telder alléén wil afgewezen zien vanuit de door de particuliere synode 1962/'63 aangevoerde Schriftplaatsen;

spreekt uit:

dat het als vierde aangevoerde bezwaar geen grond kan zijn om de uitspraken van de particuliere synoden van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg 1962/'63, 1964, 1965 niet voor vast en bondig te houden.

Zij spreekt tenslotte samenvattend uit:

dat het verzoek van de classis Noord-Brabant/Limburg, d.d. 16 december 1965, uit te spreken, dat de door haar aangevoerde bezwaren tegen de uitspraken van bovengenoemde particuliere synoden gegrond zijn, is af te wijzen;

en besluit:

hiervan mededeling te doen aan:

1. de eerstkomende classis Noord-Brabant/Limburg („Eindhoven“);
2. de eerstkomende classis Noord-Brabant/Limburg („'s-Hertogenbosch“);
3. de eerstkomende particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg.

Artikel 165.

Vervolgens komt in bespreking het rapport van commissie II inzake een brief van de gereformeerde kerk te Almkerk-Werkendam, waaraan de kerkeraad van Breda (scriba J. J. Geleijns) adhaesie betuigde (agendum XI b). Het rapport werd de vorige dag reeds door de rapporteur, ds. H. D. van Herksen, gelezen. De discussie geeft de commissie aanleiding op een bepaald punt een kleine wijziging aan te brengen. De synode neemt het voorstel aan met algemene stemmen en met gunstig praeadvies der aanwezige hoogleraren. Het volgende artikel vermeldt de tekst van de te zenden brief.

Artikel 166

Besluit brief kerk Almkerk- Werkendam

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders,

De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland van Amersfoort-West heeft uw „Verklaring“ van 19 december 1966 ontvangen.

In antwoord daarop moet de synode u meedelen, dat zij op uw verzoek kan noch mag ingaan.

Wat het eerste betreft - het afleggen van „verklaringen van gevoelens“ is geen gebruikelijke noch afgesproken weg in het verband van De Gereformeerde Kerken in Nederland ten aanzien van door kerkelijke vergaderingen genomen besluiten.

In artikel 31 K.O. is afgesproken besluiten van meerdere vergaderingen voor vast en bondig te houden, „tenzij dat het bewezen worde te strijden tegen Gods Woord of tegen de artikelen in deze generale synode besloten“.

De goede trouw eist een volledige ratificatie van genomen besluiten. In geval van bezwaardheid dient men óf zich te conformeren óf met zijn bezwaren de kerkelijke weg te gaan. De weg van het afleggen van verklaringen, zoals u deze gaat, leidt tot het zich op willekeurige wijze los maken van het verband van zusterkerken.

Wat het tweede betreft - de inhoud van uw Verklaring dekt de leer van ds. B. Telder c.s., volgens welke de dood de levende gemeenschap met Christus verslindt tot de dag van Christus' wederkomst.

Daartegen heeft de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg 1965 - daarin, zij het slechts tot op zekere hoogte, gevolgd door de classis Noord-Brabant/Limburg van 8 september 1965 - belijdenis gedaan van wat Schrift en belijdenis leren aangaande het eeuwige leven tussen sterven en opstanding.

De synode wil u met alle klem wijzen op haar uitspraken inzake bezwaren, die ingebracht zijn door de classis Noord-Brabant/Limburg, d.d. 16 december 1965 en voortgezet op 23 april 1966, betreffende het „eeuwige leven“, waarvan de synode u een afschrift doet toekomen.

Met droefheid heeft de synode kennis genomen van dit deel van uw verklaring: „Hij wijst er op, dat hij in deze situatie geen enkele verantwoordelijkheid zal kunnen dragen voor leeruitspraken, die, met kerkelijk gezag bekleed, bepaalde opvattingen omtrent de mens en de staat der gelovigen tussen hun sterven en opstanding zouden sanctioneren en andere veroordelen, waardoor het gehoorzaam Schriftonderzoek en de broederlijke discussie belemmerd zouden worden en er opnieuw scheiding zou kunnen komen tussen hen, die de Here Jezus hartelijk liefhebben en onvoorwaardelijk voor het gezag van Zijn Woorden willen buigen“. De synode wijst u er op, dat niet nieuwe leeruitspraken in geding zijn, maar de bewaring van de aangenomen leer der kerk.

Broeders, de weg die u volgt is niet de weg, die Christus geweest heeft in Zijn Woord en die voor Zijn aangezicht is aanvaard.

Met kracht roept de synode u op, de aangenomen leer der kerk te handhaven in de weg van de volledige ratificatie van naar Schrift en belijdenis genomen besluiten. Herstelt de door u geschonden band door in oprechtheid voor Gods aangezicht te doen, wat u krachtens belofte verplicht is te doen.

Met de bede, dat de Koning der Kerk u op die rechte weg zegene naar Zijn belofte, groeten wij u met christelijke groet.

Artikel 167.

De synode behandelt voorts het eveneens op de vorige dag reeds gelezen rapport van commissie II inzake een appèlschrift van br. R. Menninga te Kampen tegen een uitspraak van de particuliere synode van Overijssel 1966 betreffende het derde lid van paragraaf 25 van een „catechisatie-boekje“, bij de gereformeerde kerk te Kampen in gebruik (agendum XI i.).

De bespreking vergt niet veel tijd. De synode aanvaardt het concept met algemene stemmen. De professoren Doekes en Kamphuis onthielden zich van praeadvies. Artikel 168 bevat de tekst van het genomen besluit.

Artikel 168.

Besluit inzake bezwaarschrift br. R. Menninga

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een appèlschrift van br. R. Menninga te Kampen, d.d. 17 december 1966, inzake een uitspraak van de particuliere synode van Overijssel 1966, betreffende paragraaf 25 derde lid van een catechisatieboekje „De Catechismus kort toegelicht (Repetitie voor de zgn. belijdeniscatechisatie)“, in gebruik bij de gereformeerde kerk te Kampen; vergezeld van een zevental bijlagen;

constaterende:

1. dat de genoemde paragraaf luidt: „Na de opstanding begint het eeuwige leven. Eeuwig, d.i. altijd voortdurend en onverliesbaar. Het is de volkomen zaligheid in de nieuwe hemel en op de nieuwe aarde, Marcus 10 : 30. Het verlorene leven“;
2. dat appellant bezwaar aantekent „niet zozeer tegen de onvolledigheid van het catechisatieboekje, maar tegen een onjuiste uitspraak. Met andere woorden hem bewoog niet zozeer, dat er niet genoeg in staat, als wel, dat wat er in staat, onjuist is, nl. dat het eeuwige leven zou beginnen bij de jongste dag. Dit laatste komt niet overeen met antwoord 58 van de H.C., noch met wat de Schrift zegt in Joh. 5 : 24 en Joh. 17 : 3“;

voorts constaterende:

dat de genoemde particuliere synode de bezwaren van appellant als volgt afwees:

1. „Uw commissie wil niet ontkennen, dat naar de Schrift meer over het eeuwige leven te zeggen is dan het boekje zegt. Maar in kort bestek is het niet ongeoorloofd zich te beperken tot het eeuwige leven als volkomen zaligheid, gelijk inderdaad aldus over het eeuwige leven in de Schrift gesproken wordt, vgl. Marcus 10 : 30, welke tekst in deze paragraaf als bewijsplaats genoemd wordt“;
2. „Bovendien legt de Heid. Cat. in dit gedeelte, waaronder ook antw. 58 valt, de Apostolische Geloofsbelijdenis uit en zal het beknopte boekje zich gehouden hebben aan haar volgorde: vergeving der zonden, wederopstanding des vleses en een eeuwig leven“;

overwegende:

1. dat de Schrift spreekt over het eeuwige leven als een heilsbezit voor de toekomst, Marcus 10 : 30, maar evenzeer als een heilsbezit, dat reeds in dit leven het deel der gelovigen is, Joh. 5 : 24, Joh. 17 : 3;
2. dat een „repetitieboekje voor de zgn. „belijdeniscatechisatie“ wel in beknopte vorm de inhoud van de Schrift kan weergeven, maar in die beknoptheid niet tekort mag doen aan de waarheid van de Schrift;

van oordeel:

dat bedoeld catechisatieboekje in paragraaf 25, 3, blijkens het onder constaterende 1 genoemde in de beknoptheid tekort doet aan de waarheid van de Schrift;

voorts overwegende:

dat de Heidelbergse Catechismus in de verklaring van de Apostolische Geloofsbelijdenis in antw. 58 zowel spreekt van het beginsel van de eeuwige vreugde, hetwelk ik nu in mijn hart gevoel, als ook van de volkomen zaligheid, die ik na dit leven bezitten zal;

van oordeel:

dat het onderhavige boekje, als het zich houden wil aan de volgorde van de Apostolische Geloofsbelijdenis: vergeving der zonden, wederopstanding des vleses en eeuwig leven, behoort recht te doen aan hetgeen in antw. 58 beleden wordt inzake het eeuwige leven;

voorts van oordeel:

- I. dat de particuliere synode van Overijssel 1966 wel heeft uitgesproken niet te willen ontkennen dat het eeuwige leven niet eerst begint na de opstanding en „dat naar de Schrift meer over het eeuwige leven te zeggen is dan het boekje zegt“, maar ten onrechte stelt dat het niet ongeoorloofd is in kort bestek op de wijze zoals in genoemd catechisatieboekje geschiedt, „zich te beperken tot het eeuwige leven als volkomen zaligheid, gelijk inderdaad aldus over het eeuwige leven in de Schrift gesproken wordt“;
2. dat de particuliere synode van Overijssel 1966 wel veronderstelt, dat het betreffende boekje zich zal gehouden hebben aan de volgorde van de Apostolische Geloofsbelijdenis: vergeving der zonden, wederopstanding des vleses en een eeuwig levens, maar over het hoofd gezien heeft, dat de Heid. Cat. in antw. 58 niet alleen spreekt over volkomen zaligheid die ik na dit leven bezitten zal, maar niet minder over het beginsel der eeuwige vreugde, hetwelk ik nu in mijn hart gevoel;

spreekt uit:

dat appellant terecht bezwaar maakt tegen de verklaring van het catechisatie-boekje „De Catechismus kort toegelicht (Repetitieboekje voor de zgn. belijdeniscatechisatie)“ in gebruik bij de gereformeerde kerk te Kampen, als zou het eeuwige leven beginnen na de opstanding;

en besluit:

hiervan mededeling te doen aan br. R. Menninga te Kampen, de eerstkomende particuliere synode van Overijssel, de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Kampen (scriba J. Bos) en de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Kampen (scriba D. J. Gritter).

Artikel 169

De tweede scriba doet voorlezing van enkele ingekomen stukken:

1. brief van deputaten-curatoren, d.d. 6 juli 1967, met mededeling van hun uitspraak in verband „met de in de kerk te Kampen ontstane situatie, waarin ook de Hogeschool en haar docenten betrokken zijn“. De synode besluit thans te volstaan met kennisname van dit stuk, doch de mogelijkheid open te laten er later op terug te komen.
2. groet van br. G. Zomer uit Californië.
3. brief van de raad van de gereformeerde kerk te Alkmaar, d.d. 21 augustus 1967, met mededeling van een besluit in verband met de situatie in Noord-Holland. De synode legt deze brief, na van haar inhoud kennis genomen te hebben, ad Acta.
4. brief van de raad van de gereformeerde kerk te Utrecht-C. (scriba E. H. Chardon), d.d. 1 augustus 1967, met verzoek een besluit van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven in revisie te nemen. Aangezien dit verzoek na de sluitingstermijn voor toezending van stukken is ingekomen, besluit de synode deze brief ad Acta te leggen.
5. afschrift van een brief, d.d. 22 juni 1967, door de raad van de gebonden kerk te Hoogeveen gezonden aan de raad van de gereformeerde kerk aldaar. Ad Acta gelegd.
6. brief van de raad van de gereformeerde kerk te Winsum-Obergum, d.d. 5 juni 1967, naar aanleiding van het besluit der generale synode genomen in de zaak-Soemba. Ad Acta gelegd.

7. een ongedateerde brief van br. D. en zr. D. te L. naar aanleiding van een door de synode genomen besluit. Ad Acta gelegd.
8. een uitgave van „De Vuurbaak“, het boek „De Vereniging van 1892“, van ds. H. Bouma, als geschenk aan de synode. Met dank aanvaard. Hierna wordt de zitting gesloten.

ELFDE SYNODE-WEEK 29 AUGUSTUS TOT 1 SEPTEMBER 1967

Artikel 170.

De synode zet haar vergaderingen voort op DINSDAG 29 AUGUSTUS 1967. De praeses opent de zitting en houdt appèl-nominaal. De ouderlingen J. A. Roose en W. Vreeken, die nog niet eerder aanwezig waren, betuigen instemming met de belijdenis der kerken door op verzoek van de praeses van hun zitplaats op te staan.

De gehele morgen en middag vergadert de synode in commissieverband. In de avondvergadering ontvangt ds. O. J. Douma, als rapporteur van commissie III, gelegenheid het rapport inzake regels voor correspondentie met buitenlandse kerken te lezen. De bespreking wordt uitgesteld tot woensdag.

Ds. C. van der Jagt, rapporteur van commissie IV, doet voorlezing van een herzien concept-besluit inzake een bezwaarschrift van ds. C. P. Plooy te Heemstede tegen een uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 in verband met de leer van ds. L. E. Oosterhoff (agendum XII d.). Voorts leest hij een conceptuitspraak ten aanzien van een bezwaarschrift van de raad van „de gereformeerde kerk“ te Beverwijk (scriba G. Stulp) (agendum XII a), waarna de zitting wordt gesloten.

Artikel 171.

De op de vorige avond reeds door ds. C. van der Jagt gelezen conceptuitspraak inzake het bezwaarschrift van ds. C. P. Plooy (agendum XII d.) komt op WOENSDAG 30 AUGUSTUS 1967 in bespreking. Tijdens de vrij brede discussie worden niet minder dan vier amendementen op tafel gelegd, waarvan de commissie alleen dat van ds. Joh. Francke, gesteund door drs. D. Deddens, overneemt. Bij de beslissing blijven buiten stemming drs. D. Deddens, oud. K. Mulder en oud. P. J. Wassenaar, die ter generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 in deze zaak reeds oordeelden.

Het amendement van ds. S. S. Cnossen, dat steun vond bij ds. D. Nieuwenhuis, en dat bij overweging 3 wil invoegen: „dit is geweest de gans vrije raad, de genadige wil en het voornemen Gods des Vaders“, neemt de synode aan met 23 stemmen vóór, 6 tegen, twee onthoudingen en met gunstig praeadvies van prof. dr. L. Doekes.

Het door ds. D. van Houdt ingediende amendement, dat gesteund wordt door ds. J. van Raalte, luidt als volgt: „III, constaterende, onveranderd.

Overwegende - 1, 2 en 3 laten vervallen. Daarvoor in de plaats lezen: dat ds. Plooy wel stelt, dat nergens in onze belijdenisschriften de letterlijke uitspraak voor komt, dat Christus ALLEEN voor de uitverkorenen gestorven is, maar dat de belijdenis in D.L. II, 8 zegt, dat God heeft gewild dat Christus door het bloed zijns kruises uit alle volken, stammen, geslachten en tongen, diegenen allen, EN DIE ALLEEN, krachtig zou verlossen, die van eeuwigheid tot zaligheid verkoren, en die van den Vader Hem gegeven zijn, en dat deze verlossing door het bloed zijns kruises heeft plaats gevonden en is volbracht“.

De synode verwerpt dit amendement met 27 stemmen tegen, 3 vóór en één onthouding. Prof. Doekes adviseerde tegen.

Het amendement, ingediend door oud. W. Vreeken, gesteund door ds. J. H. van der Hoeven, dat de overwegingen 1 en 2 wil samenvoegen, wordt verworpen met 24 stemmen tegen, 3 vóór en vier onthoudingen. De aanwezige hoogleraar adviseerde tegen.

De synode aanvaardt het commissievoorstel met 28 stemmen vóór, 2 tegen en één onthouding. Prof. Doekes sprak zich vóór het concept uit. Ds. D. van Houdt en ds. J. van Raalte vragen aantekening in de Acta van hun tegenstemmen.

Het genomen besluit is opgenomen in artikel 172.

Artikel 172.

Besluit inzake bezwaarschrift ds. C. P. Plooy

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een drietal bezwaren van ds. C. P. Plooy te Heemstede tegen een uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, vermeld in haar Acta artikel 449 b II (wat aangaat de leer van ds. L. E. Oosterhoff over de vraag, voor wie Christus gestorven is), onder „en zij oordeelt" 2, waarom hij revisie van dat oordeel verzoekt;

I. Constatende:

dat ds. Plooy zijn eerste bezwaar aldus omschrijft:

„Uit de constateringen blijkt, dat ds. O. in een preek over Z. 7 eens uitsprak, dat Christus voor alle mensen gestorven is - maar dat hij later tegenover een classisvergadering niet verder ging dan te zeggen: Christus is voor heel Zijn gemeente gestorven, voor alle gedoopten, ook voor de latere bondsbrekers, en dus niet alleen voor de uitverkoren gedoopten.

Dáártegenover heeft de Synode gesteld, dat wat ds. O. op dit punt leert in strijd is met wat de Schrift leert over de krachtadige werking van de dood van Christus.

Maar - en dat is mijn eerste bezwaar - dat gaat dan toch langs de leer van ds. O. heen; want wat hij leert gaat niet over de krachtadige werking van de dood van Christus, van welke hij nimmer ontkend heeft, dat déze alleen bij de uitverkorenen gevonden wordt.

Het antwoord van ds. O. op de vraag, voor wie Christus gestorven is, ligt veel meer op het niveau van D.L. II, 3 - waar gewaagd wordt van „de oneindige kracht en waardigheid van de dood van Christus, overvloedig genoegzaam tot verzoening van de zonde der ganse wereld";

overwegende:

1. dat de lering van ds. Oosterhoff, dat Christus niet alleen voor de uitverkorenen gestorven is, maar voor heel Zijn gemeente, ook voor de bondsbrekers in de gemeente, welke overtuiging „het uitgangspunt is van zijn prediking", niet kan losgemaakt worden van zijn leer, dat de afwassing der zonden voor alle gedoopten „niet slechts belofte" maar „werkelijkheid" is en dat alle gedoopten vergeving der zonden als „werkelijkheid" hebben ontvangen „ook zonder dat er geloof is of komen zal";
2. dat in D.L. II, 3 belijdenis wordt gedaan van de oneindige kracht en waardigheid van de dood des Zoons Gods, overvloedig genoegzaam tot verzoening van de zonden der ganse wereld, maar niet gehandeld wordt over het deelachtig worden van de afwassing der zonden;
3. dat hetgeen ds. Oosterhoff leert, weerspreekt, wat inzake de afwassing der zonden beleden wordt in D.L. II, 8, nl. dat „dit is geweest de gans vrije raad, de genadige wil en het voornemen Gods des Vaders, dat de levendmakende en zaligmakende kracht van de dierbare dood Zijns Zoons zich uitstrekken zoude tot alle uitverkorenen, om die alleen met het rechtvaardigmakend geloof te begiftigen; dat is, God heeft gewild, dat Christus door het bloed zijns kruises diegenen allen, en die alleen, krachtiglijk zoude verlossen, die van eeuwigheid tot de zaligheid verkoren zijn; hèn zou begiftigen met het geloof; en hèn van alle hunne zonden door zijn bloed zou reinigen";

is van oordeel:

dat ds. C. P. Plooy zich vergist, wanneer hij stelt, dat het oordeel van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 langs de leer van ds. Oosterhoff heengaat;

spreekt uit:

aan het revisieverzoek van ds. C. P. Plooy, zover het rust op zijn eerste bezwaar niet te kunnen voldoen.

II. Constatende:

dat ds. Plooy zijn tweede bezwaar aldus omschrijft:

„Mijn tweede bezwaar tegen de uitspraak van de Synode is, dat wel terecht gesteld wordt, dat D.L. II, verw. der dw. 7 leren, dat Christus voor de uitverkorenen Gods gestorven is, maar dat over het hoofd gezien is de kontekst van deze uitspraak in de D.L.

Dat Christus voor de uitverkorenen gestorven is, wordt hier in de D.L. nl. gesteld in tegenstelling tot „hen, die leren, dat Christus voor de uitverkorenen niet kon of moest sterven, en ook niet gestorven is, omdat zij (de uitverkorenen) de dood van Christus niet nodig hebben".

Dáártegenover stelde de D.L. terecht, dat Christus wel zeker voor de uitverkorenen Gods moest sterven. Het accent valt hier op de noodzaak van de dood van Christus, ook voor de uitverkorenen. Ook zij kunnen niet zalig worden zonder de dood van Christus voor hen.

Dat is toch wel een heel andere tegenstelling en kontekst dan ten aanzien van de leer van ds. O. Bij hem gaat het niet over de vraag, of Christus voor de uitverkorenen ook moest sterven, maar: of gezegd moet worden, dat Christus alleen voor uitverkorenen gestorven is?";

overwegende:

dat de aanhaling van D.L. II, verw. der dw. 7 in het onderhavige oordeel niet is geschied om te stellen, dat ds. Oosterhoff zou ontkennen, dat Christus voor de uitverkorenen ook sterven moest, maar dient om bij de aangehaalde Schriftplaats, Rom. 8: 29 - 39 in herinnering te roepen, dat hier volgens de Gereformeerde belijdenis - en dat in onmiddellijke aansluiting aan de tekst zelf - gesproken wordt over „de uitverkorenen Gods", vgl. D.L. I, verw. der dw. 7);

is van oordeel:

dat ds. C. P. Plooy de betekenis van de aanhaling van D.L. II, verw. der dw. 7 in het onderhavige oordeel niet juist heeft verstaan;

spreekt uit:

aan het revisieverzoek van ds. C. P. Plooy, zover het rust op zijn tweede bezwaar niet te kunnen voldoen;

III. Constaterende:

dat ds. Plooy zijn derde bezwaar aldus omschrijft:

„Mijn *derde bezwaar* is het volgende:

nergens komt in onze geref. belijdenisgeschriften bij mijn weten de uitspraak voor, de letterlijke, dat Christus voor de uitverkorenen *alleen* zou gestorven zijn. (Let op dat woordje: *alleen!*)".

„Deze zaak is niet van belang ontbloot, omdat de Synode van R.-D. op deze wijze de uitspraak, dat Christus alleen voor de uitverkorenen gestorven is *met confessioneel gezag* beladen heeft";

overwegende:

1. dat ds. Plooy terecht stelt, dat nergens in onze gereformeerde belijdenis-geschriften de letterlijke uitspraak voorkomt, dat Christus alleen voor de uitverkorenen gestorven is
2. dat echter volgens D.L. II, 8 „dit is geweest de gans vrije raad, de genadige wil en het voornemen Gods des Vaders, dat de levendmakende en zaligmakende kracht van de dierbare dood Zijns Zoons zich uitstrekken zoude tot alle uitverkorenen, om die alleen met het rechtvaardigmakend geloof te begiftigen, en door dit zelve onfeilbaar tot de zaligheid te brengen", en dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 deze belijdenis staande hield tegen de dwaalleer van ds. Oosterhoff toen zij sprak over „de krachtdadige werking van de dood van Christus (artikel 449 b II „en zij oordeelt");
3. dat de synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 evenwel niet de letterlijke uitspraak gedaan heeft, dat Christus alleen voor de uitverkorenen gestorven is, zodat zij die letterlijke uitspraak ook niet met confessioneel gezag beladen heeft;

is van oordeel:

dat ds. C. P. Plooy met zijn derde bezwaar het onderhavige oordeel van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 niet aantast;

spreekt uit:

aan het revisieverzoek van ds. C. P. Plooy, zover het rust op zijn derde bezwaar niet te kunnen voldoen;

en besluit:

van het bovenstaande kennis te geven aan ds C. P. Plooy

Artikel 173.

Hierna komt in bespreking de conceptuitspraak van commissie IV inzake het bezwaarschrift van de raad van „de gereformeerde kerk" te Beverwijk (scriba G. Stulp) (agendum XII a), dinsdag reeds door ds. C. van der Jagt voorgelezen. Na enige discussie aanvaardt de synode het concept met algemene stemmen. Ds. D. van Houdt en ds. J. van Raalte willen echter geacht worden tegen B II gestemd te hebben. Buiten stemming bleven drs. D. Deddens, oud. K. Mulder, oud. P. J. Wassenaar (zie artikel 171) en de afgevaardigden van de particuliere synode van Noord-Holland. Prof. dr. L. Doekes adviseerde tot aanvaarding van het voorstel. Ds. Van Houdt en ds. Van Raalte verzoeken aantekening in de Acta van de reden waarom ze tegen het onderdeel B II gestemd hebben: dit gedeelte, met name de overwegingen 1 en 4, betekent naar hun mening een zekere verzwakking ten opzichte van hetgeen de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 in haar besluit, vermeld in artikel 449 b der Acta, sub II „en zij oordeelt" 2, heeft geoordeeld in afwijzing van de leer van ds. Oosterhoff „dat Christus niet alleen voor de uitverkorenen gestorven is, maar voor heel Zijn gemeente, ook voor de bondsbrekers in de gemeente".

Artikel 174 bevat het door de synode genomen besluit.

Artikel 174.

Besluiten inzake revisieverzoek kerkeraad Beverwijk (scriba G. Stulp)

A. De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een revisieverzoek van de raad van „de gereformeerde kerk" te Beverwijk (scriba G. Stulp), waarin gevraagd wordt uit te spreken, „dat de classis Haarlem en de particuliere synode Noord-Holland terecht uitspraken dat de doleantiedaad IN STRIID was met de geldende rechtsregels der D.K.O.";

constaterende:

1. dat deze raad de doleantie te Beverwijk veroordeelt met een beroep op uitspraken van vergaderingen van de classis Haarlem, gehouden in 1962 tot 1964;
2. dat de genoemde raad zich voorts beroept op uitspraken van onderscheiden particuliere synoden zonder deze uitspraken echter nader aan te duiden;
3. dat deze raad aanvoert, dat de classis Haarlem van 20 februari 1965 zich conformeerde aan de uitspraken van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 inzake de doleantiedaad te Beverwijk, zonder evenwel - zoals deze raad het stelt - de voordien gedane uitspraken te dezer zake te herroepen;

overwegende:

1. dat deze raad geen enkele weerlegging geeft van de uitspraak, gedaan in artikel 458 d van de Acta van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, waarin de gereleveerde uitspraken van de classis Haarlem en van de particuliere synode van Noord-Holland geargumenteed veroordeeld zijn en de doleantie te Beverwijk als naar Schrift en belijdenis rechtmatig is verklaard;
2. dat deze raad ook geen weerlegging geeft van de uitspraak, gedaan in artikel 458 e van de Acta van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, waarin gemotiveerd geoordeeld is, dat de ambtsbediening van ds. Oosterhoff en zijn kerkeraad niet als wettig kan worden aangemerkt;
3. dat het besluit van de classis Haarlem zich te conformeren aan de uitspraken van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 ipso facto inhoudt een niet meer voor haar rekening nemen van vroegere, anders gerichte besluiten te dezer zake;

is van oordeel:

dat voor het verzoek van de raad van „de gereformeerde kerk" te Beverwijk (scriba G. Stulp) geen enkel steekhoudend argument aangevoerd is;

en spreekt uit:

aan het verzoek van de raad van „de gereformeerde kerk" te Beverwijk (scriba G. Stulp) niet te voldoen;

B.

I. De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

het tweede gedeelte van het revisieverzoek van de raad van „de gereformeerde kerk" te Beverwijk, met de vraag uit te spreken, „dat bedoelde" (bedoeld is: het besluit, vermeld in Acta artikel 449 b) „besluitvorming en oordeelvellingen der generale synode 1964 inderdaad ontoelaatbaar zijn geweest, omdat ze genomen zijn ONDANKS de gegeven beloften";

constaterende:

1. dat deze raad klaagt, dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 ds. Oosterhoff veroordeeld heeft, ondanks zijn reeds in 1963 gegeven belofte, dat hij niet meer zal leren zijn opvatting over „de-vergeving-der-zonden, ook zonder geloof";
2. dat deze raad klaagt, dat ds. Oosterhoff veroordeeld is op grond van een passage uit een preek over zondag 7 Heid. Cat., nl.: „Christus is gestorven voor alle mensen", ofschoon die door hem teruggenomen is en vervangen door de woorden: „Christus is gestorven voor heel zijn gemeente";

overwegende:

1. dat deze raad voorbijgaat aan wat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 te dezer zake heeft vastgesteld, nl.: „dat ds. L. E. Oosterhoff ten overstaan van de commissie der synode zijn gevoelen inzake „het gewassen zijn als werkelijkheid" heeft gehandhaafd als een „persoonlijke mening", die hij wel niet meer zal brengen op de kansel, doch van welke hij overtuigd blijft, dat zij „de klaarheid der Schriften is" en die in zijn spreken uit de volheid van zijn hart telkens weer opwelt" (Acta artikel 449 b III, overweging 2);
2. dat deze raad eveneens voorbijgaat aan wat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 o.a. geconstateerd heeft „wat aangaat de leer van ds. L. E. Oosterhoff over de vraag, voor wie Christus is gestorven" onder punt 4: dat ds. L. E. Oosterhoff „ten overstaan van de commissie der synode heeft verklaard, dat, wat zijn „persoonlijke mening" is, telkens uit de volheid van zijn hart in zijn preken weer opwelt" (Acta artikel 449 b II, constatering 4) en aan wat zij bij dit punt overwogen heeft: „dat, hoewel ds. L. E. Oosterhoff zijn spreken in de preek over zondag 7, gelijk onder 2 geconstateerd is, „onverstandig, onwijs en onrijp" heeft genoemd, hij de inhoud van deze preek nimmer als in strijd met Schrift en belijdenis heeft teruggenomen";

is van oordeel:

dat de raad van „de gereformeerde kerk" te Beverwijk niet heeft aangetoond, dat de besluitvorming en oordeelvellingen van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, vermeld in haar Acta artikel 449 b II en III ontoelaatbaar zijn geweest;

sprekt uit:

aan het verzoek van de raad van „de gereformeerde kerk" te Beverwijk op dit punt niet te kunnen voldoen;

II. De generale synode,

tenslotte kennis genomen hebbende van:

het derde deel van het revisieverzoek van de raad van „de gereformeerde kerk" te Beverwijk om uit te spreken „dat het NIET ingaat tegen Schrift of belijdenis te leren, dat Christus gestorven is voor méénderen dan voor uitverkorenen”;

constaterende:

1. dat deze raad evenals ds. Oosterhoff er van uitgaat, dat „de Christus voor meerderen dan de uitverkorenen is gestorven”;
2. dat deze raad klaagt, dat uit de aanhaling D.L. II verw. der dw. 7 door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 geconcludeerd zou kunnen worden, dat ds. Oosterhoff van „remonstrantse dwaling" te betichten zou zijn, nl. in dit opzicht dat hij leren zou, dat onze Heiland niet voor de uitverkorenen behoefde te sterven;
3. dat deze raad stelt, dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 feitelijk de leer, dat Christus „alleen voor de uitverkorenen gestorven is", bindend aan de kerken heeft opgelegd;
4. dat deze raad met nadruk stelt - en dat tegenover „de binding" door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 - dat de Schriften Gods leren: „dat Christus wel terdege heilsgoederen verworven heeft voor grotere kring dan de kring in wie de heilsgoederen ter zaligheid worden toegepast”;
5. dat deze raad zich voor deze stelling met name beroept op Joh. 15 en Matth. 8 : 12;

overwegende:

1. dat deze leer, dat Christus niet alleen voor de uitverkorenen gestorven is, maar voor heel Zijn gemeente, ook voor de bondsbrekers in de gemeente, niet kan losgemaakt worden van het gevoelen van deze raad, dat de afwassing der zonden voor alle gedoopten „niet slechts belofte", maar „werkelijkheid" is en dat alle gedoopten vergeving der zonden als „werkelijkheid" hebben ontvangen, „ook zonder dat er geloof is of komen zal”;
2. dat deze leer weerspreekt, wat inzake de afwassing der zonden beleden wordt in D.L. II, 8 nl. dat „dit is geweest de gans vrije raad, de genadige wil en het voornemen Gods des Vaders, dat de levendmakende en zaligmakende kracht van de dierbare dood Zijns Zoons zich uitstrekken zoude tot *alle uitverkorenen*, om die alleen met het rechtvaardigmakend geloof te begiftigen...; dat is, God heeft gewild, dat Christus door het bloed Zijns kruises...diegenen allen, en die alleen, krachtiglijk zoude verlossen, die van eeuwigheid tot de zaligheid verkoren ... zijn; hèn zou begiftigen met het geloof..., en hèn *van alle hunne zonden...* door Zijn bloed *zou reinigen...*”;
3. dat de aanhaling van D.L. II, verw. der dw. 7 in het onderhavige oordeel niet is geschied om te stellen, dat ds. Oosterhoff zou ontkennen, dat Christus voor de uitverkorenen ook sterven moest, maar dient om bij de aangehaalde Schriftplaats, Rom. 8 : 29 - 39, in herinnering te roepen, dat hier volgens de gereformeerde belijdenis - en dat in onmiddellijke aansluiting aan de tekst zelf - gesproken wordt over „de uitverkorenen Gods" (vgl. D.L. I. verw. der dw. 7);
4. dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 niet de categorische, op zichzelfstaande uitspraak gedaan heeft, dat Christus alleen voor de uitverkorenen gestorven is, laat staan een dergelijke uitspraak bindend aan de kerken heeft opgelegd, doch dat zij in de bedoelde uitspraak wel vasthield aan de waarheid, dat door het sterven van Christus alleen de uitverkorenen de vergeving der zonden deelachtig worden, (D.L. II 8) hoewel deze afwassing aan meerderen dan de uitverkorenen toegezegd wordt (Heid. Cat. antw. 74) met bevel van geloof en bekering (D.L. II 5);
5. dat deze raad voor zijn gevoelen ten onrechte verwijst naar Joh. 15 en Matth. 8 : 12, omdat de Heiland in deze Schriftplaatsen duidelijk uitgaat van het verbond Gods, waarin Hij toezegt, dat alleen degenen, die geloven Zijn heil zullen deelachtig worden en waarin Hij met Zijn toorn bedreigt al degenen, die Hem in ongeloof verwerpen;

is van oordeel:

dat de raad van „de gereformeerde kerk" te Beverwijk geen Schriftuurlijke gronden heeft aangevoerd voor de inwilliging van zijn verzoek;

spreekt uit:

aan het verzoek van de raad van „de gereformeerde kerk" te Beverwijk ook op dit punt niet te voldoen;

en besluit:

van deze uitspraken kennis te geven aan de raad van „de gereformeerde kerk" te Beverwijk (scriba G. Stulp).

Artikel 175.

De praeses geeft vervolgens in bespreking het op dinsdagavond gelezen rapport inzake regels voor correspondentie met de buitenlandse kerken. De synode aanvaardt het conceptvoorstel met één stem tegen. Het genomen besluit wordt vermeld in artikel 176.

Artikel 176.

Besluit betreffende correspondentie met buitenlandse kerken

De synode besluit:

- A. aan de corresponderende zusterkerken in Australië, Brazilië, Canada en Zuid-Afrika te verzoeken de correspondentie voortaan te doen omvatten:
 - a. het op elkander acht geven, dat in de leer, de dienst, de kerkregering en de tucht, niet worde afgeweken van de gereformeerde belijdenis;
 - b. het toezenden aan elkander van de agenda en de besluiten (Acta) der meeste vergaderingen en het ontvangen op die vergaderingen van elkanders eventuele afgevaardigden als adviseurs;
 - c. het plegen van voorafgaand overleg inzake eventuele wijzigingen of aanvullingen van belijdenisgeschriften, kerkenordening en liturgische formulieren;
 - d. het aanvaarden van elkanders attestaties en het toelaten van elkanders dienaren des Woords tot de bediening des Woords en der sacramenten, met inachtneming van hetgeen op de synode van Dordrecht 1893 in art. 165 bepaald en op de synode van Groningen 1927 in art. 161 (inclusief de nadere bepaling in Amsterdam 1936, art. 122, besluit I, 4) uitgewerkt is;
 - e. het doen van verantwoording aan elkander van correspondentie met derden;
- B. in de instructie voor de te benoemen deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken de volgende opdracht op te nemen:

contact te zoeken met andere kerken in het buitenland, met welke de mogelijkheid van correspondentie mag worden vermoed, teneinde deze mogelijkheid nader te onderzoeken en een eventuele verwerkelijking daarvan naar de aangenomen orde (vgl. Acta generale synode van Amsterdam 1936, art. 122 en van Berkel en Rodenrijs 1952, art. 56, overwegende sub 3) voor te bereiden;
- C. het commissierapport, met de daarbij gevoegde bijlage, toe te zenden aan:
 - a. te benoemen deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken;
 - b. deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken van:
 - The Free Reformed Churches of Australia;
 - De Gereformeerde Kerk te Monte Alegre (Brazilië);
 - The Canadian Reformed Churches;
 - Die Vrye Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika.

Artikel 177.

Ds. W. Vreugdenhil ontvangt het woord om namens commissie I rapport uit te brengen inzake samenspreking met de Christelijke Gereformeerde Kerken met de Christelijke (agendum V f). De bespreking wordt tot de volgende dag uitgesteld.

Artikel 178.

De vergadering gaat in comité-generaal.

Artikel 179.

Na opheffing van het comité, luistert de synode naar ds. D. Nieuwenhuis, die namens commissie V enkele wijzigingen in het concept-voorstel-Geestelijke verzorging militairen (agendum III) voorleest, en vervolgens naar ds. D. van Houdt, die namens commissie II rapport uitbrengt inzake een bezwaarschrift van de classis Noord-Brabant/Limburg, d.d. 26 mei 1966, voortgezet 23 juni 1966 (agendum XI e). Hierna volgt sluiting der zitting.

Artikel 180.

Geestelijke verzorging militairen

Na de opening der vergadering op DONDERDAG 31 AUGUSTUS 1967 komt aanstonds het rapport inzake de Geestelijke verzorging militairen aan de orde. Ds Joh. Francke deelt mee, dat hij en de broeders die met hem een tegenvoorstel hebben ingediend (zie artikel 157 der Acta), van oordeel zijn, gezien de door de commissie aangebrachte wijzigingen, dit voorstel te kunnen terugnemen. Het amendement op genoemd voorstel door drs. E. Teunis ingediend, komt hiermee eveneens te vervallen. Ds. J. van Raalte dient een tegenvoorstel in, dat gesteund wordt door oud. H. de Jong. Het luidt als volgt:

„De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

het rapport van deputaten ter bestudering van de positie van de legerpredikanten;

van oordeel:

1. dat het legerpredikantschap kerkrechtelijk alleen te regelen is naar artikel 12 K.O.;
2. dat de bearbeiding van de gereformeerde militairen behoort tot de taak van de thuiskerk en voorts taak is van de kerk(en) waar militairen zijn geleverd;

spreekt uit:

dat een legerpredikant naar artikel 12 K.O. overgaat tot een andere staat des levens;

besluit:

enkele deputaten te benoemen die een onderzoek instellen naar de mogelijkheid om de Geestelijke verzorging van de militairen te laten geschieden (voor hun deel) door de kerkeraden van de garnizoenskerken."

Tengevolge van wat in de bespreking wordt opgemerkt, brengt de commissie nog een enkele wijziging aan in haar voorstel. Nadat twee rondes zijn gehouden sluit de praeses de discussie.

De synode aanvaardt het commissievoorstel A met 27 stemmen vóór, 2 tegen en vijf onthoudingen. De onderdelen B, C en D worden aangenomen met algemene stemmen.

Prof. Kamphuis onthield zich van advies aangezien hij de bespreking voor een belangrijk deel niet heeft kunnen bijwonen. De deputaat ds. H. D. van Herksen verzoekt aantekening in de Acta, dat hij ten aanzien van de dank aan deputaten geacht wil worden zich van stemming te hebben onthouden.

De praeses zegt de rapporteur, ds. J. van der Wielen, hartelijk dank voor het vele werk door hem verricht en wenst hem nu hij de resterende zittingen der synode niet meer zal kunnen bijwonen, 's Heren zegen toe over de ambtsdienst die hij in zijn nieuwe woonplaats hoopt te verrichten.

De tekst van de genomen besluiten is opgenomen in artikel 181.

Artikel 181.

Besluiten Geestelijke verzorging militairen

A. De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

1. het rapport van verrichte werkzaamheden van deputaten, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 ter bestudering van de vraag of de positie van een legerpredikant voor onbepaalde tijd onder vredesomstandigheden aanvaardbaar is;
2. Rapport en Advies van deputaten bovengenoemd betreffende deze te bestuderen vraag, en verder nog de volgende bijlagen:
 - a. samenvatting van schriftelijk en mondeling contact met legerpredikanten en kerken;

- b. correspondentie met de hoofdlegerpredikant;
 - c. schrijven van één der deputaten voor de Geestelijke verzorging van militairen met enige opmerkingen betreffende bovengenoemd Rapport en Advies;
 - d. een overzicht van ontvangsten en uitgaven;
3. een schrijven van de particuliere synode van Drenthe, gehouden 2 maart 1967, gedateerd 20 maart 1967, waarin zij meedeelt, dat zij de beoordeling door de raad van de gereformeerde kerk te Assen van bovengenoemd Rapport en Advies, die via de classis Assen bij haar werd ingediend, voor haar rekening neemt, met gelijktijdige overlegging van bedoelde beoordeling;
4. een brief van de particuliere synode van Utrecht 1967; constaterende:
dat deputaten was opgedragen:
- a. „het adviesantwoord van de deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen (nl. op de vraag, hun voorgelegd door de generale synode van Assen 1961, „of het aanvaardbaar is, dat de predikanten ten behoeve van de geestelijke verzorging van militairen de dienst in eigen gemeente voor Onbepaalde tijd verlaten, hetgeen meermalen is geschied; en zo ja, hoe hun positie dan geregeld behoort te worden“), de brief van ds. K. de Hoop te Leusden (d.d. 13 februari 1964, waarin hij bovenbedoeld adviesantwoord bestrijdt) en de door de rapporterende commissie genoemde aspecten met betrekking tot de vraag naar de aanvaardbaarheid van het legerpredikantschap in lang verband onder vredesomstandigheden, aan een onderzoek te onderwerpen;
 - b. overleg te plegen met die dienaren des Woords, die als legerpredikant dienst doen voor onbepaalde tijd en met de kerken aan welke zij verbonden zijn, ter verkrijging van een zo juist mogelijk inzicht in deze materie;
 - c. zo nodig ook overleg te plegen met de deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen;
 - d. het resultaat van hun onderzoek en van het onder b en c genoemde overleg tenminste een jaar vóór de aanvang van de eerstkomende generale synode ter kennis van de kerken te brengen, opdat deze zich kunnen beraden over een door die synode te nemen besluit;
 - e. de eerstkomende generale synode te dienen met rapport en advies inzake een te dezer zake te nemen besluit" (zie Acta generale synode Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, artikel 403 b);

voorts constaterende:

- 1. dat deputaten de hun door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 gegeven opdracht met ijver hebben vervuld;
 - 2. dat deputaten in hun Rapport en Advies de generale synode adviseren:
- A. uit te spreken:
dat het zenden van een dienaar des Woords door één der kerken om dienst te doen als legerpredikant voor onbepaalde tijd onder vredesomstandigheden aanvaardbaar is, mits duidelijk blijkt, dat hij in deze arbeid met het Evangelie de schapen der kudde verzorgt en hen die buiten zijn tot de kudde roept;
- B. te besluiten:
- 1. Geen aparte regeling vast te stellen voor reserve-leger- vloot- of luchtmacht-predikanten die voor onbepaalde tijd dienst doen onder vredesomstandigheden;
 - 2. ten aanzien van de „regeling" van dienaren des Woords, die gezonden worden voor bepaalde of onbepaalde tijd de volgende wijzigingen aan te brengen in de door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven aan de Deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen gegeven opdracht, vermeld in Acta, art. 230 b, besluit sub 2 ad b, c, d en e:
 - b. als instantie te fungeren, waaraan de Hoofdlegerpredikant mededeling kan doen, indien hij ter vervulling van één of meer plaatsen als reservelegerpredikant deze uit de Gereformeerde kerken wenst;
 - c. te zoeken, eventueel met inschakeling van classicale vergaderingen, naar predikanten, geschikt en bereid voor de functie van reserve-leger-, luchtmacht-, c.q. vlootpredikant;
 - d. contact op te nemen met de kerkeraad van de betrokken predikant en hem te verzoeken te beoordelen, met advies van de Classis (eventueel met deputaten ad artikel 49 K.O.) of het gebruik maken van de geboden gelegenheid in overeenstemming is met de roeping en taak der kerk of dat

vervulling van de aangeboden functie in feite betekent een overgang tot een andere staat des levens;

- e. indien de betrokken kerkeraad van oordeel is dat gebruik maken van de geboden gelegenheid in overeenstemming is met de roeping en taak der kerk, hem te verzoeken zijn betreffende dienaar des Woords tot deze dienst te zenden (artt. 6 en 7 K.O.) in overeenstemming met de door deze generale synode vastgestelde stipulatiën;
3. gedurende de tijd dat de honorering van de legerpredikant vanwege het Rijk door de kerken (nog) wordt aanvaard de volgende wijzigingen aan te brengen in de „Stipulatiën" vastgesteld door de generale synode te Rotterdam-Delfshaven (Acta artikel 404 a):
 - a. de eerste alinea in:

De kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te..... zendt (naar artikel 7 K.O.) zijn dienaar des Woords ds..... uit tot de vervulling van de functie van reserve-, leger-, luchtmacht- of vlootpredikant gedurende de tijd van één dienstperiode (eventueel voor onbepaalde tijd);
 - b. de tweede alinea te doen vervallen;
 - c. van de laatste alinea (welke alleen van betekenis is bij zending voor een bepaalde tijd) in de laatste regel het woord „toestemming" te vervangen door „zending";

al verder constaterende:

- 1 dat deputaten tot het onder A genoemde advies komen op grond van de overweging, dat, hoewel de Schrift meermalen spreekt van „herders die ... „in het midden der kudde" behoren te verkeren" (1 Petr. 5 : 1 en 2; Hand. 20 : 28), toch ook uit Gods Woord duidelijk is „dat „andere herders" niet temidden van een kudde verkeren", waarbij gewezen wordt op het voorbeeld van de apostelen (1 Petr. 5 : 1; Joh. 21 : 15-17) en de zogenoemde evangelisten, alsmede op het woord van onze Heiland in Joh. 10 : 16, dat veronderstelt dat „een onderherder van (de) grote Herder ook geroepen kan zijn tot de kudde te vergaderen hen, die nog niet tot de kudde behoren";
2. dat, „daar Christus werkelijk Herder is, de Vergaderaar, Beschermmer en Onderhouder der kudde, Hij Zijn Kerk heeft voorzien van ambtsdragers voor alle situaties (Ef. 4)", „wij telkens moeten vragen welke situatie in het geding is", en dat het „bij de arbeid onder de militairen gaat (om) de verzorging van de schapen der kudde en (om) het roepen van hen, die buiten zijn tot de kudde";
3. dat „een ambtsdrager voor deze dienst een herder en leraar kan zijn" die niet „in het midden der kudde" vertoeft, maar wel aan een bepaalde kerk dient verbonden te zijn, „die hem zendt voor deze arbeid onder deze militairen"
4. dat „van deze schriftuurlijke gedachtengang uitgaan de artikelen 6 en 7 van de K.O. in welke ook duidelijk van „zending" en van „gezonden zijn", zij het dan ook tot het daar genoemde speciale werk, gesproken wordt";

tenslotte constaterende:

dat de particuliere synode van Drenthe 1967 tegen de wijze van werken en het advies van deputaten het volgende heeft ingebracht:

- 1 a. dat aan de deputaten evenwel slechts was opgedragen een antwoord te geven op de vraag, of de figuur van die krijgsmachtspredikant kan worden aanvaard, „die voor onbepaalde tijd aan zijn dienstwerk in eigen gemeente (wordt) onttrokken", en „indien ja, op welke wijze is dat dan verantwoord te regelen?";
- b. dat deputaten evenwel „iets ter hand hebben genomen, dat hun niet was opgedragen", door verandering voor te stellen ter zake van het uitgangspunt van hun „lastgeefster", dat lag in de overweging dat „naar art. 14 K.O." een kerkeraad „zijn dienaar des Woords toestemming kan geven, zijn dienst in eigen gemeente te onderlaten voor de vervulling van de functie van krijgsmachtspredikant gedurende de tijd van één dienstperiode", terwijl deputaten nu ook voor het geval van die ene dienstperiode willen uitgaan van een zending naar analogie van art. 6 en 7 K.O.;
- c. dat deze handelwijze van deputaten niet juist is, omdat „geen kerk of kerkelijke vergadering langs de geordende weg deze zaak op het agendum ener generale synode heeft zoeken te brengen";
- 2 a. dat door deputaten „een gans andere figuur (wordt) geconstrueerd, dan die van de thans onder ons bekende krijgsmachtspredikant", een figuur, „die onder de vigerende bepalingen ook niet zal worden toegelaten (door de overheid), gezien art. 3 van de instructie voor legerpredikanten, dat uitdrukkelijk bepaalt, dat zij niet aan enig plaatselijk kerkgenootschap verbonden mogen zijn";

- b. dat „er thans reeds onderscheiden dienaren des Woords als legerpredikant fungeren naar de oude regeling", zodat, mocht de generale synode van Amersfoort-West, „onverhoopt toch besluiten tot het creëren van de kerkelijke krijgsmachtpredikant-nieuwe-stijl, dan vooraf te spreken (zou) zijn met diegenen die onder de tot heden geldende stipulatiën deze functie hebben aanvaard";
- c. dat het de vraag is of het „nog wel nodig is" een uitspraak te doen in de zaak die deputaten was opgedragen, „nu de hoofdlegerpredikant in het vervolg als regel alleen „jaarlingen" zal aantrekken";

van oordeel:

ten aanzien van de bezwaren van de particuliere synode van Drenthe met betrekking tot de werkwijze van deputaten,

1. dat het in deputaten niet kan worden gelaakt dat zij, die een principiële vraag hadden te beantwoorden, toen zij tot de overtuiging kwamen, dat niet aan de weg van art. 14 K.O., maar aan die naar analogie van art. 6 en 7 K.O. de voorkeur moest worden gegeven bij de regeling van de functie van de krijgsmachtpredikant, van deze overtuiging rekenschap hebben gegeven en dienovereenkomstig adviezen hebben voorgelegd aan deze synode;
2. dat hiertegen niet kan worden aangevoerd dat geen kerk of kerkelijke vergadering deze zaak op het agendum van een generale synode heeft zoeken te brengen, omdat de synode van Rotterdam-Delfshaven als meeste vergadering der kerken, naar de bevoegdheid haar gegeven, een studieopdracht gaf, waarbij niet vooraf was gebonden aan een principieel uitgangspunt en waarvan het resultaat moest worden gelegd op de tafel van deze synode;
3. dat deputaten voor de overtuiging die bij hen groeide, aansluiting konden vinden in de overweging van de synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 Acta artikel 230b, „dat het gebruik maken van de gelegenheid, die de overheid in vreedstijd biedt om het Woord Gods te doen uitgaan tot hen, die in militaire dienst zijn, in overeenstemming is met de roeping en taak der kerk";

voorts van oordeel:

aansluitend aan wat deputaten stellen,

1. dat de arbeid van hen, die het Woord Gods doen uitgaan tot hen die in militaire dienst zijn, een arbeid is, waarvan naar het Woord des Heren moet worden gezegd, dat ze geschiedt in het kader van de opdracht van de Christus, die Zijn gemeente vergadert, beschermt en onderhoudt (Zondag 21 H.C.);
2. dat de arbeid van hen die het Woord Gods doen uitgaan tot hen, die in militaire dienst zijn, niet los mag worden gezien van de opdracht aan de kerk des Heren tot de verkondiging van het Evangelie der zaligheid, en dat derhalve die arbeid ook dient te geschieden in verbondenheid aan de gemeente Gods, wat het best tot uiting kan worden gebracht door ambtelijke opdracht aan hem, die zich tot deze dienst begeeft, door een plaatselijke kerk;
3. dat het hierbij geen principieel verschil maakt of zij, die het Woord Gods doen uitgaan tot hen, die in militaire dienst zijn, voor een kortere of voor een langere tijd of zelfs voor onbepaalde tijd in deze arbeid bezig zijn;
4. dat het advies van deputaten ad hoc om de „zending" van krijgsmachtpredikanten te doen geschieden naar art. 6 en 7 K.O. bezwaar ontmoet, omdat de figuur, waarover het in die artikelen gaat, een andere is dan die van de krijgsmachtpredikant;

al verder van oordeel:

ten aanzien van de bezwaren van de particuliere synode van Drenthe tegen het advies van deputaten,

1. dat niet met zekerheid kan worden vastgesteld dat de overheid de figuur van de krijgsmachtpredikant, als door deputaten voorgesteld, niet zou aanvaarden, temeer omdat voor deze arbeid nu al gebruik wordt gemaakt van zulke predikanten, die, verbonden aan een eigen gemeente, naast de arbeid in die gemeente een deel van hun tijd besteden als krijgsmachtpredikant;
2. dat het aanbeveling zou verdienen een nieuwe regeling te dezer zake niet te laten gelden voor hen, die vóór de invoering daarvan reeds een functie als krijgsmachtpredikant hebben aanvaard, tenzij zijzelf en de kerk, waaraan zij verbonden zijn, in die regeling wensen te delen;

3. dat de hoofdlegerpredikant wel als regel heeft aanvaard, dat slechts „jaarlingen" zullen worden aangetrokken, maar dat het niet aangaat dáárom te stellen, dat een uitspraak in deze materie niet zou moeten worden gedaan, in de eerste plaats omdat op het standpunt, dat door deputaten wordt ingenomen, geen principieel onderscheid te maken is, dat verbonden is aan de tijdsduur van deze arbeid, en verder ook omdat ook nu nog door de hoofdlegerpredikant predikanten worden aangezocht om te dienen voor onbepaalde tijd, zulks vanwege het feit, dat niet altijd voldoende „jaarlingen" kunnen worden aangetrokken;

tenslotte van oordeel:

1. dat enerzijds niet vast staat dat de overheid bereid zal zijn de door deputaten voorgestelde figuur van krijgsmachtpredikant te aanvaarden, en anderzijds er vragen overblijven als: in hoever het feit dat deze krijgsmachtpredikant verantwoording schuldig is ten aanzien van de regeling van zijn werk aan de hoofdlegerpredikant zich verdraagt met een ambtelijke opdracht van zijn kerkeraad, en, indien de beantwoording van déze vraag daarvoor ruimte laat, hoe dan het toezicht van de kerkeraad op de arbeid van de krijgsmachtpredikant dient geregeld te worden;
2. dat aler een nieuwe regeling, gebaseerd op de hier als juist erkende uitgangspunten, kan ingaan er voldoende zekerheid dient verkregen te zijn met betrekking tot de beantwoording van de hierboven onder „tenslotte van oordeel" 1 genoemde vragen;

spreekt uit:

1. het advies van deputaten te aanvaarden in die zin, dat de onder „voorts van oordeel" I-4 genoemde principiële uitgangspunten als juist worden erkend;
2. het voorstel van deputaten onder „voorts constaterende" 2 B vooralsnog niet te aanvaarden;

en besluit:

1. deputaten dank te zeggen voor hun met ijver verrichte arbeid;
2. opnieuw deputaten te benoemen, met de volgende instructie:
 - a. zich bij de overheid (c.q. de hoofdlegerpredikant) te vergewissen van het standpunt dat zij inneemt (innemen) ten aanzien van hetgeen door deze synode inzake de krijgsmachtpredikant is uitgesproken;
 - b. zich te bezinnen op de vraag in hoever het feit dat deze krijgsmachtpredikant verantwoording schuldig is ten aanzien van de regeling van zijn werk aan de hoofdlegerpredikant zich verdraagt met een ambtelijke opdracht van zijn kerkeraad;
 - c. te onderzoeken op welke wijze het toezicht van de kerkeraad op de arbeid van de krijgsmachtpredikant dient geregeld te worden, indien de beantwoording van de onder b van deze instructie gestelde vraag daartoe de ruimte laat;
 - d. het resultaat van hun arbeid tenminste een jaar voor de aanvang van de eerstkomende generale synode ter kennis van de kerken te brengen;
 - e. de eerstkomende generale synode te dienen met rapport en advies terzake van de in deze materie te nemen besluiten;
3. aan deputaten volgens 2 hierboven te benoemen, een bedrag ter beschikking te stellen voor de te maken kosten ad f 300,-;
4. van deze uitspraak mededeling te doen aan:
 - a. de eerstkomende particuliere synoden van Drenthe en Utrecht;
 - b. de Contact-Commissie Gereformeerde Garnizoenskerken;
 - c. de Deputaten voor de Geestelijke verzorging van militairen.

B. De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

het financieel verslag van de penningmeester van deputaten benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, ter bestudering van de vraag of de positie van een legerpredikant voor onbepaalde tijd onder vredesomstandigheden aanvaardbaar is, (Acta artikel 572 sub 4);

constaterende:

- a. dat het beheer van de penningmeester van bovengenoemde deputaten gecontroleerd is en in orde bevonden werd;
- b. dat uit het financieel beheer van de penningmeester van deputaten bovengenoemd blijkt, dat er een saldo aanwezig is van f 56,90;

besluit:

de penningmeester van deputaten bovengenoemd br. I. Boersma, H. W. Mesdagstraat 19a, Groningen,

- a. te verzoeken het aanwezige saldo van f 56,90 te storten op de postrekening van de quaestor der synode;
- b. decharge te verlenen van zijn beheer, onder dankzegging van de door hem in deze verrichte arbeid.

C. De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

het rapport van deputaten voor de Geestelijke verzorging van militairen, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/1965;

constaterende:

1. dat deputaten de hun door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/1965 gegeven opdracht, zoveel in hun vermogen lag, getrouw en ijverig hebben uitgevoerd;
2. dat de Overheid bereid blijft voor de Geestelijke verzorging van de militairen krijgsmachtpredikanten aan te stellen;
3. dat de Contact-Commissie Gereformeerde Garnizoenskerken nog steeds voortreffelijk werk verricht voor de stimulering van de Geestelijke verzorging van de eigen militairen door de kerken;

overwegende:

1. dat het gebruik maken van de gelegenheid, die de Overheid biedt om het Woord Gods te doen uitgaan tot hen die in militaire dienst zijn, in overeenstemming is met de roeping en de taak der kerk;
2. dat bovendien de vervulling van deze taak in vreedstijd een noodzakelijke voorbereiding is voor de Geestelijke verzorging van militairen in oorlogsomstandigheden;

spreekt uit:

dat zij voor de arbeid van de Contact-Commissie Gereformeerde Garnizoenskerken erkentelijk is;

en besluit:

1. deputaten hartelijk dank te zeggen voor de door hen in trouw en ijver verrichte werkzaamheden;
2. opnieuw deputaten te benoemen voor de Geestelijke verzorging van militairen, met als opdracht:
 - a. als instantie te fungeren, waarbij de overheid advies kan inwinnen met betrekking tot de aanstelling van reserve-leger/luchtmacht-c.q. vlootpredikanten, een en ander in overleg met de betrokken kerken;
 - b. contact te zoeken met predikanten, geschikt en bereid voor de functie van reserve-leger/luchtmacht-c.q. vlootpredikant en deze, in overleg met de kerken, die ze dienen, voor te dragen bij de Overheid;
 - c. deze kerken en predikanten te dienen van advies inzake de regeling van de kerkelijke positie van de predikant gedurende zijn diensttijd als reserve-leger/ luchtmacht-c.q. vlootpredikant, voorshands overeenkomstig de door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 vastgestelde stipulatiën, terwijl de kerken worden geadviseerd zich in voorkomende gevallen met deputaten in verbinding te stellen;

- d. ten aanzien van hun arbeid contact te onderhouden met de Contact-Commissie Gereformeerde Garnizoenskerken en de Vereniging van Gereformeerde Reserve Legerpredikanten;
 - e. van hun arbeid aan de eerstkomende generale synode rapport uit te brengen en dit rapport aan de kerken toe te zenden tenminste een half jaar voor de aanvang van deze synode;
3. deputaten f 1.500,- ter beschikking te stellen voor de te maken kosten, van het beheer waarvan zij verantwoording zullen afleggen aan de eerstvolgende generale synode.

D. De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

het financieel verslag van de penningmeester van deputaten voor de Geestelijke verzorging van militairen, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/1965;

constaterende:

- a. dat het beheer van de penningmeester van bovengenoemde deputaten gecontroleerd is en in orde bevonden werd;
- b. dat uit het financieel beheer van de penningmeester van deputaten bovengenoemd blijkt, dat er een negatief saldo bestaat van f 4,93;

van oordeel:

- a. dat de penningmeester van deputaten bovengenoemd van zijn beheer kan worden gedechargeerd;
- b. dat het bedrag van f 4,93 alsnog aan de penningmeester van deputaten bovengenoemd dient te worden overgemaakt;

besluit:

- a. de penningmeester voor deputaten van de Geestelijke verzorging van militairen van zijn beheer te dechargeren, onder dankzegging voor de in dezen door hem verrichte arbeid;
- b. de quaestor van de synode opdracht te geven het verschuldigde bedrag te storten op postrekening 26.01.25 t.n.v. Joh.'s Flink te 's-Gravenhage;
- c. van het onder a en b beslotene kennis te geven aan de penningmeester van deputaten bovengenoemd, br. Joh.'s Flink, Sleedoornstraat 108, 's-Gravenhage.

Artikel 182.

Thans stelt de praeses de bespreking van het reeds gelezen rapport inzake samenspreking met de Christelijke Gereformeerde Kerken aan de orde. Hij heet ds. N. Bruin, een der deputaten, hartelijk welkom.

De discussie neemt de morgen- en middagvergadering in beslag. Ds. Joh. Francke dient een voorstel in, dat gesteund wordt door drs. D. Deddens, waarin gesteld wordt dat, nu niet voldaan is aan het dringend verzoek van de vorige generale synode om de verschillen niet langer aan te merken als beletselen voor het komen tot eenheid, en nu het oecumenisme aan Chr. Geref. zijde opdringt, het contact als beëindigd moet worden beschouwd, tenzij door de Christelijke Gereformeerde Kerken een andere weg wordt ingeslagen.

Een beslissing in deze zaak wordt opgeschort, opdat er gelegenheid zal zijn voor onderling beraad.

Artikel 183.

In de avondvergadering leest oud. W. Vos een nieuwe conceptbrief van commissie III, te richten aan The General Assembly of the Presbyterian Church in Korea, en vervolgens een herzien rapport van genoemde commissie inzake correspondentie met buitenlandse kerken (agendum V e).

De bespreking zal D.V. vrijdag worden gehouden.

Artikel 184.

In behandeling komt nu het rapport van commissie II over een bezwaarschrift van de classis Noord-Brabant/Limburg, d.d. 26 mei 1966 en voortgezet op 23 juni 1966, tegen de beslissing van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg van 9 juni 1966, om de afgevaardigden van genoemde classis niet toe te laten (agendum XI e).

Na enige bespreking aanvaardt de synode de voorstellen van de commissie met algemene stemmen. Buiten stemming bleven de afgevaardigden van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg en ds. C. van der Jagt, die destijds lid was van genoemde particuliere synode. Prof. Kamphuis adviseerde tot aanvaarding van de eerste vier onderdelen van de voorstellen, maar tegen aanneming van het vijfde.

Hierna wordt de zitting gesloten.

De besluiten van de synode worden vermeld in artikel 185.

Artikel 185.

Besluiten inzake bezwaarschrift classis Noord-Brabant/Limburg betreffende niet toelating ter particuliere synode

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een bezwaarschrift van de classis Noord-Brabant/Limburg, d.d. 26 mei 1966, in voortgezette vergadering bijeen op 23 juni 1966, „tegen de beslissing van de particuliere synode van Gereformeerde Kerken in Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, d.d. 9 juni 1966, om de afgevaardigden van (deze) classis niet tot deze synode toe te laten”;

waarin de classis meedeelt „zich door deze beslissing verongelijkt” te achten en aan deze synode verzoekt „uit te spreken, dat de particuliere synode deze uitspraak ten onrechte heeft gedaan. en dat ze dus niet voor vast en bondig behoort gehouden te worden”;

terwijl de classis ter nadere informatie als bijlagen doet toekomen:

Bijlage A. „Wegzendingsbesluit particuliere synode 9 juni 1966”;

Bijlage B. „Uitspraken classis Noord-Brabant/Limburg inzake „Breda” (d.d. 7-7-1965)”;

Bijlage C. bestaande uit de volgende stukken:

1. „Gedeelte Korte Notulen Constitueringsvergadering 16-12-'65”
2. „Ultimatieve brief 's-Hertogenbosch 6-1-'66”
3. „Antwoord van Breda d.d. 10-1-'66”
4. „Gedeelte Korte Notulen 10-2-'66”
5. „Antwoord van de classis op de eis van Den Bosch”;

I. constaterende:

dat de classis Noord-Brabant/Limburg van 25 mei 1966, in voortgezette vergadering bijeen op 23 juni 1966, in haar appèl „tegen de beslissing van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg van 9 juni 1966” sub I A het volgende aanvoert:

„Wat betreft constatering 1 van het besluit van de particuliere synode, mogen wij u verwijzen naar het besluit van de classis Noord-Brabant/Limburg d.d. 7-7-'65 (zie bijlage B), waarin de classis duidelijk de reden aangeeft, waaróm „de meerderheid van de kerkeraad ondanks alle aandrang geweigerd heeft de onvoorwaardelijke ondertekening van de Gereformeerde belijdenis in de drie Formulieren van Enigheid”, en waarin zij tevens de weg gewezen heeft aan beide Kerkeraden te Breda om tot herstel van de kerkelijke eenheid te komen”;

verder constaterende:

1. dat het „Wegzendingsbesluit particuliere synode 9 juni 1966” het volgende vermeldt:
„De op 26 mei te Eindhoven gehouden classis Noord-Brabant/Limburg had de predikanten G. van den Brink, M. Heemskerk en I. van Til en drie ouderlingen afgevaardigd. Een voorlopige classicale vergadering, die op 11 mei in 's-Hertogenbosch was gehouden, had de predikant en een ouderling uit 's-Hertogenbosch en twee ouderlingen uit Breda (kerkeraad Slingerland) afgevaardigd. Na een discussie die vrijwel de gehele morgen en middag in beslag nam, werd voorafgaande aan de constituering van de particuliere synode met II tegen I stem de volgende uitspraak gedaan:
„De vergadering van afgevaardigden uit het ressort Zeeland/Noord-Brabant/Limburg van de Gereformeerde Kerken in Nederland, op 9 juni 1966 bijeen te Breda om te komen tot constituering der particuliere synode, constateert” etc.,
2. dat het „Wegzendingsbesluit” vervolgens een drietal constateringen bevat en daarna aldus eindigt:

(zij) „overweegt: dat ter particuliere synode alleen aanvaard kan worden de afvaardiging van die kerkelijke vergadering, die metterdaad toont te handhaven de band aan de belijdenis als in alle artikelen en stukken der leer in alles overeenkomend met Gods Woord;
spreekt uit:

1. dat als wettige afvaardiging uit het ressort Noord-Brabant/Limburg ter particuliere synode aanvaard worden de afgevaardigden van de zgn. voorlopige classicale samenkomst van de kerken te Breda en 's-Hertogenbosch;
2. dat hiermee geenszins tekort wordt gedaan aan het recht van appèl op de generale synode";

tenslotte constaterende:

dat de eerste van het drietal constateringen, bedoeld onder „verder constaterende" 2, aldus luidt:
„dat in de kerk te Breda in het voorjaar 1965 een breuk is geslagen, die uitbrak op de grondslag van het kerkelijk samenleven, doordat de meerderheid van de kerkeraad ondanks alle aandrang geweigerd heeft de onvoorwaardelijke ondertekening van de Gereformeerde belijdenis in de Drie Formulieren van Enigheid als in alle artikelen en stukken der leer in alles overeenkomend met Gods Woord";

overwegende:

1. dat inzake het besluit van de classis Noord-Brabant/Limburg d.d. 7 juli 1965, waarnaar de classis van 26 mei 1966 verwijst in haar appèl sub I A (zie hier boven onder „constaterende"), door de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg d.d. 18 november 1965 is geoordeeld dat dit besluit ten onrechte is genomen, waarbij de particuliere synode overwoog o.m.: „door de weigering van ds. Smouter c.s. tot onvoorwaardelijke ondertekening van de Schriftuurlijke Gereformeerde Belijdenis in de Drie Formulieren is inderdaad de grondslag van het kerkelijk samenleven aangetast"; en waarbij de particuliere synode oordeelde, „dat de classis van de Gereformeerde Kerken in Noord-Brabant en Limburg ten onrechte de verzoeken van de brs. A. J. den Hooglander c.s. heeft afgewezen", welke verzoeken o.m. inhielden:
 - a. „met hen te constateren, dat ds. Smouter c.s. de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) hebben verlaten en het verband van de Gereformeerde Kerken in Nederland hebben verbroken";
 - b. „hen te erkennen en te aanvaarden als de wettige kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Breda"; terwijl de particuliere synode uitsprak, „dat de classis aan de verzoeken" „alsnog behoort te voldoen, en hun afgevaardigden met wettige credentie tot de classis behoort toe te laten";
2. dat deze generale synode het bezwaarschrift van de classis Noord-Brabant/Limburg d.d. 16 december 1965 tegen de oordelen en uitspraken van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg d.d. 18 november 1965 (zie „overwegende" 1) inzake de scheuring te Breda na uitvoerige constateringen en oordelen heeft moeten afwijzen;
3. dat de classis van 26 mei 1966 in haar appèl tegen de beslissing van de particuliere synode, d.d. 9 juni 1966, sub I A, geen nieuwe argumenten aanvoert, maar volstaat met een verwijzing naar het classisbesluit van 7 juli 1965;

van oordeel:

dat het door de classis in haar bezwaarschrift sub I A aangevoerde genoegzaam weerlegd is door de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg in haar oordelen en uitspraken van 18 november 1965, welke door deze generale synode tegen door genoemde classis bij haar ingebrachte bezwaren bevestigd zijn;

spreekt uit:

dat de classis in het door haar aangevoerde sub I A het bewijs niet heeft geleverd, dat haar verzoek dient te worden ingewilligd.

II. constaterende:

dat de classis in haar bezwaarschrift sub I B het volgende aanvoert:

„De particuliere synode constateert onder 2 „dat dientengevolge ook een breuk is ontstaan in de classis Noord-Brabant/Limburg, omdat deze classis de kerkeraad-Ds. K. C. Smouter c.s. als wettig bleef erkennen".

De juistheid van deze conclusie kan de classis niet aanvaarden omdat:

ten eerste de uitspraak van de particuliere synode d.d. 18 november 1965 inzake de breuk in de Gereformeerde Kerk te Breda geen recht deed aan de feitelijke gang van zaken, waarom de classis d.d. 7 juli 1965 deze uitspraak verwierp en ertegen in appèl ging bij uw vergadering;

ten tweede de particuliere synode wel poneert, dat de breuk in de classis ontstond als gevolg van de breuk te Breda, maar ten enen male verzuimt na te gaan, hóe het in de classis tot een breuk gekomen is (zie hierover Bijlage C.);

ten derde de particuliere synode voorbij gaat aan het feit, dat de classis de Kerkeraad-Ds. K. C. Smouter weliswaar als wettig bleef erkennen en hem daarom ook in haar vergadering aanvaardde, maar niet verzuimd heeft hem over zijn zonden en gebreken te vermanen. Tot uitsluiting kan eerst dan worden overgegaan, naar de mening van de classis, wanneer een kerk niet langer de merktekenen vertoont van een ware kerk van Christus en in gebreke blijft, aan het vermaan gehoor te geven";

verder constaterende:

dat het „Wegzendingsbesluit particuliere synode 9 juni 1966" (zie hier boven sub I, „verder constaterende" 1 en 2) in zijn door de classis in haar bezwaarschrift sub I B bedoelde tweede constatering aldus luidt:

„dat dientengevolge ook een breuk is ontstaan in de classis Noord-Brabant/Limburg, omdat deze classis de Kerkeraad-ds. K. C. Smouter c.s. als wettig bleef erkennen blijkens het aanvaarden van genoemde kerkeraad in haar vergadering";

overwegende:

1. dat het in het bezwaarschrift der classis sub I B ad „ten eerste" bedoelde appèl der classis d.d. 7 juli 1965 (in haar voortgezette zitting van 16 december 1965) tegen de uitspraak van de particuliere synode, d.d. 18 november 1965 door deze generale synode is afgewezen;
2. dat de classis in haar bezwaarschrift sub I B. ad „ten tweede" de particuliere synode het verwijt maakt, dat zij „ten enen male verzuimt na te gaan, hóe het in de classis tot een breuk gekomen is" en daarvoor verwijst naar Bijlage C, maar dat zij:
 - a. niet in rekening brengt, dat niet de particuliere synode, maar de constituerende vergadering, voorafgaande aan de particuliere synode, het door haar betwiste besluit heeft genomen;
 - b. niet in rekening brengt, dat deze constituerende vergadering wèl een reden aanvoert voor de breuk in de classis, nl. „omdat deze classis de kerkeraad-ds. K. C. Smouter c.s. als wettig bleef erkennen blijkens het aanvaarden van genoemde kerkeraad in haar vergadering";
 - c. zelf in gebreke blijft uit Bijlage C. (bevattende een vijftal stukken), waarnaar zij verwijst, aan te tonen, hoe het dan volgens háár oordeel in de classis tot een breuk is gekomen;
 - d. eveneens in gebreke blijft aan te tonen, dat de constituerende vergadering, in haar tweede constatering, voor de breuk in de classis ten onrechte de onder b bedoelde reden zou hebben aangewezen en deze reden ten onrechte zou hebben gebillijkt;
3. dat de classis in haar bezwaarschrift sub I B ad „ten derde" de tegenwerping maakt, dat ook zij de kerkeraad-ds. K. C. Smouter over zijn zonden en gebreken heeft vermaand, maar dat eerst tot uitsluiting kan worden overgegaan, wanneer een kerk niet langer de merktekenen vertoont van een ware kerk van Christus en in gebreke blijft aan het vermaan gehoor te geven; maar dat
 - a. de classis blijkens de uitspraken van de particuliere synode d.d. 18 november 1965 en van deze generale synode, deze zonden en gebreken niet in hun volle omvang heeft gezien en aangewezen en daarom voor haar deel voor de kerkeraad van Breda tot een verhindering is geweest om op tijd de volle omvang van zijn kwaad te zien en zich daarvan te bekere
 - b. de kerkeraad van Breda-ds. K. C. Smouter, voorzover blijken kan uit de stukken, die aan deze synode zijn voorgelegd, nog geen enkel blijk van bekering heeft gegeven en derhalve in gebreke is gebleven aan het vermaan gehoor te geven;

van oordeel:

1. dat het door de classis in haar bezwaarschrift sub I B ad „ten eerste" aangevoerde blijkens de uitspraken van deze generale synode inzake de scheuring te Breda geen grond oplevert om haar bezwaar te funderen;
2. dat het door de classis in haar bezwaarschrift sub I B ad „ten tweede" aangevoerde niet bewijst, dat de constituerende vergadering van de particuliere synode heeft verzuimd na te gaan, h e het in de classis tot een breuk gekomen is en derhalve evenmin een grond oplevert om haar bezwaar te funderen;
3. dat het door de classis in haar bezwaarschrift sub I B ad „ten derde" de voorbij ziet aan de volle omgang van het kwaad van de kerkeraad-ds. K. C. Smouter alsmede aan het feit, dat deze kerkeraad tot nu toe in gebreke is gebleven aan het vermaan gehoor te geven en dat derhalve ook hierin haar bezwaar geen fundering ontvangt;

spreekt uit:

dat de classis in het door haar aangevoerde sub I B het bewijs niet heeft geleverd, dat haar verzoek dient te worden ingewilligd.

III. constaterende:

dat de classis in haar bezwaarschrift sub I C het volgende aanvoert:

„Wat betreft constatering 3 van het besluit van de particuliere synode brengt de classis onder uw aandacht, dat de particuliere synode hier verzuimde zich een oordeel te vormen, of de Kerkeraad van 's-Hertogenbosch volgens de K.O. het recht had, zich stellend buiten het classisverband, tezamen met de Kerkeraad van Breda (p.a. br. Vonkeman) zich te formeren tot een voorlopige classis en zich als zodanig door middel van een afvaardiging te presenteren aan de particuliere synode";

verder constaterende:

dat het „Wegzendingsbesluit particuliere synode 9 juni 1966" (zie hier boven sub I „verder constaterende" I en 2) in zijn door de classis in haar bezwaarschrift sub I C bedoelde derde constatering aldus luidt:
„dat dientengevolge heden twee afvaardigingen van de kerken uit het ressort der classis Noord-Brabant/Limburg zich presenteren als wettige afvaardiging ter particuliere synode";

overwegende:

dat de derde constatering van de constituerende vergadering van de particuliere synode van 9 juni 1966 blijkens het woord „dientengevolge" gegrond is op de beide voorafgaande constateringen;

van oordeel:

dat door de classis niet is aangetoond, dat in de onder „overwegende" genoemde voorafgaande constateringen, door de constituerende vergadering tegen de K.O. is gesproken;

spreekt uit:

dat de classis in het door haar aangevoerde sub I C het bewijs niet heeft geleverd, dat haar verzoek dient te worden ingewilligd.

IV. constaterende:

dat de classis in haar bezwaarschrift sub II het volgende aanvoert:

„Als de particuliere synode overweegt, „dat ter particuliere synode alleen aanvaard kan worden de afvaardiging van die kerkelijke vergadering, die metterdaad toont te handhaven de band aan de belijdenis als in alle artikelen en stukken der leer in alles overeenkomend met Gods Woord", merkt de classis op, dat de particuliere synode ten enen male verzuimt, in deze overweging aan te tonen, dat de classis metterdaad de band aan de belijdenis als in alle artikelen en stukken der leer in alles overeenkomend met Gods Woord niet

handhaaft. De toelating van de Kerkeraad te Breda p.a. ds. K. C. Smouter kan in dezen nooit een argument zijn, zie onder I";

verder constaterende:

dat het besluit van de constituerende vergadering van de particuliere synode van 9 juni 1966 (zie hier boven sub I, „verder constaterende" 1 en 2) in zijn door de classis in haar bezwaarschrift sub II bedoelde overweging aldus luidt:

„dat ter particuliere synode alleen aanvaard kan worden de afvaardiging van die kerkelijke vergadering, die metterdaad toont te handhaven de band aan de belijdenis als in alle artikelen en stukken der leer in alles overeenkomend met Gods Woord";

Overwegende:

1. dat de classis metterdaad de roeping heeft de band aan de belijdenis als in alle artikelen en stukken der leer in alles overeenkomend met Gods Woord te handhaven krachtens de artikelen 44, 53 en 54 der kerkenordering en krachtens de beloften en afspraken bij het praeparatoir- en peremptoirexamen en in het Ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords;
2. dat de classis echter als wettig is blijven erkennen de kerkeraad-ds. K. C. Smouter ondanks diens volgehouden weigering tot onvoorwaardelijke ondertekening van de gereformeerde belijdenis in de Drie Formulieren van Enigheid als in alle artikelen en stukken der leer in alles overeenkomend met Gods Woord, en ondanks de uitspraken van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg d.d. 18 november 1965, die inmiddels tegen de bezwaren der classis bevestigd zijn door deze generale synode;

van oordeel:

1. dat de classis in gebreke is gebleven haar roeping te vervullen naar de artikelen 44, 53 en 54 van de kerkenordering ten aanzien van de kerkeraad- ds. K. C. Smouter c.s., toen deze weigerde en toen hij bleef weigeren de onvoorwaardelijke ondertekening van de gereformeerde belijdenis in de Drie Formulieren van Enigheid als in alle artikelen en stukken der leer in alles overeenkomend met Gods Woord, en daarin getoond heeft ook zelf niet te handhaven de band aan de belijdenis als in alle artikelen en stukken der leer in alles overeenkomend met Gods Woord;
2. dat de constituerende vergadering van de particuliere synode, d.d. 9 juni 1966, terecht heeft overwogen: „dat ter particuliere synode alleen aanvaard kan worden de afvaardiging van die kerkelijke vergadering, die metterdaad toont te handhaven de band aan de belijdenis als in alle artikelen en stukken der leer in alles overeenkomend met Gods Woord", aangezien ook zij voor haar deel aan de normen o.m. van de artikelen 44, 53 en 54 K.O. is gebonden bij de aanvaarding van de afvaardiging der mindere vergaderingen;

Spreekt uit:

dat de classis in het door haar aangevoerde sub II het bewijs niet heeft geleverd, dat haar verzoek dient te worden ingewilligd.

V. constaterende:

1. dat de classis in haar bezwaarschrift daarna nog het volgende als haar oordeel geeft:
„Gelet op het onder I en II genoemde, is de classis van oordeel, dat uitspraak I van de particuliere synode - „dat als wettige afvaardiging uit het ressort Noord-Brabant/Limburg ter particuliere synode de afgevaardigden van de z.g. voorlopige samenkomst van de kerken te Breda en 's-Hertogenbosch worden aanvaard" - inhoudt:
ten eerste dat de classis Noord-Brabant/Limburg buiten het Kerkverband wordt gesteld - waarbij niet ter zake doet, of dit de bedoeling is, ja dan neen.
ten tweede dat hieruit volgt, dat de classis Noord-Brabant/Limburg het recht ontzegd wordt, tegen een besluit van de particuliere synode te appelleren, met name door artikel 31 D.K.O. tot norm wordt gesteld.

Terwijl het recht van appèl met behoud van de rechtmatige plaats binnen het Kerkverband met name door Artikel 31 D.K.O. tot norm wordt gesteld. Hoewel de particuliere synode onder uitspraak 2 stelt „dat hiermede geenszins tekort wordt gedaan aan het recht van appèl op de generale synode“, kan dit, gelet op uitspraak I, niet anders bedoeld zijn dan als een erkennen van het recht van appèl met verlies van de rechtmatige plaats binnen het Kerkverband”;

2. dat de classis haar bezwaarschrift aldus beëindigt:
„Op grond van het bovenstaande kan de classis niet anders constateren, dan dat de particuliere synode:
ten eerste als rechter is opgetreden in eigen zaak,
ten tweede geheerst heeft over de classis Noord-Brabant/Limburg,
ten derde het recht van appèl, als in artikel 3I K.O. omschreven, niet op de juiste wijze gehonoreerd heeft;
en meent de classis derhalve alle redenen te hebben, zich verongelijkt te gevoelen, en verzoekt zij uw vergadering uit te spreken, dat de particuliere synode deze uitspraak ten onrechte heeft gedaan, en dat ze dus niet voor vast en bondig behoort gehouden te worden”;

overwegende:

dat hetgeen door de classis in het slot van haar bezwaarschrift wordt gesteld, noch in het voorafgaande door genoegzaam bewijs is gestaafd, noch door nieuwe bewijzen wordt gefundeerd;

van oordeel:

dat de classis voor haar mening „alle redenen te hebben zich verongelijkt te gevoelen“, geen enkele genoegzame grond heeft aangevoerd;

spreekt uit:

dat het verzoek der classis „uit te spreken, dat de particuliere synode deze uitspraak ten onrechte heeft gedaan, en dat ze dus niet voor vast en bondig behoort gehouden te worden“, niet kan worden ingewilligd;

en besluit:

hiervan mededeling te doen aan:

1. de eerstkomende classis Noord-Brabant/Limburg (Eindhoven)
2. de eerstkomende classis Noord-Brabant/Limburg ('s-Hertogenbosch)
3. de eerstkomende particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg.

Artikel 186.

Op VRIJDAG I SEPTEMBER 1967 wordt eerst gelegenheid gegeven voor beraad in de commissies, met name over de werkzaamheden van de volgende week.

Na heropening der vergadering om tien uur stelt de praeses opnieuw aan de orde een bespreking van de conceptbrief aan The Presbyterian Church in Korea. Oud. W. Vos, rapporteur, licht een voorgestelde wijziging toe. Tijdens de bespreking worden nog enkele veranderingen aan de commissie in overweging gegeven. De commissie zal zich hierover beraden. Dadelijk na de middagpauze zal een beslissing worden genomen.

Artikel 187.

Correspondentie met buitenlandse kerken

Thans wordt in bespreking gegeven het rapport van commissie III inzake correspondentie met buitenlandse kerken (agendum V e). Na brede discussie wordt het commissievoorstel aangenomen met algemene stemmen en met gunstig praeadvies van prof. Kamphuis. Ds. S. S. Cnossen bleef als deputaat buiten stemming.

Artikel 188 bevat het genomen besluit.

Artikel 188

Besluit correspondentie met buitenlandse kerken

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

1. het rapport van deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, Acta, artikel 222b besluit 5, met daaraan toegevoegde bijlagen;
2. een brief van deputaten voornoemd, als aanvulling op hun rapport, houdende mededeling dat nog bij hen is ingekomen een schrijven van ds. P. v. Gulp te Oldehove namens deputaten voor contact met The Presbyterian Church in Korea, benoemd door de particuliere synode van Groningen 15 juni 1966, met bijgevoegd rapport van hun werkzaamheden;
3. een schrijven van deputaten van Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika voor correspondentie met buitenlandse kerken, gedateerd 26 juli 1967, van de volgende inhoud:

„Generale Synode
Gereformeerde kerken in Nederland (vrijgemaakt)
Postbus 129, Amersfoort - Nederland.

Eerw. Voorsitter en Broeders,

Dit spijt mij dat die brief u laaie laat sal bereik. Ons was egter nie daarvan bewus dat u die Sinode sij laatste sitting op 15 Aug. 1967 begin. Ds. H. H. van der Linden het dit nou onder ons aandag gebring. Dit is vir mij 'n genoeë om die volgende besluit van die Sinode van die Geref. Kerk in Suid-Afrika, broederlijk onder u aandag te bring:

„Die Nasionale Sinode van die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika bied engere korrespondensie aan aan De Gereformeerde Kerken in Nederland (onderhoudende artikel 31 Kerkorde).

Reeds in 1955 het deputate van die Algemene Sinode tot die oortuiging gekom dat die genoemde kerke met die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika een is in kerkregering sowel as in leer.

U deputate is ook daarvan oortuig.

In die lig van die Sinodale besluit van 1961 is dit nou moontlik om met meer as één kerkverband in dieselfde land in engere korrespondensie te wees.

In 1955 was die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika met die Gereformeerde Kerke in Nederland in korrespondensie sonder om 'n oordeel te vel oor die geskilpunte met die Gereformeerde Kerke onderhoudende artikel 31 Kerkorde. Met hierdie aanbod van korrespondensie weerhou die Sinode homself daarvan om nou 'n oordeel te vel of as skeidsregter op te tree.

Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika gee dus niet toe aan die eis van Deputaten voor Correspondentie van genoemde kerken in hulle brief van 5 November 1963 waarin verbreking van korrespondensie met die Gereformeerde Kerke in Nederland („Sinodaal") as voorwaarde vir korrespondensie gestel word nie."

Met broedergroete

w.g. I.G. Lessing, Sekretaris-Penningmeester
Namens Deputate vir korrespondensie met
buitenlandse kerke";

- 4 een schrijven van de synode van The Free Reformed Churches of Australia gehouden 16/20 mei 1966 te Armadale, inzake de regels voor correspondentie;
 - 5 financiële verantwoording van de penningmeester van deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken, br. S. van Renssen te Utrecht;
- A. constaterende:
- I. a. dat deputaten de hun gegeven instructies voor een deel hebben uitgevoerd;
 - b. dat het verslag van hun ontvangsten en uitgaven, na gehouden controle, verantwoord gebleken is;
 - II. a. dat de Gereformeerde Kerk te Monte Alegre (Brazilië), hoewel klein in getal en momenteel zonder dienaar des Woords, levend in isolement, niettemin zeer actief is in haar zendings- en evangelisatiearbeid;

- b. dat Die Vrye Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika een oproep hebben gericht tot Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika, waarin gewezen wordt op
 1. „de schandelijke verontrechtiging van trouwe belijders sinds 1942;
 2. de afwijkingen in leer, dienst en tucht bij de synodaal Gereformeerde Kerken in Nederland”;
- c. dat de Nationale Sinode van Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika, gehouden te Potchefstroom 1967
 1. besloot correspondentie in engere zin aan te bieden, doch zonder toe te geven aan de eis der deputaten, gesteld in hun brief van 5 november 1963, waarin verbreking van correspondentie met de gebonden kerken in Nederland als voorwaarde van correspondentie gesteld wordt;
 2. niet is ingegaan op de argumenten die de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 in haar brief d.d. 15 juni 1965 aan Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika aanvoerde ter adstructie van haar uitspraak: „dat reeds in de correspondentie van Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika met de gebonden kerken in Nederland een onoverkomelijke hindernis gelegen is”;
- d. dat de synode van The Free Reformed Churches of Australia 1966 heeft besloten:
 - 1
 - a. het verzoek van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 de correspondentie te onderhouden naar de regels vastgesteld door de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/'59 Acta artikel 100, besluit sub 3, in te willigen;
 - b. een laatste appèl te doen op „Uw synode om alsnog op de door onze Synode Launceston 1964 geleverde argumenten in te gaan”;
 2. deputaten te benoemen om „te onderzoeken of The Free Reformed Churches of Australia ook geroepen en in staat zijn de Koreaanse Presbyteriaanse kerken te erkennen als buitenlandse zusterkerken en op grond daarvan correspondentie aan te gaan”;
- e. dat de generale synode van The Canadian Reformed Churches gehouden van 4 tot 24 november 1965 te Edmonton, heeft besloten:
 1. deputaten te benoemen voor contact met The Orthodox Presbyterian Church en aan de eerstkomende synode van deze kerk verzocht hetzelfde te willen doen ten opzichte van The Canadian Reformed Churches;
 2. vier deputaten te benoemen met de opdracht: „Met de contactcommissie van de Christian Reformed Church na te gaan hoe hun en onze kerken met elkaar op het fundament van de apostelen des Lams de eenheid der Kerk in de enigheid des geloofs en der kennis van de Zone Gods dienen aan te gaan en te onderhouden
en
daarom met genoemde commissie de concrete situatie, zoals die mee door „de van de zijde van de generale synode van The Canadian Reformed Churches" genoemde verschillen bepaald is, te toetsen aan de Drie Formulieren van Enigheid”;
 3. dat predikanten, „die dienen of gediend hebben in kerken met welke de Canadian Reformed Churches (wel) correspondentie hebben, tot de dienst in een der kerken kunnen worden toegelaten, indien zij zich (o.m.) onderwerpen aan een colloquium doctum, dat inzonderheid gaan zal over de Gereformeerde leer en kerkregering”, Acta artikelen 39 en 46, 1965;

B. voorts constaterende:

ten aanzien van de contactoefening tussen onze kerken en The Christian Reformed Church (U.S.A.):

1. dat de in de Acta van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/ '65 artikel 370b sub 2 genoemde brief bij de contactcommissie van The Christian Reformed Church te laat binnenkwam om nog aan haar synode 1965 te kunnen worden voorgelegd;
2.
 - a. dat deputaten met betrekking tot het „alles uitvoerig voorleggen”, zoals genoemd onder 2 sub e van artikel 370b van de hiervoor genoemde Acta, hun schriftelijk gegeven belofte niet zijn nagekomen, nl. om uitvoerige toelichting te zullen geven bij de brief, d.d. 7 juni 1965, aan de contactcommissie van The Christian Reformed Church;
 - b. dat het contact beperkt is gebleven tot mondelinge samensprekingen tussen deputaat br. F. J. Kerkhof en deputaten van The Christian Reformed Church, waarvan wel een resumé is opgemaakt, doch dat ook deze besprekingen niet hebben geresulteerd in enig uitvoerig officieel stuk van onze deputaten, hetwelk zou hebben kunnen dienen op een synode van The Christian Reformed Church;
 - c. dat aan deputaat br. F. J. Kerkhof een afschrift is ter hand gesteld van artikel 84 van de handelingen van de synode 1966 van The Christian Reformed Church, luidende:

„synod authorizes its committee on Inter-Church Relations to continue discussions with the Gereformeerde Kerken (onderhoudende K.O. art. 31)“;

van oordeel:

dat de wijze waarop het contact met The Christian Reformed Church door deputaten is geoefend, niet in overeenstemming is geweest met het besluit van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, Acta artikel 370b, 1 en 2 sub e;

C. tenslotte constaterende:

- a. dat in het rapport van deputaten geen melding wordt gemaakt van enig officieel contact met ds. R. Hashimoto te Kobe in Japan, zoals bedoeld in de bijzondere opdracht door de synode van Rotterdam Delfshaven 1964/'65 hun verstrekt; Acta artikel 222b IIa;
- b. dat het rapport van deputaten echter wel melding maakt van een briefwisseling tussen enerzijds de brs. F. J. Kerkhof te Rijswijk en G. J. van der Mark te Eindhoven en anderzijds ds. R. Hashimoto te Kobe in Japan, doch dat daaruit niet blijkt dat deputaten de mogelijkheid hebben onderzocht van correspondentie met deze kerken naar de aangenomen orde van Amsterdam 1936, Acta artikel 122;

van oordeel:

dat deputaten hebben nagelaten zich ervan op de hoogte te stellen welke belijdenis en kerkenorde The Christian Reformed Church in Japan heeft aanvaard;

besluit:

A. deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 te dechargeren met dank voor de door hen verrichte arbeid, voor zover deze overeenkwam met de hun gegeven instructie;

B. opnieuw deputaten te benoemen

I. met de volgende instructie:

- a. het contact te onderhouden met die kerken in het buitenland, die met De Gereformeerde Kerken in Nederland in correspondentie staan, te weten:
The Canadian Reformed Churches,
The Free Reformed Churches of Australia,
De Gereformeerde Kerk te Monte Alegre in Brazilië,
Die Vrye Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika,
volgens de regels vastgesteld door deze generale synode, Acta artikel 176;
- b. contact te zoeken met andere kerken in het buitenland, met welke de mogelijkheid van correspondentie mag worden vermoed, teneinde deze mogelijkheid nader te onderzoeken en een eventuele verwerkelijking daarvan naar de aangenomen orde (vgl. Acta generale synode van Amsterdam 1936, artikel 122 en Berkel en Rodenrijs 1952, artikel 56 overweging sub 3) voor te bereiden;
- c. bij deputaten binnengekomen Acta van de synoden der corresponderende kerken te onderzoeken en over voor De Gereformeerde Kerken in Nederland van belang zijnde besluiten aan de volgende generale synode te rapporteren en eventueel te adviseren;
- d. de hun ter beschikking te stellen exemplaren van de Acta dezer synode met een begeleidende brief te verzenden aan de onder a genoemde kerken;
- e. eventueel - onverminderd het door de generale synode van Dordrecht 1893, Acta artikel 155 sub 5 bepaalde - De Gereformeerde Kerken in Nederland, indien zich daartoe een geschikte gelegenheid voordoet en zonder dat daaraan grote kosten verbonden zijn, te (doen) vertegenwoordigen op de meeste vergaderingen van de kerken onder a genoemd;
- f. eventueel de volgende generale synode van advies te dienen naar aanleiding van bij hen ingekomen stukken;

- g. het archief met betrekking tot de correspondentie met buitenlandse kerken zorgvuldig te onderhouden;
- h. van al hun handelingen rapport uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode, en hun rapport tevens aan de kerken toe te zenden;

II. en met de volgende bijzondere opdrachten:

- a. aan deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken van Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika mede te delen, in antwoord op hun brief d.d. 26 juli 1967 aan deze generale synode, dat de door de Nationale Sinode te Potchefstroom 1967 ons aangeboden correspondentie in engere zin niet in overweging kan worden genomen zo lang Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika niet in bondige besluiten positie kiest in de geloofsstrijd die De Gereformeerde kerken te voeren hadden om waarlijk gereformeerde kerken te kunnen en te mogen blijven; dat het voorts in deze synode te laken is, dat zij de argumenten die de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 ter ondersteuning van haar uitspraak: „dat reeds in de correspondentie van Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika met de gebonden kerken in Nederland een onoverkomelijke hindernis voor het voeren van correspondentie gelegen is" aanvoerde, eenvoudigweg terzijde geschoven heeft; temeer te laken, wijl juist correspondentie in engere zin de corresponderende kerken verplicht regelmatig te onderzoeken of de buitenlandse kerken aan de gereformeerde belijdenis en kerkregering trouw blijven;
- b. aan deputaten van The Free Reformed Churches of Australia te verzoeken van de resultaten van hun onderzoek naar de mogelijkheid van correspondentie met The Presbyterian Church in Korea regelmatig mededeling te doen zo mogelijk met toezending van afschriften van de door die deputaten gevoerde correspondentie;
- c. aan deputaten van The Canadian Reformed Churches te verzoeken van de ontwikkeling en van de eventuele resultaten van het onderzoek naar de mogelijkheid van contact met The Orthodox Presbyterian Church regelmatig mededeling te doen;
- d. aan de onder A constaterende II c sub 2 bedoelde vier deputaten van The Canadian Reformed Churches het verzoek te richten van alle besprekingen en van de briefwisseling met de contactcommissie van The Christian Reformed Church telkens in voorkomend geval een resumé en/of afschrift te verstrekken; en met hen in schriftelijk contact te blijven, teneinde elkander in deze zaak zonedig direct van dienst te kunnen zijn;
- e. gelet op de opdracht door de synode 1966 van The Christian Reformed Church, Acta artikel 84, verstrekt aan haar contactcommissie (zie B voorts constaterende 2c), zich opnieuw met deze commissie schriftelijk in verbinding te stellen, teneinde
 1. kennis te verkrijgen van de overwegingen die geleid hebben tot voornoemde opdracht;
 2. alle gevraagde en eventueel door hen zelf nodig geachte inlichtingen schriftelijk te verstrekken, opdat genoemde contactcommissie in staat is aan de eerstvolgende synode van The Christian Reformed Church (U.S.A.) alle toelichtingen te kunnen geven die haar nog mochten ontbreken tot het rechte verstaan van de brief die de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 d.d. 7 juni 1965, aan genoemde contactcommissie zond;
 3. van deze briefwisseling afschriften te zenden aan deputaten van The Canadian Reformed Churches hierboven onder II d genoemd;
- f. alsnog schriftelijk in te gaan op de brief van ds. R. Hashimoto te Kobe in Japan van The Christian Reformed Church in Japan, in dier voege, dat allereerst informatie wordt verkregen welke belijdenis en kerkorde The Christian Reformed Church in Japan heeft aanvaard; vervolgens na te gaan of het gevraagde contact te verwerklijken is;
- C. aan deputaten te verzoeken het tegoed in kas groot f 110,77 over te laten schrijven op postrekening 1276873 t.n.v. de penningmeester generale synode Amersfoort-West, Noordewierweg 199, Amersfoort, en aan nieuw te benoemen deputaten een bedrag van f 1.500,- ter beschikking te stellen als voorschot voor de door hen te maken onkosten;
- D. aan de scriba der synode op te dragen vijf exemplaren van de Acta dezer synode ter beschikking te stellen van deputaten, opdat zij kunnen voldoen aan wat in hun instructie onder B I d van hen gevraagd wordt;
- E. van deze besluiten kennis te geven aan:

1. te benoemen deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken, met toezending aan iedere primus- en secundusdeputaat van een exemplaar van deze besluiten, benevens een exemplaar van het werkrapport van commissie III;
2. de archiefbewarende kerk.

Artikel 189.

Concept-brief Korea

Na de etenspauze krijgt oud. W. Vos het woord om namens commissie III nog enkele wijzigingen voor te stellen in de brief aan The Presbyterian Church in Korea (agendum Ve en XVII k). Vervolgens wordt de tekst van deze brief met algemene stemmen aanvaard. Bovendien krijgt de commissie volmacht enig bewijsmateriaal voor het in de brief gestelde te verzamelen en als bijlage te voegen bij de nu aanvaarde brief. Er wordt gestipuleerd dat deze bijlage zal uitgaan van de commissie met volmacht van de synode. De tekst van de brief is opgenomen in artikel 190.

Artikel 190.

Brief aan The General Assembly of the Presbyterian Church in Korea

The General Assembly of
the Presbyterian Church in Korea,
P.O. Box 190 - PUSAN - KOREA.

Geliefde broeders in de Here,

Met blijdschap vernamen wij dat The Presbyterian Church in Korea correspondentie begeert aan te gaan met De Gereformeerde Kerken in Nederland, die thans nog te Amersfoort-West in synode bijeen zijn.

Wij verheugen ons er tevens over dat er reeds enige contacten zijn met uw kerk, onder meer doordat enkelen van uw predikanten colleges volgen aan de Theologische Hogeschool van onze kerken te Kampen.

In dit verband mogen wij ook herinneren aan de hartelijke ontmoeting die wij op een der zittingen van onze huidige synode mochten hebben in onze Here Jezus Christus met ds. Chah, de heer Yang en professor Kim.

Wij hebben van uw kerk goede dingen mogen horen. Wij vernamen dat zij in veel vervolging gedurende de Japanse bezetting en in allerlei moeite ook daarna standvastig mocht blijven in het geloof en onverzwakt heeft vastgehouden aan de belijdenis van de waarheid die in Christus Jezus is. Wij houden ons er van overtuigd, dat u dat ook wilt doen in deze tijd, gelijk ons daaruit gebleken is, dat uw kerk, evenals de onze, iedere verbinding met de Wereldraad van Kerken heeft afgewezen en tevens een open oog heeft voor de gevaren die verbonden zijn aan het lidmaatschap van de I.C.C.C.

Uw begeerte correspondentie aan te gaan met onze kerken heeft bij ons sterke weerklank gevonden. Wij vertrouwen dat u zulk een correspondentie zoekt, die gebaseerd is op de eenheid van belijdenis en kerkregering, in overeenstemming met het Woord van God.

Wij willen daarbij in rekening brengen dat de belijdenisgeschriften en kerkenordening bij u anders zijn dan bij ons.

Bij u: de Westminster Confession en de Westminster Catechismi, op welke geschriften ook uw kerkregering is afgestemd. Bij ons: de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus en de Leerregels van Dordrecht, met als regels voor het kerkelijk samenleven de Kerkenordening van De Gereformeerde Kerken in Nederland.

Zal deze correspondentie een levend karakter dragen, dan zal de regeling ervan er op gericht moeten zijn, dat uw en onze kerken elkander over en weer dienen met de schatten en gaven, die onze verhoogde Heiland u en ons in de loop der historie geschonken heeft en schenken wil om te bewaren het pand dat ons is toevertrouwd tot op de dag van Christus' wederkomst.

Met het oog daarop willen wij gaarne, alvorens ten aanzien van deze correspondentie tot een beslissing te komen, u wijzen op de onaanvaardbaarheid van het lidmaatschap van en de deelname aan de „Gereformeerde Oecumenische Synode“, die in 1968 te Amsterdam zal vergaderen, waarbij de ten onrechte zich zo noemende Gereformeerde Kerken als ontvangende kerken optreden en waar ook uw kerk, volgens een door uw vorige synode genomen besluit, vertegenwoordigd zal zijn.

U zult op die „Gereformeerde Oecumenische Synode“ geen afgevaardigden van onze kerken ontmoeten. Onze synode, gehouden te Amersfoort 1948, besloot namelijk de uitnodiging tot deelname aan de „Gereformeerde Oecumenische Synode“ van 1949, gehouden te Amsterdam, van de hand te wijzen.

De situatie is immers zo, dat de zich zo noemende Gereformeerde Kerken in Nederland, die zulk een grote plaats hebben in de „Gereformeerde Oecumenische Synode“, niet trouw gebleven zijn aan het Woord van God, zoals dit door de kerken der Reformatie in de 16e eeuw en daarna is beleden.

In 1942-1943 zijn door de toenmalige generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland een aantal uitspraken gedaan, onder meer over het verbond Gods en de doop. Deze uitspraken hebben in die kerken grote beroering verwekt, omdat daardoor de vastheid van Gods verbond en Zijn beloften, in de doop aan ons betekend en verzegeld, werd aangetast.

De synode verklaarde het voor ongeoorloofd, iets te leren, dat met deze leeruitspraken niet ten volle in overeenstemming was. De hoogleraren Greijdanus en Schilder en vele predikanten en ouderlingen, die terwille van het Woord Gods deze leer niet konden en mochten aanvaarden, werden wederrechtelijk uit hun ambt ontzet.

Christus echter heeft hen en vele anderen met hen verwaardigd trouw te blijven aan de belijdenis der waarheid en aan de rechte kerkregering, en daarin te blijven de wettige voortzetting van De Gereformeerde Kerken in Nederland.

De kerken, die ons uitwierpen, noemen zich nog wel De Gereformeerde Kerken in Nederland, maar ze zijn deze naam niet meer waardig, omdat zij de grondslag der Schrift hebben verlaten. Dat zij niet meer staan voor de waarheid van de Schrift, is duidelijk te zien. Leidinggevende hoogleraren in de theologie aan de Theologische Hogeschool hunner kerken en aan de Vrije Universiteit, en hun naaste medewerkers, alsook bedienaren van het Goddelijke Woord, verbreiden openlijk en ongestraft schriftcritische leringen welke in de Kerk des Heren onverdraaglijk zijn en ook steeds geweest zijn. Eveneens dragen ze ongestraft beschouwingen uit met betrekking tot de leer der verkiezing en verwerping welke in strijd komen met de door ons aangenomen confessie (de Dordtse Leerregels) en eveneens met de door u aangenomen belijdenis (Westminster Confessie Chapt. III). Dat alles is mede gevolg van het feit dat de belijdenis der waarheid in het midden van die kerken niet meer ten volle wordt gehandhaafd. Wij zijn bereid u van het vorenstaande duidelijk bewijsmateriaal te geven.

De synode van de genoemde kerken staat thans voor een beslissing of zij de uitspraak van de vroegere synode van Assen 1926 inzake de zintuiglijk waarneembare bijzonderheden van het paradijs nog kan handhaven. Door velen in deze kerken wordt er op aangedrongen deze uitspraak voor vervallen te verklaren. Het is te verstaan, dat in deze kring bepaalde evolutietheorieën steeds meer aanhangers vinden.

Voorts vertoont zich in deze kerken een steeds sterker wordende aandrang tot aansluiting bij de Wereldraad van Kerken. Volgens haar laatstgehouden synode bestaat hiertegen geen principieel bezwaar. Genoemde kerken zijn trouwens aangesloten bij de Nederlandse Zendingsraad, die deel uitmaakt van de Internationale Zendingsraad. Zij werken via dit orgaan volop mee in de actie van de Wereldraad van Kerken.

Broeders, deze dingen schrijven wij u niet om onze eigen voortreffelijkheid naar voren te brengen en de zich zo noemende Gereformeerde Kerken zo zwart mogelijk af te schilderen. Het is onze bedoeling u duidelijk te maken, waarom het aan onze kerken onmogelijk is deel te nemen aan de „Gereformeerde Oecumenische Synode“. Wij kunnen en wij mogen nooit aan één synodetafel zitten met kerken, die zo openlijk de weg van Gods Woord hebben verlaten, en trouwe belijders hebben vervolgd. Wij zijn het ook niet alleen, die op grond van de Schrift ons tegen deze ontrouwe kerken keren. Door anderen, b.v. uit de Orthodox Presbyterian Church in Noord-Amerika, is reeds ernstige bezorgdheid uitgesproken ten aanzien van de koers, die de zich noemende Gereformeerde Kerken in Nederland thans volgen.

Het is onze overtuiging, dat u, broeders in Christus in Korea, wanneer u dit alles overweegt en tot u laat doordringen, op uw besluit inzake toetreding tot de „Gereformeerde Oecumenische Synode“ zult terugkomen.

In de „Gereformeerde Oecumenische Synode“ is vorige jaren bovendien de vraag aan de orde geweest omtrent al- of niet-aansluiting bij de Wereldraad van Kerken. Verwacht zou mogen worden, dat een vergadering die zichzelf als gereformeerd aandient, éénstemmig zou zijn in de afwijzing van het lidmaatschap van de Wereldraad van Kerken. Uit de Acta blijkt echter, dat die eenstemmigheid er niet is. Ook in die „synode“ zijn deelnemers, die tevens aangesloten zijn bij de Wereldraad van Kerken en/of die aansluiting bepleiten. Nu bij de zich zo noemende Gereformeerde Kerken in Nederland in de loop van de laatste jaren de drang naar aansluiting bij die Wereldraad van Kerken steeds sterker wordt, bestaat het levensgrote gevaar, dat zij de „Gereformeerde Oecumenische Synode“ als springplank gebruiken naar de Wereldraad van Kerken.

Broeders, uw en onze kerken hebben de roeping op elkander toe te zien, opdat we ons niet laten meeslepen in de maalstroom, die ons zou afvoeren van het geloof, dat eenmaal den heiligen overgeleverd is (Judas: 3), en voor de handhaving waarvan ook uw kerk in Korea zulk een zware strijd heeft moeten voeren.

Het zou ons verheugen wanneer uw vergadering door een hernieuwde besluitvorming onze bezwaren zou wegnemen en zo de weg geopend zou worden naar een nauwer contact tussen uw kerk en onze kerken. Onze synode zou gaarne zien, dat u dit schrijven bij voorrang op uw eerstkomende generale synode zoudt willen behandelen, opdat uw antwoord ons nog kan bereiken, voordat wij onze zittingen beëindigen. Moge de Here u bij uw beraadslagingen en besluitvorming leiden door Zijn Geest en Woord,

met hartelijke broedergroeten,
namens de generale synode van De Gereformeerde Kerken
in Nederland, vergaderd te Amersfoort-West in 1967, enz.

Artikel 191.

Appèl raad gereformeerde kerk te Eindhoven

De praeses geeft aan ds. D. van Houdt gelegenheid het rapport te lezen van commissie II inzake een appèl van de raad van de gereformeerde kerk te Eindhoven, gedateerd februari 1967, „aan de besluiten van de particuliere synode van het Zuiden d.d. 18 november 1965" (agendum XI c).

De commissie stelt voor aan de raad van de gereformeerde kerk te Eindhoven een brief te zenden in antwoord op dit appèl. Na gehouden bespreking wordt met algemene stemmen besloten de voorgestelde brief te verzenden. De afgevaardigden van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg bleven buiten stemming.

De brief luidt als in artikel 192 volgt.

Artikel 192.

Weleerwaarde en eerwaarde heren en broeders,

De generale synode bovengenoemd heeft kennis genomen van uw appèl, d.d. februari 1967, naar aanleiding van de door u vermelde uitspraak, die de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg deed op haar vergadering van 18 november 1965.

U verzoekt de synode:

1. uit te spreken dat de door de raad van de gereformeerde kerk te Eindhoven gevoerde beleidslijn gereformeerd en derhalve binnen het kerkverband aanvaardbaar is;
2. terzake het conflict te Breda niet dusdanige besluiten te nemen, waarvan, gezien uw in uw appèlschrift afgelegde uitvoerig gegeven verklaring, duidelijk moet zijn naar uw oordeel, dat de kerkeraad die om des gewetens wil niet zal kunnen uitvoeren.

Wat betreft uw eerste verzoek:

De synode heeft kennis genomen van de door u „gevoerde beleidslijn", die, in uw eigen bewoordingen aldus in het kort kan worden omschreven: „We achtten het daarom verantwoord in de gegeven situatie beide groepen in Breda op broederlijke wijze binnen het verband van de Geref. Kerken tegemoet te treden en in deze weg naar ons vermogen er toe bij te dragen, dat de achter de scheuring liggende vragen op Christelijke wijze worden doorgesproken en de moeilijkheden tot een godzalige oplossing worden gebracht".

De synode is van oordeel, dat het niet tot de taak van een generale synode behoort een oordeel uit te spreken over of goedkeuring te hechten aan het beleid of de beleidslijn van een kerkeraad, behalve wanneer zulk een beleid of beleidslijn betrokken is in een aan de generale synode conform artikel 31 K.O. voorgelegd bezwaarschrift. Maar in geen geval zoals in uw appèlschrift geschiedt. De synode kan derhalve aan uw eerste verzoek niet voldoen.

Wat betreft uw tweede verzoek:

De synode heeft, zoals u bekend zal zijn, reeds besluiten genomen terzake van het conflict te Breda. De bedoelde besluiten worden u bijgaand in afschrift toegezonden.

De synode bidt u toe, dat u in onderworpenheid aan het Woord van God en in gebondenheid aan de Drie Formulieren van Enigheid en aan de Kerkenordening dit antwoord zult overwegen en aanvaarden.

Met hartelijke broedergroet,
namens de generale synode, enz.

Artikel 193.

„Publiek geschrift" van br. J. C. v. d. Akker en br. P. de Vries

Ds. W. Vreugdenhil leest thans een rapport van commissie I inzake een aan de synode gericht „publiek geschrift" van de brs. J. C. van den Akker te Hilversum en P. de Vries te Voorburg betreffende de leer van het verbond (agendum XVI e). Tijdens de bespreking wordt een tegenvoorstel ingediend door ds. S. S. Cnossen van de volgende inhoud: „De generale synode besluit naar aanleiding van het in het appèl van de brs. J. C. v. d. Akker en P. de Vries aan haar voorgelegde te onderzoeken of curatoren terecht de aan hen voorgelegde klacht over het onderwijs van prof. C. Veenhof voor kennisgeving hebben aangenomen".

Dit voorstel wordt gesteund door de broeders H. de Jong en J. D. Venema. Nadat over dit tegenvoorstel een bespreking is gehouden, wordt het verworpen met 26 stemmen tegen, 4 stemmen vóór en één onthouding.

Het commissievoorstel wordt aangenomen met 22 stemmen vóór, 5 tegen en vier onthoudingen.

In artikel 194 volgt de tekst van het genomen besluit.

Artikel 194.

Besluit inzake „publiek geschrift" van br. J. C. v. d. Akker en br. P. de Vries

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een aan de generale synode gericht „publiek geschrift" van de brs. J. C. van den Akker te Hilversum en P. de Vries te Voorburg, d.d. 30 maart 1967, met een aantal bijlagen die als documentatie moeten dienen, in welk geschrift deze broeders uiting geven aan hun bezwaar tegen een huns inziens onschriftuurlijke verbondsleer, welke o.a. door prof. C. Veenhof zou worden aangehangen, doch waarvoor de gehele Theologische Hogeschool verantwoordelijk wordt gesteld;

constaterende:

dat adressanten hun geschrift publiek hebben gemaakt door het in bijna gelijklopende vorm tegelijk (blijkens de adressering daarvan aan andere kerkelijke vergaderingen aan de synode) toe te zenden: „Aan alle Gereformeerde Kerken in Nederland, en al haar leden, aan de eerstkomende vergadering van elke particuliere synode dezer kerken, aan het college van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland, te Kampen, aan alle deputaten-curatoren afzonderlijk, aan de academische senaat van genoemde school der kerken, aan alle hoogleraren en lectoren van deze school, aan alle studenten van deze school, aan de deputaten-financieel van de School der kerken, aan allen, die in deze brief met bijlagen met name zijn genoemd, aan alle redacties van bladen, die deze brief met bijlagen ontvangen, aan alle overige vergaderingen en personen, die deze brief ontvangen";

hierbij van oordeel:

dat deze handelwijze, waarbij een ingrijpende aanklacht tegen het onderwijs van een der hoogleraren aan de Theologische Hogeschool te Kampen op grote schaal publiek wordt gemaakt, ernstige afkeuring verdient;

voorts constaterende:

dat adressanten in hun geschrift wel spreken van een bepaalde taak, welke de generale synode in de door hen aan de orde gestelde zaak zou hebben, doch ten aanzien van hun klacht niet concreet en duidelijk omschreven hebben wat hun eigenlijke verzoek aan de synode is;

hieromtrent van oordeel:

dat reeds daarom behandeling van het geschrift van adressanten wel uiterst moeilijk zou zijn;

overwegende:

dat in artikel 5 van het „Reglement voor de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland, te Kampen" is bepaald: „De curatoren oefenen toezicht op de belijdenis van de hoogleraren en lectoren, opdat alles uit hun onderwijs geweerd blijve, wat afbreuk zou doen aan de belijdenis der Kerken", en in artikel 4 tweede alinea van de „Instructie voor de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland, te Kampen" de taak van de curatoren o.a. als volgt wordt omschreven: „De curatoren houden toezicht op de hoogleraren en lectoren, opdat alles uit hun onderwijs geweerd blijve, wat zou afwijken van de Heilige Schrift of inbreuk maken op de belijdenis der kerken";

daarom van oordeel:

dat adressanten zich met hun klacht, maar dan op de rechte wijze, hadden kunnen wenden tot deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool, die met het toezicht op de belijdenis van de hoogleraren en lectoren belast zijn;

spreekt uit

dit „publieke geschrift" van adressanten niet verder in behandeling te nemen;

en besluit:

hiervan kennis te geven aan adressanten.

Artikel 195.

De synode besluit de volgende week haar openbare vergaderingen niet voort te zetten, teneinde enkele commissies in de gelegenheid te stellen de commissoriale arbeid te voltooien.

Na een kort woord van afscheid sluit de praeses deze laatste zitting in de elfde synodeweek.

TWAALFDE SYNODE-WEEK 12 TOT 15 SEPTEMBER 1967

Artikel 196.

De synode hervat haar zittingen op DINSDAG 12 SEPTEMBER 1967.

De praeses, drs. D. Deddens, opent de vergadering en houdt appèlnominaal. Oud. C. de Jonge, voor het eerst ter vergadering, betuigt door op verzoek van de praeses op te staan, instemming met de belijdenis. Hierna gaat de synode in comitégeneraal.

Artikel 197.

Zaak-Groningen-Zuid (ds A. van der Ziel)

In de namiddag wordt de comitézitting opgeheven. Nu aan de orde zal komen de zaak-Groningen-Zuid (ds. A. van der Ziel) verklaart de praeses dat hij, zoals hij bij de aanvang van synode reeds heeft doen weten, geen deel zal nemen aan de behandeling van deze zaak, niet omdat enige verandering van gevoelen terzake bij hem zou zijn ingetreden, maar uit een oogpunt van rechtsbediening in de kerken, waar hij als praeses van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 de behandeling van deze zaak daar heeft geleid. Als andere broeders, die eveneens deel hebben uitgemaakt van genoemde generale synode wel bij de behandeling van de aan de orde te stellen zaak aanwezig willen zijn, heeft drs. Deddens daarop geen enkele critiek. Ook prof. Kamphuis zal de behandeling van dit agenda punt niet bijwonen, aangezien hij de generale synode van Rotterdam-Delfshaven deel 1964/'65 in de zaak Groningen-Zuid (ds. A. van der Ziel) reeds van praeadvies heeft gediend.

De synode respecteert dit standpunt van de praeses en genoemde praeadviseur en besluit, aangezien de assessor, ds. Joh. Francke, tevens als rapporteur zal moeten optreden, een assessor II te verkiezen. Als zodanig wordt, door middel van stemming, aangewezen drs. E. Tennis.

De praeses verlaat nu de vergadering.

Artikel 198.

Onder leiding van de assessor I. ds. Francke, gaat de synode thans over tot de behandeling van de ingekomen bezwaarschriften in de zaak-Groningen-Zuid (ds. A. van der Ziel), agendum IX. De synode vergadert korte

tijd in comité. Na opheffing daarvan deelt de praeses mee, dat de synode besloot de behandeling van de aan de orde zijnde zaken in openbare zitting te doen plaats hebben.

De conceptuitspraken zijn opgesteld door ds. K. Drost en ds. Joh. Francke. Aan ds. Drost wordt gelegenheid gegeven het eerste voorstel te lezen. Daarin wordt een uitspraak voorgesteld inzake een bezwaarschrift van br. G. H. Arnold, die zich beklagt dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 zijn bezwaren tegen het vierde oordeel uit Memorandum I niet heeft behandeld (agendum IX d). Tijdens de bespreking dient ds. D. Vreugdenhil een amendement in, dat gesteund wordt door ds. J. F. Heij, en dat de synode wil doen uitspreken: a. het te betreuren dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven het bezwaar van br. G. H. Arnold tegen het vierde oordeel in het Memorandum I niet heeft behandeld; b. aan de overige verzoeken van br. Arnold niet te voldoen.

De synode aanvaardt dit amendement met 17 tegen 10 stemmen. Buiten stemming bleven de afgevaardigden van de particuliere synode van Groningen en voorts de ouderlingen K. Mulder en P. J. Wassenaar, die ter generale synode van Rotterdam-Delfshaven reeds oordeelden.

Dezelfde broeders blijven buiten stemming bij de beslissing over het gehele voorstel. Het wordt met algemene stemmen aanvaard. De tekst van het genomen besluit is opgenomen in artikel 199.

Artikel 199.

Besluit inzake bezwaarschrift br. G. H. Arnold

De generale synode,

A. kennis genomen hebbende van:

een bezwaarschrift van br. G. H. Arnold te Groningen, d.d. 28 maart 1967, waarin hij schrijft, dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 zijn bezwaren tegen het vierde oordeel uit Memorandum I (welk oordeel blijkens het schorsingsbesluit als één der gronden voor de schorsing van ds. A. van der Ziel moet worden aangemerkt) niet heeft behandeld, aangezien in de betrokken uitsprakenreeks daarover niets is te vinden, waarom hij genoemd bezwaar opnieuw aan de generale synode voorlegt en verzoekt uit te spreken:

1. „Met leedwezen, dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven de bezwaren van br. G. H. Arnold tegen één der belangrijkste schorsingsgronden niet behandeld heeft;
2. dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven volgens dezelfde overwegingen als golden in de zaak-Van der Schaft, miskenning van en verzet tegen het gezag van de ouderlingen niet als grond voor de schorsing had mogen toelaten;
3. dat niet ongehoorzaamheid aan de kerkeraad, maar alleen ongehoorzaamheid aan het Woord reden tot schorsing kan zijn, omdat de Koning der Kerk slechts zo Zijn gemeente wil regeren;
4. dat derhalve Memorandum I van oordeel 4 niet als schorsingsgrond kan gelden;
5. dat waar nu reeds twee en een halve schorsingsgronden van de vijf als ondeugdelijk zijn aangemerkt, de schorsingswaardigheid van ds. A. van der Ziel onhoudbaar is gebleken;"

constaterende:

dat, gelijk appellant ook aangeeft, in artikel 315 C, overwegende 5, van genoemde Acta het onderwerp wel wordt genoemd („het gezag van de kerkeraad niet erkende") maar verder in de onderhavige uitspraak het bezwaar van appellant niet aan de orde komt;

oordeelt:

dat het gemelde bezwaar nog dient behandeld te worden en nu daartoe moet worden overgegaan;

B. voorts constaterende:

1. dat het genoemde vierde oordeel in Memorandum I (d.d. 14 februari 1963) van de kerkeraad van Groningen-Zuid luidt:
„dat ds. A. van der Ziel blijk gegeven heeft van miskenning van en verzet tegen het ook over hem gestelde gezag van de ouderlingen als regeerders der kerk";
2. dat aan dat oordeel de volgende, daarop betrekking hebbende, overwegingen zijn voorafgegaan:

„overwegende 5, dat het de Koning der kerk behaagt Zijn kerk ouderlingen te geven ter regering, opdat door dat middel alle dingen in de kerk wel en ordelijk zullen toegaan: 1 Cor. 14: 33; 1 Tim. 3: 15; Art. 30 en 32 N.G.B.; bev. form. ouderlingen”;

„overwegende 6, dat de Schrift duidelijk spreekt van de regeermacht der kerk, aan welke men zich zal onderwerpen om God en des gewetens wil: 1 Tim. 5: 17; Titus 3: 1; Hebr. 13: 17a; 1 Petr. 2: 13; art. 30 en 32 N.G.B.; Heid. Cat. zondag 39”;

„overwegende 7, dat de HERE in Zijn Woord oproept elkander naar Zijn Woord te vermanen, zowel broederlijk als ambtelijk, èn aan zulk schriftuurlijk vermaan gehoor te geven: Lev. 19: 17; Ezech. 33: 7; Rom. 15: 14; 2 Cor. 13: 11 N.V.; Matth. 18: 15-18; Hebr. 10: 24, 25b; 13: 17 en Heid. Cat. Antw. 85”;

3. dat in het schorsingsbesluit van 5/9 juli 1963 onder „constaterende 5” is te lezen:

„dat de in het eerste memorandum aan ds. A. van der Ziel ten laste gelegde zonden noch door de vergadering der classis bestreden noch door ds. A. van der Ziel beleden zijn”;

en onder „spreekt met grote droefheid uit”:

1. dat ds. A. van der Ziel zich heeft schuldig gemaakt aan zonden die in een dienaar des Woords niet gedragen mogen worden;
2. dat ds. A. van der Ziel hardnekkig de vermaning van zijn kerkeraad heeft verworpen, welke zonde in een gewoon lid der kerk naar art. 76 K.O. de censuur waardig maakt”;

vervolgens constaterende:

1. dat br. G. H. Arnold tegen het boven onder „voorts constaterende” genoemde oordeel met voorafgaande overwegingen ter buitengewone particuliere synode van Groningen 1963/64 reeds bezwaar heeft ingediend, welk bezwaar door die synode aldus werd samengevat:

„dat br. G. H. Arnold van mening is, dat van miskennis van en verzet tegen het ook over hem (ds. Van der Ziel) gestelde gezag van de ouderlingen als regeerders der kerk niet mag worden gesproken, omdat in de Schrift nergens sprake zou zijn van een regeercollege van ouderlingen, „die samen meer te zeggen zouden hebben dan één alleen”, en dat er derhalve geen sprake zou kunnen zijn bij ds. Van der Ziel van ongehoorzaamheid aan het vijfde gebod” (vertrouwelijke Acta der particuliere synode van Groningen in haar vergaderingen van 27 december 1963, 17, 22 en 23 januari 1964, ad artikel 65, sub C constaterende 17);

2. dat genoemde particuliere synode in verband met dat bezwaar heeft overwogen: „dat br. G. H. Arnold ten onrechte van mening is dat in de Schrift nergens sprake zou zijn van een regeercollege van ouderlingen, daar Paulus in 1 Tim. 4: 14 spreekt van het presbiterion, in Nw. Vert. weergegeven met „de gezamenlijke oudsten”, waarom ook in het „Formulier van bevestiging der ouderlingen” gezegd wordt: „En alzo maken de dienaren des Woords en de ouderlingen tezamen een college of gezelschap zijnde als een raad der kerk”, en op grond van de Schrift in art. 30 N.G.B. beleden wordt: „dat er ook opzieners en diakenen zijn, om met de Herders te zijn als de Raad der Kerk”, vgl. ook de artt. 37, 53, 74, 75, 76, 79 K.O., „in welke laatste artikelen duidelijk gesproken wordt over de vermaning en tucht, die door de kerkeraad als regeercollege moeten worden geoefend” (Acta artikel 65, sub C overwegende 17);

tenslotte constaterende:

dat br. G. H. Arnold tegen het bovenvermelde vierde oordeel uit Memorandum I opnieuw bezwaren inbrengt, die op deze wijze kunnen worden samengevat en weergegeven:

1. dat het de vraag is of de kerkeraad gezag heeft over ds. van der Ziel als ambtsdrager, omdat hier met artikel 85 K.O. rekening moet worden gehouden;
2. dat het de vraag is, wat voor gezag de kerkeraad heeft over zijn leden en over de gemeenteleden, omdat de kerkeraad als regeercollege (presbiterion) volgens de Schrift geen soort overheidsgezag zou hebben (1 Petr. 2: 13) over zijn leden of over de gemeenteleden; waarom gesteld zal dienen te worden dat kerkeraadsgzag alleen ambtelijk gezag is, het gezag van de door Christus geroepen ambtsdrager, die alleen Christus mag dienen, door naar Zijn Woord en naar Zijn Woord alleen te spreken, zodat men aan het ambt alleen gehoorzaamheid verschuldigd is, als dat ambt gaat spreken naar het Woord;
3. dat - zoals ter generale synode van Rotterdam-Delftshaven 1964/65 in verband met de zaak-ds. J. van der Schaft werd gesteld - ambtsdragers zich aan kerkeraaduitspraken hebben te houden, niet uit kracht van het genomen besluit, maar omdat daarin de eis van het Woord des Heren recht wordt beleden en de belijdenis recht wordt nagesproken, zodat, wanneer een ambtsdrager zich aan zulk een besluit niet

houdt, hij vanuit de Schrift en de belijdenis zelf moet worden veroordeeld en niet vanuit het eenmaal genomen besluit;

hierbij overwegende:

- ad 1 a. dat artikel 85 K.O. in geen enkel opzicht een tegeninstantie tegen het gezag van een kerkeraad over zijn leden is, omdat genoemd artikel niet over het gezag van een kerkeraad over zijn leden handelt, maar het over elkaar héersen van kerkeraadsliden verbiedt, daar er immers een grondig verschil is tussen gezag en heerschappij of overheersing;
- b. dat in de K.O. duidelijk uitkomt, dat een dienaar des Woords onder opzicht en tucht van zijn kerkeraad staat (o.a. de artikelen 3, 10, 11, 14, 15, 23, 53, 79, 81), wat naar de Schriften is, zie o.a. Hand. 20: 28 v. en 1 Tim. 5: 19, 20;
- ad 2 a. dat het naar de Schriften onder ons vaststaat, dat kerkeraadsgesag Geestelijk van aard moet zijn en dus niet het dwingend karakter van overheidsgezag heeft, waarom artikel 30 N.G.B. spreekt van de Geestelijke politie of bestuurswijze, waarnaar de ware kerk geregeerd moet worden;
- b. dat daaruit metterdaad volgt dat de leden der kerk aan de ambtsdragers en iedere ambtsdrager aan zijn kerkeraad alleen gehoorzaamheid zijn verplicht, als die ambtsdragers en die kerkeraad het kerkelijk gezag uitoefenen naar het Woord Gods (vgl. o.a. Hand. 5: 29);
- ad 3 dat hetgeen door br. Arnold overeenkomstig het door de synode van Rotterdam-Delfshaven gestelde wordt aangevoerd, kan worden aangenomen;

van oordeel:

dat hetgeen br. G. H. Arnold t.a.v. het kerkeraadsgesag heeft aangevoerd geen bezwaar is tegen het vierde oordeel in het onderhavige Memorandum I;

dat br. G. H. Arnold niet heeft bewezen dat het vierde oordeel geen grond voor de schorsing van ds. A. van der Ziel mag zijn, daar hij dan had moeten aantonen dat de kerkeraad van Groningen-Zuid van zijn predikant alleen maar gehoorzaamheid vroeg uit kracht van genomen besluiten en niet vanuit Schrift en Belijdenis;

dat aan de verzoeken van br. G. H. Arnold, behalve dan aan het eerste, niet kan worden voldaan;

spreekt uit:

dat zij het betreurt, dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven de bezwaren van br. G. H. Arnold tegen het vierde oordeel in het Memorandum I niet behandeld heeft;

aan de overige verzoeken van br. G. H. Arnold niet te voldoen; en besluit:

daarvan kennis te geven aan br. G. H. Arnold te Groningen en aan de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Groningen-Zuid.

Artikel 200.

Ds. G. Blijdorp, inmiddels ter synode gekomen als vervanger van drs. D. Deddens, betuigt instemming met de belijdenis. Ds. Francke leest het conceptvoorstel inzake de revisieverzoeken met betrekking tot de uitspraken van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven betreffende de schorsing en schorsingswaardigheid van ds. A. van der Ziel, Acta artikel 315e („achtergronden"). De discussie kan deze avond nog niet tot een afsluiting komen. Op de gebruikelijke wijze wordt de zitting gesloten.

Artikel 201.

Nadat de vergadering op WOENSDAG 13 SEPTEMBER 1967 geopend is, dient ds. J. F. Heij een amendement in, dat steun vond bij ds. D. Nieuwenhuis en ds. D. Vreugdenhil. Het wil wijziging brengen in de overwegingen van het in artikel 200 genoemde conceptvoorstel.

Na onderling beraad nemen de rapporteurs dit amendement grotendeels over. De synode aanvaardt het voorstel met 27 stemmen vóór en 1 stem tegen. Buiten stemming bleven de in artikel 198 (alinea 3) genoemde broeders.

Het genomen besluit is opgenomen in artikel 202.

Artikel 202.

Besluit over revisieverzoeken ten aanzien van de zaak Groningen-Zuid (ds. A. v. d. Ziel) betreffende de „achtergronden”

De generale synode,

heeft kennis genomen van:

1. de uitspraken van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 inzake appèlschriften met betrekking tot de schorsing en schorsingswaardigheid van ds. A. van der Ziel te Groningen, Acta artikelen 315b - f; 429; 430 en 431;
2. *bezwaarschriften van kerkeraden, die alle algehele of gedeeltelijke revisie verzoeken van de uitspraken onder 1 genoemd (agendum IX c), ingezonden door:*
 - a. de raad van de gereformeerde kerk te Amstelveen, d.d. 4 jan. 1967;
 - b. de raad van de gereformeerde kerk te Amsterdam-C., d.d. 16 jan. 1967;
 - c. de raad van de gereformeerde kerk te Amsterdam-West, d.d. 21 jan. 1967;
 - d. de raad van de gereformeerde kerk te Amsterdam-Zuid, d.d. 14 jan. 1967;
 - e. de raad van de gereformeerde kerk te Baarn, d.d. 17 maart 1967;
 - f. de raad van de gereformeerde kerk te Beverwijk (scriba G. Stulp), d.d. 26 jan. 1967;
 - g. de raad van de gereformeerde kerk te Breukelen, d.d. 22 maart 1967;
 - h. de raad van de gereformeerde kerk te Curaçao, d.d. 30 dec. 1966;
 - i. de raad van de gereformeerde kerk te Doesburg, d.d. 14 jan. 1967;
 - j. de raad van de gereformeerde kerk te Ede, d.d. 16 jan. 1967;
 - k. de raad van de „Gemeente van leden van de gereformeerde kerk van Groningen-Zuid”, d.d. 16 jan. 1967 (agendum IX b);
 - l. de raad van de gereformeerde kerk te Haarlemmermeer O.Z., d.d. 14 jan. 1967;
 - m. de raad van de gereformeerde kerk te Haren Gr., d.d. 23 maart 1967;
 - n. de raad van de gereformeerde kerk te Heemstede, d.d. 30 dec. 1966;
 - o. de raad van de gereformeerde kerk te Hillegersberg-Terbregge, d.d. 14 jan. 1967;
 - p. de raad van de gereformeerde kerk te Langerak Z.H., d.d. 2 maart 1967;
 - q. de raad van de gereformeerde kerk te Overschie, d.d. 4 april 1967;
 - r. de raad van de gereformeerde kerk te Rotterdam-Centrum, d.d. 9 maart 1967;
 - s. de raad van de gereformeerde kerk te Schiebroek/Hillegersberg-Centrum, d.d. 9 jan. 1967;
 - t. de raad van de gereformeerde kerk te 's-Gravenhage-Zuid/West, d.d. 15 jan. 1967;
 - u. de raad van de gereformeerde kerk te Sliedrecht, d.d. 16 jan. 1967;
 - v. de raad van de gereformeerde kerk te Utrecht-Noord/West, d.d. 28 maart 1967;
 - w. de raad van de gereformeerde kerk te Wieringermeer, d.d. 16 jan. 1967;
 - x. de raad van de gereformeerde kerk te Zalk en Veecaten, d.d. 10 jan. 1967;
 - y. de raad van de gereformeerde kerk te Zoetermeer, d.d. 10 maart 1967;
3. *bezwaarschriften van personen te Groningen, die alle algehele of gedeeltelijke revisie verzoeken van de uitspraken onder 1 genoemd (agendum IX d), ingezonden door:*
 - a. Joh. Alsema, d.d. 1 april 1967;
 - b. G. H. Arnold, d.d. 1 april 1967;
 - c. Egb. Bakker, d.d. 2 april 1967;
 - d. J. Boersma, d.d. 10, 12 en 14 oktober 1966;
 - e. H. Bulthuis, d.d. 30/31 maart 1967;
 - f. Ds. C. Stam en T. Dekker, d.d. 25 maart 1967.
4. *bezwaarschriften van personen buiten Groningen die (meest in algemene bewoordingen gesteld), alle algehele of gedeeltelijke revisie verzoeken van de uitspraken onder 1 genoemd (agendum IX e), ingezonden door:*
 - a. Drs. R. Brands en P. van Veen te Oegstgeest, d.d. 16 jan. 1967;
 - b. D. v. d. Dool en zes anderen te Zutphen, d.d. 5 jan. 1967;
 - c. B. Krol en drieëntwintig anderen te Zeist, d.d. april 1967 (ook betuiging adhaesie met bezwaarschrift van Amsterdam-Zuid);
 - d. G. v. d. Leeden te Schiedam, d.d. 17 jan. 1967;

- e. C. v. d. Leun Sr. te Utrecht, d.d. 10 maart 1967;
- f. H. v. d. Linde en twee anderen te Hengelo, d.d. 21 jan. 1967;
- g. H. J. Meima en achttien anderen te Hengelo, d.d. 3 maart 1967;
- h. J. Meulink te Enschede, d.d. 7 jan. 1967;
- i. J. A. Mulder te Haren Gr., d.d. jan. 1967;
- j. Mej. D. C. Muys te Arnhem, d.d. 13 jan. 1967;
- k. Ds. C. P. Plooy te Heemstede, d.d. dec. 1966;
- l. K. Reinders te Drachten, d.d. maart 1967;
- m. G. Schepers te Steenwijk, d.d. 3 april 1967;
- n. Ds. N. 't Hart te Steenwijk, d.d. 3 april 1967;
- o. G. Veening en J. Veening-Kamps te Bedum, d.d. 29 maart 1967;
- p. Ds. J. J. Verleur en vier andere ambtsdragers te Lisse, d.d. 4 april 1967;
- q. B. Wesseling te Leiden (voor S.S.R.-Dispuut T.A.E.N.I.A.), d.d. 31 maart 1967;
- r. Ds. E. Zwarteveen te Voorthuizen, d.d. 20 febr. 1967 (aansluitend bij revisieverzoek van de raad van de gereformeerde kerk te Sliedrecht, zie boven 2 u);

5. *een aantal gelijkkluidende of bijna gelijkkluidende bezwaarschriften, die in algemene bewoordingen zijn gesteld (agendum IX e), ingezonden door:*

- a. H. Altena en drie anderen te Utrecht, d.d. 12 jan. 1967;
- b. S. H. Attema te Katwijk en twaalf anderen, d.d. 16 jan. 1967;
- c. A. Bastiani en drie anderen te Westzaan, d.d. 17 jan. 1967;
- d. D. Boeve te Hattem, d.d. 16 dec. 1966;
- e. G. van Buuren te Bussum, d.d. 12 jan. 1967;
- f. J. Dekker en J. Dekker-Heetebrij te Hattem, d.d. jan. 1967;
- g. J. Dekker te Utrecht, d.d. 6 jan. 1967;
- h. R. H. van Driel te 's-Gravenhage, d.d. 5 jan. 1967;
- i. J. van Dijk en B. van Dijk-Verburg te Beverwijk, d.d. 14 jan. 1967;
- j. D. Groenveld te Utrecht, d.d. 23 jan. 1967;
- k. A. A. Hebly te Bussum, d.d. 12 dec. 1966;
- l. W. J. Hoogerwerf en J. Hoogerwerf-v. d. Ree te Rotterdam, d.d. 13 jan. 1967;
- m. P. J. v. d. Hout te Bussum, d.d. 16 jan. 1967;
- n. N. J. Jansen en E. G. Jansen-Ribbers te Bilthoven, d.d. 13 jan. 1967;
- o. W. Kaper te Utrecht, d.d. 9 jan. 1967;
- p. Ds. G. Th. Koopman te 's-Gravenhage, d.d. 30 dec. 1966;
- q. B. Krol te Zeist, d.d. 3 april 1967;
- r. G. J. Lakerveld te Utrecht, d.d. 26 jan. 1967;
- s. H. G. Lakerveld te Eindhoven, d.d. 10 jan. 1967;
- t. Mej. H. Mook te Amersfoort, d.d. 2 jan. 1967;
- u. C. W. Mulder te Eindhoven, d.d. 27 dec. 1966;
- v. J. Mulder en C. Z. Mulder-Veldkamp te Eindhoven, d.d. 27 dec. 1966;
- w. K. Mulder te Hattem, d.d. 13 jan. 1967;
- x. G. Neuteboom te Hattem, d.d. 9 jan. 1967;
- y. A. Oddinga te Eindhoven, d.d. 27 dec. 1966;
- z. G. van Oord te Werkendam, d.d. 12 dec. 1966;
- aa. J. van Oord J.Jzn. te Dordrecht, d.d. 4 jan. 1967;
- bb. C. Oranje te Hoenderlo, d.d. 24 dec. 1966;
- cc. J. Oranje te Naarden, d.d. 23 dec. 1966;
- dd. H. Rauwenhorst te Hattem, d.d. ?;
- ee. P. Renkema te Bilthoven, d.d. 6 jan. 1967;
- ff. G. M. Schoep-Bavinck te Rijswijk, d.d. 11 jan. 1967;
- gg. P. Schutte te 's-Gravenhage, d.d. 25 dec. 1966;
- hh. J. Spannenberg te Hattem, d.d. jan. 1967;
- ii. H. C. A. de Stigter en zeven anderen te Bennekom, d.d. 10 jan. 1967;
- jj. J. v. d. Toorn te Dronten, d.d. 30 dec. 1966;
- kk. K. v. d. Toorn te Bussum, d.d. 17 dec. 1966;
- ll. A. Valstar te Amstelveen, d.d. 27 dec. 1966;
- mm. H. M. v. d. Veer te Dronten, d.d. 10 jan. 1967;

- nn. H. A. v. d. Vegt en M. v. d. Vegt-IJlst te Bilthoven, d.d. 14 jan. 1967;
- oo. P. de Visser te Utrecht, d.d. 14 jan. 1967;
- pp. Gezusters M. en Fr. de Vries te Bilthoven, d.d. 6 jan. 1967;
- qq. J. W. te Winkel te Bennekom, d.d. 16 dec. 1966;
- rr. G. J. te Winkel te Sneek en G. J. te Winkel-Teerink te Hattem, d.d. 16 dec. 1966;

constateert:

dat in de bezwaarschriften, bovenvermeld onder „heeft kennis genomen van" 2, 3 en 4 tegen de overwegingen en het oordeel van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, vermeld in haar Acta, artikel 315c bezwaren worden aangevoerd, die op deze wijze kunnen worden samengevat:

1. dat er wel degelijk „achtergronden" waren, die metterdaad tot een conflictsituatie hebben geleid;
2. dat er een conflictsituatie aanwezig was, welke situatie door de kerkeraad van Groningen-Zuid in geen van zijn uitspraken is verdisconteerd;
3. dat overweging 7 en 8 tegenover constatering 5 aantoont dat er een conflictsituatie was (een broeder wilde zijn kinderen om de leer van ds. A. van der Ziel niet bij hem ter catechisatie zenden);
4. dat de kerkeraad van Groningen-Zuid ten onrechte de „achtergronden" niet voldoende heeft doorgesproken met ds. A. van der Ziel, waartoe laatstgenoemde zich ter kerkeraadvergadering van 27 juni 1963 bereid verklaarde (zie de brief van ds. A. van der Ziel aan de kerkeraad van 3 juni 1965);
5. dat het ontkennen van een conflictsituatie (artikel 315c, overwegende 6) moeilijk in overeenstemming is te brengen met de later naar voren gebrachte noodsituatie (artikel 431 C), omdat een noodsituatie uit een conflictsituatie voortkomt;
6. dat de generale synode de „achtergronden" in haar beoordeling had moeten betrekken, omdat geen conflict van zijn achtergronden kan worden losgemaakt;
7. dat het niet in rekening brengen van de „achtergronden" onbillijk is en daardoor de gehele procedure reeds is veroordeeld;
8. dat er tegenstrijdigheid is tussen artikel 315e, overwegende 5, waarin de synode stelt dat het geding met ds. A. van der Ziel niet ging over de consequenties van de vrijmaking, en artikel 315d, overwegende 5b, waar de synode meent dat o.a. „het relativerend spreken" van ds. A. van der Ziel over „de beide gereformeerde kerken" alsmede het gezegde „ik kan nu niet oproepen tot vrijmaking" de kerkeraad van Groningen-Zuid zeer verontrustte;
9. dat de kerkeraad van Groningen-Zuid met twee maten heeft gemeten (vergelijk Jac. 2: 1-13; Spreuken 20: 10), omdat hij wel de zaak met ds. A. van der Ziel behandelde maar niet met de in overweging 7 en 8 bedoelde broeder;
10. dat de benoeming van de onder 9 genoemde broeder in de commissie die moest adviseren om te komen tot de schorsing (1 juni 1962), wel ongunstige invloed op de procedure moest hebben, omdat die broeder immers ernstige bezwaren had tegen de leer van ds. van der Ziel, zodat niet meer van een objectieve rechtspraak kan worden gesproken;
11. dat artikel 315e, overwegende 5, waarin wordt aangegeven waar het in de procedure tussen de kerkeraad en zijn dienaar om ging, niet volledig weergeeft hetgeen de particuliere synode van Groningen van 1963/'64 oordeelt en waarop zij haar uitspraak baseert; omdat immers de genoemde particuliere synode van Groningen heeft uitgesproken dat de ware reden voor de schorsing van ds. A. van der Ziel niet is „een overtreding van een kerkeraadbesluit" zonder meer, doch hetgeen is geformuleerd:

ad artikel 65, sub A „van oordeel" 1, aldus luidende:

„dat de kerkeraad van Groningen-Zuid ds. A. van der Ziel terstond terecht beschuldigd heeft, dat hij door het aanvragen van samensprekingen met delegaties van de synodale kerkeraden te Groningen buiten zijn kerkeraad om en tegen zijn kerkeraad in ging, en daarom onbroederlijk handelde en niet in overeenstemming met zijn ondertekening van de geloofsbelijdenis, met name niet met artikel 30 N.G.B. en artikel 31 K.O., en hem terecht met name verzocht de door hem begonnen samenspreking te beëindigen en nieuwe niet aan te vatten en ter benaerstiging om te behouden de enigheid des Geestes zijn ernstig broederlijk vermaan te aanvaarden, daar hij als ambtsdrager, die mee geroepen was om te regeren, door zijn handelingen de goede orde, enigheid en vrede in kerkeraad en gemeente verstoorde, en dat dit vermaan wel degelijk in het besluit gemotiveerd werd door de woorden „het verzoeken van deze samensprekingen door ds. A. van der Ziel buiten en tegen het besluit van zijn eigen kerkeraad om en in", zulks in tegenstelling met wat br. Joh. Alssema poneert in zijn bezwaarschrift aan de classis d.d.

29 april 1963, pag. 2, en handhaaft in zijn bezwaarschrift aan de particuliere synode d.d. 18 juni 1963, pag. 3";

en onder B, „van oordeel" 3, aldus geformuleerd:

„dat de hele procedure niet slechts hangt aan de vraag, of ds. A. van der Ziel door zijn samensprekingen inging tegen het besluit van de ongedeelde kerkeraad van Groningen d.d. 14 november 1960, en zeker niet onder het gezichtspunt van de vraag, of hij en anderen terecht stellen, dat zijn samensprekingen van een ander karakter waren dan de door de kerkeraad afgewezenen, maar aan het feit, dat ds. A. van der Ziel ambtsdrager zijnde, ging samenspreken buiten zijn kerkeraad om en tegen zijn kerkeraad in zonder met zijn bezwaren te gaan in de kerkelijke weg en de broeders te zoeken om hen uit Schrift en belijdenis te overtuigen van de onschriftuurlijkheid van hun besluiten, en dat hij de kerkelijke vermaning verwierp, waardoor hij in feite onbroederlijk handelde, in strijd met artikel 30 N.G.B. en 31 K.O. en met het Woord des Heren in 1 Cor. 14, de eenheid in kerkeraad en gemeente niet onderhield, het gezag van de kerkeraad niet erkende, zich niet hield aan zijn belofte om een nadere verklaring van zijn gevoelen te geven en zich aan de kerkelijke vermaning te onderwerpen";

en tenslotte onder C, „overwegende" 20, dat aldus luidt:

„dat de kerkeraad van Groningen-Zuid, in vergadering bijeen op donderdag 14 februari 1963, met droefheid tal van feiten memorerende uit de procedure tegen ds. A. van der Ziel, met grote droefheid uitsprak: „dat ds. A. van der Ziel zich heeft schuldig gemaakt aan zonden, die in een dienaar des Woords niet gedragen mogen worden", en besloot: „aan de Raad van de genabuurde kerk te Groningen-Noord te verzoeken zijn, voor een schorsing naar artikel 79 K.O. noodzakelijk, voorgaand oordeel te willen geven";

overweegt hierbij:

- ad 1. dat uiteraard het conflict tussen de kerkeraad van Groningen-Zuid en ds. A. van der Ziel „achtergronden" heeft, waarbij het echter de vraag is, uit welke „achtergronden" het is ontstaan;
- ad 2. dat er voordat het conflict inzake de samensprekingsbesluiten uitbrak, wel eens moeilijkheden zijn geweest in de kerkeraad van Groningen-Zuid, maar dat deze moeilijkheden niet behoeften te worden verdisconteerd in de besluiten van de kerkeraad, omdat ze - ook blijkens de woorden van ds. A. van der Ziel (zie: ad 5) - geen doorgaande conflictsituatie met de kerkeraad als zodanig vormden;
- ad 3. dat het feit dat een broeder zijn kinderen niet bij ds. van der Ziel ter catechisatie wilde zenden wel bewijst, dat er wel eens een moeilijkheid was, maar niet dat er van een conflictsituatie met de kerkeraad als zodanig kan gesproken worden, hetgeen blijkt uit het feit dat ds. van der Ziel tegen bedoelde broeder, toen deze tot ambtsdrager werd gekozen, geen bezwaar heeft ingebracht en met hem het Heilig Avondmaal vierde;
- ad 4. dat hier niet in rekening wordt gebracht dat ds. van der Ziel stelde en vol hield dat hij niet wilde spreken in de verhouding van „aanklager-aangeklaagde", zodat de voorwaarde voor het doorspreken was dat eerst alle beschuldigingen e.d. zouden teruggenomen worden, wat door de kerkeraad -terecht - niet geaccepteerd kon worden; en dat hier ook niet wordt verdisconteerd dat alles wat „achtergrond" mocht heten in discussie had kunnen komen, als ds. van der Ziel zijn handelwijze ten aanzien van de samenspreking met afgevaardigden van de synodale kerkeraden voor zijn kerkeraad had willen verantwoorden;
- ad 5. dat hier bedacht dient te worden, dat de synode in haar overweging - terecht - wil ontkennen dat er al lang vóór het conflict over de samenspreking een conflictsituatie in de kerkeraad aanwezig was, die de „achtergrond" vormt van de latere moeiten (in hun bezwaarschrift aan deze generale synode schrijven ds. C. Stam en br. T. Dekker: „Een conflictsituatie met de kerkeraad als zodanig was er niet, maar daarom was er wel een conflictsituatie", waarbij dan o.a. wordt gezegd, dat de ambtsdienst van ds. van der Ziel werd bekritiseerd; vgl. daarbij ook wat ds. van der Ziel in zijn brochure: Een laatste appèl, 1965, pag. 9 erkent:
„Aanvankelijk heeft de kerkeraad (als college gezien) inderdaad verdraagzaam tegenover mij gestaan, hoewel dit bij vele individuele kerkeraadsliden niet verder reikte dan de formele kant: meer dan eens moesten zij erkennen zakelijk aan de kant van de tegen mij agerende kerkeraad- en gemeenteleden te staan. Deze verdraagzaamheid kreeg een geweldige deuk, toen in nov. 1960 werd besloten een tweede verzoek om samenspreking af te wijzen"; hieruit blijkt voldoende dat er vóór de samensprekingskwesitie geen conflictsituatie met de kerkeraad

was; waarom het zó dient gesteld te worden, dat in dit geval de latere noodsituatie mede is voortgekomen uit de conflictsituatie, die vanwege het ambtsindividualisme bij ds. A. van der Ziel rechtstreeks uit de samensprekingskwestie is gegroeid;

- ad 6 en 7 dat, waar ds. van der Ziel heeft nagelaten de zgn. „achtergronden" met zijn kerkeraad door te spreken, hoewel hij daartoe de gelegenheid had, (vgl. ad 4), aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven niet kan worden verweten, de „achtergronden" niet te hebben betrokken in haar beoordeling, en dat derhalve op dit punt ook niet van onbillijkheid gesproken kan worden, temeer niet, waar de generale synode van Rotterdam-Delfshaven terecht heeft overwogen dat niet bewezen werd „dat genoemde „achtergronden" noodzakelijk hebben moeten leiden tot het conflict tussen ds. A. van der Ziel en zijn kerkeraad";
- ad 8. dat hier gelet moet worden op het onderscheid tussen de vrijmaking èn de consequenties van de vrijmaking: het ging in de samensprekingskwestie niet over de consequenties van de vrijmaking (b.v. zgn. doorgaande reformatie) maar over die vrijmaking zelf, getuige het spreken van ds. van der Ziel: „Ik kan nu niet oproepen tot vrijmaking" (zie in dezen ook het rapport van de commissie-Bruinius van september 1962); zodat er geen tegenstrijdigheid bestaat tussen artikel 315c, overwegende 5 èn artikel 315d, overwegende 5b;
- ad 9. dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven de zogenoemde catechisatiekwestie alleen te behandelen had als eventueel bewijs van een reeds jarenlang bestaande conflictsituatie en niet van een meten met twee maten, zodat dit nieuwe motief (een meten met twee maten door de kerkeraad) geen argument kan zijn tegen wat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven uitsprak;
- ad 10. dat wel van „ongunstige invloed" wordt gesproken, maar dat die nimmer is aangetoond, zodat de beschuldiging van „geen objectieve rechtspraak" onbewezen is;
- ad 11. dat vergelijking van de geciteerde uitspraken der particuliere synode én de uitspraak van de generale synode doet zien, dat laatstgenoemde, ofschoon niet volledig citerend, toch de kern der zaak en de zin van het geding wel naar voren brengt, wat in het bedoelde verband ook voldoende was;

is van oordeel:

dat appellanten niet hebben aangetoond dat artikel 315e revisie behoeft; en spreekt uit:

aan de verzoeken tot revisie in dezen niet te voldoen.

Artikel 203.

Revisieverzoeken ten aanzien van zaak-Groningen-Zuid („samenspreken")

Vervolgens leest ds. K. Drost het voorstel inzake revisieverzoeken ten aanzien van de overwegingen en het oordeel van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven met betrekking tot de uitspraak van de kerkeraad van Groningen-Zuid, d.d. 28 november 1961, Acta artikel 315d. Verscheidene amendementen worden tijdens de discussie ingediend, die de rapporteurs niet overnemen, en die tenslotte door de indieners worden teruggenomen. Ds. W. Vreugdenhil handhaaft zijn amendement, dat gesteund wordt door ds. K. D. van Dijk. Het wil het slot van „ad 5", beginnend bij de woorden „terwijl de Schrift" doen vervallen. De synode verwerpt dit amendement met 22 tegen 6 stemmen. De in artikel 198 (alinea 3) genoemde broeders bleven weer buiten stemming. Dit is ook het geval bij de stemming over het gehele voorstel, dat door de synode wordt aangenomen met op één na algemene stemmen.

Artikel 204 geeft de tekst van het genomen besluit.

Artikel 204.

Besluit over revisieverzoeken ten aanzien van zaak-Groningen-Zuid („samenspreken")

De generale synode,

constateert:

dat in de bezwaarschriften, vermeld in artikel 202 „heeft kennis genomen van" 2, 3 en 4, tegen de overwegingen en het oordeel van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, vermeld in haar Acta artikel 315d bezwaren worden aangevoerd, die op deze wijze kunnen worden samengevat:

1. dat de kerkeraad van Groningen-Zuid op 28 maart 1962 een duidelijk verbod van God meende te zien liggen inzake de samensprekingen door ds. A. van der Ziel gehouden (overweging 1 e), zegt nog niets

- van het al of niet juist zijn van een besluit van vier maanden eerder (nl. van 28 november 1961), toen de kerkeraad een verzoek deed, maar geen verbod uitvaardigde;
2. dat het niet is vol te houden dat ds. A. van der Ziel samenspreking aanging buiten de kerkeraad om (overweging 2), daar het kerkeraadbesluit van 28 november 1961 hieruit is ontstaan, dat ds. A. van der Ziel de kerkeraad op de hoogte stelde van de voorgenomen samensprekingen;
 3. dat de derde en vierde overweging niet juist zijn, omdat het kerkeraadbesluit van 14 november 1960 niet van algemene strekking was (verbod van iedere samenspreking) maar een incidenteel karakter droeg, zodat er ruimte was voor samenspreking als ds. A. van der Ziel heeft gehouden en hij zich niet bewust was met zijn samenspreken tegen de kerkeraad in te gaan en hij in zijn brief van 16 december 1961 aan de kerkeraad terecht vroeg welk besluit was bedoeld;
 4. dat de kerkeraad van Groningen-Zuid is voorbijgegaan aan de praealabele vraag, of het naar Gods Woord een kerkeraad wel geoorloofd is een ambtsdrager of een gemeentelid te verbieden samen te spreken, met wie dan ook;
 5. dat in een geval waarin de kwestie is, wat Gods Woord vraagt, zoveel mogelijk aan een ieder de vrijheid moet worden gelaten te doen wat naar zijn overtuiging eis van Gods Woord is, waarom het ongeoorloofd is bij meerderheid van stemmen een verbod op te leggen als de kerkeraad van Groningen-Zuid inzake samenspreking deed, want op die wijze wordt in strijd met artikel 85 K.O. en Rom. 14: 4 heerschappij over een medeambtsdrager gevoerd en een juiste rechtsgang belet;
 6. dat niet is aan te tonen dat ds. A. van der Ziel in zijn samenspreken met een deputatie van de synodale kerkeraden een openbare grove zondaar is, omdat wij altijd bereid moeten zijn tot verantwoording van de hoop die in ons is (1 Petr. 3: 15, 16) en het een Gode welgevallig werk is te trachten een zondaar van zijn verkeerde doen te overtuigen, zodat samenspreking niet een zaak is die door de HERE is verboden en die daarom ook door een kerkeraad aan een ambtsdrager niet verboden mag worden;
 7. dat de kerkeraad van Groningen-Zuid wel van een duidelijk verbod van God inzake samenspreken sprak, maar ds. A. van der Ziel niet dienovereenkomstig heeft vermaand doch hem alleen heeft vermaand op grond van het feit dat ds. van der Ziel met zijn bezwaren tegen het onderhavige besluit van de kerkeraad niet de kerkelijke weg naar artikel 31 K.O. is gegaan;
 8. dat ds. A. van der Ziel in zijn deelnemen aan de bedoelde samensprekingen geheel handelde overeenkomstig de geest die sprak uit de brief van de nog ongedeelde kerkeraad van Groningen op 2 november 1944 aan de synodale kerkeraad van Groningen:
„Laten wij samenspreken om tenslotte weer de basis te vinden voor een hereniging van wat nu gescheiden is, opdat het gebed van onze enige Hogepriester tenslotte zijn vervulling vinde in de groei van een werkelijke eenheid van belijdenis en geloof", en overeenkomstig hetgeen de kerkeraad van Groningen-Zuid in een brief van 11 mei 1961 aan de gemeente schreef: „Kunnen mondelinge gesprekken dan niet nuttig zijn en zeer gewenst of zelfs geboden om te trachten de gebondenen daartoe (d.w.z. tot het wegnemen van de struikelblokken die ons gescheiden houden) te bewegen?";
 9. dat het redebeleid van de synode, dat nl. het argument, dat de gehouden samensprekingen „van geheel ander karakter" waren dan de door de kerkeraad afgewezenen, niet terzake is (overweging 5 en 7), bevreemdend is, omdat toch de enig juiste methode was om appellanten op dit punt af te wijzen, dat nl. het onjuiste van hun beweren ware aangetoond en dus bewezen dat de door ds. A. van der Ziel gehouden samensprekingen van eenzelfde karakter waren als de door de kerkeraad afgewezenen;
 10. dat de synode echter toch weer twee overwegingen opneemt die tenderen in deze richting, dat de door ds. A. van der Ziel gehouden samensprekingen van eenzelfde karakter waren als de kerkeraad had afgewezen, nl. de overwegingen 5a en 5b;
 11. dat de synode in overweging 5 niet heeft aangetoond dat de door ds. A. van der Ziel gehouden besprekingen wel van eenzelfde karakter waren als de door de kerkeraad afgewezenen,
 - a. omdat het feit, dat de instantie met wie samenspreking werd gehouden dezelfde was als die in 1960 om samenspreking vroeg (overweging 5a), niet bewijst dat ook de aard van samenspreking dezelfde was;
 - b. omdat het zogenaamd relativerend spreken van ds. A. van der Ziel over „de beide gereformeerde kerken" (overweging 5b) niet bewijst dat dit een waarderingsoordeel is;
 - c. omdat de mededeling van ds. A. van der Ziel dat de samenspreking zou gaan over „wat hen gescheiden hield" (brief van 23 november 1961; overweging 5b), toch wel involveert het spreken over de oorzaken van de breuk en de zaaksgerechtigheid;
 - d. omdat in de brief van ds. A. van der Ziel van 23 november 1961 niet staat: „wat hen gescheiden hield" (overweging 5b), maar: „Wat hen gescheiden houdt", zodat de samensprekers toen nog wel beletselen voor hereniging aanwezig achtten;

- e. omdat met de woorden, dat de kerkeraad met recht mocht vrezen enz. (overweging 5b), een onschriftuurlijke norm wordt ingevoerd, daar volgens de Heilige Schrift niet de zonden welke dreigen gedaan te worden maar de gepleegde zonden gestraft dienen te worden (Matth. 18: 15);
 - f. omdat de redenering moet worden afgewezen, die aan overweging 5c ten grondslag ligt, dat een oordeel tijdens de duur van een rechtsgeding zijn geldigheid blijft behouden, ook al blijkt later, terwijl het rechtsgeding nog wordt gevoerd, dat het ten onrechte werd uitgesproken;
 - g. omdat de mededeling van ds. A. van der Ziel, dat de samensprekingen een poging waren om „de in het slot geworpen deur te openen" en „de synodale broeders er toe te brengen de rechtmatigheid van hun handelingen en besluiten (1942-1944) opnieuw te toetsen" (overweging 5b) bewijst dat hij niet tegen zijn kerkeraad inging;
 - h. omdat ds. A. van der Ziel niet eerst op 28 mei 1962 duidelijk naar voren bracht dat de samenspreking van een ander karakter was dan de door de kerkeraad afgewezen (overweging 5e), maar hij dat volgens het vertrouwelijk schrijven van de kerkeraad d.d. 10 juli 1963 aan de gemeente, reeds in zijn brief van 16 december 1961 aan de kerkeraad schreef en dus openbaarde;
12. dat de kerkeraad van Groningen-Zuid na de mededeling van ds. A. van der Ziel over de voorgenomen samensprekingen onmiddellijk had moeten vragen naar de inhoud en het karakter daarvan, maar dat heeft verzuimd te doen (zodanige vraag werd eerst gesteld op de gecombineerde vergadering van de raden van Groningen-Zuid en Groningen-Noord, zie ook de brief van ds. A. van der Ziel aan de particuliere synode van Groningen d.d. 29 september 1965), want bij bedoelde navraag had aan de kerkeraad onmiddellijk kunnen blijken, dat ds. Van der Ziel aan de zaaksgerechtigheid van de vrijmaking vasthield (zie Acta der buitengewone particuliere synode van Groningen 1963/'64, pag. 23; A. van der Ziel, Laatste appèl, pag. 13);
 13. dat de kerkeraad van Groningen-Zuid, toen hij de verzekering kreeg dat de aangevraagde samenspreking een poging was om de synodale broeders ertoe te brengen de rechtmatigheid van hun handelingen en besluiten opnieuw te toetsen (overweging 5c), die verzekering had behoren aan te nemen, tenzij duidelijk uit de feiten zou blijken, dat die verzekering een pertinente onwaarheid bevatte (1 Cor. 13: 7);
 14. dat het een onjuiste gedachte en een verkeerd uitgangspunt is, dat de onderhavige samenspreking van eenzelfde karakter was als de door de kerkeraad afgewezen, omdat de feiten uitwijzen dat ds. A. van der Ziel zulk een samenspreking heeft gehouden dat de struikelblokken zouden weggenomen worden (zie b.v. A. v. d. Ziel, Laatste appèl, pag. 13);
 15. dat ook bij de erkenning dat ds. A. van der Ziel de bedoelde samensprekingen niet had moeten doorzetten tegen de wil van de kerkeraad (al heeft hij op geoorloofde wijze samengesproken), omdat Rom. 14 en 15 ons daarin de weg wijzen, ds. A. van der Ziel toch niet als een openbare grove zondaar is te kwalificeren;
 16. dat noch door de kerkeraad van Groningen-Zuid noch door enige andere kerkelijke vergadering is aangetoond, dat de door ds. A. van der Ziel gehouden samensprekingen naar haar reële aard en inhoud in strijd waren met de geboden des HEREN;
 17. dat, aangenomen dat ds. A. van der Ziel bedoeld of onbedoeld tegen het besluit van zijn kerkeraad heeft gehandeld, er dan toch geen sprake was van een openbare grove zonde, temeer niet omdat de kerkeraad een jaar na beeindiging van de samensprekingen tot schorsing overging;
 18. dat de samensprekingen, die ds. A. van der Ziel hield, een ander karakter hadden en op een ander niveau lagen dan de door de kerkeraad afgewezen, omdat ze niet door twee kerkeraden werden gehouden en dus niet van beslissende of bindende aard waren, doch in de particuliere sfeer lagen;
 19. dat het er feite geheel naast is, dat de synode in overweging 7 wijst op het centrale geding, als zou dit dit het andere karakter der samenspreking als niet ter zake ter zijde kunnen stellen, omdat de eigenlijke kwestie is of ds. A. van der Ziel inderdaad tegen het genomen besluit van zijn kerkeraad inging en dus een samenspreking van die aard heeft gehouden als de kerkeraad had afgewezen, zodat de grondslag van de schorsing staat of valt met de vraag of de gehouden samenspreking eenzelfde karakter droeg, ja dan neen;

overweegt hierbij:

- ad 1 (a) dat de synode in artikel 315d. overwegende 1 e, niet stelt dat hetgeen op 28 november 1961 werd uitgesproken juist zou zijn, omdat de kerkeraad later, op 28 maart 1962, een duidelijk verbod Gods (tegen samenspreking) zag liggen, maar dat de synode aanwijst dat het in de procedure met ds. A. van der Ziel niet om een zgn. adiaphoron („middelmatic ding") ging doch om een zaak die volgens de

kerkeraad viel onder een duidelijk verbod Gods, zodat in genoemde overweging de beoordeling van het besluit van 28 november 1961 nog niet aan de orde is maar het erom gaat de kwestie te beschrijven zoals de kerkeraad die heeft gesteld;

(b). dat het waar is dat de kerkeraad op 28 november 1961 „niet verbood maar verzocht“, doch dat daaruit niet de gevolgtrekking mag worden gemaakt, dat de kerkeraad hetgeen ds. A. van der Ziel deed aanvankelijk als een „middelmatige“ of „vrij onverschillige“ zaak zag. want in de discussie op de kerkeraad kwam dat wel anders uit, zodat in het licht van het toen gehouden debat en tegen de achtergrond van de bij herhaling afgewezen samenspreking geoordeeld dient te worden, dat de eerste kerkeraadsuitspraak tegen ds. A. van der Ziel in dezen een mild en broederlijk karakter draagt, uitlopend op een „verzoek“ en op een hartelijke aandrang het „ernstige broederlijke vermaan“ van de kerkeraad te aanvaarden, terwijl de bewoordingen duidelijk lieten uitkomen, dat ds. A. van der Ziel met de aankondigde samenspreking niet mocht beginnen („dat het verzoeken van deze samenspreking buiten en tegen het besluit van zijn eigen kerkeraad om en in, onbroederlijk is en niet in overeenstemming met zijn ondertekening van de geloofsbelijdenis m.n. niet met artikel 30 N.G.B. en artikel 31 K.O., verzoekt ds. van der Ziel de door hem begonnen samenspreking te beëindigen en nieuwe niet aan te vatten en dringt er bij ds. Van der Ziel ernstig op aan, ter benaarding om te behouden de enigheid des Geestes (Ef. 4: 3), dit ernstige, broederlijke vermaan te aanvaarden“);

ad 2. dat de woorden „buiten de kerkeraad om“ niet betekenen: „zonder kennisgeving aan de kerkeraad“, maar blijkens het verband dat de samensprekingen niet alleen zonder enige kennisgeving aan en enig voorafgaand overleg met de kerkeraad waren gearrangeerd maar ook door ds. A. van der Ziel waren aanvaard:

ad 3 (a). dat bij hetgeen de generale synode in de derde en vierde overweging omtrent de feiten duidelijk stelt, nog gewezen kan worden op hetgeen tevoren door de particuliere synode van Groningen 1963/'64 is geconstateerd en overwogen:

„dat op de kerkeraadsvergadering van Groningen-Zuid d.d. 28 november 1961 ds. van der Ziel zijn handelwijze blijkens de notulen verdedigde met de opmerking: „Ik heb me tegen het besluit van de kerkeraad inzake samensprekingen uitgesproken. Ik meen dat heel de Schrift anders spreekt als de kerkeraad gedaan heeft“, (ad artikel 65, sub A. constaterende 2); „dat op de kerkeraadsvergadering van 4 december 1961 bleek, dat ds. A. van der Ziel de vermaning van de kerkeraad verwierp en ondertussen ook metterdaad begonnen was de voorgenomen samensprekingen te houden, terwijl hij zich blijkens de notulen ook nu evenals op de kerkeraadsvergadering van 28 november 1961 op zijn geloofsinzicht bleef beroepen, en op de aandrang bij hem om een geargumenteed bezwaarschrift ter verdediging van zijn daad in te dienen, daar hij zich op de Schrift beriep, antwoordde: 't Wordt er niet anders van of ik hier met een stuk papier kom' (A, constaterende 4); waarbij de particuliere synode terecht overwoog:

dat ds. A. van der Ziel blijkens zijn uitlatingen op de kerkeraadsvergaderingen van 28 november en 4 december 1961 (vgl. A. „constaterende“ 2 en 4 en A „overwegende“ 1b) toen wel wist, dat hij metterdaad inging tegen het beleid van zijn kerkeraad, hoewel hij op de vergadering van 4 december 1961 zei: „Dit is geen tegenleiding tegen de kerkeraad“;

(b). dat de bewering, dat het kerkeraadsbesluit van 14 november 1960 slechts een „incidenteel“ karakter zou dragen, niet alleen door hetgeen de generale synode in de betrokken overweging 4 stelt, is weerlegd maar ook door hetgeen tevoren door de particuliere synode van Groningen 1963/'64 werd overwogen (ad artikel 65, sub B. overwegende 1-4), wat door het ingebrachte bezwaar niet met argumenten, ontleend aan eventuele feiten, wordt aangetast;

ad 4. dat de kerkeraad van Groningen-Zuid in hetgeen aan het conflict met ds. A. van der Ziel was voorafgegaan, nl. in zijn afwijzing van de samenspreking met de synodale kerkeraden, d.d. 27 juni en 14 november 1960 en later naar aanleiding van vragen en klachten in een pastoraal schrijven aan de gemeente d.d. 11 maart 1961 duidelijk heeft gesteld dat de HERE zulk samenspreken (nl. over, alles wat ons van elkaar vervreemd heeft“) in Zijn Woord verbiedt, en dat de kerkeraad in zijn brief aan de gemeente zich met nadruk op de Schrift beroept; waaruit voldoende blijkt dat de kerkeraad, wil men in deze van een praealabele vraag inzake een verbod van samenspreking spreken, toen reeds duidelijk die vraag heeft gesteld, en beantwoord met betrekking tot zichzelf als kerkeraad en mitsdien met betrekking tot ieder lid daarvan;

ad 5 (a). dat metterdaad moet worden toegestemd, dat in de kerk van Christus zoveel mogelijk aan een ieder de vrijheid moet worden gelaten te doen wat naar zijn overtuiging eis van Gods Woord is (vgl. o.a. Rom. 14: 5), maar dat zulks allermint inhoudt, dat b.v. aan ambtsdragers alles vrijstaat (vgl. o.a. Gal. 2: 11 v.v.; ook 1 Cor. 6: 12 v.v.) en dat zulks ook niet betekent dat er geen bindende uitspraken en

besluiten mogen worden genomen, die naar de K.O. niet betekenen, dat ambtsdragers door zulke uitspraken en besluiten heerschappij over elkaar voeren;

(b). dat dientengevolge noch op grond van de Schrift noch op grond van de K.O. is af te keuren dat de kerkeraad van Groningen-Zuid inzake samenspreking een bindend besluit nam; waarvan immers in geval van bezwaar daartegen naar artikel 31 K.O. beroep op een meerdere vergadering mogelijk was;

ad 6. dat het beroep op 1 Petr. 3: 15, 16 t.a.v. samenspreking met de synodale kerkgemeenschap niet toegestemd kan worden,

a. omdat de bezwaarde deze Schriftplaats niet volledig citeert,

b. omdat de synodale kerkeraden geen rekenschap vroegen omtrent de zaaksgerechtigheid van de vrijmaking;

c. omdat deze Schriftplaats doelt op een apologie, die een ander karakter draagt dan de onderhavige samenspreking, terwijl de Schrift ons bovendien voorbeelden biedt van onderscheidene situaties, waarin gezwegen moet worden of zelfs een gesprek dient afgewezen te worden (vgl. o.m. Matth. 7: 6; 21: 27; Lukas 23: 9; 2 Joh.: 10);

ad 7. dat met de particuliere synode van Groningen 1963/'64 moet worden geconstateerd (ad artikel 65, sub C, constaterende 3), „dat de kerkeraad in een uitvoerige brief aan ds. A. van der Ziel d.d. 28 maart 1962 met vele argumenten uit Schrift, K.O. en bevestigingsformulier zijn vermaningen heeft ondersteund en breedvoerig ds. van der Ziel van de schriftuurlijkheid en rechtmatigheid daarvan heeft trachten te overtuigen en er bij hem op heeft aangedrongen om alsnog de hem van 's Heren wege voorgehouden roeping om aan de ook over hem gestelde regering der kerk de gevraagde rekenschap van gevoelen te geven, te voldoen"; en eveneens (constaterende 4a) „dat de kerkeraad in de onder 3 genoemde brief voor de schriftuurlijkheid van zijn afwijzing van een samenspreking met de synodale kerkeraden te Groningen zich o.m. beriep op Num. 16 en 1 Kon. 13"; dat met dezelfde particuliere synode ook mag worden overwogen:

„dat de kerkeraad, ondanks het feit, dat hij reeds in zijn brieven aan de synodale kerkeraden d.d. 30 juni en 22 november 1960 en in een toelichtend schrijven aan de gemeente schriftuurlijk geargumenteed de ongeoorloofdheid van samensprekingen met de synodale kerkeraden had aangewezen, en in zijn besluiten d.d. 21 december 1961 en 29 januari 1962 had aangetoond dat de besluiten van de kerkeraad d.d. 27 juni en 14 november 1960 geen ruimte lieten voor een samenspreking gelijk die door ds. A. van der Ziel met anderen ondernomen was, en zijn vermaning met nieuwe verwijzingen naar Schrift en belijdenis bij ds. Van der Ziel aandrong, en ondanks de voortgaande weigering van deze om rekenschap van zijn gevoelen te geven, grote lankmoedigheid aan de dag legde, door in een schrijven d.d. 26 maart 1962 van zijn kant nog eens weer met vele argumenten uit Schrift, K.O. en bevestigingsformulier de onschriftuurlijkheid der samensprekingen en de rechtmatigheid van zijn vermaningen aan ds. van der Ziel duidelijk te maken en hem te bewegen zich te voegen naar de besluiten en vermaningen van de kerkeraad" (C sub overwegende 3), zodat voldoende blijkt dat niet alleen het verbod van samenspreking zelf maar ook het vermaan om de overtreding daarvan vanuit de Schrift, de belijdenis en de K.O. werden aangewezen en aangedrongen;

ad 8 (a) dat hier allereerst wordt voorbijgezien dat er tussen de jaren 1944 en 1960 ook in verband met de samenspreking plaatselijk in Groningen en landelijk via de generale synoden heel wat is gebeurd, aardoor o.m. aan de kant der synodale kerken de verharding in de zonden van 1944 openbaar geworden is, zoals dat b.v. blijkt uit de brief van de gebonden kerkeraden te Groningen d.d. 12 september 1960, waarin o.m. deze zinsneden voorkomen:

„Wij vragen van u niet, dat u prijs geeft uw overtuiging, dat de zaaksgerechtigheid aan uw zijde is. Wij geven deze ook niet prijs. Wij zijn op de hoogte van uw visie op de vrijmaking en u van de onze. Daarover is geen samenspreking nodig", zodat het irreëel geacht moet worden in 1960 op 1944 terug te grijpen;

(b) dat bovendien moet worden aangemerkt dat de brief van 2 november 1944 speciaal samenspreking vroeg over een eventuele minnelijke schikking inzake de kerkelijke goederen, nadat een eerste geding om de gebouwen (door de synodale kerkeraad aangespannen) voorbij was, zodat een beroep op enige zinnen uit genoemde brief, los van de toenmalige situatie niet ter zake is (zie het rapport-Bruinius van september 1962);

(c) dat hetgeen de kerkeraad op 11 mei 1961 aan de gemeente schreef zeer duidelijk ziet op niet-georganiseerde ontmoetingen en contacten in de persoonlijke sfeer van de dagelijkse omgang e.d. en niet op min of meer georganiseerde samensprekingen in groepsverband door ambtsdragers en kerkleden met officiële delegaties van synodale kerkeraden;

- ad 9 dat het redebeleid van de synode in overweging 7 terecht geheel is afgestemd op het z.g. centrale motief, dat nl. ds. A. van der Ziel als geloofsinzicht voordroeg, dat het te allen tijde van 's Herenwege roeping is samen te spreken en dat er voor die geloofsovertuiging vrijheid van handelen moet zijn (vgl. artikel 315d sub overwegende 2d). wat hij later nog op deze wijze naar voren bracht: „Ik zie het als een roeping om alles te doen wat mogelijk is om te komen tot eenheid met de ware gelovigen, die kerkelijk van ons gescheiden zijn. Ik erken de gebrokenheid van de Gereformeerde kerken en in die zin kan ik spreken over meer dan één Gereformeerde kerk (op zijn minst drie) zonder daarmee in ook maar één enkel opzicht de vrijmaking van 1944 te verloochenen" (Een laatste appèl, 1965, bladz. 13), zodat in het licht van dat „grondmotief" het karakter der samenspreking „niet ter zake is", dat is: niet beslissend is;
- ad 10 dat er geen bezwaar tegen ingebracht kan worden, dat de synode in de overwegingen 5a en 5b tendeert in deze richting, dat de door ds. A. van der Ziel gehouden samensprekingen van eenzelfde karakter waren als de kerkeraad had afgewezen, omdat hetgeen in genoemde overwegingen wordt gezegd metterdaad ten overvloede genoemde tendens in het licht stelt (zie ook beneden onder ad 11 g);
- ad 11 (a). dat de synode ook niet de taak had dringend te bewijzen, dat het gestelde omtrent het „andere karakter" onjuist was, omdat volgens overweging 7 meer ter zake en dus beslissend was op het „centrale motief" te letten;
- (b) dat voorts in verband met 11a dient bedacht te worden wat de synodale kerkeraden van hun kant met samenspreking al dan niet beoogden (vgl. boven sub ad 8a);
- (c) dat vervolgens met betrekking tot I I b dient gezegd te worden dat onderhavig bezwaar na hetgeen ds. A. van der Ziel naderhand verduidelijkend heeft geschreven over „beide kerken" (zie boven sub ad 9) niet gehandhaafd kan worden;
- (d) dat daarbij ten aanzien van 11 c is op te merken dat de zin: samenspreken over „wat hen gescheiden houdt" (er staat in de brief van ds. A. van der Ziel c.s. metterdaad „houdt" en niet „hield") nog allerminst het spreken over de oorzaken van de breuk en de zaaksgerechtigheid heeft te impliceren, gelet op hetgeen de synodale kerkeraden over samenspreking schreven (zie boven sub 8a) en hetgeen ds. A. van der Ziel erover zeide (zie b.v. artikel 315d sub overwegende 5b en c);
- (e) dat ook met betrekking tot 11c is te zeggen dat de vrees van de kerkeraad gerechtvaardigd was, gelet op wat boven sub d met betrekking tot de synodale kerkeraden en ds. A. van der Ziel is geconstateerd; terwijl het op 28 november 1961 nog niet ging over het straffen van gepleegde zonden;
- (f) dat eveneens gesteld dient te worden, dat aan overweging 5c niet de gewraakte redenering ten grondslag ligt maar déze gedachte, dat bij de kerkeraaduitspraak van 28 november 1961 (waarover het immers in artikel 315d gaat) nog geen rekening kon worden gehouden met hetgeen pas later door ds. A. van der Ziel omtrent het z.g. „andere karakter" der samenspreking naar voren werd gebracht;
- (g) dat verder wat 11g betreft mag worden verwezen naar hetgeen boven sub d en e is overwogen, waaraan kan worden toegevoegd dat de kerkeraad ook een samenspreking over „alles wat ons van elkaar vervreemd heeft" (brief van de gebonden kerkeraden in 1960) had afgewezen, waarbij is op te merken dat „wat ons van elkaar vervreemd heeft" en „wat hen gescheiden houdt" elkaar dicht nadert, zodat alleen al om deze reden het spreken van een „ander karakter" een element van constructie heeft;
- (h) dat tenslotte is vast te stellen dat in de brief van ds. A. van der Ziel d.d. 16 december 1961 niet over het „ander karakter" der samensprekingen wordt gesproken, zodat hetgeen de kerkeraad in zijn vertrouwelijk schrijven van 10 juli 1963 aan de gemeente meedeelt („Wel stelde ds. van der Ziel in zijn brief van 16 december, dat zijn samenspreking van een ander karakter was geweest dan die welke de kerkeraad had afgewezen") niet juist is, omdat ds. van der Ziel op 16 december 1961 aan de kerkeraad schreef over het z.g. incidenteel karakter van het samensprekingsbesluit van 14 november 1960;
- ad 12. dat de kerkeraad van Groningen-Zuid niet in gebreke gesteld kan worden, omdat hij niet zou hebben geïnformeerd naar het karakter van de voorgenomen samensprekingen, daar blijkens de notulen en de uitspraak van 28 november 1961 de gehele zaak der samenspreking het onderwerp is geweest;
- ad 13 dat ook dit bezwaar uitgaat van de vooronderstelling dat het karakter der gevraagde samenspreking in het geding het beslissende was, terwijl de kerkeraad in de toenmalige situatie met de gegeven „verzekering" terecht niet tevreden kon zijn;
- ad 14 dat tevens bij dit bezwaar ten onrechte alles is toegespitst op het karakter der door ds. A. van der Ziel c.s. gevraagde samenspreking, terwijl daar tegenover staat dat de generale synode in haar uitspraak in artikel 315d voor haar overwegingen en haar oordeel daarin niet haar uitgangspunt heeft genomen (zie boven sub ad 9 en II a);

- ad 15 dat dit bezwaar voorbijgaat aan de ernst van de zonde van ds. A. van der Ziel, omdat men een z.g. „ordekwestie" (zoals sommige appellanten het geding met ds. A. van der Ziel beschouwen) niet zo ernstig acht als b.v. het aanhangen van valse leer, terwijl toch volgens de Schrift (o.m. 1 Cor. 14 : 33; Gal. 5: 12) en de belijdenis (de artikelen 30 - 32 N.G.B.) de goede orde der kerk een zaak van het recht en van de eer van God in zijn gemeente is, waarom eertijds het Convent van Wezel (1568) „openbare veragtinge van Kerkelijke Orde" en de Kerkelijke Ordinantiën (van Genève) 1561 „rebellie tegen de kerkelijke orde" rekenden tot „de misdaden", die in de dienaren der kerk volstrekt onduelbaar zijn, daar ze bij een ander (een niet-ambtsdrager) afsnijding van de gemeente verdienen;
- ad 16 dat dit bezwaar er aan voorbijgaat dat de kerkeraad herhaaldelijk vanuit de Schrift heeft geargumenteed (zie boven sub ad 7);
- ad 17 dat hier eerst kan verwezen worden naar hetgeen boven sub ad 15 is overwogen en dat daaraan nog kan worden toegevoegd dat de vooronderstelling van het bezwaar klaarblijkelijk is dat een openbare grove zonde onmiddellijk met schorsing dient gestraft te worden, zodat als de bedoelde samenspreking een openbare grove zonde ware te achten, de schorsing niet een jaar na beëindiging van de gewraakte samenspreking doch terstond bij de aanvang daarvan had behoren plaats te vinden, waartegen echter overwogen dient te worden dat er bij de openbare grove zonden verschil is, zodat de éne openbare grove zonde onmiddellijk maar de andere pas na enige tijd door schorsing moet worden gevolgd, waarom hier geen algemene regel, b.v. in alle gevallen onmiddellijk schorsing, kan worden gesteld en dientengevolge de K.O. b.v. in artikel 53 wèl van een onmiddellijke schorsing spreekt maar dat in de artikelen 79 en 80 niet doet;
- ad 18 dat hier wat ds. van der Ziel betreft kan gewezen worden op artikel 315d overwegende 6, dat door het ingebrachte bezwaar niet wordt weerlegd, maar daarbij ook mag worden aangehaald hetgeen de particuliere synode van Groningen 1963/'64 tevoren overwoog: „dat men het optreden van ds. A. van der Ziel niet gelijk mag stellen met dat van andere samensprekers, daar ds. van der Ziel ambtsdrager is en de eenheid van de kerkeraad verbrak, en herinnerd moet worden aan de regel van prof. dr. F. L. Rutgers in zijn collegedictaten: „Dezelfde soort van afwijking kan en moet in het ene geval veel strenger behandeld worden dan in het andere geval. Er is te rekenen met de personen, de posities. die zij in de kerk bekleden, met wat met betrekking tot hen reeds al of niet is voorgevallen, met welk uitzicht of verwachting zij geven voor de toekomst van rust en goed gedrag, of het tegendeel. Er is mede te rekenen, of moeilijkheden van schisma en scheurmaking te verwachten zijn, en of de Schrift zachtere toepassing van de kerkelijke tucht veroorlooft", " (ad artikel 65 sub C. overwegende 18b);
- ad 19. dat hier mag verwezen worden naar hetgeen boven sub ad 9, 10, 11 a en 12 is overwogen;

van oordeel:

dat appellanten niet hebben aangetoond dat artikel 315d revisie behoeft; spreekt uit:

aan de verzoeken tot revisie in dezen niet te voldoen.

Artikel 205.

Revisieverzoeken ten aanzien vanzaak-Groningen-Zuid („schorsings-waardigheid")

Ds. Francke doet voorlezing van het conceptvoorstel ten aanzien van de revisieverzoeken met betrekking tot de uitspraken van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven over de schorsingswaardigheid van ds. A. van der Ziel, Acta artikel 315e. De discussie geeft de rapporteurs aanleiding enkele wijzigingen in hun voorstel aan te brengen. De synode maakt het voorstel tot haar besluit met 27 stemmen vóór en 1 tegen. Ook nu bleven de in artikel 198 (alinea 3) genoemde broeders buiten stemming. Artikel 206 vermeldt het genomen besluit.

Artikel 206.

Besluit inzake revisieverzoeken ten aanzien van zaak Groningen-Zuid („schorsings-waardigheid")

generale synode,

constateert:

dat in de bezwaarschriften boven vermeld onder „heeft kennis genomen van" 2, 3 en 4 tegen de overwegingen en het oordeel van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 vermeld in haar Acta, artikel 315e bezwaren worden aangevoerd, die op de volgende manier kunnen worden weergegeven:

1. dat onder constatering 1. eerste schorsingsgrond, niet wordt aangegeven welke zonden in ds. A. van der Ziel niet gedragen mochten worden en tegen welk gebod des Heren hij heeft gezondigd;
2. dat onder constatering 1, tweede schorsingsgrond; niet wordt aangegeven welke vermaning in geding was en of inderdaad de kerkeraad iets verbood wat zonde voor God is;
3. dat onder constatering 1, derde schorsingsgrond, wel wordt gezegd, dat door deze zonden mouterij, tweedracht en scheuring in de kerkeraad en de gemeente werden aangericht, maar „deze zonden" niet nader worden aangewezen;
4. dat de vierde schorsingsgrond, vermeld onder constatering 1, de blijvende schorsingswaardigheid stelt zonder enig bewijs;
5. dat de synode met twee maten heeft gemeten (wat tegen Gods Woord is. Deut. 16: 18 - 20). omdat zij in de zaak van ds. J. van der Schaft heeft geoordeeld, dat het zich niet houden aan de kerkelijke weg, zoals die in artikel 31 K.O. is aangegeven, als grond voor schorsing en afzetting volkomen ongenoegzaam is (artikel 134e), maar in het geval van ds. A. van der Ziel dat wel goed keurde (artikel 315d, overweging I), zodat hij niet vanuit de Schrift en de belijdenis werd veroordeeld (wat had dienen te gebeuren) maar vanuit een kerkeraadbesluit;
6. dat in het schorsingsvonnis de schriftuurlijke gronden voor de beschuldiging en het oordeel, dat de samenspreking, door ds. A. van der Ziel gehouden, de zonde van het verwekken van scheuring is en het volharden daarin tot schorsing moet leiden, niet duidelijk worden genoemd;
7. dat hetgeen in de synodale uitspraak in artikel 315c, sub overwegende 5, en artikel 315d, overwegende 1, aan ds. A. van der Ziel ten laste wordt gelegd onmogelijk als een openbare grove zonde in de zin van de artikelen 79 en 80 K.O. valt aan te merken;
8. dat het vermaan dat de kerkeraad tot ds. A. van der Ziel deed uitgaan (overweging 1) ten onrechte heeft plaats gevonden, in strijd met Matth. 18: 15; Heid. Cat. antw. 85; Ned. Gel. artikel 32 en artikel 72 K.O., omdat ds. van der Ziel niet van een zonde werd beschuldigd en vermaan alleen schriftuurlijk is, wanneer het zich richt op een bedreven zonde;
9. dat in overwegende 3 ten onrechte de „bedoeling" van de kerkeraad in geding wordt gebracht, omdat de synode in de kerkeraaduitspraak van 21 december 1961 leest wat er niet staat, zodat die „bedoeling" fantasie is te achten;
10. dat, als volgens overwegende 5 en 6 de tweede en een deel van de vierde schorsingsgrond niet zijn te handhaven, de gehele schorsing op losse gronden komt te staan, waarom de synode de schorsing als onvoldoende gegrond had moeten afwijzen;
11. dat het in strijd met de feiten is dat de kerkeraad op 21 december 1961 wel een zonde bedoeld als in artikel 80 K.O. zou hebben gezien (van oordeel I), want de kerkeraad zag het conflict met ds. A. van der Ziel alleen als een kerkordelijke zaak en heeft de achtergronden, de inhoud en het karakter van de overtreding nooit in de beoordeling betrokken;
12. dat het de weg tot volslagen willekeur opent, wanneer een kerkeraad een ambtsdrager voorwerp van kerkelijk vermaan maakt vanwege een zondenbeginsel (van oordeel 1);
13. dat de „onhelderheid", waaraan de synode (in „van oordeel" 2) gewaagt, hiervan komt dat ds. A. van der Ziel geen zonde als bedoeld in artikel 80 K.O. kon worden aangewreven;
14. dat de genoemde „onhelderheid" de synode had moeten nopen tot het oordeel, dat op onheldere uitspraken betreffende een openbare grove zonde van een dienaar des Woords geen tucht kan worden ingezet naar de artikelen 79 en 80 K.O.;
15. dat een oordeel als de schorsingswaardigheid van ds. A. van der Ziel, omdat het leidde tot afzetting van de dienst, op geen punt gewraakt mag kunnen worden, maar onomstotelijk op Gods Woord behoort te rusten, doch het oordeel der synode een schriftuurlijke fundering helemaal mist, daar de in het schorsingsvonnis genoemde teksten geen enkele funderende kracht hebben;
16. dat de moeiten tussen de kerkeraad en ds. A. van der Ziel ook hieruit voortkwamen, dat in de gehele procedure als axioma is aangenomen dat de afwijzing van de samenspreking door de ongedeelde kerkeraad op 14 november 1960 naar haar wijze van spreken en vorm geheel naar de Schrift was en dat een duidelijk verbod tot samenspreking niet was gegeven;

overweegt hierbij:

ad 1-4, dat appellant blijkbaar onbekend is met de uitspraak van de kerkeraad van Groningen-Zuid inzake de schorsingswaardigheid van ds. A. van der Ziel d.d. 14 februari 1963 en het besluit van genoemde kerkeraad inzake de schorsing van ds. A. van der Ziel d.d. 5 en 9 juli 1963, waarbij de eerstgenoemde uitspraak zich overvloedig op de Schriften beroept, waarom het goed is gemelde uitspraken hier te laten volgen.

A. Uitspraak inzake de schorsingswaardigheid:

„De kerkeraad van Groningen-Zuid, in vergadering bijeen op donderdag 14 februari 1963, met droefheid de volgende feiten MEMORERENDE:

1. Reeds op 28 November 1961 heeft hij Ds. van der Ziel vermaand, dat hij door het aanvragen van samenspreking met delegaties van de synodale kerkeraad buiten en tegen het besluit van zijn eigen kerkeraad om en in, onbroederlijk heeft gehandeld en niet in overeenstemming met zijn ondertekening van de geloofsbelijdenis, met name niet met art. 30 N.G.B. en art. 31 K.O.
Derhalve verzocht de kerkeraad hem de door hem begonnen samenspreking te beëindigen en nieuwe niet aan te vatten en drong hij er bij Ds. Van der Ziel op aan, te benaastigen om te behouden de enigheid des Geestes (Efeze 4: 3) dit ernstige broederlijk vermaan te aanvaarden;
2. op 4 december 1961 moest de kerkeraad helaas constateren, dat Ds. Van der Ziel aan het verzoek van de kerkeraad niet had voldaan, daardoor blijk gevende, dat hij het vermaan van de kerkeraad verwierp. Derhalve oordeelde de kerkeraad, dat Ds. Van der Ziel in feite in strijd had gehandeld met zijn belofte zich te zullen onderwerpen aan de kerkelijke vermaning volgens de gemene ordening der Kerken geschied. Voorts verzocht de kerkeraad Ds. Van der Ziel zijn bezwaren tegen het samensprekingsbesluit van de kerkeraad dd. 14 november 1960 schriftelijk ter kennis van de kerkeraad te brengen, opdat de kerkeraad zijn argumenten zou kunnen toetsen aan Schrift en Belijdenis;
3. de kerkeraad heeft, gelet op de weigering van Ds. Van der Ziel om aan dit verzoek te voldoen, hem daarover herhaaldelijk, zowel mondeling als schriftelijk moeten vermanen, waarbij de kerkeraad zijn vermaan door nog meer Schriftuurlijke argumentatie heeft versterkt en verdiept (zie notulen 21 december 1961, 29 januari 1962, 5 februari 1962, 26 maart 1962);
4. 1 mei 1962 moest de kerkeraad wederom constateren, dat Ds. Van der Ziel, zonder ook maar de geringste pogingen te doen de door de kerkeraad voor diens overtuiging aangevoerde gronden te weerleggen en het hem ten laste gelegde te bestrijden (zie brief Ds. Van der Ziel 2-4-'62), volhardde in de verwerping van het vermaan. De kerkeraad zag zich daarom tot zijn droefheid genoodzaakt zijn tenlastelegging aan Ds. Van der Ziel volledig te handhaven en sprak voorts uit, dat Ds. Van der Ziel van Godswege geroepen is zich te conformeren aan de besluiten van de kerkeraad;
5. 29 oktober 1962 besloot de kerkeraad, gelet op de voortgaande verwerping van het vermaan door Ds. Van der Ziel (zie brieven Ds. Van der Ziel van 2 en 28 mei 1962) en het uiten van onbewezen beschuldigingen aan het adres van de kerkeraad en het kerkverband, en na uitvoerige bespreking van een commissierapport:
 1. Ds. Van der Ziel nogmaals ernstig te vermanen op de door hem ingeslagen zondige weg niet voort te gaan, waardoor hij zich aan het opzicht en de tucht der kerk hoe langer hoe meer zou onttrekken;
 2. aan Ds. Van der Ziel te vragen een hartelijke betuiging van leedwezen over de door hem in dezen bedreven zonden;
 3. van Ds. Van der Ziel te vragen de toezegging dat hij, in geval van zodanige bezwaarnis dat hij zich niet kan conformeren aan enige besluit van de kerkeraad, zijn woord gestand zal doen en zal gaan in de kerkelijke weg.

Genoemd rapport werd uitgebracht door een, bij schriftelijke stemming aangewezen, commissie, die tot opdracht had „de kerkeraad van advies te dienen, hoe verder te handelen zou zijn in de zaak, die de kerkeraad heeft met Ds. Van der Ziel”.

Het rapport werd besproken op de vergadering van de kerkeraad op 17 en 27 september en 1, 15, 22, 29 okt. '62 en werd met de constatering, overwegingen, oordelen, uitspraak en besluit aan Ds. Van der Ziel ter hand gesteld, vergezeld van een begeleidend schrijven.

De kerkeraad herhaalde in deze brief zijn vermaan en wees Ds. Van der Ziel er op: „Indien U echter voortgaat, ondanks herhaaldelijk vermaan van de kerkeraad en weigert U aan Uw eenmaal gegeven woord te houden, draagt U zelf de verantwoordelijkheid, als U Uw ambt niet langer zult kunnen en mogen bedienen”.

6. 10 nov. '62 antwoordde Ds. Van der Ziel, „Dat ik aan Uw vermaning geen gehoor kan geven en derhalve ook niet kan voldoen aan wat U van mij vraagt”.
Deze antwoordbrief riep, mede door een aantal onbewezen beschuldigingen, bij de kerkeraad verschillende vragen op, die na bespreking tijdens de vergaderingen van 26 nov., 3 en 17 dec. nader werden geformuleerd. Besloten werd deze vragen ter beantwoording aan Ds. Van der Ziel voor te leggen in de vergadering van de kerkeraad d.d. 14 jan. '63.
7. 14 jan. '63 legde Ds. Van der Ziel in de vergadering van de kerkeraad een verklaring af, waarin hij het recht van de kerkeraad tot het stellen van deze vragen betwistte. Voorts gaf Ds. Van der Ziel blijk, ondanks sterke aandrang daartoe, ook niet bereid te zijn tot beantwoording van vragen die hem vanuit de kerkeraad werden gesteld;
8. 21 jan. '63 besloot de kerkeraad thans van Ds. Van der Ziel de beantwoording der vragen te eisen op grond van het Ondertekeningsformulier voor de dienaren des Woords, met verwijzing naar art. 32 N.G.B.
9. 28 jan. '63 nam de kerkeraad kennis van een schrijven van Ds. Van der Ziel d.d. 28 jan. waarin hij als zijn overtuiging meedeelde, dat aan het ondertekeningsformulier geen grond te ontnemen is voor de aan hem gestelde eis tot beantwoording van de door de kerkeraad geformuleerde vragen. De kerkeraad besloot aan Ds. Van der Ziel te antwoorden, dat volgens de toelichting bij het ondertekeningsformulier het oordeel, of er rechtvaardige oorzaken van verdenking gegeven zijn, aan de

kerkelijke vergadering staat. Vervolgens besloot de kerkeraad Ds. Van der Ziel er op te wijzen, dat hij, door zijn handelingen, welke de kerkeraad had aangetoond in strijd te zijn met art. 31 K.O. en door zijn verwerping van het kerkelijk vermaan hierover, rechtvaardige oorzaken van verdenking heeft gegeven ten aanzien van zijn belijden en metterdaad beleven van art. 32 N.G.B. Op grond van bovenstaande bleef de kerkeraad zijn eis tot beantwoording van zijn vragen handhaven, en gebood hij Ds. van der Ziel in Christus' naam thans aan deze eis gehoor te geven vóór of op de vergadering van de kerkeraad van 4 februari.

10. 4 febr. '63 moest de kerkeraad uit de houding van Ds. van der Ziel weer constateren, dat hij aan het gebod van de kerkeraad tot beantwoording van zijn vragen geen gehoor wil geven, omdat Ds. van der Ziel niet wenste te spreken zolang de tuchtprocedure van kracht bleef. Het recht van de kerkeraad dit te gebieden op grond van het ondertekeningsformulier ontkende Ds. van der Ziel. Ook wenste hij niet te antwoorden op vragen die enige beschuldiging inhielden. Meerdere broeders stelden vragen aan Ds. van der Ziel, waarop hij óf in het geheel niet of zeer summier ingang. Verschillende broeders concludeerden dat Ds. van der Ziel zijn kerkeraad niet erkent als over hem gesteld, zich in feite onttrekt aan het opzicht en tucht van de kerkeraad en de broederband verbreekt;

overwegende:

1. dat de Heere gebiedt te bewaren de enigheid des Geestes door de band des vredes: Rom. 14: 19, Ef. 4: 3, art. 32 N.G.B., H.C. antw. 55;
2. dat de Heere verbiedt het lichtvaardig oordelen en het inbrengen van onbewezen be schuldigingen: Matth. 7: 1, 1 Cor. 13 :4, 5, 1 Tim. 5: 19, H.C. antw. 112;
3. dat de Heere gebiedt, dat men zijn woord getrouw zal nakomen en zijn beloften houden: Pred. 5: 3, 4, Matth. 5: 37, Jac. 5: 12b;
4. dat de Schrift zegt, dat hét vereiste voor dienaren des Woords is: betrouwbaarheid, 1 Cor. 4: 2;
5. dat het de Koning der kerk behaagt Zijn kerk ouderlingen te geven ter regering, opdat door dat middel alle dingen in de kerk wel en ordelijk zullen toegaan: 1 Cor. 14: 33, 40, 1 Tim. 3: 15, art. 30 en 32 N.G.B., bev. form. ouderl.;
6. dat de Schrift duidelijk spreekt van de regeermacht der kerk, aan welke men zich zal onderwerpen om God en des gewetens wil: 1 Tim. 5:17, Titus 3:1, Hebr. 13:17a, 1 Petr. 2:13, art. 30 en 32 N.G.B., H.C. zo. 39;
7. dat de Heere in Zijn Woord oproept elkander naar Zijn Woord te vermanen, zowel broederlijk als ambtelijk, én aan zulk schriftuurlijk vermaan gehoor te geven: Lev.19: 17, Ezech. 33: 7, Rom. 15: 14, 2 Cor. 13: 11, N.V, Matth. 18: 15-18, Hebr. 10: 24, 25b, 13:17, H.C. antw. 85:

voorts overwegende:

1. dat Ds. van der Ziel bij het afleggen van zijn openbare geloofsbelijdenis beloofd heeft zich te zullen onderwerpen aan de kerkelijke vermaning en tucht; zie form.
2. dat Ds. A. van der Ziel bij zijn bevestiging in het ambt van dienaar des Woords beloofd heeft zijn ambt getrouw te bedienen, zijn lering te versieren met een godzalig leven, mede zich onderwerpende aan de kerkelijke vermaning, volgens de gemene ordening der kerk: zie form.
3. dat Ds. A. van der Ziel, na zijn bevestiging in het ambt van dienaar des Woord, voorts beloofd heeft ten allen tijde bereid en gewillig te zullen zijn, nadere verklaring van zijn gevoelens te geven, indien te eniger tijd de kerkeraad, om gewichtige oorzaken van nadenken, waarvan het oordeel aan de kerkeraad zal staan, tot behoud van de enigheid en zuiverheid der leer, zulks van hem zou eisen, op poene, hiertegen doende, metterdaad (ipso facto) van zijn dienst gesuspendeerd te zijn: zie form. met toel.
4. dat Ds. A. van der Ziel door deze zijn belofte ook gebonden is aan Art. 32 N.G.B. („, dat het nuttig en goed is, dat die Regeerders der kerk zijn onder zich zekere ordinantie instellen en bevestigen tot onderhouding van het lichaam der kerk - hetgeen dienstig is om eendrachtigheid en enigheid te voeden en te bewaren, en alles te onderhouden in de gehoorzaamheid Gods") en mitsdien aan de K.O. als het dienovereenkomstig aanvaarde gemeen accoord der kerken, zodat Ds. Van der Ziel verplicht is zich te houden aan art. 31 K.O. om voor vast en bondig te houden hetgeen met de meeste stemmen is goedgevonden, tenzij hij bewijst dat deze besluiten in strijd zijn met het Woord Gods of de K.O. onverminderd het recht van appèl;

van oordeel:

1. dat Ds. A. van der Ziel, in hetgeen hierboven gememoreerd werd, zich niet heeft benaarstigd te bewaren de enigheid des Geestes door de band des vredes en aldus onbroederlijk heeft gehandeld;
2. dat Ds. A. van der Ziel lichtvaardig over zijn kerkeraad heeft geoordeeld en tegen hem allerlei onbewezen beschuldigingen heeft geuit;
3. dat Ds. A. van der Ziel zijn afgelegde beloften heeft geschonden en de overeengekomen accoorden heeft verbroken en daardoor niet betrouwbaar is gebleken gelijk voor een dienaar des Woords is vereist;
4. dat Ds. A. van der Ziel blij gegeven heeft van miskennis van- en verzet tegen het ook over hem gestelde gezag van de ouderlingen als regeerders der kerk;
5. dat Ds. A. van der Ziel duidelijk blij gegeven heeft van verwerping van het vermaan van de kerkeraad en van verharding in deze zonde;

spreekt met grote droefheid uit

dat Ds. A. van der Ziel zich heeft schuldig gemaakt aan zonden die in een dienaar des Woords niet gedragen mogen worden;

besluit:

aan de Raad van de genabuurde kerk te Groningen-Noord te verzoeken zijn, voor een schorsing (naar art. 79 K.O.) noodzakelijk, voorgaand oordeel te willen geven".

B. Uitspraak inzake de schorsing:

„De Raad der Gereformeerde kerk te Groningen-Zuid, in vergadering bijeen op 5 en 9 juli 1963,

kennis genomen hebbende van.

- a) de uitspraken en besluiten der classis Groningen d.d. 16 mei en 27 juni 1963,
- b) het rapport van zijn afgevaardigden naar de vergadering der classis Groningen,
- c) de verklaringen van Ds. A. van der Ziel in zijn vergaderingen van 2, 3 en 5 juli 1963:

constaterende:

- 1) dat de kerkeraad op 4 en 9 juli 1963 geargumenteed uitsprak „voor zichzelf bewezen te achten, dat de classisbesluiten van 27 juni 1963 strijdig zijn met Gods Woord, de N.G.B. en de K.O. en daarom niet voor vast en bondig gehouden mogen worden", weshalve hij besloot „te trachten in de kerkelijke weg wegneming van deze besluiten te verkrijgen",
- 2) dat ds. A. van der Ziel niet voldaan heeft aan de verwachting, door de classis uitgesproken op 16 mei 1963, nl. dat ds. A. van der Ziel „ten overstaan van de classis zal erkennen, dat hij zich in de kerkelijke weg had dienen te begeven en alsnog zal begeven",
- 3) dat ds. A. van der Ziel op de vergadering van 2 juli, waarin hem door de kerkeraad gevraagd werd, of hij door de classis overtuigd was van zijn niet kerkelijk handelen en de toezegging zou willen doen in geval van bezwaarnis te zullen gaan in de kerkelijke weg, hetgeen voor de kerkeraad het einde van de tuchtprocedure zou betekenen, wel uitsprak: „Als U het classisbesluit aanneemt en eerlijk wilt uitvoeren, dan wil ik hetzelfde doen", maar tegelijk verklaarde: „Ik sta hier nog als de eerste avond en ik zie mijn handelen nog als goed",
- 4) dat Ds. A. van der Ziel voorts duidelijk uitsprak op de vergadering van 5 juli, „dat hij zijn standpunt volledig handhaaft" en „zich van geen zonde bewust is",
- 5) dat de in het eerste memorandum aan ds. A. van der Ziel ten laste gelegde zonden noch door de vergadering der classis bestreden noch door ds. A. van der Ziel beleden zijn,
- 6) dat integendeel ds. A. van der Ziel door zijn in het tweede memorandum vermelde verklaringen blijk gegeven heeft voort te gaan op zijn zondige weg van mouterij tegen de kerkeraad en tweedracht en secten in de gemeente aan te richten,
- 7) dat èn tijdens de behandeling door de classis èn in de vergaderingen van de kerkeraad ds. A. van der Ziel geen enkel blijk gegeven heeft van enig leedwezen over zijn onkerkelijke houding,
- 8) dat het èn ten aanzien van ds. A. van der Ziel èn ten aanzien van de gemeente thans niet langer verantwoord is de bestaande situatie te bestendigen,

van oordeel:

- a) dat de kerkeraad naar art. 87 K.O. alle naarstigheid heeft gedaan om ook art. 79 der K.O. te onderhouden door in dit geval te handelen èn met de genabuurde kerkeraad te Groningen-Noord èn met de vergadering der classis Groningen,
- b) dat de kerkeraad thans evenwel geroepen is, hangende zijn appèl op de vergadering der Part. Synode, zelfstandig in eigen verantwoordelijkheid te handelen naar art. 31 K.O.

spreekt met grote droefheid uit:

1. dat ds. A. van der Ziel zich heeft schuldig gemaakt aan zonden die in een Dienaar des Woords niet gedragen mogen worden,
2. dat ds. A. van der Ziel hardnekkig de vermaning van zijn kerkeraad heeft verworpen en ook na de besluiten der classis, m.n. die van 16 mei 1963, blijft verwerpen, welke zonde in een gewoon lid der kerk naar art. 76 K.O. de censuur waardig maakt,
3. dat ds. A. van der Ziel door deze zonden mouterij, tweedracht en scheuring in de kerkeraad en de gemeente aanricht,
4. dat ds. A. van der Ziel naar art. 80 K.O. nog steeds schorsingswaardig is,

en besluit:

1. met groot leedwezen Ds. A. van der Ziel voor de tijd van drie maanden te schorsen in de uitoefening van zijn ambt als dienaar des Woords, met de bede, dat deze tuchttoefening onder de genade des Heren hem tot leedwezen en bekering van zijn zonden mogen dienen,
2. van zijn hierboven genoemd besluit kennis te geven aan ds. A. van der Ziel, de classis en de zusterkerken in den lande.

ad 5. dat door appellant ten onrechte gesteld wordt, dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 zou hebben geoordeeld: „het zich niet houden aan de kerkelijke weg, zoals die in artikel 31 K.O. is aangegeven, (is) als grond voor schorsing en afzetting volkomen ongenoegzaam", aangezien in artikel 134c van de Acta der genoemde synode slechts overwogen is, dat met een (kerkerads-) besluit niet mag worden „geopereerd als besluit, afgezien van zijn inhoud"; en dat overigens (afgezien van het feit dat niet de kerkeraad van Groningen-Zuid maar die van Groningen-Noord zich bezondigde aan deze algemene regel) voor de zaak in dezen met ds. A. van der Ziel verwezen kan worden naar hetgeen in uitspraak B, overwegende ad 7 (zie daar ook: ad 15) is geciteerd, waaruit voldoende blijkt dat ds. A. van der Ziel niet „maar vanuit een kerkeradsbesluit" is veroordeeld;

- ad 6. dat in het schorsingsvonnis van 5 en 9 juli 1963 echter voor de begane zonden verwezen wordt naar het z.g. eerste memorandum, waarin breed over die zonden wordt gesproken (constatering 5 in genoemde schorsingsvonnis: „dat de in het eerste memorandum aan ds. A. van der Ziel ten laste gelegde zonden noch door de vergadering der classis bestreden noch door ds. A. van der Ziel beleden zijn”);
- ad 7. dat hier kan worden verwezen naar hetgeen in Acta artikel 204, overwegende ad 15 over de ernst van de zonde van ds. A. van der Ziel is gezegd, terwijl in het eerste memorandum ook daarover breed is gehandeld;
- ad 8. dat het vermaan metterdaad ten onrechte tot ds. A. van der Ziel zou zijn uitgegaan, wanneer hij niet van een zonde zou zijn beschuldigd, maar dat, nu - zoals boven is aangegeven - het tegendeel het geval is, het geopperde bezwaar niet kan staande gehouden worden;
- ad 9. dat - zoals ook de kerkeradsdeputatie bij het horen op 2 juni 1964 duidelijk heeft gesteld - naar Schrift en K.O. onderscheid moet worden gemaakt tussen de zonden en de verharding daarin, waarom op 21 december 1961 moest worden gesteld, dat pas nadat ds. van der Ziel met de aangevraagde samenspreking zou zijn begonnen en hij alle afmaning daarvan zou blijken te verwerpen, geconstateerd zou kunnen worden dat hij een zonde als in de artikelen 79 en 80 K.O. genoemd heeft begaan en daarin blijft, zodat de generale synode terecht van een „bedoeling” heeft gesproken; waarom ook de particuliere synode van Groningen 1965 terecht overwoog:
 „dat niet is in te zien waarom de generale synode niet te maken zou hebben met de bedoeling van de kerkeraad van Groningen-Zuid terzake van de uitspraak door hem gedaan over een bezwaarschrift van een tweetal broeders, temeer omdat die bedoeling in geding was gebracht door bezwaarschriften bij haar ingediend, en voorts dat de door ds. Stam gewraakte overweging van de generale synode juist is, omdat ze rekening houdt met het feit dat de broeders bovenbedoeld met hun bezwaarschrift ter kerkeraad kwamen (nl. op 21 december 1961), een drietal dagen nadat de kerkeraad een schrijven had verzonden, waarin enerzijds aan ds. van der Ziel zijn zonden klaar voor ogen werden gehouden, maar waarin hij anderzijds werd opgeroepen rekenschap te geven van zijn gevoelens en van de motieven tot zijn handelingen, - een schrijven dat door ds. van der Ziel nog niet beantwoord was, zodat de kerkeraad terecht uitsprak dat de broeders vooruitgrepen op wat ds. van der Ziel misschien zou gaan doen of niet doen; vgl. verder wat de kerkeraad in dezen verklaarde op de classisvergadering van 3 mei 1962” (sub B, „overwegende verder” 2-e);
- ad 10. dat, in geval één of méerdere schorsingsgronden niet zijn te handhaven, metterdaad bezien moet worden, of er nog wel deugdelijke schorsingsgrond of schorsingsgronden overblijven, maar dat in de onderhavige schorsing naar het oordeel der synode van Rotterdam-Delfshaven voldoende grond aanwezig bleef, omdat de kern van het conflict en dus de zonde zelf bleef, nl. dat ds. van der Ziel zich schuldig maakte aan de zonde van het aanrichten van secte en mouterij in kerkelijke regeringen (zoals die zonde door de kerkeraad in zijn eerste memorandum concreet werd aangewezen; zie boven ad 6-8) en hij het vermaan om zich van die zonde te bekeren hardnekkig verwierp, waarom de kerkeraad naar artikel 76 K.O. hem der censuur waardig achtte;
- ad 11. dat hier eerst mag worden verwezen naar hetgeen boven ad 9 is overwogen en daarna kan worden gewezen op hetgeen de particuliere synode van Groningen 1965 tegenover een soortgelijk bezwaar heeft gesteld: „dat ds. Stam hier uit het oog verliest, dat op de kerkeradsvergadering van 28 november 1961, onder zijn praesidium, ds. van der Ziel over de zonde van scheurmaking (ds. J. Groen) en over het overnemen van het gezag van de kerkeraad (ds. C. Stam) is vermaand, en dat op grond van de gevoerde besprekingen de kerkeraad ds. van der Ziel ernstig en broederlijk heeft vermaand de door hem begonnen samenspreking te beëindigen en nieuwe niet aan te vatten, zulks met het beroep op Efeze 4: 3, waar de Heere ons voorhoudt ons te beijveren de eenheid des Geestes te bewaren door de band des vredes” (sub B, zij overweegt verder, 2c);
- ad 12. dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven de uitdrukking „zonde-in-beginsel” beter niet had kunnen bezigen, omdat zij blijkbaar tot misverstand aanleiding geeft, maar dat genoemde synode in het geheel van oordeel 1 op het oog had een zonde in haar eerste openbaring, „waarbij het van het verloop van het vermaan zou afhangen, of deze zonde dusdanig in haar grofheid aan het licht trad, dat zij hem schorsingswaardig maakte”;
- ad 13. dat hiertegen moet opgemerkt worden, dat - gelijk boven al herhaaldelijk is aangewezen - de kerkeraad wel degelijk de zonde van ds. van der Ziel in het licht gesteld heeft naar artikel 80 K.O.; en dat de particuliere synode van Groningen 1965 tegenover een ingebracht bezwaar (dat nl. de generale synode terecht zou hebben geoordeeld dat de kerkeraad van Groningen-Zuid niet duidelijk de openbare grove zonde van ds. van der Ziel heeft aangetoond, artikel 315e, van oordeel 1) heeft

gesteld: „dat ds. Stam het door de generale synode geoordeelde onjuist weergeeft, omdat de generale synode slechts zegt dat de kerkeraad van Groningen-Zuid in zijn uitspraken, de openbare grove zonde duidelijker had dienen te formuleren, wat iets anders is dan dat de openbare grove zonde niet zou zijn aangetoond en dat verder niet gezegd kan worden, dat het aan ds. van der Ziel ten laste gelegde zo onduidelijk was geformuleerd, dat het voor hem en anderen onverstaanbaar zou zijn wat de kerkeraad tegen hem inbracht, waarom het niet valt te verstaan dat ds. Stam zegt, dat om de door hem aangevoerde reden (sc. gebrek aan helderheid) de gehele zaak van de schorsingswaardigheid had moeten worden teruggewezen naar de kerkeraad van Groningen-Zuid" (sub B, „zij overweegt verder" 2h);

- ad 14. dat ook hier weer gezegd moet worden dat het verschil tussen de duidelijkheid van de zonde zelf en de helderheid in de formulering van de zonde wordt voorbijgezien, en dat geen tucht naar de artikelen 79/80 K.O. mag worden geoefend, wanneer de zonde zelf niet duidelijk is;
- ad 15. dat de eis, dat een schorsingsoordeel op geen punt gewraakt mag kunnen worden, niet billijk is, omdat veelal een schorsingsvonnis of onderdelen van een schorsingsvonnis worden gewraakt, zodat dan de vraag is, op welke gronden wordt gewraakt, of er soms oordeelsverzwakking bij bezwaarden optreedt e.d.; en dat de mening dat de in de synodeuitspraak genoemde teksten geen enkele funderende kracht zouden hebben, een bewéring is (van appellat: „dat het oordeel van de generale synode voornoemd betreffende de schorsingswaardigheid van ds. A. van der Ziel, een schriftuurlijke fundering geheel ontbeert (de genoemde teksten hebben terzake geen enkele funderende kracht)..."), zonder enig bewijs, daar niet eens gezegd wordt welke teksten het zijn;
- ad 16. dat de kerkeraad in zijn uitspraken van 1960 en daarna op grond van de Schrift heel duidelijk heeft aangewezen dat de aangeboden samenspreking moest worden afgewezen, maar dat de moeiten met ds. van der Ziel hieruit zijn voortgekomen, dat hij, in weerwil van alle aandrang op hem uitgeoefend, niet in de kerkelijke weg wilde gaan om het tegendeel aan te tonen;

van oordeel:

dat appellanten niet hebben aangetoond dat artikel 315e revisie behoeft; spreekt uit: aan de verzoeken tot revisie in dezen niet te voldoen.

Artikel 207.

Lezing voorstellen

De rapporteurs ontvangen nog gelegenheid drie volgende voorstellen te lezen. Daarna wordt de zitting gesloten.

Artikel 208.

Revisieverzoeken ten aanzien van zaak-Groningen- Zuid („preekpassage")

Op DONDERDAG 14 SEPTEMBER 1967 komt in behandeling het conceptvoorstel inzake revisieverzoeken ten aanzien van de uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven betreffende de „preekpassage" van ds. A. van der Ziel, Acta artikel 429.

Na bespreking aanvaardt de synode het concept met 26 stemmen vóór en 1 tegen, waarbij de in artikel 198 (alinea 3) genoemde broeders, alsook br. H. de Jong, die over deze zaak ter generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 reeds oordeelde, buiten stemming blijven.

De tekst van het genomen besluit wordt vermeld in artikel 209.

Artikel 209.

Besluit over revisieverzoeken ten aanzien van zaak-Groningen-Zuid („preekpassage")

De generale synode,

constateert:

dat in enige van de bezwaarschriften bovenvermeld onder „heeft kennis genomen van" 2, 3 en 4 tegen de overwegingen en uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, vermeld in haar Acta artikel 429, bezwaren worden ingebracht, die aldus kunnen worden samengevat:

1. dat, zonder het uitspreken van de bedoelde preekpassage gelukkig te achten, in aanmerking moet worden genomen, dat de kerkeraad zelf zijn predikant in een vrij onmogelijke positie had geplaatst; de kerkeraad had het oordeel van schorsingswaardigheid zeker niet mogen uitspreken op zulk een datum, dat zijn predikant nog had voor te gaan in de dienst des Woords en voordat de kerkeraad der naastgelegen gemeente zijn oordeel had gegeven;
2. dat de kerkeraad, nadat zijn predikant had toegezegd die passage niet bij herhaling te zullen uitspreken en tevens beloofde ernstig zijn best te zullen doen „ingetogen" te zijn en de conflictsituatie niet onnodig te verscherpen (constatering 2b), in schriftuurlijke nuchterheid op deze zaak niet verder had mogen doorgaan;
3. dat de kerkeraad niet kan beweren dat zijn predikant door de preekpassage in strijd kwam met een kerkeradsbesluit, dat zou verbieden erover te spreken, want zulk een besluit was er niet;
4. dat het onwijs was van de kerkeraad na de door zijn predikant gegeven belofte toch met een kanselafkondiging te komen, om de aangebrachte schade zoveel mogelijk te herstellen (overweging 5), daar die genoemde schade fantasie is te achten;
5. dat het alleszins begrijpelijk is dat ds. A. van der Ziel verklaarde de kanselafkondiging te zullen bestrijden bij iedere gelegenheid die hem werd geboden (overweging 7), omdat hij in die kanselafkondiging publiek voor leugenaar werd uitgemaakt;
6. dat de generale synode in overweging 8 zonder enig bewijs oordeelt dat de particuliere synode terecht sprak van tweedracht, mitterij enz., terwijl moet vastgesteld worden dat de kerkeraad op 14 februari 1963 daarover niet sprak;
7. dat hetgeen overweging 11 stelt zonder meer een aantijging is te noemen, daar men niet mag noch kan veroordelen wat men niet weet (de kerkeraad wist niet hoe ds. A. van der Ziel de kerkeraad zou bestrijden; de bestrijding kan ook op rechte wijze geschieden; tegen overweging 7);

overweegt hierbij:

ad 1.

- (a) dat onbewezen is dat de kerkeraad van Groningen-Zuid, de classis Groningen, de particuliere synode van Groningen 1963/'64 en de generale synode niet in aanmerking genomen hebben dat ds. A. van der Ziel in de toenmalige situatie in een zeer moeilijke positie verkeerde;
- (b) dat appellanten zich wel kunnen afvragen, of het niet mogelijk ware geweest, dat met wederzijds goedvinden van kerkeraad en predikant ds. A. van der Ziel zich van ambtelijk werk had onthouden, totdat de kerkeraad van Groningen-Noord zijn oordeel had gegeven, welk accoord overigens in zulk een conflictsituatie wel moeilijk te bereiken zou zijn geweest;
- (c) dat echter geenszins als eis mag worden gesteld dat in een geval als het onderhavige eerst de kerkeraad van de naastgelegen gemeente zijn oordeel over schorsingswaardigheid geeft, omdat naar goede orde het voorlopig oordeel van eigen kerkeraad zal voorop moeten gaan;

ad 2.

dat hier wordt voorbijgegaan aan hetgeen in artikel 429 overweging 4 is aangevoerd en dat metterdaad blijkens de brief van ds. van der Ziel daarover ter kerkeradsvergadering van 28 maart 1963 en het daar gehouden debat over de zaak van de preekpassage ds. van der Ziel wel verklaard heeft „deze passage" niet meer te zullen herhalen maar hij niet de royale toezegging wilde doen zich voortaan van soortgelijke verklaringen te zullen onthouden;

ad 3

dat dit bezwaar geheel voorbijgaat aan de duidelijke beslissing van de kerkeraad op 14 februari 1963: „het niet mogelijk (te achten) in dit stadium, nu wij besloten hebben naar Groningen-Noord te gaan, aan de gemeente opening van zaken te geven" (zie ook particuliere synode van Groningen 1963/'64, Acta artikel 65, sub D. constaterende 1 v.v. en overwegende 1 v.v.);

ad 4

dat ter toelichting van hetgeen artikel 429 sub overwegende 5 en 6 stelt gewezen moet worden op hetgeen tevoren de particuliere synode van Groningen 1963/'64 omstandig heeft overwogen (sub D, overwegende 2 v.v.):

„2. dat de kerkeraad terecht oordeelde dat ds. A. van der Ziel „in de aangehaalde preekpassage onjuiste mededelingen heeft gedaan over handelingen van zijn kerkeraad", daar ds. van der Ziel zich naar het oordeel van de kerkeraad zijn ambtelijke uitoefening niet onwaardig heeft gemaakt, doordat hij, tegen de wil van de kerkeraad, deel heeft genomen aan een samenspreking met een deputatie van de

synodale kerkeraden, maar om de reden omschreven onder A „van oordeel" 1; B „van oordeel" 3 en C „overwegende" 20;

3. dat de kerkeraad terecht oordeelde, dat ds. A. van der Ziel „lichtvaardig over de houding van de gemeente in deze heeft geoordeeld", daar hij geen enkele grond had voor zijn in de aangehaalde preekpassage uitgesproken overtuiging, dat het merendeel van de gemeente het oordeel van de kerkeraad over hem niet deelt, en lichtvaardig oordeel niet betekent gelijk br. G. H. Arnold zegt, „een onbewezen beschuldiging, althans een ongunstig oordeel", maar een ongegrond oordeel, uitgesproken zonder voldoende onderzoek;

4. dat de kerkeraad terecht oordeelde, dat ds. A. van der Ziel „aldus de ambtelijke verkondiging van het Woord heeft misbruikt", daar de kerkeraad met het woordje „aldus" duidelijk aanwijst, dat ds. van der Ziel de bediening des Woords misbruikte om nu ook daarin in te gaan tegen zijn kerkeraad, over hem vals getuigenis te geven en lichtvaardig te oordelen over de gemeente;

5. dat de kerkeraad terecht oordeelde, dat ds. A. van der Ziel „daardoor aanstoot heeft gegeven", daar in de aangehaalde preekpassage voor de gemeente een „verleiding tot zonde" (N.V.), een voorwerp, waarover zij kon vallen en struikelen, gelegen was;

6. dat met het oog op het hierboven onder 5 genoemde gevaar van aanstoot geven het de roeping van de kerkeraad was om in een kanselafkondiging de mededelingen van ds. van der Ziel voor de gemeente recht te zetten", en de particuliere synode van Groningen 1965 (onder B, verder overwegende 3 e) ook oordeelde:

„toen de kerkeraad terecht, vanuit zijn verantwoordelijkheid voor de gemeente, een rechtzettende kanselafkondiging deed";

ad 5

dat de bewering dat de kerkeraad in de kanselafkondiging ds. van der Ziel publiek als leugenaar voorstelde wel gechargeerd is, want de betrokken zin luidt: „dat hij (de kerkeraad) betreurt dat ds. van der Ziel in de prediking over het 2e gebod j.l. zondag ongeoorloofde en onjuiste mededelingen heeft gedaan over de handelingen van de kerkeraad en lichtvaardig over de houding van de gemeente in dezen heeft geoordeeld", waarbij de soberheid in woordkeus onweersprekelijk opvalt („onjuist", niet: onwaar of onbetrouwbaar e.d.), terwijl dient bedacht te worden, dat ds. van der Ziel tot tweemaal toe (in zijn brief van 27 maart 1963 aan de kerkeraad en op de kerkeraadsvergadering van 28 maart d.a.v.) de gelegenheid liet voorbij gaan een aanbod te doen om van zijn kant alles voor de gemeente recht te zetten; en dat ds. van der Ziel inderdaad onjuiste mededelingen had gedaan;

ad 6

dat de overweging van de particuliere synode van Groningen 1963/'64, dat ds. van der Ziel „wel blijkt gegeven heeft voort te gaan op zijn zondige weg van tweedracht, sekten en muiterij aan te richten in de kerkeraad en gemeente", waarbij de particuliere synode niet alleen verwees naar de z.g. preekpassage maar ook naar de houding van ds. A. van der Ziel nà de kanselafkondiging (zie hiervoor ad 5). welke overweging van de particuliere synode door de generale synode werd bevestigd, dient gehandhaafd te worden, omdat „muitery tegen de kerkeraad" wat de zaak betreft is te vinden in Memorandum I en het „aanrichten van tweedracht en sekten in de gemeente" in Memorandum I, van oordeel 1 (zie ook particuliere synode 1965, sub B, „zij overweegt verder" 2 f);

ad 7

dat hier gewezen moet worden op hetgeen de particuliere synode van Groningen 1965 (sub B, „zij overweegt verder" 3e) overwoog: „dat, al had ds. van der Ziel op 28 maart 1963 verklaard de gewraakte preekpassage niet meer te zullen uitspreken, hoewel hij de rechtmatigheid ervan wenste te handhaven (welke verklaring door de kerkeraad werd aanvaard voorzover het de toezegging betrof), de zaak hiermede helaas niet voorbij was, omdat ds. van der Ziel, toen de kerkeraad terecht, vanuit zijn verantwoordelijkheid voor de gemeente, een rechtzettende kanselafkondiging deed, op 3 april reeds zijn toezegging terugnam, met de mededeling dat hij de kanselafkondiging zal bestrijden er (lees: en) reeds bestreden heeft en dat zal blijven doen, bij iedere gelegenheid die hem geboden wordt, vgl. Memorandum I, constaterende 1, 8 en 9, zodat de kerkeraad er rekening mee houden moest, dat ds. van der Ziel elk ogenblik in een herhaling kon vervallen van het door hem op 24 maart 1963 bedrevene";

van oordeel:

dat appellanten niet hebben aangetoond dat artikel 429 revisie behoeft; spreekt uit:

aan de verzoeken tot revisie in dezen niet te voldoen.

Artikel 210.

Revisieverzoeken ten aanzien van zaak-Groningen-Zuid („de functie van de classis“)

Vervolgens wordt in bespreking gegeven het voorstel inzake de verzoeken om revisie van de in artikel 430 vermelde uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven, ten aanzien van „de functie van de classis“. Resultaat van de discussie is dat de rapporteurs een ander „overwegende“ aan de synode voorleggen.

De synode aanvaardt het gewijzigde concept met 26 stemmen vóór en twee onthoudingen. Buiten stemming bleven de in artikel 198 (alineea 3) genoemde broeders. De uitspraak is opgenomen in het volgende artikel.

Artikel 211.

Besluit over revisieverzoeken ten aanzien van zaak-Groningen-Zuid („de functie van de classis“)

De generale synode,

constateert:

ten aanzien de constatering, overwegingen en het besluit van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, vermeld in haar Acta artikel 430, betreffende „de functie van de classis“:

1. dat in het bezwaarschrift van br. Joh. Alssema tegen artikel 430 wordt opgemerkt: „Besluit V handelt over het bezwaar, dat de classis Groningen destijds een „voorgaand oordeel“ als bedoeld in art. 79 K.O. gaf. Ondergetekende had gesteld, dat de kerkeraad na het verkregen oordeel van Groningen-Noord en dit voor hem (Zuid) „negatief“ uitviel, in appèl had behoren te gaan bij de classis. Ondergetekende is door de argumentering van de generale synode Rotterdam-Delfshaven niet overtuigd geworden. Bijvoorbeeld overweging 1, waar staat, dat de classis Groningen als „tweede rechter“ kon optreden, is naar de mening van ondergetekende niet steekhoudend. Naar de mening van o.g. was de classis in dezen de eerst aangewezen appèlinstantie“;
2. dat in het bezwaarschrift van br. K. Bulthuis tegen artikel 430 het volgende wordt ingebracht:
„Het bezwaar van de broeders Joh. Alssema en E. Bakker was, dat de classis zich met deze zaak heeft bezig gehouden, niet als beroepsinstantie, maar in de plaats tredend van Groningen-Noord. Nu gaat de G.S. in overw. 1 overwegen dat de appèlweg die art. 31 K.O. opent, ook geldt voor deze procedure. Deze overweging is me volmaakt onbegrijpelijk, gezien de bezwaren van de broeders en de feitelijke gang van zaken. M.i. zou de G.S. juist op grond van deze overwegingen de bezwaren van deze broeders hebben moeten toestemmen. De woorden na „en zij besluit“ zijn in tegenspraak met de overw. 1, 2 en 3.“

constateert tenslotte:

dat in genoemde brieven de broeders wel berichten dat zij niet overtuigd zijn of de eerste overweging onbegrijpelijk vinden doch verder geen welomschreven bezwaren, met bewijzen gestaafd, en evenmin een verzoek tot revisie van de betrokken uitspraak aan deze generale synode voorleggen;

spreekt uit:

de brieven van bovengenoemde broeders niet verder te behandelen;

en besluit:

bovengenoemde broeders van bovenstaande uitspraak bericht te doen.

Artikel 212.

Revisieverzoeken ten aanzien van zaak-Groningen-Zuid („Groningen-Noord“)

Ook het voorstel der rapporteurs inzake verzoeken om revisie van de uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven met betrekking tot de „schorsing zonder naastgelegen gemeente“, vermeld in haar Acta artikel 431 sub A, is reeds op woensdagavond gelezen en kan dus aanstonds in bespreking worden gegeven.

De synode neemt het voorstel aan met 26 stemmen vóór en 1 tegen. Zeven leden (zie artikel 208) bleven buiten stemming.

Het besluit wordt vermeld in artikel 213.

Artikel 213.

Besluit revisieverzoeken ten aanzien van zaak-Groningen-Zuid („Groningen-Noord“)

De generale synode,

constateert:

dat tegen het door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven overwogene en geoordeelde in artikel 431 sub A Acta als bezwaren worden ingebracht:

1. dat met nadruk dient gesteld te worden dat de kerkeraad van Groningen-Noord op 25 maart 1963 niet alleen een oordeel heeft gegeven maar ook een gemotiveerd oordeel, waarvoor de kerkeraad van Groningen-Noord kon verwijzen naar de notulen van de gecombineerde vergaderingen;
2. dat het oordeel der synode onder A onjuist is, omdat de kerkeraad van Groningen-Noord en de classis Groningen (resp. 16 mei en 27 juni 1963) hebben ingezien dat de kerkeraad van Groningen-Zuid zich niet in een zware rechtshandel met ds. A. van der Ziel mocht begeven;

overweegt hierbij:

ad 1.

- (a) dat artikel 79 K.O. onder „voorgaand oordeel der naastgelegen gemeente" kennelijk verstaat een „positief, goedkeurend, oordeel van schorsingswaardigheid";
- (b) dat de kerkeraad van Groningen-Noord geen „positief, goedkeurend, oordeel van schorsingswaardigheid" heeft gegeven maar tegen het voorlopige positieve, goedkeurende, oordeel van schorsingswaardigheid, door de kerkeraad van Groningen-Zuid hem voorgelegd, „neen" heeft gezegd;
- (c) dat een kerkeraad die weigert zijn positief, goedkeurend, oordeel van schorsingswaardigheid te geven de gronden voor die weigering in een nauwkeurig geformuleerde uitspraak dient aan te geven, omdat zulk een negatief oordeel het karakter van een schriftuurlijke terechtwijzing draagt, vgl. Rom. 15: 14; 1 Cor. 4: 14; Col. 1: 28; 3: 16 - leren en terechtwijzen - en 1 Thess. 5: 12, 14 (wat in het onderhavige geval, gezien de sterke discrepantie, blijkend uit de stemverhouding van 20 - 18, temeer noodzakelijk was) en opdat de kerkeraad die het voorlopig oordeel van schorsingswaardigheid heeft opgesteld, geargumenteed worde gewaarschuwd dat oordeel niet langer vast te houden;
- (d) dat de bewering: de kerkeraad van Groningen-Noord gaf een gemotiveerde afwijzing, omdat hij naar de notulen van de gecombineerde kerkeraadsvergaderingen kon verwijzen, geen steek houdt, daar hetgeen in discussie door de afzonderlijke leden van een vergadering wordt gezegd nog niet het welgeformuleerde (eind-)oordeel van die vergadering is, zodat moet worden vastgehouden dat de kerkeraad van Groningen-Noord zijn „neen" niet heeft gemotiveerd in een welgeformuleerde uitspraak;

ad 2.

dat hier in de eerste plaats wordt voorbijgezien dat noch de kerkeraad van Groningen-Noord noch de classis Groningen resp. van 16 mei en 27 juni 1963 een welgeformuleerde en welgeargumenteerde uitspraak hebben gedaan, waarin zij tot uitdrukking brachten dat de kerkeraad van Groningen-Zuid zich niet in een zware rechtshandel met ds. A. van der Ziel mocht begeven, terwijl verder de uitspraak van de classis Groningen van 27 juni 1963 (waarin de classis de raad van Groningen-Zuid adviseerde de tuchtprocedure met ds. A. van der Ziel te beëindigen en met hem de achtergronden broederlijk door te spreken), door de particuliere synode van Groningen op 12 december 1963 is veroordeeld en door de classis Groningen op 27 februari 1964 teruggenomen;

van oordeel:

dat appellanten niet hebben aangetoond dat artikel 431 sub A revisie behoeft; spreekt uit:

aan de verzoeken tot revisie in dezen niet te voldoen.

Artikel 214.

Revisieverzoeken ten aanzien van zaak-Groningen-Zuid („schorsing zonder naastgelegen gemeente“)

Het concept inzake verzoeken om revisie van wat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven overwoog en oordeelde, vermeld in haar Acta artikel 431 sub C komt in bespreking.

Ds. Francke beantwoordt de opmerkingen die in de eerste ronde werden gemaakt. De bespreking wordt opgeschort tot de volgende dag.

Artikel 215.

De synode gaat in comitégeneraal. Na de opheffing daarvan wordt de zitting in openbare vergadering gesloten.

Artikel 216.

Op VRIJDAG 15 SEPTEMBER 1967 wordt de bespreking die op donderdagavond moest worden afgebroken, voortgezet. Als tweede rapporteur spreekt ds. K. Drost. De tweede ronde wordt uitgesteld tot de volgende week.

Artikel 217.

Ds. K. Drost en ds. Joh. Francke lezen nog de volgende twee conceptuitspraken uitspraken. Nadat drs. D. Deddens ter vergadering gekomen is, draagt ds. Francke het praesidium aan hem over.

Artikel 218.

De synode stelt de artikelen 149-169 van haar Acta vast. Daarna gaat de vergadering in comité.

Artikel 219.

Nadat het comité is opgeheven gaat de assessor voor in dankgebed en sluit de praeses deze laatste zitting in de twaalfde synodeweek.

DERTIENDE SYNODEWEEK 19 - 21 SEPTEMBER 1967.

Artikel 220.

Revisieverzoeken ten aanzien van zaak-Groningen- Zuid („schorsing in eigen verantwoordelijkheid“)

De eerste assessor, ds. Joh. Francke, heropent op DINSDAG 19 SEPTEMBER 1967 de vergadering. Aanstands wordt de bespreking voortgezet van de conceptuitspraak over de revisieverzoeken wat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 overwoog en oordeelde inzake de „schorsing in eigen verantwoordelijkheid" door de raad van de gereformeerde kerk te Groningen-Zuid (Acta artikel 431 sub C). De rapporteurs brengen aanzienlijke wijzigingen aan in hun voorstel.

Ds. D. Vreugdenhil dient met ds. J. F. Heij een tegenvoorstel in dat als volgt luidt:

Tegenvoorstel ds. D. Vreugdenhil en ds. J. F. Heij

Overweging ad 1(e) worde geschrapt.

Overweging ad 4 worde als volgt gelezen:

„dat toegestemd dient te worden dat altijd en overal door de kerken alles in het werk dient gesteld te worden om de gehele K.O. en dus ook artikel 79 K.O. in alles na te komen, waarom ook artikel 87 K.O. zegt dat de kerken „naarstigheid doen" (ijverig zijn) zullen om ze te onderhouden, daar immers ook de onderhavige bepaling in artikel 79 K.O. gegrond is op wat de Heilige Schrift leert, dat namelijk de rechtshandel zo zuiver en zo onpartijdig mogelijk zal plaats hebben en dat alle mogelijke willekeur daarbij zal moeten worden geweerd“.

Overweging ad 5 worde als volgt gewijzigd:

„dat alle begrip zal moeten worden opgebracht voor de uiterst moeilijke situatie, waarin de kerkeraad van Groningen-Zuid zich bevond. Zulk een situatie zal door buitenstaanders niet gemakkelijk kunnen worden ingedacht. Maar terwille van het recht des Heren, van Hem, Die zijn kerk en kinderen nooit verlaat wanneer zij op zijn wegen gaan, welke wegen in het Woord gewezen zijn en in de gereformeerde kerkenordering omschreven in overeenstemming met dat Woord, mag niet afgeweken worden van deze wegen, ook niet in

de afgesproken rechtshandel met de dienaren des Woords, tenzij de laatste mogelijkheid tot het uiterste is beproefd".

Overweging ad 6 worde gelezen zonder het tussen haakjes toegevoegde.

Overweging ad 9 worde als volgt gelezen:

„dat het appellanten moet worden toegestemd, dat overweging 5 van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven ten onrechte stelt, dat de kerkeraad van Groningen-Zuid in een positie werd gedrongen, waarin artikel 79 niet voorziet, aangezien niet dwingend is aangetoond, dat ook de laatste mogelijkheid van een beroep op de particuliere synode van Groningen volledig was weggenomen".

Overweging ad 10 worde aangevuld met de woorden: „al moet de uitdrukking „nood"-situatie voor verantwoordelijkheid van de particuliere synode worden gelaten."

Overweging ad 12(a) worde gewijzigd in:

„dat de hier geschetste mogelijkheid inderdaad door de kerkeraad van Groningen-Zuid om 's Heren wil en biddend om volharding tot het uiterste, had dienen te worden beproefd om zo volledig te honoreren de in Gods Woord geleerde „orde" in 's Heren kerk".

Overweging ad 14 worde veranderd in:

„dat het appellanten moet worden toegestemd, dat niet gebleken is, dat tot het uiterste deze mogelijkheid is beproefd".

Overweging ad 15 worde aangevuld met het volgende:

„maar dat op grond van het hierboven overwogene (zie ad 5, ad 9 en ad 12) het onder C genoemde oordeel van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven niet recht kan worden geacht".

Overweging ad 16 blijve ongewijzigd, met dien verstande dat de bijvoeging „nood" bij situatie komt te vervallen.

De synode zij van oordeel:

- a. dat de in artikel 79 K.O. vastgestelde regel, dat het kerkverband medewerken moet bij de schorsing van een dienaar des Woords naar het Woord des Heren en en op dat Woord is gegrond;
- b. dat de mogelijkheid om het kerkverband in te schakelen bij de schorsing van ds. A. van der Ziel door de kerkeraad van Groningen-Zuid niet tot het uiterste is beproefd, en dit hij derhalve te vroeg tot schorsing overging „in eigen verantwoordelijkheid", hoewel de moeilijkheden, waarin de kerkeraad zich bevond, niet dienen te worden onderschat.

De synode spreke uit:

niet te kunnen instemmen met hetgeen de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 overwoog, nl. dat de kerkeraad van Groningen-Zuid „in een positie werd gedrongen. waarin artikel 79 niet voorziet" en oordeelde, „dat de kerkeraad van Groningen-Zuid.... gerechtigd was in afwijking van de in artikel 79 K.O. gestelde regel.... de schorsingsdaad ten uitvoer te leggen".

Na ampele bespreking verwerpt de synode dit tegenvoorstel met 20 tegen 2 stemmen en één onthouding. Met dezelfde stemverhouding aanvaardt ze het gewijzigde concept der rapporteurs. Buiten stemming bleven de in artikel 198 (alineea 3) genoemde broeders en oud. H. de Jong die eveneens reeds eerder oordeelde.

Het volgende artikel bevat de tekst van het genomen besluit.

Artikel 221.

Besluit inzake revisieverzoeken ten aanzien van zaak-Groningen-Zuid („schorsing in eigen verantwoordelijkheid")

De generale synode, constateert:

dat tegen het door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven overwogene en geoordeelde in artikel 431 sub C Acta het volgende als bezwaren wordt aangevoerd:

1. dat de kerkeraad van Groningen-Zuid niet voldoende ernst gemaakt heeft met een zo ernstige zaak als een schorsing, omdat de schorsing geschiedde op een kerkeraadvergadering, waar de schorsing niet op het agendum stond, en op een tijdstip dat er van de 56 leden slechts 33 aanwezig waren;

2. dat hetgeen in overweging 1 is gesteld voor de kerkeraad geen reden is geweest om tot zelfstandige schorsing over te gaan, bovendien onbewezen is en door de kerkeraad ook nooit aan een meerdere vergadering is voorgelegd;
3. dat overweging 2 ten dele onjuist is, daar de opschorting van het heilig avondmaal volgens de mededeling van de kerkeraad aan de gemeente als reden had de interne moeiten en op verzoek van de bezwaarde broeders het besluit zodanige formulering kreeg dat het later nooit als argument tegen ds. A. van der Ziel kon dienen;
4. dat de schorsing van ds. A. van der Ziel is verricht in strijd met de uitdrukkelijke bepaling in artikel 79 K.O., dat een schorsing zal geschieden door het oordeel van zijn eigen kerkeraad en dat van de kerkeraad der naastgelegen gemeente, zodat schorsen „in eigen verantwoordelijkheid” uitgesloten is, omdat anders de weg tot willekeur inzake tuchttoefening over ambtsdragers geopend, de rechtspositie van alle ambtsdragers wankel gesteld en de trouw aan het in dezen gegeven woord geschonden wordt;
5. dat ook een beroep op een aanwezig geachte „noodsituatie” zoals door de synode wordt gesteld („van oordeel”) een afwijking van het in onderlinge trouw aanvaarde accoord van gemeenschap (kerkverbond) niet alleen niet wettigt maar ook de gemaakte afspraken schendt en - kerkordelijk gesproken - de samenleving der kerken op losse schroeven zet en de willekeur - weer kerkrechtelijk gesproken - vrij spel geeft, in strijd met heel de opzet van de K.O., artikel 1;
6. dat de synode in haar uitspraak nergens op schriftuurlijke gronden heeft duidelijk gemaakt, dat een kerkeraad terwille van een situatie gerechtigd is zijn gegeven woord te breken, en dat zij had moeten uitspreken dat door het invoeren van een subjectieve norm (de noodsituatie) de gehele rechtshandel onbetrouwbaar was geworden;
7. dat de afwijking van artikel 79 K.O. de rechtsgang van de betrokken predikant aanzienlijk heeft verkort, omdat hij tegen het schorsingsvonnis van de kerkeraad en in feite ook van de particuliere synode zich in appèl slechts kon beroepen op de generale synode, wat doet bedenken dat de regel van artikel 79 K.O. inzake het oordeel van de kerkeraad der naastgelegen gemeente ter waarborging van een onpartijdige en billijke rechtshandel van hoge betekenis is, waarom daar niet van afgeweken mag worden;
8. dat een noodsituatie zich in twee gevallen kan voordoen, nl. in het ene geval dat het kerkverband dermate duidelijk is gedefformeerd, dat men op de rand van een breuk c.q. reformatie staat en in het tweede geval dat de zonde van de betrokken dienaar zo duidelijk en aanstootgevend is, dat het onverantwoord is hem nog langer de dienst te laten waarnemen, maar dat uit de uitspraak van de synode niet duidelijk is, dat beide of één van beide gevallen zich voordeed;
9. dat overweging 5 ten onrechte stelt dat de kerkeraad in een positie werd gedrongen, waarin artikel 79 K.O. niet voorziet, omdat er geen „noodsituatie” was en omdat in het geval van „noodsituatie” artikel 79 K.O. het schriftuurlijke „noodrecht” biedt;
10. dat de zogenaamde „noodsituatie” niet aan de synode ter beoordeling was voorgelegd, zodat zij zich had dienen te beperken tot de beoordeling van de schorsing „in eigen zelfstandigheid”;
11. dat de generale synode achteraf het element „noodsituatie” heeft ingevoerd, want de kerkeraad repte daar niet van in zijn schorsingsbesluit, en dat de synode, afgezien van het feit dat er geen „noodsituatie” was, de door haar aanwezig geachte „noodsituatie” als norm wilde laten fungeren;
12. dat niet gesteld kan worden dat na de uitspraak van de classis Groningen op 27 juni 1963 de weg voor de kerkeraad van Groningen-Zuid was opgebroken, maar dat de kerkeraad zich naar artikel 31 K.O. tegen de classis op de particuliere synode had dienen te beroepen, opdat die haar oordeel naar artikel 79 zou hebben gegeven, en indien de kerkeraad van oordeel ware geweest dat tijdens dat appèl de bestaande toestand niet bestendig mocht blijven, de kerkeraad tot een voorlopige of noodschorsing had kunnen overgaan, die nog geen formele schorsing naar artikel 79 K.O. is, daar immers de jurisprudentie de mogelijkheid van het opleggen van dienstonthouding en de tijdelijke onderlating van de dienst met gemeen goedvinden, in afwachting van het oordeel van de tweede rechter, kent;
13. dat de synode ten onrechte uitsprekt dat de kerkeraad van Groningen-Zuid gerechtigd was de schorsingsdaad ten uitvoer te leggen, met gelijktijdig beroep op de eerstkomende particuliere synode („van oordeel”) omdat de kerkeraad zich na de schorsingsdaad terstond tot de kerkeraad van Groningen-Noord had moeten wenden, zodat men op dit punt ware teruggekeerd tot artikel 79 K.O. en ook artikel 30 K.O. had onderhouden (de kerkeraad van Groningen-Noord had als mindere vergadering dan kunnen herstellen wat hij eerder had nagelaten), waarom het oordeel der synode in dezen had dienen te luiden: „dat de kerkeraad van Groningen-Zuid zich naar de regel van artikel 79 K.O. alsnog had dienen te wenden tot de kerkeraad van Groningen-Noord”, waaruit had moeten volgen dat de zaak van de schorsingswaardigheid niet meer op de generale synode had behandeld kunnen worden;

14. dat het in overweging 6 gestelde onwaar is, omdat uit geen enkel onderdeel der stukken blijkt dat de mogelijkheid om tot spoedige bijeenroeping van een particuliere synode te geraken niet aanwezig was;
15. dat het oordeel der synode onder C niet is te handhaven, alleen al omdat de spanningen in de gemeente te Groningen-Zuid mede veroorzaakt zijn door het onjuiste optreden van de kerkeraad in zijn vermaningen op onjuiste gronden en eveneens mede door zijn ontactisch optreden t.a.v. de gereleveerde preekpassage;
16. dat de synode had moeten blijven bij hetgeen haar was voorgelegd, nl. het oordeel over de schorsing in eigen verantwoordelijkheid naar artikel 31 K.O., maar dat het haar als beroepsinstantie niet paste zelf argumenten te zoeken en aan te voeren, nl. uit de situatie, teneinde het doen van de kerkeraad te helpen rechtvaardigen;

overweegt hierbij:

ad 1

- (a) dat eerst in aanmerking moet worden genomen dat een kerkeraad, die een groot aantal leden telt, zoals dat in Groningen-Zuid het geval is maar zelden voltallig zal vergaderen;
- (b) voorts dat op 5 en 9 juli 1963, op welke data in de kerkeraad over de schorsing werd beslist, de absenties in aantal weinig hoger waren dan op de vorige vergaderingen;
- (c) vervolgens dat het volgens huishoudelijke regeling vereiste quorum aanwezig was, toen de beslissing inzake de schorsing werd genomen;
- (d) verder ook dat de schorsingswaardigheid reeds op 14 februari 1963 werd uitgesproken, zodat tussen februari en juli 1963 de vraag naar de schorsing aan de orde was en aan de orde bleef;
- (e) tenslotte dat het agendum van een kerkeraadvergadering van een ander karakter is dan dat van een meerdere vergadering, omdat op een kerkeraadvergadering ieder lid het recht heeft aan de orde te stellen wat hem voor de gemeente dienstig of noodzakelijk lijkt;

ad 2

- (a) dat in overweging 1 niet wordt gezegd dat de daar bedoelde perspublicaties reden of grond waren om tot schorsing over te gaan, maar dat daardoor de ambtsdienst van ds. A. van der Ziel al meer tot een aanstoot werd;
- (b) dat inderdaad voortdurende perspublicaties hetgeen omtrent de tuchtprocedure met ds. A. van der Ziel in de uiteraard besloten vergaderingen van de kerkeraad werd verhandeld, niet alleen in de gemeente van Groningen-Zuid maar alom in het land bekend maakten; zodat allerlei berichten, waaronder tendentieuze, in de Nieuwe Provinciale Groninger Courant, Contact en andere bladen, eraan medewerkten dat de Naam des HEEREN steeds meer werd gesmaad, de gemeente van Groningen-Zuid in toenemende mate verontrust, verward en verdeeld, het kerkeraadswerk bijna onmogelijk gemaakt werd en ds. van der Ziel door breder steun in land en provincie zich tegenover zijn kerkeraad al sterker waande en al aanmatigender optrad;
- (c) dat het waar is dat door de kerkeraad van Groningen-Zuid geen aanklacht over perspublicaties en de gevolgen daarvan op een kerkelijke vergadering is uitgesproken, maar dat daarbij hetgeen de particuliere synode van Groningen 1965 heeft overwogen (sub B, „zij overweegt verder" 3c) te pas gebracht moet worden:
„dat op de kerkeraadvergaderingen van de gemeente te Groningen-Zuid de zaak van de „perspublicaties" meerdere malen aan de orde is geweest, reeds vóór 27 juni 1963, de dag waarop de classicale beslissing viel inzake de vraag naar de schorsingswaardigheid van ds. van der Ziel, vgl. notulen kerkeraadvergadering van 26 februari en 22 maart 1963, maar dat de kerkeraad toen uiteraard deze zaak niet aan de orde stelde op de classisvergadering, omdat de mogelijkheid bestond dat door de eventuele medewerking van de kerkeraad van Groningen-Noord en later door de classicale uitspraak de door de perspublicaties veroorzaakte moeilijkheid spoedig tot het verleden zou behoren; dat voorts de kerkeraad inderdaad verzuimde de zaak van de zelfstandige schorsing van zijn kant aan de buitengewone particuliere synode van Groningen 1963/'64 voor te leggen, waardoor ook de perspublicaties op die vergadering niet aan de orde kwamen, temeer omdat de kerkeraad door de genoemde particuliere synode niet werd gehoord; dat al verder de generale synode de kerkeraad over deze zaak hoorde, mede in verband met het onder ad a hier vermelde (sc. de „noodsituatie"), waardoor de materie door de generale synode terecht in haar uitspraken werd betrokken; dat tenslotte niet gesteld kan worden dat ds. van der Ziel gestraft werd vanwege perspublicaties van anderen, maar wel dat door deze perspublicaties de bedoelde noodsituatie mede werd bevorderd";

ad 3

dat overweging 2 wel gehandhaafd dient te worden, omdat met de particuliere synode van Groningen 1965 (sub B, „zij overweegt verder" 3d) moet worden gesteld:

„dat de tegenstelling hier gesuggereerd: interne moeiten en niet perspublicaties waren er de oorzaak van dat het Heilig Avondmaal niet werd gevierd in de gemeente van Groningen-Zuid, niet deugdelijk is, omdat appellanten niet bewijzen, dat de perspublicaties niet mede oorzaak waren van de interne moeiten, wat blijkens de kerkeraadnotulen wel het geval is geweest, vgl. hier: notulen kerkeraadvergadering d.d. 26 februari en 22 maart 1963";

ad 4

dat artikel 87 K.O. wel zegt dat de kerken „naarstigheid doen" (ijverig zijn) zullen om de artikelen der K.O. te onderhouden, maar dat niet gesteld kan worden dat nooit ofte nimmer van bepalingen mag worden afgeweken, omdat b.v. in het onderhavige geval, toen de kerkeraad van Groningen-Noord en de classis Groningen weigerden artikel 79 K.O. te onderhouden, door geen oordeel te geven, zij daardoor de kerkeraad van Groningen-Zuid in een positie brachten die letterlijk nakomen van artikel 79 K.O. onmogelijk maakte, waarbij gewezen kan worden op gevallen in de Schrift vermeld, dat uit oorzaak van ontstane nood zelfs concrete bepalingen van Gods eigen wet niet onderhouden werden, zie o.m. Num. 9: 1-14; Jozua 5: 2 v.v.; 1 Sam. 21: 1-6 (Mattheüs 12: 1-8 par.) en Mattheüs 19: 1-12;

ad 5

dat in het licht der Schrift (zie hiervoor overwegende ad 4) niet kan worden volgehouden dat een aanwezig geachte noodsituatie nooit ofte nimmer een afwijking van artikel 79 K.O. zou mogen rechtvaardigen, maar dat zulks niet betekent noch toelaat, dat in gewone omstandigheden artikelen van de K.O. op willekeurige wijze terzijde gesteld zouden worden;

ad 6

dat het niet tot de taak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 als appèlinstantie mag gerekend worden gronden uit de Schriften aan te wijzen voor het al dan niet geoorloofde van de afwijking van artikel 79 K.O. door de kerkeraad van Groningen-Zuid, maar dat haar roeping was te beoordelen of de genoemde afwijking verantwoord is te achten, zodat de zaak is of de kerkeraad van Groningen-Zuid genoegzame, ook Schriftuurlijke gronden voor zijn doen in dezen heeft aangevoerd (zie ook boven het sub ad 4 overwogene);

ad 7

dat niet kan worden toegestemd dat door de gevolgde procedure de rechtsgang van ds. A. van der Ziel is verkort, want tegen de „schorsing-in-eigen-verantwoordelijkheid" door de kerkeraad alleen kon hij zich naar artikel 31 K.O. beroepen op de classis Groningen en eventueel verder op de meerdere vergaderingen tot de generale synode toe;

ad 8

dat de absolute stelling dat een noodsituatie zich maar in twee gevallen kan voordoen, niet aanvaardbaar is, omdat zich in het leven der kerken maar noodsituaties kunnen voordoen dan de beide genoemde, terwijl ook een complicatie of combinatie van situaties kan voorkomen; zodat de hantering van deze „absolute stelling" als maatstaf ter beoordeling van de aanwezig geachte noodsituatie in Groningen-Zuid niet acceptabel is te achten en het niet te verwonderen is dat appellant het niet duidelijk vindt of in Groningen-Zuid beide of één van beide gevallen zich voordeed;

ad 9

- (a). dat de bewering (die door appellanten niet wordt bewezen): „er was geen noodsituatie in Groningen-Zuid" aan de feitelijke toenmalige toestand ten enenmale voorbijgaat, zoals blijkt uit al de stukken die over die situatie ter plaatse handelen (vgl. hierbij de verwijzing naar de stukken genoemd onder ad 2, 3 en 10; en verder de Acta der particuliere synode van Groningen 1965, B, „zij overweegt verder" 2a, 3a, c, d, e, f en g), zodat de bovengenoemde bewering bewijst dat het beoordelen van een situatie op afstand van plaats en tijd het zeer grote gevaar in zich bergt, dat men zich de nood elders en eertijds niet voldoende inleeft en tengevolge daarvan ernstige feiten bagatelliseert en tot een onverantwoord oordeel komt;
- (b). dat in de zin: „in geval van noodsituatie biedt artikel 79 K.O. het schriftuurlijk noodrecht, het woord „noodsituatie" nog een andere betekenis heeft dan in het geval van Groningen-Zuid, waar immers de nood niet alleen was dat een dienaar des Woords schorsingswaardig werd bevonden maar ook dat daarbij de tot hulp dier kerk aangewezen instanties (de naburige kerkeraad en de classis) de kerkeraad van Groningen-Zuid geheel in de steek lieten;

ad 10

dat hiertegen kan worden overwogen met de particuliere synode van Groningen 1965: „dat hierbij voorbij gegaan wordt aan het feit dat de generale synode, toen zij de „zelfstandige schorsing" kreeg voorgelegd, zij daarbij ook onder ogen kreeg overweging 8 van het desbetreffende besluit, waarin de kerkeraad verklaarde: „dat het èn ten aanzien van ds. A. van der Ziel èn ten aanzien van de gemeente niet langer verantwoord is de bestaande situatie te bestendigen", en de generale synode aan de kerkeraad van Groningen-Zuid geen recht zou hebben gedaan, wanneer zij zich op deze overweging, die duidelijk een noodsituatie stelde, niet had bezonnen" (sub B, „zij overweegt verder" 3a);

ad 11

dat hier wordt voorbijgegaan aan hetgeen de kerkeraad in overweging 8 van het desbetreffende besluit stelde (zie hiervoor ad 10);

ad 12

- (a). dat de hier geschetste mogelijkheid (na de classis van 27 juni 1963 beroep op eerstvolgende particuliere synode) inderdaad door de kerkeraad van Groningen-Zuid is overwogen, maar dat het dan daarbij de vraag was of het verantwoord was in de gegeven situatie de schorsing nog enige tijd uit te stellen, daar immers het bijeenroepen van een particuliere synode geruime tijd zou vergen;
- (b) dat het de vraag is of het uitvoeren van een voorlopige of noodschorsing in de gegeven situatie wel beter ware geweest dan de nu gevolgde procedure en of het resultaat praktisch niet hetzelfde ware geweest als dat van de betwiste procedure, omdat bedacht dient te worden dat volgens de genoemde „jurisprudentie" (die in feite geen kerkordelijk karakter draagt), een voorlopige schorsing geen figuur is, om in een situatie als in Groningen aanwezig was toe te passen, en omdat zulk een voorlopige schorsing, wanneer ze geruime tijd moet duren (wat in Groningen-Zuid immers het geval zou zijn geworden), toch het karakter van een „gewone" of „echte" schorsing naar artikel 79 K.O. krijgt;
- (c) dat het inderdaad niet ongeoorloofd is te achten dat in een situatie als de onderhavige met beider goedvinden (kerkeraad en predikant) ds. van der Ziel zich van ambtelijk werk had onthouden totdat er een beslissing geheel overeenkomstig artikel 79 K.O. was gevallen; vergelijk echter de in artikel 209 dezer Acta opgenomen uitspraak(sub „overweegt hierbij" ad 1 (b);

ad 13.

dat de hier geschetste mogelijkheid (zich na de schorsing „in eigen verantwoordelijkheid" opnieuw tot de kerkeraad van Groningen-Noord wenden, vanuit artikel 79 K.O. gezien (vóórgaand oordeel) maar van z.g. „formeel" dan van „materieel" belang is te achten, omdat die naburige kerkeraad immers al over een oordeel had gehandeld en de schorsing zonder het vereiste voorafgaand oordeel van de naburige kerkeraad reeds had plaatsgevonden;

ad. 14.

dat met de particuliere synode van Groningen 1965 (tegenover een soortgelijk bezwaar: „dat de zesde overweging niet deugdelijk is, omdat de kerkeraad van Groningen-Zuid na de schorsing van ds. van der Ziel zonder medewerking van het kerkverband zich niet benaastigd heeft een buitengewone of vervroegde particuliere synode te doen bijeenkomen, want de eerste stappen daartoe zijn pas ondernomen eind augustus 1963") kan overwogen worden: „dat het in het bezwaar tegen artikel 431 C overwegende 6 van de generale synode opgesloten liggende verwijt aan het adres van de kerkeraad van Groningen-Zuid niet billijk is, omdat het eenvoudig onmogelijk was voor de classes, die moesten meewerken tot het bijeenroepen van een buitengewone particuliere synode, te vergaderen voor begin september 1963" (sub B, „zij overweegt verder" 3 h.);

ad 15.

dat het onjuist is te stellen dat de kerkeraad van Groningen-Zuid op ondeugdelijke gronden vermaande en ontactisch optrad in de zaak met de preekpassage, welke onjuistheid in voorgaande uitspraken met overwegingen is aangewezen, zodat ook niet hoeft onderzocht of en en zo ja, in hoeverre, ontactisch optreden van de kerkeraad in dezen mede spanningen in de gemeente veroorzaakte;

ad 16.

dat, toen aan de generale synode de noodsituatie ter beoordeling werd voorgelegd, omdat ten aanzien daarvan bezwaren ter synode waren ingebracht (vgl. boven ad 10, ook ad 4), de synode als appèlrechter een uitspraak moest doen, waarin dan uiteraard hetgeen tot die situatie had geleid en wezenlijk tot die situatie behoorde diende verdisconteerd te zijn, opdat niet alleen aan de

appellanten maar ook aan de kerkeraad van Groningen-Zuid recht gedaan zou worden; en dat aan genoemde maatstaf gemeten is te constateren, dat de synode geen nieuwe argumenten zocht;

van oordeel;

dat appellanten niet hebben aangetoond dat artikel 431 sub C revisie behoeft;

spreekt uit:

aan de verzoeken tot revisie in dezen niet te voldoen.

Artikel 222.

Revisieverzoeken ten aanzien van zaak-Groningen-Zuid („de functie van de particuliere synode“)

Aan de orde komt nu het reeds op vrijdag 15 september gelezen conceptvoorstel inzake de revisieverzoeken van de overwegingen, het oordeel en de uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven in de zaak-Groningen-Zuid (ds. A. van der Ziel) vermeld in haar Acta artikel 431 sub D (betreffende „de functie van de particuliere synode“).

De bespreking geeft de rapporteurs aanleiding een wijziging aan te brengen in overweging ad 1.

De conceptuitspraak wordt aangenomen met 21 stemmen vóór, 1 tegen en aan onthouding. Buiten stemming bleven de in artikel 198 (alinea 3) genoemde broeders en oud. H. de Jong.

Het besluit is opgenomen in artikel 223.

Artikel 223.

Besluit inzake ten aanzien van revisieverzoeken zaak-Groningen-Zuid („de functie van de particuliere synode“)

De generale synode,

constateert:

dat tegen het door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven overwogene, geoordeelde en uitgesprokene in art. 431 sub D Acta als bezwaren wordt ingebracht:

1. dat de synode niet bevoegd was op de inhoud van het schorsingsbesluit in te gaan, omdat de schorsing in eigen verantwoordelijkheid in strijd is met de duidelijke bewoordingen en strekking van artikel 79 K.O., zodat de synode had moeten volstaan met de constatering dat het onderhavige schorsingsbesluit niet rechtsgeldig was;
2. dat het onjuist is van de synode dat zij haar oordeel dat de schorsing van ds. A. van der Ziel niet onrechtmatig is mede hierop grondt, „dat de schorsingsdaad na de beslissing van de particuliere synode en van de classis onder overwegende 3 en 5 vermeld in feite mede gedragen wordt door het oordeel van meerdere kerkelijke vergaderingen“ (van oordeel 2), omdat een instemmend oordeel „achteraf“ van de meerdere vergaderingen een in de K.O. onbekende figuur is;

overweegt:

ad 1. dat niet gesteld kan worden, dat nooit of te nimmer van het bepaalde in artikel 79 K.O. ten aanzien van het voorafgaand oordeel mag worden afgeweken, welke situatie zich ook ooit zou voordoen, en dat de synode niet mocht volstaan met de constatering dat bij de schorsing van artikel 79 K.O. was afgeweken, te meer niet omdat bezwaarschriften naar artikel 31 K.O. de inhoud van het schorsingsbesluit ter tafel brachten;

ad 2. dat niet kan ontkend worden dat de particuliere synode in haar onderzoek, beoordeling en uitspraak en de classis in haar ratificatie van de particuliersynodale besluiten achteraf tegelijk ook de controlerende functie hebben vervuld, die naar artikel 79 K.O. aan de kerkeraad van de naastgelegen gemeente vooraf toekomt, teneinde de rechtsveiligheid te waarborgen;

van oordeel:

dat appellanten niet hebben aangetoond dat artikel 431 sub D revisie behoeft;

spreekt uit:

aan de verzoeken tot revisie in dezen niet te voldoen.

Artikel 224.

Overige bezwaren ten aanzien van zaak-Groningen-Zuid

De conceptuitspraak der rapporteurs inzake enige overige bezwaren die tegen de besluiten van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 in de zaak-Groningen-Zuid (ds. A. van der Ziel) werden ingebracht, wordt gelezen, besproken en, na een enkele wijziging, met 21 stemmen vóór, 1 tegen en één onthouding aanvaard. De in artikel 198 (alineá 3) genoemde broeders bleven weer buiten stemming.

Na deze beslissing wordt de zitting op de gebruikelijke wijze gesloten. Artikel 225 bevat het genomen besluit.

Artikel 225.

Besluit inzake overige bezwaren ten aanzien van zaak-Groningen-Zuid

De generale synode,

constateert:

dat tegen de uitspraken van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 in de zaak-ds. A. van der Ziel nog de volgende bezwaren worden ingebracht:

1. dat de afgevaardigden van de naburige kerk van Groningen-Noord op de classis Groningen bij de behandeling van de zaak met ds. A. van der Ziel hebben meegestemd, is een kennelijke overtreding van de Heilige Schrift, zodat alleen reeds daarom een gereformeerde kerkeraad zich niet achter deze besluiten mag stellen (de raad van de gereformeerde kerk de Ede);
2. „dat op de generale synode in de weg van appèllen geen enkele aanklacht was ingediend tegen ds. A. van der Ziel, noch over zijn leer, noch over zijn wandel, zodat de generale synode ook geen oordeel had uit te spreken over allerlei standpunten, opinies en gedragingen van deze predikant" (de raad van de gereformeerde kerk te Amsterdam-Centrum);
3. dat niet op de kerkelijke wijze is gehandeld (naar artikel 30 K.O.), toen met de kleinst mogelijke meerderheid van stemmen (artikel 315a: met 14 tegen 13 stemmen) in de zaak van ds. A. van der Ziel de beslissingen werden genomen, zodat de generale synode tot het oordeel en de uitspraak had moeten komen dat zij niet in staat was in deze zaak een beslissing te nemen, want het feit dat op grond van zulk een besluit tot de afzetting zou worden overgegaan maakt de tucht onder ons tot een aanfluiting (de raden van de gereformeerde kerken te Amsterdam-Zuid, Ede en Haren-Gr.);

overweegt hierbij:

- ad 1 (a). dat in de Acta van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/ '65, artikel 431, sub A, „zij overweegt" 6 wordt gevonden:
„dat de classis Groningen op 16 mei en 27 juni 1963 afgevaardigden van de kerkeraad van Groningen-Noord heeft laten meestemmen, hetwelk onrechtmatig genoemd moet worden, omdat de kerkeraad van Groningen-Noord tevoren in dezelfde zaak van een vraag van de kerkeraad van Groningen-Zuid om een voorgaand oordeel naar artikel 79 K.O. reeds gehandeld had (artikel 33 K.O.);
- (b) dat echter uit de constateringen, die aan de hiervoor geciteerde overweging voorafgaan niet blijkt of daaromtrent een bezwaar bij de generale synode van Rotterdam-Delfshaven of ook een verzoek om revisie van een particuliersynodale uitspraak was ingediend;
 - (c) dat ook uit de Acta van de buitengewone particuliere synode van Groningen 1963/'64 nergens blijkt dat over de onderhavige zaak een appèl tegen de classis Groningen van 16 mei en 27 juni 1963 ter tafel was, zodat betwijfeld moet worden of hetgeen in genoemde overweging 6 der generale synode wordt uitgesproken wel in de weg van appèl en revisie langs de kerkelijke weg ter generale synode is gekomen;
 - (d) dat, hoe de zaak ook zij, toch moet worden vastgesteld dat de afgevaardigden van de kerk te Groningen-Noord op 16 mei en 27 juni 1963 niet meestemden in de onderhavige zaak als in een

appèl tegen hun kerk(eraad), omdat de kerkeraad van Groningen-Zuid tegen hetgeen de kerkeraad van Groningen-Noord inzake het oordeel naar artikel 79 K.O. had gedaan of ook niet gedaan, niet in appèl bij de classis Groningen was gekomen;

- (e) dat, hoewel met enig recht de vraag kon worden opgeworpen of die afgevaardigden in een zaak waarin hun kerkeraad had geoordeeld, mochten meestemmen, toch dit meestemmen niet als een kennelijke overtreding van de Heilige Schrift dient aangemerkt te worden, wat ook door appellanten wel wordt beweerd, maar niet bewezen, en dat de daaraan door de raad van de kerk te Ede verbonden gevolgtrekking niet verantwoord is;

van oordeel:

dat op grond van het boven overwogene het ingebrachte bezwaar en het gestelde oordeel niet kunnen worden overgenomen, en het goed is bij de bovengenoemde overweging te blijven;

spreekt uit:

in artikel 431 sub A bij de zesde overweging te blijven;

overweegt hierbij ook:

- ad 2 (a). dat hier wordt voorbijgegaan aan het feit dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven fungeerde als appèlinstantie, bij wie naar artikel 31 K.O. bezwaren tegen de uitspraken ad hoc der particuliere synode van Groningen 1963/'64 werden ingebracht;
- (b). dat de generale synode als appèlinstantie bij de ingebrachte bezwaren tegen de betrokken uitspraken der particuliere synode uiteraard van doen kreeg met het standpunt, de opinies, de gedragingen enz. van ds. A. van der Ziel, zodat de synode als appèlrechter de taak had over een en ander te oordelen en zich uit te spreken; en dat zij aan het recht van appèllanert zou tekort gedaan hebben, als zij dat niet had gedaan;

oordeelt hierbij ook:

dat het bezwaar van de raad van de gereformeerde kerk te Amsterdam-Centrum niet kan worden toegestemd;

en spreekt dan ook uit:

het bezwaar van de raad van de gereformeerde kerk te Amsterdam-Centrum af te wijzen;

overweegt hierbij tenslotte:

- ad 3 (a). dat het zeer zeker te betreuren is dat gewichtige uitspraken als de onderhavige met de kleinst mogelijke meerderheid zijn gedaan;
- (b) dat echter in gevallen als de onderhavige niet zonder meer op het aantal vóór- en tegenstemmers mag worden gelet, omdat de kracht van een uitspraak of besluit ener kerkelijke vergadering niet gelegen is in het aantal voorstemmers, doch in de overeenstemming daarvan met de Schrift, de belijdenis en de K.O. en dat verder, wat de tegenstemmers betreft, niet maar op hun aantal gelet moet worden, doch ook hun argumenten moeten worden gekeurd en getoetst, gelijk de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 volgens artikel 134e bij de zaak van ds. J. van der Schaft heeft overwogen: „Er kan toch sprake zijn van oordeelsverzwakking bij sommigen Achtten zij het ds. J. van der Schaft ten laste gelegde geen openbare grove zonde, óf achtten zij het niet voldoende bewezen, dat deze zonde bij hem werd gevonden, en zo ja, hadden zij van de stukken voldoende kennis genomen? enz. Het wijzen op een bepaalde stemverhouding als door ds. J. van der Schaft geschiedt, is zonder meer niet genoegzaam" (Acta pagina 60);
- (c) dat de „kerkelijke wijze" (waarvan artikel 30 K.O. spreekt) wat de stemmingen op kerkelijke vergaderingen betreft is geregeld in artikel 31 K.O.: „en 't gene door de meeste stemmen goed gevonden is, zal voor vast en bondig gehouden worden", zodat ook het onderhavige geval naar artikel 31 K.O. dient beoordeeld te worden;

- (d) dat naar artikel 31 K.O. de onderhavige stemverhouding (14 tegen 13) de rechtsgeldigheid van de generaalsynodale uitspraken niet aantast, gelijk ook in het genoemde geval van ds. J. van der Schaft de generale synode terecht overwoog (Acta pagina 59);

oordeelt hierbij tenslotte:

dat het ingebrachte bezwaar niet kan worden toegestemd;

en spreekt tenslotte uit:

dat de rechtsgeldigheid van de betrokken uitspraken der generale synode van Rotterdam-Delfshaven door de genoteerde stemverhouding niet is aangetast;

en besluit:

van het geheel der uitspraken inzake de verzoeken om revisie van artikel 431 sub A-D mededeling te doen aan:

1. de boven onder „heeft kennis genomen van" 2, 3 en 4 genoemden (zie artikel 202 dezer Acta), voor zover hun adressen aan deze generale synode bekend zijn;
2. de eerstkomende particuliere synode van Groningen;
3. de eerstkomende classis Groningen; en
4. de raad van de gereformeerde kerk te Groningen-Zuid.

Artikel 226.

Bij het appèlnominaal op WOENSDAG 20 SEPTEMBER 1967 blijken voor het eerst ter synode aanwezig te zijn ds. J. Strating en ds. B. van Zijlekom, als secundi van ds. R. Houwen en ds. D. Vreugdenhil. Zij betuigen door op verzoek van de praeses op te staan, instemming met de belijdenis der kerken.

Artikel 227.

Gelijkkluidende bezwaarschriften ten aanzien van zaak-Groningen-Zuid

De synode neemt nu de conceptuitspraak inzake een aantal gelijkkluidende of bijna gelijkkluidende bezwaarschriften tegen de besluiten van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 in de zaak-Groningen-Zuid (ds. A. van der Ziel) in behandeling.

De voorgestelde uitspraak wordt na korte bespreking met algemene stemmen aangenomen. Ook nu bleven de in artikel 198 (alinea 3) genoemde broeders buiten stemming. Het besluit wordt vermeld in het volgende artikel.

Artikel 228.

Besluit inzake gelijkkluidende bezwaarschriften in de zaak Groningen-Zuid

De generale synode,

constateert:

met betrekking tot de bezwaarschriften, vermeld in artikel 202 dezer Acta onder „heeft kennis genomen van" sub 5.

1. dat de meeste daarvan de volgende punten onder de aandacht van de generale synode brengen:
 - a. „de diverse kerkelijke besluiten tot schorsing en afzetting van de dienaren des Woords, di. J. van der Schaft en A. van der Ziel, missen zowel bijbelse als kerkrechtelijke grond";
 - b. „genoemde besluiten zijn daardoor geworden tot een oorzaak van smaad voor Gods heilige naam in het midden van deze wereld";
 - c. „de door die besluiten ontstane twisten en moeiten hebben ons kerkelijk leven gestadig verarmd en bijkans verblind gemaakt voor de primaire evangelische roeping jegens de juist in deze tijd zo sterk verwordende wereld";
 - d. „in ootmoed bid ik de Here, Die zich in alle eeuwen een liefhebbend Vader betoond heeft jegens Zijn telkens weer afvallige volk, dat Hij inkeer geve van de schadelijke weg en ons het kwaad genadig vergeve";

- e. „met grote ernst roep ik u op om, met die wijsheid die de kinderen gegeven, doch de wijzen en verstandigen onthouden wordt, deze zaak alsnog te toetsen aan het Woord van Christus: „Een nieuw gebod geef Ik u, dat gij elkander liefhebt, gelijk Ik u heb liefgehad, dat gij ook elkander liefhebt. Hieraan zullen allen weten, dat gij discipelen van mij zijt, indien gij liefde hebt onder elkander“, Joh. 13: 34, 35, en over het rechtvaardig oordelen, Joh. 7:14-24;
2. dat de overige bezwaarschriften van deze groep „zakelijk“ niets anders of niets meer onder de aandacht van de generale synode brengen;

overwegende:

1. dat in de onderhavige bezwaarschriften wel verschillende beweringen met betrekking tot de schorsing en afzetting van ds. A. van der Ziel worden gedaan, maar de gronden voor die beweringen ontbreken, zodat geen poging wordt gedaan om aan te tonen dat enige uitspraak der generale synode in de onderhavige zaak verandering behoeft of dient weggenomen te worden;
2. dat in de genoemde bezwaarschriften geen concrete verzoeken worden gedaan om de betrokken uitspraken der generale synode geheel of gedeeltelijk te veranderen, of ook geheel of gedeeltelijk terug te nemen;
3. dat het vermaan om elkaar lief te hebben en met wijsheid rechtvaardig te oordelen te allen tijde als een schriftuurlijk vermaan dient ter harte genomen te worden;
4. dat evenwel niet alleen de norm der liefde en der rechtvaardigheid, in de Schriften geopenbaard, in het onderhavige geding dient geëerbiedigd en toegepast te worden, maar ook de Goddelijke eisen van gehoorzaamheid aan allen die over ons gesteld zijn (vijfde gebod), van betrouwbaarheid in de ambtelijke bediening (1 Cor. 4: 2) e.d. behoren in acht genomen te worden, omdat immers daarin de norm der liefde en der rechtvaardigheid concrete toepassing vindt;

van oordeel:

dat de genoemde bezwaarschriften verder niet in behandeling kunnen worden genomen;

spreekt uit:

genoemde bezwaarschriften ad Acta te leggen;

en besluit:

daarvan aan de inzenders van deze bezwaarschriften bericht te doen, voor zover hun adressen aan deze synode bekend zijn.

Artikel 229.

Bezwaarschrift van de zaak van de gereformeerde kerk te Groningen-Zuid

Ds. Joh. Francke leest vervolgens het voorstel inzake het bezwaarschrift van de raad van de gereformeerde kerk te Groningen-Zuid tegen de uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 vermeld in haar Acta artikel 315 e, overweging 5. De bespreking neemt niet veel tijd in beslag.

De synode aanvaardt de conceptuitspraak met 22 stemmen vóór, 1 tegen en een onthouding.

Buiten stemming bleven wederom de in artikel 198 (alineá 3) genoemde broeders.

De tekst van het besluit is opgenomen in artikel 230.

Artikel 230.

Besluit inzake bezwaarschrift van de raad van de gereformeerde kerk te Groningen-Zuid

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een bezwaarschrift van de raad van de gereformeerde kerk te Groningen-Zuid, d.d. 6 maart 1967, tegen de uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, Acta artikel 315e, overweging 5, met het verzoek, op grond van het daartoe door die raad aangewezen deze te herzien;

constaterende:

1. dat door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven in de onderhavige overweging 5 werd uitgesproken:
„dat het tweede oordeel in Memorandum I, als niet genoegzaam uit de feiten gemotiveerd, niet is te handhaven en daarom niet gerekend kan worden tot de zonden, die in de eerste schorsingsgrond worden genoemd, als in een dienaar des Woords niet te dragen”;
2. dat genoemd tweede oordeel in Memorandum I luidt:
„dat ds. A. van der Ziel lichtvaardig over zijn kerkeraad heeft geoordeeld en tegen hem allerlei onbewezen beschuldigingen heeft geuit”; en dat dit oordeel mede de grond is geweest voor de kerkeraaduitspraak, „dat ds. A. van der Ziel zich heeft schuldig gemaakt aan zonden, die in een dienaar des Woords niet gedragen mogen worden”;

voorts constaterende:

1. dat de kerkeraad van Groningen-Zuid op 11 januari 1965 heeft uitgesproken: „le. door III, zij overweegt 5, niet overtuigd te zijn, dat van oordeel 2 van Memorandum I niet genoegzaam door de feiten is gemotiveerd, voornamelijk omdat de generale synode dit niet nader bewijst en uit de stukken anders blijkt (vgl. brief ds. A. van der Ziel d.d. 28-5-1962 en idem 10-11-1962 plus bijlage; notulen van 14 jan. 1963, zie ook besluit van de particuliere synode 27 dec. 1963 en 17, 22 en 23 jan. 1964 nr. VII C const. 13b, C overwegende 13b, C overwegende 20, 2e); waarom de kerkeraad genoemd van oordeel 2 in Memorandum I moet handhaven”;
2. dat de particuliere synode van Groningen 27 december 1963 en 17, 22, 23 januari 1964, nr. VII C constatering 13b stelde: „dat deze antwoordbrief (sc. van ds. A. van der Ziel, d.d. 10 nov. 1962), mede door een aantal onbewezen beschuldigingen, bij de kerkeraad verschillende vragen opriep, die aan ds. van der Ziel werden voorgelegd”;
3. dat genoemde particuliere synode van Groningen nr. VII C overwegende 13h heeft gezegd: „dat de kerkeraad terecht constateerde, dat ds. A. van der Ziel in bovengenoemde brief met tal van onjuiste conclusies en beschuldigingen kwam, zelfs met die van liefdeloosheid, waarbij hij wees op Joh. 13: 34, 35 en Ps. 133, zonder dat hij deze beschuldiging waar maakte en uit genoemde Schriftplaatsen bewees, dat het de kerkeraad aan liefde ontbrak, zodat de kerkeraad hem terecht in een aantal vragen verzocht, deze onjuiste conclusies en onbewezen beschuldigingen te staven alsmede de oorzaak van zijn weigering om aan de kerkeraad gehoor te geven kenbaar te maken”;
4. dat genoemde particuliere synode van Groningen blijkens haar uitspraak onder VII C overwegende 20, 2e instemde met dit oordeel van de kerkeraad van Groningen-Zuid: „dat ds. A. van der Ziel lichtvaardig over zijn kerkeraad heeft geoordeeld en tegen hem allerlei onbewezen beschuldigingen heeft geuit”, zulks in strijd met het gebod des Heren in Matth. 7: 1, 1 Cor. 13: 4; 1 Tim. 5: 19; vgl. Heid. Cat. antw. 112;

vervolgens constaterende:

dat uit de geciteerde uitspraken van de particuliere synode van Groningen 1963/'64 en van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 blijkt, dat beiden in gebreke bleven het aantal „onbewezen beschuldigingen” in concreto aan te wijzen, terwijl laatstgenoemde synode haar oordeel („niet genoegzaam uit de feiten gemotiveerd”) ook niet bewijst;

verder constaterende:

1. dat in de door de kerkeraad van Groningen-Zuid genoemde brief van ds. A. van der Ziel, d.d. 10 november 1962, de navolgende passages zijn te vinden, die in geding zijn:
 - a. „Het is mij een raadsel, hoe een brief (uw brief d.d. 30 oktober 1962) met zoveel onjuistheden en aantijgingen de kerkeraadvergadering en de moderamentafel heeft kunnen passeren”;
waarover de kerkeraad aan ds. van der Ziel deze vraag stelde:
„Bent u bereid de „tal van onjuistheden en aantijgingen”, waarvan u spreekt in de aanhef van uw antwoordbrief, te noemen?”;
 - b. „De kracht van de Heilige Geest en de liefde, die de Heiland ons beveelt in Joh. 13: 34, 35, hebben ons ontbroken om een ander en beter resultaat te bereiken. een resultaat, voor Hem eervoller, voor

de gemeente heilzamer. voor de wereld aantrekkelijker, nl. „ziet hoe goed en hoe liefelijk is het, als broeders ook tezamen wonen”;

waarover de kerkeraad aan hem de vraag stelde:

„Waarom spreekt u daarover slechts generaliserend: "hebben ons ontbroken"? Was u het juist niet aan deze Schriftwoorden verplicht anders met de kerkeraad te verkeren en zijn besluiten te honoreren dan u in het verleden gedaan heb? Ook de norm voor het onderlinge liefdesverkeer wordt toch in Joh. 13: 34 duidelijk aangegeven: „...gelijk Ik u heb liefgehad". Was u zulks niet eveneens verplicht aan de door 11 geciteerde Ps. 133, waar de HERE dit „goed en liefelijk" acht, „dat broeders ook tezamen wonen"? Hebt u van dit „tezamen wonen" t.o.v. uw door Christus gegeven kerkeraad blijk gegeven overeenkomstig de normen, die daarvoor zijn vastgesteld en ook door u eens werden aanvaard?”;

- c. „Uw verwerping van mijn bewering, dat het in de Vrijmaking ging om de binding, kan ik niet anders zien, dan als een vervalsing van de geschiedenis" (bijvoegsel, 2e punt); waarover de kerkeraad hem deze vraag stelde: „Zoudt u de beschuldiging van „ervalsing der historie" aan het adres van de kerkeraad willen bewijzen?”;
2. dat het bovenvermelde tweede oordeel in Memorandum I teruggaat en berust op „Memorerende" onder 6, met name de zinsnede: „De antwoordbrief (d.d. 10 november 1962) riep, mede door een aantal onbewezen beschuldigingen, bij de kerkeraad verschillende vragen op", waarbij de kerkeraad dan onder „overwegende 2" stelt, „dat de HERE verbiedt het lichtvaardig oordelen en het inbrengen van onbewezen beschuldigingen: Matth. 7: 1, 1 Cor. 13: 4, 5; 1 Tim. 5: 19; Heid. Cat. antw. 112"; terwijl verder in genoemd Memorandum geen sprake is van „onbewezen beschuldigingen”;
3. dat ook in het bedoelde Memorandum de kerkeraad van Groningen-Zuid in gebreke bleef de „allerlei onbewezen, beschuldigingen" in concreto aan te wijzen;

tenslotte constaterende:

dat de kerkeraad van Groningen-Zuid nog verwijst naar de notulen van 14 januari 1963, waarin de (door ds. A. van der Ziel overgegeven) nagenoeg letterlijke tekst voorkomt van wat hij ter vergadering zei, waarin o.m. is gezegd: „Bovendien kan het u uit hetgeen ik in verband met deze zaak zowel in uw midden heb gesproken als aan u heb geschreven, bekend zijn, waarom ik meen dat uw brief van 30 oktober 1962 tal van onjuistheden en aantijgingen bevat", terwijl in het overige niets omtrent „onbewezen beschuldigingen" is te vinden;

overwegende:

1. dat ds. A. van der Ziel in zijn brief van 10 november 1962 van „zoveel onjuistheden en aantijgingen" spreekt vanuit zijn overtuiging, dat de kerkeraad volkomen ten onrechte hem in staat van beschuldiging heeft gesteld en hem deswege vermaant;
2. dat in de onderhavige brief de woorden van ds. A. van der Ziel over „ervalsing van de geschiedenis" der vrijmaking metterdaad een beschuldiging aan het adres van de kerkeraad inhouden, maar de kwalificatie „onbewezen" niet juist is, omdat ds. A. van der Ziel in zijn brief van 28 mei 1962 verschillende argumenten heeft aangevoerd voor zijn opvatting dat het in de vrijmaking te Groningen ging om vrijmaking van de binding en niet de leer; en al heeft daarna de commissie-Bruinius die opvatting van ds. A. van der Ziel geargumenteed bestreden, zo dient toch erkend te worden, dat ds. A. van der Ziel argumentatie voor zijn zienswijze heeft gegeven;
3. dat in genoemde brief van ds. A. van der Ziel de beschuldiging van liefdeloosheid een algemeen karakter draagt, gelijk ook de kerkeraad in zijn vraag hierover doet uitkomen, zodat deze beschuldiging niet speciaal tegen de kerkeraad is gericht, maar bedoelt een ernstig gebrek aan te wijzen, dat z.i. in het generaal gesproken het gehele gereformeerde kerkvolk aankleeft, waarbij hij zichzelf insluit („óns"), zodat de overweging van de particuliere synode van Groningen, dat ds. A. van der Ziel zonder bewijs zijn kerkeraad van liefdeloosheid betichtte, niet juist is;
4. dat in het door ds. A. van der Ziel ter kerkeraadsvergadering van 14 januari 1963 gesprokene geen nieuwe of andere „onbewezen beschuldigingen" zijn aan te wijzen, in vergelijking met zijn brief van 10 november 1962;
5. dat bij de reconstructie van de feiten aan de hand van de stukken van „onbewezen beschuldigingen" voor het eerst sprake is in de „vragenlijst", naar aanleiding van de brief van ds. A. van der Ziel d.d. 10

november 1962 hem voorgelegd, waarin alleen met betrekking tot „vervalsing der historie" letterlijk van een beschuldiging wordt gesproken;

6. dat daarom uit de feiten niet duidelijk wordt, waarin het aantal der „onbewezen beschuldigingen" (Memorerende 6) bestaat en hoe het allerlei en onbewezen der beschuldigingen (van oordeel 2) wordt gemotiveerd;
7. dat evenwel dient vastgesteld te worden dat ds. A. van der Ziel wel beledigende woorden aan het adres van zijn kerkeraad heeft gesproken, zoals met name in het onderhoud op 31 oktober 1962 met de brs. Bolhuis en Buikema (zie de vragen van de kerkeraad aan ds. van der Ziel d.d. 17 december 1962), van welke „beledigende woorden" met het Convent van Wezel (1568) kan worden geoordeeld, dat ze „wel geduld worden, maar toch onderhevig zijn aan bestraffing en censuur";

van oordeel:

dat de kerkeraad van Groningen-Zuid niet heeft bewezen dat de uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, Acta artikel 315 e, overweging 5, verandering behoeft;

spreekt uit:

aan het revisieverzoek van de kerkeraad van Groningen-Zuid niet te voldoen, behalve het in overweging 7 gestelde:

en besluit:

daarvan mededeling te doen aan de kerkeraad van Groningen-Zuid en de eerstkomende particuliere synode van Groningen.

Artikel 231.

Bezwaren tegen de afzetting van ds. A. van der Ziel

De conceptuitspraak inzake de bezwaren tegen de afzetting van ds. A. van der Ziel wordt gelezen door ds. K. Drost. Na korte discussie verheft de synode dit voorstel tot haar besluit met 23 stemmen vóór en 1 tegen. Behalve de in artikel 198 (alinea 3) genoemde broeders bleef ook oud. H. de Jong buiten stemming. Het volgende artikel bevat het genomen besluit.

Artikel 232.

Besluit inzake bezwaren tegen de afzetting van ds. A. van der Ziel

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

bezwaarschriften tegen de afzetting van ds. A. van der Ziel, zoals die door de particuliere synode van Groningen van 16 juni 1965 v.v. en de daaraan voorafgaande classis Groningen van 3 juni 1965 aan de kerkeraad van Groningen-Zuid is geadviseerd, ingezonden door:

1. de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Haren (Gr.), d.d. 23 maart 1967;
2. br. G. H. Arnold te Groningen, d.d. 31 maart 1967;
3. br. Joh. Alssema te Groningen, d.d. 1 april 1967;
4. ds. C. Stam en br. T. Dekker te Groningen, d.d. 25 maart 1967;

constaterende:

- 1: dat de kerkeraad van Haren (Gr.) mededeelt dat aan de scriba van de betrokken classis Groningen en de particuliere synode van Groningen bericht van z'n appèl is gezonden;
2. dat br. G. H. Arnold bericht dat afschrift van zijn appèl is gezonden aan de scriba van de particuliere synode van Groningen 1963/'64, scriba ds. B. de Vos (daar ds. de Vos scriba was van de particuliere synode van 1965, die tot afzetting adviseerde, is het jaartal mogelijk een verschrijving);

3. dat de brs. Joh. Alsema, T. Dekker en C. Stam niet mededelen, of zij van hun appèl aan de scriba van de particuliere synode van Groningen 1965 bericht hebben gedaan, maar dat uit de Acta van de particuliere synode van Groningen 1967 blijkt, dat zij de vereiste mededeling hebben gedaan;
4. dat de kerkeraad van Haren en de brs. Joh. Alsema en G. H. Arnold weliswaar geen bezwaar tegen de classisuitspraak van 3 juni 1965 inzake de afzettingwaardigheid van ds. A. van der Ziel bij de particuliere synode van Groningen 1965 hebben ingediend, maar zij zich nu tot deze generale synode richten met bezwaren tegen de uitspraak van de particuliere synode van Groningen 1965, die de genoemde classisuitspraak heeft bekrachtigd;

vervolgens constaterende:

1. dat de classis Groningen, d.d. 3 juni 1965, de navolgende uitspraak deed:

1. De classis constateert:

- 1^e dat ds. v. d. Z. zich niet slechts verzette tegen een bepaald kerkeraadbesluit, doch ook tegen het kerkeraadbeleid inzake de samenspreking met de synodale kerken, een beleid, door de kerkeraad aan de gemeente in het Gronings Kerkblad van 11-3-'61 toegelicht met beroep op de Schriften;
- 2^e dat ds. v. d. Z. daartegenover niet slechts een enkele daad stelde, doch ook een bepaald beleid, gedragen door zijn overtuiging:
 - a. dat het samensprekingsbeleid van onze kerken sectarisch en onevangelisch is;
 - b. dat samenspreken „naar de wil des Heeren is”, „een kwestie van eenvoudige gehoorzaamheid, de doorgaande lijn van de Schrift”;
 - c. dat de synodale kerken zijn teruggekeerd tot de Drie Formulieren van Enigheid alléén;
 - d. dat hij niet wil oproepen tot Vrijmaking en dat de scheiding „zo klein mogelijk moet zijn en zo kort mogelijk moet duren”;
 - e. dat men geen „overhaaste stappen” moet doen door „individuele hereniging” te zoeken, welke dus door hem als een overhaaste, maar niet als een zondige stap wordt gekwalificeerd”;
 - f. dat het besluit van de kerkeraad tot afwijzing van samenspreking d.d. 20 juni 1962 z.i. een sectarisme openbaart „waardoor ik mij niet wilde laten meeslepen”, waarvan hij ook zegt: „Hier had ik geestelijk geen verbinding mee”;
 - g. dat hij hiertegenover stelt: „Heel de Schrift spreekt anders”, en dat hij zich in zijn diepste gevoelens gedrongen wist om tot samenspreking over te gaan, omdat hij „zijn geloof” niet kon „verkrachten”;

zij overweegt:

- 1e dat hier geloofsovertuiging tegenover geloofsovertuiging stond, omdat de kerkeraad van déze samenspreking zei: de Heere verbiedt het, en ds. v. d. Z.: de Heere vraagt het;
- 2e dat de regel van art. 31 K.O. hier dus ten volle zijn klem had, omdat ds. v. d. Z. van overtuiging was, dat zijn kerkeraad in deze zaak een onschriftuurlijke koers volgde en het daarom zijn roeping was met een beroep op de Schrift zijn kerkeraad van deze z.i. heilloze weg terug te roepen, en zo hem dit niet mocht gelukken, deze zaak aan het oordeel van het kerkverband voor te leggen;
- 3^e dat de kerkeraad daarom terecht uitsprak, dat deze handeling van ds. v. d. Z. onbroederlijk was en niet in overeenstemming met zijn ondertekening van de geloofsbelijdenis, met name niet van art. 30 N.G.B. en art. 31 K.O. en er bij hem terecht op aandrang de enigheid des Geestes te bewaren door de band des vredes (Ef. 4: 3);
- 4^e dat het hier ging om de ambtelijke leiding van de gemeente op het punt van haar bestaan en voortbestaan als vrijgemaakte kerk des Heeren, welk voortbestaan door het bandelen van ds. v. d. Z. op grond van zijn overtuiging onder const. 2a-g genoemd, ernstig werd bedreigd;
- 5^e dat ds. v. d. Z. dwars tegen deze ambtelijke leiding in ging samenpreken met een gemeenschap, die het goede recht van de Vrijmaking als een „visie” diskwalificeerde;
- 6^e dat ds. v. d. Z. door deze handelwijze ernstig inbreuk gemaakt heeft op de door de Heere gewilde orde in zijn kerk, omdat van „de Raad der kerk” in art. 30 N.G.B. wordt gezegd dat „door dit middel” alle dingen in de kerk wel en ordelijk zullen toegaan;
- 7^e dat hij daarmee aan de oproep tot Vrijmaking en Wederkeer van zijn kerkeraad ernstig afbreuk heeft gedaan;

spreekt uit:

- 1^e dat ds. v. d. Z. gehandeld heeft in strijd met hetgeen de Kerk des Heeren belijdt in art. 30 en 32 van de N.G.B. en met de in art. 31 van de K.O. aangenomen schriftuurlijke orde der kerk;
- 2^e dat hetgeen hij deed in beginsel is het aanrichten van revolutie en scheurmaking in de kerk des Heeren;
- 3^e dat door zijn volgehouden verzet tegen de vermaningen van zijn kerkeraad deze zonde hoe langer hoe meer in haar karakter van „openbaarheid" en „grofheid" aan het licht is getreden;
- 4^e dat de kerkeraad op 5 en 9 juli 1963 hem terecht heeft geschorst o.m. wegens de zonde van het aanrichten van mouterij, tweedracht en scheuring in de kerkeraad en in de gemeente;
- 5^e dat de buitengewone particuliere synode van Groningen 1964 en de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 deze schorsing hebben bekrachtigd, waaraan de classis zich heeft geconformeerd.

II. De classis constateert verder:

- 1^e dat ds. v. d. Z. door zijn kerkeraad over deze zonde herhaalde keren is vermaand geworden;
- 2^e dat hij aan dit vermaan geen gehoor gaf;
- 3^e dat hij zich ook niet heeft geconformeerd aan de besluiten van de genoemde P.S. en G.S. inzake hem;
- 4^e dat hij in zijn brief van 19 maart 1965 uitsprekt, „dat er in de gevoerde procedure van mijn kant wel handelingen zullen zijn aan te wijzen, die bij een bepaalde visie op het kerkelijk leven en het omgaan met elkaar als niet-kerkelijk kunnen worden gekwalificeerd";

zij overweegt:

- 1^e dat, al zijn er wel leemten in het vermaan van de kerkeraad te signaleren wegens te lange onderbreking bij tussenpozen, toch gesproken kan worden van voldoende vermaan;
- 2^e dat, al acht ds. v. d. Z. dat bij een bepaalde „visie" op het kerkelijk leven wel bepaalde handelingen als onkerkelijk kunnen worden gekwalificeerd, hij daarmee feitelijk onbereikbaar is geworden voor elk kerkelijk vermaan over zijn onkerkelijke handelen, omdat het volgens hem slechts een zaak van „visie" tegenover „visie" is;
- 3^e dat hij echter tegelijk als een „afsluitend" antwoord aan zijn kerkeraad meedeelt:"
in deze zie ik geen zonde" (19-3-'65);
- 4^e dat uit heel de houding van ds. v. d. Z. blijkt dat hij tegen alle vermaningen en smeekbeden van zijn kerkeraad, de classis, de genoemde P.S. en de G.S. in, zijn zonde niet erkent;

en spreekt uit:

dat er geen enkele reden bestaat voor de kerkeraad van Groningen-Zuid om de schorsing op te heffen.

III. De classis constateert verder:

- 1e dat de kerkeraad van Groningen-Zuid haar oordeel vraagt of ds. A. v. d. Z. geheel van zijn dienst is af te zetten;
- 2e dat door een aantal appellanten haar wordt verzocht dit oordeel nièt te geven;

zij overweegt:

- 1e dat er naar het onder II uitgesprokene geen enkele reden bestaat voor de kerkeraad van Groningen-Zuid de schorsing op te heffen;
- 2e dat de bezwaarschriften van appellanten ondeugdelijk zijn bevonden op grond van de in het rapport der commissie geformuleerde gronden;

zij overweegt verder:

- 1^e dat het in het geding tussen de kerkeraad van Groningen-Zuid en ds. A. v. d. Z. gaat om de ambtelijke leiding der gemeente op het punt van al of niet voortbestaan als vrijgemaakte kerk des Heeren, d.i. het vergaderen van de gelovigen naar de maatstaf van Schrift en Belijdenis;

- 2e dat ook het concept, dat door één der appellanten als van de hand van ds. A. van der Ziel is overgelegd, niet kan dienen tot zijn verontschuldiging, omdat daarin de eigenlijke oorzaken van de breuk aan het gezicht worden onttrokken, het goed recht van de Vrijmaking nu wordt ontkend, dubbelzinnig over de schorsingen wordt gesproken, over de nieuwe hiërarchische K.O. in de gebonden kerken wordt gezwegen en dat zo gemeenschap wordt gezocht aan anderer ambtelijke zonden (1 Tim. 5: 22);
- 3^e dat ds. v. d. Z. in plaats van de gemeente, die de Heere hem had toevertrouwd, sámen met de naast hem gestelde ambtsdragers naar de eis van 's Heeren Woord te vergaderen, door zijn eigenmachtig optreden tot haar verstrooiing heeft gewerkt, een vereniging najagend, die, zoals de situatie thans is, naar Gods Woord verboden is;
- 4e dat ds. v. d. Z. zich daarmee verzet heeft tegen de goede leiding van zijn kerkeraad, die in het aangeven van de richting, waarin de gemeente geleid èn van de richting, waarin zij niet geleid diende te worden, zich trouw heeft betoond;
- 5e dat ds. v. d. Z. niet vanwege zijn beoordeling van de kerkelijke situatie - waarin de kerkeraad hem lankmoedig droeg, - maar vanwege zijn gedragingen als ambtsdrager vanuit deze beoordeling in kerkeraad en gemeente verwarring stichtte;
- 6^e dat de ruïneuze gevolgen van het schismatieke handelen van ds. v. d. Z. openbaar worden o.a. daarin, dat vele broeders en zusters lange tijd geen avondmaal meer vieren, en dat velen de kerkelijke gemeenschap reeds verbroken hebben, waaruit de verwarring kan blijken, waarin de schapen zijn geraakt;
- 7^e dat ds. v. d. Z. door dit zijn handelen wanorde in de kerk heeft doen ontstaan, die de vrede der kerk verstoort en dat hij niet heeft nagejaagd „hetgeen de vrede en de onderlinge opbouw bevordert" (Rom. 14: 19), vergetende het woord „Want God is geen God van wanorde, maar van vrede" (1 Cor. 14: 33), waarom ook de apostel Paulus toort tegen hen, die de gemeente verontrusten (Gal. 5: 12);
- 8^e dat ds. A. van der Ziel tegen alle vermaan van zijn kerkeraad in en eveneens tegen alle uitspraken van kerkelijke vergaderingen in weigert zijn zonden in dezen te erkennen en daardoor voortgaat met het aanrichten van secten en muiterij in de kerk en met het verstoren van de eendracht der gemeente;

en spreekt met diep leedwezen uit,

dat ds. A. van der Ziel geheel van zijn dienst is af te zetten, met de bede, dat hij alsnog van deze verkeerde weg met berouw moge terugkeren;

en besluit,

hiervan mededeling te doen aan de kerkeraad van Groningen-Zuid en aan ds. A. van der Ziel";

- 2. dat de particuliere synode van Groningen van 16, 22, 29 juni, 23 augustus, 1, 14, 22 september en 1 oktober 1965, na kennisneming van:
 - a. het rapport van deputaten ad artikel 49 K.O., die advies hebben uitgebracht aan de classis Groningen inzake de vraag naar de afzettingwaardigheid van ds. A. van der Ziel, te weten een afzonderlijk schrijven van ds. Joh. den Ouden; idem van de di. Joh. den Ouden en H. Venema; idem van ds. H. J. Meijerink;
 - b. een schrijven van de classis Groningen, d.d. 4 juni 1965;
 - c. een bezwaarschrift van ds. A. van der Ziel, d.d. 15 juni 1965 (tegen besluit van classis Groningen op 3 juni 1965);
 - d. idem van de brs. J. Boersma te Groningen, ds. C. Stam te Groningen, ds. F. Mul te Hoogkerk, ds. J. Verkade te Groningen (e.a.) en ds. P. K. Keizer te Groningen (eveneens tegen het besluit van de classis Groningen op 3 juni 1965);
 en na geargumenteerde afwijzing van de daarin vervatte bezwaren tot deze uitspraak kwam:

„Zij oordeelt verder:

dat de bezwaren tegen het oordeel van de classis terzake van de afzettings-zijn dienst is af te zetten;"

en spreekt uit:

dat de classis Groningen terecht uitsprak dat ds. A. van der Ziel geheel van waardigheid van ds. van der Ziel ongegrond zijn;

tenslotte constaterende:

dat door de onder „kennis genomen hebbende van" genoemde kerkeraad en broeders een aantal bezwaren zijn ingebracht tegen hetgeen classis en particuliere synode per besluit adviseerden, welke bezwaren op de volgende manier kunnen worden samengevat:

1. dat de classis Groningen van 3 juni 1965 voor haar oordeelsvorming en uitspraak overwegingen heeft laten gelden, die de zgn. achtergronden raken, terwijl deze achtergronden in het geheel niet hebben gegolden, zelfs niet mochten gelden, bij de behandeling van de schorsing van ds. A. van der Ziel, wat hierin uitkomt, dat in de uitspraak van genoemde classis (I. constateert 2e sub c-e; overweegt 4e; III overw. 2e; overweegt verder 1e, 2e en 5e), de overtuiging van ds. van der Ziel en zijn streven vanuit die overtuiging in de oordeelsvorming worden betrokken, terwijl het ook voor een groot deel onbewezen beschuldigingen betreft, die door ds. van der Ziel ten stelligste worden ontkend en waarvan hij heeft uitgesproken dat zij een volkomen ver-
2. dat de formulering en de inhoud van de afzettingsgronden geheel anders zijn dan die van de schorsingsgronden, wat ook hieruit wordt bewezen:
 - a. „In de classisuitspraak d.d. 4 juni 1965 (bedoeld is 3 juni) wordt onder III, verder overwegende, 1e, gezegd: „dat het in het geding tussen de kerkeraad van Groningen-Zuid en ds. A. van der Ziel gaat om de ambtelijke leiding der gemeente op het punt van al of niet voortbestaan als vrijgemaakte kerk des Heren, d.i. het vergaderen van gelovigen naar de maatstaf van Schrift en belijdenis", en de kerkeraad schreef in „Vertrouwelijk (1) d.d. 10 juli 1963 (vlak na de schorsing): „Zal de waarachtigheid van onze liefde jegens elkander in de gemeenschap der heiligen metterdaad blijken in het dienen van elkaar met argumenten uit de Schrift neergelegd op de tafels van de kerk en van het kerkverband? Dáár loopt het over" (pagina 8);
 - b. onder hetzelfde „verder overwegende", maar ten 5e, zegt de classis: „dat ds. van der Ziel niet vanwege zijn beoordeling van de kerkelijke situatie, maar vanwege zijn gedragingen als ambtsdrager vanuit deze beoordeling in kerkeraad en gemeente verwarring stichtte"; en de kerkeraad schreef in „Vertrouwelijk II": „De kerkeraad wees met nadruk de gedachte af dat zijn predikant in moeite kwam omdat hij anders over samenspreking met synodalen zou denken en daarom tot zulke samensprekingen overging (onderstreping van mij, Arnold)";
3. dat de classis Groningen achteraf de gehele procedure in een andere richting heeft gedrongen, door het opnemen van nieuwe gronden duidelijk te kennen gevende dat zij de gronden voor de schorsing niet voldoende heeft bevonden;
4. dat de classis Groningen in haar onderhavige uitspraak het oorspronkelijk kerkrechtelijke conflict (artikel 31 K.O.) heeft omgedraaid, verdraaid tot een conflict over de fundamente van de vrijgemaakte kerk des Heren, een zaak van „Schrift en Belijdenis";
5. dat het overgaan tot afzetting door de kerkeraad van Groningen-Zuid onschriftuurlijk hard en streng is, omdat ds. van der Ziel vlak voor zijn afzetting aan de particuliere synode van Groningen verklaarde (in zijn brief van 29 september 1965), dat hij het oordeel van de classis Groningen van 27 juni 1963 dat hij niet-kerkelijk gehandeld had (niet-kerkelijk is iets anders dan onkerkelijk) voor zijn rekening wilde nemen en dat hij het oordeel van de classis en van ieder ander, die hetzelfde oordeel zou hebben, wilde aanvaarden en dragen;
6. dat het onbillijk en onrechtvaardig is dat de particuliere synode van Groningen 1965 (sub B, zij overweegt verder 2d) uitspraken van ds. A. van der Ziel van vroeger aanhaalt (2 mei 1962, 14 mei 1962, 18 juni 1963 en 20 juni 1963) om hetgeen ds. van der Ziel haar schreef (brief van 29 september 1965) dat hij nl. het oordeel van wie dan ook (classis, particuliere synode of generale synode) dat hij niet kerkelijk heeft gehandeld, wil aanvaarden en dragen, ofschoon hij zijn samenspreking met delegaties van de synodale kerkeraden geen zonde acht, want de particuliere synode gaat hiermee voorbij aan de goede regel in Christus' kerk dat men altijd rekening houdt met de allerlaatste verklaring van de beschuldigde, in casu de genoemde brief van ds. van der Ziel d.d. 29 september 1965;
7. dat tegen de uitspraak van genoemde particuliere synode sub C overwegende 2a, moet ingebracht worden dat, ofschoon het classisbesluit van 27 juni 1963 is teruggenomen, de kern der zaak (het niet kerkelijk optreden van ds. van der Ziel) is gebleven, wat ook volgens de uitspraak van de classis

Groningen van 16 mei 1963 het geding was, en dat ds. van der Ziel dus ook het laatstgenoemde oordeel der classis wil dragen;

8. dat het onbillijk en onjuist is ds. A. van der Ziel af te zetten wegens zijn niet kerkelijk handelen, daar hij toch drie à vier keer gebruik heeft gemaakt van zijn appèlrecht en alleen in het geval van december 1961 dat niet heeft gedaan en zich ook wil neerleggen bij het oordeel dat hij niet kerkelijk heeft gehandeld;
9. dat de gemeente van Groningen-Zuid niet alleen door ds. A. van der Ziel in verwarring is gebracht, maar vooral door de overmatige tucht van de kerkeraad en het opeisen van de kerkeraad van een kerkverwoestende vrijheid ten aanzien van de K.O., want de kerkeraad maakte misbruik van artikel 31 K.O. en van het Ondertekeningsformulier en week af van artikel 79 K.O., wat alles samen maar is dan ds. van der Ziel ooit heeft gedaan of durfde te doen;
10. dat het onjuist is dat de particuliere synode van Groningen 1965 heeft gesteld dat het rapport van de classicale commissie niet als uitspraak is aanvaard (Acta pagina 24, sub 3a), omdat het gehele rapport diende als achtergrond van de officiële uitspraken en daarin is verdisconteerd;

hierbij overwegende:

ad 1(a).

dat met de particuliere synode van Groningen 1965 (sub D, zij overweegt tenslotte, la) kan worden gesteld:

„dat in de constateringen en overwegingen van het classisoordeel niet de telkens weer in de procedure genoemde achtergronden in het algemeen een rol spelen, doch dat deze slechts in zoverre aan de orde komen, als het betreft het beleid van de kerkeraad en de overtuiging van de appelland (sc. ds. A. van der Ziel) in het geding dat de kerkeraad met hem heeft terzake van zijn onkerkelijk en onbroederlijk handelen; dat de classis zulks heeft gedaan om meer te laten uitkomen het ernstige karakter van dit handelen van appelland tegen de besluiten van zijn kerkeraad in;

dat dit blijkt uit het feit dat de classis, na constateringen te hebben gedaan over het beleid van de kerkeraad inzake de samenspreking en de overtuiging van appelland dienaangaande, overweegt, „dat de regel van artikel 31 K.O. hier dus ten volle zijn klem had, omdat ds. van der Ziel van overtuiging was, dat zijn kerkeraad in deze zaak een onschriftuurlijke koers volgde en dat het daarom zijn roeping was met een beroep op de Schrift zijn kerkeraad van deze z.i. heilloze weg terug te roepen, en zo hem dit niet mocht gelukken, deze zaak aan het oordeel van het kerkverband voor te leggen" en „dat de kerkeraad daarom terecht uitsprak dat deze handeling van ds. van der Ziel onbroederlijk was en niet in overeenstemming met zijn ondertekening van de geloofsbelijdenis, met name niet met artikel 30 N.G.B. en artikel 31 K.O., en er terecht bij hem op aandrang de enigheid des Geestes te bewaren door de band des vredes (Efeze 4: 3). Zie overwegingen 2 en 3 van onderdeel I van de classisuitspraken (onderstrepingen in deze citaten zijn van deze particuliere synode); dat ook de kerkeraad in de procedure met appelland, hem vermanende over zijn onkerkelijk en onbroederlijk optreden, zich steeds heeft beijverd hem te laten zien de ernst van zijn kwaad in het concrete geval waarin het zich voordeed, waarvoor verwezen moge worden o.m. naar meerdere brieven van de kerkeraad, b.v. die van 26 maart en 30 oktober 1962, en inzonderheid naar de uitspraak van de kerkeraad gedaan op 29 oktober 1962 en aan appelland bekend gemaakt tegelijk met de brief van 30 oktober, waarin ten vervolge van dienovereenkomstige constateringen en overwegingen, wordt geoordeeld:

„dat ds. van der Ziel niet bewijst dat de door de kerkeraad gevolgde koers onschriftuurlijk is en daardoor niet heeft voldaan aan de in de K.O. gestelde regel";

„dat ds. van der Ziel bij zijn waardering van de „koerswijziging" en „bekering" bij de synodale kerken verzuimt de eis des Heren in rekening te brengen";

„dat ds. van der Ziel met negering van de Schriftuurlijke maatstaf ter onderkenning van hen die Christus als hun zaligmaker liefhebben heenwerkt naar een onschriftuurlijke oecumene"; en:

„dat ds. van der Ziel blijkbaar het Evangelie op eigen wijze uitlegt door niet alle Schriftgegevens inzake de door Christus gegeven en geboden eenheid te vergelijken";

- (b). dat inderdaad ds. A. van der Ziel heeft uitgesproken dat het classisbesluit van 3 juni 1965 van hem een vertekend beeld geeft (zie uitspraak der particuliere synode 1965 onder C, zij constateert verder, 1 a-b), en deze particuliere synode daarop o.m. heeft geantwoord: „en dat overigens appelland zijn bezwaar tegen het rapport, evenmin als zijn bezwaar tegen de constateringen en overwegingen van de classis Groningen, nader omschrijft en motiveert, wat behandeling van zijn klacht uitgaande van zijn bezwaarschrift, onmogelijk maakt" (sub C, zij overweegt verder, la);

- (c). dat tegenover het bezwaar dat noch door de kerkeraad van Groningen-Zuid noch door de classis Groningen met ds. A. van der Ziel is gehandeld over hetgeen in de genoemde constatering en overwegingen is gesteld, dient opgemerkt te worden, dat de kerkeraad blijkens het hier onder a. overwogene daarover herhaaldelijk met hem heeft gehandeld, dat vervolgens de classis Groningen van juni 1965 per brief van 1 juni 1965 ds. van der Ziel heeft verzocht ter classis te komen teneinde met hem over de zaken te spreken, maar dat ds. van der Ziel per brief van 3 juni daar aan volgend liet weten, niet te komen, en dat tenslotte de particuliere synode van Groningen 1965 op woensdag 22 september 1965 met ds. van der Ziel ter vergadering heeft gehandeld, waarop nog correspondentie is gevolgd (brief van de particuliere synode d.d. 23 september en antwoord-brief van ds. van der Ziel d.d. 29 september 1965), zodat het gemelde bezwaar ongegrond is;

ad 2 (a).

dat hetgeen de classis uitsprak en hetgeen de kerkeraad schreef niet wezenlijk verschillen en als twee elementen of aspecten (onder meerdere) van dezelfde zaak zijn te beschouwen, omdat hetgeen de classis uitsprak zakelijk gelijk is aan hetgeen de kerkeraad op 18 december 1961 als haar oordeel (2) uitsprak: „dat het verzoeken om samenspreking over wat de beide gereformeerde kerken hier ter plaatse gescheiden houdt in feite is een indringen in eens anders (nl. die van de kerkeraad) dienst"; met welke laatstgenoemde term vanaf 28 november 1961 is bedoeld dat in de zaak der samenspreking ds. A. van der Ziel tegenleiding ging geven, waarom ook de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 terecht overwoog, dat de uitlatingen van ds. van der Ziel op 28 november 1961 de kerkeraad „met recht moesten doen vrezen, dat hier de gemeente zou worden geleid op een weg, die hij in 1960 nadrukkelijk had afgewezen, waardoor het ganse kerkeraadbeleid werd doorkruist" (artikel 315d, zij overweegt, 5b);

- b. dat de constateringen a-g in het onderhavige classisbesluit voldoende doen uitkomen dat de ambtelijke leiding der gemeente in geding was en daarmee het voortbestaan van de vrijgemaakte kerk des Heren, zie ook het rapport van de commissie Bruinius, september 1962 en de uitspraak van de kerkeraad op 29 oktober 1962, sub „spreekt uit" 1, dat ds. van der Ziel niet heeft aangetoond dat het vermaan van de kerkeraad aan hem, met name in zijn uitspraak van 28 november 1961, zijn besluit van 4 december 1961, zijn oordeel van 18 december 1961, zijn brieven van 28 januari en 26/28 maart 1962 over a. het indringen in eens anders dienst ten onrechte is geschied";
- c. dat er geen tegenstrijdigheid is tussen hetgeen de classis stelt en hetgeen de kerkeraad schrijft, omdat de woorden: „en daarom tot zulke samenspreking overging" blijkens het verband niet zeggen, dat het ds. A. van der Ziel vrijstond daartoe over te gaan, maar dat (gevolgaanduidend en historisch genomen) anders denken over de samenspreking leidde tot de daad van samenspreking, want de kerkeraad laat na een korte zin volgen: „Maar de moeite kwam en het conflict groeide, toen ds. A. van der Ziel zijn andere overtuiging op een bepaalde wijze praktisch tot gelding ging brengen, namelijk op deze wijze, dat hij in gemeenschap met anderen tegen de besluiten van zijn kerkeraad in en buiten zijn kerkeraad om samensprekingen ging aanvragen zonder in de ordelijke en kerkelijke weg bezwaren tegen de kerkeraadbesluiten in te dienen", uit welke woorden voldoende blijkt dat ook de kerkeraad (evenals de classis) stelt dat de gedragingen van ds. van der Ziel de moeite brachten;

ad 3

dat hier wat het bezwaar van „nieuwe gronden" betreft, verwezen kan worden naar hetgeen boven ad 1 en ad 2 is overwogen, waarom slechts in zeer formalistische zin van „nieuwe" gronden naast de schorsingsgronden zou kunnen worden gesproken, daar gesteld moet worden, dat hetgeen de classis heeft uitgesproken van het begin af heeft meegesproken, zodat het in de uitspraak der classis alleen maar duidelijker uit de verf komt en waarom ook niet kan worden staande gehouden, „dat de classis blijkbaar de gronden voor de schorsing niet voldoende heeft bevonden" en „dat de procedure in een andere richting is gedrongen" (particuliere synode 1965, sub D, „zij overweegt tenslotte", 3a): vgl. voor het hetgeen de classis Groningen van 3 juni 1965 onder 2 a-g constateerde de brief van ds. A. van der Ziel van 28 mei 1962 en ook zijn brochure „Een eigen gang of de kerkelijke weg", pagina 5; dat artikel 31 K.O. om méér dan één reden fundamenteel is voor de vrijgemaakte kerk des Heren, een zaak ook van Schrift en belijdenis, vergelijk b.v. voor het al dan niet voor vast en bondig houden o.a. Hand. 5: 29 en voor de orde en discipline der kerk artikel 32 N.G.B., zodat in het kerkrechtelijk conflict met ds. A. van der Ziel Schrift en belijdenis aan de orde waren en van een „omdraaien" en „verdraaien" van het conflict geen sprake is;

ad 5 (a).

dat met de particuliere synode van Groningen 1 oktober 1965 (sub C, „zij overweegt verder“, 2) kan worden gesteld:

„dat ds. C. Stam zelf toegeeft dat ds. A. van der Ziel zijn niet-kerkelijk handelen niet heeft erkend;

„dat het besluit van 27 juni 1963 - waaraan ds. van der Ziel zich zou willen conformeren - door de classis is teruggenomen op 27 februari 1964, nadat door de buitengewone particuliere synode van Groningen 1963/'64 was uitgesproken: „dat de classis de kerkeraad van Groningen-Zuid geen recht heeft gedaan en op lichtvaardige wijze tot de uitspraak kwam deze raad te adviseren de tuchtprocedure met ds. van der Ziel te beëindigen, en met hem de achtergronden broederlijk door te spreken“, en „dat genoemd besluit strijdig is met Gods Woord, de belijdenis en de K.O. en daarom niet voor vast en bondig mag worden gehouden“;

dat het oordeel van de particuliere synode inzake genoemd classisbesluit (van 27 juni 1963) door de generale synode is bekrachtigd (Act generale synode van Rotterdam-Delfshaven artikel 431 sub A, „zij overweegt“ 5 en „zij is van oordeel“);

dat de bereidwilligheid van ds. van der Ziel zich neer te leggen bij het classisbesluit van 27 juni 1963 - dat gezien het bovenstaande geen enkele verbindende kracht meer heeft - naar zijn eigen zeegen slechts inhoudt, dat hij wil toegeven dat er aan zijn kant zeker wel handelingen zullen zijn aan te wijzen, die bij een bepaalde „visie“ op het kerkelijk leven en het omgaan met elkaar als niet-kerkelijk kunnen worden gekwalificeerd, en dat hij er „daarom“ geen bezwaar tegen heeft om het oordeel van genoemde classis voor zijn rekening te nemen, vgl. zijn brief van 1 maart 1965;

dat ds. van der Ziel zich nimmer bereid heeft verklaard tot conformatie aan de eerste uitspraken van de classis Groningen d.d. 16 mei 1963 - uitspraken waarvan de classis op 20 september 1963 uitdrukkelijk verklaarde, dat ze door de uitspraak van 27 juni 1963 niet waren vervallen en waarvan de buitengewone particuliere synode van Groningen (1963-1964) heeft uitgesproken dat ze terecht waren genomen - en waarin de classis Groningen oordeelde: „dat de kerkeraad ds. van der Ziel van meet aan terecht vermaande, dat hij geroepen was met zijn bezwaren tegen de besluiten van zijn kerkeraad de kerkelijke weg te gaan, naar artikel 31 K.O.“ en „dat ds. van der Ziel geroepen was zich te voegen naar de besluiten en vermaningen van zijn kerkeraad, of met zijn bezwaren daartegen zich in de kerkelijke weg had te begeven“;

en dat ook het feit dat ds. van der Ziel nu al driemaal bewezen heeft de kerkelijke weg te willen gaan, niet als ontlastend bewijsmateriaal kan worden aangemerkt, omdat hij naar zijn eigen getuigenis (Een laatste appèl, blz. 14, zie brief kerkeraad 12 april 1965) wel een appèlrecht kent, maar geen appèlplicht, zodat hij nog steeds meent tegen de besluiten van zijn kerkeraad in te kunnen gaan - zoals hij daartoe ook metterdaad nog het recht opeist - zonder tegen dergelijke besluiten in appèl te gaan“;

- (b). dat er tenslotte wel op gelet dient te worden dat de particuliere synode van Groningen 1965 het bovenstaande heeft vastgesteld op 2 oktober 1965, nadat kennisgenomen was van de brief van ds. A. van der Ziel aan die particuliere synode d.d. 29 september 1965, waarin o.m. staat te lezen: „Ten overvloedige moge ik nogmaals uitspreken dat ik het classisbesluit van 27 juni 1963 wilde aanvaarden (dat wil ik nog) en met mijn kerkeraad uitvoeren. Ik was dus bereid en ben het nog het oordeel der classis dat ik niet kerkelijk zou gehandeld hebben, voor mijn rekening te nemen. Dat betekent niet dat ik kan erkennen, dat ik niet-kerkelijk gehandeld heb, maar dat ik het oordeel der classis en van ieder ander die hetzelfde oordeel zou hebben, wil aanvaarden en dragen“, waaruit voldoende blijkt, dat er op 29 september 1965 wat het betreffende kardinale punt betreft bij ds. van der Ziel geen verandering van overtuiging was, waarom de particuliere synode wel moest stellen wat boven is geciteerd;

ad 6

dat hier kan worden verwezen naar hetgeen boven sub 5 is overwogen;

ad 7

dat ook hier een verwijzing volstaat naar hetgeen boven sub 5 is overwogen, waarbij nog dient opgemerkt te worden dat ds. van der Ziel over de uitspraak der classis Groningen van 16 mei 1963 in zijn brief van 29 september 1965 (uiteraard) niet rept;

ad 8

dat hier kan gewezen worden op hetgeen boven sub 5 is geciteerd;

ad 9

dat met de particuliere synode van Groningen 1965 kan worden overwogen: „dat het niet juist is te zeggen dat de classis (Groningen van 3 juni 1965) heeft gesteld dat de verwarring der schapen geheel op rekening van ds. van der Ziel moet worden geschreven, en dat voorts het door de kerkeraad in zijn vertrouwelijke schrijven aan de gemeente geconstateerde wel overeenkomstig de werkelijkheid zal zijn, maar dat daarbij niet vergeten mag worden dat deze verontrusting er slechts een is geweest in het geheel

van de algemene verwarring, die ds. van der Ziel door zijn handelen reeds lang bezig was en nog steeds bezig is aan te richten onder de schapen, waarom dan ook de overweging van de classis niet op goede gronden gewraakt kan worden" (sub C, „zij overweegt verder ", 2b);

dat daaraan nog toegevoegd mag worden dat niet alleen in het bovengenoemde geval ten aanzien van artikel 79 K.O. maar ook in andere zaken, waarin door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 zijn doen als verkeerd werd aangewezen, de kerkeraad van Groningen-Zuid de erkenning daarvan zelfs aan alle kerken heeft bekend gemaakt (zie brief van de kerkeraad aan de gereformeerde kerken in Nederland van 15 februari 1965), terwijl tot op heden van ds. A. van der Ziel iets dergelijks niet is vernomen;

ad 10.

dat uit de Acta der betrokken classis nergens blijkt dat het rapport ad hoc per uitspraak of besluit is aanvaard, zodat de uitspraak der particuliere synode van Groningen 1965 in deze juist is (het desbetreffende rapport is geen kerkelijk stuk geworden maar is voor rekening van de betrokken commissie gebleven):

van oordeel:

dat de bezwaren van appellanten tegen het oordeel van de classis Groningen van 3 juni 1965 en tegen de daarop betrokken uitspraken van de particuliere synode van Groningen 1965 ongegrond zijn;

spreekt uit:

aan de verzoeken van appellanten niet te voldoen, omdat de classis Groningen van 3 juni 1965 terecht uitsprak dat ds. A. van der Ziel geheel van zijn dienst is af te zetten en de daarbij gekomen bekrachtigende uitspraak van de particuliere synode van Groningen 1965 naar artikel 31 K.O. voor vast en bondig is te houden;

en besluit:

daarvan mededeling te doen aan:

1. bovengenoemde appellanten;
2. de eerstkomende particuliere synode van Groningen;
3. de eerstkomende classis Groningen;
4. de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Groningen-Zuid.

Artikel 233.

Bezwaarschrift br. en zr. van Wageningen tegen de uitspraak particuliere synode van Groningen 1967

Aan de orde komt tenslotte een conceptuitspraak der rapporteurs inzake een bezwaarschrift van br. R. van Wageningen en zr. F. van Wageningen-van Deursen te Groningen tegen een uitspraak van de particuliere synode van Groningen 1967. De synode aanvaardt dit voorstel met algemene stemmen. De in artikel 198 (alinea 3) genoemde broeders bleven ook nu weer buiten stemming.

Het besluit luidt als in artikel 234 wordt vermeld.

Artikel 234.

Besluit inzake bezwaarschrift van br. en zr. van Wageningen tegen de uitspraak van de particuliere synode van Groningen 1967

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een bezwaarschrift van br. R. van Wageningen en zr. F. van Wageningen-van Deursen te Groningen d.d. 3 april 1967 tegen een uitspraak van de particuliere synode van Groningen d.d. 9 maart 1967 inzake „schrapping" van de ledenlijst door de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Groningen-Zuid;

constaterende:

dat genoemde br. en zr. in hun bezwaarschrift niet mededelen dat zij bericht van hun appèl deden aan de scriba van de betrokken particuliere synode, zoals volgens de bepaling van de generale synode van Dordrecht 1893, Acta artikel 185, vereist is;

van oordeel:

dat in weerwil van genoemd gebrek hun bezwaarschrift wel behandeld kan worden;

verder constaterende:

dat de voornoemde particuliere synode van Groningen de navolgende uitspraak heeft gedaan:

„De Particuliere Synode van GRONINGEN heeft in haar zitting van 9 maart j.l. Uw bezwaarschrift d.d. 20 februari 1967 tegen een uitspraak van de Classis GRONINGEN d.d. 2 februari j.l. behandeld en kennis genomen van Uw verzoek een viertal uitspraken te doen.

T.a.v. Uw eerste verzoek om uit te spreken, dat U zich niet heeft onttrokken aan de gemeenschap der kerk heeft de Particuliere Synode

geconstateerd

„dat br. en zr. Van Wageningen volgens hun eigen verklaring zich hebben toevertrouwd aan de geestelijke zorg van de noodkerkeraad van de Tehuisgemeente; dat zij daarmee, mèt deze noodkerkeraad, voor hun rekening genomen hebben de verklaring over het „kerkelijk dakloos" zijn (zie de brief van 1 nov. 1965 aan de Raad van de Geref. kerk te GRONINGEN-NOORD): dat tot de „geestelijke zorg" van de noodkerkeraad van de Tehuisgemeente blijkbaar gerekend moet worden: ambtelijke Woordverkondiging van een door de kerkeraad van GRONINGEN ZUID afgezette dienaar des Woords, ambtelijke bediening van de sacramenten, ambtelijk opzicht en tucht;

dat br. en zr. Van Wageningen in gebreke blijven uit Schrift, belijdenis of Kerkenordening aan te tonen, dat hun handelwijze redelijkerwijze kan samengaan met de verklaring, dat zij zich niet onttrokken hebben aan de gemeenschap der kerk. t.w. van de wettige Geref. Kerk te GRONINGEN/ZUID;

dat daarom de Raad van de Geref. Kerk te GRONINGEN/ZUID terecht heeft geconstateerd en gepubliceerd, dat zij zich onttrokken hebben aan de gemeenschap der kerk.

T.a.v. Uw tweede verzoek uit te spreken, dat de kerkeraad U en Uw zes kinderen ten onrechte heeft geschrapt als leden van de kerk van GRONINGEN/ZUID, heeft de Particuliere Synode geconstateerd

„dat de kerkeraad van GRONINGEN/ZUID niet heeft „geschrapt", maar de onttrekking metterdaad heeft geconstateerd, en dat hij dit heeft gedaan na herhaalde onderwijzing (o.a. in een uitvoerig rondschraven van maart 1966), vermaning en opwekking tot terugkeer van deze verkeerde weg.

T.a.v. Uw derde verzoek uit te spreken, „dat deze handelwijze niet gegrond is op de Kerkenordening en in strijd is met de Generale Synode van MIDDELBURG (1933), zoals deze is geciteerd door dr. F. L. Bos, De Orde der Kerk, blz. 278, ook blz. 279", heeft de Particuliere Synode geconstateerd,

„dat door br. en zr. Van Wageningen ten onrechte voorbijgegaan wordt aan het besluit van de synode van AMSTERDAM 1936, art. 39, inzake leden, die elders kerken, luidende:

„dat de Generale Synode van MIDDELBURG in art. 230 harer Acta geenszins heeft willen te niet doen de uitspraak der Generale Synode van 's-Gravenhage 1914, dat

„als iemand bij voortdoring bij predikanten van een andere kerkgemeenschap kerkt, daar zijn kinderen ter catechisatie zendt, de sacramenten gebruikt, weigert de ambtsdragers te ontvangen of naar de vermaning van de kerkeraad te luisteren, daarmee feitelijk alle gemeenschap met de kerk is verbroken";

T.a.v. Uw vierde verzoek uit te spreken, „dat de kerkeraad deze schrapping ongedaan dient te maken" heeft de Particuliere Synode geconstateerd,

dat wat niet gebeurd is, ook niet ongedaan gemaakt kan worden. Er is niet geschrapt, maar er is geconstateerd, dat metterdaad onttrekking heeft plaatsgevonden en ondanks onderwijzing en vermaning wordt gehandhaafd.

Op grond van deze constatering heeft de Particuliere Synode uitgesproken „dat aan het viervoudig verzoek van br. en zr. Van Wageningen-Van Deursen niet kan worden voldaan"; en heeft zij besloten van deze uitspraak kennis te geven aan br. en zr. Van Wageningen-Van Deursen, de e.v. Classis GRONINGEN en aan de Raad van de Gereformeerde kerk te GRONINGEN/ ZUID;"

tenslotte constaterende:

dat tegen de geciteerde uitspraak door br. en zr. van Wageningen het volgende wordt ingebracht:

„Wij wenden ons hierbij met een bezwaar tegen een uitspraak van de Particuliere Synode van Groningen van 9 maart 1967 tot U: afschriften van de op deze zaak betrekking hebbende brieven, uitspraken enz. zijn bijgevoegd. Onder verwijzing naar deze stukken zouden wij het volgende willen opmerken:

1. Ook de P.S. heeft ons over onze bezwaren niet gehoord, ondanks onze bezwaren tegen het niet horen door de Classis (onze brief van 20 februari 1967).
2. Als wij kerkelijk dakloos zijn geworden, is dat niet doordat wij ons onttrokken hebben, maar doordat de Kerkeraad van Groningen-Zuid ten onrechte en in strijd met de Kerkenordening (in het bijzonder artikel 79) het ambtelijk werk van Ds. A. van der Ziel belette en nog belet, en aldus de geestelijke zorg over de gemeente van Groningen-Zuid op verkeerde wijze oefent.
3. De P.S. keert ten onrechte de bewijslast om als zij van ons verlangt, „uit Schrift, belijdenis of Kerkenordening Groningen-Zuid" (besluit P.S.).
4. Er is geen sprake van een onttrekking metterdaad, maar van een metterdaad (door in het Tehuis te kerken) niet voor vast en bondig houden van bepaalde besluiten overeenkomstig artikel 31 K.O., omdat deze besluiten in strijd zijn met de Kerkenordening, in het bijzonder artikel 79 en 80.
5. Wat het beroep op de Generale Synode van Amsterdam 1936 betreft, deze uitspraak is hier niet terzake, omdat hierin over een andere kerkgemeenschap gesproken wordt. Niet alleen heet wat de P.S. de Tehuisgemeente noemt. „Gemeente van leden van de Gereformeerde Kerk van Groningen-Zuid", en heeft deze gemeente verklaard ter plaatse geen vierde Kerk te willen zijn. maar ook blijkt uit de bezwaarschriften op Uw tafel, dat deze gemeente en haar leden juist bij U appelleren, opdat de Kerkeraad van Groningen-Zuid recht doet aan zijn predikant, Ds. A. van der Ziel, en zo de door de Kerkeraad geschonden gemeenschap en vrede hersteld worde.
Bovendien geeft de genoemde Synodeuitspraak geen recht tot schrapping. Uit de uitspraak van de G.S. van Sneek 1939, artikel 289, blijkt dat deze mogelijkheid ook geenszins onder de ogen gezien wordt, maar alleen vermaan en eventueel verdere tucht.
6. De publicatie van de Kerkeraad „Zich onttrokken aan de gemeenschap der Kerk blijft dan ook in strijd met de feiten (zie de diverse voorafgaande brieven).
Bovendien zouden wij onder Uw aandacht willen brengen wat de Kerkeraad hiermee bedoelt blijkens zijn brief aan ons van 25 oktober 1966, waarin ons nog 14 dagen bedenktijd gegeven werd;
„Als de Kerkeraad moet vaststellen, dat U geen lid meer bent van de Kerk van onze Heere Jezus Christus te Groningen-Zuid, dan stelt hij alleen maar vast wat U doet". De Kerkeraad bedoelt dus met „zich onttrokken aan de gemeenschap der Kerk" „zich afscheiden van de Kerk van onze Heere Jezus Christus". Dit is dus inderdaad de door vroegere Synodes gewraakte „illegitieme excommunicatie". Dan staan we „buiten de gemeente van Christus" (formulier van de ban), dan zijn wij „van God Zelfen uit het Rijk van Christus gesloten" (antw. 83 H.C.). Deze overwegingen hebben bij de P.S. niet gegolden.

Wij verzoeken U dan ook uit te spreken hetgeen wij de P.S. in onze brief van 20 februari verzocht hadden uit te spreken";

overwegende:

1. dat niet blijkt of br. en zr. van Wageningen niet alleen aan de classis, maar ook aan de particuliere synode hebben gevraagd over hun zaak gehoord te worden, waarbij zij zich niet op een kerkrechtelijke bepaling in deze kunnen beroepen (wat ze dan ook niet doen), zodat het aan de betrokken kerkelijke vergadering vrijstaat in zaken als deze al dan niet te „horen“;
2. dat de redenering, dat zij kerkelijk dakloos zijn geworden door de schorsing en afzetting van ds. A. van der Ziel, zonder zin is, omdat het niet voor vast en bondig houden van de desbetreffende besluiten overeenkomstig artikel 31 K.O. allerm minst meebrengt of moet inhouden dat men „elders“ gaat kerken, aparte kerkdiensten gaat organiseren e.d. wat ook door br. en zr. van Wageningen niet wordt bewezen en uiteraard niet kan worden bewezen;
3. dat br. en zr. van Wageningen niet bewijzen dat de z.g. TehuisGemeente tot het verband van De Gereformeerde Kerken in Nederland behoort, wat ook niet bewezen kan worden, omdat ze er niet toe behoort (zie de uitspraken van de classis Groningen van 24 februari 1966 en van de classis Groningen van 23 juni 1966), zodat de particuliere synode terecht wijst op het besluit van de generale synode van Amsterdam 1936, artikel 39;

van oordeel:

dat door hetgeen br. en zr. van Wageningen schrijven de uitspraak van de particuliere synode niet wordt weerlegd;

Besluit revisieverzoeken ten aan zien van zaak- Groningen-Zuid („Groningen- Noord“)

spreekt uit:

dat de bezwaren van appellanten tegen de uitspraak van de particuliere synode ongegrond zijn, zodat aan hun verzoek niet kan worden voldaan;

en besluit:

daarvan kennis te geven aan:

1. br. en zr. van Wageningen te Groningen;
2. de eerstkomende particuliere synode van Groningen;
3. de raad van de gereformeerde kerk te Groningen-Zuid.

Artikel 235.

Ds. Joh. Francke dankt mede namens ds. K. Drost de synode voor de wijze waarop ze hun concept-uitspraken heeft behandeld. Hij spreekt de hoop uit dat de genomen besluiten mogen dienen tot vredemaking, doordat de afgezette dienaar des Woords en die hem volgen weer terugkeren tot de kerk van de Here Jezus Christus. Voorts bedankt hij de tweede assessor, drs. E. Teunis, voor de meermalen van hem gevraagde leiding der vergadering.

Daarop spreekt drs. E. Teunis als volgt:

Broeder praeses,

Nu de behandeling voltooid is van een reeks bezwaarschriften betreffende „de zaak-Groningen-Zuid“ moge ik een woord van dank spreken tot de rapporteurs, voor het vele werk, dat zij voor de voorbereiding van de behandeling van deze zaak verricht hebben. Die arbeid is niet te onderschatten. Het was een gedegen voorbereiding en een woord van hartelijke dank komt hun zeker daarvoor toe.

Dankbaarheid mag ook uitgesproken worden voor de wijze van bespreking ter synode. Ik heb daarbij tweeërlei op het oog. Vooreerst, dat de besprekingen in broederlijke samenwerking konden plaats vinden, hetgeen in een belangrijke zaak als de onderhavige van groot gewicht is. En voorts, dat in de bespreking bij een bepaald onderdeel de vraag in discussie kwam, waaraan een synodebesluit zijn overtuigingskracht ontleent. Genoemd werden de bewijsvoering uit de Heilige Schrift en grote meerderheid van stemmen. Met het oog op de zo juist voltooide besprekingen mag gezegd worden met dankbaarheid, dat de synode zich beijverde bewijsvoering te geven op grond van de Schrift, de belijdenis en de K.O., als ook dat de besluiten met grote meerderheid tot stand kwamen.

Twee generale synoden hebben nu over deze zaak gehandeld, een zaak die zozeer in het centrum van de aandacht heeft gestaan en een droeve zaak in de kerken is geworden. Ik spreek de hoop en de bede uit, dat, onder beding van Gods zegen, de genomen besluiten mogen dienen tot wegneming van gerezen bezwaren, tot herstel van geschonden verhoudingen en tot waarachtige bouw van de kerk te Groningen-Zuid. We weten, dat er slechts gebouwd kan worden op het éne fundament, dat in de Here Christus is gegeven. In Hem wast elk bouwwerk, goed ineensluitend, op tot een tempel, heilig in den Here (Ef. 2: 21).

Artikel 236.

Jubileum ds. D. Vreugdenhil

De praeses der synode, drs. D. Deddens, neemt de leiding der vergadering weer op zich. Hij bedankt de eerste assessor, ds. Joh. Francke, voor zijn leiding van de vergadering in de afgelopen dagen. Voorts memoreert hij het feit dat de tweede scriba, ds. D. Vreugdenhil, thans 25 jaar als dienaar des Woords te Zwolle heeft mogen arbeiden. De praeses stelt voor het volgende telegram te verzenden: „De generale synode wenst op deze blijde vierdag u en de kerk te Zwolle van harte geluk met de zilveren band, en bidt u toe dat de God aller genade ook uw verdere ambtsbediening krone met zijn zegen”. Aldus wordt besloten.

Artikel 237.

De synode gaat geruime tijd in comitégeneraal. Aan de avond van de dag wordt de zitting in openbare vergadering gesloten.

Artikel 238.

Bezwaarschrift br. K. Kruyswijk

Aanstands na de opening der vergadering op DONDERDAG 21 SEPTEMBER 1967 geeft de praeses aan ds. J. H. van der Hoeven gelegenheid namens commissie I een herzien voorstel inzake het bezwaarschrift van br. K. Kruyswijk (agendum XVI a.) te lezen. Na brede bespreking komt de synode tot beslissing. Buiten stemming blijven de afgevaardigden van de particuliere synode van Zuid-Holland. Onderdeel A wordt aanvaard met 15 tegen 11 stemmen en twee onthoudingen en onderdeel B met 17 tegen 7 stemmen en vier onthoudingen.

Het genomen besluit is opgenomen in artikel 239.

Artikel 239.

Besluit bezwaarschrift br. K. Kruyswijk

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een bezwaarschrift van br. K. Kruyswijk te Scheveningen, d.d. 10 januari 1967, (inhoudende een appèl op de generale synode van Amersfoort-West 1967 tegen uitspraken van de particuliere synode van Zuid-Holland 1966; met afschriften en bijlagen);

in welk bezwaarschrift br. Kruyswijk de generale synode verzoekt uit te spreken:

1. „dat de Kerkeraad van Scheveningen met het verzenden van telegram en brief aan de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven, d.d. 20 en 23 november 1964, dus met het geven van zijn oordeel en het uitbrengen van zijn advies in het conflict ter Synode, de opening van zaken van de Generale Synode niet afgewacht heeft en zo het wederhoor in dit conflict niet heeft toegepast, hetgeen op grond van Gods Woord te veroordelen is als partijdige rechtspraak.
2. Dat toen br. Kruyswijk zich in deze kritieke kerkelijke situatie tegenover de publicatie van de Kerkeraad eveneens in het publiek uitliet en dit door hem als een eenvoudige daad van gehoorzaamheid werd gezien, terwijl de delegatie uit de Kerkeraad dit ook als een principiële daad heeft gezien (volgens haar eigen verslag aan de Kerkeraad), de Kerkeraad van Scheveningen dit ten onrechte in een schrijven aan de Gemeente d.d. 14 januari 1965 als wangedrag heeft voorgesteld, hetgeen, daar alle bewijs en grond uit de Schrift voor deze veroordeling ontbrak, als zonde tegen het 9e gebod des Heren moet worden aangemerkt. Br. Kruyswijk dringt daarom, ter oplossing van het geschil, terecht aan op intrekking van de brief van de Kerkeraad aan de Gemeente d.d. 14 januari 1965”;

A. (ten aanzien van wat door appellant onder 1 wordt verzocht) constaterende:

- a. dat br. Kruyswijk de particuliere synode van Zuid-Holland 1966 eenzelfde verzoek heeft gedaan als hij de generale synode van Amersfoort-West 1967 doet;
- b. dat de classis 's-Gravenhage februari 1965 op een verzoek van gelijke inhoud br. Kruyswijk het volgende antwoordde:
„Ten aanzien van het eerste punt oordeelt de Classis, dat het niet terzake dienend is, te treden in een beoordeling van het destijds in telegram en brief aan de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven door de kerkeraad van Scheveningen uitgesproken oordeel, omdat het niet de taak van een classis is, een oordeel uit te spreken over de wijsheid van een beleid van een kerkeraad, en omdat br. Kruyswijk ten onrechte stelt, dat de oorsprong van de moeilijkheden in Scheveningen ligt in dat oordeel van de kerkeraad. De classis kan derhalve aan dit verzoek van br. Kruyswijk niet voldoen”;
- c. dat de particuliere synode van Zuid-Holland 1966 besloot aan br. Kruyswijk op zijn ad „constaterende” a. vermeld verzoek te antwoorden:
dat zij niet in staat is aan uw verzoek te voldoen de uitspraken van de classis Den Haag sub 1 en 2 af te keuren, aangezien u zelf deze uitspraken niet welgeargumenteerd hebt bestreden”;

voorts constaterende:

- a. dat br. Kruyswijk in zijn bezwaarschrift aan de generale synode van Amersfoort-West 1967 de verzending van het telegram en de brief aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964 door de kerkeraad als een rechtskwestie beschouwt;
getuige zijn woorden:
„Dat de kerkeraad de opening van zaken niet heeft afgewacht en zo het wederhoor in dit conflict niet heeft toegepast, hetgeen op grond van Gods Woord te veroordelen is als partijdige rechtspraak”;
- b. dat de kerkeraad van Scheveningen in het telegram d.d. 20 november 1964 aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964 berichtte: „De kerkeraad is van oordeel dat uw vergadering in haar huidige samenstelling en onder de huidige omstandigheden niet verder dient te worden voortgezet, en dringt er bij u op aan uw werkzaamheden te beëindigen, roepende kerk aan te wijzen voor volgende synode en resterende zaken aan haar over te dragen”;
en in zijn brief aan dezelfde synode op 23 november 1964 schreef:
„Zonder zich een oordeel aan te matigen over de materie van de zaak, die klaarblijkelijk de oorzaak is geworden van de conflictsituatie in de kring der synode (de zaak namelijk van de behandeling van de kwestie rondom ds. van der Ziel) acht onze Raad het noodzakelijk, dat bij een stemverhouding 14-13 de vraag onder de ogen wordt gezien of aan zulk een besluit, genomen met zulk een geringe meerderheid van stemmen, uitvoering gegeven kan en mag worden. Het is onze overtuiging, dat het betreffende besluit zó niet kan en mag worden uitgevoerd”;

overwegende:

dat uit het telegram d.d. 20 november 1964 en uit de brief d.d. 23 november 1964 (beide door de kerkeraad van Scheveningen gezonden aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964) blijkt, dat de kerkeraad niet ten aanzien van de inhoud van het genomen besluit (te weten „van de behandeling van de kwestie rondom ds. van der Ziel”) een oordeel gaf, maar dat hij zijn oordeel als advies aan genoemde generale synode heeft te kennen gegeven ten aanzien van de uitvoering van het besluit, alsmede ten aanzien van de beëindiging van het synodewerk, zich baserende op de kleine meerderheid bij de stemming;

van oordeel:

dat, hoewel de kerkeraad van Scheveningen met het geven van zijn oordeel en het uitbrengen van zijn advies in het conflict ter generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964. zoals br. Kruyswijk dat aanduidt, inderdaad de opening van zaken dier synode niet heeft afgewacht, dit schrijven van de kerkeraad aan de generale synode niet als rechtspraak, en dus ook niet als partijdige rechtspraak kan worden aangemerkt;

spreekt uit:

dat br. Kruyswijk ten onrechte de kerkeraad van Scheveningen op grond van het schrijven in telegram en brief aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964 van „partijdige rechtspraak” beschuldigt;

- B. (ten aanzien van wat door appellant onder 2 wordt verzocht) constaterende:
- a. dat br. Kruyswijk de particuliere synode van Zuid-Holland eenzelfde verzoek heeft gedaan als hij de generale synode van Amersfoort-West 1967 doet;
 - b. dat de classis 's-Gravenhage februari 1966 op een verzoek van gelijke inhoud van br. Kruyswijk het volgende antwoordde:
 „Ten aanzien van het tweede punt constateert de classis, dat de kerkeraad van Scheveningen zelf heeft uitgesproken, dat hij - rekening houdende met het gewicht, dat br. Kruyswijk hechtte aan een bericht in het Mededelingenblad, dat hij geen verantwoordelijkheid wilde dragen voor het verzenden van telegram en brief bovengenoemd - beter had gedaan, de gevraagde publicatie onmiddellijk op te nemen; en overweegt zij:
 - a. dat br. Kruyswijk zich zeker niet, vóórdat hij een antwoord van de kerkeraad op zijn verzoek had ontvangen, met zijn bezwaren tot de gemeente had behoren te richten, en toen hij dit toch deed, zich in ieder geval had behoren te beperken tot de enkele mededeling, dat hij geen verantwoordelijkheid wilde dragen voor de inhoud van telegram en brief;
 - b. dat de kerkeraad van Scheveningen terecht van oordeel was, dat br. Kruyswijk zijn beschuldigingen aan het adres van de kerkeraad en met name van de predikant, geuit in zijn brief aan de kerkeraad d.d. 16 januari 1965, behoorde terug te nemen of waar te maken, en
 - c. dat het br. Kruyswijk zeer euvel geduid moet worden. dat hij de in het Mededelingenblad van 22 mei 1965 gepubliceerde uitspraak van de kerkeraad niet heeft aangegrepen als gelegenheid, om ook zijnerzijds zijn begeerte tot beëindiging van dit conflict te doen blijken; en spreekt zij uit derhalve niet te kunnen voldoen aan het verzoek van br. Kruyswijk, uit te spreken, dat zij de bejegening. die hij van zijn kerkeraad ondervond, veroordeelt”;
 - c. dat de classis 's-Gravenhage 30 juni 1966 constateerde:
 1. „dat br. K. Kruyswijk zijn medeambtsdragers en voornamelijk ds. J. van Nieuwkoop beschuldigt en blijft beschuldigen van zonde tegen het negende gebod, waarbij br. K. Kruyswijk t.o.v. de medeouderlingen en diakenen meent deze beschuldiging te kunnen terugnemen en tegelijk te handhaven;
 2. dat br. K. Kruyswijk deze beschuldiging grondt op de brief van de kerkeraad aan de gemeente d.d. 14 januari 1965; overwegende:
 1. dat br. K. Kruyswijk ten aanzien van zijn medeambtsdragers en voornamelijk van ds. J. van Nieuwkoop zijn beschuldiging handhaaft zonder daarvoor bewijzen aan te voeren;
 2. dat br. K. Kruyswijk de deswege door de kerkeraad tot hem gerichte vermaningen hardnekkig verwerpt”;
 - d. dat de particuliere synode van Zuid-Holland 1966 (oktober 1966) op wat br. K. Kruyswijk van haar vroeg, als onder „constaterende” a. vermeld, het volgende antwoordde:
 „2e. dat zij u in het bijzonder wil wijzen op de door u niet aangevochten uitspraak van de classis, onder 2c, waarin u de weg wordt gewezen te komen tot beëindiging van het conflict tussen u en uw kerkeraad;
 3e. dat u ten onrechte van mening zijt, dat elke uw inziens verkeerde beoordeling, hetzij van de Generale Synode, hetzij van uzelf, als zonde tegen het negende gebod is te kwalificeren”;

voorts constaterende:

- Ia. dat br. Kruyswijk zijn brief aan de gemeente d.d. 4 januari 1965 verzonden heeft, nadat hij vijf weken gewacht had op antwoord op zijn verzoek, aldus door hem geformuleerd:
 „tot opname van een bericht aan de gemeente in het eerstvolgende kerkblad, dat ik voor dit telegram en deze brief geen verantwoordelijkheid wilde dragen en dat ik ze voorbarig en onjuist vond”;
- b. dat br. Kruyswijk de verzending van zijn brief aan de gemeente in zijn bezwaarschrift aan de generale synode van Amersfoort-West 1967 aldus verdedigt:
 „Volgens het bevestigingsformulier voor ouderlingen had ik over de gemeente te waken”;
 hetgeen blijkt „het rapport over het bezoek bij br. Kruyswijk op 13 januari 1965” door de afgevaardigden van de kerkeraad aldus is vastgelegd: „Hij vond het kerkeraadbesluit van een dergelijke importantie, dat hij zich geroepen achtte als ambtsdrager en staande in het ambt der gelovigen de gemeente op de hoogte stellen van de dwaalweg, die z.i. de kerkeraad had ingeslagen”;
- IIa. dat br. Kruyswijk in de brief aan de gemeente, d.d. 4 januari 1965, meedeelde: „Ondergetekende is nog verhinderd de vergaderingen van de kerkeraad bij te wonen, heeft dus geen deel gehad aan de

besprekingen en geen stem bij de vaststelling van dit besluit. Ik wil u dit door dit schrijven meedelen, omdat ik geen verantwoordelijkheid voor dit telegram en deze brief kan en wil aanvaarden. Ik heb in een schrijven aan de Kerkeraad mijn bezwaren tegen de handelwijze van de Kerkeraad uitgesproken en aan de Kerkeraad verzocht in een eerstvolgend mededelingenblad te berichten, dat ik dit telegram en deze brief niet voor mijn verantwoording nam. Aan dit verzoek heeft de Kerkeraad tot mijn spijt niet voldaan. Vandaar dit schrijven, waarbij ik de vrijheid neem, dit zelf aan u mee te delen. Ik moet u zeggen dat ik telegram en brief voorbarig en onjuist acht";

en dat br. Kruyswijk zich daarin niet heeft beperkt tot een loutere mededeling, maar daaraan een beschuldiging aan het adres van de kerkeraad heeft toegevoegd:

„De Kerkeraad heeft daarin verscheidene oordeelvellingen uitgesproken en adviezen gegeven, zonder dat zij opening van zaken ontvangen had van de Generale Synode, zonder precies te weten wat er gebeurd was, alleen maar afgaande op eenzijdige berichtgeving. En dit is af te keuren. Wil er een rechtvaardig oordeel uitgesproken worden, dan behoort het hoor en het wederhoor te worden toegepast. Dit moet van de Kerkeraad in elk geval verwacht worden, anders vervalt men in partijdigheid en wordt het oordeel vertroebeld. Deze handelwijze van de kerkeraad getuigt niet van bezonnenheid, waartoe van de kansel was opgewekt. Daarom moet men deze handelwijze te haastig en voorbarig noemen en zou het goed zijn, wanneer de Kerkeraad dit wilde inzien";

en dat br. Kruyswijk in een brief aan de kerkeraad van Scheveningen, d.d. 16 januari 1965, het schrijven van zijn brief aan de gemeente aldus verantwoordde:

„Ik heb in mijn schrijven van 4 januari aan de gemeente nadrukkelijk gesteld, dat dit schrijven had plaats gevonden als bekendmaking van de motivering van mijn afwijzen van het door de kerkeraad verzonden telegram en de toelichtende brief aan de Generale Synode te Rotterdam";

- b. dat de kerkeraad van Scheveningen in zijn brief aan de gemeente, d.d. 14 januari 1965, schreef:

„Het is immers een ambtsdrager niet geoorloofd eventuele bezwaren tegen een kerkeradsbesluit anders dan in de kerkelijke weg aanhangig te maken. Als br. Kruyswijk meent rechtmatige bezwaren te hebben tegen uitspraken of besluiten van zijn kerkeraad, dan mag hij die bezwaren niet in het midden der gemeente neerleggen, maar dan is hij gehouden of zich aan het kerkeradsbesluit te conformeren, of zo hem dit niet mogelijk is, zich tot een meerdere vergadering te wenden";

terwijl bovendien het rapport over het bezoek van een afvaardiging uit de kerkeraad bij br. Kruyswijk op 13 januari 1965 o.a. het volgende vermeldt:

br. Kruyswijk had niet het recht zich tot de gemeente te wenden, te minder nu hij het antwoord van de kerkeraad niet eens heeft afgewacht";

- c. dat br. Kruyswijk in zijn brief d.d. 16 januari 1965 aan de kerkeraad ten aanzien van dit punt vroeg:

„Maar waarom spreekt u dan onwaarheid in dit schrijven. U wringt deze zaak zo, alsof ik bij de gemeente in appèl ga met mijn bezwaren";

dat br. Kruyswijk deze brief aan de kerkeraad gericht, mede met het oog op een ter kerkeradsvergadering d.d. 19 november 1964 door de plaatselijke predikant gegeven voorlichting, aldus besloot:

„Broeders, deze brief is aan u, de kerkeraad gericht, maar ik richt hem in het bijzonder aan uw praeses ds. van Nieuwkoop, omdat ik inzonderheid betreffende zijn handelwijze ernstige bezwaren heb, dit met het oog op de bediening van de tafel des Heren op a.s. zondag. Ik beschuldig hem nadrukkelijk van zonde tegen het negende gebod, bewust onwaarheid spreken, zoals hij dit doet in het schrijven van de kerkeraad aan de gemeente d.d. 14 januari 1965. Dit klemt te meer na het onderhoud dat voor hem volkomen duidelijk is geweest (dinsdag 12 januari)";

overwegende:

- A. dat br. Kruyswijk, voordat de kerkeraad van Scheveningen hem op zijn verzoek had geantwoord, zich in zijn brief aan de gemeente d.d. 4 januari 1965 niet tot een loutere mededeling heeft beperkt (dat hij n.l. voor de verzending van het telegram en de brief aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964 geen verantwoordelijkheid kon en wilde aanvaarden), maar dat hij in de motivering daarvan de kerkeraad van Scheveningen in staat van beschuldiging heeft gesteld;
- B.a. dat br. Kruyswijk in het verzoek aan de generale synode van Amersfoort-West 1967 wel stelt, dat de kerkeraad van Scheveningen zijn brief aan de gemeente, d.d. 4 januari 1965, „als wangedrag heeft voorgesteld", maar dat de kerkeraad in dit verband niet van wangedrag gesproken heeft, maar deze handelwijze als ontoelaatbaar heeft veroordeeld, en in zover gelijk heeft als br. Kruyswijk niet volstaan

heeft met een mededeling, maar daaraan een motivering heeft toegevoegd, die neerkomt op een beschuldiging aan het adres van de kerkeraad;

- b. dat het feit, dat de kerkeraad van Scheveningen de brief van br. Kruyswijk aan de gemeente heeft opgevat als een neerleggen van zijn bezwaren in het midden der gemeente, voor br. Kruyswijk geen aanleiding mag zijn tot de beschuldiging van de kerkeraad van zonde tegen het negende gebod, gezien wat de generale synode onder B.a. heeft overwogen;
- c. dat de mededeling van de kerkeraad in het Mededelingenblad, d.d. 22 mei 1965, (dat hij nl. beter had gedaan de door br. Kruyswijk gevraagde publicatie onmiddellijk op te nemen), br. Kruyswijk ertoe had moeten brengen zijn beschuldigingen aan het adres van predikant en kerkeraad in te trekken;

van oordeel:

- a. dat, al werd door br. Kruyswijk zijn mededeling aan de gemeente „als een eenvoudige daad van gehoorzaamheid gezien", de kerkeraad ten aanzien van de beschuldiging, die hij in die mededeling tegen de kerkeraad van Scheveningen inbrengt, in zijn brief, d.d. 14 januari 1965, terecht stelt: „Als br. Kruyswijk meent rechtmatige bezwaren te hebben tegen uitspraken of besluiten van de kerkeraad, dan mag hij die bezwaren niet in het midden der gemeente neerleggen";
- b. dat aan br. Kruyswijk door de kerkeraad van Scheveningen terecht de eis gesteld wordt zijn beschuldiging van zonde tegen het negende gebod weg te nemen, gezien wat de generale synode overwoog onder Bb en Bc;

spreekt uit:

dat br. Kruyswijk ten onrechte de kerkeraad van Scheveningen van zonde tegen het negende gebod beschuldigt, en eveneens ten onrechte ter oplossing van het geschil tussen hem en de kerkeraad op intrekking van de brief van de kerkeraad aan de gemeente, d.d. 14 januari 1965, aandringt;

en besluit:

- A. aan het tweëerlei verzoek van br. K. Kruyswijk te Scheveningen, vermeld onder „kennis genomen hebbende van", niet te voldoen;
- B. van bovenstaande uitspraken bericht te zenden aan:
 - br. K. Kruyswijk te Scheveningen;
 - de raad van de gereformeerde kerk te Scheveningen;
 - de eerstvolgende classis 's-Gravenhage van de gereformeerde kerken;
 - de eerstvolgende particuliere synode Zuid-Holland van de gereformeerde kerken.

Artikel 240.

Rapport inzake brief particuliere synode van Groningen 1967 over correspondentie-Korea.

Oud.W. Vos leest namens commissie III een conceptbesluit inzake een brief van de particuliere synode van Groningen 1967 betreffende correspondentie met The Presbyterian Church in Korea. Na enige discussie besluit de synode met algemene stemmen overeenkomstig het (iets gewijzigde) voorstel.

Het besluit luidt als in artikel 241 volgt.

Artikel 241.

Besluit rapport inzake brief particuliere synode van Groningen 1967 over correspondentie-Korea.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een schrijven van de particuliere synode van Groningen, gehouden te Groningen op 22 februari 1967, gedateerd 24 maart 1967, inzake correspondentie met The Presbyterian Church in Korea, waaraan toegevoegd vier bijlagen, te weten:

1. Acta van de particuliere synode van Groningen, gehouden te Groningen op 15 juni 1966;
2. voorlopig agendum van de particuliere synode van Groningen te houden op 22 februari 1967 te Groningen;

3. afschriften van de correspondentie van de deputaten, benoemd door de particuliere synode van Groningen 1965, met prof. dr. K. S. Lee te Pusan in Korea - een der deputaten benoemd door de synode van The Presbyterian Church in Korea voor contact met De Gereformeerde Kerken in Nederland - en diens antwoordbrieven daarop;
4. beoordeling van de Westminster Confessie gegeven door ds. P. van Gurp en ds. C. Stam, deputaten van de particuliere synoden van Groningen 1965 en 1966 voor contact met The Presbyterian Church in Korea;

constaterende:

- A. dat de particuliere synode van Groningen 1965 besloot:
 1. „aan de eerstvolgende generale synode te verzoeken een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheden van kerkelijke correspondentie met de Presbyteriaanse Kerk in Korea;
 2. deputaten te benoemen, die namens haar contact zullen oefenen met de kerken in Korea ter nadere wederzijdse kennismaking, vooral in zaken van confessie en kerkorde”;
- B. dat de deputaten van bovengenoemde particuliere synode zich er allereerst van hebben vergewist of mogelijk niet reeds een dergelijk contact geoeftend werd door generale deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken; hetwelk niet het geval bleek te zijn;
- C. dat uit de door deputaten met prof. Lee te Pusan gevoerde correspondentie gebleken is:
 1. dat de synode 1965 van The Presbyterian Church in Korea besloot correspondentie aan te gaan met De Gereformeerde Kerken in Nederland, en dat prof. Lee een van de daartoe benoemde deputaten is;
 2. dat genoemde kerk de Westminster Confessie en de twee Westminster Catechismi als belijdenisgeschriften heeft aangenomen en de Westminster Kerkorde als regel voor het samenleven in kerkverband;
 3. dat genoemde kerk geen banden heeft met andere kerken in Korea, echter wel een correspondentie in ruimere zin onderhoudt met The Orthodox Presbyterian Church en met The Reformed Presbyterian Church (van de Evangelische synode) in Amerika;
- D. dat de deputaten van de particuliere synode van Groningen 1966 na toetsing van de Westminster Confessie dienaangaande „meenden te mogen vaststellen dat de Westminster Confessie een voluit gereformeerd belijdenisgeschrift is. Weliswaar moet worden geconstateerd dat deze confessie soms zaken aan de orde stelt, waarvan het twijfelachtig is of ze in een confessie thuishoren, en dat soms op een breeduitgesponnen wijze. Maar dat neemt niet weg, dat toch onze conclusie kon zijn, dat het feit dat de Koreaanse kerken de Westminster Confession als belijdenisgeschrift hebben, geen bezwaar is tegen kerkelijke correspondentie”;

voorts constaterende:

dat blijkens schrijven van „The General Council, the General Assembly of the Presbyterian Church in Korea”, d.d. 22 mei 1967,

1. de generale synode 1966 van die kerk besloot - overeenkomstig een reeds door haar voorgangster 1965 genomen besluit - correspondentie aan te gaan met De Gereformeerde Kerken in Nederland;
2. de generale synode van die kerk in 1966 besloot:
 - a. een studiec ommissie te benoemen met de opdracht een eventuele wijziging van de Westminster Kerkorde voor te bereiden;
 - b. lid te worden van de Gereformeerde Oecumenische Synode en gedelegeerden te zenden naar haar samenkomsten te Amsterdam 1968;
3. het lidmaatschap van de I.C.C.C. nog in discussie is;

overwegende:

dat, naar de aangenomen orde - zie Acta generale synode van Amsterdam 1936, artikel 122 sub I ad 1 - correspondentie met kerken in het buitenland niet zal worden aangegaan dan nadat door een nauwgezet en ernstig onderzoek is gebleken dat deze kerken de Gereformeerde belijdenis en kerkregering niet slechts officieel hebben aanvaard, maar ook metterdaad handhaven”;

en ook - zie Acta generale synode Berkel en Rodenrijs 1952, artikel 56 overwegende sub 3 -

„het onmogelijk is correspondentie aan te gaan met een kerkengroep die van haar kant tegelijkertijd gemeenschap zoekt met verschillende kerkengroepen, tussen welke onderling geen correspondentie mogelijk blijkt”;

van oordeel:

1. dat De Gereformeerde Kerken in Nederland geroepen zijn de reeds bestaande contacten met The Presbyterian Church in Korea voort te zetten, om zo mogelijk te komen tot kerkelijke correspondentie naar de aangenomen regels;
2. dat - vergelijk „voorts constaterende" 2b - het besluit van The Presbyterian Church in Korea tot deelname aan en afvaardiging naar de eerstkomende Gereformeerde Oecumenische Synode het aangaan van zulk een correspondentie verhindert;
3. dat ook geen helderheid bestaat ten aanzien van haar besluit inzake eventuele wijziging in de aangenomen Westminster Kerkorde;

besluit:

- A. aan The General Assembly of the Presbyterian Church in Korea een brief te zenden waarin:
 1. medegedeeld wordt, dat door de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland 1967 met dankbaarheid kennis is genomen van de besluiten van de generale synoden 1965 en 1966 van The Presbyterian Church in Korea, correspondentie te zoeken met De Gereformeerde Kerken in Nederland;
 2. met duidelijke argumenten wordt aangetoond waarom het lidmaatschap van de G.O.S., dat door The Presbyterian Church in Korea wordt begeerd, en eveneens het zenden van afgevaardigden naar haar vergaderingen, niet kan samengaan met de door haar begeerde correspondentie met De Gereformeerde Kerken in Nederland;
 3. de wens wordt uitgesproken, het onder 2 genoemde bezwaar tegen aanvaarding van de onder 1 vermelde correspondentie zo mogelijk bij voorrang op de General Assembly in september 1967 te behandelen, teneinde de generale synode, voordat zij haar zittingen sluit, in de gelegenheid te stellen in deze zaak tot een definitief besluit te komen;
- B. ingeval op het schrijven als onder A genoemd geen antwoord binnenkomt van The General Assembly of the Presbyterian Church in Korea vóór het sluiten van de zittingen dezer generale synode, aan de te benoemen deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken bij dezen opdracht te geven de reeds bestaande contacten voort te zetten met inachtneming van het hierboven genoemde onder „van oordeel" 1, 2, 3 en de inhoud van het schrijven genoemd in bovenstaand besluit A;
- C. van dit besluit, onder toezending van dit rapport, met afschrift van de onder besluit A genoemde brief, mededeling te doen aan:
 1. de eerstkomende particuliere synode van Groningen;
 2. de te benoemen deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken;
 3. deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken van The Free Reformed Churches of Australia.

Artikel 242.

De synode gaat in comitégeneraal. Na opheffing daarvan in de loop van de middag stelt de synode nog de artikelen 170-195 van haar Acta vast. Daarna wordt de zitting, nadat de assessor in dankzegging is voorgegaan, door de praeses gesloten.

VEERTIENDE SYNODE-WEEK 10 TOT 13 OKTOBER 1967.

Artikel 243.

Op DINSDAG 10 OKTOBER 1967 heropent de praeses de vergadering. In zijn openingswoord geeft hij uiting aan zijn dankbaarheid voor de Theologische Hogeschooldag op 27 september, die een dag van grote vertroosting mocht worden. Ds. D. Vreugdenhil bedankt de synode voor het telegram, dat hij op de dag van zijn jubileum mocht ontvangen, als ook voor het cadeau, hem door de leden der synode geschonken. Daarna gaat de vergadering in comitégeneraal. Aan de avond van de dag wordt de zitting in openbare vergadering gesloten.

Artikel 244.

Rapport deputaten-correspondentie Hoge Overheid

Na opening der vergadering op WOENSDAG 11 OKTOBER 1967 zet de synode haar arbeid in besloten zitting voort.

's Avonds wordt het comitégeneraal opgeheven. De praeses deelt dan mee dat een besluit is genomen over het rapport van deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 (agendum V d.). Het genomen besluit is opgenomen in artikel 245.

Artikel 245.

Besluit inzake rapport deputaten-correspondentie Hoge Overheid

De generale synode,

heeft kennis genomen van:

het „rapport van deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid, benoemd door de generale synode van de gereformeerde kerken in Nederland, gehouden te Rotterdam-Delfshaven, annis Domini 1964/'65", met twee bijlagen, te weten:

- a. afschrift van een brief, d.d. 9 februari 1966, door deputaten verzonden aan alle classes van De Gereformeerde Kerken in Nederland,
- b. een brief van drs. D. Deddens, d.d. 8 maart 1966.

Zij constateert:

1. dat de deputaat mr. L. Roeleveld aan de werkzaamheden van deputaten niet kon deelnemen, doordat hij vóórdat deputaten hun eerste vergadering hielden, naar Zuid-Afrika was geëmigreerd;
2. dat de aan deputaten gegeven opdracht als volgt luidde:
 - „a. hetgeen bepaald is door de generale synode van Dordrecht 1893, Acta artikel 138; van Groningen 1899, Acta artikel 38 sub B en van Amsterdam 1908, Acta artikel 52 sub c;
 - b. de in het rapport van onder 1 genoemde deputaten (nl. de deputaten, benoemd door de generale synode van Assen 1961) vermelde correspondentie af te handelen, opdat aan de Hoge Overheid bevestiging kan worden gegeven van de samenleving van bedoelde kerken met De Gereformeerde Kerken in Nederland;
 - c. de reeds verzamelde en nog te verzamelen stukken, betreffende gevoerde processen en getroffen minnelijke schikkingen ten aanzien van kerkelijke goederen te deponeren in het archief van de generale synoden;
 - d. aan de volgende generale synode een voorstel te doen inzake de bespreking van het gebruik van de naam onzer kerken met het Centraal Bureau voor de Statistiek, zulks met betrekking tot de eerstvolgende volkstelling;
 - e. de respectieve classes te verzoeken om een opgave van de in haar vertegenwoordigde kerken en de aldus verkregen lijst van de Gereformeerde Kerken in Nederland op te zenden aan de Hoge Overheid";
3. dat deputaten mededelen, dat zij „overeenkomstig hun opdracht sub a. de eerbiedige gelukwensen der kerken hebben overgebracht aan H.M. Koningin Juliana en Z.K.H. Prins Bernhard ter gelegenheid van de verjaardag van Hare Majesteit, en eveneens bij het huwelijk van H.K.H. Prinses Beatrix met de heer Claus von Amsberg, en zowel bij de verloving als bij het huwelijk van H.K.H. Prinses Margriet Francisca met de heer mr. P. van Vollenhoven" en dat zij bij het huwelijk van de Kroonprinses en bij de verloving en het huwelijk van Prinses Margriet de goede wensen der kerken ook aan de beide Paren hebben toegezonden en ten slotte dat krachtens besluit van deputaten br. C. van Drimmelen bij ontstentenis van de voorzitter prof. C. Veenhof, de „plechtige inzegening" van het huwelijk van H.K.H. Prinses Beatrix met de heer Claus von Amsberg heeft bijgewoond;
4. dat drs. D. Deddens aan deputaten heeft bericht dat hij, waarschijnlijk als praeses van de laatstgehouden generale synode, een uitnodiging ontving de „Gereformeerde Kerken" te vertegenwoordigen bij „de plechtige inzegening van het huwelijk van Hare Koninklijke Hoogheid PRINSES BEATRIX DER NEDERLANDEN met de heer CLAUS VON AMSBERG", doch dat hij van oordeel was „dat voor de Gereformeerde Kerken in Nederland geen uitnodiging te aanvaarden viel tot bijwoning van een religieuze samenkomst als werd bedoeld" „een in naam kerkelijke bijeenkomst van „oecumenische

allure", maar een in wezen met het Woord van de Here der Kerk en de daarop gegronde confessie van de Gereformeerde Kerken in Nederland, strijdige samenkomst";

5. dat deputaten hun sub b. vermelde opdracht tot een goed einde hebben gebracht;
6. dat hetzelfde geldt van het sub c. genoemde, voor zover de kerken zelf bedoelde stukken niet wensten terug te ontvangen;
7. dat van deputaten geen voorstel ter tafel is, als waartoe opdracht gegeven is door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 sub d., maar dat deputaten wat dit betreft schrijven van oordeel te zijn, „dat het niet op hun weg ligt de synode te adviseren in kwesties als deze", doch „dat de synode zelf moet beoordelen, of, nu de Overheid reeds een- en andermaal bij de volkstelling een onderscheidende toevoeging bij de naam onzer kerken heeft geplaatst, daarin zal worden berust, dan wel of, eventueel aan deputaten ad hoc, een opdracht voor een bespreking met de Directie van het Centraal Bureau voor de Statistiek zal moeten worden gegeven, en of de synode daarvoor dan richtlijnen zal opstellen";
8. dat deputaten voldaan hebben aan het in het eerste lid sub e. van hun opdracht genoemde, maar niet hebben kunnen voldoen aan het in het tweede lid sub e, genoemde, omdat de classis Alkmaar-Zaandam haar medewerking in dezen niet verleende.

Zij overweegt:

1. wat onder „Zij constateert" sub 3 en 4 betreft, dat de regel gehandhaafd dient te blijven, dat aan een uitnodiging van Hare Majesteit de Koningin eerbiedig gevolg moet worden gegeven, tenzij zulk gevolg geven in strijd zou brengen met de wil van „Godt de Heere der hoogster Maiesteyt", die wij „moeten obedieren inder gherechtigheid";
2. wat onder „Zij constateert" sub 7 betreft, dat hoewel de voornaamste taak van de rapporterende deputaten in vroegere synodebesluiten is omschreven (zie onder „Zij constateert" sub 2a), elke synode de bevoegdheid bezit deze taak aan te vullen of te wijzigen en dat derhalve de nieuw te benoemen deputaten een opdracht kunnen ontvangen te dezer zake;
3. wat onder „Zij constateert" sub 8 betreft, dat het de bedoeling van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 geweest is, dat hoewel elke plaatselijke kerk van haar bestaan of van het ophouden van haar bestaan kennis geeft aan de Hoge Overheid, via de officiële classicale opgaven de deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid aan deze overheid moeten bevestigen, dat deze plaatselijke kerk samenleeft in het verband van De Gereformeerde Kerken in Nederland en dat deze deputaten berichten als officiële door de generale synode benoemde en geïnstrueerde instantie dat de kerken in de classis ook generaal samenleven.

Zij is van oordeel:

1. dat het juist geacht moet worden de opdracht als onder „Zij constateert" sub 2a genoemd te continueren en daaraan te verbinden: „tenzij zulk gevolg geven in strijd zou brengen met de wil van „Godt de Heere der hoogster Maiesteyt", die wij „moeten obedieren inder gherechtigheid";
2. dat, daar het bij de huwelijksplechtigheid van H.K.H. Prinses Beatrix met de heer Claus von Amsberg een uitnodiging betrof tot het bijwonen van een kerkelijke bijeenkomst van z.g. oecumenische allure, het niet juist geacht moet worden, dat deputaten in deze bijeenkomst de gereformeerde kerken hebben vertegenwoordigd;
3. a. dat deputaten ten onrechte hun opdracht, door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 hun gegeven (zie Acta artikel 225 besluit 2 sub d) niet hebben uitgevoerd;
- b. dat de synode thans zonder voorstel van deputaten tot een beslissing komen moet met betrekking tot het gebruik van de naam van onze kerken bij de eerstvolgende volkstelling en een richtlijn moet vaststellen voor een bespreking met de Directie van het Centraal Bureau voor de Statistiek, opdat een verantwoorde oplossing in dezen zal kunnen worden gevonden;
4. dat het af te keuren is, dat de classis Alkmaar-Zaandam op grond van door haar niet omschreven bezwaren haar medewerking niet heeft verleend tot hetgeen genoemd is in „Zij constateert" sub 8.

Zij spreekt uit:

1. de deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 te dechargeren met dank voor hun arbeid behoudens hetgeen genoemd is onder „Zij is van oordeel" sub 2 en 3a;
2. opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht:
 - a. hetgeen bepaald is door de generale synode van Dordrecht 1893, Acta artikel 138; van Groningen 1899, Acta artikel 38 sub B en van Amsterdam 1908, Acta artikel 52 sub c. na te komen met dien verstande, dat er op zal worden toegezien, dat bij eventuele vertegenwoordiging bij officiële plechtigheden, voor onze kerken geen uitnodiging kan worden aanvaard tot bijwoning van religieuze samenkomsten, die in strijd komen met het Woord des Heren en de op dat Woord gegronde belijdenis onzer kerken;
 - b. de respectieve classes te verzoeken om een opgave van de in haar vertegenwoordigde kerken en de aldus verkregen lijst van De Gereformeerde Kerken in Nederland op te zenden aan de Hoge Overheid;
 - c. zo spoedig mogelijk een bespreking aan te vragen met de Directie van het Centraal Bureau van de Statistiek over het gebruik van de naam onzer kerken bij de eerstvolgende volkstelling, met de richtlijn, dat de naam van onze kerken blijft: De Gereformeerde Kerken in Nederland. waarbij zo nodig een toevoeging kan worden gebruikt als: laatstelijk bijeen in de generale synode van Amersfoort-West 1967.

Zij besluit:

van het bovenstaande mededeling te doen aan:

- a. de deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65;
- b. de nieuw te benoemen deputaten.

Artikel 246.

Brief inzake „schuldbelijdenis" van de „generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland"

De praeses doet voorlezing van een brief van de „generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland", ondertekend door (dr.) P. G. Kunst, praeses en (ds.) E. N. van Loo, scriba I. In deze brief wordt mededeling gedaan van het besluit van genoemde synode „tot het uitspreken van de schuldbelijdenis, die aan uw vergadering hierbij wordt toegezonden". De tekst van dit besluit luidt als volgt:

De synode,

gelet op

onderscheiden adressen waarin van haar een verklaring gevraagd wordt ten aanzien van de synodale tuchtmaatregelen, welke in het kerkelijke conflict van 1944 en volgende jaren zijn genomen;

overwegende:

- a. dat in deze adressen ten diepste de geestelijke vraag in het geding is naar de schuld aan het bedoelde conflict, dat helaas in een kerkscheuring nog altijd wordt bestendigd;
- b. dat een zuiver onderscheidend oordeel ten aanzien van de schuldvraag onmogelijk is, omdat diverse factoren in het complex van de schuldige broedertwist elkaar over en weer hebben beïnvloed;

spreekt uit:

1. dat de Gereformeerde Kerken er verre van zijn, de schuld aan het conflict van 1944 en volgende jaren eenzijdig te zoeken bij hen, over wie in die jaren in enige vorm het schuldig werd uitgesproken;
2. dat de Gereformeerde Kerken integendeel hunnerzijds ootmoedig willen belijden, dat zij zelf in het geheel van de schuldige broedertwist, waardoor de Geest der gemeenschap werd bedroefd, niet vrijuit gaan;
3. dat de Gereformeerde Kerken de vrijgemaakte zusterkerken van harte vragen, haar te vergeven al wat in die conflictsituatie en met name in haar tuchtmaatregelen in haar houding en optreden niet was naar de Geest van Christus en niet beantwoordde aan de katholiciteit van de kerk;

en besluit:

1. deze uitspraak ter kennis te brengen van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) in Nederland;
2. de eigen kerken op te wekken, in de geest van deze uitspraak ook plaatselijk de verzoening met vrijgemaakte zusterkerken te zoeken en te blijven zoeken;
3. het gehele besluit onder toevoeging van het rapport mee te delen aan de adressanten.

Met algemene stemmen neemt de synode, op voorstel van het moderamen, het besluit dat in artikel 247 volgt.

Artikel 247.

Besluit inzake brief van de „generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland"

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

- a. een brief van de „generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland" vergaderd in Lunteren, d.d. 14 september 1967, met de mededeling, dat zij besloot tot het uitspreken van een „schuldbelijdenis" ten aanzien van „het conflict van 1944 en volgende jaren";
- b. de tekst van de „schuldbelijdenis";

constaterende:

dat het de bedoeling van deze synode is het onder b. genoemde stuk ter kennis te brengen van de Gereformeerde Kerken in Nederland;

overwegende:

dat die kerken zelf zich daarover niet hebben kunnen beraden;

van oordeel:

dat het niet tot háár taak behoort zich over deze „schuldbelijdenis" uit te spreken;

spreekt uit:

de onder „kennis genomen hebbende van" sub b genoemde missive van de „generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland", in Lunteren vergaderd, in de Acta op te nemen en op deze wijze ter kennis te brengen van de kerken;

en besluit:

hiervan mededeling te doen aan de generale synode van de zich noemende Gereformeerde Kerken in Nederland, in Lunteren bijeen.

Artikel 248.

Tekst Heidelbergse Catechismus

Ds. Joh. Francke leest nu namens de commissie-ad-hoc, bestaande uit de predikanten Joh. Francke en J. van Raalte en oud. D. Sein, een rapport en advies inzake het ontwerp van door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 benoemde deputaten voor een vast te stellen tekst van de Heidelbergse Catechismus in hedendaags Nederlands (agendum V i). De bespreking wordt uitgesteld tot de volgende dag. Op de gebruikelijke wijze wordt de zitting gesloten.

Artikel 249.

Vele leden der synode nemen op DONDERDAG 12 OKTOBER 1967 deel aan de bespreking van het rapport inzake het ontwerp van de Heidelbergse Catechismus in hedendaags Nederlands.

Tijdens de discussie worden een tegenvoorstel en een tweetal amendementen ingediend. Nadat de bespreking tot een afsluiting is gekomen gaat de synode tot stemming over.

Allereerst komt in stemming het door ds. S. S. Clossen ingediende tegenvoorstel, dat gesteund wordt door ds. K. D. van Dijk.

Het luidt als volgt:

Punt 3 van het commissievoorstel worde aldus gelezen:

„constateert echter dat de punten c - f van de bedoelde opdracht om onbekende redenen gedeeltelijk onuitgevoerd zijn gebleven"; De punten 4 en 5 komen te vervallen.

Het begin van 6 worde als volgt gelezen:

„oordeelt dat het met het oog op het catechetisch onderwijs noodzakelijk is", enz.

Punt 7 worde aldus gewijzigd:

„en zij besluit:

- a. deputaten hartelijk dank te zeggen voor de door hen verrichte arbeid;
- b. opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht:
 - I. van de tekst van het aan deze synode aangeboden ontwerp zo spoedig mogelijk twee exemplaren aan alle kerken te doen toekomen en meer exemplaren tegen kostprijs beschikbaar te stellen voor gebruik en praktische beproeving bij het catechetisch onderwijs;
 - II. bedenkingen en opmerkingen, die uit het midden der kerken nog ter kennis van deputaten mochten worden gebracht, te bezien, te beoordelen en het eventuele resultaat daarvan in het bovengenoemde ontwerp te verwerken;
 - III. de Schriftplaatsen, die in de tekstuitgave van W. Niesel, Bekenntnisschriften und Kirchenordnungen der nach Gottes Wort reformierten Kirche, pag 149 - 181, bij de antwoorden zijn te vinden, op gelijke wijze als daar is geschied in de gereviseerde tekst van het ontwerp op te nemen;
 - IV. van al hun arbeid in dezen rapport uit te brengen aan de volgende generale synode met inzending van de nog door hen gereviseerde tekst van het bedoelde ontwerp, opdat die synode alsdan in staat zij met het oog op het catechetisch onderwijs de tekst vrij te geven voor publicatie.

De synode verwerpt dit voorstel met 26 tegen 7 stemmen en twee onthoudingen.

Vervolgens komt in stemming een amendement, dat ds. D. Vreugdenhil heeft ingediend en door vier leden wordt gesteund. Het wil „en zij besluit" III aldus gewijzigd hebben:

„de gereviseerde tekst, aan de generale synode aangeboden door de deputaten, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 ondanks de reeds genoemde bezwaren alsnog zo spoedig mogelijk in twee exemplaren aan alle kerken te doen toekomen en meer exemplaren tegen kostprijs beschikbaar te stellen voor gebruik en praktische beproeving bij het catechetisch onderwijs";

en voorts „en zij besluit" IV:

„bedenkingen en opmerkingen tegen deze tekst, die uit het midden der kerken nog ter kennis van deputaten mochten worden gebracht, en die uiterlijk oktober 1968 aan deputaten moeten worden toegezonden, te bezien, te beoordelen en het eventuele resultaat daarvan in het bovengenoemde ontwerp te verwerken".

De synode verwerpt dit amendement met 18 tegen 15 stemmen en twee onthoudingen.

Het amendement van oud. G. de Jonge en oud. J. Hoogland wil de woorden „met het oog op het catechetisch onderwijs en daarvoor alleen" doen vervallen. Met 23 tegen 8 stemmen bij vier onthoudingen verwerpt de synode ook dit amendement.

De commissie neemt een amendement van drs. D. Deddens, dat steun vond bij ds. J. Ha van der Hoeven, over. De synode aanvaardt het aldus geamendeerde voorstel met 23 tegen 9 stemmen bij drie onthoudingen.

Ds. W. Vreugdenhil, zelf deputaat, wil geacht worden ten aanzien van de dank aan deputaten zich van stemming te hebben onthouden.

Het besluit der synode wordt vermeld in artikel 250.

Artikel 250.

Besluit Amendement inzake ontwerp tekst Heidelbergse Catechismus

De generale synode,

1. HEEFT KENNIS GENOMEN VAN het rapport der deputaten tot revisie van het ontwerp voor een vast te stellen tekst van de Heidelbergse Catechismus in hedendaags Nederlands, d.d. 31 augustus 1967, en van het genoemde ontwerp zoals dat door deputaten werd gereviseerd;
2. SPREEKT UIT dat zij grote waardering heeft voor de arbeid van deputaten, voorzover die volgens de opdracht van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven en 1964/'65. Acta artikel 167b, werd uitgevoerd;
3. CONSTATEERT echter dat de punten c -f van bedoelde opdracht bijna geheel onuitgevoerd zijn gebleven;
4. CONSTATEERT OOK dat in tegenstelling met de gegeven opdracht:
 - a. het zoveel mogelijk aansluiten bij de bestaande wijze van formulering niet steeds is betracht;
 - b. de vraag „in de regel" wèl in het antwoord is opgenomen;
 - c. de eenheid der zinnen niet overal zoveel mogelijk is gehandhaafd;
5. CONSTATEERT TENSLOTTE dat het onderhavige ontwerp ook in ander opzicht oneffenheden en gebreken vertoont, die verholpen kunnen worden (zie het hieronder te noemen memorandum van de commissie);
6. OORDEELT daarbij dat het noodzakelijk is dat het onder 3 genoemde alsnog wordt uitgevoerd, aan de door vorige synoden gegeven opdracht wordt vastgehouden en de in het ontwerp voorkomende oneffenheden en gebreken verholpen worden, opdat de overeenkomstig de besluiten der synoden van Bunschoten-Spakenburg 1958/'59 (Acta artikel 391. Assen 1961 (Acta artikel 123) en Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 (Acta artikel 167b) aangevangen en voortgezette overzetting van de Heidelbergse Catechismus in hedendaags Nederlands zo goed mogelijk en zo spoedig mogelijk ten einde gebracht worde;
7. EN ZIJ BESLUIT:
 - a. deputaten hartelijk dank te zeggen voor de door hen verrichte arbeid;
 - b. drie deputaten te benoemen met de opdracht:
 - I. het boven sub 4 en 5 genoemde inzake de revisie van het ontwerp uit te voeren. zodat overal zoveel mogelijk aansluiting bij de bestaande wijze van formulering verkregen, de vraag niet onnodig in het antwoord herhaald en de eenheid der zinnen zo weinig mogelijk verbrokken wordt;
 waartoe aan deputaten het rapport en het memorandum van de commissie ad hoc ter generale synode van Amersfoort-West 1967 ter overweging zullen worden gegeven;
 - II. te onderzoeken welke Schriftplaatsen bij de antwoorden behoren te worden vermeld en deze in het ontwerp op te nemen;
 - III. van al hun arbeid in dezen rapport uit te brengen aan de volgende generale synode met toezending van dit rapport (met de gereviseerde tekst) aan de kerken uiterlijk zes maanden voor de aanvang van die synode, opdat deze alsdan in staat zij, uitsluitend met het oog op het catechetisch onderwijs, de tekst vrij te geven voor publicatie
 - c. van dit besluit kennis te geven aan de deputaten benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 en aan de te benoemen deputaten.

Artikel 251.

Samenspreking Christelijke Gereformeerde Kerken

Ds. W. Vreugdenhil ontvangt gelegenheid namens commissie I een herziene tekst van de voorstellen inzake samenspreking met de Christelijke Gereformeerde Kerken voor te lezen (agendum V f.). De bespreking wordt, nadat een eerste ronde is gehouden, opgeschort tot de volgende dag.

De synode stelt nog de artikelen 196 tot 219 van haar Acta vast. Daarna wordt de zitting gesloten.

Artikel 252.

Doop geadopteerde kinderen

Op VRIJDAG 13 OKTOBER 1967 geeft de praeses na de opening het woord aan drs. E. Teunis om het rapport te lezen van commissie II inzake het rapport van deputaten, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 betreffende „de doop van wettig geadopteerde kinderen" (agendum Va).

Vervolgens leest ds. D. van Houdt een „nota van bezwaren" inzake het voorstel tot erkenning van de rechtmatigheid van de doop van wettig geadopteerde kinderen, welke nota is opgesteld door twee leden van commissie II (ds. D. van Houdt en ds. H. D. van Herksen).

Artikel 253.

Samenspreking Christelijke Gereformeerde Kerken

Na de koffiepauze gaat ds. W. Vreugdenhil als rapporteur van commissie I betreffende de samenspreking met de Christelijke Gereformeerde Kerken nader in op hetgeen in de eerste ronde is te berde gebracht.

Hij dicteert enkele wijzigingen in het voorgestelde besluit en in de conceptbrief. Nadat een tweede ronde gehouden is, stelt ds. W. Vreugdenhil opnieuw enige wijzigingen voor, waardoor enkele ingediende amendementen komen te vervallen.

Vervolgens wordt gestemd over een amendement, ingediend door ds. K. D.van Dijk, gesteund door oud. D. J. Oggel, dat als volgt luidt:

„pag. 3 van oordeel:

1. dat uit de rapporten en de besprekingen tussen de wederzijdse deputaten niet gebleken is dat het door de synode van de Chr. Geref. Kerken 1962 genoemd verschil ten aanzien van de toeëigening des heils gelegen is „in de openbare belijdenissen" en uitspraken der Chr. Geref. Kerken en der Geref. Kerken zelve; (cf. D.L., Besluit).

pag. 5 wat de toeëigening des heils betreft:

mutatis mutandis idem.

Zij ziet.....genoemd verschil als gelegen „in private of bijzondere uitspraken" van personen (cf. D.L., Besluit)".

Dit amendement wordt verworpen met 26 stemmen tegen, 4 vóór en één onthouding.

Het commissievoorstel wordt vervolgens aangenomen met 28 stemmen vóór, 2 tegen en aan onthouding.

Het besluit volgt in artikel 254.

Artikel 254.

Besluit inzake samenspreking met de Christelijke Gereformeerde Kerken

De generale synode,

heeft kennis genomen van:

1. het besluit van de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken, gehouden te Apeldoorn 1965/'66, inzake haar verhouding tot De Gereformeerde Kerken in Nederland, welk besluit via deputaten in haar bezit is gekomen;
2. het rapport van de door de synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 benoemde deputaten voor samenspreking met de deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Zij constateert:

1. dat de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken, gehouden te Apeldoorn 1965/'66, ook na het ernstig beroep op haar gedaan „om toch niet langer de verschillen aan te merken als beletsel tot eenheid", de uitspraken van de synode van 1962 heeft gehandhaafd, in welke uitspraken wel verklaard werd, dat „het roeping is te staan naar eenheid" maar tevens werd vastgesteld, „dat er verschillen zijn gebleken met name ten aanzien van de toeëigening des heils en met betrekking tot de hantering van het gereformeerde belijden omtrent de kerk", zodat „op grond van de schriftuurlijke roeping tot eenheid" aan de deputaten werd opgedragen „in overleg met de deputaten van de Gereformeerde Kerken wegen te zoeken, die tot wegneming van de geconstateerde verschillen kunnen leiden";
2. dat genoemde synode nu ook heeft vastgesteld, „dat in de gehouden samensprekingen tussen deputaten, enerzijds het contact van de Christelijke Gereformeerde Kerken met andere kerken en in het bijzonder de aansluiting bij de G.O.S.; anderzijds bepaalde gebeurtenissen in de Gereformeerde Kerken belemmeringen in de toenadering tussen deputaten bleken te zijn en verontrusting in onze kerken hebben veroorzaakt";
3. dat zij ten aanzien van de door de synode van 1962 genoemde verschillen nu ook als haar mening heeft uitgesproken, dat deze „de bediening des Woords en de tuchttoefening in de kerken raken", waarom „deze verschillen voor een vereniging tussen de kerken dienen te worden weggenomen";
4. dat de deputaten van de synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, nadat zij van het onder 1-3 vermelde hadden kennis genomen, aan de deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken hebben verzocht „de verschillen zo (te) willen uiteenzetten, dat het ons duidelijk wordt waarom kerken, die bij Gods Woord en de daarop gegronde belijdenis leven, wel moeten uitspreken dat deze een beletsel

vormen om tot eenheid te komen" en ook „te willen aanwijzen wat er veranderd dient te worden", alsmede de vraag hebben gesteld of „in de kerkelijke praktijk de aangenomen belijdenis niet tot haar recht komt";

5. dat de deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken bereid waren „nogmaals op (de verschillen) in te gaan" door mondeling hun gevoelens weer te geven, doch tevens erop wezen, dat hun mening „nog niet die van onze kerken" is en zich bezorgd toonden, dat de „verhouding tussen uw en onze kerken dan op deputatenniveau (wordt) gefixeerd";
6. dat de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken 1962 het besluit heeft genomen deel te nemen aan de Gereformeerde Oecumenische Synode, aan welk besluit reeds toetreding tot de I.C.C.C. in 1950 was voorafgegaan.

De synode overweegt:

1. dat de synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 heeft uitgesproken, „dat nu de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken van Haarlem-Santpoort 1962 als haar oordeel heeft te kennen gegeven, „dat de Gereformeerde Kerken zich in alles willen stellen op de grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis als daarop gegrond, en het daarom roeping is te staan naar eenheid", te meer moet worden vastgehouden aan hetgeen de generale synode van Assen 1961 heeft uitgesproken, „dat, waar het roeping der kerk is het Woord te bewaren, de Christelijke Gereformeerde en de Gereformeerde Kerken zich ook blijkens de Acte van Afscheiding of Wederkering voor de eis gesteld zien, zulks in éénheid van samenleven te doen";
2. dat de synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 bij haar verzoek, ingeval de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken van 1965/'66 de verschillen zou blijven aanmerken als beletsel voor het daadwerkelijk gaan betreden van de weg naar de eenheid, de grond daarvoor aan te geven, voor de vraag stond of het noemen van verschillen terzake van stukken der leer die in de belijdenis zijn vervat, betekent dat de inhoud der belijdenis zelf in het geding is dan wel of er sprake moet zijn van een verschil, dat geen beslissende betekenis mag hebben met betrekking tot de zaak der eenheid, aangezien de eenheid van samenleven wederzijds bepaald wordt en dient te worden door de formulieren van enigheid als op de Schrift gegrond en die alleen;
3. dat de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken 1965/'66, als haar mening uitgesproken heeft, dat de verschillen de bediening des Woords en de tuchttoefening in de kerken raken, maar daarmee nog niet heeft aangegeven waarom het voor kerken, die zich in alles willen stellen op de grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis als daarop gegrond, noodzakelijk is die verschillen als een beletsel van eenheid aan te merken en wegneming daarvan als voorwaarde voor eenheid te stellen;
4. dat de opdracht van de synode der Christelijke Gereformeerde Kerken 1965/'66 aan haar deputaten om met deputaten van de Gereformeerde Kerken wegen te zoeken die tot wegneming van de verschillen kunnen leiden, zonder dat de synode zelf aanwijst wat in de praktijk van het kerkelijke leven veranderen moet alsmede waarom die verandering moet plaats vinden, het zwaartepunt in de verhouding van de beide kerkverbanden verlegt van haar meeste kerkelijke vergadering naar het overleg van de deputaten;
5. dat reeds gebleken is, dat onder de in 3 en 4 genoemde omstandigheden deputatenoverleg de weg naar de eenheid niet kan banen, daar de deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken geen antwoord op aan hen naar aanleiding van de synodeuitspraken gestelde vragen konden geven, dat zou kunnen dienen als een uiteenzetting van het gevoelens der kerken, zoals dat tot uiting komt in de uitspraken, daar de deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken in samensprekingen verklaarden, dat hun mening nog niet de mening van hun kerken is;
6. dat de synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland van Amersfoort 1948 toetreding tot de Gereformeerde Oecumenische Synode gemotiveerd heeft afgewezen, waarbij zij o.a. overwoog, dat „er geen oecumenisch kerkverband mogelijk is tussen „kerken", die in hun eigen land niet in één verband leven".

De synode is van oordeel:

1. dat uit de rapporten van de bespreking tussen de wederzijdse deputaten niet gebleken is, dat het door de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken 1962 genoemde verschil ten aanzien van de toeëigening des heils niet binnen het raam van de belijdenis zou gelegen zijn en dat daarom dit verschil niet mag worden aangemerkt als een beletsel om tot eenheid te komen;

2. dat met betrekking tot het tweede door de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken 1962 genoemde verschil, namelijk de hantering van het gereformeerd belijden omtrent de kerk, duidelijker dan voorheen is gebleken, dat dit samenhangt met een in de Christelijke Gereformeerde Kerken zich openbarend oecumenistisch streven, dat niet in overeenstemming is met het Woord van God en de daarop gegronde belijdenis in de artikelen 27-29 der Nederlandse Geloofsbelijdenis;
3. dat zowel het besluit van de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken 1962, om deel te nemen aan de Gereformeerde Oecumenische Synode (G.O.S.), als ook de toetreding van de Christelijke Gereformeerde Kerken tot de Internationale Raad van Christelijke Kerken (I.C.C.C.) voor De Gereformeerde Kerken in Nederland een struikelblok vormen om tot vereniging met de Christelijke Gereformeerde Kerken te komen;
4. dat in het huidige stadium van de besprekingen geen plaats meer behoeft gegeven te worden aan deputatenoverleg, aangezien deputaten in de loop der jaren al vele dingen met elkaar doorgesproken hebben en bovendien deputaten van de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken 1965/'66 zich ervan onthouden hebben een schriftelijke uiteenzetting te geven van wat hun kerken in meeste vergadering op het oog hebben, als zij van verschillen spreken, en opmerkten dat hun mening nog niet die van de kerken is.

De synode besluit:

1. aan de deputaten van de synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 voor samenspreking met deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken dank te zeggen voor hun arbeid en hun décharge te verlenen van hun opdracht en geen nieuwe deputaten te benoemen;
2. aan de eerstkomende generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken deze uitspraak te doen toekomen en een brief te zenden van de volgende inhoud:

Weleerwaarde en eerwaarde heren en broeders,

De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, samengekomen te Amersfoort-West op 4 april 1967, heeft kennis genomen van het rapport van de deputaten voor samenspreking met deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65.

Uit dat rapport blijkt dat uw deputaten voor „de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de correspondentie met buitenlandse kerken”, benoemd door uw generale synode van Apeldoorn 1965/'66 aan onze bovengenoemde deputaten mededeling hebben gedaan van uw besluit inzake de verhouding tussen de Christelijke Gereformeerde Kerken en De Gereformeerde Kerken in Nederland.

Blijkens de tekst van dat besluit zou aan de generale synode van de gereformeerde kerken een brief worden geschreven, maar de generale synode van Amersfoort-West 1967 heeft geen brief ontvangen. De synode spreekt hierover haar diepe teleurstelling uit, temeer waar in het besluit van uw synode vermeld wordt „dat zij getroffen werd door de wijze waarop een beroep werd gedaan op het hart van de synode”.

In bovengenoemd besluit van 1965/'66 deed uw generale synode deze constatering:

„dat in de gehouden samensprekingen tussen deputaten, enerzijds het contact van de Chr. Geref. Kerken met andere kerken en in het bijzonder de aansluiting bij de G.O.S., anderzijds bepaalde gebeurtenissen in de Geref. Kerken belemmeren in de toenadering tussen deputaten bleken te zijn en verontrusting in onze kerken hebben veroorzaakt; dat naar de mening van de Gen. Syn. de verschillen t.a.v. de toeëigening des heils en de hantering van het Geref. belijden omtrent de kerk de bediening des Woords en de tuchtoefening in de kerken raken en dat daarom deze verschillen voor een vereniging tussen de kerken dienen te worden weggenomen”; en werd aan de door die synode daartoe benoemde deputaten opgedragen: „wegen te zoeken die tot wegneming van de geconstateerde verschillen kunnen leiden”.

Dat besluit mag worden aangemerkt als antwoord op de brief die de generale synode van Rotterdam-Delfshaven d.d. 5 februari 1965 zond, in het gemelde besluit ook genoemd. Doch nu moet treffen dat het genoemde besluit geen rechtstreeks antwoord is op die brief.

De synode van de gereformeerde kerken had namelijk in haar brief de volgende vraag gesteld:

„Maar, broeders, behoren deze (verschillen) eerst weggenomen te worden, voordat de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken elkander zullen gaan vinden in een wederzijds gegeven uitspraak, dat zij naar de roeping Gods in eenheid van samenleven zijn Woord dienen te bewaren?”

Daarbij was dit verzoek gevoegd:

„Indien uw vergadering na kennisname en overweging van wat dezerzijds in besluit en brief gesteld is, toch tot de slotsom zou komen, dat zij moet blijven bij hetgeen de synode van 1962 heeft uitgesproken, hetgeen in zich sluit, dat bepaalde verschillen moeten worden weggenomen, zo zal het voor het recht beoordelen van de verhouding tussen de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken noodzakelijk zijn, dat zij duidelijk aangeeft op welke grond verschillen als een beletsel om tot eenheid te komen moeten gelden”.

Op welk verzoek nogmaals een vraag volgde:

„Uw synode van 1962 heeft zich uitdrukkelijk gegrond op de schriftuurlijke roeping tot eenheid, conform de Acte van Afscheiding en Wederkering. Wanneer ook uw vergadering van deze roeping uitgaat, waarin zou dan de grond gelegen kunnen zijn voor een uitspraak, dat verschillen moeten worden weggenomen, voordat een generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken een uitspraak zou kunnen doen in de zin als thans bij herhaling door een synode van de Gereformeerde Kerken wordt gevraagd?”

Het geheel van de genoemde brief stond onder de kracht van een appèl:

„Daarom doet de synode van de Gereformeerde Kerken een ernstig beroep op uw vergadering, om toch niet langer de verschillen aan te merken als beletsel tot eenheid”.

Uw vergadering zal het verstaan hoe teleurstellend het besluit van uw synode van 1965/'66 voor de generale synode van Amersfoort-West wel is. Uw synode van 1965/'66 heeft immers het oordeel van uw synode van 1962 met betrekking tot de „verschillen” niet alleen bevestigd maar ook versterkt.

Laatstgenoemde verklaarde dienaangaande:

„dat er verschillen zijn gebleken met name ten aanzien van de toeëigening des heils en met betrekking tot de hantering van het gereformeerd belijden omtrent de kerk”,

en uw synode van 1965/'66 voegde daaraan toe, dat die verschillen

„de bediening des Woords en de tuchttoefening in de kerken raken”.

De vraag van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven, op welke grond de bedoelde verschillen als beletsel om tot eenheid te komen moeten gelden en waarin de grond zou kunnen gelegen zijn voor een uitspraak, dat de verschillen moeten worden weggenomen, voordat de Christelijke Gereformeerde Kerken zouden uitspreken met de gereformeerde kerken tot eenheid van samenleven te kunnen komen, blijft echter helaas geheel onbeantwoord.

Evenmin geeft het genoemde besluit van uw synode te kennen, op welke wijze de genoemde verschillen hun effect hebben in de bediening des Woords en in de tuchttoefening in de kerken en waarom dat effect zodanig zou zijn, dat ze een beletsel voor eenheid vormen.

Ook de na uw synode van 1965/'66 tussen betrokken deputaten gevoerde correspondentie heeft niet het door onze synode van 1964/'65 gewenste antwoord gebracht.

De synode acht het daarom noodzakelijk met betrekking tot de „verschillen” tot duidelijke uitspraken te komen. Van haar kant stelt zij dan ook het navolgende.

Zij spreekt bij dezen tegenover uw vergadering uit, dat na de vele samensprekingen, die vele jaren in beslag genomen hebben, de posities en verschillen duidelijker zijn geworden. Wat de toeëigening des heils betreft is aan de synode uit de rapporten van de besprekingen tussen wederzijdse deputaten niet gebleken, dan het verschil daaromtrent niet binnen het raam van de belijdenis zou gelegen zijn. De synode ziet, tenzij uw vergadering haar uit Schrift en belijdenis van het tegendeel overtuigt, genoemd verschil als binnen het raam der belijdenis gelegen. Vandaar dat de synode uw vergadering het dringend verzoek doet zich in gelijke zin uit te spreken.

Mocht uw vergadering deze door ons vurig begeerde uitspraak doen, dan zou met vreugde de schriftuurlijke eenheid in dezen geconstateerd mogen worden, al bleef er dan een nuance. Dan zou dat ook de weg helpen banen om inzake het tweede verschil tot confessionele eenheid te komen.

Het tweede, door generale synoden bij herhaling genoemde verschil betreft „de hantering van het belijden omtrent de kerk”. Daaromtrent wil de generale synode van Amersfoort-West het navolgende aan uw vergadering voorleggen.

Van harte stemt zij in met hetgeen eertijds in een door uw synode van 1937 aanvaard rapport is geschreven over de handhaving van de artikelen 27-29 N.G.B., zoals dat ook in de Afscheiding van 1834 en daarna is geschied. Van een „pluriformiteitsleer” is in genoemd rapport niets te bespeuren.

Uit de samensprekingen tussen wederzijdse deputaten in de achter ons liggende jaren is gebleken, dat uw deputaten thans - naar zij opmerkten - noodgedwongen de pluriformiteitsidee aanvaardden. Om die reden willen zij b.v. de zich noemende gereformeerde kerken wel dwalende kerken noemen, maar nog geen valse kerken naar artikel 29 N.G.B. De openbaringsvorm van de kerk van Christus zou niet alleen in de Christelijke Gereformeerde Kerken en de gereformeerde kerken, maar ook bij de zich noemende gereformeerde kerken en de Gereformeerde Gemeenten zijn te zoeken. Vandaar dat uw deputaten van

oordeel zijn, dat de Christelijke Gereformeerde Kerken bereid moeten zijn „met elke kerk, die het bloed van de Christus handhaaft en het Woord van God in zijn gezag erkent", te spreken.

Deze „pluriformiteitsidee" blijkt intussen hoe langer hoe meer de houding van de Christelijke Gereformeerde Kerken tegenover, en haar contact met, andere kerken te bepalen. Niet alleen is er samenwerking met andere kerken in evangelisatie en andere activiteiten, maar ook is er gekomen een toetreding van de Christelijke Gereformeerde Kerken tot de Internationale Raad van Christelijke Kerken (I.C.C.C.) en de Gereformeerde Oecumenische Synode (G.O.S.).

Over onze bezwaren tegen dit alles is door wederzijdse deputaten al menigmaal en grondig gesproken. Er is hier immers een zeer grote moeilijkheid. De besluiten van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de gereformeerde kerken staan in deze zaak tegenover elkander. De eerstgenoemde kerken besloten tot de G.O.S. toe te treden teneinde haar profetische roeping te kunnen vervullen en aan de gereformeerde belijdenis trouw te blijven, maar de laatstgenoemde kerken oordeelden om dezelfde redenen niet te mogen toetreden.

Reeds heeft de synode onzer kerken van 1948 gemotiveerd de G.O.S. afgewezen. Zij overwoog o.a., dat „er geen „oecumenisch kerkverband" mogelijk is tussen „kerken", die in hun eigen land niet in één verband leven". Bovendien achtte zij het verzoek tot deelneming aan de G.O.S. (in casu die van 1949) onaanvaardbaar, wijl:

- A. „de grondslag, die voor de „oecumenische synoden" gesteld is door de z.g. „Eerste Oecumenische Synode", wegens de tegenstrijdigheden in de opgesomde belijdenisschriften, de onze niet kan zijn;
- B. een vergadering, waarin de praeadviseurs vanwege hun aantal en plaats een zodanige overheersende positie innemen als uit de acta van de z.g. „Eerste Oecumenische Synode" blijkt, en, gezien de uitnodiging, ook op de z.g. vergadering van afgevaardigden van kerken kan worden genoemd;
- C. de uitnodiging oneerlijk is, daar verwacht wordt dat ambtsdragers die eerst in Nederland in Christus' naam zijn afgezet, thans desondanks als leden en praeadviseurs aan een tafel zouden kunnen en mogen plaatsnemen met degenen, die hen hebben gevonnist, waarmee zou gesuggereerd zijn, dat degenen, die in een bepaald land onwaardig zijn om de kerk van Christus te helpen vergaderen en beschuldigd zijn haar te verscheuren, thans openlijk bekwaam en gewillig zouden mogen worden geacht om de kerk van Christus over heel de wereld te dienen en te bouwen;
- D. de uitnodiging ook oneerlijk is, omdat de in Grand Rapids op de z.g. „Eerste Oecumenische Synode" bijeen geweest zijnde afgevaardigden uit Amerika en Afrika door hun beslissingen t.a.v. „de kerkelijke moeilijkheden in Nederland" de aan Schrift en belijdenis en kerkenordering getrouw gebleven Gereformeerde Kerken in Nederland lichtelijk en onverhoord veroordeeld hebben;
- E. de bereiking van het doel, dat voor de z.g. „Oecumenische Synoden" gesteld wordt, nl. „handhaving van de zuiverheid van - en de reformatie in leer en leven", in allereerste instantie afhankelijk is van gehoorzame en getrouwe Woordbediening in de plaatselijke kerken, waar ook ter wereld, van welke gehoorzame en getrouwe Woordbediening de ons uitnodigende kerken zijn afgeweken".

Afgedacht van de vraag of de kerken van Christus geroepen worden dergelijke wereldorganisaties van kerken en oecumenische kerkverbanden te stichten, is het concrete bezwaar van de gereformeerde kerken, dat in organisaties als de I.C.C.C. en G.O.S. kerken in contactoefening en samenwerkingsverband bijeen komen, die de Schriften niet geheel aanvaardden en de gereformeerde belijdenis niet handhaven, zoals b.v. de Baptisten in de I.C.C.C. en de zich noemende gereformeerde kerken in de G.O.S. Dat is naar de overtuiging van de gereformeerde kerken niet in overeenstemming met de waarheid Gods en de waarachtigheid van het gereformeerd belijden. Op die manier wordt in eigen kerken aan een onschriftuurlijk oecumenisme doortocht verleend.

De boven aangeduide „pluriformiteitsidee" leidt in de praktijk op wegen, die tenslotte van het gereformeerd belijden afvoeren. De Christelijke Gereformeerde Kerken bevinden zich immers in de G.O.S. samen op weg met de zich noemende gereformeerde kerken, die naar het oordeel van eerstgenoemde kerken zich vervreemden van de gereformeerde belijdenis (Acta van de generale synode van de Chr. Geref. Kerken 1965/66, bl. 155, 345/6).

De generale synode van Amersfoort-West wil dan ook duidelijk stellen, dat in bedoeld oecumenisme, in casu het lidmaatschap van de I.C.C.C. en G.O.S., voor haar op de weg naar eenheid met de Christelijke Gereformeerde Kerken een struikelblok ligt.

Vandaar dat de synode een dringend beroep op uw vergadering doet, niet alleen zich daarop opnieuw te bezinnen, maar ook uit te spreken dat de Christelijke Gereformeerde Kerken bereid zijn genoemde lidmaatschappen te beëindigen.

Het zou voor de gereformeerde kerken een grote vreugde zijn, wanneer uw vergadering kon besluiten aan bovengenoemde verzoeken te voldoen. Dan zou het ook alle zin hebben wederzijds deputaten te benoemen

teneinde concreet de weg aan te wijzen, die tot vereniging der kerken leidt. Wanneer uw vergadering onverhoopt mocht besluiten aan genoemd tweeledig appèl geen gevolg te geven, zou ook samenspreking van wederzijdse deputaten geen zin meer hebben. Dan zou een volgende generale synode van de gereformeerde kerken alleen maar kunnen constateren dat de jarenlange contactoefening daarmee helaas is beëindigd.

De synode behoeft uw vergadering na de gevoerde correspondentie en de gehouden samensprekingen wel niet te zeggen, hoe grote smart het voor de gereformeerde kerken zou zijn wanneer uw vergadering beide verzoeken zou afwijzen. Het zou immers betekenen dat al de arbeid van jaren in dezen tenslotte toch onvruchtbaar zou zijn gebleken.

In de overtuiging dat alleen door bondige besluiten van uw vergadering een weg kan worden geopend, die tot daadwerkelijke eenheid voert, heeft de synode met het bovenstaande haar oordeel concreet willen aangeven.

Zij is van oordeel dat wij anders niet verder kunnen komen.

De synode wil deze brief niet beëindigen, alvorens nog met een enkel woord te zijn ingegaan op de zinsnede in het besluit van de generale synode van Apeldoorn 1965/66, waarin staat, dat „bepaalde gebeurtenissen in de gereformeerde kerken belemmeringen in de toenadering tussen deputaten bleken te zijn en verontrusting in onze kerken hebben veroorzaakt”.

Het kan u duidelijk zijn, dat die „bepaalde gebeurtenissen” in onze kerken verband houden met de strijd voor de bewaring van het Woord van God en de handhaving van de belijdenis, die op dat Woord gegrond is. Tot die strijd roept de HERE Zijn Kerk toch altijd?

De synode besluit met de bede, dat de Geest van God, die gegeven is aan het Hoofd van de christelijke kerk om ons Hem en al Zijn weldaden deelachtig te maken, ons te troosten en eeuwig bij ons te blijven, uw en onze kerken moge verblijden door besluiten uwerzijds, die de schriftuurlijke eenheid van samenleven in de boven aangegeven zin dichterbij brengen. Daartoe zullen onze gebeden blijven opgaan.

Artikel 255.

Op verzoek van de praeses licht ds. D. van Houdt de bedoeling toe van de voorgelezen nota van bezwaren „inzake het voorstel tot erkenning van de rechtmatigheid” van de doop van wettig geadopteerde kinderen (zie artikel 252), waarna drs. E. Teunis, rapporteur namens commissie II de gang van zaken in de kerken releveert in de zaak van de doop van geadopteerde kinderen.

De praeses concludeert, dat genoemde nota niet praealabel behandeld behoeft te worden, doch dat de indieners daarvan het hunne in de bespreking kunnen te berde brengen en gelegenheid ontvangen een minderheidsrapport met nevenvoorstellen in te dienen.

Artikel 256.

De tweede scriba krijgt gelegenheid mededeling te doen van enkele ingekomen brieven.

- a. Een brief van de Stichting „Bralectah”, een afschrift van een brief, aan de kerkeraden gericht, wordt ad Acta gelegd.
- b. Een brief van een broeder te Eindhoven met bezwaren tegen door de synode genomen besluiten in de zaak-Oost-Soemba wordt eveneens ad Acta gelegd.
- c. Een brief van een broeder te Amsterdam idem.
- d. Een exemplaar van de Nota: „De diaken en de A.B.W. in de praktijk”, gezonden door het Algemeen Diaconaal Bureau van de zich noemende gereformeerde kerken in Nederland idem.
- e. Een brief van een broeder te Winterswijk idem.
- f. Een oproep van deelnemers aan een conferentie, bijeen geroepen door de Nederlandse Christelijke Sport Unie idem.
- g. Een brief van een broeder te Lisse over een afgehandelde zaak idem.

Artikel 257.

De synode gaat in comité.

Artikel 258.

Nadat de praeses een enkel woord heeft gesproken aan het adres van die broeders, die niet weer terug zullen komen, wordt de zitting gesloten.

VIJFTIENDE SYNODE-WEEK 24 TOT 26 OKTOBER 1967.

Artikel 259.

De praeses heropent de vergadering van de generale synode op DINSDAG 24 OKTOBER 1967. Met grote dankbaarheid jegens de Here doet hij voorlezing van een brief van The General Assembly of the Presbyterian Church in Korea, d.d. 2 oktober 1967, waarin deze mededeling doet van haar beslissing om het besluit tot het zenden van afgevaardigden naar de „Gereformeerde Oecumenische Synode" van 1968 ongedaan te maken. (Voor de tekst van deze brief zie artikel 285). De synode neemt met diepe vreugde van deze brief kennis. Zij besluit voorts de missive ter fine van advies in handen te stellen van commissie III. Daarna gaat de synode in besloten vergadering.

Artikel 260.

Nadat het comité is opgeheven leest ds. D. van Houdt, als rapporteur van Verzoek van vijf commissie II, het rapport inzake het verzoek van de brs. P. Bandringa, A. Kramer, broeders M. H. Oosterhuis, W. Pouwelse en A. A. Schiebaan te Eindhoven om „al het mogelijke te doen om de kerken in Noord-Brabant/Limburg weer samen te brengen op wettige wijze in trouw aan de belijdenis der kerken en volgens de onder ons geldende Kerkenordering" (Agendum XI g.). De synode verenigt zich, met algemene stemmen, met het voorstel der commissie aan genoemde broeders de volgende brief te schrijven:

Geachte broeders,

De generale synode heeft kennis genomen van uw verzoekschrift, gedateerd 28 december 1966 en vergezeld van een tweetal bijlagen.

De synode deelt u mede, dat zij metterdaad getracht heeft, binnen de grenzen van haar bevoegdheid, al het mogelijke te doen om de kerken in Noord-Brabant en Limburg weer te doen vergaderen op wettige wijze in trouw aan de belijdenis der kerken en volgens de onder ons geldende kerkenordering, hetgeen u moge blijken uit de door deze synode genomen besluiten over de vanuit het zuiden haar voorgelegde bezwaarschriften, waarvan u afschriften worden toegezonden.

Artikel 261.

Bezwaarschrift van br. D. Roorda te Voorthuizen

De praeses geeft vervolgens het woord aan ds. H. D. van Herksen om het rapport van commissie II te lezen inzake „een bezwaarschrift tegen uitspraken van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg 1962/'63, 1965 en 1966" van br. D. Roorda te Voorthuizen (Agendum XI h.).

Bij de beslissing over het voorstel blijven de afgevaardigden van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg buiten stemming.

Met algemene stemmen besluit de synode aan br. Roorda de volgende brief te zenden:

Geachte br. Roorda,

De generale synode van Amersfoort-West 1967 heeft kennis genomen van wat u aandient als een bezwaarschrift tegen uitspraken van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg 1962/'63, 1965, 1966.

Het is de synode gebleken dat u weliswaar allerlei uitspraken van genoemde synoden bespreekt, maar dat u deze plaatst in het door u gestelde raam van bezwaren inzake de „onsterfelijkheid der ziel" waarover genoemde particuliere synoden geen uitspraak hebben gedaan.

Voorts bespreekt u wel allerlei Schriftplaatsen in uw betoog, maar u geeft niet duidelijk aan, welke uitleg u volgt en hoe deze volgens u gebruikt dient te worden in uw bezwaar.

Op grond van het bovengenoemde kan de synode uw bezwaarschrift niet in behandeling nemen.

Het is de synode wel duidelijk geworden uit uw geschrift, dat u zaken aan de orde stelt, die reeds bij de behandeling van het bezwaarschrift van de classis Noord-Brabant/Limburg, d.d. 16 december 1965 (voortgezet op 23 april 1966), ter tafel geweest zijn. Daarom doet de synode u een afschrift van de betreffende uitspraken toekomen.

Artikel 262.

Gravamen van br. D. Roorda te Voorthuizen

Drs. E. Teunis leest als rapporteur van commissie II het rapport inzake een gravamen betreffende gedeelten van de belijdenisgeschriften, eveneens ingezonden door br. D. Roorda te Voorthuizen (Agendum XVI i.).

Na korte bespreking neemt de synode, met algemene stemmen, het in artikel 263 vermelde besluit.

Artikel 263.

Besluit inzake het gravamen van br.D.Roorda te Voorthuizen

De generale synode,

heeft kennis genomen van:

een gravamen van br. D. Roorda te Voorthuizen, d.d. 5 mei 1967, „inzake gedeelten van onze belijdenisgeschriften", te weten de Heidelbergse Catechismus, de Nederlandse Geloofsbelijdenis en de Dordtse Leerregels, als ook de geloofsvorm van Athanasius, met het verzoek te willen uitspreken:

- a. „dat de door mij gewraakte punten in onze belijdenisgeschriften, op grond van het door mij aangevoerde Schriftbewijs, in de situatie waarin we thans gekomen zijn, stellig herzien of/en aangevuld dienen te worden";
- b. „dat het door mij terzake aangevoerde Schriftbewijs en ook het andere bewijsmateriaal juist is";
- c. „dat daarom de wijzigingen dienen te worden aangebracht in de richting die ik in 't slot van mijn gravamen heb gewezen";
- d. „dat daarbij in de tekst van de te wijzigen artikelen duidelijk dient aangewezen en genoemd te worden op welke Schriftplaatsen de wijzigingen berusten".

Zij constateert:

dat niet gebleken is dat dit gravamen gediend heeft op de mindere vergaderingen.

Zij is van oordeel:

dat betreffende een zo belangrijke zaak als wijziging van de belijdenisgeschriften, die door alle kerken zijn aanvaard als te zijn de hoofdsom van de volkomen leer der zaligheid, door een generale synode geen besluit genomen behoort te worden aler een desbetreffend gravamen gediend heeft op de mindere vergaderingen.

Zij spreekt uit:

aan het verzoek van br. D. Roorda niet te kunnen voldoen.

Zij besluit:

hiervan kennis te geven aan br. D. Roorda te Voorthuizen.

Artikel 264.

De synode gaat geruime tijd in besloten zitting.

Artikel 265.

Nadat het comitégeneraal is opgeheven ontvangt ds. R. Houwen gelegenheid als rapporteur van commissie IV het rapport en het conceptbesluit inzake een verzoekschrift van de brs. A. Albracht en J. Bergman te Utrecht (Agendum XVI g.) te lezen.

Met de bespreking hiervan wordt nog een begin gemaakt. Daarna volgt sluiting der zitting.

Artikel 266.

Doop geadopteerde kinderen

De praeses geeft op WOENSDAG 25 OKTOBER 1967 het woord aan ds. D. van Houdt om voor te lezen het door hem en ds. H. D. van Herksen, beiden leden van commissie II, opgestelde minderheidsrapport inzake de doop van wettig geadopteerde kinderen.

Aan dit rapport is een conceptbesluit toegevoegd.

Onder het voorlezen van deze stukken komt dr. R. H. Bremmer, een der deputaten, ter synode. Hij wordt door de praeses welkom geheten.

De praeses geeft gelegenheid tot bespreking van de ter tafel liggende concepten. Dr. Bremmer licht het rapport van deputaten toe. Drs. E. Teunis verdedigt het meerderheidsvoorstel van commissie II, maar hij komt voor de broodmaaltijd met de beantwoording van hen die gesproken hebben, nog niet gereed.

Artikel 267.

's Avonds vergadert de synode in comitégeneraal. Daarna wordt de zitting in openbare vergadering gesloten.

Artikel 268.

Na de opening van de vergadering op DONDERDAG 26 OKTOBER 1967 werkt de synode wederom geruime tijd in besloten zitting.

Artikel 269.

Doop geadopteerde kinderen

In de middagvergadering wordt het comité opgeheven en ontvangt drs. E. Teunis gelegenheid de beantwoording van hen die opmerkingen hebben gemaakt over het rapport betreffende de doop van wettig geadopteerde kinderen te voltooien.

Daarna is het woord aan ds. D. van Houdt, een van de indieners van het minderheidsrapport (zie artikel 266). Aangezien enkele hoogleraren van de Theologische Hogeschool zich bereid verklaard hebben in deze materie de synode op haar verzoek te adviseren, wordt de verdere bespreking opgeschort.

Artikel 270.

Thans wordt de bespreking van het rapport betreffende de zaak-Utrecht (zie artikel 265) voortgezet. Ds. D. van Houdt dient met steun van ds. Joh. Francke het volgende tegenvoorstel in:

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een vijftal verzoeken van de brs. A. Albracht en J. Bergman te Utrecht-Centrum, gedateerd april 1967, en wat verder volgt in het commissievoorstel;

constaterende: als in het commissievoorstel;

overwegende:

als in het commissievoorstel, met dien verstande dat A 2a vervalt, in A 2b het woord „evenwel" wordt geschrapt, en B als volgt wordt gewijzigd:

1. dat ook zij thans de roeping heeft de bij haar ingediende bezwaarschriften te behandelen;
2. dat zij van haar commissie vraagt hierover een rapport met conceptbesluiten gereed te maken en aan de vergadering voor te leggen;

van oordeel:

als in het commissievoorstel, met dien verstande dat in A 2a het woord „terecht" vervangen wordt door „ten onrechte", in A 2b het woord „echter" door „ook", in A 3a het woord „terecht" door „ten onrechte", A 3b als volgt wordt gewijzigd:

„dat de particuliere synode in haar constatering de materie der bezwaren beperkte, hetgeen af te keuren is", en B aldus wordt gelezen:

- B
1. dat zij geroepen is thans de materie der bezwaren in behandeling te nemen;
 2. dat zij van haar commissie vraagt hierover een rapport met conceptbesluiten gereed te maken en aan de vergadering voor te leggen;

spreekt uit:

als in het commissievoorstel, met dien verstande, dat A 1b en c vervallen: in 2b eveneens de woorden „en 1b"; en dat B als volgt wordt gewijzigd:

- B
1. dat zij geroepen is thans de materie in behandeling te nemen;

2. dat zij van haar commissie vraagt hierover een rapport met conceptbesluiten gereed te maken en aan de vergadering voor te leggen.

Na bespreking verwerpt de synode dit tegenvoorstel met 24 tegen 5 stemmen. Ze neemt het voorstel der commissie aan met 25 stemmen vóór 2 tegen en twee onthoudingen. Het besluit der synode is opgenomen in artikel 271.

Artikel 271.

Besluit ten aanzien van de zaak-Utrecht

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een vijftal verzoeken van de brs. A. Albracht en J. Bergman te Utrecht-Centrum, gedateerd april 1967, verband houdende met de besluitvorming inzake hun vier bezwaarschriften-tegen-handeling en-van-de-kerkeraad-te-Utrecht-Centrum door de classis Utrecht-Breukelen van 13 mei 1965 en door de particuliere synode van Utrecht 1966, alsmede door de classis Utrecht-Breukelen van 8 september 1966.

inhoudende:

1. „Hun vier bezwaarschriften werkelijk te behandelen.
2. Daarbij in rekening te brengen het proces van openbaarwording van de crisis in de raad van de Gereformeerde Kerk te Utrecht-Centrum, en vervolgens ook binnen de classis Utrecht-Breukelen.
3. Ondergetekenden te steunen in het in stand houden van de rechte eredienst binnen de gemeente van Utrecht-Centrum, door de kerken binnen de classis er op te wijzen, dat zij de schriftuurlijk-confessionele basis der Gereformeerde Kerken in Nederland hebben verlaten, doordat zij de aan de orde gestelde zaken niet wilden behandelen in het kader van het Ondertekeningsformulier.
4. Deze kerken op te wekken deze basis weer te aanvaarden door het accepteren van de credentiebrief van de broeders A. Albracht c.s. en door het niet-aanvaarden van de credentiebrief van de broeders ds. W. G. Visser c.s., aangezien deze credentiebrief een leugen is.
5. Het niet toelaten van de afgevaardigden afkomstig uit het classicaal ressort Utrecht-Breukelen ter Generale Synode";

- I. Wat aangaat het eerste verzoek:
Hun vier bezwaarschriften werkelijk te behandelen",

constaterende:

- 1.a. dat de kerkeraad van Utrecht-Centrum, die sinds ongeveer januari 1962 met de materie van de vier bezwaarschriften mede door het spreken van ouderlingen ter kerkeraadvergadering bekend was, wèl gedurig gedrongen werd tot bespreking van de genoemde materie, maar niet op enig punt tot afhandeling daarvan kwam, zodat de broeders zich in het najaar van 1964 met hun bezwaren tot de classis Utrecht-Breukelen wendden;
- b. dat voor één der bezwaarschriften dit niet-afhandelen mede zijn oorzaak vond in de weigering van de kerkeraad het desbetreffende bezwaar te behandelen in het kader van het Ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords, waarin het gesteld was;
2. dat de classis Utrecht-Breukelen van 13 mei 1965, die uitspraak had te doen inzake drie bezwaarschriften, ingediend door de brs. A. Albracht, J. Bergman en H. J. van Harten, alsmede inzake een bezwaarschrift, ingediend door br. A. Albracht, tot de volgende uitspraak kwam:
 - 1^e. „U mede te delen, hoewel u mogelijk van mening zijt reeds op de juiste wijze uw bezwaren ter tafel van de kerkeraad te hebben gebracht, alsnog, gezien de belemmering, die er aan de zijde van de kerkeraad bestaat over de gang van zaken, de weg vrij te maken voor de behandeling door het wegnemen van eisen en beschuldigingen, voorzover daardoor de goede trouw van betrokkenen in twijfel kan worden getrokken.
 - 2^e. De kerkeraad van Utrecht met aandrang te verzoeken, ondanks het feit, dat hij mogelijk van mening is de zaken reeds behandeld te hebben, alsnog u te horen, om zo te komen tot een oplossing,

waarbij als vrucht de Naam des Heren wordt gediend en de eenheid van de kerk te Utrecht-Centrum wordt bewaard":

3. dat de kerkeraad van Utrecht-Centrum na de ontvangst van het zojuist gereleveerde classisbesluit op 27 september 1965 besloot een bij hem, op 6 januari 1964 door br. A. Albracht ingediend bezwaarschrift - één van de vier thans der generale synode voorgelegd - te gaan behandelen zonder dat enige eis of beschuldiging was ingetrokken en dat hij op 13 december 1965 tot de niet-gemotiveerde, mondelinge verklaring kwam, dat het bedoelde bezwaarschrift ongegrond was;
4. dat de particuliere synode van Utrecht 1966 op 29 juni van dat jaar haar uitspraak deed inzake de vier bezwaarschriften, die op 16 oktober 1965 bij de haar samenroepende kerk vergezeld van bijlagen - aangevuld op 1 juni 1966 - waren ingediend. met deze woorden (zie haar Acta, artikel 22):

„De Particuliere Synode,

Kennis genomen hebbende van:

1. de van de brs. A. Albracht en J. Bergman te Utrecht bij haar ingekomen brieven, gedateerd 16 oktober 1965 en 1 juni 1966, met bijlagen waarin zij zich tot de synode wenden,
 - a. met de klacht dat de classis Utrecht/Breukelen van 13 mei 1965 „de normale behandeling in het kader van het Ondertekeningsformulier" van door hen bij de Raad van de Gereformeerde Kerk te Utrecht-Centrum ingebrachte bezwaren, tegen enkele leringen van Ds. W. G. Visser, in feite „heeft verhinderd door zonder meer de mogelijkheid uit te sluiten dat de belofte van onderlinge trouw - dus heel de grond van ons kerkelijk leven - in geding zou kunnen zijn".
 - b. met het verzoek „hulp te verlenen bij het instandhouden van de rechte eredienst in de gemeente te Utrecht-Centrum";
2. het besluit van de classis Utrecht-Breukelen van 13 mei 1965", vgl. hier sub constaterende 2:

Constaterende:

1. dat uit de stukken blijkt dat moeilijkheden zijn gerezen in verband met het „stencil" van Ds. W. G. Visser onder het opschrift „Enkele schriftgegevens over „het bijzondere ambt" en „het ambt der gelovigen" ":
2. dat Ds. W. G. Visser meermalen als zijn overtuiging heeft uitgesproken dat hij, door wat hij in genoemd stuk „leerde", niet in strijd kwam met de aangenomen leer; dat hij tegen die leer geen bezwaren had en derhalve geen „bedenken of andere gevoelens" de kerkeraad had te openbaren;
3. dat in het bijzonder br. A. Albracht, blijkens door hem bij de kerkeraad ingebrachte bezwaren, voor zichzelf bewezen achtte dat Ds. W. G. Visser met zijn „leer" wèl in strijd is gekomen met Schrift, belijdenis en kerkenorde, dat Ds. W. G. Visser zich daarom „vooraf" tot de kerkeraad had moeten wenden en dat hij zich in feite niet heeft gehouden aan de belofte van het Ondertekeningsformulier;

Overwegende:

1. dat de classis Utrecht-Breukelen zich feitelijk niet heeft uitgesproken over de vraag of in de „eisen en beschuldigingen" de goede trouw van betrokkenen metterdaad in twijfel wórdt getrokken, doch volstond met' vaag, te spreken van „eisen en beschuldigingen, voorzover daardoor de goede trouw van betrokkenen in twijfel kàn worden getrokken";
2. dat de classis Utrecht-Breukelen dientengevolge naliet concreet aan te wijzen welk deel der eisen en beschuldigingen naar haar oordeel diende weggenomen te worden;
3. dat de classis Utrecht-Breukelen wel een belemmering tot behandeling van de ingebrachte bezwaren aanwezig achtte, een „belemmering, die er aan de zijde van de kerkeraad bestaat over de gang van zaken", maar niet aanwees waarin die belemmering dan precies bestond en evenmin aantoonde, dat de kerkeraad met recht van een belemmering sprak;
4. dat de vraag of Ds. W. G. Visser, in feite, zich niet aan de belofte van het Ondertekeningsformulier gehouden heeft, pas beantwoord kan worden als eerst uit het Woord van God en de belijdenisgeschriften is komen vast te staan of de door br. A. Albracht ingebrachte bezwaren tegen de „leer" van Ds. W. G. Visser, inderdaad wettig zijn, zodat de houding van de betrokkenen

- predikant en van de kerkeraad ten opzichte van het Ondertekeningsformulier eerst aan de orde kan komen als de bovengenoemde bezwaren aan de Schrift en confessie zijn getoetst;
5. dat, naar eerste kerkelijke roeping, de Raad van de Gereformeerde Kerk te Utrecht-Centrum deze bezwaren naar de Schrift en de belijdenis had behoren te onderzoeken en in een gemotiveerde uitspraak tot afhandeling daarvan had moeten komen, waar immers br. A. Albracht trachtte aan te tonen dat de „leer" van Ds. W. G. Visser strijdig is met artikel 30 van de Nederlandse geloofsbelijdenis, antw. 65 en 83 van de Heidelbergse Catechismus en de artikelen 2, 3, 4, 5, 6, 7, 16 van de K.O., voorts dat de Schriftplaatsen die Ds. W. G. Visser noemt door deze niet juist zijn verstaan, alsook dat de Schrift op andere plaatsen de „Schriftgegevens" van Ds. W. G. Visser weerspreekt en de kerkeraad het Schriftbewijs van br. A. Albracht opzettelijk niet behandelde;
 6. dat de classis Utrecht-Breukelen de Raad van de kerk te Utrecht-Centrum op deze roeping had behoren te wijzen;

spreekt uit:

1. dat de classis Utrecht-Breukelen de Raad van de Gereformeerde Kerk te Utrecht-Centrum alsnog dient op te wekken zo spoedig mogelijk een schriftelijke, gemotiveerde, op Schrift en belijdenis zich beroepende uitspraak ter zake te doen, conform het sub 5 gestelde,
2. dat de bezwaarde broeders zich aan deze uitspraak van de Raad van d Gereformeerde Kerk te Utrecht-Centrum dienen te onderwerpen en zo zij onverhoopt zouden menen zich te moeten beklagen, dat de uitspraak van de kerkeraad zich ten onrechte beroept op Schrift en belijdenis, of indien de kerkeraad in gebreke blijft tot zulk een uitspraak te komen, de weg hebben te gaan die in artikel 31 K.O. gewezen wordt;

en (besluit) van deze uitspraak kennis te geven aan:

1. de brs. A. Albracht en J. Bergman te Utrecht;
 2. de Raad van de Gereformeerde Kerk te Utrecht-Centrum;
 3. de Classis Utrecht-Breukelen der Gereformeerde Kerken";
5. dat de classis Utrecht-Breukelen van 8 september 1966 in verband met het zojuist gereleveerde besluit van de particuliere synode uitsprak: „De classis Utrecht-Breukelen van 8 september 1966 constateert, dat de Particuliere Synode van Utrecht d.d. 8 en 29 juni 1966 geen ter zake doende uitspraak heeft gedaan op de eigenlijke klacht van de brs. A. Albracht en J. Bergman te Utrecht, gedateerd 16 oktober 1965 en 1 juni 1966: nl. dat de classis Utrecht-Breukelen (van 13 mei 1965) „de normale behandeling in het kader van het Ondertekeningsformulier" van door hen bij de raad van de gereformeerde kerk te Utrecht-Centrum ingebrachte bezwaren tegen enkele leringen van Ds. W. G. Visser, in feite „heeft verhinderd door zonder meer de mogelijkheid uit te sluiten dat de belofte van onderlinge trouw - dus heel de grond van ons kerkelijk leven - in geding kunnen zijn".
- De classis wil geen „vaagheid" (zie overweging 1 en 2 van het besluit der P.S.) laten bestaan over de door haar voorgangster van 13 mei 1965 gedane uitspraak m.b.t. het „terugnemen van eisen en beschuldigingen, voor zover daardoor de goede trouw van betrokkenen in twijfel kan worden getrokken". Daarom spreekt zij thans duidelijk uit: dat zij de klacht van voornoemde broeders niet in het kader van schending van het Ondertekeningsformulier door ds. W. G. Visser behandeld wilde zien door de kerkeraad van Utrecht-Centrum.
- Verder constateert de classis, dat de kerkeraad van Utrecht-Centrum aan het verzoek van de classis van 13 mei 1965 heeft voldaan in zijn vergadering van 13 december 1965, maar dat de mogelijkheid van een voortgaand gesprek met genoemde broeders vrijwel uitgesloten is door hun uittreden uit de kerk";

overwegende:

A. 1. ten aanzien van de kerkeraad van Utrecht-Centrum:

- a. dat naar de Schrift, de belijdenis en de formulieren tot bevestiging van dienaren des Woords en van ouderlingen een kerkeraad geroepen is te waken voor de zuiverheid der leer en der tucht oefening (zie o.a. Deut. XIII: 12 v.v.. Ps. CXXII: 5. Hand. XX: 28 en artt. XXX en XXXII van de N.G.B.);

- b. dat deze roeping meebrengt, dat een kerkeraad gehouden is aan hem bekend gemaakte bezwaren met betrekking tot enig punt der leer of ten aanzien van enige tuchthandeling te beantwoorden in duidelijke, aan Schrift en belijdenis zich refererende uitspraken. opdat de „goede orde in de gemeente van Christus onderhouden" worde (artikel 1 der K.O., vgl. I Kor. XIV: 40);
2. ten aanzien van de classis Utrecht-Breukelen:
- a. dat een classis, wanneer zij op enig punt te hulp geroepen wordt tegen de houding van de raad ener plaatselijke kerk niet mag treden in de rechten van de betrokken kerkeraad (artikel 30 der K.O.);
 - b. dat een classis evenwel, wanneer haar een bede om hulp tegen de raad ener plaatselijke kerk bereikt, gehouden is „tot rechte instelling" dier kerk bondige besluiten te nemen, die naar artikel 36 der K.O. van waarde zijn te houden door de betrokken kerkeraad en naar artikel 31 der K.O. aanvaard moeten worden zowel door de kerkeraad als door de om hulp smekende broeders;
3. ten aanzien van de particuliere synode van Utrecht:
- dat haar - mutatis mutandis - geldt, wat onder 2 ten aanzien van de classis Utrecht-Breukelen is overwogen:
- B. dat ook zij niet mag behandelen hetgeen op mindere vergaderingen niet tot afhandeling is gekomen, maar haar taak heeft in het beoordelen van hetgeen door de mindere vergaderingen is gedaan:

van oordeel:

- A. 1. ten aanzien van de kerkeraad van Utrecht-Centrum:
- a. dat het ernstig in hem te laken is, dat hij van ongeveer januari 1962 tot het najaar van 1964 de materie der bezwaarschriften wel gedurig in bespreking nam, doch niet tot bondige, op Schrift en belijdenis zich beroepende besluitvorming kwam;
 - b. dat het ernstig in hem te laken is, dat hij weigerde een bezwaar inzake de leer van een predikant te behandelen in het kader van het Ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords, aangezien zulk een bezwaar uit de aard der zaak met dit formulier te maken heeft;
 - c. dat de kerkeraad, toen het hem niet mogelijk bleek het op 6 juni 1962 uitgebrachte advies der kerkvisitatoren, luidende: „Probeer eens gedurende 9 maanden in uw vergaderingen en onderlinge gesprekken het niet meer te hebben over dat waarover u het niet eens bent", op te volgen, gehouden was „tot rechte instelling" der kerk of zelf tot besluitvorming te komen in de betrokken zaken of zich tot de classis Utrecht-Breukelen te wenden om verder gaande hulp dan van de kerkvisitatoren ontvangen was;
2. ten aanzien van de classis Utrecht-Breukelen van 13 mei 1965:
- a. dat de classis terecht niet overging tot behandeling van de ingebrachte bezwaren, omdat dit de taak van de kerkeraad is;
 - b. dat de classis echter geen bondige uitspraak deed, die de kerkeraad van Utrecht-Centrum drong tot afhandeling van de ingebrachte bezwaren, waardoor de classis ernstig te kort schoot in haar dienende taak in dezen:
3. ten aanzien van de particuliere synode van Utrecht 1966:
- a. dat de particuliere synode terecht niet overging tot behandeling der ingebrachte bezwaren;
 - b. dat de particuliere synode evenwel in haar constatering de materie der bezwaren beperkte, hetgeen te betreuren is;
 - c. dat hetgeen de particuliere synode uitsprak ten aanzien van wat zij de materie der bezwaren noemt geheel conform Schrift en belijdenis is:
4. ten aanzien van de classis Utrecht-Breukelen van 8 september 1966:
- a. dat de classis ten onrechte uitsprak, „dat de particuliere synode van Utrecht d.d. 8 en 29 juni 1966 geen ter zake doende uitspraak heeft gedaan op de eigenlijke klacht", aangezien de particuliere synode uitdrukkelijk overwoog. dat „de houding van de betrokken predikant en van de kerkeraad ten opzichte van het Ondertekeningsformulier eerst aan de orde kan komen als de bezwaren aan de Schrift en confessie zijn getoetst" (overweging 4 van de particuliere synode), zodat deze synode het kader van het Ondertekeningsformulier onaangetaast liet;
 - b. dat de classis bovendien niet met haar uitspraak, dat het kader van het Ondertekeningsformulier onaantvaardbaar was, kon volstaan, omdat zij met deze uitspraak het besluit van de particuliere synode aanvocht, hetwelk zij in appèl voor de generale synode had behoren te doen;
 - c. dat de classis ten onrechte uitsprak, „dat de kerkeraad van Utrecht-Centrum aan het verzoek van de classis van 13 mei 1965 heeft voldaan in zijn vergadering van 13 december 1965, omdat

1. de bedoelde uitspraak van de kerkeraad viel zónder dat het kader van het Ondertekeningsformulier was weggenomen (zie notulen van de raad d.d. 27 september 1965) èn
 2. de classis hier negeert de uitspraak van de particuliere synode van Utrecht 1966. dat „een schriftelijke, gemotiveerde, op Schrift en belijdenis zich beroepende uitspraak" gedaan diende te worden door de kerkeraad van Utrecht-Centrum (uitspraak 1 van de particuliere synode, vgl. hier I, constaterende 4);
- B.
1. dat zij niet gerechtigd is de materie der bezwaren in behandeling te nemen;
 2. dat zij haar dienende taak heeft te vervullen door de mindere kerkelijke samenkomsten op haar respectievelijke taken te wijzen;

spreekt uit:

A.1. ten aanzien van de broeders te Utrecht-Centrum:

- a. dat de kerkeraad van Utrecht-Centrum - ongeacht de latere ontwikkelingen - tegenover de bezwaarde broeders dient te erkennen, dat hij tot zijn schuld nagelaten heeft de door hen ingediende bezwaren af te handelen;
 - b. dat hij - zoals de particuliere synode van Utrecht 1966 uitsprak - alsnog geroepen is te komen tot schriftelijke, gemotiveerde, op Schrift en belijdenis zich beroepende uitspraken ter zake van de gehele materie der bezwaren;
 - c. dat de - inmiddels uitgetreden - bezwaarde broeders naar christelijke roeping deze uitspraak hebben te toetsen en er mee hebben te handelen conform artikel 31 der K.O.:
2. ten aanzien van de eerstvolgende classis Utrecht-Breukelen:
- a. dat zij de uitspraak van haar voorgangster van 8 september 1966 heeft te herroepen als zijnde in strijd met de kerkelijke afspraken en de feiten;
 - b. dat zij geroepen is op het doen van uitspraken door de kerkeraad van Utrecht-Centrum. zoals hier is aangegeven onder 1a en 1b, naar de artikelen 31 en 41 der K.O., toe te zien;
3. ten aanzien van de eerstvolgende particuliere synode van Utrecht:
- dat zij de afgevaardigden van de classis Utrecht-Breukelen krachtens de stipulatie op hun lastbrief heeft te vragen of de classis deze uitspraak van de generale synode naar artikel 31 der K.O. voor vast en bondig houdt en diensvolgens daarnaar heeft gehandeld;
- B. dat zij er niet toe mag overgaan de „vier bezwaarschriften werkelijk te behandelen";

II. Wat aangaat het *tweede verzoek*:

Daarbij in rekening te brengen het proces van de openbaarwording van de crisis in de raad der Gereformeerde Kerk te Utrecht-Centrum en vervolgens ook binnen de classis Utrecht-Breukelen".

constaterende:

1. dat de broeders in het geheel van hun verzoeken dit tweede, nauw verbonden aan het eerste, in feite stellen als grond voor het derde verzoek;
2. dat zij ter adstructie van dit verzoek bijbrengen behalve hetgeen reeds sub I door hen werd aangevoerd, de brief van de raad van de gereformeerde kerk te Utrecht-Centrum, d.d. 4 oktober 1965 gericht „aan alle leden van de Gereformeerde Kerk van Utrecht-Centrum";
3. dat zij in dezen voor wat de classis Utrecht-Breukelen van 13 mei 1965, 12 mei 1966 en 8 september 1966 betreft, verwijzen naar besluiten t.a.v. resp. brieven hunnerzijds aan de genoemde classicale samenkomsten;
4. dat zij met betrekking tot de particuliere synode van Utrecht d.d. 8 en 29 juni 1966 in dit verband stellen: „Dat de uitspraak van de P.S. al met al als een slag in de lucht is te typeren";

overwegende:

1. dat de broeders zelf sinds ongeveer januari 1962 wel herhaaldelijk mondeling met hun bezwaren gekomen zijn in de vergaderingen van de raad van de Gereformeerde Kerk te Utrecht-Centrum, doch pas in januari 1964 naar aanleiding van een daartoe dringende uitspraak van de raad kwamen met een geargumenteed, zich op Schrift en belijdenis beroepend bezwaarschrift en dat nog slechts op één punt van het geheel der bezwaren;

2. dat de broeders zelf, wanneer ze zich in het najaar van 1964 tot de classis Utrecht-Breukelen wenden, de andere onderdelen van hun bezwaren weer naar voren halen, hoewel daaromtrent op de kerkeradsvergaderingen sinds lang niet meer was gesproken;
3. dat de broeders zelf ook na het uitgaan van de brief d.d. 4 oktober 1965 van de raad van Gereformeerde Kerk te Utrecht-Centrum verklaard hebben, dat de rechtsbasis van het kerkelijk samenleven, die zij zagen wegvallen, was hersteld (brief van br. A. Albracht aan de broeders en zusters te Utrecht-Centrum, d.d. 28 oktober 1965);
4. a. dat de broeders met betrekking tot de classis Utrecht-Breukelen van 13 mei 1965 wel wijzen op het besluit dier classis (zie I, constaterende 2), maar dat zij niet in rekening brengen:
 1. dat zijzelf d.d. 16 oktober 1965 zich wendden tot de particuliere synode van Utrecht 1966, met onder meer deze mededeling: „dat hoewel zij aanvankelijk van mening waren, dat er nog een mogelijkheid was om voor een deel althans met het algemene classisbesluit te werken, zij nu tot het inzicht gekomen (zijn) dat dit niet mogelijk is”,
 2. dat inmiddels ten aanzien van dit classisbesluit een uitspraak van de particuliere synode van Utrecht, d.d. 8 en 29 juni 1966 gevallen is (zie I, constaterende 4), waarin wèl op verduidelijking van dit besluit, maar niet op principiële verandering daarvan wordt aangedrongen, van welke uitspraak de broeders zelf d.d. 7 september 1966, aan de classis Utrecht-Breukelen van 8 september 1966 berichtten: „Zo haast de classisvergadering vlucht van het kwade, in eerster instantie uitkomende in ratificering van het P.S. besluit met betrekking tot eerder genoemd classisbesluit (= besluit van de classis Utrecht-Breukelen van 13 mei 1965), zo haast”;
- b. dat de broeders voor hun oordeel over de classis Utrecht-Breukelen van 12 mei 1966 bijbrengen in hun schrijven van 7 september 1966: „Wij vroegen ons nl. ernstig af of u als classis Utrecht-Breukelen met betrekking tot het bezwaarschrift van br. A. Albracht c.s. wel gereformeerd was in samenkomen en handelen. Met name het classisbesluit/advies in de zaak Utrecht deed ons deze bedenkingen krijgen”;
- c. dat de broeders voor hun oordeel over de classis Utrecht-Breukelen van 8 september 1966 aanvoeren de uitspraak, die deze classis deed inzake het besluit van de particuliere synode van Utrecht d.d. 8 en 29 juni 1966 zoals die hier is opgenomen onder 1, constaterende 5;
5. dat de broeders met betrekking tot de particuliere synode van Utrecht, d.d. 8 en 29 juni 1966, stellen, dat deze kerkelijke vergadering geen rekening heeft gehouden met de feitelijke situatie in de kerk te Utrecht-Centrum, die een kerkeraad zou bezitten „die zich „openlijk heeft uitgesproken TEGEN DE BELOFTEBINDING AAN DE SCHRIFTUURLIJK-CONFESSIONEEL BEPAALDE ORDE VAN EREDIENST” ”;

van oordeel:

1. dat aan het tweede verzoek reeds vanwege de nauwe verbinding met het eerste verzoek niet kan worden voldaan;
2. dat de broeders ten onrechte niet in rekening brengen hun eigen onkerkelijk optreden sinds januari 1962 in de moeiten in de kerk te Utrecht-Centrum, welke moeiten zij beschrijven als „de openbaarwording van de crisis in de raad der Gereformeerde Kerk te Utrecht-Centrum” (zie overwegende 1);
3. a. dat de broeders in hun beroep op de particuliere synode van Utrecht 1966 ter zake van het besluit van de classis Utrecht-Breukelen van 13 mei 1965 niet gesteld hebben een openbaar worden van de crisis in deze classis, noch door de uitspraak van die synode tot zulk een oordeel gedrongen werden;
- b. dat het oordeel van de broeders over de classis Utrecht-Breukelen van 12 mei 1966 onhoudbaar is, omdat het als enige grond heeft een vraag omtrent haar samenkomen en handelen ontleend aan een besluit van haar voorgangster van 13 mei 1965, van welk besluit de broeders zelf in de geordende weg in appèl waren gegaan, dat leidde tot de reeds gereleveerde uitspraak van de particuliere synode;
- c. dat het oordeel van de broeders over de classis Utrecht-Breukelen van 8 september 1966 evenzeer onhoudbaar is, omdat de broeders alle gelegenheid hebben gehad tegen dit besluit in appèl te gaan bij de particuliere synode van Utrecht 1967, hetgeen zij hebben nagelaten;
4. dat de broeders ten onrechte stellen, dat het besluit van de particuliere synode van Utrecht, d.d. 8 en 29 juni 1966 „een slag in de lucht” is, omdat deze kerkelijke vergadering terecht de ernst der ingebrachte bezwaren erkende en daarmee wel degelijk het Ondertekeningsformulier in geding zag komen, in welk kader ook de kerkeraad zijn uitspraak van 13 december 1965 had gedaan;

spreekt uit:

1. dat zij aan het tweede verzoek van de broeders reeds vanwege de nauwe verbinding met het eerste niet kan voldoen;
2. dat, hoewel de handelingen van de raad van de gereformeerde kerk te Utrecht-Centrum en die der classes Utrecht-Breukelen van 13 mei 1965, 12 mei 1966 en 8 september 1966 aan ernstige, rechtmatige critiek onderhevig zijn (zie I, spreekt uit A 1 en 2), de broeders zelf door hun onkerkelijk optreden, de moeite in deze kerkelijke samenkomsten mede gaande hebben gehouden;
3. dat zij de in de eerste twee verzoeken gelegen grond voor het derde verzoek onvoldoende acht;

III. Wat aangaat het derde verzoek:

„Ondergetekenden te steunen in het in stand houden van de rechte eredienst binnen de gemeente van Utrecht-Centrum, door de kerken binnen de classis er op te wijzen, dat zij de schriftuurlijk-confessionele basis der Gereformeerde Kerken in Nederland hebben verlaten, doordat zij de aan de orde gestelde zaken niet wilden behandelen in het kader van het Ondertekeningsformulier”,

constaterende:

- 1 ten aanzien van de historie met betrekking tot dit verzoek:
 - a. op 27 september 1965 besluit de kerkeraad van Utrecht-Centrum het bezwaarschrift van br. A. Albracht tegen het „stencil” van ds. W. G. Visser te gaan behandelen in het kader van het Ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords;
 - b. omstreeks 1 oktober 1965 schrijft oud. A. Albracht met de oud-ouderlingen J. Bergman en H. J. van Harten „aan de gemeenteleden der Gereformeerde Kerk van Utrecht-C.”: „Door het kerkeraadbeleid loopt helaas maar één lijn: men komt niet tot behandeling, de zaken blijven, ondanks al het gepraat, liggen”;
 - c. op 4 oktober 1965 beantwoordt de kerkeraad dit schrijven ten overstaan van de gemeente, waarin hij - opvallend genoeg - zijn besluit van 27 september 1965 niet bekend maakt;
 - d. omstreeks 10 oktober 1965 gaan de drie broeders hunnerzijds weer tegen dit schrijven van de kerkeraad in, waarbij ze hun klacht handhaven;
 - e. op 16 oktober 1965 richten de drie broeders zich tot de roepende kerk van de eerstkomende particuliere synode van Utrecht met onder meer het volgende:

„dat zij voorts intussen de Kerken in genoemd particulier ressort (= dat van Utrecht) dringend verzoeken hulp te verlenen bij het in stand houden van de rechte eredienst in de gemeente te Utrecht-Centrum, die nu een raad bezit die zich openlijk heeft uitgesproken TEGEN DE BELOFTEBINDING AAN DE SCHRIFTUURLIJK-CONFESSIONEEL BEPAALDE ORDE VAN EREDIENST”;
 - f. op 28 oktober 1965 richt ouderling A. Albracht zich weer tot de gemeente van Utrecht-Centrum met een brief, waarin ook deze passages voorkomen:

„Nu de raad mij heeft medegedeeld bij monde van zijn commissie (door voorlezing van zijn notulen) dat hij op zijn vergadering van 27 september jl. het BESLUIT heeft genomen, het stencil van ds. W. G. Visser te gaan behandelen in het kader van mijn beschuldiging, dat is IN HET KADER VAN HET ONDERTEKENINGSFORMULIER voor de Dienaren des Woords, is voor mij in principe de rechtsbasis weer aanwezig, die ik (en met mij twee oud-ambtsdragers) onder onze gemeente zag wegzinken”, „De kerkeraad zal nu voorts hebben te besluiten:

 - a. mijn aanklacht op grond van de inhoud van het stencil is ongegrond; of
 - b. mijn aanklacht op grond van het stencil is juist en er zal met ds. Visser verder gehandeld dienen te worden, gelijk wij als kerken dat aan elkaar beloofd hebben voor Gods aangezicht”, „Voor mij is nu de weg naar de Woorddienst en het Heilig Avondmaal vrij”;
 - g. op 13 december 1965 besluit de raad in zijn vergadering het bezwaarschrift van br. A. Albracht ongegrond te verklaren;
 - h. op 3 maart 1966 richt br. A. Albracht een „publieke oproep” „aan alle broeders en zusters van de Kerk te Utrecht-Centrum”, waarin we lezen: „In de brief van 28 oktober 1965 kon ondergetekende u berichten dat de kerkeraad in zijn vergadering van 27 september 1965 het besluit genomen had het bezwaarschrift van br. Albracht c.s. in behandeling te nemen”.

„Helaas moet hij u nu tot zijn droefheid meedelen, dat de uitvoering van bovengenoemd besluit achterwege is gebleven. Alleen punt 2 van genoemd bezwaarschrift handelt over het in strijd zijn van het stencil van ds. Visser met de belijdenis”.

„Ondergetekende ziet zich genoodzaakt eindelijk nu een daad van gehoorzaamheid te stellen. De situatie van nu kan noch mag langer voortduren”.

„Ondergetekende roept u dan ook op tot het bijwonen van een vergadering belegd in gebouw „CASINO”, Paardenveld 8, Utrecht, op zondag 6 maart 1966 te 9.30 uur, waar door hem een acte van vrijmaking (in de appèlweg) zal worden voorgelezen”;

- i. op 6 maart 1966 is de genoemde acte van vrijmaking ter tekening voorgelegd, waarin we lezen:

„Het is een droevig feit dat een groot aantal leden der kerkeraad der Gereformeerde Kerk van Utrecht-Centrum, dit Ondertekeningsformulier niet meer handhaven, ja het in tegendeel vrij uitleggen, op een manier, die met de waarheid in strijd komt”.

„Wij verklaren hierbij dat wij ons, onder leiding van deze kerkeraad blijven wenden tot kerkelijke vergaderingen - naar de orde van de Synode van Dordrecht samenkomend - die deze leer der Gereformeerde Kerken, in het Ondertekeningsformulier genoemd, willen gestand doen”;
- j. op 12 mei 1966 vergadert de classis Utrecht-Breukelen, die van de broeders een credentiebrief ontvangt met een begeleidend schrijven, waarvan de hoofdinhoud is weergegeven onder II, overwegende 4b;
- k. op 1 juni 1966 verzendt br. A. Albracht een aantal stukken naar de roepende kerk voor de eerstkomende particuliere synode, waarbij deze kerkelijke vergadering wordt meegedeeld, dat tot „herinstituering der kerk te Utrecht-Centrum is overgegaan”;
- l. op 29 juni 1966 doet de particuliere synode van Utrecht haar uitspraak, weergegeven onder I, constaterende 4;
- m. in de loop van juli 1966 wordt opnieuw een „open brief aan de broeders en zusters te Utrecht-Centrum” verzonden, ondertekend door br. A. Albracht en br. E. H. Chardon, waarin gesteld wordt:

„Is het stencil in overeenstemming met Schrift en belijdenis, ja of neen. Dat is de vraag, die uw kerkeraad officieel zal moeten beantwoorden”;
- n. op 7 september 1966 wordt de credentiebrief voor de classis Utrecht-Breukelen van 8 september 1966 met begeleidend schrijven gereed gemaakt, zie daarvoor onder II, overwegende 4a sub 2;
- o. op 8 september 1966 doet de genoemde classis haar uitspraak, zoals die is weergegeven onder I, constaterende 5;
- p. op 16 september 1966 is gedateerd het schrijven namens de classis Utrecht-Breukelen van 8 september 1966, waarin de broeders gevraagd wordt:

„Wilt toch de bespreking met de raad der Kerk te Utrecht-Centrum hervatten”;
- q. in april 1967 wordt het verzoekschrift naar deze synode geredigeerd;

2. ten aanzien van de gronden voor dit verzoek:

- a. de broeders stellen:

„Dat de meerdere vergaderingen niets anders hebben te doen dan te toetsen of de kerkeraad van Utrecht-C. en de Classis Utrecht-Breukelen wel staan op de basis der D.K.O. die NU EENMAAL UITGAAT VAN DE ONDERHOUDING VAN KERKELIJKE SAMENKOMSTEN OP DE BASIS VAN DE BELIJDENIS”;
- b. de broeders stellen voorts:

„Dat indien deze basis ontbreekt óók in Utrecht geldt, evenals in Breda. dat wat door de P.S. van de Gereformeerde Kerken van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg is uitgesproken op woensdag 1 maart 1967: „Dat art. 31 K.O. geen enkele bepaling bevat, die de roeping opheft van een minderheid in de kerkeraad om de kerkeraadstaak voort te zetten, onmiddellijk nadat deze minderheid met recht en met reden heeft moeten vaststellen, dat de meerderheid van de kerkeraad de grondslag van de belijdenis heeft losgelaten” (overweging I, P.S. bovengenoemd)”;

overwegende:

- 1 in verband met de historie met betrekking tot dit verzoek:

- a. dat br. A. Albracht in zijn schrijven van 28 oktober 1965 te kennen geeft, dat hem was ontgaan, dat de kerkeraad in zijn vergadering van 27 september 1965 besloten had zijn bezwaarschrift tegen het stencil van ds. W. G. Visser te gaan behandelen in het kader van het Ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords;
 - b. dat br. A. Albracht, toen hem dat besluit onder de aandacht werd gebracht de strekking van de mede door hem ondertekende brieven van omstreeks 1 oktober 1965 en van die van omstreeks 16 oktober 1965 moest terugnemen en ook terugnam, terwijl de andere ondertekenaars zich van dit doen van br. A. Albracht niet uitdrukkelijk losmaakten;
 - c. dat br. A. Albracht evenwel toen óók niet meer voor zijn rekening kon nemen hetgeen d.d. 16 oktober 1965 aan de eerstkomende particuliere synode van Utrecht verzocht was in zake „het in stand houden van de rechte eredienst in de gemeente te Utrecht-Centrum”;
 - d. dat de kerkeraad van Utrecht-Centrum in zijn vergadering van 13 december 1965 besloot het bezwaarschrift van br. A. Albracht inzake het stencil van ds. W. G. Visser ongegrond te verklaren, hetgeen - hoe voorts ook te oordelen is over dit besluit, zie I - overeenkomt met één van de mogelijkheden, die br. A. Albracht zelf d.d. 28 oktober 1965 als taak van de kerkeraad had aangewezen (zie constaterende 1 f);
 - e. dat br. A. Albracht in zijn „publieke oproep” van 3 maart 1966 een onjuiste voorstelling van zaken geeft, aangezien de kerkeraad door de bezwaren van br. A. Albracht tegen het stencil van ds. W. G. Visser ongegrond te verklaren, impliciet vastlegde, dat hem van strijdigheid van het stencil met de Schrift en de confessie toen niets gebleken was (punt 1 van het bezwaarschrift), zodat naar zijn oordeel ds. W. G. Visser ook niet in strijd was gekomen met het Ondertekeningsformulier (punt 3 van het bezwaarschrift) en hij het al evenmin in ds. W. G. Visser laken kon, dat deze van zijn mening blijk had gegeven in de gemeente (punt 4 van het bezwaarschrift);
 - f. dat als gevolg daarvan óók in de „acte van vrijmaking” van 6 maart 1966 een verkeerde voorstelling van zaken wordt gegeven;
 - g. dat de particuliere synode van Utrecht d.d. 8 en 29 juni 1966 in haar tweede uitspraak de broeders wees op hun plicht zich aan de uitspraak van de kerkeraad van Utrecht-Centrum te onderwerpen, behoudens appèl naar artikel 31 K.O., in welke uitspraak besloten ligt, dat zij de „herinstituering” te Utrecht-Centrum niet heeft goedgekeurd;
 - h. dat de broeders echter met negatie van de tweede uitspraak van de particuliere synode bovengenoemd de classis Utrecht-Breukelen van 8 september 1966 voor de eis tot ratificatie van de eerste uitspraak dier synode stelden;
 - i. dat de broeders na de classisuitspraak van 8 september 1966 niet handelden naar artikel 31 K.O., gelijk de genoemde particuliere synode had gesteld;
2. in verband met de gronden voor dit verzoek:
- a. dat br. A. Albracht zelf nadrukkelijk verklaarde op 28 oktober 1965, dat de rechtsbasis in de kerk te Utrecht-Centrum in principe weer aanwezig was, van welke verklaring de medebezwaarde broeders zich niet hebben losgemaakt, terwijl ze niet hebben aangetoond, dat die basis nadien weer verlaten zou zijn;
 - b. dat de broeders zich ten onrechte beroepen op de uitspraak van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg van 1 maart 1967, gesteld in overweging 1 dier uitspraak, omdat de bezwaarde broeders in Breda moesten schrijven aan de classis Noord-Brabant en Limburg van 7 juli 1965, dat de broeders, die de meerderheid van de kerkeraad vormden, „weigeren een verklaring te ondertekenen, dat alle artikelen en stukken der leer, in de Belijdenis en de Catechismus en de Artikelen tegen de Remonstranten begrepen, in alles met Gods Woord overeenstemmen”, zodat ze „met recht en met reden” van loslating van de belijdenis konden spreken, terwijl in de kerkeraad van Utrecht-Centrum zulk een weigering nimmer in geding is geweest;

van oordeel:

1. in verband met de historie met betrekking tot dit verzoek:
 - a. dat de broeders ten onrechte tot „herinstituering” van de kerk te Utrecht-Centrum kwamen, omdat ze niet hebben aangetoond, dat de rechtsbasis door de raad der gereformeerde kerk aldaar verlaten was, zodat zij met hun bezwaren de weg van artikel 31 K.O. hadden moeten (blijven) gaan;
 - b. dat de broeders na de „herinstituering” van de kerk te Utrecht-Centrum ten onrechte de classis Utrecht-Breukelen van 8 september 1966 voor de eis tot ratificatie van de eerste uitspraak van de

particuliere synode van Utrecht d.d. 8 en 29 juni 1966 stelden alvorens hun credentiebrief ter tafel te leggen;

- c. dat de broeders ook daarna onkerkelijk handelden door niet naar aanwijzen van de genoemde particuliere synode zich tegen de uitspraak der classis bovengenoemd te beroepen op de eerstkomende particuliere synode;
2. met betrekking tot de gronden voor dit verzoek:
 - a. dat de broeders wel voor zichzelf bewezen achten, dat de basis van de Schrift, de belijdenis en de kerkenordening door de raad van gereformeerde kerk te Utrecht-Centrum verlaten was, doch dat zij op deze grond ten onrechte tot „herinstituering" kwamen, aangezien zij de gelovigen te Utrecht-Centrum geen enkele onschriftuurlijke uitspraak van de betrokken kerkeraad konden overleggen, waaruit hun overtuiging bewezen kon worden;
 - b. dat de broeders wel voor zichzelf bewezen achten, dat ook de classis Utrecht-Breukelen van De Gereformeerde Kerken in Nederland deze basis heeft verlaten, doch dat zij ten onrechte oproepen met die classis geen gemeenschap meer te onderhouden, aangezien uit geen enkele stuk voor 6 maart 1966 blijkt, dat de vergaderingen in dit kerkelijk ressort genoemde grondslag hebben verlaten en aangezien bij een eventuele uitspraak, die met deze basis strijdig wordt geacht, de weg van artikel 31 K.O. aanwezig is;
 - c. dat de broeders hier ten onrechte verwijzen naar de eerste overweging van de uitspraak van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg van 1 maart 1967 met betrekking tot het bezwaarschrift van de raad der gereformeerde kerk te Goes inzake de herinstituering van de kerk te Breda, omdat de herinstituering aldaar „met recht en met reden" kon geschieden;

spreekt uit:

1. dat zij aan het derde verzoek van de broeders niet mag voldoen, omdat zij niet bewezen hebben, dat de kerkeraad te Utrecht-Centrum de schriftuurlijkconfessionele basis van De Gereformeerde Kerken in Nederland heeft verlaten, terwijl hij de aan de orde gestelde zaken behandeld heeft in het kader van het Ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords;
2. dat de broeders zich opnieuw, met erkenning van hun aandeel in de schuld aan het ontstaan en voortbestaan der moeiten, onder opzicht en tucht van de kerkeraad te Utrecht-Centrum hebben te stellen, welke kerkeraad gehouden is hun bezwaren te behandelen (zie I, spreekt uit 1b), en zo zij onverhoopt zouden menen zich te moeten beklagen, dat de uitspraken van de kerkeraad zich ten onrechte beroepen op Schrift en belijdenis, of indien de kerkeraad in gebreke blijft tot zulke uitspraken te komen, de weg hebben te gaan die in artikel 31 K.O. gewezen wordt (vgl. I, spreekt uit 1e);

IV. Wat aangaat het vierde verzoek:

„Deze kerken op te wekken deze basis weer te aanvaarden door het accepteren van de credentiebrief van de broeders A. Albracht c.s. en door het niet-aanvaarden van de credentiebrief van de broeders ds. W. G. Visser c.s., aangezien deze credentiebrief een leugen is",

constaterende:

1. dat dit verzoek het uitvloeisel is van het onder III behandelde verzoek;
2. dat geen nieuwe gronden voor dit verzoek door de broeders worden bijgebracht;

overwegende:

dat het onder III gestelde verzoek blijkens de constatering, overwegingen en oordelen, daarbij gegeven, moest worden afgewezen;

van oordeel:

dat daaruit evenzeer voortvloeit, dat dit verzoek dient afgewezen te worden, nu er ook geen nieuwe gronden voor zijn bijgebracht;

spreekt uit:

dat zij aan het vierde verzoek van de broeders niet kan voldoen;

V. Wat aangaat het vijfde verzoek:

„Het niet toelaten van de afgevaardigden afkomstig uit het classicaal ressort Utrecht-Breukelen ter Generale Synode”,

constaterende:

1. dat ook dit verzoek het gevolg is van het onder III gestelde verzoek;
2. dat ook voor dit verzoek geen nieuwe gronden worden bijgebracht;

overwegende:

1. dat een dergelijk verzoek, wil het zinvol behandeld kunnen worden, praealabel dient te worden gesteld;
2. dat de broeders blijkens hetgeen onder III is geconstateerd, overwogen en geoordeeld, niet hebben aangetoond, dat de classis Utrecht-Breukelen van De Gereformeerde Kerken in Nederland de aangenomen grondslag hebben verlaten;
3. dat de broeders daartoe ook nu geen nieuwe gronden bijbrengen;

van oordeel:

1. dat de zin van het verzoek reeds goeddeels is verloren gegaan, nu het niet praealabel is gesteld;
2. dat uit het afwijzen van het onder III gestelde verzoek voortvloeit, dat ook dit verzoek wordt afgewezen;

spreekt uit:

dat zij aan het vijfde verzoek van de broeders niet kan voldoen;

en besluit:

van deze constatering, overwegingen, oordelen en uitspraken kennis te geven aan:

1. de broeders A. Albracht c.s. te Utrecht-Centrum,
2. de raad van de gereformeerde kerk te Utrecht-Centrum,
3. de eerstkomende classis Utrecht-Breukelen van De Gereformeerde Kerken in Nederland en
4. de eerstkomende particuliere synode Utrecht van De Gereformeerde Kerken in Nederland.

Artikel 272.

Concept-Instructie quaestor generale synode

Namens het moderamen leest ds. Joh. Francke een concept voor van een Instructie voor de Quaestor van een generale synode.

De praeses deelt vooraf mede, dat de opdracht tot het opstellen van zulk een Instructie reeds door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 gegeven was, maar dat daaraan door allerlei omstandigheden geen gevolg is gegeven.

Nadat het concept in bespreking gegeven is en de rapporteur enkele wijzigingen heeft aangebracht, wordt de voorgestelde Instructie aanvaard met algemene stemmen.

De tekst daarvan is opgenomen in artikel 273.

Artikel 273.

INSTRUCTIE VOOR DE QUAESTOR VAN EEN GENERALE SYNODE.

ARTIKEL 1.

Elke generale synode zal op voordracht van het moderamen zo spoedig mogelijk na haar constituering een quaestor benoemen. In de regel zal het een lid in volle rechten zijn van de kerk, die de generale synode heeft samengeroepen.

ARTIKEL 2.

Aan de quaestor zal opgedragen worden het zorgvuldig beheer van de onder zijn berusting gekomen gelden. Hij zal betreffende de ontvangsten en uitgaven een nauwkeurige administratie voeren.

ARTIKEL 3.

De quaestor zal slechts uitgaven doen na goedkeuring van het moderamen der generale synode of van een door het moderamen aangewezen persoon. Hij zal Bemachtigd zijn bepaalde werkzaamheden, zoals het uitbetalen van reiskosten, kleine bureau-uitgaven e.d., na goedkeuring van het moderamen of van de door het moderamen aangewezen persoon, te delegeren.

Na sluiting van de generale synode zal hij voor uitgaven gemachtigd dienen te zijn door de deputaten voor voorbereiding van de volgende generale synode of door de uit de kring dier deputaten aangewezen persoon.

ARTIKEL 4.

De quaestor zal bevoegd zijn, in overleg met het moderamen van de generale synode of met deputaten voor voorbereiding van de volgende generale synode, van de quaestores der particuliersynodale ressorten of bij ontstentenis van deze van de quaestores van classicale ressorten gelden te vragen.

ARTIKEL 5.

De quaestor zal alle gegevens, die hem in zijn functie verstrekt en bekend worden, als vertrouwelijk beschouwen.

ARTIKEL 6.

De deputaten voor voorbereiding van de volgende generale synode hebben het recht de boeken en bescheiden van de quaestor jaarlijks, of zo dikwijls zij dat gewenst achten, te controleren.

ARTIKEL 7.

De quaestor zal aan de eerstvolgende generale synode van de door hem verrichte werkzaamheden rapport uitbrengen, onder overlegging van een staat van ontvangsten en uitgaven met alle daarop betrekking hebbende bescheiden. Die generale synode zal na controle en accoordbevinding hem décharge verlenen.

ARTIKEL 8.

Elke generale synode zal het recht hebben deze instructie aan te vullen of te wijzigen, bij verschil van mening de uitleg vast te stellen en ook te beslissen in die gevallen, waarin deze instructie niet voorziet.

Artikel 274.

Rapport over beheer van quaestor Rotterdam-Delfshave

Décharge br. J. J. L. Sneep

Nadat de synode enige tijd in comité heeft vergaderd, wordt in publiek meegedeeld dat door br. K. Mulder de boeken van de quaestor van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 zijn nagezien en in goede orde bevonden. Deze quaestor, br. J. J. L. Sneep van Rotterdam-Delfshaven, wordt gedechargeerd met hartelijke dank voor de vele en belangrijke werkzaamheden welke door hem zijn verricht.

Artikel 275.

De synode gaat in comité.

Artikel 276.

Nadat het comité is opgeheven deelt de praeses mee dat de synode zal worden voortgezet op dinsdag 7 november 1967. Vervolgens gaat de assessor voor in dankzegging en sluit de praeses de zitting.

ZESTIENDE SYNODE-WEEK 7 TOT 9 NOVEMBER 1967.

Artikel 277.

De opening van de zitting van de generale synode op DINSDAG 7 NOVEMBER 1967 heeft plaats in openbare vergadering. Aanstonds na de opening gaat de synode in comitégeneraal.

Artikel 278.

's Avonds wordt het comité opgeheven. De praeses stelt dan aan de orde een concept „aanvullend besluit inzake correspondentie met The Presbyterian Church in Korea". In de plaats van de rapporteur van commissie III in deze zaak, oud. W. Vos, die niet aanwezig is, leest ds. O. J. Douma rapport en voorstel. Het concept komt in discussie. Besloten wordt de bespreking op de volgende dag nog voort te zetten.

Artikel 279.

De praeses richt zich tot br. J. Zwart, die deze avond in het kerkgebouw aanwezig is. Hij vraagt br. Zwart of het hem als adjunctsecretaris van het deputaatschap „Enige Gezangen" mogelijk is, mondeling enig rapport uit te brengen waar ondanks herhaald verzoek geen schriftelijk rapport is ingekomen.

Br. Zwart deelt mee dat deputaten zich hebben bezig gehouden met een nieuwe berijming van gezang 10 en dat ze voorts ook aandacht hebben gegeven aan de gezangen 12, 13, 14, 21 en 26. Zij hebben ds. J. J. de Vries van Nijkerk gevraagd als adviseur aan de arbeid deel te nemen.

De praeses zegt br. Zwart dank voor zijn mededelingen, maar wijst er op dat te betreuren is dat door deputaten generlei schriftelijk rapport is uitgebracht.

De synode spreekt uit dat de opdracht van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 dient te worden gecontinueerd.

Artikel 280.

De synode werkt nog enige tijd voort in besloten vergadering. Daarna wordt Comité de zitting in het openbaar gesloten.

Artikel 281.

Doop van wettig geadopteerde kinderen

De praeses heropent de vergadering op WOENSDAG 8 NOVEMBER 1967. Hij heet de hoogleraren J. van Bruggen, L. Doekes en J. Kamphuis, die zich bereid verklaarden de synode op haar verzoek te adviseren inzake de doop van wettig geadopteerde kinderen, van harte welkom. Hij deelt mee dat prof. H. J. Schilder heeft laten weten dat het hem tot zijn spijt niet mogelijk is deze dag ter synode aanwezig te zijn. Prof. J. van Bruggen, die nog niet eerder als praeadviseur ter vergadering is geweest, betuigt door op verzoek van de praeses op te staan, instemming met de belijdenis der kerken.

De bespreking van de ter tafel zijnde concepten inzake de doop van wettig geadopteerde kinderen wordt voortgezet. Allereerst ontvangen de professoren gelegenheid hun praeadviezen uit te brengen. De hoogleraren verklaren slechts een voorlopig advies te kunnen uitbrengen. Het was hun niet mogelijk van te voren onderling overleg te plegen: de adviezen wijzen dan ook niet alle in dezelfde richting.

Namens het moderamen dient de assessor een voorstel in om thans geen beslissing te nemen maar opnieuw deputaten te benoemen, gelet onder meer op het feit dat de synode niet voldoende eenstemmig is. Van de mogelijkheid om in tweede ronde te spreken, waarbij ook ingegaan kan worden op het moderamenvoorstel, maken vijftien broeders gebruik. Zij moeten zich houden aan een tijdslimiet van vijf minuten. Vervolgens voeren ds. D. van Houdt en drs. E. Teunis het woord om resp. het minderheids- en het meerderheidsvoorstel der commissie te verdedigen.

Ds. H. J. Nijenhuis dient op het voorstel van het moderamen een amendement in, dat door ds. O. T. Douma wordt gesteund. Het luidt: „De synode spreekt uit, dat zij verwacht, gezien de uitspraak van de generale synode van Dordrecht 1618/'19 (Acta van 3 december 1618), dat door de kerken, zolang in deze zaak geen uitspraak door een generale synode is gedaan, niet wordt overgegaan tot het dopen van wettig geadopteerde kinderen".

In de middagvergadering komt de synode tot een decisie. De hoogleraren Doekes en Kamphuis zijn dan niet meer aanwezig. Het amendement-Nijenhuis wordt verworpen met 24 tegen 10 stemmen en één onthouding. De synode aanvaardt het voorstel van het moderamen met 24 tegen 11 stemmen. Prof. van Bruggen adviseerde vóór het amendement van ds. Nijenhuis en tegen het moderamenvoorstel. Ds. Nijenhuis verzoekt aantekening van zijn tegenstemmen in de Acta. De synode besluit het meerderheids- en het minderheidsrapport, met de conceptvoorstellen in de Bijlagen bij de Acta op te nemen. Het besluit om opnieuw deputaten te benoemen is opgenomen in artikel 282.

Artikel 282.

Besluit t.a.v. rapport deputaten-doop geadopteerde kinderen

De generale synode,

constaterende:

1. dat het rapport van de deputaten van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 over de doop van wettig geadopteerde kinderen niet „tenminste één jaar" vóór de generale synode van Amersfoort-West 1967 de kerken heeft bereikt, zodat de tijd van voorbereiding onvoldoende is geweest;
2. dat in de bespreking op deze generale synode van het meerderheids- en het minderheidsrapport der commissie betreffende bovengenoemde zaak geen eenstemmigheid is gebleken;

overwegende:

1. „dat voor een uniforme doopspraktijk tenminste een groeiende overeenstemming in deze materie nodig is" (generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, Acta artikel 538);
2. dat uit de bovengenoemde bespreking ook is gebleken dat verschillende aspecten van deze zaak nadere bestudering vereisen;

besluit:

1. de door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 benoemde deputaten onder hartelijke dank voor de door hen verrichte arbeid te déchargeren;
2. opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht ten minste één jaar voor de volgende generale synode met een breder rapport over de aan de orde gestelde kwestie de kerken te dienen, welk rapport aan de eerstkomende generale synode moet worden toegezonden;
3. dit deputaatschap de op deze en voorgaande synoden uitgebrachte rapporten ter hand te stellen;
4. het geheel van deze uitspraak ter kennis te brengen van de eerstkomende particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, aan de raad van de gereformeerde kerk te Enschede-Oost, en aan de te benoemen deputaten.

Artikel 283.

De synode gaat in comitégeneraal.

Artikel 284.

Correspondentie met Korea

In de avondvergadering wordt de bespreking van het concept „aanvullend besluit inzake correspondentie met The Presbyterian Church in Korea" voortgezet. De praeses heet ds. Chah, die deze zitting bijwoont, hartelijk welkom.

Ds. J. H. van der Hoeven dient met ds. D. van Houdt het volgende amendement in:

De generale synode. enz.,

spreekt uit:

de contactoefening met The Presbyterian Church in Korea voort te zetten om zo mogelijk tot een blijvende correspondentie te geraken naar de aangenomen regels voor correspondentie met buitenlandse kerken. zoals deze door de generale synode van Amersfoort-West 1967 opnieuw zijn aanvaard:

besluit:

- A. de contactoefening enz., zie spreekt uit.
- B.1. deputaten te benoemen tot contactoefening met The Presbyterian Church in Korea om zo mogelijk tot een blijvende correspondentie te geraken naar de aangenomen regels voor correspondentie met buitenlandse kerken;
2. deze deputaten op te dragen:
aan The Presbyterian Church in Korea te verzoeken naar welke regels The Presbyterian Church in Korea zich indendt de correspondentie met De Gereformeerde Kerken in Nederland te onderhouden;

aan de eerstvolgende generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland rapport uit te brengen van hun arbeid, zoals hun is opgedragen door de generale synode van Amersfoort-West 1967;

C. gelijk;

2. deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken van The Free Reformed Churches of Australia: en aan deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken van alle andere kerken, waarmee de gereformeerde kerken correspondentie onderhouden."

De synode verwerpt dit amendement met 25 tegen 8 stemmen en één onthouding. Zij aanvaardt het commissievoorstel vervolgens met algemene stemmen. Het besluit wordt vermeld in artikel 285.

Artikel 285.

Besluit correspondentie met Korea

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een schrijven van The General Council, the General Assembly of the Presbyterian Church in Korea, d.d. 2 oktober 1967, luidende:

Drs. D. Deddens
Generale Synode van
De Gereformeerde Kerken in Nederland
te Amersfoort-West 1967

The General Council
the General Assembly of the
Presbyterian Church in Korea
P O. Box 190, Pusan, Korea October 2, 1967.

Dear brethern in the Lord:

It was our pleasure to receive your kind letter and that of ds. K. Drost and ds. O. J. Douma. We carefully read them and appreciated very much for your thoughtfulness and kind explanations.

Our 17th General Assembly assembled at Masan from 21st through 26th of September from which we experienced the Lord's abundant blessing. It was my privilege to be elected as the Moderator of the General Assembly and according to our practice I became the chairman of the General Council of the General Assembly as ex officio. I am writing this letter to you as the said capacity.

The General Assembly carefully reviewed the recommendations of the past General Council and made the following decision. The General Assembly canceled for sending the delegates to the Reformed Ecumenical Synod of 1968 which will meet at Amsterdam and the cancelation includes the observers too.

We certainly like to have a closer fellowship with you. We are so grateful for your kind help and train our young men such as Rev. Y. B. Chah, Rev. S. G. Huh and Mr. S. D. Yang. We also appreciate the fact that some of your church members are helping our theological and other institutions.

It is my hope that this letter reaches you before the session of your General Synod is over. May the Lord bless your Synod and all your churches richly.

Yours in His Service,
w.g. Rev. S. S. Song (Chairman)

van oordeel:

dat hiermede weggenomen is de in artikel 241 van de Acta van deze generale synode genoemde verhindering tot het aangaan van kerkelijke correspondentie;

spreekt uit:

dat zij gaarne bereid is kerkelijke correspondentie aan te gaan met The Presbyterian Church in Korea, naar de aangenomen regels voor correspondentie met de buitenlandse kerken;

besluit:

- A. aan the General Assembly of the Presbyterian Church in Korea een brief te zenden van de volgende inhoud:

Geliefde broeders in de Here,

Met grote blijdschap namen wij kennis van uw brief d.d. 2 oktober 1967. Na voorlezing in plenaire zitting hebben wij de Here gedankt voor de goede beslissing die uw General Assembly genomen heeft, waarbij zij ongedaan maakte het besluit om afgevaardigden te zenden naar de Gereformeerde Oecumenische Synode 1968, samen te komen in Amsterdam, en tevens besloot ook geen waarnemers daarheen te zenden.

Nu hiermede onze bezwaren tegen het aangaan van correspondentie met The Presbyterian Church in Korea weggenomen zijn, kon onze synode tot de volgende uitspraak komen:

De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, in vergadering bijeen te Amersfoort-West, spreekt uit, dat zij gaarne bereid is kerkelijke correspondentie aan te gaan met The Presbyterian Church in Korea. naar de aangenomen regels voor correspondentie met de buitenlandse kerken.

Deze regels moge u in een bijlage aantreffen.

Vriendelijk verzoeken wij u deze regels te overwegen en ons te doen weten of u met deze wijze van correspondentie kunt instemmen.

De door ons nog te benoemen deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken ontvangen opdracht zich verder met u in verbinding te stellen ter effectuering van ons genomen besluit.

Moge de Here in rijke mate Zijn zegen geven over uw arbeid tot opbouw van Zijn Kerk in Korea en tot verheerlijking van Zijn Naam.

Uw broeders in Christus:

- B. aan de te benoemen deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken op te dragen:
1. aan The Presbyterian Church in Korea
 - a. toe te zenden een exemplaar in de Engelse vertaling van de belijdenisgeschriften en kerkenorde van De Gereformeerde Kerken in Nederland, benevens een exemplaar van de Acta dezer synode;
 - b. te berichten met welke zusterkerken in het buitenland De Gereformeerde Kerken in Nederland correspondentie voeren en naar welke regels dit geschiedt;
 - c. te verzoeken hen op de hoogte te houden omtrent de door haar voorgenomen wijziging van de Westminster Kerkorde;
 2. al datgene te doen, dat verder tot effectuering van dit besluit dienstig kan zijn;
- C. van dit besluit met bijlage mededeling te doen aan:
1. de eerstkomende particuliere synode van Groningen,
 2. de te benoemen deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken,
 3. deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken van The Free Reformed Churches of Australia.

BIJLAGE bij het aanvullend besluit inzake correspondentie met The Presbyterian Church in Korea.

Regels voor correspondentie met de buitenlandse kerken.

Dordrecht 1893, artikel 165

Predikers uit Gereformeerde Kerken buiten Nederland hebben bewijs over te leggen aangaande hun beroeping tot den Dienst, belijdenis en wandel. Zij hebben voorts zich te onderwerpen aan een colloquium aangaande leer en wetenschap, dat eenzelfde graad van ontwikkeling eischt als het praeparatoir- en het peremptoirexamen der door de Gereformeerde Kerken in Nederland toegelatenen. Indien zij echter reeds voorheen door deze Kerken waren toegelaten, zal men eenvoudig een onderzoek instellen, of zij, wat de leer aangaat, dezelfde zijn gebleven.

Groningen 1927, artikel 161

De generale synode,

overwegende dat van predikanten en kandidaten tot den heiligen dienst uit buitenlandsche kerken, met welke de gereformeerde kerken in Nederland in correspondentie staan, geen mindere waarborgen dienen gevraagd te worden dan van onze eigen predikanten en kandidaten,

besluit te bepalen:

- 1) predikanten en kandidaten tot den heiligen dienst uit buitenlandsche kerken, die met de onze in correspondentie staan, mogen niet in eene der gereformeerde kerken in Nederland voorgaan, zonder daartoe uitdrukkelijk toestemming gevraagd en verkregen te hebben, - en wel op deze wijze:
 - a) kerkeraden die predikanten wenschen te laten optreden, die slechts enkele weken in ons land vertoeven, hebben hierover vooraf het advies in te winnen van deputaten voor correspondentie met buitenlandsche kerken;
 - b) zij, die voor langeren tijd hier verblijven, hebben zich te wenden tot de classis. waaronder zij tijdelijk ressorteeren, die na ingesteld onderzoek hierover beslist;
- 2) het colloquium aangaande leer en wetenschap, waarvan gesproken wordt in artikel 165 der Acta van de synode van Dordrecht 1893, zal worden gehouden door de classis, bijgestaan door de deputaten naar art. XLIX K.O. der particuliere synode, en zal inzonderheid gaan over de kennis der gereformeerde leer en kerkregering; en
- 3) kerken kunnen aan hunne leden, die naar buitenlandsche kerken vertrekken. ten allen tijde attestatiën afgeven, welke behooren ingediend te worden bij die kerken, die in belijdenis en kerkregering aan de gereformeerde kerken in Nederland het naast verwant zijn. Het aanvaarden van attestatiën door buitenlandsche kerken afgegeven staat ter beoordeling van de kerkeraden, die naar bevind van zaken zullen handelen.

Amsterdam 1936, art. 122 1.

De correspondentie met buitenlandsche kerken zal geschieden naar de volgende regelen:

- 1) correspondentie met kerken in het buitenland zal niet worden aangegaan dan nadat door een nauwgezet en ernstig onderzoek is gebleken, dat deze kerken de gereformeerde belijdenis en kerkregering niet slechts officieel hebben aanvaard, maar ook metterdaad handhaven;
- 2) waar zoodanige correspondentie eenmaal is aangegaan, dient regelmatig te worden onderzocht of de buitenlandsche kerken aan de gereformeerde belijdenis en kerkregering trouw blijven, welk onderzoek inzonderheid aan deputaten voor de correspondentie met buitenlandsche kerken wordt opgedragen;
- 3) indien bij buitenlandsche kerken, met welke correspondentie wordt onderhouden, afwijkingen van de gereformeerde belijdenis en kerkregering mocht blijken. zal niet onmiddellijk de correspondentie worden afgebroken, maar zal met getrouwheid en voorzichtigheid tegen die afwijkingen worden gewaarschuwd en zullen die kerken in de bestrijding van de dwaling krachtig worden bijgestaan;
- 4) met het oog op het gevaar van mogelijke dwaling bij buitenlandsche kerken dienen de bepalingen der generale synode van Groningen 1927 (art. 161 der Acta) inzake het voorgaan van predikanten en kandidaten uit buitenlandsche kerken nauwgezet te worden nageleefd, waarbij de classes, die volgens art. 161 sub 1 b dier Acta een verzoek tot toestemming ontvangen, het advies zullen vragen van deputaten voor correspondentie met buitenlandsche kerken en
- 5) de waarschuwing tegen eventuele afwijkingen van de gereformeerde belijdenis en kerkregering bij buitenlandsche kerken zal zóó lang worden voortgezet tot een kerk of kerkengroep zich duidelijk als niet-gereformeerd openbaart; wanneer dan alle pogingen om deze tot reformatie te brengen vergeefs zijn gebleken zal de correspondentie worden verbroken.

Berkel en Rodenrijs 1952, art. 56 overweging 3

Het is onmogelijk correspondentie aan te gaan met een kerkengroep, die van haar kant tegelijkertijd gemeenschap zoekt met verschillende kerkengroepen, tusschen welke onderling geen correspondentie en gemeenschap mogelijk blijkt.

Artikel 286.

De synode stelt de artikelen 220 - 258 van haar Acta vast, en - in comité - een gedeelte der Handelingen.

Artikel 287.

De tweede scriba doet mededeling van nog enkele ingekomen stukken.

- a. een exemplaar van „De Wachter" van 28 oktober 1967; het wordt ad Acta gelegd.
- b. een dankbetuiging, d.d. 8 november 1967, van de redactie van het Gereformeerd Gezinsblad voor de gastvrijheid en de medewerking die van de synode werd ontvangen; deze brief wordt voor kennisgeving aangenomen.

Artikel 288.

De synode gaat in besloten zitting.

Na opheffing van het comité deelt de praeses mede dat, met inbegrip van hen die reeds benoemd werden, de volgende deputaten zijn benoemd:

1. *Voor radiouitzending van kerkdiensten:*
ds. D. Vreugdenhil, Zwolle (S.); C. D. Goudappel, Delft; ds. H. D. van Herksen, Heemse; T. J. Kerpel, Amersfoort; ds. P. Lok, Zuidhorn; ir. R. F. van Mill, Gorinchem; secundi: ds. G. Hagens, Bussum; C. C. de Vries, Driebergen.
2. *Voor Radio Nederland Wereldomroep:*
Ds. D. Vreugdenhil, Zwolle; secundus: ds. H. D. van Herksen, Heemse.
3. *Voor Geestelijke verzorging van militairen:*
Ds. J. M. Kroes, Arnhem (S.); J. Flink, 's-Gravenhage; M. Fokkema, Vught; ds. J. v. d. Haar, Leiden; ds. H. D. van Herksen, Heemse; H. Huizenaga, Assen; K. Pesman, Utrecht; ds. H. Smit, Den Helder.
4. *Voor regeling positie legerpredikanten:*
Ds. J. v. d. Wielen, Zoutespui (S.); I. Boersma, Groningen; ds. O. J. Douma, Assen; secundus: ds. H. J. Nijenhuis, Spakenburg.
5. *Voor revisie van de catechismustekst in hedendaags Nederlands:*
Ds. Joh. Francke, Hoogeveen (S.); ds. H. J. de Vries, Mariënborg; ds. W. Vreugdenhil, 's-Hertogenbosch.
6. *Voor de bundel „Enige Gezangen“:*
Ds. G. Hagens, Bussum (S.); prof. dr. A. W. Begemann, Amsterdam; ds. M. J. C. Blok, Utrecht; ds. G. A. Hoekstra, Utrecht; ds. J. H. v. d. Hoeven, Drachten; M. Lok, Zwolle; ds. J. J. de Vries, Nijkerk; J. Zwart, Amersfoort; sec. L. J. Bergwerff, Assen; C. van der Linden, Barendrecht.
7. *Voor de psalmberijming:*
Ds. J. J. Verleur, Lisse (S.); ds. K. Deddens, Curaçao; dr. J. Douma, Rijnsburg; ds. G. A. Hoekstra, Utrecht; ds. R. Houwen, Hattem; ds. R. Koolstra, Driebergen; ds. A. I. Krijtenburg, Dordrecht; E. B. van Loenen, Rotterdam; M. Lok, Zwolle; prof. H. J. Schilder, Kampen; drs. E. Teunis, Monster; D. Jansz. Zwart, Rotterdam; secundi: ds. K. Drost. Gouda; A. de Graaf, Voorschoten; ds. H. D. van Herksen, Heemse; ds. A. Jagersma, Groningen; drs. H. de Jong, Wageningen; T. v. d. Leest, Rotterdam.
8. *Voor overzetting van liturgische formulieren in hedendaags Nederlands, alsmede voor een korter Avondmaalsformulier:*
prof. dr. L. Doekes (S.); ds. M. Brandes, Hengelo; ds. L. Douw, Enschede; prof. J. Kamphuis, Kampen; K. O. Meijer, Spakenburg; dr. C. Trimp, Groningen; ds. D. Vreugdenhil, Zwolle; dr. J. Wesseling, Groningen; H. Westerink, Groningen; ds. W. G. de Vries, Helpman; secundi: ds. Hoogeveen; ds. H. Mostert, Harderwijk.
9. *Voor het uitschrijven van eventuele bededagen naar artikel 66 K.O.:*
de classis 's-Gravenhage.
10. *Voor advies inzake doop wettig geadopteerde kinderen:*
Houdt, Uithuizermeeden; prof. J. Kamphuis, Kampen; drs. J. P. Lettinga, Kampen; prof. H. J. Schilder, Kampen; drs. E. Teunis, Monster.
11. *Curatoren der Theologische Hogeschool:*
ds. D. van Dijk, Groningen; ds. J. Hettinga, Harlingen; ds. J. ten Hove, Mussel; ds. I. de Wolff, Enschede; ds. W. Scheele, Arnhem; ds. H. Veltman, Zeist; ds. F. de Vries, 's-Gravenhage; ds. W. Vreugdenhil, 's-Hertogenbosch; secundi: ds. J. Groen, Groningen; ds. T. H. Meedendorp, Ureterp; ds.

Joh. Francke, Hoogeveen; ds. D. Vreugdenhil, Zwolle; ds. J. C. Janse, Zutphen; ds. G. Hagens, Bussum; ds. W. de Graaff, Hardinxveld-Giessendam; ds. J. R. Wiskerke, Middelburg.

12. *Voor de behartiging van de financiële en materiële belangen van de Theologische Hogeschool:*
J. Hendriks, Rotterdam (S.); A. Haitzma, Velp; H. Oosterhuis, Noordwolde; J. D. Oosterom, Groningen; T. Sikma, Nunspeet; secundi: H. v. d. Kamp, Zwolle; J. v. d. Molen ing., Meppel; S. J. Mullender, Laren.
13. *Voor correspondentie met de Hoge Overheid:*
mr. P. A. C. Schilder, Assen (S.); ds. N. Bruin, Helpman; drs. D. Deddens, Leeuwarden; J. van de Dijk, Groningen; ds. F. de Vries, 's-Gravenhage.
14. *Voor contact met de Soembanese kerken:*
ds. M. K. Drost, Dalfsen (S.); J. D. Oosterom, Groningen; ds. G. Zomer, Groningen; secundi: ds. G. Hagens, Bussum; ds. S. S. Cnossen, Groningen.
15. *Voor correspondentie met de buitenlandse kerken:*
Ds. J. Rijnveld, Capelle a.d. IJssel (S.); ds. S. S. Cnossen, Groningen; ds. O. J. Douma, Assen; ds. P. van Gorp, Oldehove; ds. D. Los, Grootegast; S. van Renssen, Utrecht; W. Vos, Bussum; secundi: ds. J. van Benthem, Utrum; J. W. Meijer, Eemdijk; G. Visser, Santpoort.
16. *Voor de bewaring en verzorging van het archief van de generale synoden:*
de kerk te Groningen-Zuid.
17. *Voor het toezicht op het archief:*
de kerk te Bedum.
18. *Voor voorbereiding van de volgende generale synode:*
drs. D. Deddens, Leeuwarden (S.); ds. Joh. Francke, Hoogeveen; ds. J. F. Heij, Amersfoort; ds. D. Vreugdenhil, Zwolle; drs. E. Teunis, Monster.

Artikel 289.

Mededeling inzake voordracht particuliere synode van Noord-Holland tot benoeming van een deputaat-curator

Vervolgens doet de praeses in openbare zitting mededeling van een in besloten vergadering genomen besluit ten aanzien van de voordracht van de particuliere synode van Noord-Holland 1967 tot benoeming van een deputaat-curator van de Theologische Hogeschool te Kampen.

Dit besluit is opgenomen in artikel 290.

Artikel 290.

Besluit inzake voordracht benoeming deputaatcurator

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een brief van de particuliere synode van Noord-Holland, gehouden op 11 maart 1967, met de mededeling dat zij aan de generale synode ter benoeming tot deputaat curator van de Theologische Hogeschool voordraagt: ds. J. Meester, sec. ds. C. P. Plooy;

constaterende:

dat het officiële persverslag en de Acta van de buitengewone particuliere synode van Noord-Holland, gehouden op 20 en 25 mei, 3 en 10 juni 1967, vermelden dat ds. J. Meester en ds. C. P. Plooy, samen met een derde lid van deze vergadering, het voorstel hebben ingediend tot het besluit en de brief „ter adstruering” van dit besluit, welke na aanvaarding door genoemde particuliere synode aan de generale synode werden toegezonden en door deze werden behandeld op 25 augustus 1967;

overwegende:

1. dat het Reglement voor de Theologische Hogeschool (artikel 5) als eerste taak van deputaten-curatoren noemt: „De curatoren oefenen toezicht op de belijdenis van de hoogleraren en lectoren, opdat alles uit hun onderwijs geweerd blijve, wat afbreuk zou doen aan de belijdenis der kerken", welke taak in de Instructie voor de deputaten-curatoren (artikel 4) aldus wordt omschreven: „De curatoren houden toezicht op de hoogleraren en lectoren, opdat alles uit hun onderwijs geweerd blijve, wat zou afwijken van de Heilige Schrift of inbreuk maken op de belijdenis der kerken";
2. dat zij op 25 augustus 1967 met betrekking tot het besluit en de brief van de buitengewone particuliere synode van Noord-Holland o.m. heeft moeten vaststellen:
 - a. dat deze particuliere synode in bescherming genomen heeft het gedeelte van de Open Brief, dat „de inhoud van de Drie Formulieren van Enigheid als belijdenis der waarheid disqualificeert en haar kracht als accoord van kerkelijke gemeenschap breekt" (besluit generale synode d.d. 25 augustus 1967, onderdeel B I ad 2);
 - b. dat deze particuliere synode niet slechts eveneens in bescherming heeft genomen het niet naspreken van de artikelen 27-29 N.G.B. in het gedeelte van de Open Brief dat over de vrijmaking en het „vrijmakingsgeloof" handelt, maar bovendien ook zelf met betrekking tot deze artikelen van de belijdenis een onjuiste uitspraak heeft gedaan, waarvan de generale synode heeft moeten verklaren: „De generale synode acht het een bedenkelijke zaak dat de particuliere synode het belijden omtrent de kerk in een uitzonderingspositie plaatst. Zij doet daarmee af aan de kracht van dit belijden en ondermijnt in een tijd waarin zovelen met betrekking tot dit stuk van de leer der zaligheid hun eigen inzicht volgen, de blijde zekerheid waarmee de gemeente des Heren mag geloven wat de Here in Zijn Woord over haar heeft geopenbaard" (besluit generale synode d.d. 25 augustus 1967, onderdeel B II ad 1);

van oordeel:

dat het toezicht op de belijdenis van de hoogleraren en lectoren, verbonden aan de Theologische Hogeschool, niet kan worden opgedragen aan broeders, die mede verantwoordelijk zijn voor hetgeen in de tweede overweging wordt aangewezen;

besluit:

1. niet over te gaan tot de benoeming van ds. J. Meester en ds. C. P. Plooy tot resp. primus en secundus deputaat-curator van de Theologische Hogeschool;
2. evenmin andere broeders uit het particulier ressort Noord-Holland als zodanig te benoemen, waar geen verdere namen haar zijn voorgedragen;
3. hiervan kennis te geven aan de eerstvolgende particuliere synode van Noord-Holland, aan ds. J. Meester en ds. C. P. Plooy en aan deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool.

Artikel 291.

Secundus quaestor

De praeses deelt voorts mee dat in besloten vergadering als secundus quaestor is benoemd br. P. Storm, Amstelstraat 12, Amersfoort.

Als Bijlagen zullen de volgende rapporten aan de Acta worden toegevoegd;

1. Deputatenrapporten:
 - a. Rapport en Advies inzake de positie van de legerpredikanten;
 - b. Geestelijke verzorging militairen;
 - c. Radiouitzending van kerkdiensten;
 - d. Doop geadopteerde kinderen;
 - e. Overzetting van liturgische formulieren in hedendaags Nederlands;
 - f. Curatoren van de Theologische Hogeschool;
 - g. Correspondentie met de Hoge Overheid (in de Handelingen);
 - h. Samenspreking met deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken;
 - i. Contact met de Soembanese kerken;
 - j. Psalmberijming (eerste gedeelte).

2. Rapporten van synodecommissies:
 - a. Correspondentie met de buitenlandse kerken;
 - b. Regels voor correspondentie met de buitenlandse kerken plus bijlage;
 - c. Samenspreking met de Christelijke Gereformeerde Kerken;
 - d. Inzake het „eeuwige leven“;
 - e. Inzake de „Openlijke Verklaring“ voor de aanvang van de generale synoden;
 - f. Inzake controle van de financiële bescheiden van de quaestor van de vorige generale synode (in de Handelingen);
 - g. Inzake doop van geadopteerde kinderen, met het minderheidsrapport.
 - h. Roepende kerk volgende generale synode

Tenslotte maakt de praeses bekend dat de synode de kerk te Hoogeveen als roepende kerk voor de volgende generale synode heeft aangewezen, en de kerk te Hattem als secunda roepende kerk. De volgende generale synode zal D.V. samenkomen op dinsdag 7 april 1970.

Artikel 292.

Machtiging moderamen

De synode machtigt de leden van haar moderamen tot afhandeling, voorzover nodig, van al die zaken, waarvoor zij geen afzonderlijk deputaatschap heeft ingesteld.

Ook machtigt de synode de leden van het moderamen tot vaststelling van de nog resterende artikelen van haar Acta en van de Handelingen.

Artikel 293.

De praeses leest artikel 43 K.O. en spreekt uit dat zijns inziens deze censuur niet behoeft te worden toegepast. De vergadering stemt hiermee volledig in.

Voorts stelt de praeses de algemene rondvraag aan de orde. Geen der broeders maakt van deze rondvraag gebruik. Hierna wordt de zitting van deze dag gesloten.

Artikel 294.

Op DONDERDAG 9 NOVEMBER 1967, des avonds om half acht, heropent de praeses de vergadering. Hij houdt appèlnominaal.

De professoren Doekes en Kamphuis zijn aanwezig, als ook de adviseur ds. J. J. Arnold, de ouderlingen en diakenen van de raad van de gereformeerde kerk te Amersfoort-West, een aantal genodigden en vele belangstellende broeders en zusters.

De praeses deelt mee dat prof. H. J. Schilder tengevolge van een lichte ongesteldheid niet tegenwoordig is. Prof. J. van Bruggen heeft laten weten dat hij niet aanwezig kan zijn door een reeds eerder gemaakte afspraak.

Namens het moderamen doet de praeses voorts de volgende mededeling: er is vandaag nog een enkel stuk binnengekomen, een reactie op wat in een comitézitting besloten werd; de synode kan uiteraard niet meer tot behandeling hiervan overgaan, hetwelk aan adressanten zal worden meegedeeld. Niemand maakt hiertegen bezwaar.

Artikel 295.

Sluitingswoord praeses

De praeses draagt de leiding der vergadering over aan de eerste assessor, neemt plaats op de kansel en spreekt het volgende sluitingswoord:

Hooggeachte broeders leden, praeadviseurs en adviseur van deze generale synode, geliefde broeders en zusters in onze Here Jezus Christus.

Nu ik voor 't laatst tot u, broeders van de thans te sluiten 31ste generale synode, sedert 1892 gehouden, het woord mag richten, reken ik gaarne niet slechts op uw begrip, maar op uw hartelijke instemming, dat in afwijking van de regel ditmaal de aanspraak zich niet beperkt tot u zelf. Uw moderamen inviteerde tot deze slotzitting ook broeders en zusters, die deze generale synode hebben willen dienen of op andere wijze in bijzondere betrekking tot haar hebben gestaan. Dat vrijwel allen aan deze uitnodiging gevolg hebben kunnen geven, en dat ook zovele anderen vanavond door hun presentie hun meeleven betonen, kan niet anders dan tot dankbaarheid stemmen. Al kennen wij dan niet meer de praktijk van een dank- en bidstond aan het slot van een generale synode, wij eindigen vanavond wel - en nu denk ik onwillekeurig aan een meer dan eens

door ons gezongen psalm - „in tegenwoordigheid van 't grote volk". En wij besluiten met het Woord van God en met gebed. Graag lees ik met u Gods Woord in Hosea 2: 13 en 14, en Openbaring 12: 13-18.

U vergunne mij nu eerst hen te danken aan wie dank toekomt.

Toen de kerk te Amersfoort-West drie jaar geleden zich bereid verklaarde voor de volgende generale synode gastvrouw te zijn, leefde zij stellig niet in de verwachting dat zij meer zou ontvangen dan toen in uitzicht kon worden gesteld. Toch is dit gebeurd. Om één synode had zij gevraagd, twee heeft zij er gekregen. Een dubbel deel. En nu zal het uw geoefend constaterings-, overwegings-, en conclusievermogen niet ontgaan zijn dat zojuist het woord „verwachting" werd gebruikt, niet het woord „hoop". Misschien is deze laatste term echter wel van toepassing op de periode tussen de eerste en de laatste hier gehouden synode. Immers, mogelijk heeft toen de hoop gegloord dat onze eigen synode wat tempo en duur betreft zich zou spiegelen aan haar voorgangster. Een hoop, die, naar ik vrees, ook bij anderen, bij u leden van deze synode zelf, heeft geleefd - vanwaar anders uw keuze van dit praesidium?

Hoe dit verder ook zij - nu de kerk te Amersfoort-West na de korte, buitengewone synode van 18 en 19 oktober 1966, deze zoveel langere „gewone" generale synode zo voortreffelijk heeft ontvangen en in dit kerkgebouw gehuisvest, moge aan deze zusterkerk de verschuldigde dank worden betuigd namens De Gereformeerde Kerken in Nederland. Jegens de kerkeraad spreek ik diepe erkentelijkheid uit voor al de door hem betoonde gastvrijheid en medewerking. Wij hebben het in deze ons zo vertrouwd geworden omgeving bijzonder goed gehad. En waar wij beseffen dat een belangrijk aandeel werd geleverd door de commissie van voorbereiding, die door de kerkeraad werd benoemd, spreken wij ook aan haar adres onze erkentelijkheid en waardering uit.

Onvergetelijk zal ons blijven de goede zorg van al die trouwe, hartelijk met ons meelevende gastheren en gastvrouwen. Brengt de meeste vergadering der kerken ook wat het logies betreft de meeste last met zich mee, steeds ondervonden wij, dat in Christus deze last licht werd geacht. Hoe heeft dat het week aan week aankloppen vergemakkelijkt! Weinig hebben onze gastheren en -vrouwen aan ons, veel hebben wij aan hen gehad. Broeders en zusters in Amersfoort-West en omgeving, voor al uw liefdevolle zorg heel hartelijk dank!

We denken nu meteen ook aan het parochiehuis, en aan de goede verzorging door broeder en zuster De Mots in deze Westerkerk. Met de laatste woorden zeg ik bepaald te weinig: zij stelden immers bovendien voor ons open hun eigen huis. Dat het daar voor Commissie V goed verblijven was, viel niet alleen te bespeuren aan de eigen sfeer, die de vergaderingen daar kenmerkte, maar ook aan de zeer positieve resultaten van de daar verrichte arbeid. Broeder en zuster De Mots, de grootte van het aantal kilometers, al deze weken en maanden met spijs en vooral drank afgelegd, is alleen overtroffen door die van uw vriendelijkheid en bereidheid tot medewerking. Weest u samen met hen die u regelmatig assisteerden, we denken aan broeder en zuster Koelewijn, steeds overtuigd van onze grote waardering en dankbaarheid.

Blijvend binnen de kring van de kerk die ons ontving denk ik nu tevens aan de heer van Donkelaar, onze quaestor, die weer in ander opzicht blijk gaf van goede zorg. Hij houde zich verzekerd niet alleen van onze dank voor zijn accurate werk op de achtergrond van deze synode, maar ook van ons vaste vertrouwen dat hij de verdere financiële zaken zal afwikkelen op een wijze die de volle instemming van de kerken heeft.

Ik kom al dichter bij de synode zelf. Welk een primeur: een typekamer, steeds door predikantsvrouwen geleid! Eerst door mevrouw Pels, later, in wekelijkse afwisseling, door de dames Tennis en Van Herksen. Terwijl tijdens een kort interim, toen de nood aan de man was - of moet ik hier zeggen: aan de vrouw? - zeer hulpvaardig mevrouw Kamphuis zich heeft willen inzetten. Wie het boek „The history of the parson's wife" van Margaret H. Watt kent, weet ook van haar conclusie dat de predikantsvrouw in de loop van vijf eeuwen bijzonder veel werk heeft verricht, dat niet alleen onbetaald bleef, maar waarvoor zij ook heel weinig dank ontving. Dames, weest u overtuigd van onze diepe erkentelijkheid voor wat u hebt gepresteerd. Dat is bepaald niet weinig geweest. Maar hoeveel inspanning het van de typekamer soms ook vergde, altijd waren de stukken op tijd gereed. Met niet geringe erkentelijkheid denken we eveneens aan het werk van mevrouw van den Berg, en hen die in de typekamer hebben willen assisteren. Alsmede, last not least, aan de heer van Munster, die niet slechts de knepen maar ook de grillen van de stencilmachine uitnemend bleek te kennen, en in de strijd altijd weer overwon.

Op de weg van typekamer naar synode kwamen we steeds voorbij de perstafel, en u begrijpt wat ik bedoel: door haar nu ook in dit slotwoord te passeren, passeer ik haar juist niet. Dat ook het laten passeren op meer dan één manier gebeuren kan, wie weten dit beter dan juist de heren van de pers? Bijzondere gelegenheden daargelaten was er echter aan deze tafel een éénmansbediening, en zagen we hier alleen, maar dan ook steeds, het Gereformeerd Gezinsblad vertegenwoordigd. Het heeft van de synodebesprekingen en -besluiten geleverd noch een fragmentarisch, noch een gekleurd beeld, maar door zijn uitvoerige en betrouwbare verslagen steeds in staat gesteld op goede wijze met weg en werk van deze meeste vergadering van De Gereformeerde Kerken in Nederland mee te leven. Een synode van oprechte dank ontbreke hier niet.

Wanneer ik dan nu tot de synode zelf kom, dan is het mij, broeders, als hoor ik nu de stem van u allen als één stem. Een stem die tot mij zegt: praeses, vertolk iets van onze diepe dankbaarheid jegens God! Inderdaad, broeders, hoe betaamt het ons, ootmoedig de toon van lof en dank te doen horen.

Hoe groot is het op zichzelf al, dat God in deze wereld waarin wij zo duidelijk de voetstappen van de naderende Christus vernemen, Zijn gemeente in Nederland nog de mogelijkheid biedt onvervolgd haar dienst te volbrengen. En dat ook deze vergadering van de kerken ongehinderd het door de kerken zelf opgedragen werk verrichten mocht.

Maar onze dankbaarheid jegens de HERE onze God kent meer gronden.

Hij, die door Zijn gemeente ons riep tot het kerkelijk ambt, Hij gaf ons hier ook als afgevaardigden Hem en de kerken, overeenkomstig de mandaten, te mogen dienen in zovele en zo betekenisvolle zaken. En wie zijn wij, dat Hij ons tot Zijn dienst, ook tot deze, heeft willen verwaardigen? Dat Hij ons in Zijn dienst, ook in deze, heeft willen gebruiken? Wie is tot deze dingen bekwaam?

Er zal onder ons wel niemand zijn, die niet tegen de opgedragen taak heeft opgezien. In de eerste plaats vanwege de zwaarte van het agendum. In de tweede plaats vanwege de tijdsduur die met de afhandeling daarvan gemoeid zou zijn. Maar de HERE heeft ons geholpen en doorgehouden. In het moeilijke begin, in het veeleisende vervolg, in het zorgzware einde.

Hij heeft in Zijn grote liefde en trouw ons niet alleen naar lichaam en geest de nodige kracht gegeven, maar de hulp van Zijn Geest ons ook zo doen ondervinden, dat wij telkens elkaar mochten vinden in besluiten, die in onderworpenheid aan Zijn Woord en in gebondenheid aan de belijdenis doortocht wilden verlenen aan de heerschappij van Hem, die het alléén in Zijn Kerk te zeggen heeft: Christus, onze verheerlijkte Koning.

Van het gebrekkige van onze arbeid zijn wij ons dagelijks bewust geweest, en iedere avond hebben wij samen vergeving gezocht in Christus' bloed. Hij heeft ons gekend in onze zwakheid, en in die zwakheid Zijn kracht volbracht. Hij heeft ons óók gekend in verdriet en zorg, en deze niet weggenomen, maar ons wel veel schriftuurlijke troost en blijdschap willen geven. Broeders, temidden van alle strijd hebben wij hier mogen ervaren de vrede van Christus, juist door Gods genade in die strijd. Hoe bindt Gods Geest ons samen, wanneer wij zelf ons maar onderwerpen aan Gods Woord en ons binden aan de schriftuurlijke, gereformeerde belijdenis! Wij hebben het samen hier mogen ondervinden als een machtig en troostrijk genadeblijk van God, Hem zij daarvoor ootmoedig dank betuigd.

En hoe hebben wij Hem vanavond ook te danken, dat wij met het ons opgedragen werk gereed gekomen zijn. Wat heeft dit een kracht en een tijd gevergd! Met het zomerreces als caesuur is de synode bijna 16 plenaire zittingsweken bijeen geweest. Wat haar duur betreft houdt zij dus het midden tussen haar voorgangsters van Bunschoten-Spakenburg 1958-'59 en Assen 1961 enerzijds, en van Enschede 1955-'56 en Rotterdam-Delfshaven 1964-'65 aan de andere kant. Maar van iedere synode geldt, dat men wel heeft te bedenken dat het aantal zittingsweken bepaald nog niet alles zegt. Hoeveel extra-dagen buiten het genoemde aantal weken om werd niet commissoriale arbeid gepleegd! En het woord dagen zegt toch ook nog te weinig: meer dan eens werd doorgewerkt in de uren van de nacht.

Bij deze stand van zaken mag het opmerkelijk heten, dat het aantal mutaties niet groter is geweest. Uiteraard is het vooral voor alle afgevaardigde ouderlingen niet mogelijk geweest, de hele periode hier mee te maken. In meer dan één geval was men van vanwege eigen beroepsarbeid gedwongen, zich voor kortere of langere tijd te laten vervangen door zijn secundus of zelfs tertius. En een enkele maal kwam het voor, dat gezondheidsredenen noodzaakten het werk aan anderen over te geven. Maar ik meen te mogen zeggen, dat ieder hier steeds gekomen is naar uiterste vermogen. Er zijn ouderlingen, die geen dag, en ik durf te zeggen: bijna ook geen woord hier hebben gemist. En al werd daar niet over gesproken, van meer dan één afgevaardigde is het mij bekend, dat voor het steeds hier present zijn, en zijn aandeel leveren, niet slechts allerlei moeilijkheden, met persoonlijke en gezinsomstandigheden verband houdende, moesten worden overwonnen, maar ook een offer moest worden gebracht.

Broeders van deze generale synode, ik ben er wel zeker van het gevoelen van u allen te vertolken, wanneer ik (de praeses buiten beschouwing latende) het moderamen van harte dank voor zijn aandeel in de synodale arbeid. Mocht u van uw keuze in het begin, in later stadium spijt hebben gekregen, dan bent u zo vriendelijk geweest, dit nooit openlijk te hebben doen blijken. En ik ben er ook wel zeker van dat zij geen ogenblik bestaan heeft ten aanzien van de assessoren en scribae.

Wanneer prof. Sizoo in zijn „Ook u spreekt Grieks en Latijn" u duidelijk maakt, dat assessor bijzitter betekent, voegt hij er aan toe, dat deze functionaris natuurlijk meer heeft te doen dan te zitten. Ik meen dat het uw vergadering zeer ten goede is gekomen, dat de assessoren behalve van het zitten ook op voortreffelijke wijze hebben werk gemaakt van het staan. Is het zelfs niet zó sterk, dat vanwege het te verwachten nóg veelvuldiger staan van de assessor, die èn waarnemend praeses èn rapporteur was in de zoveel omvattende en belangrijke „zaak Groningen-Zuid", een tweede assessoraat in 't leven moest worden geroepen? En volbrachten aan de andere kant de beide scribae hun arbeid niet zo lofwaardig, dat telkens te constateren viel, dat zij daarin steeds „bij" bleven met de synodezittingen, dank zij vele zittingen van persoonlijke aard? Wanneer ik uit naam van de synode genoemde moderamenleden ten zeerste dank, sta u mij zelf toe, hier uit te spreken, dat de door God gegeven samenwerking en samenbinding in het moderamen van deze synode mij onvergetelijk zal blijven.

Veel erkentelijkheid moge ik opnieuw betuigen jegens de voorzitters van de vijf commissies, alsook aan het adres van alle rapporteurs en commissieleden.

De wijze waarop de hoogleraren Doekes, Schilder, Kamphuis en Van Bruggen onze vergadering hebben willen dienen met hun adviezen vervult ons allen met hartelijke dankbaarheid. Als hoogleraren in dienst van de kerken, hebben zij die kerken in haar synode te Amersfoort-West geëerd, èn door hun immer bewezen bereidwilligheid naar vermogen van dienst te zijn, èn door hun daadwerkelijk dienen - hoezeer was iedere zweem naar iets méér te staan aan hun optreden vreemd. Tussen de positie van de hoogleraren ter generale synode vóór de vrijmaking en die van nu, is het verschil wel bijzonder groot. Het zal nog enigermate groter worden, wanneer toekomstige synoden zullen handelen overeenkomstig het door deze vergadering genomen besluit, en vóór een stemming achterwege zal blijven een adviserend „vóór" of „tegen". Moge, heren hooglerarenpraeadviseurs, steeds uw „vóór" blijven klinken wat de zaak zelf betreft: het willen dienen van de kerken, ook door uw praeadvies ter generale synode. Met bijzondere erkentelijkheid denken wij hier ook aan ds. Arnold, die als plaatselijk predikant door onze synode tot adviseur werd genodigd, en die op voortreffelijke wijze heeft weten te combineren het zowel gastheer als gast zijn.

En nu vergunne u het mij hieraan een enkel persoonlijk woord toe te voegen. Het is mij een behoefte, leden van deze synode, u hartelijk te danken èn voor het grote, het bijzonder grote vertrouwen, in uw keuze mij geschonken, èn voor de vriendelijkheid en het geduld waarmee u mij bejegend hebt. Achter en boven u zie ik Hem, die in Zijn genade tot deze dienst mij heeft willen verwaardigen, en zo heeft willen sterken dat de zware last mij licht geworden is. Hem dankbaar uit het diepst van mijn hart, moge ik uitspreken dat ik mij van mijn tekortkomingen terdege bewust ben. Broeders, wanneer ik onbedoeld door enig woord of enige daad u pijnlijk heb getroffen, vergeeft het mij.

En dan denken wij vanavond ook aan het thuisfront. Aan de gemeenten die hun predikanten hebben afgestaan voor deze arbeid ten dienste van de kerken in 't gemeen. Namens deze zij aan de betrokken kerken oprechte dank betuigd. En we denken ook aan de gezinnen van de afgevaardigden; aan de vrouwen voor wie deze tijd ook niet een lichte was. Voor wat zij hebben verricht en betekend op de achtergrond van deze synode, eren wij hen.

Het einde van een zaak is beter dan haar begin. Aan dit einde van de generale synode te Amersfoort-West A.D. 1967, leggen wij nu heel ons werk met al zijn uitkomsten neer voor het aangezicht van God. Hij weet, hoe wij begeerd hebben Hem in alles te dienen. Hij kent ook volkomen ons tekort. Wij smeken Hem, in het bloed van Christus verzoening te doen over alles wat niet naar Zijn wil is geweest. Wij smeken Hem ook, het goede in onze arbeid ten zegen te stellen voor de kerken. Aan deze geven wij thans ook onze arbeid, onze besluiten, over ter beoordeling, ter effectuëring. Opdat in alles gehandeld worde naar hetgeen is overeengekomen in artikel 31 van de Kerkenordening.

De kerken - hoe worden zij aangevochten! Hoe is de HERE Zelf met ons bezig. Hoe tuchtigt Hij ons om onze zonden. Hoe maakt Hij ons klein. En moet niet in ootmoed worden beleden, dat Zijn tuchtiging verdiend is? Werd en wordt niet steeds sterker openbaar een zich weer afwenden van de weg, waarop Hij die een nieuw begin, nieuwe wederkeer gaf, in Zijn genadevolle ontferming geleid heeft? Werkte en werkt de geest van de wereld, de geest van deze tijd, niet in steeds toenemende mate onder ons door? Nam en neemt niet steeds méér af de réchte dankbaarheid voor wat de HERE in de reformatie, die vrijmaking heet, en in de eerdere reformaties hier in Nederland, heeft willen werken? Werd en wordt over de belijdenis en de handhaving van de belijdenis niet geschreven en gesproken op een wijze die de HERE bedroeven moet, Hem, die in en door de vrijmaking deze belijdenis juist deed

bewaren? Heeft zich niet steeds sterker gemaakt een geest, die ten aanzien van kerkelijke overeenkomsten, ondertekeningen en beloften een vrijheid aanneemt, die niet is naar de vrijheid van de Heilige Geest? In hoeveel gevallen gaven en geven juist niet voorgangers, geroepen om voorbeelden te zijn, een verkeerd voorbeeld?

En deze nood is de nood van ons allen! Wij hebben allen te belijden ons mededeel aan de schuld der Kerk, die schuld welke er ook reeds is vanwege nalatigheid. En ons aller hart is verdorven, ons aller vlees wil altijd weer de andere kant uit. En in dit alles is het ergste de smaadheid, aangedaan aan de Naam van de HERE onze God, de Heilige en Heerlijke.

Met deze situatie in het leven der kerken werden wij hier geconfronteerd in allerlei concrete zaken, die tot het agendum van de synode behoorden. Daarbij hebben wij zelf ook ons gesteld gezien, reeds in de eerste synodeweek, en meermalen ook later, voor de noodzaak van beslissingen die ook voor ons zelf van smartelijke aard waren. De hulp en bijstand des HEREN steeds biddend inwachtende, hebben wij deze beslissingen alleen kunnen nemen, omdat wij op grond van Gods Woord tot de vaste overtuiging kwamen, dat de HERE het zo wilde. Voortdurend hebben wij daarmee de grenzen voor ogen gehouden, die een gereformeerde generale synode heeft. Wij hebben een goed vertrouwen, dat de gereformeerde kerken, na straks de Acta van onze publieke en de Handelingen van onze besloten zittingen ontvangen te hebben, zullen erkennen dat haar 31ste meeste vergadering (sedert 1892) de naam gereformeerd hoog heeft willen houden, ook in het duidelijk streven steeds te blijven binnen de perken van haar bevoegdheden. Van smartelijke zaken sprak ik, maar hoe heeft de HERE ons ook telkens weer bemoedigd en vertroost. Zoals Hij bemoediging en troost ook verder heeft willen schenken in het leven der kerken, in wier midden tijdens de zittingsduur van deze synode zoveel is gebeurd. Hij laat niet varen het werk van Zijn handen! Voordat een der afgevaardigden, die om gezondheidsredenen zijn werk hier beëindigen moest, uit ons midden vertrok, bood hij me als blijk van dankbaarheid voor de goede dagen in deze gereformeerde synode het gedenkboek aan, dat mede door hem zelf werd verzorgd: „Terug in de woestijn. De vrijmaking herdacht en opnieuw beleden als een werk des HEREN". Wanneer later wordt teruggezien op de tijd dat deze synode vergaderde, en op deze synode zelf, zal misschien tegelijk worden gedacht aan wat deze titel uitdrukt.

Terug in de woestijn, de eigen plaats waar de HERE Zijn Kerk hebben wil. Waar Hij Zelf in oneindige liefde haar in Hosea's dagen wilde heenlokken, opdat zij, met de zonden brekende, in het verbond naar Zijn opdracht Hem weer dienen zou, en de vervulling van al haar nooddrift dan ook verder van Hem zou verwachten. Van Hem, van Zijn genade, van Zijn trouw alléén. Daartoe lokte Hij in de dagen der vrijmaking, en Hij gaf een nieuw begin. En Hij lokt ook nu. En Hij zal aan Zijn Kerk, als zij zelf maar woestijnkerk wil zijn, als zij zelf uit kracht van Zijn genade maar woestijnkerk is, toch immers alle dingen schenken? De strijd is zwaar, en zal steeds zwaarder worden, we lazén samen Openbaring 12. Maar Gode zij dank, het is de strijd van de triumferende kerk! De woestijnkerk, met Christus verbonden, die in Christus alle dagen triumpfeert!

In de troostvolle zekerheid, dat de verheerlijkte Christus in de woestijn ook verder sterken en zorgen zal, hebben wij hier als generale synode onze dienst verricht. En in deze zelfde troostvolle zekerheid mogen de woestijnkerken voortgaan.

Broeders, nu nadert het ogenblik van afscheid.

Moge de Heilige Geest u allen steeds verlichten en bekwamen. De HERE zij u nabij in uw ambtelijke dienst, en Hij sterke Zijn kerken. Hij sterke ook aan de Hogeschool der kerken. Hij gedenke haar in Zijn ontferming. Onze Koning make ons allen getrouw, en geve dat ook van ons gelde: Omdat gij het bevel bewaard hebt om Mij te blijven verwachten, zal ook Ik u bewaren voor de ure der verzoeking, die over de gehele wereld komen zal, om te verzoeken hen, die op de aarde wonen. En Hij doe ons allen met alle ernst ter harte nemen wat Hij hieraan toevoegt: Ik kom spoedig, houd vast wat gij hebt, opdat niemand uw kroon neme (Openb. 3: 10, 11).

Broeders van deze thans te sluiten generale synode, broeders en zusters, u allen bid ik toe: De HERE zegene u en Hij behoede u; de HERE doe Zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig; de HERE verheffe Zijn aangezicht over u en geve u vrede.

Ik heb gezegd.

Artikel 296.

De eerste assessor, ds. Joh. Francke, draagt het praesidium weer over en ontvangt gelegenheid tot het uitspreken van het volgende woord van dank, gericht aan de praeses, voor diens leiding der vergaderingen:

Broeder praeses,
Geachte vergadering!

Toen deze „gewone" generale synode van Amersfoort-West 1967 voor de deur stond, hoorde men van verschillende kanten de voorspelling dat deze synode ongetwijfeld al haar voorgangsters in duur zou overtreffen. Om „karrevrachten" bezwaarschriften te verwerken zou minstens een vol jaar nodig zijn. En daarbij zouden dan nog vele andere, moeilijke zaken komen.

Nu, de vele bezwaarschriften waren er. De moeilijke zaken kwamen. Maar zie, onder uw leiding, broeder praeses, is het gelukt om na ruim zeven maanden (met onderbreking door een zomerreces van precies twee maanden) tot de slotzitting te komen! Hoe is het mogelijk!

Het behoeft echter, zeker voor insiders, wel geen betoog dat de relatief korte duur van deze synode voor een goed deel is te danken aan uw zeer stimulerend praesidium. Onophoudelijk spoorde u de commissies aan om sneller nog te werken. U hebt uit de synodeleden gehaald wat er in zat!

Ook in dat opzicht was het te merken dat u niet voor de eerste maal een generale synode voorzat. Het was immers de derde maal achtereen en dat in verschillende situaties. Dat is een unicum na de vrijmaking der kerken in 1944. Daarmede is het record van tweemaal achtereen, dat op naam staat van wijlen ds. J. van Bruggen, verbeterd.

In de pers heeft men zich afgevraagd of zulks kerkrechtelijk wel verantwoord is. Vandaar dat het misschien wel goed is te bedenken, dat deze vraag vroeger ook wel aan de orde was. We lezen b.v. in de Acta van de

derde voorlopige synode van de Nederduitse Gereformeerde Kerken, gehouden te 's-Gravenhage in 1891, artikel 8. het volgende:

„Overgaande tot de keuze van een moderamen, behandelt de Synode allereerst de vraag, of niet Art. 41 der Kerkenordening eenige beperking gaf aan de keuze van eenen Voorzitter. Dr. L. H. Wagenaar en Dr. F. L. Rutgers wijzen er op, dat wel Art. 41 verbiedt denzelfden dienaar te belasten met de leiding van twee achtereenvolgende Classes; maar dat ten aanzien van Synoden de praktijk der Gereformeerde Kerken geheel anders is geweest, en dat b.v. de geschiedenis van Gaspar van der Heiden in 1571 en 1574 toont, hoe men er soms zelfs prijs op stelde, tweemaal achtereen het praesidium aan denzelfden persoon op te dragen”.

We mogen dus wel concluderen dat een derde praesidium kerkrechtelijk verantwoord was. En persoonlijk is het voor u ontegenzeggelijk genade en eer voor de derde keer ter generale synode de voorzittershamer te mogen hanteren.

Tegelijk is te constateren dat uw derde praesidium een bepaalde continuïteit in de kerken accentueert, namelijk de gereformeerde lijn onderstreept. Daarbij is echter op te merken dat buiten deze synode de waardering van uw praesidium zal samenhangen met de waardering van deze synode en haar werk in het midden der kerken.

Hetzelfde is overkomen aan een ander Leeuwarder predikant, ds. Johannes Bogerman, in 1618/'19 praeses van de Nationale Synode van Dordrecht. Wie laatstgenoemde vergadering eert als een waarlijk gereformeerde synode, zal Bogerman als praeses roemen. Dr. H. Kaajan schreef (Chr. Ene. 1e druk):

„Voor deze post was hij uitnemend geschikt. Door zijn indrukwekkend uiterlijk, zijn prachtige baard en grote welsprekendheid was hij een sieraad van de meer dan Nationale Synode. Hoewel door een nierlijden bezocht, kweet hij zich loffelijk van zijn reuzentaak. Tijdens de examinatie der gedaagde Remonstranten toonde hij een zelfbeheersing en vriendelijkheid, welke bewondering afdwongen. Slechts bij de wegzending van de gedaagden liet hij aan zijn passie den vrijen teugel, geprikkeld door het obstructievoeren der Remonstranten. De eenheid der Synode, hoewel meermalen bedreigd, werd uitnemend door hem bewaard”.

Voor een goed deel anders luidt het oordeel over deze Leeuwarder praeses bij hen, die met de Remonstranten sympathiseerden. Dr. L. H. Wagenaar (ook eens predikant te Leeuwarden) vertelt ons in zijn boek over de Dordtse Synode, dat de tegenstanders van de rechtzinnige leer Bogerman noemden: „Bozerman, dat hoofd der Snoonen”.

En een geestige Fransman, die zeer met de dwalende Remonstranten was ingenomen, tekende de Dordtse praeses aldus:

„Johannes Bogerman was volkomen berekend voor de eminente plaats die hem was toevertrouwd. Stoutmoedig, ondernemend, heftig, in 't bezit van tact, noodig om eene vergadering te leiden en de opiniën te beheerschen, was elk middel hem goed om zijn doel te bereiken. Zijn blik wierp vlammen, zijn donderende stem zette dien blik kracht bij en somtijds werd nog de indruk verhoogd door een koninklijke beweging van den arm. Zijn gelaatstrekken waren alles samengenomen schoon; ze imponeerden. Voeg hierbij, om het beeld te voltooien, dat hij had de mooiste baard van heel de Synode, goudblond, afgolvend tot aan zijn middel”.

Deze vriend der Arminianen moet toch het superieure van Bogermans bekwaamheid erkennen.

Het zou een interessante bezigheid zijn de Dordtse Synode van 1618/'19 en de Amersfoortse Synode van 1967, b.v. inzake het handhaven van de leer, eens met elkaar te vergelijken. Het zou niet minder interessant zijn de 44-jarige praeses van deze Synode naast de 42-jarige praeses van de Dordtse te zetten. En dan niet om blik en baard te vergelijken, maar de geestelijke kwaliteiten, voorzover die zich laten meten en vergelijken. Wij zullen ons echter aan zulk een vergelijking niet wagen. En dat niet zozeer om óf praeses Bogerman óf praeses Deddens te prijzen of te sparen, maar om deze reden willen we het niet: vanwege Gods pluriforme gaven schiet een vergelijking immers te kort. U hebt als praeses eigen gaven.

Wij zijn er dankbaar voor.

U hebt in een zeer moeilijke tijd van De Gereformeerde Kerken in Nederland op Schriftuurlijke wijze leiding mogen geven aan drie generale synoden. Wij zijn er dankbaar voor.

U hebt ons op een vaste en toch milde en soms geestige wijze in het synode werk geleid. Daarin waart u op eigen manier een Bogerman.

Wij zijn er dankbaar voor.

U hebt ons als synodeleden temidden van vele spanningen en bedolven onder zware stukken, bij Gods Woord, Gods beloften en Gods bedreigingen gehouden. Wij zijn er dankbaar voor.

U hebt in uw openingsgebeden de nood van de kerken en de synode, ja, van geheel de wereld, in ootmoedigheid aan de God des verbonds voorgelegd. Wij zijn er dankbaar voor.

Van uw vader, onze onvergetelijke professor P. Deddens, gold wat dr. L. H. Wagenaar van Johannes Bogerman getuigde:

„Zijn buitengewone geestkracht hield hem staande, en onwankelbaar was zijn vertrouwen op God, wiens zaak hij naar zijn innigste overtuiging diende“.

In de lijn der geslachten zien wij die genade Gods ook in uw leven zich openbaren. Moge de HERE onze God u vergelden wat u in een drievoudig praesidium voor de kerken en haar generale synoden hebt gedaan!

Mèt u leggen we al het werk dezer generale synode voor de aandacht der kerken, maar eerst voor het aangezicht van Hem, die als de trouwe God van het verbond met onze vaders u en ons naar lichaam en geest heeft gesterkt om maandenlang dat alles te doen. Wij doen het met de bede:

„Laat, HEER, Uw volk Uw daden zien en leven,
En laat Uw glans hun kinderen omgeven.
Zie op ons neer met vriendelijke ogen,
O God, bescherm ons in ons onvermogen.
Bevestig wat de hand heeft opgevat,
Het werk van onze hand, bevestig dat“.

(Ps. 90, 8ste couplet van de Interkerkelijke Psalmberijming 1961).

Artikel 297.

Namens de hoogleraren die de synode met hun praeadviezen hebben gediend spreekt prof. dr. L. Doekes als volgt:

Toespraak prof. dr. L. Doekes

Broeder Praeses, geachte Broeders,

Namens de hoogleraren, die op uitnodiging van de samenroepende kerk uw vergaderingen als praeadviseurs hebben bijgewoond, wil ik graag voor de laatste maal nog enkele woorden tot u richten.

Vanavond zijn niet meer dan twee van deze praeadviseurs aanwezig (de hoogleraren Schilder en Van Bruggen hebben u reeds verzocht, hun afwezigheid te willen verontschuldigen). Maar ook overigens mag van deze synode worden getuigd, dat zij een aanmerkelijk deel van haar vergaderingen gehouden heeft, terwijl niet één van de praeadviseurs of slechts enkelen van hen hier tegenwoordig waren. Wij menen vrijmoedig te mogen zeggen, dat van een overheersende invloed van deze adviseurs op uw synode niet kan worden gesproken.

Intussen hebt u, naar aanleiding van bepaalde voorstellen uit de kerken, opnieuw zelfstandig de positie van de hoogleraren ter synode overwogen. De beslissing, die u in deze aangelegenheid genomen hebt, doet uitkomen, dat de kerken wel prijs stellen op het advies van haar hoogleraren, maar dat zij ook zelfs de schijn willen vermijden alsof dit advies als beslissende faktor zou gelden voor de te nemen besluiten.

Wij menen te mogen zeggen, dat wij uw vergadering met onze adviezen geen overlast hebben aangedaan. Voorzover het ons mogelijk was uw samenkomsten bij te wonen, hebben wij steeds ondervonden dat u onze aanwezigheid en onze bijdrage tot de arbeid der generale synode hebt begeerd en gewaardeerd. Nu deze arbeid ten einde loopt willen wij u, broeder praeses, en u allen in deze synode hartelijk danken voor de broederlijke wijze, waarop u ons hier hebt ontvangen en ons de gelegenheid gegeven hebt, u van advies te dienen. Uit ervaring mogen wij ook getuigen van de goede verzorging en de gastvrijheid, die wij met u in de gemeente van Amersfoort-West hebben mogen ondervinden.

Het is niet onze taak, thans een samenvattend overzicht te geven van de arbeid der synode, die nu bijna voltooid is. Maar ook in onze herinnering zal deze generale synode een diepe indruk achterlaten, omdat zij zo klemmend geplaatst werd voor de vraag naar de aktuele betekenis en de funktie van de gereformeerde belijdenis in het leven van de kerken. Uw vergadering heeft die belijdenis hoog gehouden. Wij mogen dankbaar terugzien op de genade, die onze God ons daarin heeft betoond. Hij geve ook verder zijn zegen over de besluiten, die door u genomen zijn in de eerste zittingsweek van uw vergadering, en eveneens over hetgeen u daarna hebt besloten met het oog op de rechte handhaving van de belijdenis der kerken.

Voorts willen wij u met name danken voor de intensieve aandacht, die u besteed hebt aan de zaken van onze Theologische Hogeschool. De moeiten, waarvoor wij ons geplaatst zien in de opleiding tot de dienst des Woords, houden eveneens verband met de strijd om de erkenning en handhaving van onze belijdenis. Wij hopen en bidden, dat de besluiten van uw synode vruchtbaar mogen zijn voor de arbeid aan onze Hogeschool door de zegen van onze God. Het heeft ons verheugd, dat er uit de kerken zo verrassend veel meelevens betoond is op de Hogeschooldag, die wij ook in dit jaar hebben mogen houden. Maar het verheugt ons evenzeer, dat uw synode veel aandacht heeft geschonken aan de arbeid der Hogeschool, die immers voortgang dient te vinden krachtens de opdracht der kerken.

Vervolgens wil ik onze dank uitspreken voor uw arbeid ten aanzien van de begeerde correspondentie tussen de Nederlandse kerken en onze broederschap in Korea. In dit wereldwijde contact, dat onze God heeft tot stand gebracht tussen de broeders daarginds en ons hier in Nederland, kwam de betekenis van de gereformeerde confessie opnieuw aan het licht. Ook daarin kunnen wij zien, dat het een rechte zaak is, zich in te zetten voor de handhaving van deze belijdenis.

De arbeid van uw synode wordt nu afgesloten. Over het resultaat daarvan zullen de kerken hebben te oordelen. Het is onjuist, te zeggen dat „de historie” daarover oordelen zal. Reeds in het begin van uw vergadering is er op gewezen - en dit mag nu ook aan het einde weer in herinnering worden gebracht - dat het oordeel over deze synode blijft aan onze God en aan zijn Zoon Jezus Christus.

Dit is ons geopenbaard tot onze vertroosting. U hebt in uw arbeid de ogen gericht op de Here, om te letten op zijn Woord en te blijven bij de belijdenis naar de Schriften. Onze God moge dit werk bekronen, en het zegenen tot behoud en voortgang van zijn kerkvergadering in ons land en daarbuiten, tot de dag van zijn toekomst. Wie overwint, hem zal Ik maken tot een zuil in de tempel mijns Gods en hij zal niet meer daaruit gaan (Openb. 3: 12).

Artikel 298.

Drs. Deddens zegt de eerste assessor en prof. Doekes hartelijk dank voor de woorden door hen gesproken.

Artikel 299.

De praeses verzoekt te zingen psalm 103: 3, 4 en 11 en gaat daarna voor in dank- en smeekgebed.

Artikel 300.

De praeses sluit met hamerslag de laatste zitting van de eenendertigste Sluiting generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland sedert 1892.

Voor de generale synode voornoemd,

DEDDENS, e.t. praeses,
JOH. FRANCKE, e.t. assessor I,
TEUNIS, e.t. assessor II,
J. F. HEIJ, e.t. scriba I,
D. VREUGDENHIL, e.t. scriba II.

BIJLAGE 1.

PRESENTIE EN LITURGIE TER GENERALE SYNODE VAN AMERSFOORT-WEST 1967

Opm. presentie: In het hier volgende overzicht zijn de namen van de aanwezige primi-afgevaardigden niet vermeld, die van de ter vergadering tegenwoordige plaatsvervangers wel. Alleen als iemand niet de eigen primus-afgevaardigde verving, is de naam van de broeder wiens plaats hij innam tussen haakjes vernield.

Als „afwezig" is genoteerd wie zonder door een ander vervangen te worden, niet aanwezig was.

Oud. P. C. Blaauboer kon wegens ziekte in het geheel niet ter synode komen.

Ds. B. J. F. Schoep werd na 6 april 1967 niet vervangen, zodat doorgaans 35 broeders aanwezig waren.

De adviseur, ds. J. J. Arnold, was onregelmatig ter synode aanwezig.

Opm. liturgie: Bij de aanvang van elke zitting is gezongen. Telkens las de praeses een gedeelte van Gods Woord, waarna hij voorging in gebed.

In het overzicht wordt achtereenvolgens vermeld: het gelezen Schriftgedeelte, wat gezongen werd bij de aanvang van de morgen-, de middag- en de avondvergadering, wat gezongen werd bij de sluiting der zitting en welke predikant voorging in dankzegging.

EERSTE SYNODE-WEEK 4-7 APRIL 1967.

Presentie. Als plaatsvervangers zijn aanwezig: oud. H. de Jong en oud. D. J. Oggel (J. Lamain).

Ds. H. van Ommen en ds. B. J. F. Schoep zijn tot donderdagavond aanwezig; zij worden op vrijdag niet vervangen.

Van de praeadviseurs bezoekt prof. J. Kamphuis alle zittingen; prof. dr. L. Doekes die van dinsdag, woensdag en donderdag.

Liturgie.

Dinsdag Psalm 77; ps. 77: 1, 6, 7, 8; 118: 7; 89: 7; 25: 10; ds S. S. Cossen.

Woensdag Openb. 1: 12-20; ps. 80: 1, 11; 42: 2; 111: 5, 65: 5; ds. D. van Houdt.

Donderdag Ef. 2: 17-22; ps. 147: 6, 86: 3; 25: 2; 73: 13; ds. D. Vreugdenhil.

Vrijdag Psalm 132; ps. 132: 5, 6; 84: 3; 93: 1, 4; de assessor.

TWEDE SYNODE-WEEK 11-14 APRIL 1967.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. H. de Jong, oud. D. J. Oggel (J. Lamain), oud. H. Rook (T. Kooy).

Ds. D. Nieuwenhuis neemt deze en de overige synodeweeken de plaats in van ds. H. van Ommen.

Afwezig: oud. W. Berenst en oud. D. Stevens.

Prof. J. Kamphuis is deze week de enige aanwezige praeadviseur.

Liturgie.

Dinsdag Jes. 12; ps. 66: 4, 10; 90: 9; ds. J. H. van der Hoeven.

Woensdag Jes. 43: 1-8; ps. 46: 2; 77: 7; ds. O. J. Douma.

Donderdag Psalm 147: 1-12; ps. 119: 7, 8; 96: 1, 2; ds. H. D. van Herksen.

Vrijdag Amos 9: 7-10; ps. 100: 2, 3; 97: 6, 7; de assessor.

DERDE SYNODE-WEEK 18-21 APRIL 1967.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. J. Barnouw, oud. H. Bosch, oud. H. de Jong, oud. J. F. Munneke, oud. D. J. Oggel (J. Lamain), oud. H. Rook.

Met voorkennis van de praeses afwezig: ds. C. van der Jagt (vrijdag) en oud. H. Bosch (vrijdag).

Prof. H. J. Schilder is aanwezig tot aan woensdagavond en prof. J. Kamphuis tot en met woensdagavond.

Liturgie.

Dinsdag Psalm 100; ps. 100: 1-4; 145: 1; 146: 1, 3; 16: 4, 6; ds. R. Houwen.

Woensdag Psalm 89: 9-19; ps. 89: 1-3; 108: 1; ds. C. van der Jagt.

Donderdag Psalm 2; ps. 2: 6, 7; 89: 7; ds. J. van Raalte

Vrijdag Gal. 5: 13-26; ps. 119: 85, 86; 128: 1, 3; 103: 10, 11; de assessor.

VIERDE SYNODE-WEEK 25-28 APRIL 1967.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. J. Barnouw, oud. H. de Jong; oud. D. J. Oggel (J. Lamain); oud. H. Rook (T. Kooy).

Afwezig: oud. W. Berenst.

Met voorkennis van de praeses afwezig: ds. H. D. van Herksen (vrijdag). Van de praeadviseurs is prof. Kamphuis aanwezig.

Liturgie.

Dinsdag Openb. 1: 5-8; ps. 99: 1, 3; 87: 1, 5; ds. J. F. Heij

Woensdag Openb. 2: 1-7; ps. 119: 65, 67; 118: 7, 14; ds. J. van der Wielen.

Donderdag Openb. 2: 8-11; ps. 17: 1, 3, 4; 48: 1, 4; 89: 5, 20; 68: 14, 16, 17; ds. D. Nieuwenhuis.

Vrijdag Psalm 47; ps. 47: 1, 3, 4; 36: 2, 3; de assessor.

VIJFDE SYNODE-WEEK 9-12 MEI 1967.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. J. Barnouw; oud. J. Boerma; oud. J. Heida (E. C. Rots); oud. P. Nierop (P. C. Blaauboer); oud. A. van Pijkeren; oud. H. Rook (T. Kooy).

Prof. Kamphuis en prof. H. J. Schilder zijn dinsdag en woensdag aanwezig.

Liturgie.

Dinsdag Openb. 2: 12-17; ps. 81: 7, 8, 10, 12; 68: 5; 105: 3; 56: 5; ds. K. Drost.

Woensdag Openb. 2: 18-29; ps. 119: 85, 86; 138: 3; 93: 1, 2, 3, 4; drs. E. Teunis.

Donderdag Openb. 3: 1-6; ps. 77: 7, 8, 9; 119: 53; ds. A. Kuiper.

Vrijdag Openb. 3: 7-13; ps. 111: 5, 6; gez. 22: 4, 5; de assessor.

ZESDE SYNODE-WEEK 16-19 MEI 1967.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. J. Barnouw; oud. J. Boerma; oud. J. Hoogland (E. C. Rots); oud. P. Nierop (P. C. Blaauboer); oud. D. Sein (D. Stevens); oud. D. J. Oggel; oud. H. Rook (T. Kooy); oud. R. van der Wal.

Met voorkennis van de praeses zijn afwezig: ds. D. Nieuwenhuis (dinsdag); ds. H. D. van Herksen (woensdag, donderdag en vrijdag); ds. J. F. Heij, ds. D. van Houdt en ds. A. Kuiper (donderdag); oud. W. Berenst (dinsdag en vrijdagmiddag); oud. G. Zomer (dinsdag en woensdag); oud. J. Barnouw (vrijdag). Er zijn geen praeadviseurs aanwezig.

Liturgie.

Dinsdag Hand. 2: 41-47; ps. 84: 1, 2, 3; 76: 1; 4: 4; ds. W. Vreugdenhil.

Woensdag Openb. 3: 14-22; ps. 130: 2, 4; 102: 9, 10; ds. S. S. Cnossen.

Donderdag Openb. 5: 6-14. ps. 145: 6, 7; 48: 1, 6; ds. D. van Houdt.

Vrijdag Jes. 62: 6-12; ps. 116: 15, 17, 18; 57: 5; 56: 5, 6; de assessor.

ZEVENDE SYNODE-WEEK 30 MEI-2 JUNI 1967.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. J. Barnouw; oud. H. Bosch; oud. P. Nierop (P. C. Blaauboer); oud. D. J. Oggel (J. Lamain); oud. G. Riemer; oud. H. Rook.

Met voorkennis van de praeses zijn afwezig: oud. W. Vos (dinsdag); ds. D. Nieuwenhuis (dinsdag, woensdag en donderdag); ds. D. van Houdt (donderdagmorgen en -middag).

Als praeadviseur is prof. J. Kamphuis aanwezig.

Liturgie.

Dinsdag Psalm 93; ps. 93: 1, 4; 35: 9, 13; ds. J. H. van der Hoeven.

Woensdag 1 Cor. 4: 9 en Art. 37 N.G.B.; ps. 43: 1, 3, 4; gez. 23: 2, 5; ps. 66: 5, 6; 36: 3; 37: 2, 3; ds. O. J. Douma.

Donderdag Hebr. 12: 1-6; ps. 3: 2, 3; 24: 2, 3; 25: 10; 45: 2; ds. H. D. van Herksen.

Vrijdag 2 Tim. 4: 1-8; ps. 119: 67, 85; 17: 3; 72: 2, 4; de assessor

ACHTSTE SYNODE-WEEK 6-8 JUNI 1967.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. J. Barnouw; oud. H. de Jong; oud. P. Nierop; oud. D. J. Oggel (J. Lamain); H. Rook (T. Kooy). Op dinsdag en woensdag oud. G. Riemer en op donderdag oud. J. F.

Munneke.

Ds. J. R. Wiskerke vervangt vanaf dinsdagavond ds. W. Vreugdenhil. Afwezig: oud. A. J. de Visser. Prof. dr. L. Doekes is woensdagmorgen en -middag aanwezig en prof. J. Kamphuis woensdag en donderdag.

Liturgie.

Dinsdag Luc. 13: 31-35; ps. 89: 9, 13; 18: 8, 9; ds. D. Vreugdenhil.

Woensdag Psalm 19; ps. 19: 1, 4; 72: 4, 11; 68: 7, 11; 147: 10; ds. J. F. Heij.

Donderdag Neh. 9: 38 en 10: 28-31; ps. 65: 2, 3; 29: 1; 68: 10, 16; de assessor.

NEGENDE SYNODE-WEEK 15-18 AUGUSTUS 1967.

Presentie. Plaatsvervangers: ds. D. Berghuis (donderdag en vrijdag); ds. K. D. van Dijk, oud. J. Barnouw; oud. H. de Jong; oud. J. F. Munneke (donderdag en vrijdag oud. A. van Pijkeren (T. Kooy); oud. H. Rook; oud. D. Sein.

Van de praeadviseurs is prof. J. Kamphuis dinsdag aanwezig.

Liturgie.

Dinsdag Psalm 121; ps. 90: 8, 9; 69: 14; ds. R. Houwen.

Woensdag Jes. 51: 1-11; ps. 146: 3, 4; 26: 2, 3; ds. C. van der Jagt.

Donderdag Jes. 52: 1-10; ps. 69: 14; 99: 3, 4; 68: 6; 132: 8; ds. J. van Raalte.

Vrijdag Ef. 6: 10-20; ps. 18: 10; 100: 1, 2; 46: 4, 5, 6; de assessor.

TIENDE SYNODE-WEEK 22-25 AUGUSTUS 1967.

Presentie. Plaatsvervangers: ds. K. D. van Dijk; ds. H. J. Nijenhuis (behalve op donderdagmorgen en -middag); oud. J. Barnouw; oud. H. de Jong; oud. G. Riemer; oud. H. Rook (W. Berenst); oud. D. Sein; oud. J. de Wit (donderdag en vrijdag).

Prof. J. Kamphuis bezoekt alle zittingen; prof. dr. L. Doekes die van donderdag en vrijdag.

Liturgie.

Dinsdag Neh. 9: 26-33, 38; ps. 119: 41, 87; 80: 1, 9, 11; ds. D. Nieuwenhuis.

Woensdag Psalm 27: 1-6, 13, 14; ps. 27: 2, 3; 36: 1, 3; 84: 3, 4; ds. K. Drost.

Donderdag 2 Tim. 1: 7-14; ps. 66: 1, 4; 75: 1; 124: 1-4; drs. E. Teunis.

Vrijdag Micha 6: 1-8; ps. 68: 8, 14; 113: 1, 2; 115: 5, 6, 7; de assessor.

ELFDE SYNODE-WEEK 29 AUGUSTUS-1 SEPTEMBER 1967.

Presentie. Plaatsvervangers: ds. K. D. van Dijk; ds. H. J. Nijenhuis (behalve donderdag); oud. J. Hoogland (E. C. Rots); oud. H. de Jong; oud. H. Rook (T. Kooy); oud. J. A. Roose (J. Lamain); oud. D. Sein; oud. W. Vreeken (behalve vrijdag).

Afwezig: oud. W. Berenst.

Met voorkennis van de praeses afwezig op vrijdag: ds. J. F. Heij; ds. J. H. van der Hoeven; ds. R. Houwen; oud. A. J. de Visser.

Prof. dr. L. Doekes is aanwezig van dinsdagmiddag tot woensdagavond en prof. J. Kamphuis donderdag en vrijdagmorgen.

Liturgie.

Dinsdag Psalm 127; ps. 127: 1; 119: 45, 46; 93: 1, 4; ds. K. D. van Dijk.

Woensdag Psalm 146; ps. 146: 2, 4, 8; 89: 5, 6; 25: 1; 85: 3, 4; ds. S. S. Cnossen.

Donderdag Psalm 48; ps. 48: 5; 97: 6, 7; 76: 1, 5; gez. 9: 1, 2, 4; ds. W. Vreugdenhil.

Vrijdag Tit. 3: 4-8; ps. 19: 5, 7; 25: 4; gez. 23: 2, 3; de assessor.

TWAALFDE SYNODE-WEEK 12-15 SEPTEMBER 1967.

Presentie. Plaatsvervangers: ds. G. Blijdorp (woensdag en donderdag); ds. K. D. van Dijk; ds. H. J. Nijenhuis; oud. J. Barnouw (A. Klapwijk, donderdag en vrijdag); oud. J. Hoogland (E. C. Rots); oud. H. de Jong; oud. G. de Jonge (C. D. Goudappel); oud. A. van Pijkeren (T. Kooy); oud. J. A. Roose (J. Lamain); oud. H. Rook; oud. D. Sein; oud. W. de Vries (alleen woensdag).

Drs. D. Deddens is met goedvinden van de vergadering afwezig van dinsdagavond tot vrijdagmorgen.

Met voorkennis van de praeses zijn afwezig: ds. J. F. Heij (vrijdag); ds. R. Houwen; ds. D. Nieuwenhuis (donderdagavond en vrijdag).

Geen der praeadviseurs is aanwezig.

Liturgie.

Dinsdag 1 Petr. 4: 17-19 en 5: 6, 7; ps. 81: 7, 8, 12; 25: 10; 119: 67; 149: 1, 3, 5; ds. D. van Houdt.

Woensdag Psalm 121; gez. 8: 3, 5; ps. 44: 1, 2; 15: 1, 2; 16: 3, 4; ds. G. Blijdorp.

Donderdag Psalm 18: 31-43; ps. 18: 7, 8; 35: 13; 113: 1, 3; 125: 1, 4; ds. J. H. van der Hoeven.

Vrijdag Micha 4: 1-8; ps. 72: 1, 4; 119: 22; 68: 4, 11; de assessor II.

DERTIENDE SYNODE-WEEK 1921 SEPTEMBER 1967.

Presentie. Plaatsvervangers: ds. G. Blijdorp (dinsdag); ds. K. D. van Dijk; ds. H. J. Nijenhuis; ds. J. Strating (woensdag en donderdag); ds. B. van Zijlekom (woensdag en donderdag); oud. J. Barnouw (behalve dinsdagavond); oud. H. Bosch; oud. J. Hoogland (E. C. Rots); oud. H. de Jong; oud. G. de Jonge (woensdag); oud. P. Nierop; oud. H. Rook; oud. D. Sein; oud. W. de Vries (behalve woensdag).

Afwezig: oud. J. Lamain en oud. A. J. de Visser.

Drs. D. Deddens is vanaf woensdagavond ter synode.

Met voorkennis van de praeses zijn afwezig ds. K. Drost (donderdagmiddag) en ds. D. Nieuwenhuis (dinsdag). Geen der praeadviseurs is aanwezig.

Liturgie.

Dinsdag Jes. 40: 21-31; ps. 89: 3, 4; 101: 1, 2; 139: 1, 14; 111: 2, 6; ds. O. J. Douma.

Woensdag Psalm 102: 13-29; ps. 102: 6, 7, 16; 61: 3, 4; 132: 5, 6, 8; 43: 1, 3; ds. H. D. van Herksen.

Donderdag Fil. 2: 12-18; 106: 1, 2; 17: 3; gez. 18: 1, 4; de assessor.

VEERTIENDE SYNODE-WEEK 10-13 OKTOBER 1967.

Presentie. Plaatsvervangers: ds. K. D. van Dijk; ds. H. J. Nijenhuis; oud. H. Bosch; oud. J. Hoogland (E. C. Rots); oud. H. de Jong; oud. G. de Jonge (behalve dinsdagavond); oud. D. J. Oggel (J. Lamain); oud. H. Rook; oud. D. Sein.

Met voorkennis van de praeses afwezig: ds. J. F. Heij (vrijdag); ds. R. Houwen (woensdagavond en vrijdag); oud. W. Vos (vrijdag).

Deze week zijn geen praeadviseurs aanwezig.

Liturgie.

Dinsdag Matth. 16: 13-20; gez. 5: 3, 9; ps. 32: 4; 56: 5; 72: 1, 2; ds. R. Houwen.

Woensdag Psalm 145: 1-13; ps. 145: 1, 2; 34: 1; 99: 3, 7; 68: 2; ds. C. van der Jagt.

Donderdag Jes. 49: 8-20; ps. 74: 15-18; 36: 2, 3; 89: 5; 80: 9, 11; ds. J. van Raalte.

Vrijdag Matth. 25: 1-13; ps. 96: 4, 6, 9; 147: 6; 77: 7, 8; de assessor.

VIJFTIENDE SYNODE-WEEK 24-26 OKTOBER 1967.

Presentie. Plaatsvervangers: ds. K. D. van Dijk; ds. H. J. Nijenhuis; oud. J. Barnouw (behalve donderdagavond); oud. J. Bosch; oud. J. Hoogland (E. C. Rots); oud. H. de Jong; oud. P. Nierop; oud. D. J. Oggel (J. Lamain, behalve dinsdag); oud. H. Rook

Met voorkennis van de praeses zijn afwezig: ds. O. J. Douma (woensdagmiddag) en ds. J. F. Heij (donderdagavond).

Deze week zijn geen hoogleraren aanwezig.

Liturgie.

Dinsdag Openb. 21: 9-14; ps. 48: 4, 5; 3: 1, 2; 68: 6; 119: 53, 83; ds. J. F. Heij.

Woensdag Ex. 12: 43-49; ps. 25: 4, 5; 36: 3; 147: 10; 31: 17, 19; ds. H. J. Nijenhuis.

Donderdag Jes. 40: 25-31; ps. 66: 3, 4; 56: 2; 21: 13; 75: 1, 4; de assessor.

ZESTIENDE SYNODE-WEEK 7-9 NOVEMBER 1967.

Presentie. Plaatsvervangers: ds. K. D. van Dijk; ds. H. J. Nijenhuis; oud. J. Bosch; oud. oud. J. Hoogland (E. C. Rots); oud. H. de Jong (woensdag en donderdag); oud. P. Nierop (P. C. Blaauboer, dinsdag); oud. D. J. Oggel (J. Lamain); oud. H. Rook; oud. W. de Vries (dinsdag en woensdag).

Met voorkennis van de praeses afwezig: oud. C. D. Goudappel (dinsdag); ds. C. van der Jagt

(dinsdag); oud. W. Vos (dinsdagavond en woensdagavond).

Van de praeadvisers zijn aanwezig: prof. J. van Bruggen (woensdagmorgen en -middag); prof. dr. L. Doekes (woensdagmorgen en donderdag); prof. J. Kamphuis (woensdagmorgen en donderdag).

Liturgie.

Dinsdag Psalm 46; ps. 46: 1, 6; 146: 4, 8; 84: 3, 4; 122: 2, 3; ds. D. Nieuwenhuis.

Woensdag Gen. 17: 1-14; ps. 105: 4, 5; 87: 1, 2; 119: 67, 84; gez. 23: 2, 5; ds. K. Drost.

Donderdag Hos. 2: 13, 14; Openb. 12: 13-18; ps. 136: 11, 12, 16, 23, 24, 26; 103: 3, 4, 11; de praeses.

BIJLAGE 2
(Acta artikel 181)

RAPPORT EN ADVIES

van de deputaten benoemd door de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven 1964-1965 ter bestudering van de vraag of de positie van een legerpredikant voor onbepaalde tijd onder vredesomstandigheden aanvaardbaar is.

De generale synode te ROTTERDAM-DELFSHAVEN 1964/'65 besloot De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

- 1 het adviesantwoord van de deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen op de vraag, hun voorgelegd door de generale synode van Assen, 1961, „of het aanvaardbaar is, dat de predikanten ten behoeve van de geestelijke verzorging van militairen de dienst in eigen gemeente voor onbepaalde tijd verlaten, hetgeen nu meermalen is geschied; en zo ja, hoe hun positie dan geregeld behoort te worden" (acta art. 55, van oordeel 2 d);
- 2 een brief van ds. K. de Hoop te Leusden d.d. 13 februari 1964, waarin hij bovenbedoeld adviesantwoord bestrijdt;

constaterende,

- 1 dat het door de deputaten gegeven adviesantwoord waardevolle gegevens bevat voor de beoordeling van boven vermelde vraag;
- 2 dat deputaten hebben voldaan aan hun opdracht, „hun advies in dezen minstens drie maanden voor het samenkomen der volgende generale synode aan de kerken toe te zenden”;
- 3 dat van geen enkele kerk of kerkelijke vergadering enige reactie op dit advies is ontvangen;
- 4 dat in de zitting van 17 september j.l. inzake deze materie is besloten, „het door deputaten voornoemd haar voorgelegde resultaat van hun beraad op deze vraag materieel aan een onderzoek te onderwerpen en een antwoord op bedoelde vraag te geven" (acta art. 230);

van oordeel,

- 1 dat het niet juist moet worden geacht ten aanzien van de vraag, of het aanvaardbaar is, dat een dienaar des Woords ten behoeve van de geestelijke verzorging van militairen onder vredesomstandigheden de dienst in eigen gemeente voor onbepaalde tijd onderlaat, een beslissing te nemen zonder overleg met die dienaren des Woords, die thans reeds als zodanig dienst doen, en met de raden van de kerken, aan welke zij verbonden zijn;
- 2 dat ook overigens aan deze zaak meerdere aspecten zijn verbonden, die in het rapport der commissie van praeadvies zijn vermeld en die nadere bestudering vragen;
- 3 dat het niet juist moet worden geacht te dezer zake een beslissing te nemen zonder de kerken gelegenheid te geven zich te beraden zowel over het adviesantwoord bovengenoemd als over de bedenkingen hiertegen van ds. K. de Hoop en van de aspecten aangewezen door de rapporterende commissie;

besluit thans:

- 1 een klein aantal deputaten te benoemen en hun op te dragen:
 - a het adviesantwoord van de deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen, de brief van ds. K. de Hoop en de door de rapporterende commissie genoemde aspecten met betrekking tot de vraag naar de aanvaardbaarheid van het legerpredikantschap in zogenaamd lang verband onder vredesomstandigheden aan een onderzoek te onderwerpen;
 - b overleg te plegen met die dienaren des Woords, die als legerpredikant dienst doen voor onbepaalde tijd, en met de kerken aan welke zij verbonden zijn, ter verkrijging van een zo juist en volledig mogelijk inzicht in deze materie;

- c zo nodig ook overleg te plegen met de deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen;
 - d het resultaat van hun onderzoek en van het onder b en c genoemde overleg tenminste een jaar voor de aanvang van de eerstkomende generale synode ter kennis van de kerken te brengen, opdat deze zich kunnen beraden over een door deze synode te nemen besluit;
 - e de eerstkomende generale synode te dienen met rapport en advies inzake een te dezer zake te nemen besluit;
- 2 aan de te benoemen deputaten ter hand te stellen:
- a het adviesantwoord van de deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen;
 - b een afschrift van de brief d.d. 13 februari 1964 van ds K. de Hoop te Leusden;
 - c de rapporten van commissie 4 die te dezer zake hebben gediend;
- 3 van dit besluit onder bijvoeging van dit rapport, mededeling te doen aan:
- a de te benoemen deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen;
 - b ds K. de Hoop te Leusden;
 - c de e.k. particuliere synode van Drenthe.
- (Acta, art. 403b)

A

Ingevolge dit besluit hebben de benoemde deputaten het adviesantwoord van de deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen (dat door deze deputaten aan alle kerken werd toegezonden dec. 1963/ jan. 1964) en de brief van wijlen Ds. K. de Hoop d.d. 13 febr. 1964 overwogen en daarbij eerst aandacht geschonken aan de principiële zijde van het voorgelegde vraagstuk.

De deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen (in het vervolg van dit rapport te noemen: depp. mil.) hebben overwogen en geven als hun oordeel te kennen „dat de roeping tot de dienst des Woords een vaste verbintenis aan een bepaalde gemeente meebrengt; dat het specifieke van het ambt van de dienaar des Woords behalve het „leraar zijn" is gelegen in het „herder-zijn"; zie o.a. de vermaning van de apostel Petrus (1 Petr. 5 : 2) aan de presbyters (St. Vert.: ouderlingen; N. Vert.: oudsten) om de kudde Gods, die bij (onder; of in uw midden) is, te hoeden. Door dit „herder- zijn" dat de dienaar des Woords met de ouderlingen gemeen heeft, wordt toch zijn ambtsdienst in het bijzonder getypeerd. (Vergelijk ook het formulier ter bevestiging van de dienaren des Woords). Volgens Gods Woord behoren herder en kudde bij elkander."

Op grond van dit oordeel kwamen depp. mil. tot een afwijzend advies aan de generale synode te ROTTERDAM-DELFHAVEN, omdat

„Wanneer de afwezigheid zich over meerdere jaren uitstrekken gaat, ontstaat een niet te voorkomen vervreemding tussen predikant en gemeente. Van een hechte, ambtelijke band tussen herder en kudde kan niet of nauwelijks meer gesproken worden: de enige band, die beiden nog aan elkander verbonden doet blijven is slechts een formele band. Deputaten achten dit niet in overeenstemming met het ambt van dienaar des Woords, waaraan juist het „herder- zijn te midden van de kudde" inhaerent is."

Depp. mil. zijn dan ook

„van oordeel:

- 6 dat het onderlaten van de dienst in eigen gemeente voor onbepaalde tijd in vredesomstandigheden, onaanvaardbaar moet worden geacht om redenen bovengenoemd;"

Wijlen ds K. de Hoop voert tegen deze conclusie van depp. mil. aan:

„dit onaanvaardbaar is niet in de Schrift gefundeerd en vindt ook geen steun in de K.O. en kerkelijke praxis van eeuwen her."

Ds de Hoop verwijst hierbij naar art. 6 en 7 K.O. en naar uitspraken van meerdere kerkelijke vergaderingen als Rotterdam 1594, Gouda 1640, 's-Gravenhage 1644, Middelburg 1869 en Amsterdam 1936.

Het komt de deputaten voor de bestudering van dit vraagstuk, (in het vervolg van dit rapport te noemen: depp. ad hoc) hoewel zij van harte instemmen met hetgeen depp. mil. als hun oordeel geven over de plaats en de taak van de dienaren des Woords in een eigen gemeente, toch voor, dat dit oordeel

te algemeen gesteld is en daarom niet stringent.

Depp. mil. beroepen zich voor dit oordeel op 1 Petr. 5 : 2 „de oudsten onder u vermaan ik”.

Naar de mening van depp. ad hoc. geeft dit schriftwoord geen voldoende steun aan de mening der depp. mil. omdat zij de algemene regel bevestigt. Bepaalde herders behoren inderdaad „te midden der kudde” te verkeren, zoals de aangesproken broeders in 1 Petr. 5 : 1 en 2. Dat komt nog sterker naar voren in hetgeen Paulus zegt tot de broeders van de kerk te Efeze, in Hand. 20 : 28.

De opzieners (episkopoi; wat wij ouderlingen noemen) te Efeze worden gewaarschuwd, dat de duurgekochte gemeente bedreigd zal worden, in verband waarmee zij die bepaalde kudde te Efeze, waarover zij gesteld zijn, hebben te weiden en aldus tegen de wolven te beschermen.

Zo worden ook de oudsten, „presbyters” (niet hetzelfde als bij ons de ouderlingen; onder oudsten kunnen vallen: diakenen, dienaren des Woords, opzieners, apostelen - al naar het verband) van de „vreemdelingen die in de verstrooiing zijn” aangesproken om de kudde Gods, die bij hen is, te weiden. Uit het verband, waarin de aangehaalde schriftwoorden voorkomen blijkt evenwel ook, dat andere „herders” niet „te midden van een kudde” verkeren.

De apostel Petrus noemt zich „medeoudste”, „medepresbyter” van deze ambtsdragers, hoewel hij toch in die bepaalde gemeenten geen eigen plaats heeft, ja er zelfs nooit geweest behoeft te zijn. En deze medepresbyter heeft van de Opperherder (vs 4) eveneens het herderschap opgedragen gekregen, gelijk ons is medegedeeld in Joh. 21 : 15-17; terwijl het de vraag is of Petrus een eigen gemeente heeft gehad. In ieder geval ziet Johannes 21 niet op zulk een eigen gemeente.

In de brief aan de verstrooiden, waarin hij ook de herders aanspreekt, vervult deze apostel juist zijn herdersambt, althans voor zover het deze verstrooiden en hun ambtsdragers aangaat.

Als wij letten op Hem, die Petrus uitdrukkelijk tot herder geroepen en verwaardigd heeft, blijkt dat het herdersambt nog meer omvattend kan zijn. Hij de „Opperherder” (1 Petr. 5 : 4) ook genoemd „de grote Herder der schapen” (Hebr. 13 : 20) maakt ook iets bekend van Zijn herdersambt, wanneer Hij zegt: „Nog andere schapen heb Ik, die niet van deze stal zijn; ook die moet Ik leiden en zij zullen naar Mijn stem horen en het zal worden (!) één kudde, één herder” (Joh. 10 : 16). Een onderherder van deze grote Herder kan ook geroepen zijn tot de kudde te vergaderen hen, die nog niet tot de kudde behoren.

Het is duidelijk, dat Christus Zich Zijn kudde „maakt”, „bewaart”, „vergadert” en „duurzaam (blijft) vergaderen.” Hier moge worden verwezen naar het „le rapport door de Deputaten, benoemd vanwege de Generale Synode te AMERSFOORT 1948 tot herziening van de K.O. (art. 52) en Z.O. volgens artt. 65 en 129 der Acta.” pag. 8.

Naar het oordeel van depp. ad hoc laat de Schrift dus zien, dat een presbyter (ambtsdrager) een herder is, en dat dit herderschap drieërlei kan inhouden:

- a de gemeente weiden, temidden van welke hij de herder is (dit geldt van de opzieners, van de herder en leraar in een bepaalde gemeente daarin geroepen en gesteld);
- b herders en reeds gevestigde gemeenten aansporen en bemoedigen, zonder dat de bepaalde ambtsdrager zelf lid van deze gemeente behoeft te wezen en aan die gemeente verbonden is: dit was de taak der apostelen, gelijk blijkt uit het optreden van de apostel Paulus, alsook uit de vermaning en uit het feit van het schrijven zelf reeds van de eerste (en dan ook de tweede) brief van apostel (herder en leraar) Petrus; dit is o.m. ook de taak geweest van de evangelisten, als Timotheus, „helper” van de apostel; dit kan ook de taak zijn van de huidige missionaire dienaar des Woords, die in onderscheiden reeds geïnstitueerde jonge gemeenten zijn herderschap nog moet uitoefenen, zonder in die gemeenten ambtsdrager te zijn; het behoort bij het „leren onderhouden alles wat Ik u geboden heb.”
- c tot de gemeente vergaderen, die nog niet tot de kudde behoren; dit was de specifieke taak van de apostelen en is het van de huidige missionaire dienaren des Woords.

Daar Christus werkelijk Herder is, de Vergaderaar, Beschermmer en Onderhouder der kudde heeft Hij Zijn kerk van ambtsdragers voorzien voor alle situaties (Efeze 4).

Wij zullen telkens moeten vragen welke situatie in het geding is. Wil Hij vergaderen die nog niet tot de kudde behoren, óf wil Hij beschermen en onderhouden die reeds van de kudde zijn, óf beide?

Depp. ad hoc zijn van oordeel, dat het bij de arbeid onder de militairen om deze beide functies gaat: de verzorging van de schapen van de kudde, inzonderheid in oorlogsomstandigheden-en het roepen van hen die buiten zijn tot de kudde.

Een ambtsdrager voor deze dienst kan dan een herder en leraar zijn, zonder „in het midden der kudde” te vertoeven (vergelijk de positie van een missionair dienaar des Woords). Hij dient wel aan een

bepaalde kerk verbonden te zijn, die hem zendt voor deze arbeid onder onze militairen.

Hierbij zal de vraag moeten worden overwogen of deze zendende kerk - eventueel en wel zeer waarschijnlijk in samenwerking met zusterkerken (vergelijk de zending) - hem ook niet heeft te onderhouden. De tot deze dienst „gezondene" zal aan de raad van de „zendende kerk" verantwoording schuldig zijn.

Van deze, naar het oordeel van depp. ad hoc schriftuurlijke gedachtegang gaan uit de artt. 6-7 van de K.O., alsook de door wijlen Ds K. de Hoop aangevoerde synodebesluiten, in welke ook duidelijk van „zending" en van „gezonden zijn", zij het dan ook tot het daar genoemde speciale werk, gesproken wordt.

Dit is in overeenstemming met de gedachtegang der vaderen in de Reformatietijd.

„Wanneer we op de toenmalige instructies letten, die werden meegegeven aan predikanten, die naar Indië vertrokken, blijkt echter, dat onze vaderen den arbeid van Timotheus en Titus zagen voortgezet in den arbeid van die predikanten" De geciteerde credentiebrief en het formulier voor de bevestiging van dienaren des Woords doen ons zien hoe de „vaderen" van mening waren, dat de dienst van apostelen en hun helpers (de „evangelisten") voor de vermeerdering en bewaring der kerk voortgezet wordt door het ééne ambt, dat van predikant, dienaar des Woords."

(boven aangehaald rapport pag. 18).

B

Ten aanzien van het dienst doen van legerpredikanten voor de tijdsduur van een jaar en zes weken, overwoog de generale synode van ROTTERDAM-DELFSHAVEN

„1 dat het gebruik maken van de gelegenheid, die de Overheid biedt om het Woord Gods te doen uitgaan tot hen die in militaire dienst zijn, in overeenstemming is met de roeping en taak der kerk;

2 dat bovendien de vervulling van deze taak in vreedstijd een noodzakelijke voorbereiding is voor de geestelijke verzorging van militairen in oorlogsomstandigheden," waarom zij besloot de opnieuw te benoemen deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen op te dragen:

„c contact te zoeken, eventueel met inschakeling van classicale vergaderingen, met predikanten, geschikt en bereid voor de functie van reserve-leger-, luchtmacht- of vlootpredikant en dezen, in overleg met de kerken die zij dienen. voor te dragen bij de Overheid:

d van dit contact zoeken mededeling te doen aan de kerkeraad van de betrokken predikant met verzoek hem terzijde te staan bij zijn overwegingen en indien hij, ook naar het oordeel van zijn kerkeraad geschikt is om als reserve-leger-, luchtmacht- of vlootpredikant te dienen, hem daartoe op te wekken;"

Depp. mil. zijn van oordeel, dat het gebruik maken van deze, in overeenstemming met de roeping en taak der Kerk geachte gelegenheid volledig kan geschieden door legerpredikanten in z.g. „kortverband" (dat is voor één, hoogstens twee perioden van een jaar en zes weken).

Een onderbreking van de dienst in eigen gemeente voor deze tijdsduur achten depp. mil. aanvaardbaar en ook in de K.O. (art. 14) geregeld. T.a.v. het in dienst treden voor onbepaalde tijd overwogen depp. mil.:

„5 Door de nood gedwongen is de Overheid ertoe overgegaan om het tekort aan res. legerpredikanten in vreedstijd aan te vullen door op basis van vrijwilligheid de periode van één jaar en zes weken te verlengen, zelfs voor onbepaalde tijd. Hoewel deze maatregel, van Overheidszijde gezien, in vreedstijd in zekere zin uitkomst biedt, zullen de tekorten aan Geestelijke verzorgers in oorlogstijd evenwel in onverminderde mate blijven bestaan. De oplossing kan echter alleen daarin worden gevonden, dat de predikanten zich in grotere getale beschikbaar stellen als reserve-leger- of luchtmachtpredikant, zodat het niet meer nodig zal zijn, deze langer dan een jaar en zes weken te doen dienen. Aan het opheffen van de noodtoestand bij de geestelijke verzorging van onze Strijdkrachten moet dan ook door onze kerken - meer dan in de laatste tijd is geschied - alle medewerking worden verleend."

Daartegenover stelde Ds. K. de Hoop:

„2 Dat legerpredikanten thans ook voor onbepaalde tijd gaan en blijven dienen vindt mede zijn reden in het feit, dat er een behoorlijke „pool" is van niet actieve res. legerpredikanten, op wie de

Hoofdlegerpredikant in oorlogstijd een beroep kan doen.

- 3 Ook in vredes-omstandigheden is het werken met het Evangelie onder de militairen dermate eigensoortig dat continuïteit van de mannen, die dit werk doen, zeer gewenst moet worden geacht."

De Commissie, die de synode van ROTTERDAM-DELFSHAVEN had te adviseren over het rapport van de deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen, (depp. mil.) had ter dezer zake, via Ds J. M. Kroes, inlichtingen verkregen van Ds B. A. Bos, toen nog Hoofd-legerpredikant. Naar de mededeling van Ds Kroes achtte Ds B. A. Bos de mening van Ds K. de Hoop, onder 2 genoemd, onjuist.

De „pool" van reserve-legerpredikanten is z.i. sterk aan „veroudering" onderhevig, terwijl bovendien door invaliditeit, ziekte en overlijden het aantal beschikbare reserve-leger-predikanten om dienst te doen onder oorlogsomstandigheden vermindert.

In- diensttreding als legerpredikant voor de tijd van een jaar en zes weken blijft dus urgent. (Bij de luchtmacht en de vloot is momenteel de eerste dienstperiode van langere duur). De mening van depp. mil., dat het aantrekken van de z.g. „langverbanders" een noodmaatregel zou zijn, wordt door onderscheidene legerpredikanten uit onze Kerken bestreden.

In een samenspreking die depp. ad hoc met drie van hen mochten hebben, stemden zij overeen met hetgeen de ter synode van Rotterdam-Delfshaven rapporterende commissie had opgemerkt n.l., dat niet aanvaarding van het legerpredikantschap voor bepaalde tijd, zou betekenen, dat de vervulling van bepaalde functies, zoals gewestelijk legerpredikant, hoofdlegerpredikant, legerpredikant aan de Kon. Mil. Academie voor onze dienaren fles Woords onmogelijk zou worden gemaakt. Daarnaast stelden deze predikanten, dat ook voor het werk van een gewone legerpredikant, een arbeid die zij voluit evangelisatie noemen, een brengen van het Evangelie aan kerkelijken, randkerkelijken en buitenkerkelijken, het noodzakelijk maakt, dat er van onze predikanten als „lang-verbander" dienst doen.

Zij wijzen er daarbij op:

- 1 dat de voorbereiding tijdens een eerste dienstperiode vrij veel tijd vraagt;
 - 2 dat door de verwisseling van „kortverbanders" de noodzakelijk geachte continuïteit gaat ontbreken, waardoor het contact met officieren en onderofficieren (beroepspersoneel) wordt bemoeilijkt, zo niet onmogelijk gemaakt;
 - 3 ook in vreedstijd is er in elke legerplaats in Nederland een legerpredikant in „langverband", met daarnaast een „kortverbander"; in Duitsland zijn er méér, n.l. één per bataljon;
 - 4 ook voor het vormend werk (Beukbergen) is er alleen maar plaats voor „langverbanders".
- Depp. ad hoc hebben getracht over de vraag van kort- of langverbanders officiële inlichtingen te verkrijgen.

Ze hebben daartoe eerst schriftelijk, later in een persoonlijk onderhoud van een hunner aan Ds Rijnsburger, toen waarnemend hoofdlegerpredikant, gevraagd om deze inlichtingen.

Ds Rijnsburger verklaarde, dat er geen omschreven richtlijnen bestaan, noch voor kort- noch voor langverbanders. Alles werd overgelaten aan de persoonlijke inzichten van de dienstdoende hoofdlegerpredikant.

De termen „kortverbander" en „langverbander" zijn volgens hem geen officiële benamingen en het aantrekken van z.g. langverbander als noodmaatregel vanwege het ontbreken van een voldoende aantal „kortverbanders" acht hij onjuist.

Persoonlijk acht Ds Rijnsburger het dienst doen tijdens enkele perioden van een jaar en zes weken achter elkaar het meest gewenst. De benodigde continuïteit wordt dan verkregen terwijl toch het korps van legerpredikanten „jong" blijft.

Dat voor benoeming tot gewestelijk legerpredikant, hoofdlegerpredikant of legerpredikant aan de Kon. Mil. Acad. alleen een z.g. langverbander in aanmerking kan komen werd door hem bestreden. Ook z.g. „kortverbanders" kunnen voor een benoeming in aanmerking komen evenals een legerpredikant, die niet in actieve dienst is.

Voor het vervullen van de functie, van gewestelijk legerpredikant, hoofdlegerpredikant of leraar aan de K.M.A. acht hij een groter aantal dienstjaren noodzakelijk.

Uit nadere, door depp. ad hoc, ingewonnen informatie bij de huidige Hoofdlegerpredikant ds J. Drost bleek dat ook deze het oude principe van één jaar en zes weken (jaarlingen) blijft hanteren. Uit de verkregen inlichtingen is komen vast te staan, dat zowel de onderscheiding als de benaming „kortverbanders" - „langverbanders" voor de officiële instanties niet bestaat, noch bestaan heeft.

Depp. ad hoc hebben, dit alles overwegende, zich afgevraagd of het juist is onze predikanten die dienst doen als legerpredikanten te onderscheiden in „kortverbanders" en „lang-verbanders" en zij beantwoorden deze vraag derhalve ontkennend. Zij zijn dan ook van oordeel, dat voor het vaststellen van een afzonderlijke regeling van de positie van „lang-verbanders" geen reden bestaat.

Wel is de vraag te overwegen of de door de Generale Synode te ROTTERDAM-DELFSHAVEN 1964/ 1965 genomen besluiten t.a.v. de geestelijke verzorging van militairen wijziging behoeven.

Naar het oordeel van depp. ad hoc is voor het dienst doen als legerpredikant, afgedacht van de tijdsduur van dit dienst doen, het gezonden worden noodzakelijk.

Niet de persoonlijke ambitie van een predikant mag doorslaggevend zijn, noch minder moeilijkheden in de kerkeraad of in de gemeente. De aard en de noodzakelijkheid van de te verrichten arbeid moet beslissend zijn voor de vraag of voor een concreet aanwijsbare taak een predikant moet worden „gezonden".

Depp. ad hoc achten het noodzakelijk, gezien het bijzondere karakter van de te vervullen taak, dat de betrokken kerkeraad het oordeel van de Classis vraagt.

Als het gaat over de benoeming van een gewestelijk- of hoofdlegerpredikant, welke functies grotendeels administratief zijn of van leraar aan de K.M.A. e.d., waarbij de vraag naar voren komt of aanvaarding van een zodanige functie niet als een overgang tot een andere staat des levens moet worden aangemerkt, achten depp. ad hoc ook het oordeel van deputaten art. 49 K.O. noodzakelijk.

C

De ter synode ROTTERDAM-DELFSHAVEN rapporterende commissie oordeelde het nodig, bij aanvaarding van de positie van „langverbanders" onder ogen te zien, de volgende vragen:

- 1 moet er ter dezer zake een algemene regeling worden getroffen of kan de regeling van deze zaak worden overgelaten aan de bevoegdheid van de betrokken kerkeraad?
- 2 bij het treffen van een algemene regeling zal aandacht moeten worden geschonken aan:
 - a verhouding tot de kerkeraad:
 - 1 tuchtregeling
 - 2 rapporten aan de kerkeraad
 - 3 conflictsituatie tussen kerkeraad en overheid, indien de kerkeraad tuchtmaatregelen tegen zijn predikant noodzakelijk acht en de overheid hem handhaaft
 - 4 mogelijkheid van terugkeer tot normale ambtelijke arbeid
 - b verhouding tot het kerkverband:
 - 1 inschakeling van deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen
 - 2 inschakeling van de Classis
 - 3 inschakeling van deputaten art. 49 K.O.
 - c financiële regelingen:
 - 1 ten aanzien van de kerken, o.a. emeritering
 - 2 ten aanzien van de overheid in verband met financiële consequenties voor de kerken
 - d bezwaren:
 - 1 het losraken van de band aan de gemeente
 - 2 verlies van pastorale instelling
 - 3 vermilitarisering
 - 4 algemene religieusiteit en verwereldlijking.

Naar het oordeel van depp. ad hoc behoeven deze vragen geen afzonderlijke beantwoording.

Indien uitzending tot deze dienst geschiedt naar art. 7 K.O. blijft de band aan de eigen kerk bewaard: de kerkeraad kan en behoort te bepalen op welke wijze de bewaring van deze band dient te geschieden, b.v. door rapportering op vastgestelde tijden, hetzij op de vergaderingen van de kerkeraad, hetzij schriftelijk; door nu en dan eens voorgaan in de diensten des Woords en/of op andere voor dit doel geschikte wijze.

De vragen omtrent de verhouding tot de kerkeraad en het kerkverband zouden bij deze wijze van „zending" hun beantwoording vinden in de K.O..

Dit geldt ook de bezwaren genoemd door de rapporterende comm. ter synode Rotterdam/Delfshaven, inzake het los raken van de band aan eigen gemeente, verlies van pastorale instelling, vermilitarisering, enz.

Ook als „uitgezonden" ambtsdrager blijft deze dienaar des Woords staan onder opzicht en tucht der kerk, waartoe hij behoort.

Ten aanzien van een eventuele terugkeer tot normale arbeid in eigen gemeente behoeven geen bepalingen te worden gemaakt. De dienaar des Woords blijft verbonden aan de zendende kerk, totdat hij door aanneming van een beroep verbonden wordt aan een andere gemeente.

Voor de emeritering van de betrokken predikant blijft art. 13 K.O. van kracht. Zolang de salariëring van Rijksweg wordt aanvaard, kan bij uitzending als legerpredikant zijn kerkeraad met hem overeenkomen, dat hij volgens de door de kerk aanvaarde emeritaatregeling zal worden geëmeriteerd voorzover het door het Rijk toegekende pensioen daar beneden blijft.

D

Op grond van bovenstaande adviseren depp. ad hoc

A *uit te spreken:*

dat het zenden van een dienaar des Woords door één der Kerken om dienst te doen als legerpredikant voor onbepaalde tijd onder vredesomstandigheden aanvaardbaar is, mits duidelijk blijkt dat hij in deze arbeid met het Evangelie de schapen der kudde verzorgt en hen die buiten zijn tot de kudde roept.

B te besluiten:

- 1 Geen aparte regeling vast te stellen voor reserveleger-, vloot- of luchtmachtpredikanten, die voor onbepaalde tijd dienst doen onder vredesomstandigheden.
- 2 ten aanzien van de „regeling" van dienaren des Woords, die gezonden worden voor bepaalde of onbepaalde tijd de volgende wijzigingen aan te brengen in de door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven aan de Deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen gegeven opdracht, vermeld in acta, art. 230b, besluit sub 2 ad b, c, d en e:
 - b als instantie te fungeren, waaraan de Hoofdlegerpredikant mededeling kan doen, indien hij ter vervulling van een of meer plaatsen als reserve-legerpredikant deze uit de Gereformeerde kerken wenst;
 - c te zoeken, eventueel met inschakeling van classicale vergaderingen, naar predikanten, geschikt en bereid voor de functie van reserve-leger-, luchtmacht-, c.q. vlootpredikant;
 - d contact op te nemen met de kerkeraad van de betrokken predikant en hem te verzoeken te beoordelen, met advies van de Classis (eventueel met deputaten ad art. 49 K.O.) of het gebruik maken van de geboden gelegenheid in overeenstemming is met de roeping en taak der Kerk of dat vervulling van de aangeboden functie in feite betekent een overgang tot een andere staat des levens;
 - e indien de betrokken kerkeraad van oordeel is dat gebruik maken van de geboden gelegenheid in overeenstemming is met de roeping en taak der kerk, hem te verzoeken zijn betreffende dienaar des Woords tot deze dienst te zenden (artt. 6 en 7 K.O.) in overeenstemming met de door deze generale synode vastgestelde stipulatiën;
- 3 gedurende de tijd dat de honorering van de legerpredikant vanwege het Rijk door de Kerken (nog) wordt aanvaard de volgende wijzigingen aan te brengen in de „stipulatiën" vastgesteld door de generale synode te Rotterdam-Delfshaven (acta art. 404a):
 - a de eerste alinea in:

De kerkeraad van de Gereformeerde kerk te zendt (naar art. 7 K.O.) zijn dienaar des Woords ds uit tot de vervulling van de functie van reserve-, leger-, luchtmacht- of vlootpredikant gedurende de tijd van één dienstperiode (eventueel voor onbepaalde tijd);
 - b de tweede alinea te doen vervallen;
 - c van de laatste alinea (welke alléén van betekenis is bij zending voor een bepaalde tijd) in de laatste regel het woord „toestemming" te vervangen door „zending".

De deputaten ad hoc

J. J. ARNOLD

1. BOERSMA

H. D. VAN HERKSEN

J. KOK

BIJLAGE 3
(Acta artikel 181)

Deputaten v. d. Gereformeerde kerken in Nederland - voor de Geestelijke verzorging van militairen.
Scriba: Ds J. M. Kroes, Bontekoestraat 31 I, Arnhem. Telefoon (08300) 32818.

Arnhem, oktober 1966.

RAPPORT VAN DEPUTATEN van de Gereformeerde kerken in Nederland voor de Geestelijke verzorging van militairen, benoemd door de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/1965.

Aan de Generale Synode van de Gereformeerde kerken in Nederland, bijeen te komen op dinsdag 4 april 1967, te Amersfoort.

Weleerwaarde en Eerwaarde heren en broeders.

Deputaten bovengenoemd hebben de eer U, overeenkomstig de opdracht, hun door de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/1965 verleend, zie acta art. 230b . . . en besluit, het volgende rapport van hun werkzaamheden aan te bieden.

Constituering

Daartoe door de G.S. te Rotterdam-Delfshaven benoemd en belast met de uitvoering van desbetreffende synodebesluiten, hebben de broeders:

Lt. Kolonel J. Flink te 's-Gravenhage

Adj. O. O. M. Fokkema te Vught

Ds J. v. d. Haar te Leiden

Majoor H. Huizinga te Assen

Ds J. M. Kroes te Dalfsen

K. Pesman te Utrecht

Ds H. Smit te Den Helder

Kap. P. Smit te Utrecht,

allen hun functie aanvaard. Na stemming werd Ds J. v. d. Haar aangewezen als praeses; Lt. Kolonel J. Flink als quaestor; Ds J. M. Kroes als scriba; Ds H. Smit als assessor.

Vergaderingen

Deputaten hebben tot nu toe vijf maal vergaderd: 8 maart 1965, 11 oktober 1965, 31 januari 1966, 18 april 1966 en 17 oktober 1966.

Synodalia

Deputaten hebben de verschillende besluiten der G.S. Rotterdam-Delfshaven met betrekking tot hun arbeid nauwkeurig bestudeerd en - zoveel in hun vermogen was - uitgevoerd.

Vertegenwoordiging bij de Hoge Overheid

Deputaten hebben zich, zeer tot hun leedwezen, door omstandigheden buiten hun schuld, van hun opdracht, de Kerken bij de Overheid te vertegenwoordigen ten behoeve van de Gereformeerde militairen, niet kunnen kwijten.

Om deze opdracht te kunnen vervullen was nodig dat de door de vorige Synode aangewezen vertegenwoordigers onzer Kerken gelegenheid ontvingen om deel te nemen aan de arbeid van het C.I.O. (Contact in Overheidszaken) en die van het C.I.O.-M. (Contact in Overheidszaken-Militair).

Deputaten hebben zich, nadat de vorige G.S. het besluit had genomen tot deelneming aan beide genoemde instanties (zie acta artt. 136 en 533), onmiddellijk in verbinding gesteld met de secretaris van het C.I.O., met het verzoek onze Kerken te mogen vertegenwoordigen in het C.I.O.-M.

Kort daarop ontvingen deputaten een doorslag van een schrijven, namens het C.I.O. gericht aan de G.S. onzer Kerken, p/a Ds N. Bruin te Helpman, met de mededeling, dat het de vergadering van het C.I.O. goed leek, hiermede te wachten. Als reden werd opgegeven, dat het C.I.O. bezig is aan het opstellen van een nieuw statuut.

Alvorens een besluit te nemen met betrekking tot ons verzoek tot deelneming aan het Contact in Overheidszaken, wilde de vergadering eerst de arbeid aan het statuut voltooien en aan de betrokken Kerken voorleggen. Wanneer dit statuut tot stand zal zijn gekomen, zal een exemplaar daarvan aan de G.S. worden toegezonden, opdat onze Kerken zich kunnen beraden of op die basis toetreding wordt begeerd en anderzijds het C.I.O. zich kan beraden over de vraag of het op die basis mogelijk is onze Kerken in het Contact op te nemen.

Zowel door deputaten als door Ds Bruin is bij het C.I.O. tegen deze manier van handelen, die in feite een discriminatie van de Gereformeerde Kerken betekent, ernstig geprotesteerd met het dringend verzoek alsnog op zijn besluit terug te komen.

Deputaten hebben het C.I.O. te kennen gegeven het onjuist te achten, wanneer het C.I.O. pretendeert een vertegenwoordiging van de Protestante Kerken in Nederland te zijn bij de Overheid, terwijl dit college voor bepaalde Kerkgemeenschappen, die zeker niet minder dan de anderen hun aandeel aan de Geestelijke verzorging van onze strijdkrachten hebben geleverd, de toegang gesloten houdt.

Voorts werd medegedeeld dat, wanneer men bij zijn besluit zou blijven, de Gereformeerde Kerken zich genoodzaakt zullen zien zich bij de Hoge Overheid te beklagen over deze gang van zaken, met de mededeling, dat de Gereformeerde Kerken zich door het C.I.O. bij de Hoge Overheid niet vertegenwoordigd achten.

Echter, ook deze mededeling bleek niet bij machte het C.I.O. op zijn eenmaal genomen besluit te doen terugkomen.

Nader beraad over deze aangelegenheid deed deputaten besluiten deze gang van zaken aan de e.k. Generale Synode te melden, met het voorstel, via deputaten voor de Hoge Overheid deze zaak bij de Minister van Defensie aanhangig te maken.

Contact met de bureaux van de hoofdleger- en hoofdluchtmacht-predikant

In tegenstelling met het hierboven genoemde kunnen deputaten tot hun grote voldoening rapporteren, dat met de bureaux van de Hoofdleger- en Hoofdluchtmachtpredikant gedurende deze verslagperiode, geregeld en zeer prettig contact werd onderhouden.

Zowel de Hoofdleger- als de Hoofdluchtmachtpredikant wendden zich om advies tot deputaten, met betrekking tot predikanten onzer Kerken, die zich bij hen meldden voor de functie van reserve leger/luchtmachtpredikant, terwijl deputaten regelmatig op de hoogte werden gesteld met aanstelling, dienstmutaties, vertrek met groot verlof voor wat de predikanten onzer Kerken betreft.

Hunnerzijds hebben deputaten hen kunnen dienen met de voordracht van nieuwe reserve-krijgsmachtpredikanten en met het geven van verschillende adviezen.

Tot hun genoegen kunnen deputaten hierbij vermelden, dat zowel de Hoofdleger-als de Hoofdluchtmachtpredikant bij werving en aanstelling van nieuwe reserve leger/luchtmachtpredikanten, zich uitsluitend houden aan de door deputaten verstrekte adviezen. zodat het niet meer mogelijk is buiten deputaten om zich te melden of zonder hun gunstig advies te worden aanvaard of verlenging van de dienstperiode te verkrijgen.

Door de Hoofdlegerpredikant gestelde richtlijnen voor het door hem te voeren beleid

Deputaten menen in dit verband afzonderlijk melding te moeten maken van de richtlijnen, welke de thans fungerende Hoofdlegerpredikant, Ds J. Drost, met betrekking tot de diensttijd voor de nieuw te benoemen reserve legerpredikanten kenbaar heeft gemaakt.

In het vervolg zullen als regel alleen „jaarlingen" worden aangetrokken. Dezen kunnen na het

volbrengen van hun eerste dienstperiode later wel weer voor herhaling worden opgeroepen, maar slechts voor een bepaalde tijd en dusdanig, dat hun volgende dienstperiode niet meer aansluit aan hun vorige. Alleen in bijzondere gevallen kunnen ze worden aangezocht om voor een langere tijd dienst te doen, maar dan toch voor maximaal drie jaren achtereen. Evenmin zal het door de Hoofdlegerpredikant worden geaccepteerd wanneer een predikant tijdens zijn actieve dienstperiode tot een andere Kerk overgaat; dit zou ontslag als reserve legerpredikant ten gevolge hebben.

Deze richtlijnen sluiten zich aan bij de opvattingen, welke door deputaten steeds worden voorgestaan.

Werving van reserve leger/luchtmachtpredikanten

Gedurende deze verslagperiode hebben deputaten zich tot een negental predikanten gewend, met het verzoek zich als reserve leger/luchtmachtpredikant beschikbaar te stellen. Drie predikanten deelden mede aan het verzoek niet te kunnen voldoen, twee vielen om medische redenen af, vijf kerkeraden bleken bereid hun predikant voor een dienstperiode van een jaar en zes weken beschikbaar te stellen.

De Kerkeraden van Oegstgeest en Valkenburg stonden Drs R. Brands af (landmacht).

De Kerkeraad van Almkerk-Werkendam stond Ds J. Smelik af (landmacht).

De Kerkeraad van Culemborg, Ds J. A. de Vries (landmacht).

De Kerkeraad van 's-Gravenhage-West stelde Ds G. Th. Koopman beschikbaar (luchtmacht).

Ds J. Goudzwaard werd door de kerkeraad te Zaandam geëmeriteerd om een verlenging van zijn dienstverband aan te gaan tot 1 juni 1967 met eventueel een uitlooptijd van een jaar.

Ds G. Th. Koopman werd door de Kerkeraad van 's-Gravenhage-West in de loop van 1966 geëmeriteerd, zodat hij een dienstverband voor onbepaalde tijd bij de luchtmacht kon aangaan.

De predikanten R. Brands, J. M. Smelik en J. A. de Vries keerden, na beëindiging van hun eerste dienstperiode, terug naar hun gemeente.

Voorts werden de reserve legerpredikant Ds W. Borgdorff te Baarn, J. M. Kroes te Dalfsen, W. G. Raven te Almelo en J. v. d. Wielen te Loenen a/d Vecht één of meerdere malen teruggeroepen van groot verlof om voor enige tijd opnieuw in actieve dienst te treden.

Ds H. Bouma te Assen werd met ingang van 15 januari 1966 opgeroepen om gedurende een dag per week werkelijke dienst te verrichten in het Gewestelijk Militair Hospitaal te Assen, welke arbeid met ingang van 16 december 1966 werd beëindigd, wegens opheffing van genoemd Hospitaal.

Ds J. v. d. Wielen te Loenen a/d Vecht doet vanaf 27 oktober jl. twee dagen per week dienst bij het Garnizoenscommando te Amsterdam.

Ds J. A. de Vries te Culemborg doet met ingang van 1 oktober jl. twee dagen per week werkelijke dienst bij het Genie Opleidingscentrum te Vught.

Overzicht van het aantal reserve leger/luchtmachtpredikanten onzer kerken gedurende deze verslagperiode.

A	Langverbanders		
a.	emeriti ten opzichte van hun Kerken	per 1-10-1965	per 1-10-1966
	landmacht	4	4
	luchtmacht	1	2
b.	aan hun kerken verbonden		
	landmacht	1	1
	luchtmacht	gene	gene
B	Jaarlingen		
	landmacht	3	gene
	luchtmacht	1	gene
C.	Gedurende enkele dagen in de week in werkelijke dienst		
	landmacht	gene	3
	luchtmacht	gene	gene
D.	Voor herhaling teruggeroepen		
		gedurende 1965	gedurende 1966
	landmacht	4	1
	luchtmacht	gene	gene
E.	Mer groot verlof		
	landmacht	8	9
	luchtmacht	gene	gene

Ds K. de Hoop

Het heeft de Here in Zijn ondoorgroendelijke wijsheid behaagd, door een droevig ongeval één van onze zeer gewaardeerde en hooggeachte reserve legerpredikanten, Ds K. de Hoop, in de morgen van de 6e april 1965 aan zijn gezin en zijn arbeid te ontrukken. Ook deputaten hebben met diepe verslagenheid van dit onverwacht heengaan van deze broeder kennisgenomen. Zij willen graag in dit rapport uiting geven aan hun grote waardering voor de trouw, waarmede deze dienstknecht des Heren zich heeft gegeven voor de arbeid der Geestelijke verzorging onder de militairen.

Hij is gestorven in 's Konings wapenrok. Het geloof dat de Here hem tot hoger dienst heeft opgeroepen, is hierbij voor zijn achtergebleven echtgenote en ook voor ons een grote vertroosting.

Advies aan kerkeraden en predikanten

Tot verschillende boven reeds genoemde Kerkeraden, wier predikanten geschikt en bereid werden gevonden om voor de tijd van een jaar en zes weken in dienst te treden, werd het verzoek gericht er in te bewilligen dat hun predikant voor genoemde periode zijn arbeid in de gemeente zou onderbreken om als reserve leger/luchtmachtpredikant in dienst te gaan.

Deputaten kunnen ook nu met dankbaarheid melden, dat genoemde Kerkeraden hun volle medewerking hebben verleend.

Voor de regeling van wederzijdse verplichtingen en rechten tussen Kerkeraden en predikant hebben deputaten zich gehouden aan de stipulatiën, zoals deze door de G.S. van Rotterdam-Delfshaven zijn vastgesteld (acta art. 404 b). Driemaal werd een gunstig advies gevraagd van deputaten voor het aangaan van een dienstverband voor onbepaalde tijd.

Deputaten hebben geoordeeld zich van zulk een gunstig advies te moeten onthouden, om niet vooruit te lopen op de beslissing, welke de e.k. G.S. zal nemen in verband met het rapport en advies van de deputaten door de G.S. van Rotterdam-Delfshaven 1964/ 1965 benoemd ter bestudering van de vraag, of de positie van een legerpredikant voor onbepaalde tijd onder vredesomstandigheden aanvaardbaar is.

Zo lang deze aangelegenheid nog in studie is, hebben deputaten gemeend de beslissing aan de Kerkeraad van de betrokken predikant te moeten overlaten.

Ambtelijke diensten in Nederlandse gemeenten in West-Duitsland

Naar aanleiding van de mening, als zouden de legerpredikanten krachtens hun instructie verplicht zijn in Nederlandse Gemeenten in Duitsland, zoals in Zeven, ambtelijke diensten te verrichten, hebben deputaten zich met een verzoek om inlichtingen gewend tot de Hoofdleger- en Hoofdluchtmachtpredikant. Van beide instanties is hierop als antwoord ontvangen, dat van veronderstelde verplichting geen sprake is.

De Hoofdlegerpredikant deelde mede, dat de reserve legerpredikanten, wat hun werk betreft, verantwoording schuldig blijven aan de Kerken die hen hebben afgestaan, zodat hun niets kan worden opgedragen wat hen in strijd zou brengen met de leer hunner Kerken.

De Hoofdluchtmachtpredikant liet weten, dat, wanneer in zulke geestelijke centra op een luchtmachtbasis ambtelijke arbeid wordt verricht, deze ambtsdienst niet geschiedt krachtens de instructie van de luchtmachtpredikant, maar op verzoek van een Kerk ter plaatse.

Contact C.C.G.G.

Met de C.C.G.G. worden goede contacten onderhouden. De werkzaamheden van deputaten en die van de C.C.G.G. hebben verschillende raakpunten.

Het contact werd vergemakkelijkt, doordat de secretaris van de C.C.G.G., broeder K. Pesman, tevens deputaat is voor de Geestelijke verzorging van militairen.

Representatie en bezoeken

Deputaten hebben zich doen vertegenwoordigen bij de begrafenis van Ds J. van Bruggen te Assen en Ds K. de Hoop te Amersfoort.

Zij hebben hun deelneming en medeleven doen blijken aan Mevrouw B. van Bruggen-Aldersma en Mevrouw H. J. de Hoop-Sikkens.

Voorts hebben zij onze Kerken vertegenwoordigd bij het afscheid van de waarnemend Hoofdlegerpredikant, Ds W. Rijnsburger en een kennismakingsbezoek gebracht bij de nieuwe Hoofdlegerpredikant, Ds J. Drost.

Diversen

Aan de Kerkelijke pers werden geregeld verslagen van de vergaderingen der deputaten aangeboden. Deze verslagen werden steeds welwillend opgenomen.

Ook aan de samensteller van het Handboek der Gereformeerde Kerken werden jaarlijks opgaven gedaan.

Financiën

Aangezien de quaestor bij het opmaken van dit overzicht zijn kas nog niet kon afsluiten in verband met nog te verwachten uitgaven voor vergaderingen etc., zullen t.z.t. nadere gegevens aan de Generale Synode worden verstrekt.

Resumé

Deputaten danken de Kerken voor het vertrouwen, in hen gesteld. Zij hebben getracht zich te kwijten van de opdrachten, door de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/1965 gegeven.

Zij hopen dat ook in het vervolg deze arbeid, die in toenemende mate de noodzaak van Schriftuurlijke Geestelijke verzorging in onze Strijdkrachten doet zien, goede voortgang moge hebben.

Bovenal gaat de dank van deputaten uit tot de Here, Die hen tot deze arbeid heeft willen roepen en in staat stellen. Moge de Here Zijn zegen doen rusten op al de arbeid der Geestelijke Verzorging onder onze Strijdkrachten, zowel door de broeders van de C.C.G.G., als door onze broeders reservekrijgsmachtpredikanten, tot Geestelijk welzijn van allen, die aan hun zorgen zijn toevertrouwd.

Voorstellen

Deputaten zouden U willen voorstellen:

1. opnieuw deputaten te benoemen voor de Geestelijke verzorging van onze Gereformeerde militairen
2. aan die deputaten op te dragen:
 - a. de Kerken bij de Regering te vertegenwoordigen ten behoeve van onze Gereformeerde militairen
 - b. als instantie te fungeren, waarbij de Overheid advies kan inwinnen met betrekking tot de aanstelling van reserve leger/luchtmacht- c.q. vlootpredikanten, een en ander in overleg met de betrokken Kerken
 - c. contact te zoeken met predikanten, geschikt en bereid voor de functie van reserve leger/luchtmacht- c.q. vlootpredikant, en deze, in overleg met de Kerken die ze dienen, voor te dragen bij de Overheid
 - d. deze Kerken en predikanten te dienen van advies inzake de regeling van de Kerkelijke positie van de predikant gedurende zijn diensttijd als reserve leger/ luchtmacht- c.q. vlootpredikant, overeenkomstig de door de Synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/ 1965 aanbevolen, of door Uwe Vergadering gewijzigde stipulatiën, terwijl de Kerken worden geadviseerd zich in voorkomende gevallen met deputaten in verbinding te stellen
 - e. ten aanzien van hun arbeid contact te onderhouden met de Contact Commissie Gereformeerde Garnizoenskerken en de Vereniging van Gereformeerde Reserve Legerpredikanten
 - f. van hun arbeid aan de eerstkomende Generale Synode rapport uit te brengen.
3. a. door bemiddeling van deputaten Hoge Overheid de door het C.I.O. de Gereformeerde

- Kerken aangedane bejegening bij de Minister van Defensie aan de orde te stellen.
- b. onze Kerken in het C.I.O.-M. te vertegenwoordigen, wanneer het C.I.O. is teruggekomen op zijn discriminerend besluit.

4. gelden beschikbaar te stellen voor de arbeid van deputaten.

Uw Vergadering de leiding van de Heilige Geest toebiddend bij al haar arbeid, namens deputaten voornoemd:

w.g. Ds. J. v. d. Haar, praeses.

w.g. Ds. J. M. Kroes, scriba.

BIJLAGE 4
(Acta artikel 107)

RAPPORT van deputaten, benoemd door de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, voor radio-uitzending van kerkdiensten.

Aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen te komen in Amersfoort-West in april 1967.

Weleerwaarde en eerwaarde heren en broeders,

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland van Rotterdam-Delfshaven 1964/1965 benoemde tot deputaten voor radio-uitzending van kerkdiensten de volgende broeders:

ds. D. Vreugdenhil, Zwolle (samenroeper)
ds O. W. Bouwsma, Kampen
ds H. D. van Herksen, Hilversum (thans Heemse)
ds P. Lok, Berkel
A. Veltman, Kampen en
C. C. de Vries, Driebergen;

met als secundi de broeders

G. Bijlenga, Breukelen en
ds G. Hagens, Bussum.

Deze deputaten hebben als hun moderamen aangewezen:

ds O. W. Bouwsma, voorzitter
ds D. Vreugdenhil, secretaris
C. C. de Vries, penningmeester.

De opdracht, die zij ontvingen, luidt als volgt:

1. op dezelfde wijze als voorheen is geschied de radio-uitzending van kerkdiensten voor het binnenland te behartigen;
2. ook inzake de radio-uitzending van kerkdiensten voor het buitenland diligent te zijn;
3. diligent te zijn met betrekking tot de plaats van de deputaten in het Convent van kerken, met name inzake radio- en televisie-uitzendingen onder de naam van het Convent van kerken, waarvoor zij, gezien hun opdracht, geen verantwoordelijkheid kunnen dragen;
4. kerken die een televisie-uitzending van een kerkdienst mochten begeren, desgevraagd van advies te dienen en binnen het raam van de samenwerking in het Convent van kerken te dezer zake te bemiddelen;
5. indien nodig de kerken te verzoeken een bijdrage te leveren ter bestrijding van de onkosten van dit deputaatschap;
6. aan de volgende synode verslag uit te brengen van hun handelingen.

Vooraf willen de deputaten hun bijzondere vreugde uitspreken over het feit, dat de mogelijkheid er is met gebruikmaking van de moderne media als radio en televisie de prediking van het Woord Gods te brengen in de huizen van zovelen, die om welke reden ook, de kerkdiensten zelf niet bijwonen of kunnen bijwonen en deze te doen klinken in alle werelddelen en op alle zeeën.

Zij hopen, dat ook in de toekomst deze mogelijkheid niet zal worden weggenomen en dat ook onze kerken hierin haar roeping zullen kunnen blijven vervullen.

Radio-uitzending voor het binnenland

Wat punt 1 van de opdracht betreft, delen deputaten u mee, dat in de jaren 1965 en 1966 de volgende kerkdiensten zijn uitgezonden:

16 febr.	1964	morgendienst	Utrecht N.W.	ds M.J.C. Blok
26 april	1964	avonddienst	Zwijndrecht	ds J.H. v.d. Hoeven
21 juni	1964	avonddienst	Zwolle	ds C.G. Bos
16 aug.	1964	avonddienst	's-Hertogenbosch	ds W. Vreugdenhil
27 sept.	1964	morgendienst	Enschede-Noord	ds H. Vogel
11 okt.	1964	avonddienst	Bilthoven	ds C. van Leeuwen
6 dec.	1964	avonddienst	Amsterdam-Zuid	ds J Meester
3 jan.	1965	avonddienst	Voorburg	ds C Trimp
14 febr.	1965	morgendienst	Dalfsen	ds J.M. Kroes
28 maart	1965	avonddienst	Den Helder	ds H.Smit
15 april	1965	avonddienst	Rijnsburg	drs J. Douma
20 juni	1965	avonddienst	Leeuwarden	drs D. Deddens
1 aug.	1965	morgendienst	Ommen	drs A. N. Hendriks
5 sept.	1965	avonddienst	Emmen	ds A. Kooy
7 nov.	1965	avonddienst	Utrecht-Centrum	ds W.G. Visser
27 febr.	1966	avonddienst	Hilversum	ds H. D. van Herksen
24 april	1966	avonddienst	Berkum	ds J de Feijter
19 juni	1966	avonddienst	Ermelo	ds T. J. Keegstra
31 juli	1966	avonddienst	Assen	ds Tj. Boersma
28 aug	1966	avonddienst	Spakenburg	ds C.J. Smelik
9 okt.	1966	avonddienst	Giesendam Ned. H	des W. de Graaff
18 dec	1966	avonddienst	Amsterdam-West	ds G. Janssen

Zoals uit dit overzicht blijkt, kunnen er thans elk jaar afwisselend zeven of acht kerkdiensten worden uitgezonden.

Om te bewerken, dat er iedere zondag op een vast uur een uitzending van kerkdiensten via het Convent van kerken kan plaats hebben, is na overleg met andere instanties verkregen, dat dit uur voor die kerken, die via het Convent uitzenden, is vastgesteld op vijf uur des namiddags.

Wat de tijdsduur van de uitzending betreft, kan worden meegedeeld, dat tot aan oktober 1966 het zo was, dat er een aantal zondagen was, waarop er één uur én een aantal zondagen, waarop er vijf kwartier ter beschikking stond. Het werd in onderling overleg binnen het Convent zo geregeld dat de zondagen, waarop er vijf kwartier beschikbaar was, aan onze kerken gegeven werden.

Na de nieuwe zendtijdsverdeling, die 1 oktober 1966 is ingegaan, is aan het Convent elke zondag anderhalf uur zendtijd gegeven.

Het merendeel der kerken, die in het Convent samenwerken, is van oordeel, dat van die anderhalf uur één uur moet worden uitgetrokken voor een kerkdienst, terwijl dan het resterende half uur een andere programmering kan krijgen in het kader van kerkelijke activiteiten.

Hoewel deputaten op het standpunt staan, dat in veel gevallen een kerkdienst, die wordt uitgezonden, speciaal met het oog op zieken, die meeluisteren, niet veel langer dan een uur zal kunnen duren, zijn zij toch van mening, dat het bezwaar ondervindt als eis te stellen, dat een kerkdienst altijd binnen een uur moet zijn afgelopen.

Daarom hebben zij na overleg de vrijheid gekregen om de tijdsduur van een kerkdienst vast te stellen op langer dan een uur, indien de dienstdoende predikant dit wenselijk acht.

In verband met het feit, dat thans ook onze kerken op de zondagen, waarop één onzer kerkdiensten wordt uitgezonden, de beschikking kunnen krijgen over anderhalf uur zendtijd, stellen deputaten U voor de nieuw te benoemen deputaten te machtigen zich te beraden op de wijze, waarop de resterende zendtijd kan worden benut.

Zelf denken zij hierbij onder meer aan de volgende mogelijkheden: informatie inzake de zendingsarbeid, arbeid onder de militairen en zeevarenden, evangelisatie, reportage van de Hogeschooldagen, mededelingen van of over de buitenlandse kerken, met wie wij in correspondentie

staan, gereformeerde koren en korpsen.

Reeds nu kan worden meegedeeld, dat na informatie ter bevoegder plaatse de technische medewerking is toegezegd, zonder dat dit in de regel kosten met zich meebrengt voor onze kerken.

De preken die voor de microfoon gehouden zijn, worden kosteloos beschikbaar gesteld voor allen, die zulk een preek bestellen.

Werd voorheen de uitgave van deze preken verzorgd door de Fa. Kleefsman & van der Veen in Sappemeer, sedert de uitgave van de prekenreeks „Waarheid en Recht" in handen gekomen is van de heer J. Boersma in Enschede, werden een tijdlang de preken door diens drukkerij gedrukt. Daar echter de prijs van de druk aanzienlijk hoger kwam te liggen dan voorheen het geval was, hebben deputaten besloten de uitgave te doen verzorgen door het bureau van het Convent van kerken. Dit brengt geen kosten met zich mee en de verzorging en distribuering geschiedt naar wens.

Deputaten hebben in de afgelopen periode besloten enkele opmerkingen toe te sturen aan die predikanten, die voorgaan in een kerkdienst, die wordt uitgezonden.

Uit ervaring weten ze, welke de knelpunten zijn van een goede uitzending en om een technisch zo goed mogelijk verzorgde uitzending te kunnen verwachten hebben zij in enkele punten samengevat, wat dienstig is voor het menselijk gezien welslagen van de uitzending.

Een exemplaar van deze „enkele opmerkingen" gaat bij dit rapport als bijlage.

Radio-uitzending naar het buitenland.

Wat punt 2 van de opdracht betreft, rapporteren deputaten U, dat via Radio Nederland Wereldomroep de volgende diensten zijn uitgezonden:

15 maart 1964 van de kerk te Hilversum, waarin voorging ds. H. D. v. Herksen.

13 sept. 1964 van de kerk te Gouda, waarin voorging ds. K. Drost.

20 juni 1965 van de kerk te Rouveen, waarin voorging ds. J. Geersing.

16 jan. 1966 van de kerk te Capelle a.d. IJssel, waarin voorging ds. J. Blokland.

31 juli 1966 van de kerk te Harlingen, waarin voorging ds. J. Bomhof.

In de morgenuren worden deze diensten uitgezonden naar Afrika en het oostelijk halfrond, terwijl de diensten des avonds worden heruitgezonden naar het westelijk halfrond.

Steeds wordt aan de verschillende kerkelijke bladen in het buitenland tijdig bericht, welke dienst op het programma staat, opdat in de verschillende werelddelen het luisteren kan worden bevorderd.

Radio Nederland Wereldomroep heeft de vorige synode verzocht een deputaat aan te wijzen in het „College van Deputaten voor de protestantse kerkuitzendingen" met een zittingsduur van vijf jaar.

Deze synode heeft als deputaat benoemd ds. D. Vreugdenhil met als secundus ds. H. D. van Herksen met dien verstande, dat zij heeft meegedeeld niet bevoegd te zijn een deputaat voor langer te benoemen dan drie jaar.

Radio Nederland Wereldomroep heeft hierin bewilligd met het uitspreken van de wens, dat een volgende synode een zekere continuïteit zal willen in acht nemen.

Het genoemde College vergadert als regel twee keer in het jaar om in onderling overleg de kerkdiensten te verdelen en te bespreken, hoe op de beste wijze de uitzending naar overzee kan worden behartigd.

Plaats in het Convent van kerken.

Inzake punt 3 van de opdracht kan worden gerapporteerd, dat deputaten zich bij herhaling hebben moeten distancieren van allerlei activiteiten van het Convent, aangezien deze buiten hun bevoegdheid en verantwoordelijkheid vallen.

Aan de vorige synode hebben deputaten reeds gerapporteerd, dat het Convent begonnen is programma's uit te zenden in samenwerking met het IKOR en met de Rooms-Katholieke Kerk ondanks protest van deze deputaten tezamen met de deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Nadrukkelijk hebben de deputaten toen in een brief d.d. 27 februari 1962 aan het Convent meegedeeld, dat zij geen enkele verantwoordelijkheid wensten te dragen voor deze uitzendingen met een beroep op

art. 2 van de bepalingen van de stichtingsacte van het Convent.

De gang van zaken is de laatste tijd zo geworden, dat het al meer openbaar wordt, dat de bezwaren van deputaten meer en meer ook gedeeld worden door andere participanten in het Convent.

Of ook voor de toekomst de samenwerking met het IKOR en met de Rooms-Katholieke Kerk bestendig zal blijven is op één van de laatste vergaderingen met even zoveel woorden aan de orde gesteld. Op een volgende vergadering zal hierover worden doorgesproken.

Televisie-uitzending.

Punt 4 van de opdracht handelt over advies en bemiddeling, die deputaten zouden kunnen geven aan kerken, die daarom vragen.

In de afgelopen periode heeft de kerk te Zwolle een beroep gedaan op deputaten ter wille van een televisie-uitzending van een kerkdienst op zondag 7 november 1965, waarin voorging ds. Z. G. van Oene.

Deputaten hebben met vreugde hun werkzaamheden in deze verricht.

Volgens een opiniepeiling is deze uitzending door 4 à 500.000 mensen beluisterd en gezien.

Een enkele andere kerk heeft voor de toekomst om medewerking van deputaten gevraagd.

Kosten deputaatschap.

Het is niet nodig gebleken een beroep op de kerken te doen om een bijdrage te leveren.

Deputaten stellen voor in de toekomst, evenals dit bij andere deputaatschappen het geval is, hun onkosten in rekening te brengen bij de synodale kas en daartoe zo nodig een voorschot te verlenen, waarna de afrekening kan plaats hebben ter synode.

Deputaten stellen U ten slotte voor:

- a. de deputaten, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven te dechargeren;
- b. opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht:
 1. op dezelfde wijze als voorheen is geschied de radio-uitzending van kerkdiensten voor het binnenland te behartigen;
 2. ook inzake de radio-uitzending van de kerkdiensten voor het buitenland diligent te zijn;
 3. kerken, die een televisie-uitzending van een kerkdienst mochten begeren, desgevraagd van advies te dienen en binnen het raam van de samenwerking in het Convent van kerken te dezer zake te bemiddelen;
 4. dat gedeelte van de beschikbare zendtijd, dat niet gebruikt wordt voor een kerkdienst, op passende wijze te benutten;
 5. diligent te zijn met betrekking tot de plaats van de deputaten in het Convent van kerken, met name inzake radio- en televisie-uitzendingen onder de naam van het Convent van kerken, waarvoor zij, gezien hun opdracht, geen verantwoordelijkheid kunnen dragen;
 6. aan de volgende synode verslag uit te brengen van hun handelingen.
- c. opnieuw een deputaat te benoemen in het „College van Deputaten voor de protestantse kerkuitzendingen", zo mogelijk rekening houdend met de wens van Radio Nederland Wereldomroep continuïteit te betrachten in het benoemen van een deputaat.

Met heilbede en broedergroeten, namens deputaten bovengenoemd,

(get.) O. W. Bouwsma, voorzitter

(get.) D. Vreugdenhil, secretaris.

BIJLAGE 5
(Acta artikel 282)

Advies van door de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 benoemde deputaten betreffende de heilige doop te bedienen aan wettig geadopteerde kinderen.

Waarde broeders,

De generale synode van Rotterdam/Delfshaven (1964-1965) benoemde een drietal deputaten met de opdracht, de kerken te dienen met een rapport over de vraag of door gelovige ouders wettig geadopteerde kinderen behoren gedoopt te wezen en met name of de uitspraak van de generale synode van Dordrecht 1618/1619, (Acta van 3 december 1618), daartegen geen hindernis biedt. De synode benoemde in dit deputaatschap de broeders Dr. R. H. Bremmer te Enschede; Ds. J. R. Wiskerke te Middelburg en Ds. I. de Wolff te Enschede (Acta. art. 538 en 572). Ondergetekenden hebben thans het genoegen aan de kerken dit door de synode verlangde rapport aan te bieden. Helaas hebben zij door allerlei omstandigheden niet kunnen voldoen aan het verzoek der synode dit rapport één jaar voor het samenkomen der volgende synode rond te zenden. Het is later geworden.

Deputaten willen de aandacht van de kerken eerst vragen voor een historisch-kerkrechtelijke bespreking van de aan de orde zijnde kwestie (I), vervolgens voor een exegetische uiteenzetting van de in geding zijnde Schriftgedeelten (II), om tenslotte een conclusie voor te stellen (III).

1 HISTORISCH-KERKRECHTELIJKE ASPECTEN

1. Zijn er concrete kerkelijke besluiten in deze materie?

De generale synode van Bunschoten-Spakenburg (1958) vond op haar tafel een verzoek van de classis Haarlem (d.d. 10-5-1958) uit te spreken, dat de doop van wettig geadopteerde kinderen geoorloofd was en dat de uitspraak van Dordrecht 1618-1619 hiertegen geen hindernis bood.

Na deliberatie sprak deze synode uit: „De generale synode . . . overwegende 1. dat het noodzakelijk is, - gezien de noodzaak ener uniforme doopspractijk - dat de materie, aan dit verzoek verbonden, eerst in de Kerken grondig wordt besproken, temeer daar de argumenten, die nadere overweging behoeven, zowel voor als tegen inwilliging van het gedane verzoek bijeengebracht (kunnen) worden; 2. dat het onder 1 gestelde nog niet genoegzaam is geschied, mede omdat de adoptiewet eerst 1 november 1956 in werking trad; *besluit*: 1. zich zowel van een toestemmend als van een afwijzend antwoord te onthouden; 2. dit besluit mede te delen enz.”

De generale synode van Rotterdam, bovengenoemd, kreeg opnieuw met deze materie te maken. De particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg d.d. .5 maart 1964 deed nl. de volgende uitspraak:

„Dat op grond van de Heilige Schrift, m.n. Gen. 17 : 10; Ex. 12 : 43-49; Hand. 2 : 39; 1 Kor. 7 : 14, en van de belijdenis der kerk t.a.v. het ambt der overheden, art. 36 N.G.B., vgl. Rom. 13 : 1-7, de door gelovigen wettig geadopteerde kinderen als leden der gemeente behoren gedoopt te wezen;

dat de uitspraak van de Nationale Synode van Dordrecht 1618/ 1619 hiertegen geen hindernis kan bieden, daar zij werd gegeven in een situatie, waarin van geen wettelijke regeling der adoptie sprake was, gelijk thans door het Burgerlijk Wetboek van het Koninkrijk der Nederlanden, art. 344, geregeld, terwijl mede gezegde uitspraak van Dordt zich meer bijzonder richtte tegen een bepaalde zendingsmethode”.

De particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg vroeg de generale synode van 1964 zich in gelijke zin uit te spreken. Deze voldeed echter niet aan dit verzoek. Zij benoemde een commissie - zie boven - om de kerken inzake deze materie breder voor te lichten.

Nu kan men zich allereerst afvragen of een generaalsynodale uitspraak in deze materie noodzakelijk is. Is art. 56 K.O. hier niet voldoende: „Het verbond Gods zal aan de kinderen der Christenen met de doop, zohaast als men de bediening deszelfs hebben kan, verzegeld worden, en dat in openbare verzameling, wanneer Gods Woord gepredikt wordt”? Voorzover de commissie kon nagaan, bestaan

er geen generaalsynodale uitspraken gedaan in de verenigde kerken sinds 1892 in deze materie. Zijn de kerkeraden niet vrij om ieder voorkomend geval zelf te beoordelen? Het is de commissie bekend, dat dit reeds vrij regelmatig geschiedt. In verschillende plaatselijke kerken werd de doop aan wettig geadopteerde kinderen bediend. Het is de commissie echter tevens bekend, dat er kerkeraden zijn, die zulk een doopsbediening weigerden. En daarom, gezien vooral de moeite, die het verschil in doopspraktijk voor adopterende ouders schept, is er toch wel reden te staan naar wat de generale synode van Bunschoten-Spakenburg noemde „een uniforme doopspraktijk”. Wat de wijze van besluitvorming betreft: de generale synode zal zich het beste kunnen oriënteren aan de haar nog altijd door de P.S. van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg voorgelegde vraag of er Schriftuurlijke hindernissen zijn, om tot de doop van wettig geadopteerde kinderen te komen en of het besluit van Dordt - 1618 een kerkelijke hindernis opherpt.

Temeer is er reden voor een generaalsynodale uitspraak, omdat er lange jaren in de kerken een praktijk is geweest, die het dopen van deze kinderen niet toestond. Deze praktijk sloot zich aan bij de eerder genoemde uitspraak van de Nationale Synode van Dordrecht en daar willen wij thans enige aandacht aan schenken.

2. Dordrecht 1618/1619 over de doop van heidenkinderen

Op vrijdag 30 november 1618 diende op de Dordtse synode een quaestio, aan de synode voorgelegd door de afgevaardigden van Noord-Holland. De vraag was: „Oftmen de kinderen der Heydenen, in Oost-Indien sal mogen dopen, die teenenmael overgegaen syn, in de familie der christenen, ende die een Christen hebben, die belouet, deseluyge in de Christelicke religie op te voeden”. Er was haast met de zaak, zeiden de Noord-hollanders. De schepen voor Oostindië, die de post zouden meenemen, lagen zeilree. De zaak zelf was bij de kerk van Amsterdam en de classis Amsterdam aan de orde gesteld door Ds. Adriaan Hulsebos van Jacatra. Hij had in 1617 die vraag al naar Amsterdam gezonden, aangezien deze kerk de Oostindische kerkelijke zaken in die tijd waarnam. Maar de kerkelijke molens maalden toen al langzaam en zodoende duurde het tot november 1618 vóór de zaak in behandeling kwam. Toen zat er ook haast achter, de quaestio werd besproken vóór de zaken der remonstranten. De officiële Acta van Dordrecht delen ons niets mede over de ter synode gevoerde discussies. Zij vermelden alleen, dat het oordeel wat betreft de kinderen, die al enigszins op jaren gekomen zijn, eenstemmig was. Zij zullen eerst in de christelijke religie worden onderwezen en daarna worden gedoopt.

Ten aanzien van de jonge kinderen werd de volgende uitspraak gedaan:

„Van der kinderen ook der Heidenen, dewelke, of vanwege de jonkheid of gebrek van de spraak te verstaan, niet hebben kunnen onderwezen worden van de Christenen, hoewel ze door aanneming zouden mogen ingelijfd worden in de familiën der Christenen, is ook geoordeeld geweest met de meeste stemmen, dat ze niet behoren gedoopt te worden, eer zij tot die jaren gekomen zijn. dat zij in de eerste beginselen der Christelijke religie naar hun begrip kunnen onderwezen worden en zulks ook metterdaad geschied is. En dat ook bekwame getuigen beloven naarstigheid te doen, dat zij derzelven in 't Christelijk geloof verder en nader onderwijzen zullen, en niet zullen toelaten, zooveel in hen is, dat zij van de familiën of gemeenschap der Christenen wederom vervreemd zullen worden”.

Het besluit viel met de meeste stemmen. Het oordeel van de synode was dus verdeeld. De oordelen, zowel van de buitenlandse als van de binnenlandse afgevaardigden, liepen sterk uiteen. Men heeft deze adviezen vermoedelijk daarom niet opgenomen in de officiële Acta, maar ze gedeponneerd in het archief der synode. Dr. Kaajan heeft ze in zijn studie over de Pro-Acta van Dordrecht volledig gepubliceerd.

Wij zullen ons in dit rapport niet verdiepen in al de argumenten, die pro en contra ter synode werden aangevoerd. Wel is belangrijk erop te letten, dat deze kwestie vertroebeld werd door de achtergrond van deze zaak. Het ging hier nl. om kinderen van slaven en kinderslaafjes. Vandaar dat b.v. de voorstemmers (dus de tegenstemmers van het boven gereleveerde besluit) vóór de doop van deze kinderen zulks deden onder beperkende bepalingen. De Zeeuwen waren vóór, indien van de adopterende ouders „een plechtige en openbare belofte” geëist werd, dat ze deze kinderen nooit meer in het heidendom zouden laten terugkeren. De Friezen waren vóór, mits de ouders niet toelieten dat zij „door verkoop of weggagen in de macht der heidenen terugkwamen”. Kaajan vermeldt, dat

slavenhandel en slavenbezit in die tijd vrij algemeen waren en dat Ds. Johan de Praet van Ambon een bekend slavenhandelaar was (1). In ieder geval: door het besluit de doop van deze kinderen te weigeren, voorkwam de synode, dat mensenroof en kinderslavernij een religieus tintje kregen!

In het officiële synodebesluit staan geen argumenten. Dat kon - vond men toen - licht aanleiding geven tot haarkloverijen en het strookte niet met het gezag van synoden. In de Acta Contracta staan de argumenten wel: deze kinderen zijn geboren uit heidense ouders; zij staan als onreinen buiten het verbond; zij hebben geen deel aan de beloften. Christus heeft de apostelen bevolen eerst te onderwijzen en daarna te dopen. De oude apostolische kerk heeft daaraan, gelet op de praktijk der catechumenen, zich gehouden. Vooral 1 Cor. 7 : 14 speelde in alle adviezen en overwegingen een grote rol. Bavinck is van oordeel, dat dit besluit een grens stelde aan de overigens ruime doopspraktijk van de oude gereformeerden (2).

3. *De doopspraktijk van de oude Gereformeerde Kerk*

Het Dordtse besluit is opvallend, vooral gezien tegen de achtergrond van de doopspraktijk van de oude gereformeerden. Men kan dezen, aldus Bavinck, eerder beschuldigen van een te ruime dan van een te enge doopspraktijk. Zo antwoordde de synode van Dordrecht van 1574 op een vraag of men kinderen van afgesnedenen dopen mocht: „Ja, met de conditie dat men de gevaders vaster in de belofte van de kinderen getrouwelijk te onderwijzen verbindt”. De nationale synode van Dordrecht van 1578 besliste op de vraag: „Of men allerlei mensenkinderen, als van hoereerders, afgesnedenen, papisten en andere dergelijken, zonder onderscheid dopen zal?” Geantwoord werd: „Overmits de doop de kinderen die in het verbond staan toekomt, en het gewis is, dat deze kinderen buiten het verbond niet zijn, zo zal men ze van de doop niet weren”.

In dezelfde lijn gaf de nationale synode van Middelburg (1581) op de vraag „Of degenen die ordelijk naar de regel van Christus uitgebannen zijn en met hen de kinderen die ze winnen gedurende de excommunicatie, uit het verbond zijn” als bescheid: „Neen”. Men doopte kinderen van zigeuners en rondtrekkende Heidenen, indien de ouders zelf gedoopt waren (3).

De oude gereformeerde kerk volgde hier het voorbeeld van Calvijn. In 1559 vroeg John Knox hem of men de doop mocht bedienen aan onechte kinderen, kinderen van afgodendienaars (roomsen) en van afgesnedenen. Calvijn antwoordde: „Omdat bij het rechte gebruik van de doop het gezag Gods moet gelden en Zijne instelling moet beslissen, wat recht is, moet men in de eerste plaats vragen, wie God met Zijne stem tot de doop roept.

Nu omvat de belofte niet alleen het zaad van elk der gelovigen in het eerste geslacht, maar zij wordt uitgestrekt over duizend geslachten Daarom behoort ook het nakroost van vrome voorouders tot het lichaam der kerk, ook al zijn de grootouders of ouders afvalligen geweest”. Zijn conclusie was: „overal, waar de belijdenis van het Christendom niet geheel en al uitgeblust is, worden de kinderen van hun wettig recht beroofd, als zij van het gemeenschappelijk teken worden geweerd” (4).

Het is duidelijk, dat er twee motieven in de tot nu toe getekende doopspraktijk van de oude gereformeerde kerk vallen te onderscheiden. Zolang het ging om kinderen die nog enigszins tot de christenheid waren te rekenen (het zg. corpus christianum) als kinderen van afgesnedenen, roomsen, vondelingen en zigeuners. onderhield men een zeer ruime praktijk, gebaseerd op hetgeen Calvijn opmerkte over de uitgestrektheid van Gods verbond. Bij kinderen van heidenen en mohammedanen, het geval waarvoor Dordrecht 1618 kwam te staan, trok men een scherpe grens. En zelfs dán wilde men nog zover gaan als mogelijk was. Dit blijkt uit wat de Synopsis, het beroemde leerboek van de theologie van Dordrecht uit 1625, over deze zaak zegt. „Wij sluiten”, aldus dit leerboek, „wel van de doop uit de kinderen van hen, die geheel vreemd zijn aan het verbond, zoals zijn de kinderen van heidenen, mohammedanen, joden en dergelijke, welke de Heilige Geest zelf onrein acht, 1 Cor. 7 : 14, en die verder als buitenstaanders aan het oordeel Gods worden overgelaten, zoals de apostel voorschrijft 1 Cor. 5 : 12. 13”. Dat is dus het motief dat te Dordrecht de doorslag gaf. „Tenzij”, en nu komt het andere motief naar voren, „zij wellicht door wettige adoptie of door rechtvaardige dienstbaarheid berustend op behoorlijke overeenkomst aan de gezinnen van gelovigen als eigen kinderen zijn toegeschreven en ingevoegd. Immers in dit geval dopen vele gereformeerden hen, omdat zij oordelen dat deze kinderen door God in de gemeenschap van het verbond door deze overeenkomst worden opgenomen. Dit staat in Gen. 17 : 12 en 13 hetwelk in de oude kerk buiten elke controverse was”. De nadruk op het „wettig” zal wel een reactie zijn op de kwade praktijken van gereformeerde

christenen in de Oost (5).

We zien wel bij de gereformeerde theologen ná Dordrecht langzaam maar zeker een strakkere lijn gevolgd dan vóór Dordrecht. Wat bij de Synopsis nog min of meer vloeiend was, kreeg bij Voetius al een strakker patroon. Hij sloot zich nadrukkelijk bij het Dordtse besluit inzake de heidenkinderen aan, toen hij de doop voor kinderen die door oorlogsomstandigheden in de macht van de ouders gekomen waren, afwees. Hij trok in allerlei doopskwesties de grenzen nauwer en werd daarin gevolgd door Wilh. á Brakel, die kinderen van joden, turken, heidenen en kettters van de doop wilde uitsluiten „schoon zij van een bondgenoot tot kinderen waren aangenomen" (6). Mannen als á Marck en De Moor namen weer een ruimer standpunt in, de lijn Voetius/ á Brakel won het echter. Daar zal stellig achter hebben gezeten de op zichzelf prijzenswaardige wil door een strengere doopspraktijk te komen tot een strengere tucht over het in de kerk opgenomen christenvolk.

4. De doopspraktijk in de Gereformeerde Kerken na 1892

Adoptie in de huidige zin der wet was vóór 1956 in ons land bij de toen vigerende wetten niet mogelijk. Wel kwam het van tijd tot tijd voor, dat een ouderloos kind of een kind van een ongehuwde moeder in een gereformeerd gezin „aangenomen" werd. Ouders konden destijds wel een kind „aannemen". Eén van de pleegouders werd dan tot voogd benoemd. Het was in de kerken na 1892 vrijwel onmogelijk de doop voor zulk een „aangenomen" kind toegestaan te krijgen. F. L. Rutgers geeft in zijn „Kerkelijke adviezen", die normatief geacht kunnen worden voor de in de verenigde kerken gevolgde kerkrechtelijke praktijk, de volgende samenvatting van de toen vigerende opvatting: „Voor de toelating van een kind tot de H. Doop moet een kerkeraad genoegzaam overtuigd zijn van twee dingen: 1. dat het kind te beschouwen is als het „zaad der kerk" en dus als een „kind des verbonds"; en 2. dat er voldoende waarborg is voor de opvoeding van het kind als lid der Gereformeerde Kerk. Waar die twee dingen aanwezig zijn, heeft het kind recht op den Doop, zoodat geen Gereformeerde Kerkeraad dien zou mogen weigeren. Maar waar ten aanzien van die twee dingen, of van één van beiden, alleszins reden is tot onzekerheid of zelfs tot zekerheid van het tegendeel, moet met de Doopsbediening gewacht worden, totdat het kind in staat is, op eigen geloofsbelijdenis tot de kerkelijke gemeenschap te worden toegelaten" (7). H. Bouwman en Joh. Jansen oordeelden in dezelfde zin (8).

Prof. Dr. H. H. Kuyper heeft dit standpunt destijds theologisch-kerkrechtelijk breed verdedigd in een artikelenserie in „De Heraut", nadat in 1930 de Christian Reformed Church van Noord Amerika het standpunt van Rutgers had verlaten. Hij wilde alleen een uitzondering maken voor kinderen, waarvan bewezen kon worden, dat hun grootouders tot de kerk en het verbond hadden behoord. „Op grond der gelofte, dat God de God niet alleen van ons zaad, maar ook van ons zaadszaad zijn wil, kunnen ook kinderen gedoopt worden, wier grootouders geloovig waren, al zijn de ouders afgeweken van Gods verbond" (9).

We kunnen dus concluderen, dat de kerken zich na 1892 aansloten bij de door Voetius en á Brakel gevolgde lijn. We hebben hier met een krachtige en oude traditie te maken, die lange tijd in de kerken heeft doorgewerkt en die ongetwijfeld na 1892 mede te verklaren is uit de wil tegenover de Hervormde Kerk met haar volkskerkgedachte, een strengere tucht bij het doopvont te handhaven.

5. De nieuwe adoptiewet van 1956

Intussen, sinds 1956 staan wij tot op zekere hoogte toch wel voor een nieuwe situatie. Vóór dat jaar kon wel één van de pleegouders tot voogd worden benoemd, maar er waren wettelijke bepalingen waardoor het voor de natuurlijke ouders (resp. moeder) mogelijk bleef het kind weer terug te vorderen. Vaste waarborgen, dat het pleegkind voorgoed in de pleegouderlijke macht bleef, waren er niet. Adoptie was onder de Republiek hier te lande onmogelijk. Alleen van 1810 tot 1838, onder het regime van de toen vigerende Code Civil van Napoleon, was ze toegestaan en in het algemeen was de publieke opinie vóór de tweede wereldoorlog voor adoptie niet gunstig. Door de oorlog werd dat anders. Er kwamen tal van pleegkinderen door oorlogshandelingen. Zodoende haalde in 1956 de adoptiewet het staatsblad en werd het mogelijk kinderen wettig te adopteren.

Wettige adoptie betekent, dat het geadopteerde kind de staat van een wettig kind verkrijgt ten opzichte van zijn adoptieouders en dat de burgerlijke betrekkingen tussen de geadopteerde en zijn bloed- en

aanverwanten in de opgaande linie en zijlinie ophouden te bestaan. Adoptie wordt door de rechter alleen dan toegestaan, indien de verbreking van de banden met de natuurlijke ouders en tegelijk de bevestiging van de banden met de adoptieouders, in het kennelijk belang van het kind zijn. Adoptie is ten diepste een zaak van kinderbescherming! Ze geschiedt niet lichtvaardig. De wet eist, dat het te adopteren kind reeds drie jaar door de pleegouders is verzorgd; één van de pleegouders moet voogd van het kind zijn. Hoewel in het oorspronkelijk wetsvoorstel adoptie onherroepelijk was, heeft de Tweede Kamer de wet zo geamendeerd, dat thans herroeping mogelijk is. Ze kan echter alleen geschieden op verzoek van de geadopteerde zélf, niet eerder dan twee en niet later dan drie jaar na de dag, waarop de geadopteerde meerderjarig is geworden. De rechter moet van oordeel zijn, dat herroeping in het kennelijk belang van het kind is en van de redelijkheid van herroeping in gemoede overtuigd zijn.

Adoptie is een maatregel van kinderbescherming. De minister schreef in de Memorie van Toelichting op het wetsontwerp: „De vraag of het kind van zijn ouders of van één hunner als verzorgers of opvoeders nog iets te verwachten heeft, moet redelijkerwijze ontkennend beantwoord zijn, wil toewijzing van het verzoek tot het uitspreken van adoptie overwogen worden". Adoptie is een barmhartige noodmaatregel in een zondige wereld. Er zijn nu eenmaal ouders, die de ouderlijke macht op een schandelijke wijze misbruiken. De adoptiewet opent voor kinderen over wier geboorte de schaduw van de zonde valt of die reeds in hun jonge jeugd mishandeld of vertrappt werden, het perspectief en een liefdevolle verzorging door toegewijde adoptiefouders. We hebben hier wel niet een andere zaak te maken dan met de rechteloze kinderslaafjes in de gezinnen van de Hollandse kooplui en Compagniesbeambten ten tijde van de Republiek.

6. *Het afstammingsprincipe met betrekking tot de doop van geadopteerde kinderen.*

We zagen hoven, dat in de praxis in de oudere gereformeerde kerk en ook in de verenigde kerken na 1892 het afstammingsprincipe een grote rol speelde. Men was (H. H. Kuyper) bereid tot de grootouders terug te gaan, dan was ook onherroepelijk een grens getrokken. Zo zijn vele pleegkinderen in gereformeerde gezinnen opgegroeid, alsof zij heidenen waren: tot grote smart én voor de ouders én voor deze kinderen. De laatsten moesten reeds zulk een last door het leven dragen vanwege de verwoestingen van de zonde rond hun geboorte. Waarom moesten ze vaak jarenlang wachten vóór ze het goddelijk tel- en zegel van de belofte der wedergeboorte konden ontvangen? H. H. Kuyper heeft van dit standpunt een glasheldere en krachtig aansprekende fundering gegeven in „Hamabdil". Deze mannen legden een nauw verband tussen verbond en verkiezing. Waar het verbond is, daar is de verkiezing: „De uitverkiezing gaat door in bepaalde geslachten" (10). Uit vrome ouders, aldus H. H. Kuyper, worden doorgaans vrome kinderen geboren. Krasser kon het biologisch afstammingsprincipe bijna niet beleden worden. P. J. Kromsigt, een vrij eenzame bestrijder van deze gedachten uit het begin van deze eeuw, schreef dat hij de Kuypers de doop het teken was geworden van „waarschijnlijke verkiezing". Daarom weigerden zij de doop, waar dit vermoeden niet op geboorte uit gelovige ouders gegrond kon worden! (11). Nu zat ongetwijfeld bij de Kuypers een gerechtvaardigd verzet tegen een al te ruime volkskerkgedachte voor. Terecht verwierpen zij de regel: doop wat in het doophuis komt. Het is echter de vraag of op deze wijze toch niet een bepaalde volkskerkgedachte gepredikt werd nl. het binden van de verbondsbelofte aan de natuurlijke bloedbanen. De Heilige Schrift laat ons duidelijk zien, dat de HERE de verbondsbelofte niet bindt aan de natuurlijke bloedbaan: Izaák-Ismaël, Jakob-Ezau enz.

Ds. P. Lok heeft terecht opgemerkt: „Het verbond der genade is geen kwestie van voortplanting, maar van 's HEREN souverain spreken en handelen: Ik ben de HERE uw God!" (12). De doop onthouden aan geadopteerde kinderen betekent hen jarenlang buiten de kerk houden, buiten dewelke geen zaligheid is. Beslissend is hier tenslotte het Woord des HEREN. Hoe spreekt dit over de wegen, welke de HERE souverain bewandelt in het toebrengen van de bondgenoten? Daarover willen we in het tweede deel van dit rapport handelen, dat de Schriftuurlijke gegevens zal bespreken.

Noten bij deel I:

(1) H. Kaajan, *De Pro-Acta der Dordtsche synode*, 1914, blz. 249, noot 2.

- (2) H. Bavinck, *Gereformeerde Dogmatiek, IV-2*, blz. 589-590.
- (3) Zie voor deze en meerdere gegevens op dit punt: P. J. Kromsigt, *De doopspraktijk in de oude Gereformeerde Kerk van Nederland, in Troffel en Zwaard*, 8ste jaarg., 1905, blz. 1 vlg. blz. 65 vlg.
- (4) C. R., *Op. Calvini*, vol. XVII, p. 666 sq.
- (5) *Synopsis purioris theologiae*, ed. Bavinck, pag. 500-501: Nisi forte per adoptionem legitimam aut servitutum justam, et proprie dictam, fidelium familiis tamquam proprii sint ascripti, atque insiti. Hoc enim casu multae Reformatae Ecclesiae eos baptizant, quia a Deo in foederis sui communionem hoc pacto eos ascisci iudicent, idque Genes. 17, 12 et 13
- (6) G. Voetius, *Politica ecclesiastica*, 1, p. 657, quaestio XIII: An haeticorum, Apostatarum, Idolatrarum, Infidelium seu Christianorum perstantium in sua infidelitate (sc. sint baptizandi)? Ter beantwoording van die vraag voorzover het betreft kinderen uit ongelovige ouders die door oorlogsomstandigheden enz. van hun ouders vervreemd zijn en door pleegouders geadopteerd, verwijst Voetius naar het besluit van Dordt inzake de doop van heidenkinderen: In qua sententia etiamnum ut certiore et tutiore acquiesco.
 Voor Brakel: W. á Brakel, *Redelijke Godsdienst*, 1, ed. 1855, blz. 967. Brakel sluit ook uit de doop van vondelingen „in een land / in hetwelk de ware kerk niet is of in een land / alwaar de ware kerk wel is / maar daarbij vervuld met Joden / Turken / Heidenen / Socinianen en andere kettters / dewijl het zoowel kinderen van die / als van bondgenoten konden zijn”.
 De Moor in zijn *Kommentaar op á Marck* (een geliefd dogmatisch handboek uit de achttiende eeuw) is milder.
 Hij schrijft in betrekking tot de doop van geadopteerde kinderen: De hoc casu variant quodammodo Theologorum sententiae. Decentem horum Baptismum amplius adstruere conator Auctor Exerc. cit. Par. 20, p. 485. Quin et pro fidelium liberis Baptismi Christiani administrandi casu conveniens Christianisme est habere eos, qui a fidelibus non quidem nati sunt, sed proprie pleneque Adoptati, ut in illorum jura naturalia et civilia omnia veniant inter homines: intuitu Dominae Bonitatis immensae quae in Evangelio se prodit palam, et occasionis abundantissimae Gratiae, quae Infantibus talibus contingit. Quamvis cum aliis dissentire videatur celeberrimus Voetius Dan volgt het bovenaangehaalde citaat van Voetius. Bij B. de Moor, *Commentarius perpetuus in Johannis Marckii Compendium V*, 1768, p. 500.
- (7) F. L. Rutgers, *Kerkelijke adviezen*. II, Kampen. 1922, hlz. 30.
- (8) H. Bouwman, *Gereformeerde Kerkrecht, II*,
 Joh. Jansen, *Korte Verklaring van de Kerkenordening*, Kampen, 1923, hlz. 250.
- (9) *De Heraut*, no. 2778, (1914-1931).
- (10) H. H. Kuyper, *Hamabdil*, 1907, blz. 47.
- (11) P. J. Kromsigt, A. a., blz. 79.
- (12) In artikel *Godelijke en menselijke adoptie*, in *Lucerna*, 1ste jaarg. 1959, blz. 17.

II. OP SCHRIFTUURLIJKE GRONDSLAG.

1. Adoptie in de Schrift?

In het algemeen kan adoptie worden omschreven als een handeling waardoor een vreemd kind de rechten ontvangt die anders slechts toekomen aan een bloedeigen kind. De procedure van de adoptie kwam vrij veel voor in de wereld rond Israël en rond de nieuwtestamentische gemeenten in Mesopotamië, in Griekenland en in Rome. Meestal als een noodvoorziening om bij gebrek aan eigen nageslacht toch aan een erfgenaam te komen. In de wetten van het Oude Testament treffen we opvallend genoeg geen regeling van de eigenlijke adoptie aan. Dit zal samenhangen met de andere mogelijkheden, die onder Israël openstonden ter voorziening in het gemis van een eigen, mannelijk nageslacht dat als wettige erfgenaam kon optreden. Men denke aan de nog steeds toegelaten veelwijverij, aan het recht van de erfdochter. Num. 27 : 1-11, en aan het leviraatshuwelijk. Ook in de twee laatste gevallen blijft het familiepatroon domineren, want de erfdochter mocht niet buiten haar stam trouwen (Num. 36 : 1-12, 1 Kron. 23 : 22), en de weduwe van de kinderloos en naamloos

gestorven Israëliet trouwde met een broer van haar overleden man.

Hetzelfde geldt hij Esther die door haar neef tot dochter was aangenomen (Esth. 2 : 7. 15), bij de zonen van de slavinnen Bilha en Zilpa die erven als vrije zonen (Gen. 49 : 1-28) en bij het nageslacht van de Egyptische slaaf Jarha, dat werd gerekend tot het huis van Sesan omdat deze laatste zijn enige, vrije erfdochter aan Jarha ten huwelijk had gegeven, 1 Kron. 2 : 34 e.v.

Toch blijkt vooral bij de verheffing van de zonen van een slavin (bijwif) en van de zonen van een slaaf (man van de erfdochter) tot vrije zonen en erfgenamen, dat niet enkel het bloed recht van spreken bezat. Want zulke slavenkinderen misten een vanzelfsprekend recht op de erfenis, en hun erfrecht moest kennelijk opzettelijk worden geregeld, vgl. Gen. 16 : 2, 3 e.v., Gen. 30 : 3, 9. In hun verheffing tot vrije erfgenamen ligt dus onmiskenbaar een adoptief element opgesloten. Het element van adoptie springt zeer sterk naar voren in het geslachtsregister van de Here Jezus Christus, Matth. 1 : 1-16. Jozef moest Maria als vrouw tot zich nemen en met haar nam hij de Here Jezus aan tot zijn zoon. En omdat Mattheus geheel zwijgt over de afkomst van Maria, brengt het geslachtsregister de boodschap tot uitdrukking dat de Here via de adoptie door Jozef de zoon van Abraham en van David is geworden. Het geslacht van Abraham gaf de erfenis der beloften over aan Hem, die als het kind van het grote wonder, immers verwekt uit de H. Geest, aan Abrahams huis als de Zoon en erfgenaam bij uitstek werd aangeboden. Het wonder was nu nog groter dan bij de komst van Izaak, waaraan het begin van het geslachtsregister herinnert: „Abraham verwekte Izaak". De volstreekte gave van de grote wonderzoon ontdekte Abrahams huis aan de volledige onmacht van zijn eigen voortplantingsmogelijkheden tot het voortbrengen van de Verlosser. De Redder (Matth. 1 : 21) was geen Abrahamitisch produkt, maar Gods geschenk. uit het vlees en bloed van de maagd Maria gewrocht door de Heilige Geest en vervolgens met Maria aangeboden aan Jozef, de vertegenwoordiger van Abrahams huis. De adoptie van de Here Jezus door Jozef komt dus neer op de gelovige en gehoorzame aanvaarding van dit geschenk van God. Zij staat geheel in het teken van Gods unieke handelen bij de komst van Hem die Zijn volk zou redden van hun zonden. Daarom zou elke parallel met de adoptie van kinderen die op de gewone wijze verwekt zijn, een miskennis betekenen van het unieke heilsfeit. Bovendien, de Schrift zelf gaat ons voor in het trekken van een parallel in de geheel andere richting van het wonderwerk van de wedergeboorte: „die in zijn naam geloven; die niet uit bloed, noch uit den wil des vleses, noch uit den wil eens mans, doch uit God geboren zijn" (Joh. 1 : 12, 13). Dan is er weer een verwekking van boven. Hoogstens mag men zeggen, dat Matth. 1 : 1 ons toont dat het zoonschap van Abraham niet altijd vastzit aan het vlees en bloed van Abraham. Maar dit gegeven zal dan moeten worden aangevuld met andere gegevens, die tonen dat het recht op de beloften ook kan overgaan op normaal geboren kinderen, die vreemd waren aan het verbond, maar die daarna in het huis van gelovigen werden opgenomen.

Als negatieve slotsom van dit onderdeel noteren wij:

- a. dat direkte gegevens voor een eigenlijke, volledige adoptie (geheel vreemd bloed) ten enenmale ontbreken.
- b. dat hier en daar adoptieve elementen worden aangetroffen, zonder dat echter de afkomst zijn betekenis verliest, en
- c. dat uit de adoptie van de Here Jezus zonder meer niets mag worden afgeleid ten gunste van de huidige adoptie of van het recht der geadopteerde kinderen op de beloften van het verbond.

2. „U en Uw zaad" uit Genesis 17

a. Bij de kinderdoop staat de relatie tussen ouders en kinderen centraal. De onmondigen in Abrahams huis delen in de zegen en in het teken voor Abraham, Gods bondgenoot. En dit gaat door onder de nieuwe bedeling. Dat bij deze onmondigen in de eerste plaats de eigen, bloedverwante kinderen gerekend moeten worden, blijkt uit „u en uw nageslacht in hun geslachten (generaties)", Gen. 17 : 7, 9 (1). We hebben daarom geen enkele behoefte om te ontkennen dat de bloedverwante kinderen van de gelovigen, de eersten zijn, die onder beslag van de beloften worden gelegd. Bij de toepassing van het „voor u en voor uw kinderen" op de christelijke gemeente (Hand. 2 : 39) zal eveneens allereerst aan de bloedeigen nazaten moeten worden gedacht, vgl. Hand. 3: 25. En hetzelfde geldt van 1 Cor. 7 : 14: „Anders zouden immers uwe kinderen onrein zijn, doch nu zijn zij heilig". Men bedenke dat deze uitspraak door Paulus werd gedaan. primair met het oog op de kinderen die geboren zijn uit

het gemengde huwelijk van een gelovige vrouw en een ongelovige heidens gebleven man (2).

b. Anderzijds mag echter gevraagd worden of „uw nageslacht" en „uw(e) kinderen" uitsluitend en exclusief mag worden toegepast op de kinderen, die krachtens hun geboorte de positie van bloedeigen nageslacht innemen. Wij moeten niet nalaten ons in te denken wat de adoptie eigenlijk betekent. Wanneer een Israëliet of een lid van de gemeente, evenals de HERE zelf (Ezech. 16 : 5, 6) een vondeling mocht aannemen tot zijn kind (zie ook indirect Job 31 : 16, 17). dan was dit kind voor-taan compleet zijn kind, d.w.z. dan verkreeg het juist de positie van een bloedeigen kind. Door adoptie doet men geen half werk. Het betreffende kind is in oorsprong wel vreemd aan het geslacht, waar het wordt ingeplant, maar zijn aanneming-tot-kind houdt in, dat het ondanks zijn afkomst dezelfde status ontvangt als een bloedeigen kind. Het was geen echt kind, het was zelfs een vreemde, maar het wordt een eigen kind, in positie, in rechten, in de ouderliefde, kortom: in elk opzicht. Het adoptieve kind wordt door zijn adoptie volledig gelijkgesteld met een kind dat in de weg van vlees en bloed zijn bijzondere privileges ontving. Een ouder, die kinderen van tweeërlei afkomst bezit, uit eigen vlees en uit den vreemde, en die het kind uit eigen vlees op één of andere wijze bevoorrecht boven het eigen kind uit den vreemde, handelt in strijd met zijn eigen adoptie. Deze immers schrijft een gelijke behandeling voor, als een echt en eigen kind.

In Nederland is de wettelijke adoptie een jonge en bij het publiek wellicht nog onvoldoend bekende figuur. Misschien is het daaraan toe te schrijven, dat meermalen een gedachtengang wordt aangetroffen, die aan het eigen karakter van de adoptie afbreuk doet door haar onder te waarden als een soort „alsof"-toestand. Men denkt en redeneert dan eigenlijk vanuit de voorstelling, dat de kinderen door geboorte vanzelfsprekend echte kinderen zijn, maar dat adoptief-kinderen namaak zijn, net echt en daardoor niet echt. Van die scheve voorstellingen moeten we af. Het verschil bestaat niet in „namaak" tegenover „echt", want de adoptief-kinderen zijn even echte kinderen als de anderen. Er is alleen verschil in de wijze waarop het echte kinschap tot stand kwam, door geboorte òf door adoptie. Dit wordt treffend geïllustreerd door de schriftuurlijke naam „aanneming tot kinderen" (Rom. 8 : 15, S.V.). Het gaat dan over een zoonschap, dat in onderscheid van het natuurlijke zoonschap door een opzettelijke, onverplichte daad bewerkt wordt, maar dat als geheel volwaardig wordt getekend (3).

De Geest maakt de gelovigen tot echte zonen die God vrijmoedig als hun Vader aanroepen: Abba, Vader. (Zie ook Rom. 8 : 16, Joh. 1 : 12, Gal. 4 : 6, Ef. 1 : 5. 6, antw. 33 H. Cat.).

c. Nu doet het verbond echter wel wezenlijk iets anders dan bijna automatisch de bloedbaan te volgen. God riep Abraham alleen in zijn geslacht, Hij scheidde Izaäk van Ismaël, Jakob van Ezaü, Israël van de volken, en de gelovigen van de wereld.

d. Gebruikt de HERE daarbij het vlees en bloed voor het opbouwen van een kerkgezin, dan neemt de verwantschap daarbij de bescheiden plaats in van een middel waarvan Gods souvereine liefde jegens de gelovigen zich bedient (4). Het woordje „en", dat instaat tussen „u" en „uw nageslacht", is een tekenend woordje voor de compleetheid, waarmee God de gelovigen opneemt en aanneemt in Zijn vaderliefde (adoptie!), nl. dat de kinderen die een levend stuk van de gelovigen zelf zijn, door de gave van de belofte ook adoptief-kinderen van God worden, hoewel zij van hun ouders niets dan onreinheid meekregen, Ps. 51 : 7.

Bovendien, laten we dit niet ver .ten, het onderschap door vlees en bloed groeit ook niet vanzelf. Bloedeigen kinderen zijn geen natuurprodukt. Er was een bevel van de HERE om zich te vermenigvuldigen. Naar dit bevel hebben gelovige ouders het hunne gedaan tot het ontvangen van kinderen onder Gods zegen. Dat kan ook anders, Gen. 38 : 9, 10. De HERE legt dus twee wegen open voor verantwoordelijk ouderschap en voor de konstituering van een verbondsgezin: 1. de gewone weg (vlees en bloed). 2. een enkele maal de buitengewone weg van de ouderlijke barmhartigheid (adoptie). Op beide wegen regeert Zijn koninklijke welbehagen. Men ontvangt kinderen in de gewone weg, wanneer en zo vaak en zoals (gaafheid èn gebrek, gaven zus en zo) Hij het wil. En Hij plaatst het adoptiefkind meestal slechts op de weg van weinigen, opnieuw een blijk van Zijn koninklijk regiment. De in dit onderdeel verkregen winst laat zich aldus samenvatten:

a. Adoptie betekent een treden in alle rechten van het bloedeigen kind.

b. God keurt deze weg tot gezinsuitbreiding goed en wil daarom dat wij m.n. de verbondsvorrecht en die Hij aan het bloedechte nakroost toekent, eveneens erkennen als het

erfdeel van geadopteerden.

- c. Deze conclusie rust op het eigen beginsel van de Schrift, dat bij de verklaring en toepassing van het éne deel, nu m.n. „u en uw nageslacht" enz., gerekend wordt met het geheel van de Schrift, en dus nu ook m.n. met het getuigenis dat ons de complete adoptie laat verstaan als naar Gods wil.
- d. Uit b. volgt dat de geadopteerde kinderen (van gelovige ouders) niet mogen worden tegengehouden op de weg naar het doopvont.

3. *De „huis"-teksten uit het Nieuwe Testament*

a. De Schriftplaatsen, waarin over de Doop van een „huis" gesproken wordt, hebben recht op afzonderlijke aandacht.

Men denke aan de doop van Cornelius, van Lydia, van de gevangenebewaarder, en van Crispus, de overste van de synagoge te Corinthe, alsmede aan Paulus' mededeling, dat hij alleen het huis van Stephanus gedoopt heeft, zie: Hand. 11 : 14, 16:25, 16 : 33, 18 : 8, 1 Cor. 1 : 14, 16.

Hoewel de omvang van deze huizen door het ontbreken van détail-gegevens niet nauwkeurig is vast te stellen, valt er toch in het algemeen iets belangrijks te vermelden over hun structuur. Zij vertonen nl. de eigenaardige opzet van de „familia", we gebruiken nu maar even de Latijnse naam. D.w.z., zij omvatten in beginsel niet alleen een gezin bestaande uit ouders en kinderen, maar ook inwonende familieleden en vooral het personeel, meestal slaven (5). Deze opzet van de huishouding was in de gehele oudheid bekend en hij heeft het eeuwen volgehouden doordat voorheen 1. alleenstaanden zo goed als onbekend waren (dus: inwoning bij de familie); 2. het werk- en gezinsmilieu zo ineengrepen, dat het personeel goeddeels met het gezin van de meester samenwoonde. Zo is er alle reden bij de huizen van een zakenvrouw als Lydia, van de officier Cornelius en van de cipier van de stad Philippi, ook aan een staf van personeel te denken. Iets van de gezinssolidariteit onder leiding van het gezinshoofd vinden we weerspiegeld in het tweegesprek met de cipier van Philippi. Deze man vraagt nl.: Heren, wat moet ik doen, opdat ik behouden word? En hij ontvangt het antwoord: Geloof (enkelvoud) in de Here Jezus Christus, en gij zult behouden worden, gij en uw huis. Nog diezelfde nacht liet de cipier zichzelf en al de zijnen dopen, Hand. 16 : 33. Deze blijken van huiselijke saamhorigheid mogen we niet misbruiken als een aanwijzing voor het dopen van volwassenen, m.n. van slaven, enkel op het persoonlijk geloof van de heer des huizes. In Christus is geen slaaf of vrije, geen mannelijk of vrouwelijk, Gal. 3 : 28. De in de nieuw-testamentische huizen aanwezige volwassenen, ook de slaven en de vrouwen, moesten dus zelf hun hartelijk vertrouwen op de Here Jezus Christus vestigen, om in deze weg de H. Doop te ontvangen voor zich en hun kinderen: „u en uw nageslacht".

De gevangenebewaarder komt inderdaad uit in zijn functie van gezinshoofd, maar dit belet niet dat er een persoonlijk luisteren en beslissen moest zijn bij de aanspreekbare leden van het huis: „En zij spraken het woord van God tot hem in tegenwoordigheid van allen die in zijn huis waren", Hand. 16 : 32, ook vertaald door: „en ook tot allen, die in zijn huis waren" (6).

Ons interesseert nu in het bijzonder de plaats van de onmondigen in het „huis". Wij moeten er eerbiedig in berusten dat de zg. huisteksten van het N.T. geen details geven over de aanwezigheid van kinderslaafjes zonder ouders, geadopteerde vondelingen, en zelfs niet eens uitdrukkelijk spreken over de bloedeigen kinderen van de huisvader. Het blijft steeds bij globale aanduidingen van het huis en van zijn totaliteit, in beginsel dus van: mannen, vrouwen, kinderen en slaven. En daaraan paart zich een opvallend stilzwijgen over de aard van de relatie(s) van de onmondigen tot het huis (de huisvader enz.), waarbij zij behoorden.

b. Zo ergens dan blijkt ook hier weer dat we niet uitkomen zonder het „verklarend woordenboek" van het Oude Testament op te slaan. Het „huis" is daarin de kern, het bloedverwante gezin dat op één plaats samenwoont, dat a.h.w. één huishouding vormt (7). Soepel in het gebruik kan „huis" zelfs een geheel volk of stam aanduiden, als b.v. in „het huis van Israël" en in „het huis van Jozef", dan weer gaat het om een klein gezin, als van Elkana, 1 Sam. 1 : 21. In ieder geval, de bloedeigen kinderen behoren er bij, zij maken deel uit van volk en stam en niet minder ook van het gezin: gaat Elkana ieder jaar naar Silo op „met zijn ganse huis" (t.a.p.) dan moet de uitzondering dat Hanna met de nog niet gespeende zuigeling Samuël thuisblijft apart worden vermeld, 1 Sam. 1 : 22. De kinderen-nakomelin-

gen horen erbij, ook in het donkere uur, waarin koning Suil de priester Achimelech dreigt, dat „het ganse huis zijns vaders" sterven zal. Wordt de dreiging volvoerd, dan weet één priesterzoon te ontsnappen, maar er voltrekt zich intussen een kindermoord: „kinderen en zuigelingen - met de scherpte des zwaards", 1 Sam. 22 : 19.

c. Teruggrijpend naar het bekende uitgangspunt van het verbond van Gen. 17, komen we in de eerste plaats uit bij „u en uw nageslacht", Gen. 17 : 7. Als sleuteltekst noemen we Gen. 18 : 19: „want Ik heb hem gekend, opdat hij gebieden zou dat zijn zonen en zijn huis na hem den weg des Heren zouden bewaren". Ter Dordtse synode werd door sommigen gesteld, dat „huis" in deze samenhang ook en juist het slavenpersoneel zou omvatten, zodat Abraham moest optreden als catecheet van zijn brede huisgemeenschap (8). Maar deze suggestie gaat niet op, omdat „na hem" wijst op mensen die in de historie op Abraham zullen volgen, die hem a.h.w. zullen opvolgen, en die zich dus uiteraard op hetzelfde niveau zullen bewegen als Abraham thans. Nu, dit laatste kan van de slaven in Abrahams „familia" niet gezegd worden, zij behoren wel bij de verbondskring, maar Abraham is de eigenlijke bondgenoot met zijn nageslacht, en de slaven worden alleen als Abrahams eigendom betrokken in het verbond met hun meester en diens kinderen, Gen. 17 : 7, 9, 12, 18. M.a.w. het gaat in Gen. 18 : 9 alleen om het nageslacht. Hier vindt weerklank wat in Gen. 17 : 7 staat, naar de oude en letterlijke vertaling: „en uwen zaden na u" (slot vers 7), en ook: „tussen mij en tussen uw zaad na u in hun geslachten" (begin vers 7). Het bijzondere van Gen. 18 : 19 bestaat enkel daarin, dat andere namen worden gebruikt en dat een specificatie gegeven wordt in 1. de mannelijke nakomelingschap, „zijn zonen na hem", en in 2. „en", ja ook: de gehele nakomelingschap, „zijn huis na hem". Zo trekt Gen. 18 de lijn door van Gen. 17. God heeft Abraham gekend, d.w.z. Hij heeft een zeer nauwe betrekking met hem aangeknoopt, hem tot zijn „vriend" gemaakt (2 Kron. 20 : 7), ja hoe anders dan door hem te roepen tot partner in het duurzaam verbond? Wandelt het nageslacht volgens Abrahams bevel in de weg des HEREN, „door gerechtigheid en recht te doen", d.i. door zich trouw en loyaal als bondeling te gedragen (vgl. Gen. 17 : 1, 9 e.v.), dan zal de HERE aan Abraham de beloften inlossen. Hoe aan Abraham? Doordat Abrahams zonen, ja zijn huis, Abraham vertegenwoordigen wanneer deze is gestorven. Al weer een argument voor de gelijkstelling: „huis" d.i. nageslacht. Want Abraham leeft eigenlijk alleen maar voort in zijn nakroost, dat uit hem opkomt en dat een levend stuk is van hemzelf. De eerste conclusie moet nu wezen dat in de huis-(doop-)teksten van het Nieuwe Testament in beginsel de betekenis doorklinkt van „u en uw nageslacht". Bij Jodengenoten en heidenen delen de kinderen der gelovigen in de toezegging en verzegeling (doop) van de beloften.

Een tweede conclusie wordt voorbereid door te letten op 1. de brede huisgemeenschap die in „huis" ligt opgesloten, en op 2. de aanduidingen voor de totaliteit van al de leden van het huis. De aanduidingen voor het geheel van de huisgemeenschap hebben nl. iets van een herhaaldelijk weerkerende formule die teruggaat op Gen. 17 : 23, op de samenvatting van heel de brede huisgemeenschap van Abraham die in haar mannelijke leden besneden werd: „al wat mannelijk was onder Abrahams huisgenoten". (9).

Men vergelijkte slechts onderstaand overzicht:

Hand	16 :	31 :	„gij en uw huis",
Hand	16 :	32 :	„allen, die in zijn huis waren",
Hand	16 :	33 :	„al de zijnen",
Hand	16 :	34 :	„met zijn gehele huis",
Hand	11 :	14 :	„waardoor Gij en uw gehele huis behouden zult worden",
Joh	4 :	53 :	“ De hoveling te Kapernaam „werd zelf gelovig en zijn gehele huis",
1 Sam	1 :	21 :	1 Sam. 1 : 21: „met zijn ganse huis".

De beperking tot al het mannelijke (Gen. 17 : 23) is uiteraard alleen het gevolg van het feit dat de besnijdenis slechts aan personen van het mannelijk geslacht moest worden bediend. Zij betekent dus geen inkorting van de heiligheid des verbonds tot de mannen, zodat we dus mogen zeggen dat in „al wat mannelijk was enz." op klare wijze wordt aangewezen dat het verbond alle huisgenoten heeft geheiligd (vgl. Gen. 17 : 10-14, 27).

Voor „huisgenoten" staat letterlijk: mannen van Abrahams huis, d.w.z. zij die deel uitmaken van het huis, de huisgenoten, vgl. Micha 7 : 6, Matth. 10 : 36, Matth. 10 : 25 („huisgenoten" - „heer des huizen"). En daarbij werden ook de slaven gerekend, m.n. 1. zij die in de huisgemeenschap zijn

geboren, en 2. allen die door koop in Abrahams hand zijn overgegaan, tezamen scherp gescheiden van het „nageslacht“, Gen. 17 : 12, 13, 14. Rond de kern van het eigenlijke nakroost bevindt zich dus een kring van niet-bloedverwanten op wie de zegen van Abraham neerdaalt. Dank zij Gods royale genade.

d. Welke betekenis heeft dit in de nieuwe bedeling?

1. Niet dat de slaven als onmondigen zonder meer gedoopt moeten worden, gelijk eens de slaven van Abraham en bloc, volwassen en onvolwassen, besneden moesten worden, enkel omdat zij aan Abraham onderhorig waren: „dat bij u al wat mannelijk is, besneden worde enz. enz.“, Gen. 17 10-14. In Christus is slaaf, noch vrije, d.w.z. in de gemeente van de nieuwe bedeling zal elke volwassene voor zichzelf belijden en alzo de Doop ontvangen voor zich en voor zijn kinderen, dit laatste krachtens „u en uw nageslacht“ (zie bij de bespreking van Hand. 16 : 30 e.v.).
2. De kring van de niet-bloedverwante onmondigen is thans uitermate klein geworden, zij bestaat slechts uit jonge kinderen (wezen, vondelingen, ge-adopteerden) die echt in het huisgezin van gelovigen zijn ingelijfd. Maar wanneer God bij de oprichting van het verbond, zo koninklijk mild was, dat Hij de onmondigen van toen met het teken van het verbond zegende, dan mogen wij aan de onmondigen van nu de Doop niet weigeren.
3. Toen werd een groot standverschil, nl. dat tussen de heer des huizes met zijn gezin van vrijen, en tussen de slaven, de onderhorigen, in het verbond opgenomen. De slaven zouden Kanaän niet beërven en het eigenlijke bondelingschap kwam aan Izaak toe, Gen. 17 : 7, 8, 15, 16, 19, 21. De onderhorigen zaten als op de tweede rang. Vandaag, in Christus, werd alles wat aan dit tweederangs kerklidmaatschap herinnert, opgeruimd. De genade dat de gelovige met al de zijnen, i.c. de bloedeigen en de aangenomen kinderen, in Gods verbond wordt aangenomen, blijft. Maar nu steekt Gods milde hand aan alle onmondigen één en dezelfde rijkdom der beloften toe.
4. Aan de huisteksten van het Nieuwe Testament komt geen zelfstandige betekenis toe. Alleen door de verankering van uitdrukkingen als „allen, die in zijn huis waren“ en „al de zijnen“ (Hand. 16 : 32, 33) in het bondsstatuut van Gen. 17, klinkt onder de nieuwe bedeling de boodschap door, dat de nietbloedverwante onmondigen wier positie in het huisgezin van gelovigen wezenlijk verzekerd is, in beginsel bij het verbond zijn ingelijfd en daarom behoren gedoopt te wezen.

Tenslotte

kan de positie van de geadopteerde kinderen op grond van al het voorafgaande aldus worden aangegeven:

- A. Er kunnen twee schriftuurlijke gronden worden aangevoerd voor de doop van buitenkerkelijke kinderen, die door gelovige ouders tot eigen kinderen zijn aangenomen.
- B. De eerste grond is gelegen in de adoptie bij de gratie van God. Vanwege zijn aanneming wordt het geadopteerde kind bij het nageslacht gerekend en ontvangt het alle kinderrechten die de Schrift aan het bloedeigen nakroost toekent.
- C. De tweede grond bestaat in de inlijving in het huis van gelovigen. God heeft bij de oprichting van Zijn duurzaam verbond met Abraham, in royaal genadebetoon, het teken van het verbond willen toedelen aan alle onmondige huisgenoten van zijn bondeling, ook al waren dezen niet uit Abraham voortgekomen.

Noten bij deel II:

(1) „Nageslacht“ is in Gen. 17 primair bloedeigen nageslacht, immers:

- a. Abraham legt in Gen. 15 : 3 als zijn nood bloot dat God hem geen „nageslacht“ in de zin der belofte schonk en dat een slaaf hem nu zal opvolgen als leider van de huisgemeenschap; Abraham onderscheidt dus scherp tussen bloedeigen nakroost en een niet-bloedverwante slaaf;
- b. De HERE gaat uit van deze taxatie van Abrahams nood door een „lijfelijke“ zoon te beloven, d.i. Hij zal Zijn woord gestand doen in de zin, zoals Abraham de belofte had

- opgevat, nl. als de toezegging van bloedeigen nakomelingschap, Gen. 15 : 4;
- c. Bij dit onderscheid tussen lijfelijk nakroost en niet-bloedverwante slaven (a. en b.) sluit Gen. 17 : 12 zich aan. Daar wordt Abrahams slavenpersoneel genoemd met de woorden: „doch niet van uw nageslacht is”.
- (2). *Het rapport - Ds. A. I. Krijtenburg* (voor de classis Axel) leidt te veel af uit 1 Cor. 7 : 14, zie blz. 7, 8. Het gehele gezin, m.n. de reeds in het heidendom als onrein geboren kinderen, werd geheiligd doordat één ouder (vader of moeder) tot erkenning kwam van Christus' heerschappij, men denke aan de zendingssituatie te Corinthe. Op dezelfde wijze zou het oorspronkelijk onreine adoptief-kind worden geheiligd door de ingang in een christelijk gezin. Deze redenering houdt echter geen steek, omdat zij een zekere parallellie naar voren schuift als een argument. De parallellie steekt in het feit dat (sommige!) kinderen uit de gemengde huwelijken te Corinthe bij hun geboorte even onrein waren als adoptief-kinderen van buiten het verbond dat waren. Maar daarvan kan geen argument gemaakt worden, omdat de heiliging van de kinderen te Corinthe uitgaat van één der bloedeigen ouders, vervolgens de ongelovige, andere ouder omvat, en zo tot de bloedeigen kinderen van beide ouders komt. Hier speelt de bloedband, inclusief het „tot één vlees” (Gen. 2 : 24), een te grote rol als instrument van de heiliging, dan dat hieraan een grond kan worden ontleend voor de heiliging van adoptief-kinderen, die in geen enkele vleselijke betrekking staan tot de adoptief-ouders. 1 Cor. 7 : 14 ligt geheel in het verlengde van „u en uw nageslacht”, met dien verstande, dat in het gemengde huwelijk de genade van God jegens de gelovige partij de overhand heeft op het heidendom van de andere partij. Het „u en uw nageslacht” van het verbond praevaleert boven de onreinheid van de buiten het verbond staande echtgenoot(note). God is royaal in de geslachtsrekening naar Gen. 17.
- (3) „Aanneming tot kinderen”, iets meer letterlijk: „aanneming tot zonen”, het Griekse „huiiothesia”, een toentertijd bekende term voor adoptie. In de papyri wordt de achtergrond van de Griekse term volledig duidelijk, daar wordt de aangenomen zoon als „thesei huios”, onderscheiden van de natuurlijke zoon, „phusei huios”. Beiden zijn zoon, maar de laatste als vanzelf, van nature (phusei), de eerste daarentegen door „thesis”, door een opzettelijke daad. Zie De Villiers, Die betekenis van Huiiothesia in die brieve van Paulus, 1950, blz. 65. Alleen omdat de adoptie tot een echt zoonschap bracht, was zij als beeld te gebruiken voor de arbeid van de Heilige Geest, die geen half werk doet, wanneer hij vijanden en rechtelozen tot kinderen van God maakt. Men denke trouwens aan het zakelijke verband met Ezech. 16 : 4-7. Tenslotte hoede men zich voor een éézijdige juridische opvatting van „huiiothesia”. We bedoelen: zoals door de juridische daad van de huwelijksluiting een compleet huwelijk tot stand komt, zo maakt de juridische daad een vreemde compleet tot een eigen kind. Vandaar dat de Heilige Geest der adoptie (Rom. 8 : 15) de Geest is, die met vrijmoedigheid bezielt om God als „Abba Vader” aan te spreken.
- (4) Vgl. Ds. P. Lok, *Goddelijke en menselijke adoptie*, art. Lucerna, Iste jaarg., no. 4, blz. 180; *Rapport-Krijtenburg*, blz. 9.
- (5) Vgl. O. Michel, *Th. W. B. N. T.*, IV, blz. 133. Het besturen van eigen huis (1 Tim. 3 : 4, 5, 12) wordt m.n. in 1 Tim. 4 : 12 onderscheiden van het besturen van de „kinderen”. Daarom ligt het voor de hand om bij „huis” o.m. met J. van Andel aan de gehele huisgemeenschap te denken. Hoe slaven bij een huis behoren, blijkt uit gelijkenissen als van Luc. 12 : 35 ev.; 12 : 42 ev.; 17 : 7 e.v.
Ef. 5 : 22-6 : 9 en Col. 3 : 18-4 : 1 vertonen beide de volgorde: vrouwen-mannen, kinderen-vaders en slaven-heren, zij weerspiegelen daarin de oude samenleving van gezin en personeel.
- (6) *Vertalingen N.B.G. en Dr. F. W. Grosheide, K.V.; Dr. G. de Ru, De kinderdoop en het Nieuwe Testament*, 1964, blz. 175, verwaarloost al te zeer het element van de persoonlijke verantwoordelijkheid dat ook erkend werd bij de overgang van een heidense slaaf of slavijn (volwassene) tot de Joodse synagoge, vgl. J. Jeremias, *Jerusalem zur Zeit Jesu*, 1958, blz. 221 e.v.

- (7) Voor „huis" in het Oude Testament, zie J. Pedersen, *Israël, I-II*, 1946, blz. 49 e.v.; R. de Vaux, *Hoe het oude Israël leefde 1*, 1960, blz. 49 e.v.; De Ru, a.w., blz. 172 e.v.
- (8) Dr. H. Kaajan, *De Pro-Acta der Dordtsche Synode in 1618, 1914*, blz. 236.
- (9) Aldus terecht De Ru, t.a.p. Het beeld wordt eerst volledig door Ex. 12 : 43 e.v. en Lev. 22 : 10 e.v. Deze Schriftplaatsen maken opnieuw openbaar dat de brede huisgemeenschap, opgebouwd uit de twee groepen van het bloedverwante, bijeen-wonende gezin en van de onderhorige slaven, als levenskring geheel en al geheiligd werd door het verbond van God.
- a. Lev. 22 : 10 e.v. geeft bepalingen over het eten van wat heilig is door anderen dan de priester zelf. Een scherpe grens wordt getrokken, de dagloner en de „inwonende" (N.B.G.), Hebr. „toosjaab", wellicht beter te vertalen met: „bijwoner", worden als buitenstaanders uitgesloten van het meeëten van het heilige. Anderzijds zijn de gekochte met geld en de in het huis geborene, de twee soorten van slaven (Gen. 17 : 12, 13) wel bevoegd tot eten. Oftewel, zij die naar Gen. 17 besneden moesten zijn, werden daardoor ook t.o.v. het heilige voedsel van de priesters, hun meesters en eigenaars, tot huis- en tafelenoten van die meesters gemaakt. De annexe bepaling over de priester-dochters, vs. 11, onderstreept dit. Trouwt dit meisje met een niet-priester, dan gaat zij van de éne „solidariteitskring" (Kritzinger), die met haar vader als middelpunt, over naar de andere, met haar niet-priesterlijk bevoegde man als centrale figuur, zodat zij haar oorspronkelijke bevoegdheid tot het eten van het priesterlijk-heilige verliest. Keert het meisje later (de wijze, zie vs. 13) terug tot „haars vaders huis" dan ontvangt zij de eens verloren bevoegdheid terug. Zo is het „huis" van de priester in de door Gen. 17 bepaalde, brede betekenis, de achtergrond van de bepaling uit Lev. 22.
- b. Ex. 12 : 43-46. Terecht in geding gebracht o.a. door het rapport - Krijten-burg. Hier wordt principieel dezelfde huis- en verbondsgrens zichtbaar als in Lev. 22 : 10, 11. De bijwoner en de dagloner, vs. 45, zijn weer buitenstaanders, omdat zij niet zoals de slaven, bij de huiselijke verbondskring behoren. Naar Gen. 17! Zij zijn en blijven „vreemdeling" in de volle zin des woords, vs. 43 (Hebr. „ben-neekaar"). Van de twee categorieën slaven wordt de in het huis geborene niet eens afzonderlijk genoemd, omdat het vanzelf spreekt, dat hij besneden is (Gen. 17!), en dus mag meeëten. Anders staat het met de gekochte met geld. Deze is a.h.w. grensganger, afkomstig uit den vreemde, later geïmporteerd in het huis van de Israëliet. Daarom wordt hij wel afzonderlijk genoemd, vs. 44. Men moet niet vergeten deze man van buiten het huis te besnijden, want dan alleen heeft hij recht op het Pascha. Conclusie: Ex. 12 trekt de huisgrens van Gen. 17 door: binnen zijn de slaven, buiten de bijwoner en dagloner. Men vindt de opzet van het „huis" (gezin plus slaven) weerspiegeld in het sabbathsgebod waarin de Israëliet wordt aangesproken, zowel t.a.v. zoon--dochter als t.a.v. dienstknecht-dienstmaagd. Dan staat er het woordje „uw", dat bij „de vreemdeling" ontbreekt.

III ADVIES

Op grond van al het voorafgaande komen deputaten tot het volgende advies:

De eerstkomende generale synode van Amersfoort (1967) betrekke in haar kerkrechtelijke overwegingen de volgende punten:

1. Tot dusver hebben de kerken geen generale, kerkelijke besluiten over deze materie genomen.
 2. Het in het rapport genoemde besluit van de Nationale Synode van Dordrecht 1618/ 1619 bezit wel een zeker moreel en historisch, maar geen kerkelijk gezag.
 3. De ernst van de bediening van de Heilige Doop dringt tot een uniforme doopspraktijk inzake de geadopteerde kinderen.
 4. Het is der halve noodzakelijk in dezen tot een uitspraak te komen.
Wat betreft de materie van de zaak betrekke de generale synode voorts de volgende punten in haar overwegingen:
1. Door de adoptiewet van 1956 is de band tussen adoptief ouders en kinderen onverbrekelijk vastgelegd voor alle jaren, van opgroeien en opvoeden.

2. Krachtens de wet van 1956 geadopteerde kinderen nemen geheel en al de positie in van bloedeigen kroost.
3. Nergens keurt de HERE in zijn Woord deze buitengewone gezinsuitbreiding af. Derhalve moet geoordeeld worden, dat Hij ook deze kinderen tot het bloedeigen nageslacht rekent.
4. Daarom komen aan deze kinderen evenzeer de beloften van het genadeverbond toe en behoren zij derhalve gedoopt te wezen.
5. Dit staat nog te meer vast, omdat de HERE bij de oprichting van zijn verbond met Abraham en diens nageslacht, in royaal genadebetoon, het teken van het verbond (toen: de besnijdenis, nu: de doop) heeft willen toedelen aan alle onmondige huisgenoten van Abraham, zelfs al waren dezen niet van Abrahams nageslacht of in diens huis geboren, Gen. 17 : 10-14.

De generale synode kome derhalve tot de uitspraak, dat er geen verhindering bestaat om geadopteerde kinderen, die oorspronkelijk vreemd waren aan het verbond, maar aan wie thans de beloften van het verbond toekomen, tot de bediening van de Heilige Doop toe te laten, naar het voor de kinderdoop gebruikelijke Formulier.

Deputaten spreken tenslotte de hoop uit, dat de mindere vergaderingen zich in alle ernst met de zaak van de doop der geadopteerde kinderen zullen bezighouden, opdat deze op de eerstkomende generale synode tot een goed einde worde gebracht. Wellicht is het wenselijk aan deze zaak ook in de pers aandacht te schenken.

De Deputaten:

Dr. R. H. Bremmer, Enschede
Ds. J. R. Wiskerke, Middelburg
Ds. I. de Wolff, Enschede.

BIJLAGE 6
(Acta artikel 52)

RAPPORT van Deputaten, benoemd door de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven 1964 inzake de Liturgische Formulieren.

Weleerwaarde en Eerwaarde Heren en Broeders,

De Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven besloot (Acta art. 71 b) „naast het bestaande formulier voor het Heilig Avondmaal een kort formulier op te stellen of te doen opstellen en aan de kerken ten gebruike aan te bieden". De synode benoemde deputaten met de opdracht, een concept-formulier, waarin de essentiële elementen van het bestaande formulier zoveel mogelijk bewaard blijven, aan de kerken over te leggen. Voorts besloot zij, aan deze deputaten tevens op te dragen, zo mogelijk een aanvang te maken met de overzetting van de andere, speciaal de het meest gebruikte, liturgische formulieren in hedendaags Nederlands (Acta art. 167e).

Tot deputaten voor deze arbeid werden door de Generale Synode benoemd de broeders: prof. dr. L. Doekes, dr. R. H. Bremmer, ds. J. Francke, prof. J. Kamphuis, dr. H. M. Mulder, drs. A. Plaatsman, ds. C. P. Plooy, L. T. Schravendeel, prof. C. Veenhof, dr. J. Wesseling, ds. J. R. Wiskerke (secundi: ds. J. van Bruggen, drs. D. Deddens, ds. G. Hagens, ds. J. Keuning, ds. J. P. van der Stoel).

In hun eerste vergadering ontvingen deputaten een schrijven van dr. H. M. Mulder met de mededeling, dat hij onder meer wegens drukke werkzaamheden niet aan de arbeid van deputaten zou deelnemen. In een later stadium zagen drs. A. Plaatsman en dr. J. Wesseling zich om soortgelijke redenen genoodzaakt, van verdere medewerking af te zien. Als resultaat van hun arbeid doen deputaten u hierbij toekomen het concept voor een verkort Avondmaalsformulier, alsmede de in hedendaags Nederlands overgebrachte tekst van het Doopsformulier. Een bewerking van het formulier tot bevestiging van ouderlingen en diakenen bleef onvoltooid.

Tot hun leedwezen zijn deputaten er niet in geslaagd, de hun opgedragen arbeid tijdig te voltooien en aan de kerken toe te zenden. Daarbij kwam de vraag aan de orde, of een dergelijke arbeid niet beter kan worden toevertrouwd aan een kleinere groep van personen, die gemakkelijker in vergadering kunnen samenkomen dan thans het geval was. Deputaten meenden er goed aan te doen deze vraag op te nemen in hun rapport.

Met broedergroeten en hoogachting,
deputaten voornoemd,

L. Doekes
R. H. Bremmer
J. Francke
J. Kamphuis
A. Plaatsman
C. P. Plooy
L. T. Schravendeel
C. Veenhof
J. Wesseling
J. R. Wiskerke.

Verkort formulier om het Heilig Avondmaal te houden.

Geliefden in de Here Jezus Christus, hoort aan hoe de Here ons in zijn Woord de instelling van het Heilig Avondmaal beschrijft (1 Kor. 11 : 23-29):

De Here Jezus nam in de nacht, waarin Hij werd overgeleverd, een brood, sprak de dankzegging uit, brak het en zeide: dit is mijn lichaam voor u, doet dit tot mijn gedachtenis. Evenzo ook de beker, nadat de maaltijd afgelopen was, en Hij zeide: deze beker is het nieuwe verbond in mijn bloed, doet dit, zo dikwijls gij die drinkt tot mijn gedachtenis. Want zo dikwijls als gij dit brood eet en de beker drinkt, verkondigt gij de dood des Heren, totdat Hij komt. Wie dus op onwaardige wijze het brood eet of de beker des Heren drinkt, zal zich bezondigen aan het lichaam en bloed des Heren. Maar ieder beproeve

zichzelf en ete dan van het brood en drinke uit de beker. Want wie eet en drinkt, eet en drinkt tot zijn eigen oordeel als hij het lichaam niet onderscheidt.

Om nu tot onze troost het Avondmaal des Heren te houden, is ons vóór alles nodig, dat wij ons tevoren recht beproeven. Daartoe zal ieder zijn zonden en vervloeking bedenken, zichzelf mishagen en zich voor God verootmoedigen. Want zo groot is de toorn Gods tegen de zonde, dat Hij die aan zijn geliefde Zoon Jezus Christus met de bittere en smadelijke kruisdood gestraft heeft.

Voorts zal een ieder zijn hart onderzoeken, of hij ook deze vaste belofte Gods gelooft, dat hem al zijn zonden, alleen om het lijden en sterven van Jezus Christus, vergeven zijn, en de volkomen gerechtigheid van Christus hem toegerekend en geschonken wordt.

In de derde plaats zal ieder zich afvragen of hij ook gezind is, voortaan met geheel zijn leven zich dankbaar aan God de Here te betonen en voor Gods aangezicht oprecht te wandelen, en of hij ook een ernstig voornemen heeft om alle vijandschap, haat en nijd van harte af te leggen en in ware liefde met zijn naaste te leven.

Allen dan die zó gezind zijn, wil God zeker in genade aannemen en aan de tafel van zijn Zoon Jezus Christus ontvangen. Maar zij die deze gezindheid niet kennen, eten en drinken tot hun oordeel. Daarom vermanen wij allen die met ergerlijke zonden besmet zijn, zich van de tafel des Heren te onthouden, en wij verkondigen hun, dat zij geen deel in het rijk van Christus hebben.

Maar dit wordt ons, geliefde broeders en zusters, niet voorgehouden om de verslagen harten der gelovigen te ontmoedigen, alsof niemand tot de tafel des Heren zou mogen gaan, dan die zonder enige zonde is. Want wij komen niet tot dit Avondmaal om daarmee te betuigen, dat wij in onszelf volmaakt en rechtvaardig zijn. Integendeel, omdat wij ons leven buiten onszelf in Jezus Christus zoeken, belijden wij daarmede, dat wij midden in de dood liggen. Wij erkennen, dat aan ons geloof en aan onze ijver om God te dienen nog veel ontbreekt, en dat wij dagelijks met de zwakheid van ons geloof en de boze begeerten van ons vlees te strijden hebben. Omdat evenwel, door de genade van de Heilige Geest, deze gebreken ons van harte bedroeven en wij tegen ons ongeloof begeren te strijden en naar alle geboden Gods te leven, zullen wij toch verzekerd zijn, dat geen enkele zonde of zwakheid (die nog tegen onze wil in ons is overgebleven) voor God een verhindering is, ons in genade aan te nemen en ons deze hemelse spijs en drank waardig en deelachtig te maken.

Laten wij nu ook overdenken, dat de Here voor ons zijn Avondmaal heeft ingesteld tot zijn gedachtenis.

Daartoe gedenken wij, dat onze Here Jezus Christus door de Vader in deze wereld gezonden is, ons vlees en bloed heeft aangenomen en de toorn Gods van het begin tot het einde van zijn leven voor ons heeft gedragen. Zo heeft Hij de vervloeking van ons op zich geladen, opdat Hij ons met zijn zegening vervullen zou. Door zijn dood en bloedstorting heeft Hij het verbond der genade en der verzoening bevestigd, toen Hij zeide: Het is volbracht.

En opdat wij vast zouden geloven dat wij tot dit genadeverbond behoren, nam de Here Jezus een brood, sprak de zegen uit, brak het en gaf het aan zijn discipelen en zeide: Neemt, eet, dit is mijn lichaam dat voor u gegeven wordt: doet dit tot mijn gedachtenis. En na het Avondmaal nam Hij een beker, sprak de dankzegging uit en gaf hun die en zeide: Drinkt allen daaruit; deze beker is het nieuwe verbond in mijn bloed, dat voor u en voor velen vergoten wordt tot vergeving der zonden; doet dat zo dikwijls als gij die drinkt, tot mijn gedachtenis. Dat wil zeggen: zo dikwijls gij van dit brood eet en uit deze beker drinkt, bevestig Ik daardoor aan u mijn hartelijke liefde en trouw, waarmee Ik voor u, die de eeuwige dood verdiend hebt, mijn lichaam aan het kruishout overgeef in de dood en mijn bloed vergiet, om u daarmee te voeden en te versterken tot het eeuwige leven.

Uit deze instelling van het Heilig Avondmaal van onze Here Jezus Christus zien wij, dat Hij ons geloof en vertrouwen wijst op zijn volkomen offer als de enige grond van onze zaligheid. Want door zijn dood heeft Hij de zonde, de oorzaak van onze eeuwige honger, weggenomen en ons de levendmakende Geest verworven, om ons door die Geest in gemeenschap met hem te doen leven en ons aan al zijn schatten deel te geven. Daarbij ook, dat wij door diezelfde Geest onder elkander als leden van één lichaam in ware broederlijke liefde verbonden worden. Want omdat het één brood is, zijn wij, hoevelen ook, één lichaam; wij hebben immers allen deel aan het ene brood! (1 Kor. 10 : 17). Zo zullen wij allen, die door het ware geloof Christus ingelijfd zijn, om Christus' wil, die ons tevoren zo uitnemend heeft liefgehad, samen één lichaam zijn en dit niet alleen met woorden, maar ook met de daad aan elkander bewijzen.

Daartoe helpe ons de almachtige, barmhartige God en Vader van onze Here Jezus Christus, door zijn

Heilige Geest. Amen.

Laten wij ons dan voor God verootmoedigen, en Hem om zijn genade aanroepen:

Barmhartige God en Vader, wij bidden U, dat Gij in dit Avondmaal door Uw Heilige Geest in onze harten wilt bewerken, dat wij ons hoe langer hoe meer met vertrouwen aan uw Zoon Jezus Christus overgeven. Geef dat onze harten met Hem, het hemelse brood, gevoed worden en dat wij niet meer in onze zonden, maar Hij in ons en wij in Hem leven. Versterk ons genadig in de gemeenschap van uw verbond, zodat wij niet twijfelen of Gij zult eeuwig onze genadige Vader zijn, die onze zonden ons nooit meer toerekent en ons met alle dingen aan lichaam en ziel verzorgt als uw lieve kinderen en erfgenamen. Verleen ons ook uw genade, dat wij getroost ons kruis op ons nemen, onszelf verloochenen en onze Heiland belijden. Leer ons in alle droefheid met reikhalzend verlangen onze Here Jezus Christus uit de hemel verwachten, die onze sterfelijke lichamen aan zijn verheerlijkt lichaam gelijk zal maken en ons tot zich nemen zal in eeuwigheid. Amen.

Laten wij nu onze harten tot Jezus Christus verheffen, die onze Voorspraak is aan de rechterhand van zijn hemelse Vader, en niet twijfelen, dat wij zo zeker met zijn lichaam en bloed gevoed en gelaafd worden, als wij dit brood en deze drank tot zijn gedachtenis ontvangen.

Bij het breken en uitdelen van het brood spreekt de Dienaar:

Het brood, dat wij breken, is de gemeenschap met het lichaam van Christus. Neemt, eet, gedenkt en gelooft, dat het lichaam van onze Here Jezus Christus gegeven is tot een volkomen verzoening van al onze zonden.

En als hij de drinkbeker geeft:

De beker der dankzegging, waarover wij de dankzegging uitspreken, is de gemeenschap met het bloed van Christus. Neemt, drinkt allen daaruit, gedenkt en gelooft, dat het kostbaar bloed van onze Here Jezus Christus vergoten is tot een volkomen verzoening van al onze zonden.

Daarna spreekt de Dienaar:

Geliefden in de Here, nu de Here aan zijn tafel onze zielen gevoed heeft, laten wij allen zijn naam met dankzegging prijzen, en ieder spreke in zijn hart:

Loof den Here, mijn ziel, en al wat in mij is, zijn heilige naam.

Loof den Here, mijn ziel, en vergeet niet één van zijn weldaden;

die al uw ongerechtigheid vergeeft, die al uw krankheden geneest,

die uw leven verlost van de groeve, die u kroont met goedertierenheid en barmhartigheid. Gelijk een vader zich ontfermt over de kinderen, ontfermt de Here zich over degenen die Hem vrezen.

Die zelfs zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, maar Hem voor ons allen heeft overgegeven, en ons alles met Hem heeft geschonken. Want God bewijst zijn liefde jegens ons, doordat Christus, toen wij nog zondaars waren, voor ons gestorven is. Veelmeer zullen wij derhalve, thans door zijn bloed gerechtvaardigd, door Hem behouden worden van de toorn. Want als wij, toen wij vijanden waren, met God verzoend zijn door de dood zijns Zoons, zullen wij veelmeer, nu wij verzoend zijn, behouden worden, doordat Hij leeft. Daarom zal mijn mond en hart des Heren lof verkondigen, van nu aan tot in eeuwigheid. Amen.

Onze Vader, Die in de hemelen zijt,

Uw naam worde geheiligd;

Uw Koninkrijk kome;

Uw wil geschiede, gelijk in den hemel alzo ook op aarde.

Geef ons heden ons dagelijks brood;

en vergeef ons onze schulden,

gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren;

en leid ons niet in verzoeking,

maar verlos ons van den boze.

Want Uwer is het Koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid in der eeuwigheid. Amen.

Formulier om de Heilige Doop aan de kinderen te bedienen.

De leer van de Heilige Doop bestaat in deze drie stukken:

Ten eerste: wij en onze kinderen zijn in zonde ontvangen en geboren en daarom kinderen des toorns, zodat wij in het rijk Gods niet kunnen komen tenzij wij opnieuw geboren worden. Dit leert ons de onderdompeling in en de besprenging met het water. Want daardoor wordt ons de onreinheid van onze zielen voor ogen gesteld, om ons ertoe te brengen onszelf te mishagen, ons voor God te verootmoedigen en onze reiniging en zaligheid buiten onszelf te zoeken.

Ten tweede betuigt en verzegelt ons de heilige doop de afwassing der zonden door Jezus Christus. Daarom worden wij gedoopt in de naam van God de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Want als wij gedoopt worden in de naam van de Vader, betuigt en verzegelt ons God de Vader, dat Hij met ons een eeuwig verbond der genade opricht, ons tot zijn kinderen en erfgenamen aanneemt en ons daarom met alle goed wil verzorgen en alle kwaad van ons weren of ons ten beste keren wil. En als wij gedoopt worden in de naam van de Zoon, verzegelt ons de Zoon, dat Hij ons wast in zijn bloed van al onze zonden en ons inlijft in de gemeenschap van zijn dood en opstanding, zodat wij van onze zonden bevrijd en rechtvaardig voor God gerekend worden. En als wij gedoopt worden in de naam van de Heilige Geest, verzekert ons evenzo de Heilige Geest door dit heilig sacrament, dat Hij in ons wonen en ons tot leden van Christus heiligen wil, door ons toe te eigenen wat wij in Christus hebben, namelijk de afwassing van onze zonden en de dagelijkse vernieuwing van ons leven, totdat wij eindelijk onbevlekt een plaats ontvangen onder de gemeente der uitverkorenen in het eeuwige leven.

Ten derde: omdat tot elk verbond twee partijen behoren, worden wij ook door God in de doop opgewekt en verplicht tot een nieuwe gehoorzaamheid, namelijk dat wij deze enige God, Vader, Zoon en Heilige Geest aanhangen, vertrouwen en liefhebben met geheel ons hart en geheel onze ziel, met geheel ons verstand en met alle kracht, met de wereld breken en onze oude natuur doden en in een godvruchtig leven wandelen. En wanneer wij soms uit zwakheid in zonde vallen, moeten wij aan Gods genade niet wanhopen, en ook niet in de zonde blijven liggen, omdat de doop een zegel en ontwijfelbaar getuigenis is, dat wij een eeuwig verbond met God hebben.

Hoewel nu onze kinderen deze dingen niet begrijpen, moet men ze daarom van de doop niet uitsluiten; want zonder het te weten hebben zij immers ook deel aan de verdoemenis in Adam en evenzo worden zij ook weer in Christus tot genade aangenomen. Zoals God spreekt tot Abraham, de vader van alle gelovigen, en dus ook tot ons en onze kinderen: Ik zal mijn verbond oprichten tussen Mij en u en uw nageslacht in hun geslachten, tot een eeuwig verbond, om u en uw nageslacht tot een God te zijn (Gen. 17 : 7). Dit betuigt ook Petrus met deze woorden: Want voor u is de belofte en voor uw kinderen en voor allen die verre zijn, zovelen als de Here onze God er toe roepen zal (Hand. 2 : 39). Daarom heeft God voorheen bevolen hen te besnijden, wat een zegel van het verbond en van de gerechtigheid des geloofs was; zoals ook Christus hen omhelsd, de handen opgelegd en gezegend heeft (Mark. 10 : 16). Omdat nu de doop in de plaats van de besnijdenis gekomen is, zal men de kinderen, als erfgenamen van het rijk Gods en van zijn verbond, dopen. En de ouders zijn verplicht hun kinderen in het opgroeien hierover breder te onderwijzen.

Opdat wij dan deze heilige instelling Gods tot zijn eer, tot onze troost en tot stichting der gemeente mogen volbrengen, laat ons zijn heilige naam aldus aanroepen:

O almachtige, eeuwige God, Gij zijt het, die naar uw streng oordeel de ongelovige en onboetvaardige wereld met de zondvloed gestraft hebt en de gelovige Noach met de zijnen, slechts acht zielen, uit uw grote barmhartigheid hebt behouden en bewaard. Gij hebt de verstokte Farao met al zijn volk in de Rode Zee doen verdrinken en uw volk Israël droogvoets daardoor geleid, waardoor de doop werd aangeduid. Wij pleiten op uw grondeloze barmhartigheid en wij bidden U, dat Gij dit uw kind genadig wilt aanzien en het door uw Heilige Geest in uw Zoon Jezus Christus inlijven, opdat het met Hem begraven worde door de doop in de dood en met Hem moge opstaan in een nieuw leven, om Hem dagelijks na te volgen en Zijn kruis vrolijk te dragen, Hem aanhangend met een waar geloof, vaste hoop en vurige liefde; opdat het dit leven, dat toch niet anders is dan een voortdurend sterven, om Uwentwil getroost moge verlaten en in de jongste dag voor de rechterstoel van Christus uw Zoon zonder vrees moge verschijnen, door Hem, onze Here Jezus Christus, uw Zoon, die met U en de Heilige Geest één enig God is en leeft en regeert in eeuwigheid. Amen.

Geliefden in de Here Christus, gij hebt gehoord, dat de doop een instelling van God is om aan ons en ons zaad zijn verbond te verzegelen. Daarom moeten wij hem tot dat doel en niet uit gewoonte of bijgelovigheid gebruiken. Om nu duidelijk te doen blijken, dat gij deze doop uit een waar geloof begeert, zult gij op de volgende vragen oprecht antwoorden.

Ten eerste: belijdt gij, dat onze kinderen, al zijn zij in zonde ontvangen en geboren en daarom aan allerlei ellende, ja zelfs aan de verdoemenis onderworpen, toch in Christus geheiligd zijn en daarom als leden van zijn gemeente behoren gedoopt te zijn?

Ten tweede: gelooft gij dat de leer, die in het Oude en Nieuwe Testament is geopenbaard en in de artikelen van het christelijk geloof wordt beleden en in de christelijke kerk alhier geleerd wordt, de ware en volkomen leer der zaligheid is?

Ten derde: belooft gij, dit kind, waarvan gij de vader zijt, bij het opgroeien in deze leer naar uw vermogen te onderwijzen en te doen onderwijzen en het een voorbeeld van christelijke levenswandel te geven?

Antwoord: Ja.

Daarna, bij de doop, spreekt de Dienaar deze woorden:

N. ik doop u in de naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes.

Dankzegging.

Almachtige, barmhartige God en Vader, wij danken en loven U, omdat Gij ons en onze kinderen door het bloed van uw geliefde Zoon Jezus Christus al onze zonden vergeven en ons door uw Heilige Geest tot leden van uw eniggeboren Zoon en zo tot uw kinderen aangenomen hebt, en ons dit met de heilige doop bezegelt en bekrachtigt. Wij bidden U ook door Hem, uw geliefde Zoon, dat Gij dit kind met uw Heilige Geest voortdurend wilt regeren, opdat het christelijk en godvrezend opgevoed worde en in de Here Jezus Christus moge opgroeien; opdat het uw vaderlijke goedheid en barmhartigheid, die Gij hem en ons allen bewezen hebt, moge belijden en in alle gerechtigheid onder onze enige Leraar, Koning en Hogepriester Jezus Christus leven, en met volharding tegen de zonde, de duivel en zijn gehele rijk moge strijden en overwinnen, om U en uw Zoon Jezus Christus, met de Heilige Geest, de enige en ware God, eeuwig te loven en te prijzen. Amen.

BIJLAGE 7

Deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool van de Gereformeerde Kerken in Nederland

Secr.: ds. H. Veltman, Lommerlust 43, Zeist.

Zeist, december 1966.

Aan de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, samen te komen te Amersfoort-W. in april 1967.

VERSLAG van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool over het tijdvak januari 1964 tot december 1966.

Weleerwaarde en eerwaarde heren en broeders,

De hierboven genoemde periode in de geschiedenis der Hogeschool is een periode geweest, waarin de HEERE veel goeds aan haar heeft geschonken. Maar de moeiten en zorgen hebben ook niet ontbroken. Deputaten-curatoren willen u èn het een èn het ander in het onderstaande releveren.

1. De deputaten-curatoren.

Door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven (1964-'65) werden benoemd tot deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool:

uit het ressort van de part. synode van Groningen:

als primus: ds. D. van Dijk te Groningen;

als secundus: ds. P. K. Keizer te Groningen;

uit het ressort van de part. synode van Friesland:

als primus: ds. J. Hettinga te Harlingen;

als secundus: ds. T. H. Meedendorp te Ureterp;

uit het ressort van de part. synode van Drenthe:

als primus: ds. J. van Bruggen te Assen;

als secundus: ds. J. ten Hove te Mussel;

uit het ressort van de part. synode van Overijssel-Gelderland:

als primus: ds. I. de Wolff te Enschede-Noord;

als secundus: ds. D. Vreugdenhil te Zwolle;

uit het ressort van de part. synode van Utrecht:

als primus: ds. H. Veltman te Zeist;

uit het ressort van de part. synode van Noord-Holland:

als primus: ds. J. Meester te Amsterdam-Zuid;

als secundus: ds. C. P. Plooy te Heemstede;

uit het ressort van de part. synode van Zuid-Holland:

als primus: ds. F. de Vries te 's-Gravenhage-Oost;

als secundus: ds. W. de Graaff te Hardinxveld-Giessendam;

uit het ressort van de part. synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg:

als primus: ds. A. L. Krijtenburg te Zaamslag;

als secundus: ds. W. Vreugdenhil te 's-Hertogenbosch.

De particuliere synode van het ressort Utrecht had als secundus voorgedragen ds. J. A. Vink te Amersfoort. Daar deze broeder inmiddels door de HEERE uit het midden der Kerken was weggenomen, bepaalde de generale synode: dat de eerstkomende particuliere synode van Utrecht de gelegenheid zal krijgen een secundus aan te wijzen, die alsdan als door de generale synode gemachtigd zal zijn te beschouwen; zulks overeenkomstig tevoren gevolgdgedragslijn (Acta art. 278).

De particuliere synode van Utrecht 1965 heeft overeenkomstig deze bepaling tot secundus-curator aangewezen: ds. G. Hagens te Bussum.

Op 8 juni 1965 overleed ds. J. van Bruggen. Met dankbaarheid gedenken curatoren de vele arbeid, die deze broeder met grote liefde en nauwgezetheid voor de Hogeschool heeft verricht.

De particuliere synode van Drenthe, juni 1966, is onder de aandacht gebracht, dat zij volgens de bepaling van de generale synode van Groningen, 1946, (Acta, art. 117c) een nieuwe primus-curator kon aanwijzen. De particuliere synode berichtte curatoren, dat zij als zodanig heeft aangewezen: ds. J. ten Hove, terwijl zij in zijn plaats tot secundus-curator benoemde: ds. Joh. Francke te Hoogeveen. Curatoren besloten genoemde broeders, overeenkomstig de bepaling van de generale synode van Groningen, als door de generale synode gemachtigden en geïnstrueerden te ontvangen.

De particuliere synode van Gelderland, na de splitsing van het ressort Overijssel-Gelderland zelfstandig optredend, berichtte curatoren, dat zij in haar zitting van 8 juni 1966 had benoemd tot deputaat-curator: ds. W. Scheele te Arnhem met ds. J. C. Janse te Zutphen als zijn secundus; deze particuliere synode beriep zich hiervoor ook op meergenoemde bepaling van de generale synode van Groningen.

Curatoren waren evenwel van oordeel, dat bedoelde bepaling alleen voorschreef hoe in geval van een tussentijdse vacature gehandeld kan c.q. moet worden; dat in het ressort Gelderland niet van een tussentijdse vacature kon gesproken worden en dus een beroep op de bepaling van de synode van Groningen niet opgaat; zodat zij ds. Scheele of zijn secundus niet als curator in hun vergaderingen konden ontvangen vóór een generale synode hen heeft gemachtigd en geïnstrueerd.

Gememoreerd kan nog worden, dat ds. W. Vreugdenhil en ds. A. L. Krijtenburg in deze verslagperiode mochten gedenken, dat zij 25 jaar hun ambt als dienaar des Woords mochten bekleden. Ds. De Wolff mocht gedenken met de gemeente van Enschede-Noord hoe hij 30 jaar lang zijn ambt in Enschede heeft vervuld en 35 jaar dienaar des Woords is geweest. Curatoren hebben hun belangstelling voor- en meeleven met deze feiten getoond, zoals dat ook het geval is geweest bij het overlijden en op de begrafenis van ds. J. van Bruggen.

Tot aan het overlijden van ds. Van Bruggen was het moderamen als volgt samengesteld:

- ds. D. van Dijk, president;
- ds. J. van Bruggen, assessor;
- ds. H. Veltman, secretaris.

Na het sterven van ds. Van Bruggen wezen curatoren tot zijn opvolger aan: ds. F. de Vries.

II. De docenten.

Helaas heeft het in deze verslagperiode niet zo mogen zijn, dat de docenten allen hun arbeid ongestoord en ononderbroken hebben kunnen verrichten. Prof. dr. H. J. Jager, die wegens ziekte reeds in het voorjaar van 1963 zijn werk moest onderbreken, was met ingang van de cursus 1964-'65 weer in staat een gedeelte van zijn werk te verrichten, hetgeen naderhand werd tot een volledige taakvervulling. Hij gevoelde evenwel, dat het in de eerste maanden van 1966 weer minder werd met zijn gezondheidstoestand, waarom hij op medisch advies in een brief van 17 maart 1966 ontslag vroeg als hoogleraar met ingang van de volgende cursus. Hoezeer curatoren deze ontslagaanvraag ook betreurden, zij hebben, gehoord de hun verstrekte inlichtingen en de beoordeling van een en ander door de senaat, gemeend aan het gedane verzoek te moeten voldoen. Het ontslag is gegeven op eervolle wijze, onder betuiging van hartelijke dank voor het gegeven onderwijs. Als datum voor de ingang van het ontslag werd vastgesteld 1 oktober 1966.

Curatoren hebben, overeenkomstig art. 5 van hun instructie, de senaat advies gevraagd m.b.t. een voordracht, die zij bij een generale synode zouden kunnen indienen om tot vervulling van de vacature te kunnen komen. Een eenparig advies werd door de hoogleraren uitgebracht, waarna curatoren, eveneens eenparig, een voordracht hebben opgemaakt. Aan de Kerken en de in 1966 bijeen te komen particuliere synoden zijn vervolgens missiven gericht, waarin verzocht werd te bevorderen, dat er spoedig een generale synode bijeen zou komen voor deze éne zaak: de voorziening in de a.s. hoogleraars-vacature. De daarvoor aangevoerde argumenten mogen bekend verondersteld worden.

Op verzoek van verschillende particuliere synoden heeft de roepende Kerk van Amersfoort-W. een generale synode voor dit doel samen geroepen. Zij vergaderde op 18-19 oktober 1966 te Amersfoort-W. en heeft overeenkomstig de voordracht van curatoren benoemd tot hoogleraar in de N.T.-vakken: ds. J. van Bruggen te Daarlerveen. De benoeming vond plaats met algemene stemmen. Zij werd bij schrijven van 29 oktober aan de generale synode door de benoemde aanvaard.

Curatoren spreken er hun blijdschap en dankbaarheid over uit, dat zó in eensgezindheid in de vacature kon worden voorzien. Zij hebben met ds. Van Bruggen overleg gepleegd over zijn installatie en inauguratie als hoogleraar; de datum daarvoor zal D.V. kunnen zijn: eind maart 1967. Curatoren spreken de hoop en verwachting uit, dat prof. Van Bruggen zegenrijke arbeid voor de opleiding tot de dienst des Woords aan de Hogeschool zal mogen verrichten.

Prof. Jager heeft toegezegd, voor zoveel zijn gezondheid dit toelaat, tot aan het optreden van prof. Van Bruggen nog onderwijs te zullen geven in de N.T.-vakken; hetgeen curatoren met dankbaarheid hebben aanvaard, zodat dit onderwijs thans nog geregeld voortgang kan hebben.

Wat de andere hoogleraren betreft: prof. Veenhof heeft zo nu en dan zijn werk niet kunnen verrichten wegens ziekte; gelukkig was hij bij de aanvang van de cursus 1966-'67 weer in staat zijn colleges te geven. Prof. Kamphuis moest in april 1964 een operatie ondergaan, waarvan hij bij de aanvang van de cursus 1964-'65 zover was hersteld, dat het werk kon worden hervat. In augustus 1966 overkwam hem een auto-ongeval, waarvan de gevolgen zodanig waren, dat hij tot 22 september in een ziekenhuis te Leeuwarden moest verpleegd worden. Het herstel zette daarna maar langzaam door in verband waarmee de rectoraatsoverdracht, die op 6 december 1966 was voorgenomen, werd uitgesteld tot 1967; echter wel weer zo voorspoedig, dat prof. Kamphuis zijn colleges in de cursus 1966-'67 eerder aanvatte dan voor de aftredende rector gebruikelijk is, nl. eind november.

Curatoren zijn de HEERE dankbaar, dat Hij beide genoemde hoogleraren voor de Hogeschool heeft gespaard en dat zij thans weer in staat zijn de hun opgedragen taak te verrichten.

Tijdens de langdurige zittingsperiode van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven hebben enige hoogleraren een groot deel van de cursus 1964-'65 hun onderwijs niet regelmatig kunnen geven. Wel zijn naderhand zoveel mogelijk de niet-gegeven colleges ingehaald.

Wat de overige docenten van de Hogeschool betreft, kan worden gemeld, dat zij geregeld hun taak hebben kunnen vervullen. Ook worde nog gememoreerd, dat prof. Kamphuis in de grote vacantie van 1965 het voorrecht had een reis te maken naar Zuid-Afrika en daar gelegenheid had in verschillende kringen over vele aspecten van het kerkelijke leven in Nederland te spreken.

Tenslotte mogen als verheugende feiten ook nog worden vermeld: dat prof. C. Veenhof in april 1964 werd benoemd tot ridder in de orde van de Nederlandse Leeuw, een onderscheiding waarin voor zijn en ons besef ook de Hogeschool werd geëerd; dat prof. Schilder op 9 juli 1964 aan de Rijksuniversiteit te Groningen slaagde voor het kandidaatsexamen in de Semietische letteren; en dat lector drs. Lettinga in het kader van de Nederlands-Belgische culturele uitwisseling onder auspiciën van het Voor-Aziatisch/Egyptisch Genootschap „Ex Oriente Lux” in november 1965 voordrachten te Antwerpen, Leuven, Gent en Brussel hield, terwijl hij tijdens deze tournee een uitnodiging ontving om in 1966 gastcolleges te geven aan de Rijksuniversiteit te Gent.

III. Onderlinge verhoudingen aan de Hogeschool.

Curatoren hebben zich in enige vergaderingen tussen 3 juni en 22 september 1965 moeten bezighouden met een conflict, dat gerezen was in verband met een perspublicatie van één der curatoren. Dit conflict is tot een bevredigende oplossing gekomen, waarvan in het Kort Verslag van de Vergadering van 22 september 1965 publiek mededeling is gedaan. Curatoren hebben zich voorts beziggehouden met de onderlinge verhoudingen tussen de hoogleraren der Hogeschool, welke naar hun overtuiging te wensen overlieten. Zij hebben daartoe in hun vergadering van 14 oktober 1965 een aantal vragen aan de hoogleraren voorgelegd met verzoek zo mogelijk gemeenschappelijk, of, indien dat niet mogelijk zou blijken te zijn, ieder voor zich daarop een antwoord te geven. De ontvangen persoonlijke antwoorden zijn verder toegelicht en besproken in vergaderingen, die op 22, 23 en 24 nov. 1965 en 3 en 4 jan. 1966 zijn gehouden.

Curatoren hebben tenslotte na deze uitvoerige, in broederlijke geest gehouden besprekingen, deze uitspraak gedaan, die door de hoogleraren voor hun deel met de betuiging „accord” is aanvaard:

De curatoren zijn in hun besprekingen met de hoogleraren over de onderlinge verhoudingen aan

de Hogeschool ervan uitgegaan:

dat allen die aan deze besprekingen deelnemen, zich onderwerpen aan de Schrift en zich gebonden weten aan de belijdenis der Kerk en dat door allen de Vrijmaking gezien wordt als eenwerk des HEEREN, waardoor de Kerk teruggevoerd werd tot zijn Woord alleen;

dat evenwel ook het feit dient geconstateerd te worden: dat er verschillen openbaar zijn gekomen, waarover nader behandeld zou moeten worden.

De curatoren hebben in de gehouden besprekingen enerzijds met dankbaarheid geconstateerd, dat alle hoogleraren betuigen, dat zij hun ondertekening van de confessie der Kerk handhaven en dat zij de Vrijmaking zien als een werk des HEEREN, dat de Kerk deed terugkeren tot het Woord Gods en tot de op dat Woord gegronde belijdenis der Kerk. Anderszijds hebben zij geconstateerd, dat er wel verschil van inzicht bestaat m.b.t.:

- a. de vraag hoe te handelen is. wanneer een ambtsdrager bezwaar heeft tegen een artikel of stuk der belijdenis: mag hij dan, voordat hij met zijn bezwaar naar de kerkelijke vergaderingen gaat, dit mondeling of schriftelijk leren?
- b. het waarderen van de belijdenis: spreekt zij de Schrift na? of wil zij slechts de Schrift naspreken?
- c. het in bescherming nemen van publicaties, die toch min of meer de confessie of onderdelen daarvan aanvechten of wankel stellen.

De curatoren spreken m.b.t. deze punten de verwachting uit, dat hoogleraren in hun onderwijs, publicaties en in hun (als redacteurs van persorganen) medeverantwoordelijk-zijn-voor-publicaties-van-anderen, ervan zullen uitgaan:

ad a: dat allen, die de confessie hebben ondertekend, daaraan gebonden zijn naar de omschrijving, die daarvan in het Ondertekeningsformulier is gegeven, en dat, zo een ambtsdrager tegen één van de artikelen of stukken der leer, in de belijdenisgeschriften der Kerk begrepen, enig bezwaar heeft, hij dit naar zijn gegeven belofte in de daarvoor in het Ondertekeningsformulier aangewezen weg aan de orde dient te stellen:

ad b: dat de belijdenis der Kerk in de drie formulieren van enigheid een samenvatting geeft van de leer der waarheid, zoals de Kerk deze uit Gods Woord heeft leren kennen;

ad c: dat geen publicaties dienen plaats te vinden of getolereerd dienen te worden, die de belijdenis der Kerk aanvallen of wankel stellen.

De curatoren hebben verder gehandeld over het optreden van hoogleraren „naar buiten“.

Zij zijn van oordeel:

dat, wanneer er in bepaalde Kerken moeilijkheden of conflicten zijn ontstaan, en wanneer deze bij de bevoegde kerkelijke vergaderingen in behandeling zijn, in perspublicaties de uiterste voorzichtigheid dient te worden betracht, welke voorzichtigheid ook door de hoogleraren bij alle optreden naar buiten in acht genomen dient te worden.

De curatoren hebben geconstateerd, dat aan het contact tussen- en het gesprek van hoogleraren over de arbeid aan de Hogeschool, de op de colleges te behandelen stof en dergelijke - naar hun eigen getuigenis - veel ontbreekt, waardoor de samenwerking te veel beperkt blijft tot het formele.

De curatoren dringen er bij de hoogleraren op aan, bij veel verschil, elkander te aanvaarden in Christus, en meer broederlijk overleg te plegen over alle aangelegenheden, die de opleiding tot de dienst des Woords betreffen en ook m.b.t. hun optreden naar buiten en inzake perspublicaties, daar zij, gelijk alle gelovigen, geroepen zijn hun gaven ten nutte en ter zaligheid van elkander aan te wenden, en zij in hun arbeid de opbouw en de vrede der Kerken hebben te dienen.

IV. Enkele data en feiten.

In de cursus 1963-'64 werd op 6 december 1963 het rectoraat door prof. C. Veenhof overgedragen aan prof. dr. L. Doekes. De rectorale rede handelde over „Liturgie en prediking bij Calvijn“.

De cursus werd op 12 juni 1964 gesloten door de rector prof. dr. L. Doekes met een toespraak over: „Het grote slotwoord“.

De daaropvolgende cursus (1964-'65) werd op 2 oktober 1964 geopend door de prorector prof. C. Veenhof, die daarbij sprak over: „De hermeneutische grondconceptie van de reformatie“.

In datzelfde jaar (1964) werd op 7 dec. het rectoraat door prof. dr. L. Doekes overgedragen aan prof. H. J. Schilder. De daarbij gehouden rectorale rede handelde over: „De reformatorische onderscheiding van de ware en de valse kerk”.

De sluiting van de cursus 1964-'65 vond plaats op 4 juni 1965 door prof. H. J. Schilder. De toespraak bij die gelegenheid droeg als titel: „Commilitonengroet”.

De nieuwe cursus (1965-'66) ving aan op 1 oktober 1965. De pro-rector, prof. dr. L. Doekes, sprak daarbij over: „Het oude Evangelie en de 'nieuwe moraal' ”.

De rectoraatsoverdracht vond in 1965 plaats op 6 dec. door prof. H. J. Schilder aan prof. J. Kamphuis; de titel van de gehouden rectorale oratie was: „De Immanuëlprofetie Jesaja VII 14”.

Deze cursus werd op 27 mei 1966 beëindigd. De rector, prof. J. Kamphuis, sprak bij de sluiting der lessen over het onderwerp: „Mei 1566 - Mei 1966”.

De opening van de cursus 1966-'67 had plaats op 29 september 1966 door de pro-rector, prof. H. J. Schilder, die een rede hield over: „Paternaliteit en Paternalisme”.

De overdracht van het rectoraat kon, zoals boven sub II reeds werd vermeld, in 1966 wegens de gevolgen van het auto-ongeval, dat prof. Kamphuis is overkomen, niet op de verjaardag der Hogeschool plaatsvinden. Zij werd met gemeen goedvinden van senaat en curatoren uitgesteld tot begin 1967.

Het aantal studenten, dat zich liet inschrijven in de verslagperiode vertoont, gelukkig, weer een stijgende lijn. Wat deze aantallen betreft en de afgelegde examens kan het volgende worden gerapporteerd:

In de cursus 1963-'64 vond 1 promotie plaats, terwijl voorts 9 studenten slaagden voor het kandidaats- en 3 voor het propaedeutisch examen. 1 kandidaats-examen had een ongunstige uitslag.

In de cursus 1964-'65 werden voor het eerst ingeschreven 10 studenten voor de propaedeutische studie, waaronder 2 die eerst nog een pro-tentamen zouden moeten afleggen, en 12 voor de doctorale studie.

In de loop van deze cursus werden nog 3 studenten ingeschreven voor een af te leggen pro-tentamen.

Ook in deze cursus vond een promotie plaats. Verder werd 1 doctoraal examen afgenomen. 4 studenten legden met goed gevolg het kandidaats- en 9 het propaedeutisch examen af. 2 examina (1 propaedeutisch en 1 kandidaats-examen) hadden een onbevredigende afloop.

In de cursus 1965-'66 werden voor het eerst ingeschreven 11 studenten voor de propaedeutische studie, waaronder 4 nog pro-tentamen zouden moeten afleggen, en 3 voor de doctorale studie.

Promoties en doctorale examens vonden in deze cursus niet plaats. Wel slaagden 6 studenten voor het kandidaats- en 9 voor het propaedeutisch examen. 1 propaedeutisch examen eindigde met ongunstig resultaat.

Voor de cursus 1966-'67 meldden zich 14 nieuwe studenten voor de propaedeutische studie, waaronder 8, die zich aan een pro-tentamen zullen moeten onderwerpen.

V. Voor-opleiding. Praktische vorming.

De nieuwe wet op het wetenschappelijk onderwijs bevat de bepaling, dat voor de theologische studie niet alleen kunnen ingeschreven worden zij, die in het bezit zijn van een getuigschrift van de afdeling A of B van een gymnasium of van een wettelijk hiermede gelijkgesteld getuigschrift; maar ook zij, die een getuigschrift overleggen van een met goed gevolg afgelegd eindexamen van een hogereburgerschool A of B, die dan echter nog, vóór zij tot het afleggen van de examen worden toegelaten moeten tonen dat zij voldoende kennis van Latijn en Grieks bezitten. Verder kunnen ook als student worden ingeschreven de bezitters van de akte van bekwaamheid als volledig bevoegd onderwijzer, bedoeld in art. 41 onder b van de Kweekschoolwet, of het getuigschrift van met goed gevolg afgelegd eindexamen van een hogere technische school, die dan echter tevens verplicht zijn aan te tonen, dat zij voldoende kennis van Frans, Duits en Engels en van de algemene en vaderlandse geschiedenis na 1815 bezitten.

Verschillende bezitters van zulke niet-gymnasiale getuigschriften hebben zich sinds 1964 voor inschrijving als student aan de Hogeschool gemeld. Het is voor verschillende van deze broeders wel heel moeilijk gebleken een leraar of leraren te vinden, die hun het nodige onderricht kunnen geven tot voorbereiding van een af te leggen pro-tentamen. Ook andere argumenten pleiten voor een zo mogelijk gemeenschappelijke opleiding van deze jonge mensen, m.n. in Latijn en Grieks. Na ingewonnen

advies van de senaat en de lectoren Buwalda en Mulder hebben curatoren over deze zaak, die naar hun overtuiging een dringend karakter heeft, het besluit genomen zich met een voorstel tot de generale synode te wenden. Dit voorstel wordt in een afzonderlijke missive aan uw vergadering voorgelegd. Dit laatste geschiedt ook t.a.v. het door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven (Acta art. 157b) gevraagde rapport en voorstel over de praktische vorming van de studenten in de theologie. Dit rapport kon, mede tengevolge van de ziekten onder de hoogleraren, niet „een jaar vóór de aanvang van de eerstkomende generale synode aan de kerken worden toegezonden", zoals de synode van Rotterdam-Delfshaven sub 2 van haar besluit bepaalde. Aan de Kerken wordt het oordeel van curatoren m.b.t. deze praktische vorming D.V. in de loop van januari toegezonden.

VI. Wijziging reglement der Hogeschool en instructie voor curatoren.

In verband met de nieuwe bepalingen van de wet op het wetenschappelijk onderwijs, waarover sub V reeds is gesproken, zal het reglement der Hogeschool, m.n. wat de daarin voorkomende artikelen 13 en 14 betreft, moeten gewijzigd worden. Nu hierover aan uw vergadering een voorstel moet worden gedaan, maken curatoren meteen van de gelegenheid gebruik u een aantal andere wijzigingen voor te stellen. Deze betreffen niet zozeer de eigenlijke inhoud als wel de terminologie in een aantal artikelen. Een enkele aanvulling wordt door curatoren ook gewenst geacht. In bijlage I is het voorstel m.b.t. deze wijzigingen, voorzover nodig toegelicht, vervat.

Tevens hebben curatoren de hun gegeven Instructie kritisch bekeken. Ook hierin staan enige bepalingen, die naar hun oordeel herziening behoeven. Het voorstel m.b.t. de wijzigingen vindt u in bijlage II.

VII De bibliotheek.

Het werk in en voor de bibliotheek der Hogeschool kon in de verslagperiode door de bibliothecaris, br. A. J. Roukema, regelmatig worden verricht. Nauwgezetheid en ijver werden daarin voortdurend getoond.

De bibliothecaris pleegt, voorzover nodig, regelmatig overleg met drs. Lettinga, die door curatoren tot coadjutor van de bibliothecaris is benoemd.

Br. B. Meijer, theol. cand., werd in de curatoren-vergadering van 7 dec. 1964 voorlopig voor de tijd van een jaar, ingaande 1 jan. 1965, benoemd tot assistent van de bibliothecaris, met de mogelijkheid van vaste benoeming als zijn geschiktheid voor dit werk zou gebleken zijn. Br. Meijer zou dan een cursus tot opleiding voor zijn werk gaan volgen, waarvan de kosten voor rekening van de Hogeschool zouden komen. Hij ontving de titel: assistent-conservator en hem werd een instructie ter hand gesteld. Nadat de geschiktheid van br. Meijer voor deze arbeid genoegzaam was gebleken, hebben curatoren hem in hun vergadering van 14 oktober 1965 voor vast benoemd. Zijn salaris werd, na overleg met deputaten-financieel, voor 1966 bepaald op f 6.000,- plus vergoeding van sociale lasten, en de kosten van verdere opleiding. Voor 1967 is dit salaris verhoogd tot f 6.716,- plus f 403,- vakantietoelage.

Het damescomité „Bibliotheekfonds" heeft goedgevonden, dat de helft van de kosten voor dit assistentschap uit de voor de bibliotheek door dit comité verzamelde gelden wordt bekostigd. Hiervoor èn voor het werk van het damescomité bestaat bij curatoren grote waardering en dankbaarheid. Mee door de door het comité verzamelde gelden (in de verslagperiode samen bijna f 77.000,-) kon de uitbreiding en verzorging der bibliotheek regelmatig voortgang hebben. Die uitbreiding heeft overigens ook tot gevolg, dat de ruimte voor de berging van de bibliotheek binnenkort zal moeten worden vergroot. Overleg daarover met deputaten-financieel heeft nog niet geleid tot een beslissing.

VIII. De financiën.

(Noot van de scriba: dit onderdeel, waarin opgenomen zijn de honoraria der hoogleraren en lectoren en de pensioengelden, is als Bijlage opgenomen in de Handelingen.)

IX. Slotopmerkingen.

De Theologische Hogeschooldagen zijn in de verslagperiode van jaar tot jaar gehouden en werden, evenals voorheen, door vele duizenden kerkleden bezocht. De liefde voor- en het meeleven met de Hogeschool en haar wel en wee komt daardoor wel sterk tot openbaring, evenals in de offervaardigheid der kerkleden voor de financiële verzorging der Hogeschool. Als medebestuurders van het „Greijdanus-Kruithof-fonds" hebben curatoren samen met de deputaten-financieel het beheer van dit fonds behartigd ter ondersteuning van studenten in de theologie aan de Hogeschool, die zulks nodig hebben.

Aan het studentencorps „Fidel Quadrat Intellectum" is van jaar tot jaar enige subsidie verleend voor lectuurvoorziening op de leeszaal en voor sportbeoefening.

De pedel der Hogeschool, br. J. Bos, heeft met grote trouw, nauwgezetheid en ijver zijn taak verricht. Curatoren spreken daarvoor graag hun grote waardering en erkentelijkheid uit.

Zo liggen dan weer enige jaren van de geschiedenis der Hogeschool achter ons; jaren, waarin van weldaden en zegeningen, uit de goede hand Gods ons toegekomen, mocht en moest getuigd worden; jaren ook, waarin beproevingen ons niet werden bespaard en zorgen en verdrietelijkheden zich in verschillende opzichten voordeden.

Niet om onze verdiensten, maar uit souverain welbehagen heeft de HEERE deze Opleidings-inrichting der Kerken willen dragen en haar tot nu toe staande gehouden.

De voorbede van de leden der Kerken moge bij de voortduur blijven opgaan tot zijn genadetroon: Verhef, o HEERE, het licht van uw aanschijn over ons en ook over onze Hogeschool; geef, dat zij tot een zegen mag zijn voor uw Kerken in ons Vaderland en daarbuiten en zo tot een lof voor uw grote Naam.

Met heilbede en broedergroeten,
namens deputaten-curatoren:

w.g. D. van Dijk, president,
w.g. F. de Vries, assessor,
w.g. H. Veltman, secretaris.

BIJLAGE 8
(Acta artikel 254)

RAPPORT van de deputaten voor samenspreking met deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken aan de generale synode van Amersfoort-West.

Weleerwaarde en eerwaarde heren en broeders,

Opdracht

De generale synode van Rotterdam-Delfhaven heeft ons opgedragen

- a. de nog niet geheel tot afsluiting gekomen bespreking met deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken over de door deze kerken gevolgde koers terzake van het door haar synode van 1947 dusgenoemde „zoeken van contact met gereformeerde belijders" te voltooien vóór de eerstvolgende generale synode van deze kerken;
- b. wanneer de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken ook harerzijds de eis erkent, dat de Christelijke Gereformeerde en de Gereformeerde Kerken Gods Woord zullen bewaren in eenheid van samenleven, met deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken wegen te zoeken, die tot vereniging der kerken kunnen leiden;
- c. contact te houden met de plaatselijke Christelijke Gereformeerde Kerken;
- d. van hun handelingen en bevindingen te rapporteren aan de eerstvolgende generale synode van de Gereformeerde Kerken, en dit rapport uiterlijk een halfjaar vóór de aanvang der volgende synode toe te zenden aan de kerken.

Samenspreking 18 maart 1965

Met het oog op de uitvoering van het eerste punt van onze opdracht hebben we overleg gepleegd op 11 januari en 11 februari 1965. Vervolgens is op 18 maart 1965 een samenspreking met de chr. geref. deputaten gehouden.

We hebben toen een tekening gegeven van de in 1947 begonnen ontwikkeling van de chr. geref. kerken met betrekking tot andere kerken. De synode van dat jaar stelde n.a.v. brieven van de Geref. Kerken en van de Geref. Kerken (syn.) een deputaatschap in voor contact met de geref. belijders. Drie gronden werden genoemd. De Acte van Afscheiding vergt het zoeken van contact om te onderzoeken of anderen, die de geref. belijdenis hebben, inderdaad bouwen op die grondslag. De kerken hebben een profetische roeping waardoor zij eenzijdigheden onder andere geref. belijders ten aanzien van de Openbaring Gods en de confessie moeten helpen weren. Met andere geref. groepen moet gestreden worden tegen een eenheidskoers, die de geref. belijdenis zoekt te ontcrachten en om te munten.

In 1950 besloot een chr. geref. synode toe te treden tot de I.C.C.C. en in 1962 volgde het besluit tot deelname aan de Geref. Oecum. Synode.

Onze synode van 1948 heeft deelname aan de Geref. Oecum. Synode afgewezen.

Als bezwaren tegen de G.O.S. noemden wij: de deelnemende kerken aanvaarden elkaar als confessiegetrouw, dit geldt dus ook voor de chr. geref. kerken ten aanzien van de Geref. Kerken (syn.); de G.O.S. laat zich met veel meer zaken in dan een geref. synode kan doen, de invloed daarvan dringt door in de synodepraktijk van de deelnemende kerken. Wat komt er in het samenwerken met I.C.C.C. en G.O.S. van de oorspronkelijke opzet van 1947 terecht? Deze samenwerking vormt in de chr. geref. kerken een hindernis om de zaak van de eenheid met onze kerken goed te stellen.

Van chr. geref. zijde is gezegd, dat kerken van geref. belijdenis voor elkaar verantwoordelijkheid hebben te dragen. Er zijn problemen die ook geref. kerken in het buitenland kennen. Uitspraken van de G.O.S. hebben niet de kracht van een synode-uitspraak. De internationale samenwerking met andere geref. kerken is op landelijk niveau te vinden in het contactorgaan van de geref. gezindte. Daaraan werken ook leden van de Geref. Kerken mee. De deelnemende kerken worden in de G.O.S. aanvaard op haar grondslag. De kerken beoordelen elkaar niet op haar confessionele trouw. De besluiten van de G.O.S. moeten beoordeeld worden. Er kan tussen deelnemende kerken een leergeschild zijn terwijl beide groepen de belijdenis willen handhaven.

Toch zien de chr. geref. deputaten hier wel een probleem. Ze zijn ook niet even gelukkig met alle ervaringen na 1947. Maar mag er geen contact met anderen van geref. belijdenis gezocht worden? Moeten we alles maar negeren?

Onzerzijds is gezegd, dat de roeping om samen aan één avondmaalstafel te zitten zwaarder weegt. Wij willen verenigen. Maar de chr. geref. kerken willen steeds een gesprek. En wat de internationale samenwerking betreft hebben wij onze zorg uitgesproken, dat er schade zou ontstaan voor de handhaving van de rechte leer en instelling der kerk.

Op verzoek van de chr. geref. deputaten is daarna gesproken over de ontwikkeling in de Geref. Kerken. Diverse vragen en bezwaren werden ons voorgelegd met betrekking tot de schorsing van ds. A. van der Ziel en de synode van Rotterdam-Delfshaven. De deputaten waren bezorgd voor independentisme en kerkbreuk. Zij zagen verband tussen deze zaken en ons hanteren van de belijdenis omtrent de kerk. Deze ontwikkeling is een struikelblok. Wij hebben met schaamte te kennen gegeven, dat er in de Geref. Kerken veel discrepantie openbaar is geworden. Onder de deputaten is geen eenstemmigheid in beoordeling. Enkele deputaten hebben nadere informatie gegeven op bepaalde punten en huns inziens verkeerde conclusies weersproken.

Vergadering 30 augustus 1966

Nadat we de nodige gegevens omtrent de besluitvorming van de chr. geref. synode van Zwolle/Apeldoorn ontvangen hadden, hebben we in eigen kring beraadslaagd.

Daarbij misten we ds. J. van Bruggen, onze voorzitter. De Here had hem op 8 juni 1965 uit dit leven weggenomen. Gaarne spreken we onze grote dankbaarheid uit voor wat in hem ontvangen is ten goede van veeljarig deputatenwerk. Van het begin af heeft hij een plaats gehad in het deputaatschap. Na de synode van Bunschoten-Spakenburg werd hij voorzitter. De samensprekingen zijn vele geweest. Het werk vergde menigmaal grote inspanning. Maar ds. J. van Bruggen heeft met zijn verkregen gaven van wijsheid, voorzichtigheid en vastberadenheid goed werk gedaan.

De synode van de Chr. Geref. Kerken had evenals die van 1962 uitgesproken, dat bepaalde verschillen moeten worden weggenomen. Daarbij wees zij niet alleen op reeds genoemde punten als de toeëigening des heils en de hantering van het gereformeerd belijden omtrent de kerk, maar ook op de laatste samensprekingen inzake het contact van de Chr. Geref. Kerken met andere kerken en de ontwikkeling in de Geref. Kerken. Opnieuw hadden de deputaten de opdracht gekregen met onze deputaten wegen te zoeken die tot wegneming van de geconstateerde verschillen kunnen leiden.

Deze opdracht correspondeerde niet met de onze. We konden aan onze opdracht geen uitvoering geven. Wel meenden wij aan de chr. geref. deputaten te kunnen vragen naar de gronden voor de synode-uitspraak, dat de verschillen een beletsel zijn voor de vereniging. We hoopten hiermee de oordeelsvorming van onze komende synode te dienen.

Correspondentie met de chr. geref. deputaten

De chr. geref. deputaten antwoordden, dat in hun kerken de overtuiging leeft, dat eenheid in belijdenis voor heel het kerkelijke leven en met name voor de ambtelijke handelingen consequenties heeft. Ze konden helaas niet constateren, dat er in dit opzicht voldoende overeenstemming tussen de kerken is. Ze waren bereid nogmaals een uiteenzetting van de verschillen te geven, maar vonden een nota of schrijven daarover minder geschikt. De ervaring had geleerd, dat iedere nota een contranota oproept. Wij hebben toen gewezen op het tijdsgebrek. Hun bezwaar tegen een nota deelden wij niet. Het was ons te doen om goede informatie voor de synode. We hebben onze vragen nog wat toegespitst. Komt bij ons in de kerkelijke praktijk de aangenomen belijdenis niet tot haar recht? Vergt de belijdenis veranderingen bij ons?

De chr. geref. deputaten bleven echter bij hun eerste antwoord. Ze vreesden, dat de verhouding der kerken op deputaten-niveau gefixeerd zou worden. Bovendien wilden zij graag van gedachten wisselen met ons over de ontwikkeling in ons kerkelijk leven.

Het was inmiddels begin maart 1967 geworden. We moesten ons haasten met ons rapport aan de synode.

Contact met de kerken

Van het derde deel van onze opdracht is weinig terecht gekomen. Na de enkele jaren geleden gehouden enquête hebben we de kerken niet meer aangesproken. Van drie kerken ontvingen wij gegevens over plaatselijke situaties.

De raad van de chr. geref. kerk van Rotterdam-West heeft onder verwijzing naar de uitspraken van de synode Zwolle/Apeldoorn op een samensprekingsverzoek negatief geantwoord.

In Rotterdam-Zuid zijn in 1964/'65 enkele samensprekingen gehouden met hoopgevend resultaat.

In Veenendaal hebben de chr. geref. kerkeraden voortzetting van een begonnen samenspreking afgewezen, omdat zij meenden hun profetische roeping te moeten volgen door breder contact met de geref. gezindte te zoeken zoals landelijk in C.O.G.G. Zij verklaarden dit te doen in navolging van hun deputaten en synode.

Slotsom

Wij zijn na de synode van Rotterdam-Delfshaven niet verder gekomen. De chr. geref. kerken blijven wegnemen van bepaalde verschillen als voorwaarde stellen.

De chr. geref. synode van 1962 heeft gemeend, dat in dezen deputaten-overleg nuttig zou kunnen zijn. Maar de eerste samenspreking na deze synode heeft al bewezen, dat dit in de praktijk tegenvalt. De chr. geref. deputaten zelf waren enigszins verlegen met hun opdracht. Ze hadden onze deputaten nodig om resultaten te kunnen boeken. Wat moesten onze deputaten echter doen om wegneming van de verschillen te bevorderen? Het is weer een discussie over de verschilpunten geworden, waarbij in het bijzonder de relatie van de chr. geref. kerken tot andere geref. belijders in bespreking is geweest. Verder zijn we niet gekomen.

Onze deputaten kunnen ook niet verder komen. Als onze synoden wijzen op de roeping om in eenheid van samenleven Gods Woord te bewaren, wordt dit door chr. geref. synoden beantwoord met het aanwijzen van verschillen in de praktijk van het kerkelijk leven. Nu deze synoden hierin een beletsel zien valt er voor deputaten weinig te doen. Het samenspreken dat nodig was om de wederzijdse verhouding te bepalen is voorbij. Op chr. geref. standpunt hangt het nu van de praktijk der kerken af. Helaas heeft de laatste chr. geref. synode niet onder woorden gebracht wat er in de praktijk veranderen moet en waarom de verandering voor een vereniging noodzakelijk is. Wel is gezegd, dat de verschillen de bediening des Woords en de tuchttoefening in de kerken raken. Maar daarmee heeft de synode nog niet gezegd, wat er vanwege onze gemeenschappelijke schriftuurlijk-confessionele grondslag veranderd moet worden. Als wij de samensprekingen nagaan zou het kort samengevat hierop vast zitten, dat in onze kerken te weinig in rekening gebracht wordt het onderscheid tussen Gods verbondsbelofte en de verwerkelijking daarvan door het wederbarende werk van Gods Geest, ook dat het institutionele aspect van de kerk in onze kerken een te groot accent zou krijgen, waarbij het eigen kerkelijk instituut zou worden verabsoluteerd. Maar de chr. geref. synoden onthouden zich ervan concrete, directe uitspraken te doen. Het wordt aan onze kerken zelf overgelaten uit de gehouden samensprekingen af te leiden, wat de chr. geref. kerken bij haar veranderd willen hebben.

Het is de taak der synode te beraadslagen welke weg thans gevolgd zal worden. Uw vergadering heeft een agendum af te werken, dat haar zal confronteren met dezelfde aangelegenheden die de chr. geref. synode heeft genoemd. Naar wij hopen zal de afhandeling daarvan ten goede komen aan het vinden van het juiste antwoord op de vraag wat thans ten opzichte van de chr. geref. kerken besloten moet worden.

De Geest des Heren leide U in al Uw beraadslagingen. Hij neige de harten in de Geref. Kerken en in de Chr. Geref. Kerken tot het verstaan en aanvaarden van elkander als deelgenoten aan de roeping Gods Woord te bewaren in de tegenwoordige wereld.

Met broedergroeten,
Namens de deputaten,
w.g. Ds. F. de Vries, wnd. voorzitter,
w.g. Ds. N. Bruin, secretaris.

BIJLAGE 9
(Acta artikel 103)

Deputaten voor contact met de Soembanese kerken.
Secr.: Overburgkade 34, Voorburg.

Aan de generale synode van de Gereformeerde kerken
in Nederland, bijeen te komen in april 1967 te Amersfoort.

Voorburg, 4 februari 1967.

*Weleerwaarde en eerwaarde heren en broeders,
Zeer geachte vergadering,*

Als deputaten voor contact met de Soembanese kerken, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 (art. 572 van haar acta; pag. 269) hebben wij de eer u als volgt te rapporteren:

1. *Instructie voor deputaten.*

Bij haar besluiten, vermeld in artikel 552b van haar acta (pag. 260) heeft de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 de volgende instructie vastgesteld:

„de terzake te benoemen deputaten te instrueren als volgt:

- a. deputaten zullen de opdracht, vermeld in artikel 467c der acta, onder besluit la, uitvoeren en daartoe allereerst de in die opdracht bedoelde oordelen en de daaraan ten grondslag liggende constatering in vertaling bekend maken aan de Vrijgemaakte Kerken van Oost-Soemba c.a. en aan de Kerken van Oost-Soemba/Savoe;
- b. deputaten zullen, wanneer de uitvoering van de opdracht vermeld in artikel 467c der acta, onder besluit la, heeft vrucht gedragen, overeenkomstig het besluit dezer synode, vermeld in artikel 467c onder 1b, met de Soembanese kerken in overleg treden aangaande een te ontwerpen regeling van de verhouding tussen de Soembanese en de Nederlandse kerken en zo mogelijk een ontwerp voor zulk een regeling in gemeenschappelijk overleg vaststellen;
- c. deputaten zullen terstond nadat zij begonnen zijn met de uitvoering van de hierboven onder a genoemde opdracht:
 1. nagaan, in hoeverre aan de Vrijgemaakte Kerken van Oost-Soemba c.a. financiële steun zou moeten worden verleend;
 2. een steunaanvraag tot het door deputaten noodzakelijk geachte bedrag aan de kerken voorleggen en het benodigde aantal collecten van de kerken vragen;
 3. de door de kerken voor dit doel beschikbaar gestelde gelden ontvangen en afdragen aan de Vrijgemaakte Kerken van Oost-Soemba c.a.;

Artikel 467c der acta, onder besluit l a en lb luidt:

1. aan te benoemen deputaten opdracht te geven:
 - a. bovenstaande oordelen in christelijke ernst en ootmoed voor te leggen aan de consciënties der broeders op Oost-Soemba/Savoe en hen desgewenst in het zoeken van elkaar met goede christelijke raad en daad, onder beding van Gods zegen, te dienen;
 - b. volgens een nader vast te stellen instructie contact op te nemen met de Soembanese kerken, o.a. ter voorbereiding van een regeling van de verhouding tussen de Nederlandse en de Soembanese kerken;
 - d. deputaten zullen, na overleg met de kerk te Zwolle en de Kerken van Oost-Soemba/Savoe, een advies opstellen over het verzoek om financiële steun van laatstgenoemde kerken en de daarmee samenhangende door de generale synode van Assen 1961 aangeduide aangelegenheden;
 - e. indien - op grond van mededelingen die hen bij de uitvoering van de onder a en b genoemde

- opdrachten bereiken van de zijde van de Vrijgemaakte Kerken van Oost-Soemba c.a. en van de Kerken van Oost-Soemba/Savoe - deputaten dit noodzakelijk en vruchtbaar achten, zijn zij gemachtigd het contact en overleg met genoemde kerken mondeling te doen plaats hebben hetzij door het zenden van een deputatie van ten hoogste drie broeders naar Oost-Soemba, hetzij door de overkomst van ten hoogste twee afgevaardigden van elk der genoemde kerkengroepen naar Nederland;
- f. indien deputaten van de onder e genoemde machtiging gebruik maken, zijn zij tevens gemachtigd ter dekking van de daaraan verbonden kosten de nodige gelden van de kerken te vragen naar verhouding van het zielental en zonodig het vereiste bedrag te lenen;
 - g. deputaten zullen van hun arbeid onder overlegging van hun adviezen rapport uitbrengen aan de eerstkomende generale synode en dit rapport uiterlijk een half jaar voor die synode aan de kerken toezenden."

II *Arbeid van deputaten.*

De deputaten, t.w.: dr. C. Trimp (samenroeper), ds. N. Bruin, ds. W. de Graaff, br. J. D. Oosterom te Groningen en br. G. de Jonge te Voorburg hebben voor het eerst vergaderd op 15 maart 1965. In die vergadering werden aangewezen: tot voorzitter dr. Trimp, tot penningmeester br. Oosterom en tot secretaris br. De Jonge.

Voorts zijn vergaderingen van deputaten gehouden op 17 december 1965 en op 16 januari 1967.

III. *Contact met de Soembanese kerken.*

Ter uitvoering van onze instructie hebben wij getracht schriftelijk contact te verkrijgen met de Vrijgemaakte kerken van Oost-Soemba c.a. en met de kerken van O.-Soemba/ Savoe.

Op 18 december 1965 hebben wij aan deze kerken de brieven verzonden, waarvan de maleise en de nederlandse tekst als bijlagen A I, A II en B I, B II bij dit rapport zijn gevoegd.

Toen wij na enige maanden nog geen antwoord op deze brieven hadden ontvangen en ons bij navraag bij hen die af en toe wel enig contact met de Soembanese brs. hadden, ook niet bleek dat dezen melding hadden gemaakt van onze brieven, hebben wij in april 1966 en in juni 1966 zowel aan de Vrijgemaakte kerken van O.-Soemba c.a. als aan de kerken van O.-Soemba/Savoe fotocopies van de brieven van 18 december 1965 gezonden met een (nederlandse) geleidebrief waarin verzocht werd de ontvangst zo mogelijk te bevestigen.

Aangezien generlei reactie bij ons binnenkwam hebben wij op 9 november 1966 aan de kerken op Soemba een telegram (met betaald antwoord) verzonden. De tekst van dit telegram hebben wij als bijlage C I (nederlands) en C II (maleis) hierbij gevoegd.

Tot heden hebben wij helaas in geen enkele vorm rechtstreeks antwoord uit Soemba ontvangen. Dientengevolge hebben wij tot onze spijt aan de bepalingen onder b t/m f onzer instructie vrijwel geen uitvoering kunnen geven. Wij waren daartoe eenvoudig niet bij machte.

IV. *Contact met de kerk te Zwolle.*

Met het oog op de opdracht, vervat in punt d van onze instructie hebben wij op 22 april 1966 aan de raad der gereformeerde kerk te Zwolle een brief geschreven; de tekst daarvan hebben wij opgenomen als bijlage D.

Nadat de Zwolse kerkeraad ons eerst (in juni 1966) had medegedeeld, dat de behandeling van de synodebesluiten (van Rotterdam-Delfshaven) ten aanzien van de Soembanese kerken en ds. S. J. P. Goossens vertraagd was, „grotendeels door het door ds. Goossens tegen de kerkeraad van Zwolle aanhangig gemaakte rechtsgeding", heeft hij ons in de tweede helft van 1966 toegezonden zijn rondzendbrief aan de zusterkerken, gedagtekend 1 juli 1966, betreffende zijn standpunten inzake de besluiten van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65. Na ontvangst daarvan hebben wij in december 1966 de kerkeraad te Zwolle er op gewezen, dat wij in onze brief van 22 april 1966 ook hadden gesproken over „het overleg betreffende het verzoek van de kerken van O.-Soemba/Savoe (p.a. ds. L. Kondamara) om financiële steun van de nederlandse kerken en de daarmee samenhangende aangelegenheden, waartoe tevens behoort een beoordeling van de kerkelijke situatie op Soemba".

Tevens hebben wij toen gevraagd of de kerkeraad te Zwolle na de synode van Rotterdam-Delfshaven nog contact had gehad met deze soembanese kerken. Ook hebben wij de vraag gesteld welke taken de zwolse kerkeraad momenteel nog weggelegd acht voor de nederlandse kerken. Daarop heeft de kerkeraad te Zwolle ons gezonden zijn brief van 13 januari 1967, welke wij hebben opgenomen als bijlage E bij dit rapport.

V. *Late afsluiting van rapport.*

Het is derhalve helaas duidelijk dat wij noch in het overleg met de kerken op Soemba noch bij het contact met de kerk te Zwolle enige vordering hebben kunnen maken. In tegenstelling met de ervaringen tijdens het vorige deputaatschap (in opdracht van de generale synode van Assen-1961) toen de correspondentie al minimaal was, is er van correspondentie met Soemba thans in het geheel geen sprake geweest. Vanzelfsprekend hebben wij ons niet kunnen onttrekken in de periode van ons deputaatschap aan een zekere neerslachtigheid. nu zo weinig kon worden tot stand gebracht.

Daar wij nog steeds de hoop hadden dat wij uit Soemba een reactie op brieven of telegrammen zouden ontvangen¹ hebben wij met het opstellen van dit rapport zolang mogelijk gewacht. Dat wij dientengevolge niet hebben kunnen voldoen aan de termijnbepaling onder punt g van onze instructie betreuren wij.

VI. *Afzonderlijk verslag penningmeester.*

De penningmeester, br. J. D. Oosterom zal U een afzonderlijk overzicht zenden van de kosten welke wij hebben moeten maken.

VII. *Mogelijkheden voor en adviezen van deputaten.*

Uiteraard hebben wij ons afgevraagd of wij, bij gebreke van schriftelijk contact met Soemba, nog iets konden verrichten in het belang van de verstandhouding tussen de nederlandse en de soembanese kerken, welke nu helaas al jaren lang tengevolge van conflicten is vertroebeld.

Helaas gaf onze instructie naar onze mening ons daartoe weinig of geen gelegenheid.

In feite vertoont deze instructie een zekere tweeslachtigheid. Weliswaar boden de bepalingen onder punt c ons de mogelijkheid terstond na de uitvoering van de opdracht onder a na te gaan in hoeverre aan de Vrijgemaakte kerken van O.-Soemba financiële steun zou moeten worden verleend (nu er geen contact met deze kerken is tot stand gekomen, kon er helaas ook in dit opzicht niets werden verricht).

Ook is ons onder punt d opgedragen U te adviseren, na overleg met de kerk te Zwolle en de kerken van O.-Soemba/Savoe, over het verzoek om financiële steun van de laatstbedoelde kerken en de daarmee samenhangende, door de generale synode van Assen-1961 aangeduide. aangelegenheden (doch van overleg met deze soembanese kerken kon evenmin sprake zijn).

Maar de bepaling onder b van de instructie vooronderstelt een overleg met de (verenigde) soembanese kerken „aangaande een te ontwerpen regeling van de verhouding tussen de (verenigde) soembanese en de nederlandse kerken". Kennelijk heeft bij de vaststelling van de instructie voorgezeten dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven aan deputaten ruime armslag wilde verlenen, ook voor wat betreft de mogelijkheden van financiële steunverlening. De constatering en overwegingen van haar besluiten, opgenomen onder artikel 552b van de acta, wijzen dat uit.

In tegenstelling tot de generale synode van Assen-1961 heeft de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 echter (zie overweging 4 op pagina 260 van haar acta) „blijkens artikel 467b en c van haar acta zelf een beoordeling van de situatie van het kerkelijk leven op O.-Soemba/Savoe gegeven". Vanzelfsprekend zouden deputaten hun arbeid op basis van deze synodale situatie-tekening hebben moeten verrichten. Het lijkt niet aannemelijk dat deze situatietekening voor deputaten een werkterrein had geëffend om met vrucht de opdrachten onder b der instructie te kunnen uitvoeren. Wanneer b.v. (in art. 467c van de acta) de generale synode als haar oordeel uitspreekt (pagina 222) „dat daarom het op gang brengen van een eigen kerkelijk leven naast en tegenover de kerken op

¹ temeer daar de kerk van Zwolle en ds. S. J. P. Goossens alsmede de vereniging S.O.S. kennelijk wel - zij het vertraagde - briefwisseling konden voeren

Soemba niet te waarden is als een reformatische daad van vrijmaking" sluit zij vele mogelijkheden en moeilijkheden daarmee in en uit. Hetzelfde geldt t.a.v. haar oordeel (pag. 222 der acta) „dat de kerken p/a ds. L. Kondamara de kerken p/a ds. K. Tanahomba dienen te erkennen als kerken van onze Here Jezus Christus, en onder erkenning van het onder voorts van oordeel 3 en 4 gestelde, aan deze kerken dienen te berichten, dat zij zich wederom met haar willen verenigen".

Van meet af aan hebben wij ons afgevraagd of op basis van de uitspraken der generale synode zelfs maar sprake zou kunnen zijn van enige voortgang in correspondentie, laat staan van het op gang brengen van financiële hulpverlening. Tot onze spijt kunnen wij - bij gebreke van contact met de kerken op Soemba - niet op grond van ervaringen van ons deputaatschap aantonen dat de opdracht, gegeven onder punt a van de instructie, vrijwel geen houvast biedt om te kunnen veronderstellen dat met de uitvoering van de bepaling onder b van de instructie een begin zou kunnen worden gemaakt.

Wel kunnen wij - achteraf - wijzen op de reactie van de kerk te Zwolle betreffende de synode-uitspraken (zie haar rondzendbrief van 1 juli 1966) en op de omstandigheid dat dezer dagen een bezwaarschrift van de Vrijgemaakte kerken van Oost-Soemba c.a. tegen de uitspraken van de jongste generale synode werd aangekondigd.

Ondanks een zeker scepticisme dat spreekt uit de voorgaande alinea's hebben wij toch gemeend onze werkzaamheden te moeten aanvangen.

Ter uitvoering van deze werkzaamheden veroorloven wij het ons met het oog op de bepalingen onder d en g onzer instructie en op grond van de ervaringen van de deputaatschappen ter uitvoering van de besluiten der generale synode van Assen-1961 en van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 U de volgende opmerkingen onder de aandacht te brengen:

a. Volgens zijn brief van 13 januari 1967 (bijlage E) ziet de kerkeraad te Zwolle de soembanese kerken (p/a ds. Kondamara) als zelfstandige buitenlandse kerken, die echter door de historische band met de kerken van Nederland gesteund dienen te worden als hulpbehoevende kerken.

De zwolse kerkeraad handhaaft - ook blijkens die brief - zijn aanvraag (aanvankelijk gericht tot de generale synode van Assen-1961) een kerk te verzoeken die steunverlening te willen regelen of een deputaatschap te doen benoemen door de generale synode met hetzelfde doel.

Bij een dergelijke steunverlening wil de kerk te Zwolle niet uitgaan van één groep van kerken, die uitsluitend recht zou hebben op ondersteuning. De kerkeraad stelt zich op het standpunt, dat, al is destijds de zendingsband met de kerkengroep p/a ds. Tanahomba verbroken, deze ook recht heeft op ondersteuning van de nederlandse kerken. De kerk van Zwolle heeft indertijd ook steun aangeboden aan de kerken p/a ds. Tanahomba.

Nu blijkens de beoordeling van de jongste generale synode (pag. 222 der acta) „de kerk te Zwolle br. L. Kondamara en de zijnen in de door hen gekozen weg heeft gesterkt" en mede gezien het basisconflict tussen de kerk van Zwolle en ds. S. J. P. Goossens, zou het naar onze mening aanbeveling kunnen verdienen aan het verzoek van Zwolle (tot aanwijzing van een andere nederlandse kerk of een deputaatschap) te voldoen. Vanzelfsprekend zou die kerk of dat deputaatschap met de kerk van Zwolle op bevredigende wijze een regeling behoren te treffen voor de overdracht van zaken, o.m. voor wat betreft het beheer van voor de zending bijeengebrachte gelden. Wellicht kan bij inwilliging van dit zwolse verzoek in bepaalde opzichten een nieuw begin worden gemaakt inzake de verhoudingen tussen de nederlandse kerken en de kerken op Soemba. In elk geval kan er sprake zijn van een iets zuiverder atmosfeer, gezien de verwickelingen welke voortkomen uit het basisconflict tussen de kerk van Zwolle en ds. S. J. P. Goossens.

b. In dit verband wijzen wij nog wel op onze opmerkingen hierna onder de punten b, c en d.

De huidige praktijk van een deputaatschap voor contactoefening met de kerken op Soemba bewijst dat er (te) veel tijd verloren gaat bij het voeren van correspondentie (vertaalarbeid, trage overkomst van brieven, zoekraken van brieven). Zelfs de briefwisseling met de kerk van Zwolle is, tengevolge van de situatie waarin deze na uitspraken ener generale synode komt te verkeren, tijdrovend en niet diepgaand.

Wij hebben ons afgevraagd op welke wijze een meer doeltreffende werkwijze mogelijk zou zijn. Het ligt voor de hand hierbij te denken aan de mogelijkheid van rechtstreeks mondeling contact tussen afgevaardigden van de Vrijgemaakte kerken van O.-Soemba c.a., de kerken van O.-Soemba/Savoe en de nederlandse kerken, hier te lande of op O.-Soemba.

Dat niet lichtvaardig tot een dergelijk tijdrovend en kostbaar mondeling overleg mag worden

besloten, zal een ieder duidelijk zijn. Toch zal dit punt bij U ernstige overweging verdienen, vooropgesteld dat U - na behandeling van bezwaar- en verzoekschriften betreffende de conflicten tussen nederlandse en soembanese kerken - overleg tussen genoemde kerken noodzakelijk of nuttig blijft achten. Wij ontveinzen ons niet dat mondeling overleg eigenlijk slechts effect belooft op te leveren, als zij die daaraan deelnemen over nogal verreikende mandaten zouden kunnen beschikken. (In dit verband willen wij er aan herinneren, dat blijkens de ervaringen tijdens het deputaatschap-Assen, de Vrijgemaakte kerken van O.-Soemba c.a. ds. S. J. P. Goossens beschouwen als hun „mond en gemachtigde“).

Naar onze mening zullen - indien U mondeling contact gelijk wij hier bedoelen wilt bevorderen - zo weinig mogelijk voorwaardelijke bepalingen moeten worden vastgesteld betreffende eventueel voorafgaand schriftelijk of telegrafisch overleg. Wel zou o.i. uit dergelijk vooroverleg moeten blijken dat mondeling contact althans enigszins zinvol lijkt.

Het zal duidelijk zijn dat wij op grond van onze opmerkingen op pagina 4 en 5 van dit rapport van mening zijn dat de huidige instructie weinig of geen feitelijke mogelijkheden voor mondeling contact (als bedoeld onder haar punt e) openliet.

Mocht U onze suggestie het mondeling contact op soepeler wijze mogelijk te maken, willen overnemen dan zal het o.i. nog wel aanbeveling verdienen hij het bepalen van het aantal deputaten er rekening mee te houden, dat er ook deputaten nodig zijn, die geruime tijd op Soemba kunnen verblijven of hier te lande aan gesprekken met brs. uit Soemba kunnen deelnemen.

Zoudt U aan voortzetting van werkzaamheden van deputaten op gelijksoortige wijze als de generale synoden van Assen (1961) en van Rotterdam-Delfshaven (1964/'65) hebben bedoeld, de voorkeur geven. dan zou wellicht met bepaalde opmerkingen uit dit rapport rekening kunnen worden gehouden.

- c. In aansluiting aan onze opmerkingen op pagina 4 en 5 van dit rapport menen wij tenslotte er op te moeten wijzen, dat, nu ook na en ondanks de uitspraken van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven (1964/'65) een verstarring van de fronten aanwezig is, de vraag kan rijzen of de beoordeling dezer synode van de kerkelijke situatie op Soemba enige feitelijke uitwerking heeft. De krachten welke in de breuksituatie doorwerken blijken zo sterk te zijn, dat de mogelijkheid niet is uitgesloten dat een generale synode opnieuw uitspraken zal moeten doen die verder in het conflict doordringen.

Of en in hoeverre dat echter mogelijk is aan de hand van ter generale synode aanwezige bescheiden, is o.i. een gewettigde vraag. Vrijwel geen enkele commissie of kerkelijke vergadering is nog bij machte tot een afgeronde, zuivere en rechtvaardige oordeelsvorming in de uitermate gecompliceerde zaken en oorzaken betreffende de kerkelijke situatie op Soemba en inzake de verhouding tussen de nederlandse en de soembanese kerken.

Het schriftuurlijk beginsel van hoor en wederhoor zal bij oordeelsvorming hierover - voor allerlei onderdelen van allerlei zaken welke tot de huidige posities van de betrokken kerken, kerkengroepen en ambtsdragers hebben geleid - toch stellig in voldoende mate moeten zijn toegepast (ook voor wat betreft alle betrokkenen op Soemba).

Wij mogen hierbij wel herinneren aan Christus' woorden in Mattheus 12 : 30: Wie met Mij niet is, die is tegen Mij, en wie met Mij niet bijeenbrengt, die verstroot.

Dit woord is kritisch naar alle zijden. Het dient ook te worden gehanteerd met betrekking tot de situatie op Soemba zoals die was toen de kerkeraad van de zendende kerk en de missionaire dienaar des Woords tegenover elkaar kwamen te staan. En ook dient het te worden beseft bij de beoordeling van de huidige breuksituatie.

Weliswaar waren bij het uitbreken van het conflict, al zoveel jaren geleden, geen zaken betreffende de christelijke leer in het geding. Maar wel was en is in het geding het christelijk gedrag (of het wangedrag) van alle betrokken kerken en ambtsdragers jegens elkander, voor, tijdens en na de conflictpunten.

Daarom zal elke tot rechtsoordelen geroepen kerkelijke vergadering na toepassing van hoor en wederhoor, voor ogen moeten houden wat Christus ons o.a. zegt in Mattheus 5 : 21-26.

- d. Temeer hebben wij bepaalde uitgangspunten voor de beoordeling van de conflictsituatie op Soemba (en hier) onder het voorafgaande punt c van dit rapport willen accentueren omdat het denkbaar zou zijn dat velen zich gaan afvragen of de strijdvragen en kwesties ter vertering aan

het tijdsverloop mogen worden overgelaten. Deze gedachte kan post vatten nu de conflicttoestand jaar in, jaar uit voortduurt en wij - ook als deputaten - ons onmachtig kunnen gevoelen tot het verkrijgen van een kentering ten goede.

Wij menen dat de Here daaraan geen welgevallen zal kunnen hebben en dat Hij van alle direct betrokkenen, van alle nederlandse kerken en ook van ons, deputaten, rekenschap vraagt over activiteiten of non-activiteiten. Wellicht zal nog meer dan tot dusver tot uiting moeten komen dat de gezamenlijke nederlandse kerken mede schuldig staan aan de ontwikkeling van de conflictsituatie. Hoe ook verder over de oorzaken van de breuken en het gedrag van kerken en ambtsdragers geoordeeld moge worden, het is o.i. noodzakelijk dat de gemeenschappelijke schuld in de overwegingen van allen - hier en op Soemba - in sterker mate wordt betrokken en voor de Here krachtig wordt beleden.

Wij hopen dat Uw beslissingen in de droeve zaken; waarmee de nederlandse en de soembanese kerke nu al zolang worden geconfronteerd, er toe mogen leiden dat onder de zegen des Heren, allen die Christus hier en op Soemba geroepen heeft, met alle nederigheid en zachtmoedigheid, en met lankmoedigheid, elkander in liefde verdragen en zich beijveren de eenheid des Geestes te bewaren door de hand des vredes.

Met hoogachting en broedergroet.

De deputaten:

w.g. C. Trimp, voorzitter
wg. N. Bruin

w.g. W. de Graaff
w g. J. D. Oosterom
w.g. G. de Jonge, secretaris.

BIJLAGE A I

Voorburg, 18 dec. 1965.

Kepada Geredja-2 Bebas Sumba-Timur dgs, dengan alamat:

Kepada jg Mutabir ds. P. Djami (peudata Geredja Bebas/Waingapu/Sumba-Timur (Indonesia)

Saudara-2 jang kekasih,

Bahwa Synode Djeneral Geredja-2 Gereformeerd di t. Belanda, jang telah bersidang di Rotterdam pada tahun 1964/65, telah mempertanggungkan kepada kami sebagai deputat-2 untuk beberapa perkara zending, akan menghadapkan kepadamu keputusan-2nja jang ditentukannja mengingat hal suratmenjurat (perhubungan) diantara geredja-2 kami dengan geredja-2 kamu. Tegal sekarang terdjemahan keputusan-2 itu sudah selesai, naka kini terdjemahan itu disampaikan kami kepadanmu serta kami melampirkan meemang, surat aslinja tjara bahasa Belanda.

Lagipun Synode itu telah mempertanggungkan kepada kami akan meletakkan keputusan-2nja itu dihadapan angan-angan hatimu dengan kesungguhan dan kerendahan hati jang berperi keristen. Kerendahan hati itu patut kepada kami, sebab pada tahun-2 jang lalu kami telah kurang melakukan wadjib kami terhadap saudara-2 dan saudari-2 kami di Sumba dalam banjah hal. Adapun akan hal membaiki pula perhubungan-2 (nis bah) jang telah dirusakkan, maka insafilah kami, bahwa kami bergantung hanja kepada Tuhan sadja. - Dan kesungguhan itu, jang disebut oleh.

Synode itu, itulah kewadjihan kami dan kamupun, sebab melihat waktu, jang lama-kelamahan sudah djadi sempit, maka sesungguhnya ta' boleh diperlambatkan laai agar saudara-2 dan saudari-2 di Sumba hendak datang pula kepada nisbah jang baik diantara sama sendirinja, dan demikian pula ta' boleh diperlambatkan lagi agar kita. sebagai geredja-2 Sumba dan geredja-2 Belanda jang mempunjai satu Tuhan sadja mengaku satu pertjaja sadja, sama djuga boleh datang kepada pergaulan jang baik, se-dangkan sekian banjak tahun sudah lalu (lenjap), jang didalamnja kita dalam bahaja akan mengasingkan diri satu dari jang lain berhubung segala kesusahan jang merintang.

Sebab itu patut djuga kami mengutjapkan keinginan kami jang sungguh, kiranja keputusan-2 Synode Djeneral itu akan memperlihatkan buah-2 jang baik bagi geredja-2 kamu dan geredja-2 kamipun.

Pertjajalah utjapan kami ini, hai saudara-2, j.i. bahwa kami sebagai deputat-2 dapat menginsafi betul, nistjaja insinja beberapa keputusan itu lain adanja daripada jang disukai kamu. Akan tetapi kiranja boleh djuga kami minta kepadamu atas Nama Dia Jang telah mengadjar kita akan menjangkal diri dan akan mengudji apa tang berkenan kepadaNja, hendaklah kamu mengikut djalan itu sedjauh-2nja dengan mempergunakan keputusan-2 itu untuk mengerdjakan damai.

Maka sekarang ini kami menghadapkan keputusan-2 itu kepadamu dengan kami memperalaskan diri atas hukum (taurat) dan segala perdjandjian Tuhan kita lang disurga, serta kami berharap kiranja Roh Sutji mengaruniakan apalah kepada kamu dan kamipun sepaja kita dengan sehati berdjalan bersama-2 arah kepada masa jang akan datang. Saudara-2, hendaklah kamu pertjaja akan perkataan kami ini, j.i. bahwa dengan tulus Nati kami ingin akan hidup bersama-2 dengan kamu, bersatu dalam pertjaja, bersatu dalam tudjuan kita (Pilipi 2 : 1-11), supaja dalam demikian halnja kita bersama-2 boleh merasa bahwa Tuhan berkemurahan adanja dan dengan tangannja jang kuat dapatlah Ia memelihara persatuan kita selaku umatnja ditengah-2 segala bangsa diatas bumi ini, biarpun kita lemah adanja dan kurang melakukan wadajib kita seorang akan seorang.

Kami mempergunakan djuga kesempatan (= surat) ini akan memberi tahu kepadamu, bahwa kami telah bersedia, sesuai dengan tugas jang dipertanggungkan kepada kami oleh Synode tersebut, akan minta juran (pemungutan uang, kolekte) kepada segala geredja Belanda untuk menjokong segala geredjamu. Sudah bertahun-tahun kami rindu - seperti dapat diketahui olehmu - akan mendapat kesempatan jang baik untuk memberi pertolongan kepadamu dalam kepapaaanmu.

Sudah beberapa tahun lalu, ketika para deputat, jang dibentuk oleh Synode Assen, bertanja kepadamu pertolongan apakah kamu kiranja berhadjat daripada kami, maka kamu menundjukkan ds. S. J. P. Goossens, tempat kami harus bertanja. Akan tetapi atas pertanjaan kami itu, ta' dapat djuga ia menolong kami dengan menjebutkan suatu bilangan uang jang agak pasti adanja. Sebab itu boleh kiranja kami minta kepadamu, hendaklah kamu mengkabarkan kepada kami, seboleh-2nja dengan tiada waktu lama sntaranja, berapakah djumlah uang itu, jang kamu berhadjat - menurut perasaanmu - sebagai pembantuan untuk geredja-2mu, dan untuk maksud-2 apakah uang itu akan dipergunakan? Dengan demikian kamu akan memungkinkan kami manghadapkan pel mintaan-2 jang tepat kepada geredja-2 di tanah Belanda.

Sudah tentu kami suka djuga mendapat kabar daripadamu, seboleh-2nja dengan lekas, olehnja kami dapat mengetahui bagaimana halmu dan apa hasilnja surat kami tm bagi geredja-2mu. - Kami menjaktakan kepadamu dengan sungguh-2, bahwa dengan rela hati kami suka menolong kamu, baik dengan nasihat maupun dengan usaha kami, untuk memperbaiki pula perhubungan-2 (nisbah) jang telah dirusakkan.

Salinan surat ini kami menjampaiakannja kepada ds. S. J. P. Goossens di 's-Gravenhage.

(w.g.) C. Trimp, ketua.

(w.g.) G. de Jonge, penulis.

Salam persaudaraan dengan sungguh hati, atas nama deputat-2 jang tersebut,

BIJLAGE A II

Voorburg, 18 dec. 1965.

Aan de Vrijgemaakte kerken van Oost-Soemba c.a.,
per adres: Ds. P. Djami/Waingapu/Sumba-Timur (Indonesië).

Geliefde broeders,

De Generale Synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, die in 1964/'65 te Rotterdam vergaderde, droeg ons, als deputaten voor enige zendingaangelegenheden, op aan U voor te leggen de besluiten, die zij genomen heeft met het oog op de correspondentie met Uw kerken.

Nu de vertaling van deze besluiten gereed gekomen is, zenden wij U thans deze vertaling toe, terwijl wij tegelijk de nederlandse tekst hierbij voegen.

Ook ontvingen wij van de Synode de opdracht, deze besluiten met christelijke ernst en ootmoed aan

Uw consciëntiën voor te leggen. Die ootmoed past ons, aangezien wij in het verleden in veel opzichten tekort geschoten zijn ten opzichte van onze soembanese broeders en zusters. Wij weten ons voor het herstel van de geschonden verhoudingen geheel afhankelijk van den Heere. En de ernst, waarvan de Synode sprak, is ons en U geboden, aangezien het toch meer dan tijd geworden is, dat de broeders en zusters op Soemba wederom tot goede onderlinge verhoudingen met elkaar mogen geraken en wij tegelijk als soembanese en nederlandse kerken, die eenzelfde Heere hebben en hetzelfde geloof belijden, tot goede omgang met elkaar mogen komen, na zovele jaren van dreigende vervreemding en storende moeilijkheden.

Wij mogen daarom wel de hartelijke begeerte uitspreken. dat de besluiten van de Generale Synode voor Uwe en onze kerken vruchtbaar mogen blijken. Neemt U van ons aan, broeders, dat wij als deputaten ons goed kunnen voorstellen, dat U wellicht sommige besluiten van de Synode graag ánders had gezien. Maar wij mogen toch in de Naam van Hem, Die ons heeft geleerd onszelf te verloochenen en te beproeven wat Hem welgevallig is, aan U vragen, of U zo ver mogelijk wilt gaan in het benutten van deze uitspraken voor het werk van de vrede.

Pleitende op de wet en de belofte van onze hemelse Heere en hopende, dat de Heilige Geest U en ons geve, dat wij in eensgezinsheid mogen voortgaan naar de toekomst, leggen wij U thans deze besluiten voor.

Broeders, wilt van ons geloven, dat wij oprecht begeren met U samen te leven, één in geloof, één in streven (Phil. 2 : 1-11), opdat wij aldus met elkander mogen smaken, dat de Heere goedertieren is en dat Hij, ook als wij zwak zijn en jegens elkander tekort schieten, ons met sterke Hand weet bijeen te houden als Zijn volk temidden van de volkeren der aarde.

Wij maken van deze gelegenheid gebruik om U te melden, dat wij gereed staan volgens de ons door de synode gegeven opdracht aan de kerken in Nederland collecten te vragen, die bestemd zijn voor ondersteuning van Uw kerken. Reeds jaren begeren wij - zoals U bekend zal zijn - de gelegenheid te ontvangen U in Uw nooddrift bij te staan. Toen enige jaren geleden, door het deputaatschap van de Synode van Assen-1961, U werd gevraagd, welke hulp U van ons zoudt nodig hebben, verwees U ons naar ds. S. J. P. Goossens. Desgevraagd kon deze ons echter ook niet helpen met het noemen van een enigszins gefixeerd bedrag.

Daarom zouden wij U willen vragen om zo mogelijk op korte termijn ons te willen melden, tot welk bedrag en voor welke doeleinden U steun voor Uw kerken meent nodig te hebben. Dan zult U ons aldus in staat stellen daarna concrete verzoeken tot de kerken in Nederland te richten.

Vanzelfsprekend zouden wij binnenkort ook graag van U enig bericht ontvangen. waaruit ons kan blijken hoe U het maakt en welke vruchten ons schrijven voor Uw kerken mocht dragen. Wij verzekeren U dat wij U gaarne met raad en daad zullen bijstaan, om de geschonden verhoudingen te helen.

Wij zenden van deze brief een afschrift aan ds. S. J. P. Goossens te 's-Gravenhage.

Met hartelijke broedergroet,
namens de deputaten:

(w.g.) C. Trimp, praeses.

(w.g.) G. de Jonge, scriba.

BIJLAGE B I

Voorburg, 18 december 1965.

Kepada Geredja-2 Sumba-Timur/Savu,
dengan alamat: Umba T. Rawambaku/Katoraku/Waingapu-Sumba
(Indonesia).

Saudara-2 jang terhormat,

Bahwa Synode Djeneral Geredja-2 Gereformeerd di T. Belanda, jang telah hersidang di Rotterdam pada tahun 1964"65. telah mempertanggungkan kepada kami sehagai deputat-2 untuk beberapa

perkara zending, akan menghadapkan kepadamu keputusan-2nja jang ditentukannya mengenai hal suratmenjurat (perhubungan) diantara geredja-2 kami dengan geredja-2 kamu, dan lagi jang mengenai nisbah kamu kepada Geredja-2 Bebas Sumba-Timur dgs.

Tegal sekarang terdjemahan keputusan-2 itu sudah selesai, maka kini terdjemahan itu disampaikan kepadamu serta kami melampirkan memang surat aslinja tjara bahasa Belanda.

Lagipun Synode itu telah mempertanggungkan kepada kami akan meletakkan keputusan-2nja itu dihadapan angang-2 hatimu dengan kesungguhan dan kerendahan hati jang berperis keristen. Kerendahan hati itu patut kepada kami, sebab pada tahun-2 jang lalu kami telah kurang melakukan wadjih kami terhadap saudara-2 dan saudari-2 kauri di Sumba dalam banjak hal. Banjak dosa jang terdapat pada kami dan pada kamunnn. telah kenjataan adanja dan tidak selalu kita melajani seorang akan seorang dengan perkataan-2 jang mengandung hikmat dan damai.

Adapun akan hal membaiki pula perhubungan-2 (nisbah) jang telah dirusakkan. balk di Sumba maupun diantara Sumba dan tanah Belanda, maka insafilah kami, bahwa kami bergantung hanja kepada Tuhan radja. - Dan kesungguhan itu, jang disebut oleh Synode, itulah kewadajiban kami dan kamupun, sebab melihat waktu, jang lama-kelamahan sudah djadi sempit, maka sesungguhnya ta' boleh diperlambatkan lagi agar saudara-2 dan saudari-2 di Sumba hendak datang pula kepada nisbah jang baik diantara sama sendirinja, dan demikian pula ta' boleh diperlambatkan lagi agar kita, sebagai geredja-2 Sumba dan geredja-2 Belanda jang mempunjai satu Tuhan sadja serta mengaku satu pertjaja sadja, sama djuga boleh datang kepada pergaulan jang baik, sedangkan begitu banjak tahun telah lalu (lenjap), jang didalamnja ada kesusahan-2 jang merintanginja.

Sebab itu patut djuga kami mengutjapkan keiginan kami jang sungguh, kiranja keputusan-2 Synode Djeneral itu akan memperlihatkan buah-2 jang baik bagi geredja-2 kamu dan geredja-2 kamipun.

Hendaklah kamu pertjaja utjapan kami ini, hai saudara-2, j.l. bahwa kami sebagai deputat-2 dapat menginsafi betul nistjaja beberapa keputusan-2 Synode itu tidak gampang bagimu akan menerimanja dan tentu kamu lebih suka dengar tentang keputusan-2 jang isinja laimn adanja. Akan tetapi kiranja boleh djuga kami minta kepadamu atas Nama Dia Jang telah mengadjar kita akan menjangkal diri, hendaklah kamu mengikut djalan itu sedjauhdjauhnya dengan mempergunakan keputusan-2 itu untuk mengerdjakan damai. Maka sekarang ini kami menghadapkan keputusan-2 itu kepadamu, dengan kauri memperalaskan diri atas hukum (taurat) dan segala perdjandjian Tuhan kita Jang disurga. serta kami berharap kiranja Roh Sutji mengaruniakan apalah kepada kamu clan kamipun supaja kita dengan sehati berdjalan bersama-2 arah kepada mala jang akan datang.

Saudara-2, pertjajalah kiranja akan perkataan kami ini, j.l. bahwa dengan tulus hati kami ingin akan hidup bersama-2 dengan kamu, bersatu dalam pertjaja kita, bersatu dalam tudjuan kita (Pilipi 2 : 1-11), supaja dalam demikian halnja kita bersama-2 boleh merasa bahwa Tuhan berkemurahan adanja dan dengan tangannya jang kuat dapatlah ia memelihara persatuan kita selaku umatnja ditengah-2 segala bangsa diatas bumi ini, biarpun kita lemah adanja dan kurang melakukan wadjib kita seorang akan seorang.

Sudah tentu kami suka djuga mendapat kabar daripadamu, seboleh-2nja dengan lekas, olehnja kami dapat mengetahui bagaimana balmu dan apa hasilnja keputusan-2 synode itu, dan surat kami inipun, bagi geredja-2mu. Sesudah itu baru kami dapat mempertimbangkan apa jang kami masih narus Nat lagi, entah kami masih perlu akan mentjari hubungan lagi dengan kamu dan dengan geredja Zwolle tentang perkara sokongan itu, jang dihadapkan kamu kepada Synode tersebut.

Haraplah kami kiranja keputusan-2 Synode tentang perkara ini dalam antara itu sudah sampai kepadamu. - Kami menjatakan kepadamu dengan sungguh-2, hahwa dengan rela hati kami suka menolong kamu, baik dengan nasihat maupun dengan usaha kami, untuk memperbaiki pula perhubungan-2 (nisbah) jang telah dirusakkan.

Salinan surat ini kami menjampaikan kepada geredja gereformeerd di Zwolle.

Salam persaudaraan dgn sungguh hati, atas nama depp. jg tsb.

(w.g.) C. Trimp, ketua

(w.g.) G. de Jonge, penulis.

Voorburg, 18 december 1965.

Aan de Kerken van Oost-Soemba/Savoe,
per adres: Umba T. Rawambaku/Katoraku/Waingapu-Soemba
(Indonesië).

Geachte broeders,

De Generale Synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland. die in 1964/ '65 te Rotterdam vergaderde, droeg ons, als deputaten voor enige zendingsaangelegenheden, op aan U voor te leggen de besluiten, die zij genomen heeft betreffende de correspondentie met Uw kerken en Uw verhouding tot de Vrijgemaakte kerken van Oost-Soemba c.a Nu de vertaling van deze besluiten gereed gekomen is, zenden wij U thans deze vertaling toe, terwijl wij tegelijk de nederlandse tekst hierbij voegen.

Ook ontvingen wij van de Synode de opdracht, deze besluiten met christelijke ernst en ootmoed aan Uw consciëntiën voor te leggen. Die ootmoed past ons, aangezien wij in het verleden in veel opzichten te kort geschoten zijn ten opzichte van onze Soembanese broeders en zusters. Veel zonden zijn bij ons en bij U aan te wijzen en wij hebben elkaar niet altoos gediend met woorden van wijsheid en vrede. Voor het herstel van de geschonden verhoudingen, zowel op Soemba als tussen Soemba en Nederland, weten wij ons geheel afhankelijk van den Heere.

En de ernst, waarvan de Synode sprak, is ons en U geboden, aangezien het nu toch meer dan tijd geworden is, dat de broeders en zusters op Soemba wederom tot goede onderlinge verhoudingen met elkaar mogen geraken en wij tegelijk als Soembanese en nederlandse kerken, die eenzelfde Heere hebben en hetzelfde geloof belijden, tot goede omgang met elkaar mogen komen, na zovele jaren van storende moeilijkheden.

Wij mogen daarom wel de hartelijke begeerte uitspreken, dat de besluiten van de Generale Synode voor Uwe en onze kerken vruchtbaar mogen blijken. Neemt U van ons aan, broeders, dat wij als deputaten ons goed kunnen voorstellen dat sommige besluiten van de Synode U niet gemakkelijk zullen vallen en dat U wellicht graag andere besluiten had vernomen.

Maar wij mogen toch in de Naam van Hem, Die ons heeft geleerd onszelf te verloochenen, aan U vragen, of U zo ver mogelijk wilt gaan in het benutten van deze uitspraken voor het werk van de vrede.

Pleitende op de wet en de belofte van onze hemelse Heere en hopende, dat de Heilige Geest U en ons geve, dat wij in eensgezindheid mogen voortgaan naar de toe-komst, leggen wij U thans deze besluiten voor.

Broeders, wilt van ons geloven, dat wij oprecht begeren met U samen te leven, één in geloof, één in streven (Phil. 2 : 1-11), opdat wij aldus met elkander mogen smaken, dat de Heere goedertieren is en dat Hij, ook als wij zwak zijn en in veel tekort schieten, ons met sterke Hand weet bijeen te houden als Zijn volk temidden van de volkeren der aarde.

Vanzelfsprekend zouden wij binnenkort graag enig bericht van U ontvangen, waaruit ons kan blijken hoe U 't maakt en welke vruchten de synodebesluiten en ons schrijven aan U voor Uw kerken mochten dragen.

Alsdan zullen wij kunnen beoordelen wat ons verder te doen staat t.a.v. een eventueel nader contact met U en met de kerk te Zwolle omtrent de zaak der steunverlening, waarover U aan de Synode hebt geschreven. De synodebesluiten hieromtrent zullen U inmiddels hebben bereikt, naar wij hopen. Wij verzekeren U dat wij U gaarne met raad en daad zullen bijstaan om de geschonden verhoudingen te helen.

Wij zenden van deze brief een afschrift aan de gereformeerde kerk te Zwolle.

Met hartelijke broedergroet,
namens de deputaten:

(w.g.) C. Trimp, praeses.
(w.g.) G. de Jonge, scriba.

BIJLAGE C I

Telegram

Aangenomen te 's-Gravenhage/Rijnstraat.

9 november 1966; 11.45 uur.

Deputaten verzoeken telegrafisch bericht of U hebt ontvangen onze brieven van december 1965, april 1966 en juni 1966.

Nogmaals afschrift aan U onderweg.

G. de Jonge,
Overburgkade 34, Voorburg/Nederland.

BIJLAGE C II

Telegram

Aangenomen te 's-Gravenhage/Rijnstraat.

9 november 1966; 11.45 u.

Kami deputat deputat minta kabar kawat entah telah diterima olehmu surat surat kami tentanggal desember 1965, april 1966, juni 1966 titik salinannja.

Jang baru berdjataui lagi.

G. de Jonge,
Overburgkade 34,
Voorburg/ Nederland.

BIJLAGE D

Deputaten voor contact met de Soembanese kerken
p/a G. de Jonge, Overburgkade 34, Voorburg.

Voorburg, 22 april 1966.

*Aan de Raad van De Gereformeerde Kerk te Zwolle,
p/a den weledelen Heer R. Veldhuis, Hardensteinstraat 8, Zwolle.*

Zeer geachte broeders,

De ondergetekenden, resp. voorzitter en secretaris van bovengenoemd deputaat-schap, wenden zich tot Uw Raad met het verzoek aan hen te willen berichten, in hoeverre Uw Raad reeds gekomen is tot besluitvorming terzake van de uitspraken van de laatstgehouden Generale Synode van Rotterdam inzake de verhouding van de kerken op Soemba/Savoe.

Aan deputaten is immers, blijkens de acta, artikel 552b, pag. 261 sub d., opgedragen o.m. met Uw Raad overleg te plegen omtrent het verzoek van de Kerken van Oost-Soemba/Savoe om financiële steun te mogen ontvangen van de kerken in Nederland, alsmede omtrent de daarmee samenhangende door de Generale Synode van Assen 1961 aangeduide aangelegenheden, waartoe tevens behoort een beoordeling van de kerkelijke situatie op Soemba/Savoe.

Uit de Acta blijkt tevens (artikelen 467b en 467c) dat de Generale Synode van Rotterdam zelf een beoordeling heeft gegeven van de huidige situatie op Soemba c.a., welke beoordeling van betekenis is voor de in artikel 552b bedoelde aangelegenheden, aangezien deputaten uiteraard binnen het kader van de synodale uitspraken zich zullen moeten bewegen.

Bij de effectuering van deze beoordeling - voorzover deze de Kerken van Oost-Soemba/Savoe raakt (de kerken p/a ds. L. Kondamara) - zal, naar het ons voorkomt, de steun van Uw Raad niet gemist

kunnen worden, gelijk ook duidelijk wordt uit Acta, artikel 475b, pag. 229, spreekt uit sub 3, 4 en 5. Aangezien de ondergetekenden overwegen het deputaatschap binnenkort samen te roepen ter uitvoering van hun bovenvermelde opdracht, artikel 552b, pag. 261 sub d., zouden zij gaarne vooraf van U enig bericht omtrent een en ander ontvangen, teneinde de mogelijkheden van het met U te openen overleg, resp. de zin van het bijeenkomen van het deputaatschap te kunnen beoordelen. U zoudt ons dus zeer verplichten, indien U aan ons binnenkort enig bericht hieromtrent zoudt willen zenden.

Met vriendelijke broedergroet
en verschuldigde hoogachting,

C. Trimp, praeses.
G. de Jonge, secretaris.

BIJLAGE E

Gereformeerde Kerk van Zwolle
Scriba: M. Lok, Korenbloemstraat 89, Tel. 05200-14088.

Aan Deputaten voor contact met de Soembanese kerken,
Overburgkade 34, Voorburg.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

Namens de kerkeraad van Zwolle deel ik u het volgende mee als antwoord op uw vragen van 23 december j.l.:

1. Het standpunt van de kerkeraad van Zwolle ten aanzien van de financiële verzorging van de Soembanese kerken is destijds reeds aan de Generale Synode van Assen meegedeeld. De kerkeraad ziet de Soembanese kerken als zelfstandige buitenlandse kerken, die echter door de historische band met de kerken van Nederland gesteund dienen te worden als hulpbehoevende kerken. De kerkeraad stelde zich voor een kerk te verzoeken die steunverlening te willen regelen of een deputaatschap te doen benoemen door de generale synode met hetzelfde doel. De steunverlening aan de Soembanese kerken is naar het oordeel van de kerkeraad een zaak voor alle Nederlandse kerken, omdat door de synode van Groningen het zendingsterrein van Oost-Soemba en Savoe als zendingsterrein voor alle kerken is aanvaard. Voorts wil de kerkeraad bij een dergelijke steunverlening niet uitgaan van de aanwezigheid van één groep van kerken, die uitsluitend recht zou hebben op ondersteuning. Zoals de kerken p/a ds. Kondamara steeds hebben gezocht naar contact met de andere groep, echter zonder enig succes, zo deelt ook de kerkeraad van Zwolle het standpunt, dat, al is destijds de zendingsband met die kerken verbroken, zij ook recht hebben op een ondersteuning van de Nederlandse kerken. Deze steunverlening is indertijd ook door „Zwolle” aangeboden aan de kerken p/a ds. Tanahomba. Samengevat dus: een hoofdelijke omslag vast stellen, waaruit de kerken op Soemba en Savoe kunnen worden gesteund.
2. De kerkeraad van Zwolle heeft vrij regelmatig contact met de kerken p/a ds. Kondamara. Uit niets in de correspondentie blijkt, dat een schrijven van uw deputaatschap door ds. Kondamara ontvangen is. Des te vreemder lijkt het, waar hij steeds ontvangen post uit Nederland aan ons vermeldt. Zo is op 26 oktober 1965 wel ontvangen een schrijven d.d. 6 september 1965 van de tweede scriba van de G.S. Delfshaven, Fijnaartpad 19, Rotterdam met als aanhangsel de besluiten (gedeeltelijk) van Rotterdam-Delfshaven inzake de Soembanese kerken. (Die waren door ons reeds eerder vertaald toegezonden en daar ontvangen op 10 mei 1965.) En aangezien ds. Kondamara in de verantwoording van ontvangen post zeer nauwkeurig is, vermoeden we dat uw schrijven niet overgekomen is.
3. De kerkeraad wil U eventueel helpen bij vertaling en verzending van alsnog een brief aan de kerken p/a ds. Kondamara. We zijn ook gaarne bereid U verder van dienst te zijn om zo

mogelijk nog enig contact te leggen. De tijd is intussen uiterst beperkt. Mocht U nog nadere inlichtingen wensen, ook dan zijn we bereid U die te verstrekken.

Met broedergroeten,
namens de kerkeraad,
(w.g.) M. Lok, scriba.

13 januari 1967

BIJLAGE 10

(Acta de artikelen 46, 49, 50)

RAPPORT van Deputaten - Psalmberijming.

Hooggeleerde, Weledelzeergeleerde, Weledelgeleerde, Weleerwaarde en Eerwaarde heren en broeders,

Als deputaten voor advies aan uw vergadering inzake de psalmberijming, daartoe benoemd door de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/ 1965 (acta art. 572), hebben ondergetekenden de eer uw vergadering rapport uit te brengen over hun arbeid.

1. SAMENSTELLING, OPDRACHT EN WERKWIJZE VAN HET KOLLEGE

1. Samenstelling

Bij besluit van de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven, vermeld in de acta, art. 572, werden tot deputaten voor de psalmberijming benoemd de hierna volgende broeders en zusters:

ds. K. Deddens, Amersfoort (thans Curaçao)
ds. G. A. Hoekstra, Utrecht
dr. B. Jongeling, Apeldoorn (thans emer. pred.)
ds. R. Koolstra, Rotterdam-Zuid
J. P. Lettinga, sein. litt. drs., Kampen
M. Lok, Zwolle
mevr. B. Meyer-Schuiling, Groningen
D. N. J. van der Paauw, 's-Gravenhage
prof. H. J. Schilder, Kampen
ds. E. Teunis, theol. drs., Monster
Janzn. Zwart, Rotterdam

en ds. J. J. Verleur, Lisse (samenroeper).

Tot secundi werden benoemd:

ds. M. J. C. Blok, Utrecht
ds. H. de Jong, Wageningen
ds. A. I. Krijtenburg, Zaamslag (thans Dordrecht)
B. van Loenen, Rotterdam
J. Mulder, Eindhoven
mevr. C. C. Schilder-van Houweligen Rijkhoek, Enschede.

Van bovengenoemde deputaten heeft slechts een zevental in meerdere of mindere mate aan het werk kunnen deelnemen. Enkelen konden hun (haar) benoeming in het geheel niet opvolgen.

Ds. K. Deddens heeft wegens zijn vertrek naar Curaçao deze arbeid moeten onderbreken.

Dr. B. Jongeling vroeg ontheffing van het werk voor dit deputaatschap wegens gezondheidsredenen.

Br. J. P. Lettinga kon wegens drukke beroepsarbeid niets voor deputaten doen. Mevr. B. Meyer-Schuiling was eveneens verhinderd.

Br. van der Paauw weigerde deel uit te maken van deputaten, omdat hij van mening is, dat de kerken na 1948 de tijd, om een beslissing te nemen, hadden laten voorbijgaan.

Ds. E. Teunis moest verstek laten gaan, omdat hij verhinderd was, regelmatig de vergaderingen bij te wonen.

Er is getracht, de open plaatsen aan te vullen uit de secundi-deputaten, waarvan alleen ds. H. de Jong, ds. A. I. Krijtenburg en br. van Loenen ten slotte beschikbaar bleken.

Ds. M. J. C. Blok was verhinderd wegens andere (dep.) werkzaamheden. Br. J. Mulder kon onmogelijk overdag de vergaderingen blijven bijwonen. Mevr. C. C. Schilder-van Houweligen Rijkhoek had evenmin tijd beschikbaar.

Zo bleef in totaal een achttal broeders over, waarvan br. Lok door zijn beroepsarbeid en later door ziekte werd verhinderd, regelmatig mee te doen, terwijl prof. Schilder door ziekte niet meer in staat was de afsluiting van het werk van deputaten en de vaststelling van het rapport mee te maken, wat vooral dáárom stagnerend werkte, omdat hij aan het eigenlijke deputatenwerk en (evenals br. Lok) als waarnemer bij de Interkerkelijke werkcommissie voor psalmberijming zeer intensief had deelgenomen aan de voorbereiding van een en ander. Slechts twee deputaten hebben alle vergaderingen kunnen bijwonen.

Zowel de stagnering van het werk als het feit, dat deputaten niet precies konden werken in de lijn van de hun gegeven opdracht, vloeiden mede hieruit voort.

2. *Opdracht*

De opdracht, door de synode van Rotterdam-Delfshaven aan deputaten gegeven, had de volgende inhoud (acta, art. 477b, sub besluit 3 tot en met 6):

- „ 3. aan dit deputaatschap op te dragen het in overweging 3 bedoelde onderzoek te volbrengen, met inachtneming van die in overweging 2 genoemde regelen;
4. aan het deputaatschap aan te bevelen, zijn arbeid te doen verrichten in een tweetal, uit zijn midden te benoemen commissies, waarbij
 - a. aan de éne commissie worde opgedragen, de toetsing van het psalter-1949 af te ronden en
 - b. aan de andere commissie worde opgedragen, de berijming van de Interkerkelijke Stichting voor de Psalmberijming te toetsen, zodra deze in haar herziene vorm beschikbaar is, alsmede ook andere proeven van berijming (b.v. die van drs. Joh. Luykenaar Francken, wijlen ds. L. W. Muns en van broeders en zusters uit eigen kring) te verzamelen en te beoordelen;
5. aan het deputaatschap mede op te dragen, uit zijn midden enkele broeders aan te wijzen, die zo mogelijk als „waarnemers" deelnemen aan de arbeid van de revisie in de Interkerkelijke Stichting voor de Psalmberijming;
6. aan het deputaatschap ten slotte op te dragen, een samenvattend rapport van het resultaat van die arbeid der beide commissies, vergezeld van een advies met betrekking tot de richting, waarin de kerken terzake van het verkrijgen van een nieuwe psalmberijming zouden dienen te gaan, aan deze aan te bieden een half jaar vóór de aanvang van de eerstvolgende generale synode".

3. *Werkwijze*

Na de sluiting van de vergadering van de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven op donderdag 28 januari 1965 en na ontvangst via het scribaat der synode van de schriftelijke mededelingen over de benoeming van deputaten, heeft ds. J. J. Verleur, als samenroeper, het kollege van deputaten voor de psalmberijming voor het eerst samengeropen op woensdag 31 maart 1965 te Utrecht.

In een reeks van vergaderingen, achtereenvolgens gehouden op:

a.	woensdag	2 juni	1965	
b.	woensdag	8 september	1965	
c.	woensdag	22 september	1965	(geen officiële vergadering, wegens een gering aantal
d.	dinsdag	5 oktober	1965	aanwezige dep.)
e.	woensdag	2 februari	1966	
f.	vrijdag	18 februari	1966	
g.	woensdag	16 maart	1966	
h.	woensdag	30 maart	1966	
j.	woensdag	27 april	1966	
k.	woensdag	11 mei	1966	
l	donderdag	21 oktober	1966	
m	donderdag	10 november	1966	
n	vrijdag	15 december	1966	
o.	vrijdag	6 januari	1967	
p.	vrijdag	27 januari	1967	
q.	dinsdag	7 februari	1967	
r	dinsdag	14 februari	1967	

hebben deputaten getracht hun opdracht uit te voeren. In de laatste vergadering werd vooral de inhoud van het rapport besproken en het advies aan uw vergadering geformuleerd. Uit het vervolg zal het aan uw vergadering duidelijk worden, hoe de ontwikkeling en de verwikkeling der dingen rondom de psalmberijming verloopt, hoever deputaten met hun arbeid zijn gekomen, welk deel van hun opdracht (nog) niet voltooid kon worden en om welke redenen hun rapport niet op de aangegeven tijd bij de kerken kon binnenkomen.

4. *Schets van de ontwikkeling van de werkzaamheden*

a. *Strekking en omvang van de opdracht*

In eerste instantie hebben deputaten zich beraden over strekking en omvang van de opdracht, gegeven door de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven.

Uiteengaan in twee commissies, waarvan de éne de toetsing van het psalter-1949 zou afronden en de andere alle andere berijmingen zou beoordelen, bleek niet mogelijk, maar werd ook sterk ontraden:

- aa vanwege het geringe aantal deputaten, dat aan het eigenlijke werk zou kunnen deelnemen, zoals reeds op de eerste vergadering moest worden vastgesteld;
- bb vanwege de voorkeur, die aanwezige deputaten gaven aan een vergelijkingsarbeid over de gehele linie;
- cc vanwege het feit, dat de auteur van het psalter-1949 selectie uit zijn bundel pertinent heeft afgewezen, terwijl uit vorige onderzoeken reeds duidelijk werd, dat dit psalter niet in zijn geheel aanvaardbaar was; dd omdat niet voorbijgegaan kan worden aan datgene, wat heden ten dage wordt aangeboden;
- ee omdat selectie uit beschikbare berijmingen wel niet te vermijden zal zijn; ff omdat het niet erg zou zijn, wanneer onze kerken met de psalmzang in het isolement zouden moeten komen, mits zij dan beschikken over een berijming, die dat isolement werkelijk waard is.

Deputaten komen tot de konklusie, dat vergelijking over de gehele linie hun eerste opdracht is, terwijl de praktijk hen dwingt, niet in twee koormissies uiteen te gaan. Elke deputaat neemt op zich een aantal psalmen in hun berijmingen te vergelijken.

Aan de Interkerkelijke Stichting voor de Psalmberijming (voortaan IKS te noemen) zal gevraagd worden:

- aa hoever de herziening van de proeve (voortaan IKB te noemen) gevorderd is;
- bb in hoeverre op deze revisie nog invloed is te oefenen;
- cc of het mogelijk is, alsnog door een tweetal waarnemers de arbeid ter herziening van de IKB te volgen en er aan deel te nemen.

Aan hen, die in onze eigen kring zich bezighouden met berijming (o.a. de z.g. werkgroep-Haarlem) zal gevraagd worden:

- aa in hoeverre het reeds-beschikbare materiaal nog voor toetsing dienen kan;
- bb welke plannen men heeft voor de naaste toekomst;
- cc of men binnen afzienbare tijd een definitief resultaat kan leveren ten aanzien van een gedeeltelijke of complete berijming.

Deputaten verzochten ds. Verleur hun werkzaamheden te leiden, terwijl voor het eventueel bijwonen van de vergaderingen van de werkkommissie van de IKS provisorisch werden aangewezen prof. H. J. Schilder en br. M. Lok, met als vervanger br. D. Jzn. Zwart. Later werd in verband met ziekte van eerstgenoemde, aan ds. H. de Jong opgedragen, hem te vervangen.

b. *Resultaten van eerste onderzoeken*

Ten aanzien van de in eerste instantie gestelde vragen bleek het volgende: De IKS deelde uw deputaten mede:

- aa er is geen bezwaar tegen het deelnemen van enkele waarnemers uit onze kring aan de revisiearbeid van de IKB;
- bb de berijming van de psalmen 1-25 is inmiddels definitief vastgesteld; het materiaal hiervan is voor waarnemers beschikbaar;

- cc aan revisie van de rest wordt met bekwame spoed gewerkt;
- dd spoedige deelneming is gewenst, want men kan niet aan het revideren blijven.

De „werkgroep-Haarlem" stelde:

- aa zeer verheugd te zijn over de geboden mogelijkheden;
- bb bevreesd te zijn, dat zij monnikenwerk doet, wanneer men van deze groep verwacht, dat een complete berijming gereed is vóór de Generale Synode van 1967.

In tweede instantie moesten deputaten zich nu beraden over hun verdere werkwijze. Want terwijl de opdracht van de generale synode vraagt om voltooiing van de toetsing van het psalter-1949 e.a., vraagt de gang van zaken ten aanzien van de IKB om behandeling van dat, wat nu definitief geworden is, n.l. de herziene berijming van de psalmen 1-25.

Hoewel aanvankelijk de gehele bundel psalmen over deputaten ter beoordeling was verdeeld, wijzigen deputaten - nu het materiaal van de IKB over 1-25 beschikbaar is - hun plan zó, dat eerst in bespreking zullen komen de berijmingen 1-25 van de IKB en het psalter-1949, met daarnaast vergelijking van eventueel andere berijmingen.

Aan de werkgroep-Haarlem zal gevraagd worden terstond datgene in te zenden, wat van de berijmingen 1-25 voorhanden is, en indien mogelijk, de eerste 25 psalmen in hun berijming aan te vullen, zodat passend vergelijkingsmateriaal tijdig voorhanden is. Ook aan enkele andere berijmers uit eigen kring zal gevraagd worden in te zenden, wat van deze psalmen - al of niet herzien - voorhanden is (o.a. van Dommelen, ds. J. J. de Vries).

Zowel het materiaal van de werkgroep als het andere werd aan deputaten met bekwame spoed toegezonden, terwijl de werkgroep-Haarlem beloofde, met dit werk te zullen doorgaan. Hieraan is ook gevolg gegeven, zodat van ruim 60 psalmen de berijmingen aan uw deputaten werden toegezonden.

c. De gang van zaken ten aanzien van „deelneming" in de IKS, en van eigen berijming in de kring van deputaten

Met het oog op eventuele „deelneming" aan het revisiewerk van de IKS, waartoe de opdracht aan deputaten sub besluit 5 (acta G.S. 1964/ 1965, art. 477b) recht gaf, werd door deputaten een voorlopige bespreking gehouden over de berijmingen van de psalmen 1-25, zoals deze in het bekende groene boekje van de IKB (1961) gepubliceerd waren. Hierbij bleek, dat tal van bezwaren rezen ten aanzien van de berijming en terminologie, met name wat tekstgetrouwheid, moderne zeggings- en expressie betreft.

Aan waarnemers werd opgedragen, hierop te wijzen en met name te informeren naar de mogelijkheid van wijziging en selectie.

Ten aanzien van berijming in de kring van deputaten is het volgende belangrijk:

Bij zijn eigen arbeid tot vergelijking van bepaalde berijmingen had ds. Hoekstra soms gepoogd, de hierboven genoemde bezwaren tegen te grote vrijheid van behandelen van de tekst of tegen de terminologie van de IKB tegemoet te komen door wijzigingen of veranderingen voor te stellen, die er ten slotte toe leidden, dat ds. Hoekstra enkele psalmen uit de reeks van 1-25 zelf ging berijmen of korrigeren. Na eerste kennismaking van deze proeven bleken deze van dien aard, dat deputaten hem verzochten, zijn ter vergelijking overgelegde proeven van berijming, zo mogelijk, aan te vullen.

Wij verzoeken uw vergadering op deze ontwikkeling te willen letten, omdat zij een verklaring geeft voor het feit, dat bij de verdere arbeid van deputaten telkens ook ds. Hoekstra onder de berijmers wordt genoemd en zijn werk (voortaan GAH te noemen) daarbij zelfs een zeer belangrijke plaats kreeg.

d. Eerste ontmoetingen met de werkkommissie van de IKS

Begin oktober 1965 hebben prof. Schilder en br. Lok voor het eerst de vergadering van de werkkommissie van de IKS bijgewoond.

De werkkommissie had - gezien de contacten ter informatie, door de G.S. van Rotterdam-Delfshaven, destijds gelegd - aanwezigheid van waarnemers namens onze kerken en eventuele deelneming aan de revisiearbeid al eerder verwacht en ook begeerd. Het oordeel van onze waarnemers werd op prijs gesteld en hun voorstellen tot wijziging in de tekst van de berijmingen, die nog niet definitief waren vastgesteld, werden meer dan eens geëffektueerd. Wanneer door onze waarnemers voorgestelde

wijzigingen niet werden aangebracht, werden daarvoor verhelderende motiveringen gegeven. De werkkommissie van de IKS wilde voor het nog-niet-definitief-vestigde deel van de berijming gaarne gebruik blijven maken van wat onze waarnemers inbrengen. Hun positie als waarnemers blijft er hetzelfde om. Deelneming van waarnemers aan de revisiearbeid verplicht de kerken tot niets.

Ten aanzien van de reeds definitief vastgestelde berijmingen en de daarvoor door ons vastgestelde wijzigingen heeft de werkkommissie van de IKS de volgende mening:

„De kommissie is na veel intensieve arbeid met haar werk in een definitief stadium gekomen. Mogelijkheid van een enkele wijziging in dat, wat reeds definitief is vastgesteld, is niet zonder meer uitgesloten, maar men kan uiteraard niet blijven wijzigen en moet rekenen met de gestelde termijn van afsluiting”.

Later is in de praktijk wel gebleken, dat wijziging in reeds - definitief - vastgestelde revisies, zoals o.a. van de berijmingen van de psalmen 1-25, moeilijk te realiseren was en in feite niet meer aangebracht werd; ten aanzien van berijmingen van reeds overleden auteurs, neemt de kommissie van de IKS het standpunt in, dat hun werk niet meer gewijzigd kan worden. Men moet dit ongewijzigd aanvaarden of in de plaats daarvan een geheel nieuwe berijming geven, die beter is.

Ten aanzien van de vraag, of selectie mogelijk is, was de werkkommissie van de IKS van mening, dat elke kerk vrij is een eigen bundel samen te stellen en daartoe uit de IKB kan kiezen, wat zij begeert. Uiteraard kan hierover alleen de IKS zelf beslissen, omdat deze de auteursrechten bezit van de IKB. Een definitief oordeel over de mogelijkheid van selectie kon dus nu nog niet gegeven worden. Wel staat vast, dat er thans geen klausule bestaat van „alles of niets”.

Desgevraagd, deelde de werkkommissie mede, dat deputaten in hun rapport of anderszins gebruik mogen maken van dat, wat definitief aanvaard is. Het andere mag niet gepubliceerd worden, zolang er geen vastgestelde tekst voorhanden is. Wel kregen waarnemers en deputaten inzage van het materiaal, dat de werkkommissie onder handen had.

Een toezegging, dat het standpunt van de werkkommissie inzake wijziging en selectie, in de toekomst zo zou blijven, konden onze waarnemers uiteraard niet krijgen.

Konklusie, waartoe deputaten op dit moment kwamen (5 okt. 1965):

Uitgaande van de aan waarnemers overhandigde definitieve tekst van de berijming van de psalmen 1-25, besluiten deputaten, te onderzoeken, of en in hoeverre de tekst van de IKB aanvaardbaar zou zijn en of andere berijmingen mogelijkheden bieden, die daar boven uit gaan. Eerst na dit onderzoek kan worden nagegaan en vastgesteld, in welke richting deputaten de kerken zullen adviseren, verder te gaan.

Noot van de rapporteur: aanvankelijk was besloten, dat prof. Schilder zelf rapport zou uitbrengen aan uw vergadering over de arbeid van de waarnemers bij de werkkommissie van de IKS. Toen hij in januari 1967 ziek werd, zodat hij voorlopig werd uitgeschakeld, was het niet zeker, of hij nog tijdig zijn rapport zou kunnen geven. Daarom zijn deze gegevens hier opgenomen uit de aantekeningen van de rapporteur. J.J.V.

e. Bespreking van de definitief vastgestelde tekst van de IKB over de psalmen 1-25, in vergelijking met andere berijmingen

Er is begonnen met een bespreking over de psalmen 1-10.

Daar in de kring van deputaten sterker de gedachte naar voren komt, dat wij een en ander vooral moeten beoordelen vanuit de vraag, of de IKB van dien aard is, dat zij bruikbaar is, zó, dat bij eventuele aanvaarding van de IKB door kerkelijk Nederland, onze kerken niet beslist in isolement behoeven te gaan. Het is immers zeker, dat - welke andere door onze kerken te kiezen berijming of welke selectie ook in een eigen bundel wordt toegepast - dit ten aanzien van het psalmgezag onze kerken zou isoleren, hetgeen b.v. met het oog op het onderwijs op de scholen, indien onnodig zulk een isolement zou worden aangegaan, ongewenst zou zijn. Is zulk een isolement nodig, dan behoeven we er niet bang voor te zijn, maar dan moeten we ook een berijming kunnen aanbieden, die de toets van de vergelijking kan doorstaan en de kwaliteit van zulk een berijming zou van dien aard moeten zijn,

dat een isolement ten aanzien van een psalmberijming voor onze kerken eerder een verrijking dan een verarming zou betekenen.

In verband met deze gedachte wilde een deel van de deputaten de eerste vergelijking van de berijming van de psalmen 1-25 uit de IKB met andere berijmingen niet ondernemen vanuit de vraag, welke de beste is, maar of andere berijmingen mogelijkheden bieden, die boven de IKB uitgaan. Een ander deel van de deputaten echter wilde eerst antwoord op de vraag, welke berijming als zodanig de beste kwaliteiten bezit.

Ten aanzien van de berijming van het psalter-1949, waarvan de kwaliteiten bekend zijn, bestaat de moeilijkheid, dat deze als geheel moet worden aanvaard en - waar selectie hieruit niet mogelijk is - komt deze berijming naar het oordeel van de deputaten niet meer in aanmerking. Bovendien vertoont de berijming van het psalter-1949 krachtens haar oorsprong uit de eerste helft van deze eeuw een al weer verouderend taalbeeld. De berijmingen van wijlen ds. Muns en van de heer Luykenaar Francken hebben, ondanks eigen verdiensten, toch ook het nadeel van een geïsoleerde positie en geven bovendien nogal wat bedenkingen in tekstgebruik en taalbeeld.

De berijming Muns b.v. is zeer simpel, eenvoudig de mens aansprekend, maar weinig dichtelijk en wat stijf, terwijl het taalbeeld verouderd is. De berijming Luykenaar-Francken heeft vele mooie dingen. Zij is b.v. ongetwijfeld in esthetisch opzicht beter dan de vorige, maar het taalbeeld vertoont een opvallende vermenging van gewild-modern en strak-ouderwets idioom, waardoor deze berijming een tweeslachtig karakter draagt voor wat haar zeggingskracht aangaat. Ook is het gebruik van de bijbeltekst vaak vrij. De berijmingen uit onze eigen kring vertonen alle in meerdere of mindere mate een goede aanpassing aan de tekst van de onberijmde psalmen en zijn een serieus pogen tot bijbels-verantwoord berijmen. Maar uit een oogpunt van literaire kwaliteiten zijn de resultaten te kwalificeren als zeer matig. De berijming-van-Dommelen, door vorige deputaten ontvangen, nadat hun arbeid reeds was beëindigd, is ook in de herziene versie, waarin de huidige deputaten er kennis van namen, slechts een matige restauratie van de statenberijming, met litterair zeer zwakke verdiensten.

Van de berijmingen, die wij ontvingen via de werkgroep-Haarlem, verdienen die van Adriaan van Boven nog de meeste aandacht, maar zij hebben één groot nadeel, nl. de vele gevallen van afkortingen, afkappingen en uitstotingen, die bij het zingen lelijk klinken en afslijten tot onherkenbare woorden. Bij de besprekingen drong zich wél steeds meer aan de deputaten op, hoe de proeven van berijming van ds. Hoekstra, hierboven genoemd, van zulk een kwaliteit waren, dat ze steeds weer naast die van de IKB moesten worden vermeld.

Uw vergadering zal dan ook bemerken, dat (op een enkele uitzondering na) de vergelijking zich steeds meer gaat beperken tot de IKB en GAH, voor wat dan betreft de psalmen 1-25.

Na de bespreking van de eerste tien psalmen en de psalmen 14/ 15 is op 16 maart 1966 de voorlopige konklusie van de deputaten, dat óók de IKB niet ongewijzigd aanvaard zal kunnen worden.

De waarnemers bij de IKS zullen opnieuw aan de orde stellen de vraag, in welke mate wijziging alsnog mogelijk is.

Op de vergaderingen van 16-3-1966 e.v. gaan de gedachten van de deputaten nog het meest uit naar een bundel, waarin een selectie wordt geboden uit hetgeen aan berijmingen voorhanden is.

Bij het vervolg van de besprekingen over de rest van de eerste vijf en twintig psalmen wordt aan ds. Hoekstra gevraagd ook de psalmen 16-17-18 alsnog te berijmen, terwijl ten aanzien van psalm 17 met name de berijming van Adr. van Boven de aandacht vraagt. In een latere fase van de besprekingen geeft ds. Hoekstra nog enkele revisies van de meeste van zijn berijmingen.

In het verloop van de besprekingen van de deputaten in mei en juni 1966 ontwikkelen zich twee gedachten:

- aa enkele deputaten geven steeds meer voorrang aan de vraag, of (mede ter voorkoming van een isolement) de IKB als geheel te aanvaarden is, zo-dat (wanneer deze konklusie getrokken moest worden) andere berijmingen niet meer aan de orde komen;
- bb andere deputaten handhaven de gedachte van een selectie.

Dit alles resulteert in de suggestie, aan uw vergadering een proefbundel aan te bieden, waarin het best-vindbare zou worden overgelegd aan de kerken. Mogelijk zou zulk een bundel ook onze positie ten aanzien van de psalmberijming versterken.

Een generale konklusie, waarmee alle deputaten instemmen, kon op dat moment (juni 1966) nog niet worden genomen.

f. *Afsluiting van de bespreking van de psalmen 1-25 en konklusie over de bruikbaarheid van de berijmingen*

Na de zomervakantie van 1966 hebben deputaten zich gezet om te komen tot afsluiting van hun bespreking en tot een generale konklusie. Zij hadden toen nog de gedachte, in het najaar 1966 met hun rapport de kerken te kunnen dienen.

Er bleek echter in zóverre geen eenparigheid van gevoelen te verkrijgen, dat alle deputaten éénstemmig konden adviseren de keuze van één berijming te volgen.

Door informatie blijkt ten aanzien van de IKB het volgende:

- aa selektie is mogelijk van berijmingen van psalmen in hun geheel; niet van psalmdelen;
- bb wijziging van het eenmaal definitief-vastgestelde is niet, dan bij hoge uitzondering, mogelijk;
- cc er is de mogelijkheid, aan het werk van de IKS te blijven deelnemen, vrijblijvend ten aanzien van de resultaten;
- dd men staat waarderend ten opzichte van dichterlijke en muzikale kwaliteiten in onze kring en had graag nog meer gebruik daarvan gemaakt.

Tenslotte ontvingen deputaten in januari 1967 via mededelingen van de waarnemers het bericht, dat de gehele gerevideerde berijming van de werkkommissie van de IKS in de loop van 1967 zal verschijnen, waarschijnlijk nog in de tijd, dat de vergaderingen van de Generale Synode duren, zodat eerst dán een overzicht is te verkrijgen van het geheel van deze berijming. aan welke revisie dus ook onze waarnemers voor dát deel hebben medegewerkt. dat ten tijde van hun intreden in de kommissie nog niet definitief was vastgesteld.

In verband hiermede valt op te merken. dat deputaten door de gang der dingen zich nog maar konden beperken tot een oordeel over de eerste vijf en twintig psalmen, waarvan toen de tekst reeds definitief was, terwijl het voor de kerken dienstig zou kunnen zijn, wanneer een volgend deputaatschap de gelegenheid krijgt, het geheel van deze bundel te toetsen en te beoordelen. In verband met een en ander kwamen deputaten tot de volgende konklusies:

- aa aan uw vergadering voor te leggen de beoordeling van de berijmingen van de psalmen 1-25, zoals deze in de loop van de besprekingen van deputaten is gegroeid;
- bb uw vergadering te adviseren, een opdracht te overwegen tot verder onderzoek van de IKB, waarbij datgene. wat beslist onaanvaardbaar geacht moet worden, zal worden vervangen door psalmen uit andere berijmingen;
- cc uw vergadering over te leggen de tekst van de berijming van de eerste 25 psalmen, zowel naar de berijming van de IKB als die van GAH; zulks ter vergelijking, opdat uw vergadering kan beoordelen in welke richting volgende deputaten verder moeten arbeiden;
- dd uw vergadering te adviseren, om (wanneer dit nog zin heeft) als kerken aan de arbeid van de IKS deel te nemen;
- ee uw vergadering te adviseren, duidelijk te willen aangeven welke koers volgende deputaten zullen moeten volgen, opdat de kerken metterdaad aan een goede, nieuwe berijming komen, en voorkomen worde, dat de kerken steeds weer achter de feiten aankomen, zoals herhaaldelijk in het verleden is gebeurd; dit te meer, omdat op dit moment de situatie zó is, (gezien de verschijning van de gerevideerde IKB in de loop van dit jaar) dat beslissingen op betrekkelijk korte termijn zullen moeten worden genomen.

g. *Verontschuldiging*

Deputaten bieden de kerken en uw vergadering hun verontschuldiging aan voor de volgende feiten:

- aa de zeer late verschijning van hun rapport in verband met al de verwickelingen, die zich rondom hun opdracht hebben voorgedaan;
- bb het niet-gereed-komen met hun opdracht. daar de omstandigheden, U hiervoor geschetst, oorzaak waren. dat nog geen totaal overzicht kon worden gevormd van de te volgen koers;
- cc de geringe bezetting van het deputaatschap, waardoor een bredere opzet van het deputatenwerk, als in hun opdracht aangegeven, niet kon worden uitgevoerd.

In verband met het onder cc opgemerkte zouden deputaten uw vergadering willen verzoeken, zich ervan te vergewissen, of de te benoemen deputaten metterdaad in staat en bereid zijn, een nieuwe opdracht uit te voeren; ook kan het van betekenis zijn, dat uw vergadering de zaak van de psalmberijming reeds in de eerste weken van uw bijeenkomen behandelt, waarna ook met de benoeming van volgende deputaten niet wordt gewacht tot aan het eind van de zittingen. maar deze doet plaats vinden direkt na de besluitneming in dezen, zodat deputaten direkt aan het werk kunnen gaan, wanneer de verschijning van de gerevideerde IKB haar beslag heeft gekregen.

II. OVERZICHT VAN DE KONKLUSIES OVER DE BERIJMINGEN VAN DE PSALMEN 1 - 25

a. *Berijming psalm 1*

Bij de eerste bespreking van deze berijmingen werd de nadrukkelijke wens uitgesproken, dat in de IKB, met name in koupleet 3 de regels c en d, maar vooral ook regel f zouden worden gewijzigd, vooral omdat daarin de aanduiding van „Gods gericht”, zoals de onberijmde psalm vermeldt, ontbreekt. Ook de „vergadering der rechtvaardigen” komt niet voor en is verzwakt tot: „bij zijn vertrouwden”. Dit is, evenals het „dwalende teloor gaan” in regel f een verzwakking van de inhoud van verzen 5/6 uit de onberijmde psalm.

Ook werd er nog op gewezen, dat de trits „wandelen-staan-zitten” uit vers 1 in koupleet 1 van de IKB geheel ontbreekt, terwijl verschillende termen uit aesthetisch oogpunt bezwaar ontmoetten; b.v. „lachen met God”, koupleet 1, regel d; „zich aan Gods wetten voeden”, koupleet 2, regel e.

De vraag, of wijziging alsnog mogelijk was, ondanks definitieve vaststelling van de tekst van deze berijming op 12-5-1965, kon toen nog niet met zekerheid beantwoord worden.

Van de overige berijmingen, waaronder die van

Wiersma litterair zeer zwak is en op onderdelen niet overtuigend, b.v. in koupleet 3, regel elf, terwijl sommige enjambementen vaak storen, b.v. koupleet 2, regel a/ b;

van Boven wat ouderwets van taal is, terwijl koupleet 3, regel d onjuist is; van Dommelen slechts een revisie geeft van de statenberijming, waarbij koupleet 1, in regel a en f lelijk en koupleet 3 in regel d onjuist is;

Muns opvalt door eenvoud, maar in koupleet 3 de geladenheid van de tegenstelling uit de onberijmde psalm mist en

Luykenaar Francken niet geheel ontkomt aan mystieke duiding van de psalminhoud, koupleet 1, komt alleen die van

ds. Hoekstra in aanmerking, waarvan het gevoelen was, dat deze als zeer eenvoudig het ware kenmerkt, maar door de meeste deputaten niet van dien aard werd geacht, dat zij het „in isolement gaan” zou rechtvaardigen.

Toen bij tweede bespreking over de definitieve konklusie duidelijk was, dat wijziging van wat eenmaal definitief is vastgesteld, in de IKB niet dan hij hoge uitzondering zou plaats vinden, waren vier van de zes aanwezige deputaten van mening, dat de IKB toch vóór alle andere berijmingen te aanvaarden is; daarna volgt de inmiddels herziene berijming GAH. Twee van de aanwezige deputaten gaven hun stem niet aan de IKB. Besloten werd, beide berijmingen in dit rapport als bijlagen op te nemen, ten einde aan uw vergadering de beslissing te laten over de verder te volgen koers.

(berijming IKB, bijlage 1; berijming GAH, bijlage 2).

b. *Berijming psalm 2*

In de berijming IKB is het vooral het derde koupleet, dat nogal wat bezwaren ontmoet. In dit koupleet staat „het raadsbesluit” bij „mijn zoon”, zodat de bedoeling van de onberijmde psalm niet uitkomt, waarin de Koning het raadsbesluit bekend maakt. Verder valt in het slot van dit koupleet de vergelijking weg, waarin de volkeren vergeleken worden met in scherven geslagen aarden vaten: „Gij zult het aarden vat met ijzer breken, ja het verbrijz'len door uw grote kracht”. Vergelijk bij Hoekstra: „Met ijz'ren hand zult Gij hun (van de volken J.J.V.) macht verbreken en als broos aardewerk aan stukken slaan”.

Er leefden in de kring van deputaten ook nogal wat bezwaren tegen het rijm: „slag” op „toch”;

„scheuren" op „HEERE"; „ontbranden" op „te gronde". Moeilijk te zingen zijn in kouplet 4 van de IKB de regels e/f, waar midden in een volzin een rust valt van twee tellen, waaraan het sterkgeaksentueerde „te gronde" vooraf gaat, hetgeen nog meer klem ontvangt door de stijging en daling van de melodie. (Zie bijlage 3).

Een tweede lezing van de ber. GAH is veel sterker dan de eerste. Vooral de koupletten 3 en 4 vragen de aandacht (zie bijlage 4).

De berijming van van Boven staat wel dicht bij de tekst, maar wordt ontsierd door proclisis, enclisis en aphesis, uitstoting, weglating en afkapping van lettergrepen met stomme e, afkortingen terwille van het metrum e.d. waardoor zeer lelijke kontrakties ontstaan bij het zingen, zodat „zal ik" klinkt als „zalk", „g'uw" als „guw". Hoewel deze figuren nooit geheel te vermijden zijn, zijn ze bij van Boven zó frequent, dat ze storen. De terminologie is al wat ouder van stijl.

De berijming van van Dommelen is hier beslist onbruikbaar, cf. „ter oorlog aangetreden" en „God . . . Die daar troont, ver boven lucht en wolken". Muns' berijming is zeer eenvoudig, maar de beeldspraak van kouplet 2 is weinig sierlijk („die zijn troon op sterren sticht en grondvest op de wolken") en de geladenheid van besluit en uitvoering te zwak weergeven.

Luykenaar Francken heeft in zijn berijming van deze psalm een sterker expressie, vooral in kouplet 4, maar het idioom is niet altijd aanvaardbaar, cf. bovenaardse troon, uit hoger sfeer, tot wijsheid raden, schucht're nederigheid.

Als definitieve konklusie stelden drie van de aanwezige deputaten prijs op aanvaarding van de IKB, met sterke wens tot wijziging van kouplet 3, twee van hen maakten eventuele aanvaarding afhankelijk van het al of niet voldoen aan de wens tot wijziging, als boven bedoeld.

Ook de ber. GAH werd aanvaardbaar bevonden, hoewel men, als men het isolement inzake het psalmgezang wil ontgaan voor onze kerken, toch aan de IKB voorkeur gaf. Beide berijmingen zijn als bijlagen 3 en 4 bij dit rapport opgenomen.

c. Berijming psalm 3

Ten aanzien de berijmingen van deze psalm werd aanvankelijk de IKB door de meeste deputaten gewaardeerd om haar vaart, hoewel de berijming zélf nogal wat kritiek ontmoette. Het militante karakter van die onberijmde tekst ontbreekt, daardoor is het geheel wat zwak, terwijl de melodie van vier maal drie regels in het begin van kouplet 3 wordt verstoord.

Bij deze psalm blijkt bij sommige deputaten nogal voorkeur voor de statenberijming, zij het met een gemoderniseerd idioom. Bij de her. van van Boven ontbreekt het militante eveneens, terwijl het begin van kouplet twee erg gemoedelijk klinkt: „Maar Hij, die in de hemel zetelt, lacht". Ook hier weer „t'allen kant", wordt gezongen als „tallenkant", kouplet 1, regel a en „hoe 't ook" zingt men als „hoettook", kouplet 1, regel f.

Bij van Dommelen, die sterk aan de statenberijming doet denken, is ook de terminologie niet verbeterd (Mijn God en tegenweer kouplet 1, regel b).

Muns en Luykenaar Francken blijven heel erg aan de oppervlakte. Over de eindconclusie bestond geen eenparigheid. Sommige deputaten vonden de ber. GAH wat te strak, anderen het ritme van de IKB wat te gewrongen. Beide berijmingen zijn als bijlagen 5 en 6 opgenomen.

d. Berijming psalm 4

In eerste lezing vonden deputaten de berijming IKB van deze psalm onaanvaardbaar. Het geheel is te zoetig en te gemoedelijk. Het derde kouplet, dat als een half kouplet weinig overtuigt, heeft bovendien een beeldspraak, die aan slaapwandelen doet denken („Want slapend kom ik bij U thuis").

Adriaan van Boven heeft de gebruikelijke afkappingen, van Dommelen is nauw verwant aan de statenberijming. Muns geeft een enigszins ander beeld dan de onberijmde psalm, terwijl Luykenaar Francken te veel subjektief-menselijke ervaring geeft, die de psalm los maakt van de situatie, die in deze psalm getekend wordt. De terminologie: „Houdt dat in tel" in kouplet 1, de laatste regel doet wat komisch aan.

De ber. GAH vond nog het meest waardering, maar het eerste kouplet vroeg om correctie. Nadat deze correctie was aangebracht, werd als definitieve konklusie gesteld: sommige deputaten gaven voorkeur

aan de lezing van de IKB in de uitgave-1961, anderen verkozen de herziene lezing van de ber. GAH. Beide berijmingen werden als bijlagen 7 en 8 opgenomen.

e. Berijming psalm 5

Bij de eerste indruk werden de ber. IKB en GAH beiden bruikbaar geacht, hoewel na revisie. In de IKB vroegen vooral de termen: „Ik wacht uw teken" (kouplet 1, regel e), „in vrees en beven" (kouplet 2, regel e), „rebels verzetten" (kouplet 5, regel d), en „uw lieven Naam belijden" (kouplet 6, regel a) om wijziging: terwijl het geheel te vrij is, vergelijk kouplet 7 met vers 13 uit de onberijmde psalm.

Ook de eerste ber. GAH moest ingrijpend herzien worden. Muns' berijming is zeer simpel, maar overigens niet sterk.

Luykenaar Franken geeft een goede berijming, maar deze wordt gedrukt door het bezwaar, dat iedere regel voortzetting is van de vorige en geen zelfstandige gedachte vormt.

Van Boven is goed, maar verouderd van stijl. Bovendien de steeds terugkerende gebreken in kontrakties en letteruitstotingen.

Als eindoordeel werd de ber. IKB niet ideaal geacht, maar de andere berijmingen, ook die van GAH, zijn zeker niet sterker. IKB en GAH hebben bij deputaten ongeveer gelijke taxering. Zie bijlagen 9 en 10.

f. Berijming psalm 6

De algemene konklusie bij de berijmingen van deze psalm was, dat de IKB zeer goed heeft berijmd, maar dat het eerste kouplet hierop een uitzondering maakt, omdat daarin de aanduiding van de toorn van God ontbreekt. Bij GAH is het eerste kouplet juist zeer goed. Het moest mogelijk zijn de IKB te nemen met vervanging van het eerste kouplet door dat van de ber. GAH. Dit is echter niet het geval. In de bijlagen zijn beide berijmingen opgenomen als 11 en 12.

g. Berijming psalm 7

Aanvankelijk bestonden tegen de berijming van deze psalm in de IKB nogal bezwaren, vooral een te grote gedrongenheid, waardoor verschillende elementen uit de tekst van de onberijmde psalm niet tot hun recht komen. Aesthetische oneffenheden, zoals de beeldspraak aan het eind van het vijfde en het beeld van een „barende mond" in het zesde kouplet, terwijl het halve kouplet aan het eind een onding is met een lelijk germanisme: „de Gerechte".

Van de andere berijmingen kwam met name die van Hoekstra in aanmerking, die 66k aanvaardbaar is te noemen. Wijziging van kouplet 1 van de IKB in de zin van de ber. GAH zou isolement voorkomen.

Hoewel niet met aller instemming, besloten deputaten te adviseren tot aanvaarding van de IKB.

Ter vergelijking werden beide berijmingen onder nummer 13 en 14 in de bijlagen opgenomen.

h. Berijming psalm 8

Van de verschillende berijmingen van deze psalm is die van het psalter-1949 zeker de mooiste, maar opneming daarvan is niet mogelijk, zolang selectie hieruit niet wordt toegestaan. De ber. GAH kan ook zeer goed genoemd worden. Op één enkele oneffenheid na, nl. het „geduldig vee" in kouplet 5, kan aan de IKB voorkeur gegeven worden. Ter vergelijking zijn de ber. IKB en GAH als bijlagen 15 en 16 opgenomen.

j. Berijming psalm 9

Tegen de berijming van de IKB bestaan overwegende bezwaren. De weergave van de tekst van de onberijmde psalm is te zwak, te vrij en daardoor zeer vlak. Verder vallen een aantal uitdrukkingen op, die met goed-nederlands op gespannen voet staan, zoals „ten rechterstoel gestegen" (kouplet 2), „zijn rechtstoel" (kouplet 4); kouplet 7, tweede helft is bepaald lelijk („Geef mij een ingang der genade, dat ik mag zingen van uw daden") evenals het slot van kouplet 10 („En laat ontsteltenis hen treffen dat zij hun sterfelijkheid beseffen"). Na enkele aangebrachte wijzigingen heeft de ber. GAH zeker voorkeur.

Ter vergelijking, zie bijlagen 17 en 18.

k. Berijming psalm 10

Bij de eerste bespreking van deze berijmingen waren er zeer veel aanmerkingen op de ber. IKB. Wel is zij een verbetering, bij de statenberijming vergeleken, maar dan is ook de ber. GAH zeer goed, sterker en levendiger dan de IKB. Vooral de eerste drie kouplettten van de IKB zijn onaanvaardbaar, terwijl de tweede drie beter zijn. Uw vergadering kan de beide berijmingen vergelijken. zoals ze te lezen zijn in de bijlagen 19 en 20.

l. Berijming psalm 11

Het aanvankelijk oordeel over de ber. IKB is niet ongunstig. Maar het tweede kouplett maakt de tekst van de onberijmde psalm zeer algemeen en daardoor de berijming niet ideaal. Hier blijft de ber. GAH dichter bij de tekst. Na revisie bleek de berijming-GAH nog bruikbaar.

Slotkonklusie: deputaten achten beide berijmingen bruikbaar en besluiten, beide uw vergadering voor te leggen. (Bijlagen 21 en 22).

m. Berijming psalm 12

Over de berijming van deze psalm hebben deputaten een zéér verschillend oordeel. Sommigen vinden de ber. IKB goed, hoewel het begin wat zwak is. Daarentegen is het begin van de ber. GAH sterker, maar het rijm is lelijker. Hoewel beide bruikbaar geacht worden, is er toch voorkeur voor die van GAH, omdat deze vloeiender is. Enkele deputaten geven voorkeur aan de IKB. Uw vergadering kan beide berijmingen beoordelen (bijlagen 23 en 24).

n. Berijming psalm 13

Om de totaliteit van de berijming wordt de IKB gewaardeerd, hoewel op details nog wel wat valt aan te merken. In eerste lezing vond men de ber. GAH te lang. Daar staat tegenover, dat volgens sommige deputaten de IKB-tekst te gedrongen is. niet name in kouplett 3, waar de verzen 5 en 6 uit de onberijmde psalm zijn samengeperst, waardoor de inhoud schade lijdt. De nieuwe versie van GAH is veel beter dan de eerste, waarom deze naast die van de IKB uw vergadering wordt voorgelegd in bijlagen 25 en 26.

o. Berijming psalm 14

Tegen de berijming-IKB rijst vooral het bezwaar van wat vrije behandeling van de tekst en een niet overall aanvaardbare beeldspraak en terminologie zoals in kouplett 1 „'t gebinte van het leven" 0, kouplett 5 („breng een keer in 't aards bestel"). Verder in kouplett 4: „het blijft verdrukt maar in Gods hand".

Een herziene berijming-GAH is beter en heeft voorkeur. Omdat niet alle deputaten zich hierin kunnen vinden, werden beide berijmingen onder nummer 27 en 28 in de bijlagen ter uwer beoordeling opgenomen.

p. Berijming psalm 15

Er is nogal bezwaar tegen kouplett 4 van de ber. IKB, omdat daarin de tekst van de onberijmde psalm bewust wordt uitgebouwd naar de symbolen van het avondmaal. Een combinatie van IKB en GAH moest overwogen kunnen worden, maar bleek niet mogelijk. Beide berijmingen worden aan uw vergadering ter overweging aangeboden, bijlagen 29 en 30.

q. Berijming psalm 16

Er waren tegen de ber. IKB van deze psalm enkele bezwaren, met name met betrekking tegen de

compacte weergave van de tekst, die leidde tot een samengedrongen geheel, terwijl vers 5 en 6 van de onberijmde tekst reeds in het eerste kouplet verschijnen, terwijl andere koupletten nogal wat vulling vertonen. Te vrij is in kouplet 1, regel b: „mijn geluk is zeker”; vulling is in kouplet 2, regel a: „die U trouw betuigt”, terwijl in dit kouplet regel 3 een van de zinnen is, waar het aksent verschuift; in kouplet 4 is in de laatste regel niet direkt duidelijk, wat het subjezt is. Kennelijk is dit „uw vrede”, maar taalkundig kan ook „overvloed van vreugde” subjezt van de zin zijn, vooral door de plaatsing vooraan de regel.

Hoewel de meeste deputaten in eerste instantie aan de IKB voorkeur gaven, met wens tot splitsing van kouplet 1, hebben zij toch aan ds. Hoekstra gevraagd, van zijn berijming een bekorting en revisie te willen geven. Deze tweede versie van GAH werd beduidend sterker bevonden, zodat ten slotte de meeste deputaten daaraan voorkeur gaven.

Zie bijlage 31 en 32.

r. Berijming psalm 17

De berijming van deze psalm, die enkele deputaten het meest opviel, was die van Adriaan van Boven. Hoewel voor deklamatie uitstekend geschikt, zou zij voor de zang van de gemeente nog nader bewerkt moeten worden.

Daarentegen is de ber. IKB, naar het oordeel van de meeste deputaten, hier wel één van de ongelukkigste uit de eerste vijf en twintig.

De gehele weergave van de onberijmde psalm is zeer zwak, verschillende onderdelen van de onberijmde tekst ontbreken, b.v. vers 1 b, of gaan op in zeer algemene termen, b.v. vers 4 en 5 in de eerste helft van kouplet 2 en vers 9-11 in kouplet 4, waarvan de eerste helft zéér gezwollen klinkt en de tweede helft zeer algemeen is. Verschillende aanspraken van God de Heer vallen op door lelijkheid of onjuistheid: kouplet 2, regel e: „Heer hoog verheven”; kouplet 3, regel a: „Gij, hulp van wie wordt overmand”: kouplet 6, regel c: „o Geduchte” en in regel f: „o mijn Dageraad”. In kouplet 3 wordt het bewaren van de oogappel als beeld tot een gebed, dat God de appel van zijn oog zal bewaren. In kouplet 5 zorgt de „zijn klauwen scherpende leeuw” volgens sommigen voor de vrolijke noot. De zevende strofe uit de eerste proeve is nu verhuisd naar de tweede helft van kouplet 6, terwijl hiervoor - blijkbaar als konsessie aan wensen van konservatieve zijde - het halve achtste kouplet uit de statenberijming weer te voorschijn komt, waarmee al de mogelijkheden van een verkeerd gebruik van dit vers opnieuw met de inhoud van de berijming gegeven zijn.

De nader-herziene berijming GAH ontkomt aan al deze bezwaren en geeft een nuchtere berijming van de tekst. In de bijlagen zult U deze berijming vinden, naast de andere, hierboven genoemde, (bijlagen 33, 34 en 35).

s. Berijming psalm 18

Hoewel een aantal lelijke termen en minder juiste uitdrukkingen de ber. IKB ontsieren, zoals in kouplet 1, „Ik roep het uit” in regel h; kouplet 5, regel d: „totterdood”; kouplet 6, regel a/b: „De HEER heeft mij vergolden naar mijn daden, omdat ik nooit geheuld heb met het kwade” als weergave van vers 21:

„naar mijn gerechtigheid”; kouplet 8 in regel, het verspringen van het aksent: „En met mijn God spring ik over een muur”; in kouplet 9, regel h het gebruik van de term „heilsweg”: „Bij wie mijn levenspad een heilsweg wordt”; in kouplet 11, regel a: „Uw grote kracht be vleugelde mijn schreden”; kouplet 13 in regel c een verspringing in het metrum: „Nauwelijks enz.”, terwijl het slot van kouplet 14 wat ouderwets en dat van kouplet 15 wat gekunsteld aandoet, werd deze berijming toch gewaardeerd om haar expressie van het geheel en de uitbeelding van kouplet 3. De prosodie is echter in deze berijming niet de sterkste zijde, zodat aksent van woord en toon niet altijd overeenstemmen. Is de IKB als werkstuk sterker dan de her. GAH, juist op het punt van de prosodie steekt GAH er boven uit, volgens sommigen. Bij nader inzien waren de deputaten-musici het met de opmerkingen over de prosodie niet eens. Hoewel een deel der deputaten voorkeur gaf aan de IKB, besloten deputaten beide berijmingen aan uw vergadering voor te leggen.

(Bijlagen 36 en 37).

t. Berijming psalm 19

Hoewel het geheel van de ber. IKB veel waardering vond bij deputaten, waren zij toch van mening, dat kouplet 5 ingrijpend gewijzigd moest worden, terwijl kouplet 6 zou vervangen moeten worden door het zevende uit de ber. GAH. Zo luidde het aanvankelijk oordeel. Toen duidelijk werd, dat wijziging in de IKB-tekst, voor wat het definitief-vastgestelde, niet mogelijk was, werd, na een grondige herziening van de ber. GAH, aan deze laatste de voorkeur gegeven. Enkele deputaten voerden echter tegen deze berijming het bezwaar aan, dat zij „een schoonberijmde preek over psalm 19" is. Deze deputaten adviseren de ber. IKB te gebruiken.

Uw vergadering kan zelf oordelen over beide proeven, bijlagen 38 en 39.

u. Berijming psalm 20

Gemeenschappelijke konklusie ten aanzien van de IKB was, dat deze berijming te lang en te vrij is, terwijl volgens sommige deputaten, het toogdagachtige karakter van deze berijming te gezwollen aandoet, met een teveel aan vlaggengebruik. Deputaten geven voorkeur aan de ber. GAH, die echter op sommige onderdelen gewijzigd zou moeten worden, wat inmiddels is beproefd. (Bijlagen 40 en 41).

v. Berijming psalm 21

In de beoordeling van de berijmingen van deze psalm vallen tegenstellingen op. Sommige deputaten vinden de IKB te kort, anderen vinden die van GAH te lang. Als geheel vinden de laatsten de IKB krachtiger, terwijl de eersten in de IKB bepaalde elementen uit de onberijmde psalm missen. Sluit Hoekstra dichter bij de tekst aan, de IKB is soepeler en daardoor dichterlijker, al zullen niet alle termen aanspreken, zoals kouplet 6, regel a: „Spant ook d'onzaal'ge nog een strik"; kouplet 7, regel c: „aan sterfelijke ogen". Beide berijmingen hebben ongeveer gelijke waardering, zij het op tegengestelde gronden. Zij worden uw vergadering beide over gelegd in bijlagen 42 en 43.

w. Berijming psalm 22

Zelden liepen de oordeelvellingen over een berijming zó uiteen als bij deze psalm. Wat in de berijming IKB sommige deputaten noemen: onbijbels van expressie, lelijk van taal en onzingbaar vanwege prosodische ontsporingen, werd door andere deputaten gewaardeerd als een expressieve weergave van de tekst, een modern-taalkundig zeer te loven produkt van hedendaagse zeggingswijze, terwijl ál de prosodische bezwaren door de heren musici onder deputaten niet werden gedeeld.

Wij willen uw vergadering niet vermoeien met al deze tegenstellingen uitvoerig te omschrijven. Wij leggen u de ber. IKB voor, naast die van GAH, over welke laatste nog geen generaal oordeel werd geveld. (Bijlagen 44 en 45).

x. Berijming psalm 23

In het algemeen achten deputaten de berijming-IKB te aanvaarden, terwijl de in-zet zeer goed te noemen is. Kouplet 3 vraagt om wijziging, in de zin, zoals de ber. GAH dit gedeelte berijmt. Nu geen wijziging mogelijk is, geven deputaten voorkeur aan die van de IKB. (Bijlagen 46 en 47).

ij. Berijming psalm 24

De berijming-IKB is te aanvaarden, maar het derde kouplet zou gewijzigd moeten worden in de zin van de ber. GAH. Dit is niet meer mogelijk.

Met enige reserve achten deputaten ook de ber. GAH te aanvaarden. (Bijlagen 48 en 49).

z. *Berijming psalm 25*

Het is met de berijming van deze psalm een eigenaardige situatie. Bijna alle berijmingen sluiten dicht aan bij de statenberijming, waarvan de taal- en blijkbaar óók haar fouten - zeer geliefd zijn. Een sterk-mystieke inslag is aan de ber. 1773 niet vreemd. Wil men voor de berijming van deze psalm een gerestaureerde statenberijming, dan verdient de IKB voorkeur; wil men een geheel nieuwe berijming, dan biedt de ber. GAH een tekst, die de onberijmde tekst dicht benadert, met name in koupleet 7. (Bijlagen 50 en 51).

III. *SLOTOPMERKINGEN EN KONKLUSIES*

a *Beoordeling IKB, in vergelijking met vroegere rapporten*

Het zal uw vergadering ongetwijfeld opgevallen zijn, dat de beoordeling van de berijming-IKB, voorzover door dit deputaatschap verricht, zeker anders luidt dan wat door vorige deputaatschappen hierover is gezegd.

Dit moet al daarom opvallen, omdat een enkele deputaat uit één van de vorige, óók in het huidige deputaatschap werd benoemd, terwijl de rapporteur van de drie achtereenvolgende deputaatschappen dezelfde persoon is.

Deputaten, door de synode van Bunschoten-Spakenburg 1958 benoemd, stonden zeer afwijzend tegenover de proeve-110, de eerste uitgave van de IKS, terwijl de G.S. van Assen 1961 dit oordeel van deputaten over de IKB in haar uitspraken verwerkte.

Nu de berijming-IKB desondanks toch een belangrijk deel uitmaakt van de arbeid van huidige deputaten, mag het toch wel wenselijk schijnen, hieraan enige aandacht te schenken, in verband met heel de historie van de psalmberijming ná 1948. In het laatstgenoemde jaar vroeg de berijming van het psalter-1949 sterk de aandacht, omdat dit aan de kerken werd aangeboden. De verwickelingen rondom het psalter waren oorzaak, dat pas in 1958 serieus het onderzoek naar het psalter werd voortgezet. Juist in het jaar 1959 verscheen de proeve-110 van de IKS, die in de laatste week van de synode van Bunschoten-Spakenburg haar bereikte. Deze proeve droeg sterk het karakter van modern dichtwerk en in de pers werd deze als zodanig beoordeeld, terwijl ook de dichters zélf in hun publikaties sterk de nadruk legden op het streven, dat een berijming van de tekst van de bijbel had afgedaan en er vrije gedichten over de psalmen zouden moeten komen. De reactie op deze proeve was in en buiten onze kring sterk afwijzend. Men is daarna in de IKS, mede via de kerken in Nederland, begonnen aan een revisie, waarvan het resultaat in 1961 bekend werd, waarna ook deze proeve van berijming, nu van alle 150 psalmen, opnieuw aan herziening werd onderworpen.

In die tijd hebben onze kerken en kerkelijke vergaderingen en hun deputaten he-laas geen contact gehad met de IKS, voornamelijk, omdat de oplossing van het berijmingsvraagstuk in een andere richting werd gezocht.

Toen in 1964 voor de synode van Rotterdam-Delfshaven kwam vast te staan, dat selectie uit het psalter-1949 niet mogelijk was en daardoor zo goed als zeker, de berijming van het psalter-1949 had afgedaan, moest zij de weg aanwijzen, die in de naaste toekomst moest worden ingeslagen. Zij koos de weg van een breed deputaatschap tot onderzoek van alle, thans beschikbare berijmingen.

Via een contact met het bestuur van de IKS ontving zij de mededeling, dat aan herziening van de IKB werd gewerkt; dat het, via de samenwerking niet alle kerken, in de bedoeling lag, tot een berijming te komen, die metterdaad de tekst van de onberijmde psalmen zou benaderen en dat medewerking van onze kerken zeer op prijs zou worden gesteld.

In zoverre is een wijziging op te merken in de gang van zaken, dat in elk geval prijs gesteld wordt op de mening van kerken en kerkelijke instanties, om tot een goede, voor alle kerken bruikbare, berijming te komen.

Gezien déze situatie, waarin wij thans als kerken verkeren, en om te voorkomen, dat opnieuw de juiste tijd voor het nemen van een beslissing, die de kerken dient, voorbij zou gaan, hebben deputaten gemeend, allereerst de vraag te moeten beantwoorden, of in deze gewijzigde situatie en na een dergelijke ingrijpende herziening van de berijming van de IKB, het nog nodig zou zijn, inzake de berijming van een psalmbundel in het isolement te gaan of dat de IKB te aanvaarden zou zijn, zelfs dan, wanneer bepaalde onderdelen van de berijming niet aan alle wensen zouden voldoen. Het staat

immers wel vast, dat de statenberijming noodzakelijk vervangen moet worden. Reeds wijlen prof. dr. K. Schilder heeft daar in zijn eerste predikantsjaren op gewezen.

Onze kerken zouden een isolement in deze niet behoeven te vrezen, wanneer een ándere berijming voor handen was, die in elk opzicht de toets van de kritiek kon doorstaan, omdat zij vanwege haar kwaliteiten uitspringt bóven elke andere berijming. Maar zulk een berijming is er niet, noch in noch buiten onze kring. Zo werd het dus voor deputaten de vraag, die thans ook onze kerken moeten beantwoorden, of de IKB van dien aard is, dat zij, hoewel ónvolmaakt als iedere berijming, toch zulke kwaliteiten heeft, dat zij een belangrijke verbetering betekent op de statenberijming.

Door een deel van de deputaten zijn hierbij de volgende argumenten naar voren gebracht:

1. Als het niet strikt noodzakelijk is, moeten onze kerken inzake de psalmberijming het isolement niet zoeken, zulks met het oog op onze jeugd, het onderwijs e.d.
2. De kwaliteit van de IKB, na herziening van de proeve van 150 psalmen-1961, blijkt veel beter dan aanvankelijk gedacht werd, na de verschijning van de eerste proeven. De eerste uitlatingen van de dichters zelf over de IKB wezen nl. in een andere richting dan onze kerken voor een schriftuurlijke psalmberijming noodzakelijk achtten.
3. Taalvorm en expressie zijn soms van grote kracht en dichterlijke verbeelding.
4. Een berijming van de tekst is wel nummer een, maar kan ook leiden tot een zeer gewrongen en stijve vertolking, hetgeen in de vrijere taalvorm van de IKB voorkomen is.

Een ander deel van deputaten, hoewel veelszins instemmend met de bovengenoemde argumenten, zijn van mening, dat bij de beoordeling van de eerste vijf en twintig psalmen al gebleken is, dat de IKB zeker niet ongewijzigd aanvaard zal kunnen worden. Zij zoeken de oplossing in een bundel, waarin geselecteerd wordt uit dat, wat voorhanden is of eventueel nog komt. Dit betekent isolement, maar voor wie de IKB niet in haar geheel te aanvaarden is, is dit de enige weg.

Het enige, maar wél grote bezwaar tegen een eigen, geselecteerde bundel is, dat zulk een uitgave ongetwijfeld zóveel kosten meebrengt voor de kerken, dat het de vraag zal zijn, of het mogelijk is, dit te verwezenlijken.

(Noot van de rapporteur: deskundigen op het gebied van uitgeven noemden hiervoor een te investeren bedrag van minstens f 200.000.- J.J.V.).

b. Konklusie en voorstellen

Konkluderend, stellen deputaten voor, dat uw vergadering besluite:

- aa door een nieuw deputaatschap te doen onderzoeken, of - en zo ja - in hoeverre de in 1967 te verschijnen herziene proeve van berijming van de IKS, te aanvaarden is door de Gereformeerde kerken in Nederland en wel met betrekking tot de vraag, of deze berijming in h a a r g e h e e l aanvaardbaar is.
- bb indien dit niet het geval zou zijn, datgene, wat beslist onaanvaardbaar geacht moet worden, te vervangen door psalmen uit andere berijmingen.
- cc deputaten het recht te geven, om - indien dit nog zin heeft - namens de kerken tot de IKS toe te treden, zonder dat deze deelname iets praejudiceert ten aanzien van het gebruik van de IKB door onze kerken.
- dd deputaten op te dragen, van hun werk en resultaten de kerken en de eerstvolgende Generale Synode verslag uit te brengen.

Indien uw vergadering dit gewenst zou achten, zijn deputaten gaarne bereid tot het geven van nadere toelichting, hetzij schriftelijk hetzij mondeling.

Uw vergadering wijsheid van de Geest toebiddend,
verblijft met broedergroet, namens deputaten,

w.g. J. J. Verleur, rapporteur. Lisse, februari 1967.

Noot van scriba 1.

De generale synode besloot de berijmingen van de Psalmen 1-25 van het IKB en van ds. G. A. Hoekstra, die deputaten op hun rapport lieten volgen, niet in de Bijlagen op te nemen, omdat de omvang aanzienlijk is en omdat het „Rapport van Deputaten-Psalmberijming" zo prachtig is uitgegeven, dat verwacht mag worden dat het een goede plaats in alle kerkelijke archieven zal hebben gekregen.

BIJLAGE 11
(Acta artikel 188)

RAPPORT van commissie III inzake correspondentie met de buitenlandse kerken.

Aan uw commissie werden de volgende stukken ter hand gesteld:

1. rapport van deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 Acta artikel 222b, besluit 5, met daaraan toegevoegde bijlagen;
2. een brief van deputaten voornoemd, als aanvulling op hun rapport, houdende mededeling dat nog bij hen is ingekomen een schrijven van ds. P. van Gurp te Oldehove namens deputaten voor contact met de koreaanse kerken, benoemd door de particuliere synode van Groningen 15 juni 1966, met bijgevoegd rapport van hun werkzaamheden;
3. een schrijven van de synode van The Free Reformed Churches of Australia, gehouden te Armadale 16/20 mei 1966, gericht aan uw vergadering, van welk schrijven ook melding gemaakt wordt in bovengenoemd rapport onzer deputaten, blz. 7, en aldaar omschreven;
4. financiële verantwoording van de penningmeester van deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken, br. S. van Renssen te Utrecht.

Alvorens op bovengenoemde stukken nader in te gaan wil uw commissie u in dankbare herinnering brengen de trouwe en toegewijde arbeid van deputaat ds. F. F. Pels, die door de Here op 1 september 1966 werd opgenomen in Zijn heerlijkheid. Zijn arbeid ten dienste van de kerk, verspreid en verstrooid door de gehele wereld, stelle de Here onze God tot een rijke zegen.

Komende tot bespreking van het rapport door deputaten voornoemd aan u uitgebracht, het volgende:

1. *REACTIES VAN DE BUITENLANDSE KERKEN*

a. *De Gereformeerde kerk te Monte Alegre (Brazilië).*

Voor de goede orde merkt uw commissie op, dat deputaten o.m. rapporteren: „op 15 augustus schreef de kerkeraad zoals beloofd. Er waren toen 133 kerkleden, waarvan 11 ongedoopte kinderen”. In genoemde brief van 15 augustus 1966 staat echter:

„Deze gemeente van onze Here Jezus Christus telt 61 belijdende, 72 doopleden en nog 11 ongedoopte kinderen”, d.w.z. de gemeente telt 144 leden, waarvan 11 ongedoopte kinderen.

b. *Die Vrye Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika.*

Uw commissie wil uw aandacht vestigen op punt c bij Rapport I blz. 2 van het rapport van deputaten, betreffende het besluit van de synode van voor-noemde kerken, gehouden op 19/20 mei 1966 in Pretoria, inzake een op-roep aan de komende synode van Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika. Dit besluit luidt aldus (Acta artikel 13):

„Aan de komende synode van Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika een oproep te doen uitgaan, waarin gewezen wordt op

1. de schandelijke verontrechting van trouwe belijders sinds 1942,
2. de afwijkingen in leer, dienst en tucht bij de Synodaal Gereformeerde Kerken in Nederland
 - a. inzake de dwang van veronderstelde wedergeboorteleer, die plaats maakt voor schier volslagen leervrijheid,
 - b. inzake verbastering van het Geref. kerkrecht, uitkomende in feitelijke handelingen en later gesanctioneerd in de nieuwe K.O.,
 - c. inzake het invoeren van een gezangenbundel en het tolereren van allerlei hoogkerkelijke liturgische vrijheden,
 - d. inzake het in verregaande verbintenis treden met oecumenische zendings- en andere raden,
 - e. inzake het in relatie treden met de Nederlands Herv. Kerk, alsof de redenen voor afscheiding vervallen waren,
 - f. inzake het uitspreken van het niet functioneren van de besluiten inzake Assen 1926, de mogelijkheid tot aansluiting bij de Wereldraad en de toelaatbaarheid van de vrouw in het

ambt.

Deze oproep dient verzonden te worden aan de a.s. synode, maar ook aan alle predikanten, professoren, theologische studenten en kerke-raden van Die Gereformeerde Kerk, met de roeping om volgens 1 Joh. 3 : 6 en 5 : 2 te handelen in Zuid-Afrika."

Dit besluit alsmede het daarbij behorende verzoek „om onze deputaten voor contact met binnenlandse kerken te willen ontvangen, opdat wij onzerzijds gelegenheid hebben om de klem van onze oproep nader toe te lichten", ontving de steun van het adviserend lid ds. J. G. Agema, zendingspredikant van Drachten, terwijl de adviserende leden ds. W. L. Kurpershoek, zendingspredikant van Haarlem, en ds. J. Vonkeman, zendingspredikant van Kampen, tegen stemden.

Uw commissie is van oordeel dat het rapport van deputaten op dit belangrijke punt vollediger had behoren te zijn.

Inmiddels ontving uw commissie een aan uw vergadering gericht schrijven van deputaten van Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika voor correspondentie met buitenlandse kerken d.d. 26 juli 1967, luidende:

„Generale Synode
Gereformeerde kerken in Nederland (vrijgemaakt)
Postbus 129, Amersfoort-Nederland.

Eerw. Voorsitter en Broeders,

Dit spijt mij dat die brief u baie laat sal bereik. Ons was egter nie daar-van bewus dat u die Sinode sy laatste sitting op 15 Aug. 1967 begin. Ds. H. H. van der Linden het dit nou onder ons aandag gebring. Dit is vir mij 'n genoeë om die volgende besluit van die Sinode van die Geref. Kerk in Suid-Afrika, broederlik onder u aandag te bring: „Die Nasionale Sinode van die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika bied engere korrespondensie aan aan De Gereformeerde Kerken in Neder-land (onderhoudende artikel 31 Kerkorde).

Reeds in 1955 het deputate van die Algemene Sinode tot die oortuiging gekom dat die genoemde kerke met die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika een is in kerkregering sowel as in leer.

U deputate is ook daarvan oortuig.

In die lig van die Sinodale besluit van 1961 is dit nou moontlik om met meer as één kerkverband in dienelfde land in engere korrespondensie te wees.

In 1955 was die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika met die Gereformeerde Kerke in Nederland in Korrespondensie sonder om 'n oordeel te vel oor die geskilpunte met die Gereformeerde Kerke onderhoudende artikel 31 Kerkorde. Met hierdie aanbod van korrespondensie weerhou die Sinode homself daarvan om nou 'n oordeel te vel of as skeidsregter op te tree.

Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika nee dus niet toe aan die eis van Deputaten voor Correspondentie van genoemde kerken in hulle brief van 5 November 1963 waarin verbreking van korrespondensie met die Gereformeerde Kerke in Nederland („Sinodaal") as voorwaarde vir korrespondensie gestel word nie."

Met broedergroete

w.g. I. G. Lessing, Seikretaris-Penningmeester
Namens Deputate vir korrespondensie met buitenlandse
kerke."

Uw commissie wil hierbij opmerken, dat deze brief, vooral in de laatste alinea, waarin gesproken wordt van een door uw deputaten gestelde eis als voorwaarde voor het aangaan van correspondentie, sterk het vermoeden wettigt, dat ter synode van die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika te Potchefstroom bijeen geen behoorlijke nota is genomen van de brief die d.d. 7 juni 1965 in opdracht van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 aan haar is gezonden overeenkomstig besluit artikel 401 b van haar Acta.

In deze brief staat o.m.: „De generale synode van Rotterdam moge u er op wijzen, dat reeds in de correspondentie, die uw kerken voeren met de voorheen gereformeerde, maar thans synodaal

gebonden kerken in Nederland, voor de Gereformeerde Kerken een onoverkomenlijke hindernis voor het voeren van correspondentie ligt. De Generale synode van Berkel en Rodenrijs 1952 heeft, met betrekking tot een verzoek om correspondentie van een synode van The Reformed Churches of Australia, overwogen, dat het onmogelijk is correspondentie aan te gaan met een kerkengroep, die van haar kant tegelijkertijd gemeenschap zoekt met verschillende kerkengroepen tussen welke onderling geen correspondentie en gemeenschap mogelijk blijkt, alsmede, dat het werk des Heren in de vrijmaking van Zijn Kerk in Nederland wordt ontkend of voor het minst miskend, wanneer gemeenschap gezocht wordt zowel met de Gereformeerde Kerken als met de kerken, die zich ten onrechte zo noemen.

Daar komt nog bij, dat niet alleen in de kerken, welke in 1944 en daarna de kerkelijke samenleving hier te lande door tuchtmaatregelen hebben verbroken, de belijdenis, die naar de Schriften is, steeds meer wordt verlaten, maar ook deze kerken sinds 1959/ 1961 de schriftuurlijke kerkregering hebben ingeruild voor een tegenschriftuurlijk genootschappelijk-hierarchisch kerkrecht, hetwelk betekent, dat de menselijke tolerantie is gekomen in de plaats van de vrijheid van het Woord des Heren."

Het is zonneklaar, dat de synode van Potchefstroom, door onze kerken engere correspondentie aan te bieden, eenvoudigweg de argumenten die de Synode van Rotterdam-Delfshaven aanvoert ter adstructie van het bestaan ener onoverkomenlijke hindernis als genoemd, terzijde schuift.

Dit is te meer in haar te laken, wijl de engere correspondentie, die er bestaat tussen Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika en de synodaal gebonden kerken in Nederland, haar juist verplicht regelmatig te onderzoeken of de buitenlandse kerken aan de gereformeerde belijdenis en kerkregering trouw blijven.

Uw commissie is van oordeel, dat genoemde brief aan de door uw vergadering te benoemen deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken ter beantwoording kan worden doorgegeven met de bijzondere opdracht om aan deputaten van die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika te laten weten, dat de aangeboden correspondentie niet in overweging kan worden genomen zolang Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika niet in bondige besluiten positie kiest in de geloofsstrijd die de Gereformeerde Kerken in Nederland in de 40-er jaren te voeren hadden om waarlijk gereformeerde kerken te kunnen en mogen blijven.

c. *The Free Reformed Churches of Australia.*

1. Blijkens de Acta - artikel 18d - van de generale synode dezer kerken gehouden te Armadale van 16-20 mei 1966, achten de australische kerken het verzoek van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, om inzake de wijze van corespondentie met haar de regeling, die hiervoor vastgesteld is door de synode te Kampen 1951, los te laten en te aanvaarden de regeling vastgesteld ter synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/'59, een teleurstellend antwoord op haar verzoek om bij de regels van Kampen 1951 te mogen blijven.

Zij spreekt daarover haar misnoegen uit en laakt in ons het verzuim niet te zijn ingegaan op de breedvoerige argumentatie in het aan onze synode Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 toegezonden rapport namens de synode Launceston 1964. Per afzonderlijk schrijven d.d. juni 1966 dringt genoemde synode, als een laatste appèl, er bij uw vergadering op aan alsnog op deze argumenten in te gaan.

De besluiten van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven in deze zaak wettigen, blijkens haar Acta, het vermoeden, dat deze „breedvoerige argumentatie" in het rapport dat ter synode van Launceston 1964 heeft gediend, niet ter kennis van de synode van Rotterdam-Delfshaven is gekomen; haar niet toegezonden is, althans niet heeft berijkt, temeer daar genoemd rapport niet aanwezig bleek te zijn in het archief van onze deputaten.

Uw commissie heeft inmiddels, op aanvraag, dit rapport uit Australië toegezonden gekregen. Zij heeft deze „Breedvoerige argumentatie" om namelijk bij de correspondentieregels van Kampen 1951 te mogen blijven, getoetst en steekhoudend bevonden.

Het verschil tussen de correspondentieregels van Kampen 1951 en die van Bunschoten-Spakenburg 1958/'59 betreffen in hoofdzaak het „vooraf overleg plegen" bij voorgenomen wijzigingen in belijdenis, kerkenorde en liturgische formulieren (Kampen 1951) of „het infor-

meren van elkander" inzake genomen besluiten ten dezen (Bunschoten-Spakenburg 1958/59). Bij de verdere bespreking van de regels voor correspondentie werd uw commissie overtuigd van de noodzaak na te gaan, welke de historische lijn is in de regels voor correspondentie met buitenlandse kerken. Dit is voor uw vergadering aanleiding geweest tot de opdracht met een afzonderlijk rapport u hierover te dienen, welk rapport hierbij aan uw vergadering wordt voorgelegd.

2. Uit dezelfde Acta - artikel 19 - blijkt ook, zoals deputaten aan u rapporteren, dat de synode deputaten heeft benoemd om „te onderzoeken of The Free Reformed Churches of Australia ook geroepen en in staat zijn de Koreaanse Presbyteriaanse Kerken te erkennen als buitenlandse zusterkerken en op grond daarvan correspondentie aan te gaan." Uw commissie wijst u in dit verband op haar rapport inzake correspondentie met de Presbyteriaanse Kerk in Korea.

d. *The Canadian Reformed Churches.*

1. Blijkens haar Acta - artikel 141 - heeft de synode van The Canadian Reformed Churches, gehouden te Edmonton 4/24-11-1965, be-sloten deputaten te benoemen voor contact met The Orthodox Presbyterian Church en aan de eerstkomende synode van deze kerk verzocht hetzelfde te willen doen ten opzichte van The Canadian Reformed Churches.

De synode voornoemd overwoog daarbij, dat het instellen van een nauwgezet en ernstig onderzoek zin heeft, omdat haar gebleken is, dat The Orthodox Presbyterian Church

- a. als een Presbyteriaanse kerk vrucht is van de Calvinistische reformatie;
- b. belijdenisgeschriften en kerkregering heeft, die Calvinistisch van karakter zijn;
- c. in deze eeuw beslis gekozen heeft voor de orthodoxie en tegen het modernisme en zulk een onderzoek noodzakelijk is

1. omdat haar uit het rapport is gebleken, dat er tussen The Orthodox Presbyterian Church en onze kerken verschillen zijn in belijdenis en kerkregering;

2. omdat er tussen The Orthodox Presbyterian Church en onze kerken verschillen zijn terzake van correspondentie met andere kerkgemeenschappen.

Uw commissie is van oordeel dat de door uw vergadering te benoemen deputaten voor correspondentie enz. zich met deputaten van The Canadian Reformed Churches in verbinding hebben te stellen, teneinde de ontwikkeling en de ev. resultaten van genoemd onderzoek te kunnen volgen en daar, zo nodig, hun winst mee te kunnen doen.

2. Blijkens dezelfde Acta - artikel 177 - besloot de synode vier deputaten te benoemen met de opdracht

„1. met de contact-commissie van de Christian Reformed Church na te gaan hoe hun en onze Kerken met elkaar op het fundament van de apostelen des Lams de eenheid der Kerk in de enigheid des geloofs en der kennis van de Zone Gods dienen aan te gaan en te onderhouden en

2. daarom met genoemde commissie de concrete situatie, zoals die mee door de onder B2 (zie hierna rapp.) genoemde verschillen bepaald is, te toetsen aan de Drie Formulieren van Enigheid."

Deze onder B2 van artikel 177, voorafgegaan door B 1, van de betreffende Acta genoemde verschillen luiden:

„B. De synode overweegt:

1. Het is de Zoon van God, die door zijn Geest en Woord Zich een gemeente vergadert, beschermt en onderhoudt in de enigheid des geloofs. Het is de roeping van alle gelovigen met Christus te vergaderen, door met elkaar de eenheid der Kerk in de enigheid des geloofs en der kennis van de Zoon van God te onderhouden in de concrete situatie van vandaag.
2. Die situatie wordt voor wat de Christian Reformed Church en onze Kerken betreft bepaald door o.a. de volgende omstandigheden:
 - a. De Christian Reformed Church en onze Kerken hebben dezelfde belijdenisgeschriften als Formulieren van Enigheid aanvaard: De Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus en de Dordtse Leerregels.

- b. De Christian Reformed Church heeft daarnaast aanvaard: de Besluiten van Utrecht (1905-1908) en een officiële interpretatie daarvan (1962). De Drie Punten van Kalamazoo (1924) en een officiële interpretatie daarvan (1959-1960).
Onze Kerken hebben naast de Drie Formulieren van Enigheid geen andere verklaringen aangaande de leer der Kerk aanvaard.
- c. De Christian Reformed Church onderhoudt correspondentie met de synodaal gebonden Gereformeerde Kerken in Nederland; onze Kerken onderhouden correspondentie met de vrijgemaakte Gereformeerde Kerken in Nederland.
- d. De Christian Reformed Church heeft een nieuwe Kerkenordering aanvaard. Onze Kerken hebben nog steeds de Kerkenorde van Dordt/ Utrecht 0619/1905."

Uw commissie wil in dit verband ter sprake brengen de werkzaamheden van onze deputaten inzake de contactoefening tussen onze kerken en The Christian Reformed Church. De generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/.65 besloot n.l. zie Acta artikel 370b -:

- „1. de te benoemen deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken op te dragen, zich in verbinding te stellen met genoemde commissie (The Committee for Ecumenicity and Inter-Church Correspondence of The Christian Reformed Church USA, rapp.) teneinde alle gevraagde en eventueel door hen zelf nodig geachte inlichtingen te verstrekken, opdat zij een recht advies aan de eerstvolgende synode van de Christian Reformed Church (USA) zal kunnen uitbrengen;
- 2. als antwoord op de brief van de commissie voornoemd:
 - c. mede te delen, dat de deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken de opdracht ontvangen zo spoedig mogelijk met de commissie voornoemd in verbinding te treden, om alle gewenste en nodige inlichtingen te verstrekken. opdat zij een recht advies aan haar synode zal kunnen uitbrengen;
 - d. er op te wijzen,
 - 1. dat reeds in de correspondentie van Christian Reformed Church met de gebonden kerken in Nederland voor de gereformeerde kerken in Nederland een onoverkomelijke hindernis voor het voeren van correspondentie is gelegen (zie Acta generale synode Berkel en Rodenrijs 1952. artikel 56, overwegingen 3 en 4);
 - 2. dat geen gemeenschap met de gebonden kerken mogelijk blijkt, niet slechts vanwege hetgeen in het verleden is geschied, maar temeer nu in deze kerken, welke in 1944 de kerkelijke samenleving door tuchtmaatregelen hebben verbroken, de belijdenis naar de Schriften steeds meer wordt verlaten, terwijl bovendien sinds 1959/ 1961 deze kerken de schriftuurlijke kerkregering hebben ingeruild voor een tegenschriftuurlijk genootschappelijk-hiërarchisch kerkrecht, waar de menselijke tolerantie is gekomen in de plaats van de vrijheid van het Woord des Heren:
 - e. voorts te berichten, dat te benoemen deputaten dit alles uitvoerig zullen voorleggen aan de commissie voornoemd; dit onder overlegging van afschrift van de te voeren correspondentie aan de Canadian Reformed Churches. met welke reeds correspondentie wordt gevoerd en eventueel in samenwerking met deputaten dezer kerken".

De in artikel 370 sub 2 genoemde brief werd door de scriba 11 van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 verzonden. doch kwaal hij de contactcommissie van The Christian Reformed Church te laat binnen om aan haar synode 1965 te kunnen worden voorgelegd.

Uw commissie is van oordeel dat dit niet had behoeven te geschieden. in aanmerking nemende dat het besluit tot het schrijven van deze brief genomen werd in de zitting van 19 november 1964 van de synode van Rotterdam-Delfshaven, welke op 28 januari 1965 gesloten werd, en de brief zelf pas geschreven werd op 7 juni 1965.

Bovendien bleven onze deputaten nalatig in het „alles uitvoerig voorleggen" zoals genoemd onder 2, e van artikel 370b: immers deputaten schreven eerst op 14 oktober 1965 aan deputaten van The Christian Reformed Church dat zij ter uitvoering van hun instructie binnenkort

uitvoerig toelichting hij de brief van de generale synode, gedateerd 7 juni 1965. schriftelijk zouden geven.

Deze toezegging is nimmer nagekomen.

Wèl heeft blijkens het aan uw vergadering voorgelegde rapport van deputaten br. Kerkhof een samenspreking gehad met Rev. C. Boomsma te Grand Rapids op 13 november 1965, na vooraf een informatief gesprek te hebben gehad met ds. H. van Tongeren te Maassluis op 9 november 1965.

Daarna heeft Rev. Boomsma met schrijven d.d. 7 december 1965 aan deputaat br. Kerkhof verzocht opnieuw een samenspreking -- maar dan met officiële representatie - te mogen hebben, na al eerder en wel met brief d.d. 2 november 1965 onze deputaten herinnerd te hebben aan het door hen toegezegde schrijven.

Deze beide brieven hebben gediend op de vergadering van deputaten op 14 januari 1966. waar besloten werd aan deputaat br. Kerkhof „die in maart daar toch moet zijn, een door het moderamen opgestelde brief mee te geven”.

Resumé van dit gesprek, gehouden op 5 maart 1966 gehouden te Grand Rapids, vindt u opgenomen in het rapport van deputaten.

Uw commissie wil allereerst opmerken. dat in de hiervoor genoemde brief van het moderamen van deputaten geen enkele nadere toelichting als beloofd is gegeven, en dat deputaten na ontvangst van het resumé evenmin een officieel schrijven aan de contact-commissie van The Christian Reformed Church deden uitgaan ter bevestiging van de zakelijke inhoud van dat resumé, eventueel aangevuld met verdere gegevens, zodat op geen enkele kerkelijke vergadering van The Christian Reformed Church enig officieel stuk van onze deputaten dienen kon. Evenwel ontving br. Kerkhof bij gelegenheid van een ontmoeting met Rev. C. Boomsma te Grand Rapids in december 1966 van deze een getekend afschrift van artikel 84 van de Handelingen der synode van The Christian Reformed Church 1966, luidende

„synod authorizes its committee on Inter-Church Relations to continue dicussione tvith the Gereformeerde Kerken (onderhoudende K.O. art 31)”

Duidelijk is dus dat het schrijven van Rotterdam-Delfshaven d d. 7 juni 1965, hetwelk te laat binnenkwam om op de synode van The Christian Reformed Church 1965 behandeld te kunnen worden, op haar synode van 1966 heeft gediend.

Uw commissie is van oordeel. dat de door u te benoemen deputaten voor deze arbeid opdracht van u dienen te ontvangen dit aangevangen contact met The Christian Reformed Church schriftelijk, of hij mondelinge besprekingen, schriftelijk door deputaten bevestigd, voort te zetten, teneinde meerdere kennis te verkrijgen van de reacties van de synode van The Christian Reformed Church 1966 op het schrijven d.d. 7 juni 1965 van Rotterdam-Delfshaven en voorts ten deze uitwisseling van correspondentie en mededelingen uit persoonlijke gesprekken en discussies te doen aan deputaten van The Canadian Reformed Churches met verzoek aan deze ten opzichte van onze deputaten hetzelfde te doen.

Ten slotte vestigt uw commissie uw aandacht op het feit, hetwelk blijkbaar aan uw deputaten is ontgaan - zie hun „Rapport III” over de Acta van de generale synode van The Canadian Reformed Churches 1965 - dat deze synode besloot dat predikanten, die dienen of gediend hebben in kerken met welke de Canadian Reformed Churches correspondentie hebben. worden toegelaten tot de dienst in een der kerken, indien zij „zich onderwerpen aan een colloquium doctum, dat inzonderheid gaan zal over de Gereformeerde leer en kerkregering” - artikel 39 en 46 van haar Acta 1965.

Hiermede brachten de Canadese kerken een eenzijdige wijziging aan in de regels voor correspondentie, zoals Bunschoten-Spakenburg 1958/'59 die vaststelde. welke wijziging ons te meer aanleiding gaf de regels voor correspondentie nader te bezien. gelijk wij reeds hiervoor vermeldden op blz. 4 van dit rapport.

e. *The Christian Reformed Church in Japan/Ds. R. Hashimoto.*

Het is uw commissie opgevallen dat deputaten in hun rapport geen melding maken van enige correspondentie met ds. R. Hashimoto, zoals bedoeld in de bijzondere opdracht door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 hun verstrekt: Acta artikel 222b besluit II a

luidende:

„alsnog rader in te gaan op de brief van ds. R. Hashimoto te Kobe van de Christian Reformed Church in Japan, gericht aan deputaten, benoemd door de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958. met inschakeling van br. G. J. van der Mark. Boschdijk 435 te Eindhoven (Acta generale synode van Assen 1961. blz. 121 en 123);"

Uit het feit echter, dat in het rapport wel is opgenomen een breed citaat uit een brief van ds. Hashimoto aan br. G. J. van der Mark te Eindhoven is af te leiden, dat deze broeder wel correspondentie heeft gevoerd met ds. Hashimoto; maar of daarin voldaan is aan genoemde bijzondere opdracht aan deputaten van Rotterdam-Delfshaven is, wegens het ontbreken van afschriften van deze correspondentie, niet na te gaan.

Wel zonden deputaten aan ds. Hashimoto een exemplaar toe van de Acta der generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/165.

In antwoord daarop schreef ds. Hashimoto als voorzitter van The Liason Committee van The Christian Reformed Church in Japan br. Kerkhof zeer uitvoerig over zijn velerlei arbeid en de moeiten daarbij, en vroeg hij dringend om onze voorbede.

Uw commissie is van oordeel dat aan te benoemen deputaten opdracht dient gegeven te worden het contact met The Christian Reformed Church in Japan door voortgezette briefwisseling levendig te houden en in het bijzonder als-nog schriftelijk in te gaan op de brief van ds. Hashimoto in dier voege, dat allereerst informatie wordt verkregen welke belijdenis en kerkorde The Christian Reformed Church in Japan heeft aanvaard.

2. *FINANCIËLE VERANTWOORDING VAN DE PENNINGMEESTER VAN DEPUTATEN VOOR DE CORRESPONDENTIE MET DE BUITENLANDSE KERKEN, BR. S. VAN RENSSSEN TE UTRECHT*

Uit de bij de verantwoording gevoegde kasbescheiden is uw commissie gebleken

1. dat het bij artikel 222b besluit b aan deputaten toegezegde voorschot groot f 750, door hen is ontvangen;
2. dat aan vergader- en reiskosten (deputaten vergaderden viermaal) is uitgegeven . f 307,75
en aan porti, telefoon en kosten verzending van de Acta/rapporten aan de kerken
in binnen- en buitenland .. 331.48

	tezamen	f 639.23
Saldo derhalve ..		110,77

Uw commissie is van oordeel dat aan br. S. van Renssen dank toekomt voor zijn gehouden kasbeheer en dat, ingevolge zijn verzoek, het saldo groot ,f 110.77 kan worden overgeschreven op postrekening nr. 1276873 van deze synode;

voorts, dat aan de nieuw te benoemen deputaten een bedrag van ,f 1500,- ter beschikking dient gesteld te worden als voorschot voor te maken onkosten.

Rapporteur,
w.g. W. Vos.

BIJLAGE 12
(Acta artikel 176)

RAPPORT van Commissie III inzake regels voor correspondentie met buitenlandse kerken.

Aan uw commissie werd opgedragen na te gaan welke regels voor correspondentie met buitenlandse kerken van kracht (behoren te) zijn.

De noodzaak van dit onderzoek liet zich gevoelen, toen uw commissie voor de volgende vragen kwam te staan:

1. wat is - in aanmerking genomen het feit dat deze regels op voorgaande synodes nogal eens gewijzigd zijn - de „historische lijn" van de correspondentie-regels?
2. wat moet, mede in dit verband, aan de Australische zusterkerken geantwoord worden, welke, in tegenstelling met de synode van Rotterdam-Delfshaven, de regel voorafgaand-overleg-bij-wijziging-van-confessie niet alleen mogelijk maar ook noodzakelijk achten?
3. welke regels zullen moeten gelden bij het eventueel aangaan van correspondentie met kerken, die wel staan op de grondslag van de gereformeerde leer, maar niet de Drie Formulieren van Enigheid hebben?

Om te komen tot beantwoording van bovenstaande vragen, leek het uw commissie dienstig een opsomming te geven van die artikelen der Acta van vorige synodes, die betrekking hebben op de correspondentie met buitenlandse kerken.

Het was daarbij niet nodig verder in de historie terug te gaan dan tot de synode van Dordrecht 1893.

Immers is op die synode een rapport ingediend door de op de (verenigde) synode van 1892 benoemde deputaten, belast met het verzamelen en ordenen van de gelijkkluidende bepalingen, die door de beide groepen van kerken, nl. de Christelijke Gereformeerde en de Nederduitsch Gereformeerde, tot op dat moment gemaakt waren, terwijl zij in opdracht hadden de gelijkmaking van de beiderzijds uiteenlopende bepalingen, voor zover daarvan spoedige regeling noodzakelijk was.

Van belang voor ons onderzoek zijn daaruit de punten 87 (inzake correspondentie met buitenlandse kerken) en 8 (inzake het voorgaan van predikanten uit buitenlandse kerken).

Wij laten hieronder allereerst deze twee punten met inbegrip van het advies van deputaten en het oordeel van de synode van Dordrecht 1893 volgen (A). Daarna wordt de aandacht van uw vergadering gevraagd voor de belangrijkste artikelen betreffende correspondentie met buitenlandse kerken van de synodes sinds de Vereniging van 1892 (B en C).

Hierbij is als aanhangsel gevoegd de instructie ten behoeve van deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken, gegeven door de synode van Rotterdam-Delfshaven 1964. Dit in verband met een vergelijking van een onderdeel van die instructie met een soortgelijke opdracht door vorige synodes. Daarna volgt een confrontatie van de thans geldende correspondentieregels (Bunschoten-Spakenburg 1958, art. 100, besluit 3) met de regels van de synoden van 1893 tot 1944 (D).

Vervolgens worden aan uw vergadering voorstellen gedaan inzake regels voor correspondentie met zusterkerken in het buitenland, waarmee correspondentie bestaat (E). En tenslotte komen aan de orde regels, die door uw commissie van belang geacht worden voor eventuele correspondentie met gereformeerde kerken, die de Drie Formulieren van Enigheid niet hebben, benevens de instructie voor deputaten op dit punt (F).

A. *Uit het rapport van deputaten ter beoordeling van vroegere synodale bepalingen ingediend ter synode van Dordrecht 1893.*

87. Het laatste punt ter behandeling geldt de Buitenlandsche Kerken.

Zoo is in 1857 te Leiden bepaald (Art. 55) „dat niet voor de gemeente iemand, van elders komende, optrede, van wien zij" (nl. de opzieners) „niet de overtuiging hebben, dat hij met ons geheel in de leer der Kerk vereenigd is. en tot eene Kerk

behoort, die de gemeenschap met de Kerk, door den Heere in dit land geopenbaard, toont te onderhouden".

Te Groningen is in 1872 bepaald (Art. 181): „dat voortaan de Syn. Commissie den tijd der Synode zal bekend maken aan de Buitenlandse Kerken, met verklaring dat het der Synode aangenaam zal zijn afgevaardigden te ontvangen van de Kerken, die met ons op een zelfde standpunt staan".

Te Rotterdam verklaarde men in 1885 (Art. 87): „De Vergadering, betreurende, dat de Synode der Ref. Church in N.-Amerika op de zusterlijke vermaning door de Synode van Zwolle, in zake het dulden der vrijmetselarij in haar midden, voor 3 jaar tot haar gericht, niet heeft geantwoord, acht zich geroepen dezelfde vermaning nogmaals te herhalen, en tevens aan de Kerkeraden onzer gemeenten te adviseren hunne naar Amerika vertrekkende leden niet aan de gemeenten der Ref. Church te attesteren, tot tijd en wijle, dat ze zich met beslistheid tegen de gruwel der vrijmetselarij zal hebben gekeerd".

Te Leeuwarden is in 1891 (Art. 76) besloten: „De Synode tot hare droefheid vernemende. dat enkele leeraren onzer Kerk eene benoeming van Regeeringswege als predikant der zog. Prot. Kerk in Indië hebben aangenomen en reeds derwaarts zijn vertrokken; oordeelt, dat genoemde Broeders, gelijk allen, die tot Kerken of Genootschappen overgaan, die niet met ons op denzelfden bodem der belijdenis staan, door deze daad met onze Kerk gebroken hebben, en voortaan noch als leeraren. noch als leden kunnen worden erkend".

Anderzijds is in 1890 te Leeuwarden (Art. 24) bepaald - nadat in 1887 te Rotterdam (Art. 35) de beginselen van Correspondentie en de noodige besluiten in deze waren vastgesteld - inzake indiening van attestatiën bij Buitenlandse Kerken:

„Wanneer men naar België vertrekt, levere men zijn attestatie in bij de naastbij gelegen Kerk van Gereformeerde belijdenis. Waar in andere landen zulk eene Kerk niet te vinden is, zoeken men gemeenschap met een zusterkerk, bijv. eene Luthersche die hare belijdenis handhaaft, mits zulks zonder verloochening van eigen Gereformeerde belijdenis kunne geschieden".

Deputaten hebben overwogen, dat ten aanzien der praktijk op het stuk van buitenlandsche Kerken aan andere Deputaten mandaat gegeven is. en dat het beginsel duidelijk genoeg in Artikel 85 K.O. is aangewezen. Zij adviseren derhalve, dat men in deze al de dusverre bestaande huishoudelijke bepalingen vervallen verklare, en voor verdere regeling. indien noodig, niet naar vroegere bepalingen, maar naar den tegenwoordigen toestand vrage.

Dit advies werd door de synode van Dordrecht 1893 overgenomen.

Ten aanzien van punt 8 van de door bovenbedoelde deputaten verzamelde vroegere bepalingen is het volgende te vermelden:

8. Vervolgens komt ter sprake de vraag, hoe men handelen moet met Bedienaren des Woords, die uit Buitenlandse Kerken tot de Gereformeerde Kerken in Nederland overkomen.

Van Christelijke Gereformeerde vergaderingen werd hierover besluit genomen door de Synode van Groningen in 1872 met bevestiging van Art. 92 der Synode van 1860 in Hoogeveen, en nader toegelicht in Art. III, 140 en 141 der Synode van Utrecht in 1877. Dit besluit luidt als volgt (Art. 139): „dat de Synodale Commissie onderzoeken zal, of de Kerk uit wier boezem zij komen, met ons op denzelfden grondslag des geloofs staat, en een voldoende wetenschappelijke opleiding aan hare leeraren geeft. Ingeval zij daarvan de zekerheid heeft, en de bedoelde persoon goede attesten kan vertonen, zal zij de Classis, binnen wier ressort zulk een persoon verblijf houdt, verzoeken om, met bijstand der Provinciale Deputaten, bedoelde persoon of personen, onder erkenning hunner diploma's. voorzoover de wetenschappelijke bekwaamheid betreft, aan een onderzoek naar hunne rechtzinnigheid te onderwerpen. en, bij gunstigen uitslag, voor de Kerk beroepbaar te stellen".

Eene bepaling in 1877 (Art. 111) in zooverre verscherpt, dat toen is besloten, „een onderzoek moet ingesteld worden zoowel naar hunne wetenschappelijke bekwaamheid als naar hunne rechtzinnigheid".

Van de zijde der Nederduitsche Gereformeerde vergaderingen is inzake beroepbaarheid besloten als volgt:

In zake predikanten uit het Buitenland is besloten te Rotterdam in 1887 (Art. 42 en 44), „Uit het Buitenland komende personen zullen, zoo zij reeds Dienaren waren, opening hebben te doen aangaande hunne ordening, en voorts in colloquium doctum door de 'Deputati Synodi' worden onderzocht. Is dit geschied, dan zullen de Classen hen zonder nadere onderzoekingen kunnen toelaten, mits zij het formulier onderteekenen".

Deputaten onderwerpen aan het oordeel der Kerken de volgende Concept-Besluiten:

1.
2. Predikers uit Buitenlandsche Gereformeerde Kerken hebben (tenzij zij reeds voorheen door deze Kerken toegelaten waren), bewijs over te leggen aangaande hun ordening en aangaande hun belijdenis en wandel; en moeten zich daarna aan een Colloquium onderwerpen, aangaande leer en wetenschap, dat eenzelfde graad van ontwikkeling eischt als het Prae-paratoir en het Peremptoir Examen der in Nederland opgeleiden. Bovenstaande nieuwe bepaling wordt (na enige wijziging, zie art. 165 Dordrecht 1893) aanvaard.

B. Synodes sinds de Vereniging van 1892.

In 1893 zijn dus van kracht de volgende artikelen:

Dordrecht 1618/19, art. 86

In middelmatige dingen zal men de buitenlandse kerken niet verwerpen, die een ander gebruik hebben dan wij.

Dordrecht 1893, art. 165

Predikers uit Gereformeerde Kerken buiten Nederland hebben bewijs over te leggen aangaande hun beroeping tot den Dienst, belijdenis en wandel. Zij hebben voorts zich te onderwerpen aan een colloquium aangaande leer en wetenschap, dat eenzelfde graad van ontwikkeling vereischt als het praeparatoir en peremptoir examen der door de Gereformeerde Kerken in Nederland toegelatenen. Indien zij echter reeds voorheen door deze Kerken waren toegelaten, zal men eenvoudig een onderzoek instellen, of zij, wat de leer aangaat, dezelfde zijn gebleven.

Daar komt dan in 1914 op voorstel van de particuliere synode van Zuid-Holland [N. ged.] („De Generale Synode overwege, op welke wijze het advies van de Buitenlandsche afgevaardigden op de Synode meer tot zijn recht zal komen") en van de particuliere synode van Zuid-Holland (Z. ged.) („De Generale Synode regele nader de Correspondentie met de Buitenlandsche Kerken") het volgende bij:

s-Gravenhage 1914, art. 153

- a. dat de Synode het op hoogen prijs stelt, om aan de afgevaardigden der Buitenlandsche Kerken, die onze taal machtig zijn, de gelegenheid te geven, om in zaken, het algemeen belang der Kerken rakende van advies te dienen wanneer zij zulks mochten begeeren;
- b. dat ook wij ons verplicht achten, om naar den Woorde GODS op elkander acht te geven, dat men noch in leer, noch in dienst en tucht afwijke van de Gereformeerde beginselen, terwijl wij oordeelen, dat de correspondentie tusschen beide Kerken die verplichting reeds op ons legt:
- c. dat het onderling overleg, hoe zich jegens derden te houden, in de praktijk moeilijk zal zijn te treffen, om den verren afstand waarop wij van elkander wonen, omdat de verhoudingen in beide landen zoozeer verschillend zijn;
- d. wat betreft het dienen van elkander met voorlichting, vooral waar er sprake is van wijziging der Confessie en van de Liturgie voor zoover daarbij de Leer betrokken mocht zijn, oordeelt de

Synode, dat wederzijdsche instemming conform den Woorde GODS noodig is.
(Dit besluit is genomen in antwoord op een brief van de „Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk in Noord-Amerika.”)

De synode van *Leeuwarden 1920, art. 40* nam de volgende conclusies van de commissie voor zaken rakende de Belijdenis aan:

1.
2. deze commissie te machtigen, om over deze belangrijke aangelegenheid het advies in te winnen van personen, die in deze materie der zake kundig zijn. en voorts ook, om hetzij schriftelijk, hetzij zo noodig ook mondeling in overleg te treden met binnen- en buitenlandsche kerken, die op denzelfden grondslag staan („binnenlandsche" is bij amendement ingevoegd);

Leeuwarden 1920, art. 145 sprak uit

sub 9. dat zij het van belang acht, dat het den Buitenlandschen afgevaardigden ter Synode worde toegestaan, die commissievergaderingen hij te wonen, welke onderwerpen behandelen, die voor hunne Kerken beteekenis kunnen hebben, alsmede dat zij in de gelegenheid worden gesteld mede op die vergaderingen en ter Synode zelve bij de behandeling ervan. hun oordeel uit te brengen:

sub 12, op te dragen aan de te benoemen deputaten zich steeds op de hoogte te stellen van bestaande toestanden in alle Kerken. waarmede de Kerken dezerzijds in correspondentie staan

Utrecht 1913, art. 69 besloot

sub 3. de Kerken te verzoeken, vóór zij hier te lande tijdelijk vertoevende buitenlandsche predikanten uitnoodigen voor haar op te treden in de bediening des Woords en der Sacramenten, zich bij Deputaten voor de correspondentie met de Buitenlandsche Kerken te verzekeren van hunne bevoegdheid en kerkelijke integriteit;

(sub 4d wordt dan aan depp. corr. opgedragen „hij gunstigen uitslag van dat onderzoek daarvan mededeeling te doen in De Bazuin en De Heraut”).

De synode van

Groningen 1927, art. 161

overwoog

dat van predikanten en kandidaten tot den heiligen dienst uit buitenlandsche kerken, met welke de gereformeerde kerken in Nederland in correspondentie staan, geen mindere waarborgen dienen gevraagd te worden dan van onze eigen predikanten en kandidaten,

en besloot te bepalen

1. predikanten en kandidaten tot den heiligen dienst uit buitenlandsche kerken, die met de onze in correspondentie staan, mogen niet in eene der gereformeerde kerken in Nederland voorgaan, zonder daartoe uitdrukkelijk toestemming gevraagd en verkregen te hebben, - en wel op deze wijze:
 - a. kerkeraden die predikanten wenschen te laten optreden, die slechts enkele weken in ons land vertoeven, hebben hiervoor vooraf het advies in te winnen van deputaten voor de correspondentie met buitenlandsche kerken;
 - b. zij, die voor langeren tijd hier verblijven, hebben zich te wenden tot de classis, waaronder zij tijdelijk ressorteeren, die na ingesteld onderzoek hierover beslist;
2. het colloquium aangaande leer en wetenschap, waarvan gesproken wordt in artikel 165 der acta van de synode van Dordrecht 1893, zal worden gehouden door de classis, bijgestaan door de deputaten naar art. XLIX K.O. der particuliere synode, en zal inzonderheid gaan over de kennis der gereformeerde leer en kerkregering; en

3. kerken kunnen aan hunne leden, die naar buitenlandsche kerken vertrekken, ten allen tijde attestatiën afgeven, welke behooren ingediend te worden bij die kerken, die in belijdenis en kerkregeering aan de gereformeerde kerken in Nederland het naast verwant zijn. Het aanvaarden van attestatiën door buitenlandsche kerken afgegeven staat ter beoordeeling van de kerkeraden, die naar bevind van zaken zullen handelen.

Deze zelfde synode van

Groningen, 1927, art. 220 besloot

sub 4 te bepalen:

- a. dat geen wijzigingen of aanvullingen zullen worden aangebracht in belijdenisschriften, liturgische gebeden en formulieren zonder daarover overleg te hebben gepleegd met die buitenlandsche kerken, waarmee wij in correspondentie staan en die dezelfde geschriften gebruiken;
- b. dat over voorstellen bij onze synodes ingediend en die niet alleen voor onze gereformeerde kerken in Nederland maar ook voor de buitenlandsche kerken, waarmee wij in correspondentie staan, van belang moeten worden geacht, geen beslissingen worden genomen zonder dat vooraf daarover deze kerken zijn geraadpleegd.

Van belang is verder

Amsterdam 1936, art. 122

De synode besluit

I De correspondentie met buitenlandsche kerken zal geschieden naar de volgende regelen:

1. correspondentie met kerken in het buitenland zal niet worden aangegaan dan nadat door een nauwgezet en ernstig onderzoek is gebleken, dat deze kerken de gereformeerde belijdenis en kerkregeering niet slechts officieel hebben aanvaard, maar ook metterdaad handhaven;
2. waar zoodanige correspondentie eenmaal is aangegaan, dient regelmatig te worden onderzocht of de buitenlandsche kerken aan de gereformeerde belijdenis en kerkregeering trouw blijven, welk onderzoek inzonderheid aan deputaten voor de correspondentie met buitenlandsche kerken wordt opgedragen;
3. indien bij buitenlandsche kerken, met welke correspondentie wordt onderhouden, afwijkingen van de gereformeerde belijdenis en kerkregeering mochten blijken, zal niet onmiddellijk de correspondentie worden afgebroken, maar zal met getrouwheid en voorzichtigheid tegen die afwijkingen worden gewaarschuwd en zullen die kerken in de bestrijding van de dwaling krachtig worden bijgestaan;
4. met het oog op het gevaar van mogelijke dwaling bij buitenlandsche kerken dienen de bepalingen der generale synode van Groningen 1927 (art. 161 der Acta) inzake het voorgaan van predikanten en kandidaten uit buitenlandsche kerken nauwgezet te worden nageleefd, waarbij de classes, die volgens art. 161 sub lb dier Acta een verzoek tot toestemming ontvangen, het advies zullen vragen van deputaten voor correspondentie met buitenlandsche kerken en
5. de waarschuwing tegen eventueele afwijkingen van de gereformeerde belijdenis en kerkregeering bij buitenlandsche kerken zal zóó lang worden voortgezet tot een kerk of kerkengroep zich duidelijk als niet-gereformeerd openbaart; wanneer dan alle pogingen om deze tot reformatie te brengen vergeefsch zijn gebleken zal de correspondentie worden verbroken.

C. *Synodes sinds de Vrijmaking.*

Door deze synodes gestelde regels voor correspondentie zijn te vinden in de Acta van de synodes van

Amersfoort 1948, art. 105

- sub 3. dat in afwachting van het tot stand komen ener definitieve regeling de beslissing of de predikanten der Protestant Reformed Churches zullen mogen worden toegelaten tot het spreken van een stichtelijk woord in de Gereformeerde Kerken in Nederland aan de vrijheid der plaatselijke Kerk wordt overgelaten.

Kampen 1951, art. 103

- besluit 2. de besluiten van de synode van Amersfoort, vermeld in haar Acta art. 105 sub 1 en 3, vervallen te verklaren;

Kampen 1951, art. 105

- besluit b. daarbij uit te spreken dat deze relatie (nl. met de Canadian Reformed Churches) tot nader order op de volgende wijze zal worden onderhouden:
1. dat de Gereformeerde Kerken in Nederland en de „Canadian Reformed Churches" op elkanders leer en kerkregeering zullen acht geven en mede daartoe elkander op de hoogte zullen houden van de agenda en de besluiten van haar meeste vergaderingen, met de mogelijkheid van wederzijdsche afvaardiging;
 2. dat over eventueele wijzigingen en/of aanvullingen in belijdenis, kerkenordering en liturgische formulieren, voor zoover mogelijk, onderling overleg zal worden gepleegd;
 3. dat de door de met elkander in correspondentie staande kerken afgegeven attestaties over en weer ontvankelijk zullen worden verklaard;
 4. dat de dienaren des Woords van de met elkander in correspondentie staande kerken over en weer kunnen worden uitgenoodigd tot het voorgaan in den dienst des Woords en der sacramenten.

Kampen 1951, art. 138

- besluit b. (en dan volgen hier ten aanzien van correspondentie met De Gereformeerde Kerk van Pretoria dezelfde regels als in art. 105 sub b 1 tot 4 vermeld; alleen volgt hier in b1 na de woorden „zullen acht geven" iets anders, nl. „en elkaar ten dien aanzien zooveel mogelijk op de hoogte zullen houden");
- c. de kerk van Pretoria te adviseeren, indien zij hulp behoeft, zich te wenden tot één of meer van de met haar corresponderende kerken in Nederland;

Kampen 1951, art. 140

- D. besluit b. daarbij voor te stellen (en verder is dit onderdeel woordelijk gelijk aan artikel 138 besluit b, met dien verstande dat de naam „Pretoria" hier is vervangen door „Armadaale").

Berkel en Rodenrijs 1952, art. 56

overwegende

1. dat de gevraagde correspondentie met The Reformed Church van Armadale (zie Acta generale synode van Kampen 1951, art. 141) het onmogelijk maakt tegelijkertijd in correspondentie te treden met een andere van deze Kerk gescheiden levende kerkengroep in Australië en Tasmanië;
2. dat het tegenstrijdig is, dat „The Reformed Churches of Australia" gemeenschap willen oefenen „met al die kerken in de wereld, die de gereformeerde belijdenis onderschrijven en haar ook handhaven", terwijl er onder de kerken, die zij daartoe aanzoeken, zijn, die deze belijdenis kennelijk verkrachten;

3. dat het onmogelijk is correspondentie aan te gaan met een kerkengroep, die van haar kant tegelijkertijd gemeenschap zoekt met verschillende kerkengroepen, tussen welke onderling geen correspondentie en gemeenschap mogelijk blijkt;
4. dat het werk des HEEREN in de vrijmaking van Zijn Kerk in Nederland wordt ontkend, of voor het minst miskend, wanneer „The Reformed Churches" gemeenschap zoeken zowel met De Gereformeerde Kerken als met de zich noemende Gereformeerde kerken, welke laatste intussen reeds die gemeenschap hebben aangegaan;
5. dat er ook overigens een bijzondere relatie blijkt te bestaan tussen „The Reformed Churches" en de zich noemende Gereformeerde kerken in Nederland via deputaten dezer kerken voor de geestelijke verzorging van emigranten;

besluit

1. aan dit verzoek niet te voldoen;

Enschede 1955, art. 164

kennis genomen hebbende

van een aan de deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken gerichte en door dezen rechtstreeks aan de generale synode doorgezonden brief . . . van „die 32ste Sinodale Vergadering van Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika, in zitting bijeen te Potchefstroom" (1955);

overwegende

4. dat gebleken is, dat Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika de verhouding van zichzelf tot de gereformeerde kerken in Nederland gaarne geregeld wenst te zien;

besluit

- b. aan deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken op te dragen: zich schriftelijk, en indien zich daartoe een geschikte gelegenheid mocht voordoen ook mondeling, te wenden tot de deputaten voor correspondentie benoemd door de generale synode van Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika te Potchefstroom 1955 ten einde aan deze laatsten te doen weten wat door de gereformeerde kerken in Nederland onder correspondentie wordt verstaan en hun duidelijk uiteen te zetten, waarom en tot hoe lang er noch van correspondentie noch van door Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika bedoeld contact sprake kan zijn;

Enschede 1955, art. 137b

constaterende

3. dat de National Synod of Homewood van The Canadian Reformed Churches 1954 besloot, dat correspondentie onderhouden zal worden op door haar genoemde voorwaarden, welke luiden:
 - a. het ontvangen van elkanders eventuele deputaten op de meeste vergaderingen als adviseurs;
 - b. het aanvaarden van elkanders attestaties;
 - c. het toelaten van elkanders dienaren des Woords tot de Bediening van Woord en sacramenten;
 - d. het informeren van elkander inzake genomen besluiten en eventuele wijziging of uitbouw van belijdenis en liturgie;
 - e. het op elkander acht geven, dat niet worde afgeweken van Je gereformeerde belijdenis in de leer, de dienst en de tucht;
 - f. het doen van verantwoording terzake van correspondentie met derden;

in dit verband overwegende

2. dat tussen de besluiten der synoden van Kampen 1951 en van Homewood 1954 de volgende verschillen aan de dag treden:
 - a. „Kampen" wil overleg over eventuele wijzigingen in belijdenis, kerkenordening en liturgische formulieren terwijl „Homewood" alleen informatie wil, nà wijziging van belijdenis en liturgie;
 - b. „Kampen" wil de corresponderende kerken op de hoogte houden van agenda en besluiten der meeste vergaderingen, terwijl „Homewood" daarover niets zegt;
 - c. „Kampen" noemt het acht geven op elkanders leer en kerkregering, terwijl „Homewood" spreekt van de „gereformeerde belijdenis in de leer, de dienst en de tucht";
 - d. „Homewood" wil eventuele deputaten ontvangen als adviseurs;

overwegende

- e. dat het, met het oog op het onderhouden van correspondentie, noodzakelijk is, dat door Die Gereformeerde Kerken in Suid-Afrika en The Reformed Churches of Australia, waarbij ook behoort de kerk in Tasmanië (Launceston), mededeling wordt gedaan of door haar de betreffende besluiten van de generale synode van Kampen 1951 worden aanvaard:

besluit, op voorstel van deputaten:

1. Die Gereformeerde Kerken in Suid-Afrika en The Reformed Churches of Australia (synode van Armadale 1954) te erkennen als kerken, waarmee correspondentie wordt onderhouden en haar te vragen of zij, voor wat de inhoud van de correspondentie betreft, accoord gaan met de richtlijnen, die de generale synode van Kampen 1951 te dezen opzichte stelde (Acta art. 105 onder 6);
(Noot van de rapp.: „art. 105 onder 6" moet zijn: „art. 105 onder besluit b".)

besluit verder:

- VIII. aan de eerstkomende generale synode van The Canadian Reformed Churches te verzoeken, zich nader uit te spreken over de motieven, die haar kerken hebben geleid tot een andere formulering van de regelen tot correspondentie, dan de generale synode van Kampen 1951 had voorgesteld;

Bunschoten-Spakenburg art. 100

constaterende

- c. dat de Free Reformed Churches in Australië hebben goedgevonden de correspondentie te voeren naar de regels door de generale synode van Kampen 1951 vastgesteld;
- d. dat de Canadian Reformed Churches de correspondentie wensen te blijven voeren naar de, inmiddels iets gewijzigde regels, vastgesteld door de synode van Homewood 1954, zodat deze thans luiden:
 1. het toezenden aan elkander van het voorlopig agendum der meeste vergaderingen en het ontvangen van elkanders eventuele deputaten op de meeste vergaderingen als adviseurs;
 2. het aanvaarden van elkanders attestaties;
 3. het toelaten van elkanders dienaren des Woords tot de bediening des Woords en der sacramenten;
 4. het informeren van elkander inzake genomen besluiten en eventuele wijziging of uitbouw van belijdenis, kerkenordening en liturgie;
 5. het op elkander acht geven, dat niet worde afgeweken van de gereformeerde belijdenis in de leer, de dienst, de kerkregering en de tucht;
 6. het doen van verantwoording terzake van correspondentie met derden;
- e. dat Die Gereformeerde Kerke van Suid-Afrika eveneens de correspondentie wensen te voeren

naar de door de synode van Homewood bepaalde regels;

voorts constaterende

dat deputaten voorstellen:

- d. in verband met de praktische uitvoerbaarheid de door de generale synode van Kampen 1951 vastgestelde regels voor correspondentie aldus te wijzigen, dat inplaats van de regel sub 2 bepaald worde:
 1. dat over eventuele wijzigingen en/of aanvullingen in de belijdenis, voor zover mogelijk, onderling overleg zal worden gepleegd;
 2. dat van alle wijzigingen en aanvullingen in belijdenis, kerkenordening en liturgische formulieren mededeling zal worden gedaan aan de Kerken waarmede wordt gecorrespondeerd;
 3. dat met elkander corresponderende Kerken, na een mededeling als sub 2 bedoeld, nadrukkelijk zullen uitspreken of deze wijzigingen en/of aanvullingen aanvaardbaar worden geacht; en verder in het voetspoor van Homewood als aanvulling op te nemen de regel: het doen van verantwoording terzake van correspondentie met derden;

voorts overwegende

- a. dat het niet gewenst is, dat de correspondentie niet de buitenlandse kerken naar verschillende regels gevoerd wordt;
- b. dat de Canadian Reformed Churches, daarin ten dele gesteund door deputaten, bezwaar hebben, tegen het door de generale synode van Kampen 1951 bepaalde „overleg" (zie Acta art. 105, besluit b-2) als praktisch niet uitvoerbaar;
- c. dat de door de Canadian Reformed Churches onder 5 voorgestelde regel „het op elkander acht geven, dat niet worde afgeweken van de gereformeerde belijdenis in de leer, de dienst, de kerkregering en de tucht", uitgaande van elkanders goede trouw, voldoende waarborg bieden moet voor de handhaving van de waarheid en het recht des HEEREN, zodat de door de generale synode van Kampen 1951 bepaalde regel inzake het plegen van overleg zonder overwegend bezwaar kan worden geschrapt; en eveneens de door deputaten voorgestelde wijzigingen, genoemd onder „voorts constaterende d-2 en 3" kunnen vervallen, terwijl de mogelijkheid van overleg toch altijd nog blijft bestaan;
- d. dat ook overigens de door de Canadian Reformed Churches voorgestelde regels aanbeveling verdienen boven die, welke door de generale synode van Kampen 1951 zijn bepaald, omdat zij op sommige punten een aanvulling geven, die gewenst moet worden geacht:
 1. door de regel „het ontvangen van elkanders eventuele deputaten op de meeste vergaderingen als adviseurs" wordt hun afvaardiging namens de Kerken, die zij vertegenwoordigen, gehonoreerd, en zijn hun rechten en plichten als afgevaardigden bepaald;
 2. de regel „het doen van verantwoording terzake van correspondentie met derden", ook door deputaten geadviseerd, verplicht de Kerken elkander op de hoogte te houden van de door haar gevoerde correspondentie, en kan één van de middelen zijn om op elkander acht te geven;
- e. dat het, behalve een enigszins gewijzigde opbouw van de genoemde regels, gewenst is daaraan nog toe te voegen een soortgelijke als de door deputaten voorgestelde bepaling, genoemd onder „voorts constaterende d-4", omdat hierdoor het op elkander acht geven nog iets nader wordt gestipuleerd;
(Noot v. d. rapp.: „voorts constaterende d-4" zal moeten zijn „.... d-3".)

besluit

3. met terzijde stelling van de door de generale synode van Kampen 1951 gemaakte bepalingen, aan de corresponderende zusterkerken in Australië, Canada en Zuid-Afrika te verzoeken de correspondentie voortaan te doen omvatten:
 - a. het op elkander acht geven, dat in de leer, de dienst, de kerkregering en de tucht, niet worde

- afgeweken van de gereformeerde belijdenis;
- b. het toezenden aan elkander van de agenda en de besluiten (acta) der meeste vergaderingen en het ontvangen op die vergaderingen van elkanders eventuele afgevaardigden als adviseurs;
- c. het informeren van elkander inzake eventuele wijzigingen of aanvullingen van belijdenis, kerkenordering en liturgische formulieren, terwijl de corresponderende Kerken zien verplichten over het aanvaardbaar achten zich nadrukkelijk uit te spreken;
- d. het aanvaarden van elkanders attestaties en het toelaten van elkanders dienaren des Woords tot de bediening des Woords en der sacramenten;
- e. het doen van verantwoording aan elkander terzake van correspondentie met derden;

Rotterdam-Delfshaven 1964, art. 222b

A. constaterende

- c. dat The Free Reformed Churches of Australia verzocht hebben, de correspondentie met de gereformeerde kerken in Nederland te mogen onderhouden, niet naar de regelen, die door de synode van Bunschoten-Spakenburg 1958 zijn vastgesteld, maar volgens die, vastgesteld door de generale synode van Kampen 1951, en dat deputaten adviseren aan dit verzoek gehoor te geven:

overwegende

- a. dat het gewenst is, de correspondentie met de buitenlandse kerken naar gelijke regelen te onderhouden (vergelijk acta van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958, art 100 sub voorts overwegende, a), maar dat de regelen voor een eenmaal aangegane correspondentie niet eenzijdig mogen worden gewijzigd;

besluit

- 2. er bij The Reformed Churches of Australia geargumenteed op aan te dringen, de correspondentie te willen onderhouden volgens de regels, vastgesteld door de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958, acta art. 100, besluit sub 3;

Rotterdam-Delfshaven 1964, art. 370b

(inzake correspondentie-mogelijkheid met Chr. Ref. Church (USA))

besloten

- 2. als antwoord op de brief van de commissie voornoemd:
 - d. erop te wijzen,
 - 1. dat reeds in de correspondentie van de Christian Reformed Church met de gebonden kerken in Nederland voor de gereformeerde kerken in Nederland een onoverkomelijke hindernis voor het voeren van correspondentie is gelegen (zie acta generale synode van Berkel en Rodenrijs 1952, art. 56, overwegingen 3 en 4);
 - 2. dat geen gemeenschap met de gebonden kerken mogelijk blijkt, niet slechts vanwege hetgeen in het verleden is geschied, maar temeer nu in deze kerken, welke in 1944 de kerkelijke samenleving door tuchtmaatregelen hebben verbroken, de belijdenis naar de Schriften steeds meer wordt verlaten, terwijl bovendien sinds 1959/ 1961 deze kerken de schriftuurlijke kerkregering hebben ingeruild voor tegenschriftuurlijk genootschappelijk hiërarchisch kerkrecht, waar de menselijke tolerantie is gekomen in

de plaats van de vrijheid van het Woord des Heren;

Rotterdam-Delfshaven 1964, art. 401 b besluit

1. een antwoord te richten tot de a.s. synode van Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika, waarin de dankbaarheid der synode wordt uitgesproken over het feit, dat thans contact is gezocht van de zijde van Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika met de gereformeerde kerken in Nederland, nadat sinds 1945 de correspondentie is verbroken;
4. er op te wijzen,
 - A art. 370 b sub 2 d 1
 - B id. sub 2 d 2 plus het volgende:
waar nog bij komt, dat deze kerken door haar intrede in de wereld-zendingsraad zich reeds hebben verbonden aan de Wereldraad van kerken;

Wat betreft de aan deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken gegeven

INSTRUCTIE

Rotterdam-Delfshaven 1964, art. 222b

(vgl. B.-S. 1958, art. 100 besluit 5A sub b en Assen 1961, art. 109 besluit sub 2)

A. besluit

5. opnieuw deputaten te benoemen,
 - I. met de volgende instructie:
 - a. het contact te onderhouden met die kerken in het buitenland, die met de gereformeerde kerken in Nederland in correspondentie getreden zijn, te weten:
The Canadian Reformed Churches,
Die Vrye Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika,
De Gereformeerde Kerk te Monte Alegre (Brazilië), volgens de regelen vastgesteld door de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958, acta art. 100, besluit sub 3 en met The Free Reformed Churches of Australia niet volgens deze regelen maar, althans voorlopig, volgens de regelen vastgesteld door de generale synode van Kampen 1951, acta artt. 105, 138 en 140, een en ander met inachtneming van de uitspraken der generale synode van Amsterdam 1936, acta art. 122;
 - b. contact te zoeken met andere kerken in het buitenland, met welke de mogelijkheid van correspondentie mag worden vermoed, teneinde deze mogelijkheid nader te onderzoeken en een eventuele verwerkelijking daarvan naar de aangenomen orde (vgl. acta generale synode van Amsterdam, 1936, art. 122) voor te bereiden;
 - c. bij deputaten binnengekomen acta van de synoden der corresponderende kerken te onderzoeken en over voor de gereformeerde kerken in Nederland van belang zijnde besluiten aan de volgende generale synode te rapporteren en eventueel te adviseren;
 - d. de hun ter beschikking te stellen exemplaren van de acta dezer synode met een begeleidende brief te verzenden aan de onder 5 sub a genoemde kerken;
 - e. eventueel - onverminderd het door de generale synode van Dordrecht 1893, acta art. 155 sub b (moet zijn sub 5, rapp.), bepaalde - de gereformeerde kerken in Nederland, indien zich daartoe een geschikte gelegenheid voordoet en zonder dat daaraan grote kosten verbonden zijn, te (doen) vertegenwoordigen op de meeste vergaderingen van de kerken onder 5-a genoemd;

- f. eventueel de volgende generale synode te dienen van advies naar aan-leiding van bij hen ingekomen stukken;
- g. het archief met betrekking tot de correspondentie met buitenlandse kerken zorgvuldig te onderhouden;
- h. van al hun handelingen rapport uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode, en hun rapport tevens aan de kerken toe te zenden;

Opm. *Bunschoten-Spakenburg 1958 en Assen 1961* hadden in plaats van punt b hierboven, het volgende

„contact te zoeken met andere Kerken in het buitenland, die de Heilige Schrift aanvaarden als Gods onfeilbaar Woord en wier belijdenis en kerkregering niet in strijd geacht kan worden met die van de Gereformeerde Kerken in Nederland”.

D. *Confrontatie van de thans geldende correspondentie-regels (nl. die van Bunschoten-Spakenburg 1958, art. 100 besluit sub 3) met de regels van de synodes van 1893 tot 1944.*

Voor de overzichtelijkheid laten we hieronder achtereenvolgens de regels van Bunschoten-Spakenburg volgen, met daaronder hetgeen vroegere synodes hebben bepaald, waarbij wij, na vorenstaande opsomming van synodeartikelen onder B en C, kunnen volstaan met een enkele aanduiding.

ad a. het op elkander acht geven, dat in de leer, de dienst, de kerkregering en de tucht, niet worde afgeweken van de gereformeerde belijdenis;

's-Gravenpage 1914, art. 153 sub b
verplicht op elkander acht te geven enz.

Leeuwarden 1920, art. 145 sub 12
depp. zich steeds op de hoogte stellen van bestaande toestanden.

Amsterdam 1936, art. 122 besl. I, 2
depp. regelmatig onderzoeken of buitenl. kerken aan geref. belijdenis en kerkregering trouw blijven.

CONCLUSIE: deze regel kan ongewijzigd gehandhaafd blijven.

ad b. het toezenden aan elkander van de agenda en de besluiten (acta) der meeste vergaderingen en het ontvangen op die vergaderingen van elkanders eventuele afgevaardigden als adviseurs;

's-Gravenhage 1914, art. 153 sub a
de verg. dienen van advies in zaken, het algemeen belang der kerken rakende.

Leeuwarden 1920, art. 145 sub 9
afgev. die comm. verg. bijwonen, welke onderwerpen behandelen, die voor hun kerken betekenis hebben; op de synode zelf (bij behandeling daarvan) hun oordeel uitbrengen.

CONCLUSIE: deze regel kan ongewijzigd gehandhaafd blijven.

ad c. het informeren van elkander inzake eventuele wijzigingen of aanvullingen van belijdenis, kerkenordering en liturgische formulieren, terwijl de corresponderende Kerken zich verplichten over het aanvaardbaar achten zich nadrukkelijk uit te spreken;

's-Gravenhage 1914, art. 153 sub d
wederzijdsche instemming, conform den Woorde Gods nodig, als er sprake is van wijziging confessie

en liturgie.

Toelichting: deze regel vindt zijn oorsprong in een brief van de synode van de Christian Reformed Church in N. Amerika, gericht aan de synode van 's-Gravenhage 1914. Uit deze brief nemen we het volgende over:

„Onze tijden zijn tijden van verval in geestelijke aangelegenheden, zoodat wij groote behoefte hebben aan wederzijdschen steun en voorlichting.

Onze Belijdenisgeschriften en Liturgie zijn het gemeenschappelijk eigendom onzer Kerken.

Bij zooveel stormloop op de forten der Waarheid, ons beiden dierbaar, is het noodig schouder aan schouder te staan tot verdediging van het erfdeel der Vaderen, gegrond op het onfeilbaar Woord onzes Verbondseods. Ook tot het ver-spreiden van nieuw licht op de oude Waarheid, tot verdieping onzer beschouwingen, tot betere formulatie van onze gemeenschappelijke beginselen hebben wij elkander noodig.

Daarom dringt de Synode er bij dezen vriendelijk op aan, dat Uwe vergadering de noodige stappen neme tot het regelen van kerkelijke Correspondentie volgens de lijnen door onzen en uwen onvergetelijken Dr. H. Beuker getrokken en opgenomen in de uitgave onzer Kerkenorde pag. 82, luidende als volgt:

'Die Correspondentie besta niet slechts uit wisselen van groeten en beleefdheidsbezoeken, maar ook:

- a. in het zenden van Deputaten naar elkanders meerdere vergaderingen met adviseerende stem;
- b. in het op elkander acht geven, dat men noch in leer, noch in dienst en tucht afwijke van de Gereformeerde beginselen;
- c. in het onderling overleg, hoe zich jegens derden te houden;
- d. in het dienen van elkaar met voorlichting, vooral waar er sprake is van wijziging van Confessie en Liturgie'."

Leeuwarden 1920, art. 40 sub 2

t.a.v. belijdeniszaken in overleg treden met buitenl. kerken, die op dezelfde grondslag staan.

Groningen 1927, art. 220 sub 4a

geen wijziging aanbrengen in belijdenisgeschriften, liturgische gebeden en formulieren zonder overleg gepleegd te hebben met buitenlandse kerken.

CONCLUSIE: gezien de „historische lijn" is een herziening van deze correspondentie-regel aan te bevelen (zie verder onder E).

ad d. het aanvaarden van elkanders attestaties en het toelaten van elkanders dienaren des Woords tot de bediening des Woords en der sacramenten;

Dordrecht 1893, art. 165

bewijs overleggen aangaande beroeping tot dienst en aangaande belijdenis en wandel (a) zich onderwerpen aan colloquium aangaande leer en wetenschap (praep. en peremt. examen) (b) indien voorheen hier toegelaten, onderzoeken of ze dezelfden zijn gebleven (c).

Utrecht 1923, art. 69 sub 3

geen buit. predd. doen optreden vóór onderzoek depp. buit. kerken naar bevoegdheid en integriteit.

Groningen 1927, art. 161

t.a.v. predd.

zelfde waarborgen nodig als t.a.v. eigen predd.; verblijf enkele weken? advies depp.; langer verblijf? onderzoek classis (na advies depp. buit. kerken, A'dam 1936, 122, 4) colloquium door classis (- depp. art. 49).

t.a.v. attestaties

uitgaand: naar kerken die naast verwant zijn; inkomend: ter beoordeling kerkeraden.

CONCLUSIE: een toevoeging, nl. het in acht nemen van Dordrecht 1893, art. 165 (nader uitgewerkt in Groningen 1927, art. 161) is thans, met het oog op de toekomst aan te bevelen (zie verder onder E).
ad e. het doen van verantwoording aan elkander terzake van correspondentie met derden;

's-Gravenhage 1914, art. 153 sub c
onderling overleg t.a.v. derden praktisch niet uitvoerbaar.

CONCLUSIE: deze regel kan ongewijzigd gehandhaafd blijven; de bezwaren die op dit punt in 1914 gezien werden, mogen in deze tijd als vervallen worden beschouwd.

E. *Voorstellen inzake regels voor de met zusterkerken in het buitenland aangegane correspondentie.*

In een bij dit rapport gevoegde bijlage (stencil 87) vindt Uw vergadering de argumenten, die de Australische zusterkerken hebben aangevoerd ter verdediging van de regel van voorafgaand overleg bij eventuele wijziging van de leer.

Voor de overzichtelijkheid geven wij hieronder een korte typering van de uiteenlopende standpunten:

Op de vraag naar de wenselijkheid van voorafgaand overleg antwoorden de

Canadese kerken

onnodig en bovendien onmogelijk
want

a. definitief besluit kan jaren op zich laten
wachten

b. zou synodale agenda overladen

c. afstand tussen nieuwe generatie en
Nederland, wat betr. taal en omstan-
digheden

Australische kerken:

niet onmogelijk, want

a. uitstel verhindert wijziging niet

b. wijziging belijdenis komt weinig voor:
beoordeling-achteraf van aangenomen
wijziging belast synode-agenda ook

c. vertaling kan die afstand overbruggen

ook niet onnodig, want

ad a. betreft zaken van allergrootste belang,
waarbij uitstel winst betekent

ad b. ontstaan grote moeilijkheden, wanneer
achteraf zou moeten worden geoordeeld dat
een aangenomen wijziging onaanvaardbaar
zou zijn

ad c. het losser worden van band met rijke
geestelijke erfenis van Nederlandse kerken
betekent: vrijwillig armoede lijden.

Uw commissie is, het bovenstaande overziende, van oordeel dat niet alleen de argumenten van de Australische kerken van gewicht zijn en het winnen van die van de Canadese kerken, maar dat bovendien de Australische kerken blijven op de „historische lijn“. Vgl. de brief van de Chr. Ref. Church van N. Amerika 1914 (elkaar dienen met voorlichting, want: a. tijden van verval; b. belijdenis en liturgie gemeenschappelijk eigen-dom en de uitspraken dienaangaande van 1914, 1920 en 1927 (die alle spreken van voorafgaand overleg).

Daarom stelt Uw commissie Uw vergadering voor regel e. van Bunschoten-Spakenburg 1958 aldus te wijzigen:

c. *het plegen van voorafgaand overleg inzake eventuele wijzigingen of aanvullingen Jan belijdenisgeschriften, kerkenordening en liturgische formulieren:*

Wat betreft regel d. brengt Uw commissie het volgende onder Uw aandacht. In verband met het

hierboven reeds door de Australische kerken aangeduide gevaar, dat de zusterkerken in verschillende delen van de wereld, uit elkaar dreigen te groeien. acht Uw commissie het van belang voor te stellen regel d. aan te vullen met een verwijzing naar vroegere bepalingen in deze materie.

Het moet namelijk met het oog op de toekomst raadzaam geacht worden het toezien op elkaar (zie regel a) te effectueren óók hij het aanvaarden van elkanders predikanten en attestaties.

Ten aanzien van predikanten uit het buitenland die reeds voorheen door onze kerken waren toegelaten, dient van kracht te zijn hetgeen bepaald is in Dordrecht 1893, art. 165 laatste zin:

„Indien zij echter reeds voorheen door deze Kerken waren toegelaten, zal men eenvoudig een onderzoek instellen, of zij, wat de leer aangaat, dezelfden zijn gebleven”.

Wat betreft predikanten. die voorheen alleen in het buitenland waren toegelaten. blijve het begin van art. 165 van Dordrecht 1893 van kracht:

„Predikers uit Gereformeerde Kerken buiten Nederland hebben bewijs over te leggen aangaande hun beroeping tot den Dienst, belijdenis en wandel. Zij hebben voorts zich te onderwerpen aan een colloquium aangaande leer en wetenschap, dat eenzelfde graad van ontwikkeling eiecht als het Praeparatoir en Peremptoir examen der door de Gereformeerde Kerken in Nederland toegelatenen”.

Uw commissie is namelijk van oordeel, dat de overweging van de synode van Groningen 1927 in art. 161

„dat van predikanten en kandidaten tot den heiligen dienst uit buitenlandsche kerken, met welke de gereformeerde kerken in Nederland in correspondentie staan, geen mindere waarborgen dienen gevraagd te worden dan van onze eigen predikanten en kandidaten”,

niet alleen in vroegere decennia, maar ook thans in niet minder sterke mate van belang was, resp. is.

Uw commissie is vervolgens van oordeel, dat de weg, waarlangs de regel van Dordrecht 1893 dient te worden gevolgd, voldoende is aangegeven in het besluit van Groningen 1927 in art. 161 (aangevuld in het slot van besluit I sub 4 van Amsterdam 1936, art. 122).

Daarom stelt Uw commissie Uw vergadering voor regel d. van Bunschoten-Spakenburg 1958, art. 100, aan te vullen en aldus te doen luiden:

d. het aanvaarden van elkanders attestaties en het toelaten van elkanders dienaren des Woords tot de bediening des Woords en der sacramenten, met inachtneming van hetgeen op de synode van Dordrecht 1893 in art. 165 bepaald en op de synode van Groningen 1927 in art. 161 (inclusief de nadere bepaling in A'dam 1936, art. 122, besluit 1, 4) uitgewerkt is;

F. Voorstel inzake regels voor de correspondentie, welke eventueel wordt aangegaan met gereformeerde kerken die de Drie Formulieren van Enigheid niet als grondslag hebben.

Uw commissie, tevens belast met het adviseren van Uw vergadering inzake eventuele correspondentie met de Presbyteriaanse kerk in Korea, is van oordeel dat hij deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken én bij de kerken, waarmee correspondentie wordt aangegaan, de regels voor die correspondentie bekend dienen te zijn.

Nu wisten deputaten, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964, waar zij in dezen vanuit moesten gaan. Hun instructie hield immers ook de volgende opdracht in:

b. „contact te zoeken met andere kerken in het buitenland, met welke de mogelijkheid van correspondentie mag worden vermoed, teneinde deze mogelijkheid nader te onderzoeken en een eventuele verwerkelijking daarvan naar de aangenomen orde (vgl. acta generale synode van Amsterdam 1936, art. 122) voor te bereiden”;

Zoals in paragraaf B kan worden nagegaan, is in het bovengenoemde art. 122 van Amsterdam 1936 het aangaan (sub 1) en het verbreken (sub 3 en 5) van eventuele correspondentie genoegzaam vastgelegd.

Wat het effect van zulk een correspondentie betreft, blijft van belang het sub 2 aldaar bepaalde. Onderdeel 4 van genoemde regels verwijst nadrukkelijk naar de bepalingen van Groningen 1927 t.a.v. het voorgaan van predikanten en het ontvangen van attestaties.

Toch is Uw commissie van oordeel dat met het noemen van art. 122 van Amsterdam 1936 niet kan worden volstaan.

De synode van Berkel en Rodenrijs 1952 immers nam in art. 56 als derde overweging het volgende op:

3. „dat het onmogelijk is correspondentie aan te gaan met een kerkengroep. die van haar kant

tegelijkertijd gemeenschap zoekt met verschillende kerkengroepen, tussen welke onderling geen correspondentie en gemeenschap mogelijk blijkt";

Daarom stelt Uw commissie aan Uw vergadering voor om ten aanzien van de instructie voor de te benoemen deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken, op het onderhavige punt te blijven bij de instructie, zoals die gegeven werd door de synode van Rotterdam-Delfshaven 1964, echter, wat „de aangenomen orde" betreft, met toevoeging van de bovengenoemde overweging van Berkel en Rodenrijs 1952, art. 56, en dit onderdeel van de instructie aldus te doen luiden:

contact te zoeken met andere kerken in het buitenland, met welke de mogelijkheid van correspondentie mag worden vermoed, teneinde deze mogelijkheid nader te onderzoeken en een eventuele verwerkelijking daarvan naar de aangenomen orde (vgl. acta generale synode van Amsterdam 1936, art. 122 en van Berkel en Rodenrijs 1952, art. 56, overwegende sub 3) voor te bereiden;

G. Resumerend heeft Uw commissie Uw vergadering het volgende voor te stellen:

De synode besluite:

- A. aan de corresponderende zusterkerken in Australië, Brazilië, Canada en Zuid-Afrika te verzoeken de correspondentie voortaan te doen omvatten:
- a. het op elkander acht geven, dat in de leer, de dienst, de kerkregering en de tucht, niet worde afgeweken van de gereformeerde belijdenis;
 - b. het toezenden aan elkander van de agenda en de besluiten (acta) der meeste vergaderingen en het ontvangen op die vergaderingen van elkanders eventuele afgevaardigden als adviseurs;
 - c. het plegen van voorafgaand overleg inzake eventuele wijzigingen of aanvullingen van belijdenisgeschriften, kerkenordering en liturgische formulieren;
 - d. het aanvaarden van elkanders attestaties en het toelaten van elkanders dienaren des Woords tot de bediening des Woords en der sacramenten, met inachtneming van hetgeen op de synode van Dordrecht 1893 in art. 165 bepaald en op de synode van Groningen 1927 in art. 161 (inclusief de nadere bepaling in A'dam 1936, art. 122, besluit I, 4) uitgewerkt is;
 - e. het doen van verantwoording aan elkander terzake van correspondentie met derden.
- B. in de instructie voor de te benoemen deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken de volgende opdracht op te nemen:
contact te zoeken met andere kerken in het buitenland, met welke mogelijkheid van correspondentie mag worden vermoed, teneinde deze mogelijkheid nader te onderzoeken en een eventuele verwerkelijking daarvan naar de aangenomen orde (vgl. acta generale synode van Amsterdam 1936, art. 122 en van Berkel en Rodenrijs 1952, art. 56, overwegende sub 3) voor te bereiden:
- C. dit rapport, met de daarbij gevoegde bijlage, toe te zenden aan:
- a. te benoemen deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken;
 - b. deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken van:
The Free Reformed Churches of Australia;
De Gereformeerde Kerk te Monte Alegre (Brazilië);
The Canadian Reformed Churches;
Die Vrye Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika.

Namens commissie III.

O. J. Douma, rapporteur.

BIJLAGE.

bij rapport van commissie III inzake regels voor correspondentie niet de buitenlandse kerken.

Armadale, West-Australia Juni 1966.

Aan de eerstkomende generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland.
p/a de Weled. Heer S. van Renssen te Utrecht.

Weleerwaarde en Eerwaarde broeders,

De Synode van de Free Reformed Churches of Australia, in vergadering bijeen van 16 tot 20 mei 1966, ontving de brief van uw Deputaten voor de correspondentie met buitenlandse kerken, vermeldende uw besluit dat u, althans voorlopig, volgens de regels Kampen 1951 met onze kerken wilt corresponderen, maar tevens erop aandringt over te gaan naar de regels van Bunschoten-Spakenburg 1958-1959.

De Synode betreurt het dat u ons voorstel om te blijven bij de oorspronkelijke regels voor de correspondentie, d.i. Kampen 1951, niet hebt aanvaard, maar besloot zich voorlopig bij uw laatste voorstel neer te leggen.

Er werd n.l. ook besloten om een laatste appèl te doen op uw Synode om alsnog' op de door onze Synode Launceston 1964 geleverde argumenten in te gaan, omdat uit uw brief ons niet is gebleken dat dit gebeurd is. Er werd immers door onze kerken gesteld, na uitvoerige argumentatie, waarvan een rapport aan u werd toegezonden, dat:

a. voorafgaand overleg wel mogelijk is, al levert dat wel moeiten op.

b. voorafgaand overleg nodig is.

De Synode herinnert u eraan dat de door ons verkozen regels die zijn, welke door de Synode van Kampen 1951 werden vastgesteld en door de Synode van Enschede 1955 werden gehandhaafd.

Deze dingen, gevoegd bij onze vaste overtuiging dat het in het belang der kerken is dat voorafgaand overleg nodig is, waar het betreft wijziging of uitbouw van zulke belangrijke zaken als Belijdenis, liturgie en kerkorde, geven de Synode de vrijmoedigheid om u nog weer hierover aan te schrijven.

broedergroet,

Met hartelijke

Voor de Synode:

(hier volgt

ondertekening)

Bijlage bij de brief van de Free Reformed Churches of Australia (juli 1966).

1. Voorafgaand overleg?

De Synode van Albany, 1962, droeg aan de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken op „een nadere studie te maken van de vraag in hoeverre overleg over voorgenomen wijzigingen in Belijdenis, KO. en Liturgie nodig en mogelijk is en hierover te rapporteren aan de Kerken uiterlijk 6 maanden voor de te houden Synode", Acta art. 36 sub 4.

2. Wat is er besloten?

Deputaten willen u eerst een kort overzicht geven van wat er door de synodes van verschillende kerkverbanden dienaangaande besloten werd.

Kampen 1951. De corresponderende kerken verplichten zich „dat over eventuele wijzigingen en/of aanvullingen in belijdenis, kerkenordering en liturgische formulieren, voor zover mogelijk, onderling overleg zal worden gepleegd".

Armadale 1954. Wel wordt besloten tot correspondentie niet buitenlandse kerken. maar regels worden niet vastgesteld. Vermoedelijk was het besluit van Kampen niet bekend, in elk geval wordt het niet genoemd.

Homewood 1954. Hier wordt besloten de door Kampen voorgestelde regels niet te aanvaarden. Uitgesproken wordt, dat de correspondentie zal moeten en kunnen bestaan o.m. in „het informeren van elkander inzake genomen besluiten en eventuele wijziging of uitbouw van belijdenis en liturgie”.

Enschede 1955. Deze synode handhaaft de door Kampen gestelde regels. Aan de Australische kerken wordt gevraagd de regels van Kampen te aanvaarden. Aan de Canadese kerken wordt gevraagd waarom Homewood de regels van Kampen niet aanvaardde.

Armada 1956. In antwoord op Enschede wordt besloten de regels van Kampen te aanvaarden. Aan de Canadese kerken wordt meegedeeld, dat voorkeur gegeven wordt aan Kampen (voorafgaand overleg) boven Homewood (informatie achteraf).

Homewood 1958. Ook in antwoord op Enschede spreekt deze synode uit, dat de door Kampen gestelde regels niet in alle delen binnen het raam van het gereformeerd kerkelijk leven uitvoerbaar waren of ook zelfs gewenst. Besloten wordt dan ook dat de correspondentie o.m. zal moeten en kunnen bestaan in „het informeren van elkander inzake genomen besluiten en eventuele wijzigingen of uitbouw van belijdenis, kerkenordering en liturgie”. Homewood 1954 wordt dus gehandhaafd, alleen wordt nu de Kerkorde erbij genoemd.

Albany 1959. Deze synode bevestigt het besluit van haar voorgangster, Armada 1956.

Bunschoten-Spakenburg 1958-59. De door Canada voorgestelde regeling wordt aanvaard en die van Kampen losgelaten. De synode besluit dus dat informatie achteraf komt in plaats van voorafgaand overleg. Er wordt echter aan toegevoegd dat „de corresponderende Kerken zich verplichten over het aanvaardbaar achten zich nadrukkelijk uit te spreken”. Aan de Australische kerken wordt verzocht hiermee accoord te gaan.

Assen 1961. Daar van de Australische kerken nog geen antwoord kon binnen zijn, wordt het besluit van Bunschoten-Spakenburg herhaald.

Albany 1962. Besloten wordt aan Nederland en Canada te verzoeken terug te komen op hun besluiten; de synode blijft de voorkeur geven aan voorafgaand overleg. Ze geeft haar deputaten de opdracht een nadere studie te maken van de vraag of dit voorafgaand overleg nodig en mogelijk is.

3. *Is voorafgaand overleg mogelijk?*

Eerst nu de vraag of zulk voorafgaand overleg inzake wijzigingen of aanvullingen van Belijdenis, Kerkorde en Liturgische formulieren mogelijk is.

De Canadese kerken meenden, dat de regeling van Kampen onuitvoerbaar was. Deputaten menen dat het voorafgaand overleg wel mogelijk is, al levert het wel moeite op.

De volgende bezwaren kunnen worden ingebracht:

- a. Er gaat veel tijd mee heen voor men kan komen tot een definitief besluit. Daar zowel de Nederlandse als de Canadese kerken niet vaker dan eenmaal per drie jaar synode houden, kan het voorafgaand overleg dan ook maximaal zes jaar vragen. Echter, al kunnen er gelegenheden zijn dat dit als een bezwaar wordt gevoeld, in het algemeen moet dit eerder als een voordeel dan als een nadeel worden beschouwd, zoals hieronder zal worden uiteengezet. In elk geval kan niemand zeggen dat voorafgaand overleg om deze reden onuitvoerbaar is.
- b. Door voorafgaand overleg worden de kerken betrokken in de zaken van de zusterkerken in het buitenland. Men vreest dat de agenda der synode daardoor overladen worden. Ook hiervan moeten deputaten opmerken, dat hier wel gesproken kan worden van moeite, niet van onmogelijkheid. Bovendien, het voorafgaand overleg is beperkt tot wijzigingen of aanvullingen van Belijdenis, Kerkorde en Liturgische Formulieren. En dat zijn toch zaken die maar zelden voorkomen en die zeker de synodale agenda niet overladen zullen.
- c. Komt de tijd niet al gauw dat een nieuwe generatie niet meer in staat zal zijn het Nederlands te

begrijpen en zodoende zich niet meer kan verdiepen in de problemen der Nederlandse kerken? Echter, we corresponderen ook met de Canadese Kerken, ten aanzien van haar kan dit bezwaar niet gelden. En wat het Nederlands betreft: ook hier kan niet gesproken worden van onmogelijkheid; wanneer het zover mocht komen dat het Nederlands is uitgestorven in de Australische Kerken, dan bestaat toch altijd de mogelijkheid dat de Nederlandse text door bevoegden wordt vertaald.

Conclusie: Deputaten concluderen dan ook dat voorafgaand overleg mogelijk is.

4. *Is voorafgaand overleg nodig?*

De volgende vraag die aan de orde is, is of het wel nodig is deze moeiten die verbonden zijn aan het voorafgaand overleg, te ondergaan.

- a. Het hierboven genoemde bezwaar van uitstel is juist winst. Het zijn immers zaken, die voor het leven der Kerken van het allergrootste belang zijn. In zulke zaken is het zeer gewenst om niet te spoedig besluiten te nemen. De Kerken zouden vrijwillige armoede lijden wanneer ze geen winst wilden doen met de rijke ervaring van de Nederlandse Kerken en de wijsheid van andere buitenlandse kerken die in een zelfde positie verkeren als wij. En wanneer dan in kerkelijke papieren, die honderden jaren in de kerk van kracht zijn geweest, een verandering zou moeten worden aangebracht, is het alleen maar toe te juichen wanneer de weg tot besluitvorming langer is dan bij andere zaken.
- b. Het bezwaar dat de synodale agenda worden overladen, is kortzichtig. Immers, volgens de regeling die door de Nederlandse Kerken is gesteld, verplichten zich de corresponderende Kerken zich nadrukkelijk uit te spreken over wijzigingen en aanvullingen in Belijdenis, Kerkorde en Liturgie, welke door de zusterkerken worden aangebracht. Daar volgt dus uit, dat men, hoe men het ook keert of wendt, toch zich moet inwerken in wat de buitenlandse kerken in dezen hebben besloten. Het komt dan na de besluitvorming, dat is het enige verschil. Daar komt dan nog bij, dat het uitstel van het behandelen van deze zaken (immers na de besluitvorming, dus achteraf geen enkel voordeel oplevert, integendeel de moeiten juist vergroot. Immers, wanneer de besluiten reeds rechtskracht hebben, komt men voor extra moeilijkheden te staan wanneer de buitenlandse kerken zouden uitspreken, dat de genomen besluiten onaanvaardbaar zijn voor haar. Moeilijkheden welke gemakkelijk kunnen worden voorkomen, door slechts voorlopige besluiten te nemen welke nog geen rechtskracht hebben; zulk een besluit ter toetsing voor te leggen aan de buitenlandse kerken; en na ontvangen gunstig advies pas over te gaan tot het nemen van een definitief besluit.
- c. Wat betreft het nauwere contact met de Nederlandse Kerken: deputaten menen, dat het hard nodig is. Steeds meer komt er een tendenz, nu de emigrantengemeenten gevestigd zijn en er een geslacht opgroeit dat niet of nauwelijks de Nederlandse kerkgeschiedenis bewust heeft meegemaakt, om de band met Nederland was lossen te maken. Dit is een vrijwillig armoede lijden. Het is van het grootste belang dat de rijke geestelijke erfenis van de Nederlandse kerken ook hier gebruikt wordt. Ook dit is een reden om elke verslapping van de nauwe band met de Nederlandse kerken tegen te gaan. Reden waarom voorafgaand overleg nodig is: het blijft de band nauw aanhalen.

Conclusie: Deputaten concluderen dan ook dat voorafgaand overleg nodig is.

5. *Advies.*

Deputaten adviseren de synode te besluiten als volgt:

„De Synode draagt de door haar te benoemen deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken op, nogmaals bij de buitenlandse zusterkerken aan te dringen op 'voorafgaand overleg' in plaats van 'informatie achteraf', onder toezending van dit rapport.

Voorts besluit de synode, voor wat de Nederlandse kerken betreft, ermee in te stemmen, dat deze voorlopig de correspondentie voeren naar de door de synode van Bunschoten-Spakenburg, 1958-59, Acta art. 100 besluit sub 3 b, vastgestelde regel, en voor wat de Australische kerken betreft, de correspondentie te voeren naar de regel van voorafgaand overleg inzake wijzigingen of

aanvullingen van Belijdenis, Kerkorde en Liturgische Formulieren".

Namens deputaten voornoemd,

Rev. P. van Gulp, rapporteur
w.g. P. van Gulp.

RAPPORT van commissie 1 inzake samenspreking niet de Christelijke Gereformeerde Kerken.

In handen van uw commissie is gesteld het rapport van de deputaten voor samenspreking met deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/1965, met een 14-tal bijlagen.

Een afschrift van het rapport is aan elk van de leden van uw synode ter hand gesteld.

Eigenlijk zou ter tafel van uw synode ook moeten zijn een brief van de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken van Apeldoorn 1965/ 1966, als antwoord op de brief van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65; '65 d.d. 5 februari 1965, gericht aan de eerstkomende generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland. De generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken van 1965/1966 besloot althans aan uw synode zulk een antwoord te zenden. Bij informatie bleek echter tot heden bij uw synode geen bericht van de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken van Apeldoorn 1965/ 1966 binnengekomen te zijn. Wel hebben deputaten van laatstgenoemde synode (nl. deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de correspondentie met buitenlandse kerken) aan de deputaten, benoemd door de synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/1965, voor samenspreking met deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken mededeling gedaan van de inhoud van bedoeld besluit. Aangezien het voor uw synode van belang is van de inhoud van dit besluit op de hoogte te zijn, laten wij dit hier eerst volgen:

De generale synode van Apeldoorn 1965/ 1966 besloot :

- „1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. aan de Gen. Synode van de Geref. Kerken te berichten dat de synode met bijzondere aandacht kennis heeft genomen van de brief van 5-2-1965; dat zij getroffen werd door de wijze waarop een beroep werd gedaan op het hart van de synode; maar dat zij tevens met teleurstelling heeft geconstateerd dat in de gehouden samensprekingen tussen deputaten, enerzijds het contact van de Chr. Geref. Kerken met andere kerken en in het bijzonder de aansluiting bij de GOS; anderzijds bepaalde gebeurtenissen in de Geref. Kerken belemmeringen in de toenadering tussen deputaten bleken te zijn en verontrusting in onze kerken hebben veroorzaakt; dat naar de mening van de Gen. Synode verschillen t.a.v. de toeëigening des heils en de hantering van het Geref. belijden omtrent de kerk de bediening des Woords en de tuchtoefening in de kerken raken en dat daarom deze verschillen voor een vereniging tussen de kerken dienen te worden weggenomen;
3. deputaten, evenals in 1962, op te dragen met de deputaten van de Geref. Kerken wegen te zoeken, die tot wegneming van de geconstateerde verschillen kunnen leiden."

Uw commissie vraagt vervolgens uw aandacht voor de volgende vier onderdelen van haar rapport:

- A. OVERZICHT.**
- B. COMMENTAAR EN CONCLUSIE.**
- C. CONCEPT-BESLUIT.**
- D. CONCEPT-BRIEF AAN DE EERSTKOMENDE GENERALE SYNODE VAN DE CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN.**

A. OVERZICHT.

- I. Op het agendum van de generale synode 1946 stonden diverse voorstellen uit de kerken (van vier particuliere synoden en één kerk) met het oog op het zoeken van contact met kerken die zich stellen op de grondslag van Gods Woord en de formulieren van enigheid. De synode besloot, gedrongen door het Woord des Heren, zich wetend in de lijn der vaderen (Acte van Afscheiding of Wederkeer), de in de Acte van Vrijmaking of Wederkeer uitgesproken bereidheid tot gemeenschap ook voor de hare erkennend, „om praktische redenen voorshands zich daar toe beperkende - contact te zoeken met de

Christelijke Gereformeerde Kerk, die met ons staat op dezelfde basis van Gods Woord en de Drie Formulieren van Enigheid, ten einde in de weg van samenspreking of correspondentie na te gaan, wat ons vereenigt en wat ons nog verdeelt, en gezamenlijk middelen te beramen, die onder den zegen des Heeren kunnen leiden tot kerkelijk samenleven" (Acta, artikel 88).

II De generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken 1947 besloot deputaten voor contact met de gereformeerde belijders te benoemen en dezen op te dragen:

- a. in antwoord op de ingekomen verzoeken van de Deputaten van de Synode der Gereformeerde Kerken voor de bevordering van de eenheid onder de Gereformeerde belijders en van de synode der Gereformeerde Kerken onderhoudende Art. 31 K.O. met Deputaten dezer Kerken, krachtens de in dit rapport aangegeven gronden en met het aangewezen doel, contact te zoeken, na schriftelijke voorbereiding.
- b. dit contact ook te zoeken in den zelfden geest met Kerken en groepen, die de Geref. Belijdenis aanvaarden en van wie een verzoek als voren niet is ingekomen" (Acta, artikel 75).

III. Het in 11 vermelde rapport was aanvankelijk aan onze deputaten niet bekend (brief 25 februari 1948 aan christelijke gereformeerde deputaten; zie Correspondentie en samenspreking met deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken, pag. 11).

In dit rapport werd een positieve houding t.a.v. de gescheurdheid onder de gereformeerde belijders bepleit. In de vragen om contact, van twee zijden tot de Christelijke Gereformeerde Kerken gericht (onze generale synode en „synodale" deputaten), zag de commissie aan de dag treden „de gedeeldheid onder hen, die zeggen de gereformeerde belijdenis lief te hebben, een gedeeldheid, die altijd, maar nu, in de tijd van steeds verder om zich grijpende afval, te pijnlijker is en waarover ons droefheid om 's Heeren wil past."

Als gronden voor hernieuwde bezinning op een positieve houding werd het volgende bijgebracht:

1. De bereidheid tot gemeenschap, in de Acte van Afscheiding uitgesproken, betekent geroepen te zijn „om contact te ZOEKEN met allen, die zeggen deze zelfde belijdenis te aanvaarden ten einde te onderzoeken of zij inderdaad met ons op dezelfde grondslag bouwen".
2. De Christelijke Gereformeerde Kerken hebben een profetische roeping t.a.v. de verwijdering onder degenen, die van gereformeerde belijdenis willen zijn in ons land. Als één van de oorzaken der verwijdering wordt gezien, „dat steeds meer het geheel der gereformeerde confessie en daarmee de gehele inhoud der Openbaring Gods uit het oog wordt verloren. De éénzijdigheden en daarmee de tegenstellingen worden steeds scherper. De Chr. Geref. Kerken willen deze éénzijdigheid niet, omdat zij van vaste overtuiging zijn, dat op deze wijze aan het geheel der Geref. confessie en mitsdien aan Gods Woord wordt tekort gedaan".
3. Tegenover een nieuwe eenheidsleer, „die de gereformeerde belijdenis zoekt te ontkrachten en om te munten moeten ook de Chr. Geref. Kerken haar profetisch geluid laten horen." Daarom is contact met de andere gereformeerde groepen, die met (haar) aan de grondslagen der gereformeerde belijdenis willen vasthouden, noodzakelijk."

IV. Het deputaten-contact was aanvankelijk schriftelijk. De christelijke gereformeerde deputaten zetten in met een vraag naar de verhouding onzer kerken tot de verklaring van 1905. Dit punt achtten zij van beslissende betekenis voor de overige. Zij wensten een radicale losmaking der kerken van 1905 als strijdig met Schrift en Belijdenis.

Sinds 1905 was een bepaalde dogmatische visie getolereerd. Daarover verlangden de christelijke gereformeerde deputaten nu een duidelijke uitspraak. „Het feit toch, dat wij dezelfde belijdenis hebben, garandeert nog niet, dat wij nu ook hetzelfde belijden" (Aanhaling uit: Correspondentie en samenspreking, pag. 5).

Verwijzing naar karakter, inhoud en bijzonderheden van het besluit der generale synode 1946 inzake de verklaring van 1905, gelijk onze deputaten gaven in hun antwoordbrieven, nam voor de christelijke gereformeerde deputaten hun moeilijkheid niet weg. Ze waren na dit besluit niet overtuigd, dat onze kerken „tot dezelfde visie op 1905 en de daarmee samenhangende vraagstukken gekomen zijn als wij, die van 1892 af onze strijd gevoerd hebben tegen de leer der veronderstelde wedergeboorte", (pag. 23) Ze wilden horen, dat wij met hen overtuigd zijn, dat deze leer onschriftuurlijk en in strijd met de confessie is.

Onze deputaten toonden zich in de correspondentie bereid „tot het geven of helpen geven van een concreet antwoord op scherp geformuleerde vragen, die in een ernstig verlangen tot kerkelijke samenleving Uwerzijds mochten gesteld worden" (pag. 20). Van Godswege is het zoeken naar kerkelijke eenheid beide partijen opgedragen, „wanneer de officiële grondslag der kerkelijke

samenleving dezelfde is, en generlei officiële handelingen, bepalingen of besluiten een verhindering hebben gesteld of blijven stellen voor het werkelijk staan op den goeden grondslag" (pag. 21). Wanneer dit wederzijds is vastgesteld, wordt het stellen van vragen moeilijker te ondernemen, het antwoorden daarop gemakkelijker te verdragen, en dit ten overstaan van de kerken te verrichten bedrijf van vrede stichting voor beden godvruchtiger. Dienovereenkomstig zagen onze deputaten gaarne scherper formulering van de door de christelijke gereformeerde deputaten gestelde vragen met betrekking tot 1905.

- V. Hierop zijn samensprekingen gevolgd. Terstond vroegen onze deputaten wat de opzet was: voel horens eens uitsteken of gehoor geven aan een goddelijke roeping tot verenigen omdat het fundament één is? De christelijke gereformeerde deputaten verklaarden, dat het de bedoeling is „naar Gods Woord in één kerkverband te komen", maar vanwege de vraag naar het hoe dienden allerlei onderwerpen aan de orde te worden gesteld (pag. 25). Ook hebben onze deputaten direct verklaard, dat de verhouding tussen de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken een andere is dan die tot de synodocratische kerken en de Gereformeerde Gemeenten. Wij hebben dezelfde belijdenis, zonder toevoegsels. De roeping tegenover elkaar is daarom niet gelijk aan die t.a.v. de andere genoemde kerkgemeenschappen.
- Eerst werd over 1892 gesproken, daarna over 1905. De christelijke gereformeerde deputaten spraken uit, dat de kerk de roeping had de leer van de veronderstelde wedergeboorte nooit toe te laten. Ze hadden verwacht, dat onze kerken een sterkere uitspraak zouden hebben gedaan dan die in het besluit van 1946. Van de zijde onzer deputaten werd verklaard, dat algemeen onze predikanten en ouderlingen ontkennend zouden antwoorden op de vraag of de leer der veronderstelde wedergeboorte schriftuurlijk is en of zij tolerabel is. Onze deputaten wezen af, dat onze kerken een nadere uitspraak inzake 1905 zouden doen. We hebben genoeg aan Schrift en Belijdenis.
- Over de prediking werd ook gesproken. De christelijke gereformeerde deputaten zeiden, dat men in hun kringen niet rustig is t.a.v. de voorstelling die in de prediking gegeven wordt over de toeëigening des heils. Men is bevreesd, dat ongewild het remonstrantisme wordt binnengehaald. Het werk van de Heilige Geest in het aannemen van Gods Woord moet gepredikt worden. Van het antwoord van onze deputaten merkten de christelijke gereformeerde deputaten op: „Wat we hier hooren, is wat anders dan wat we zoo vaak hooren: je moet gelooven, neem het aan" (pag. 32).
- Onze deputaten achtten het niet nodig elkaar in alle dingen, waarin we verschillen ter verantwoording te roepen. Zijn er officiële dingen, die zouden nopen tot de vraag of de confessie wel gehandhaafd wordt? De christelijke gereformeerde deputaten antwoordden: „Toch is het goed, over de verschillen door te praten, en wel met de bedoeling, dat we het z66 eens worden met elkaar, dat de nuanceeringen als vanzelf wegvallen" (Aanhaling uit Samenspreking, pag. 1).
- Sprekende over de kerk merkten zij op, dat we noodgedwongen de pluriformiteitsidee moeten aanvaarden. Door de „menselijke factor in de kerk komen we vaak naast elkaar te staan". „De Geref. Gemeenten, de Geref. Kerken - synodaal en art. 31 - en wijzelf aanvaarden alle de belijdenis. De synodale kerken zijn wel dwalende kerken, maar daarmee nog geen valsche kerken". „Als dat waardeeringselement ontbreekt, heeft spreken geen zin" (pag. 2). „De openbaringsvorm van de kerk van Christus is niet alleen in deze twee groepen gegrepen (Chr. Geref. Kerken en Geref. Kerken), maar is ook te zoeken bij de Geref. Gemeenten en bij de Geref. Kerken (syn.). Die hebben naast de belijdenis eenige bepalingen. Worden ze daardoor valsche kerken? Wel zijn het dwalende kerken. We moeten met elke kerk, die het bloed van Christus handhaaft, en die 't Woord Gods in zijn gezag erkent, willen praten" (pag. 3).
- VI. Met het oog op de synode van 1951 deelden de christelijke gereformeerde deputaten schriftelijk aan de onze mee, hoe zij de stand van zaken zagen en hoe hun houding in de toekomst diende te zijn op grond van de gevoerde besprekingen (gepubliceerd in: Correspondentie, pag. 3 e.v.).
1. Kerken die zich willen buigen onder het Woord des Heren en de gereformeerde confessie naar dat Woord belijden moeten elkander zoeken om tot eenheid te komen.
 2. Het is komen vast te staan, dat de Gereformeerde Kerken en de Christelijke Gereformeerde Kerken ten volle het Woord Gods willen erkennen en de formulieren van enigheid zonder enige toevoeging willen handhaven. Ook kan geconstateerd worden, dat zij één zijn in kerkregering.
 3. De plaatselijke situaties stellen de Christelijke Gereformeerde Kerken voor grote moeilijkheden. Daarmee moet gerekend worden.
 4. a. Plaatselijk is er toenemende verwijdering. Er is divergentie tussen de deputaten-besprekingen

en de plaatselijke verhoudingen.

- b. Redenen daarvoor zijn o.a. gelegen in de methode en inhoud der prediking in de Gereformeerde Kerken. Aan de verwerkelijking van de rijke verbondsrelatie door God Zelf dreigt te kort te worden gedaan bij de prediking van Gods bevel en eis.
 - c. De schriftuurlijke-geestelijke prediking, die de erfenis der Afscheiding is, mag niet worden prijsgegeven.
5. In de kerkopvatting ligt ook een moeilijkheid. Alle andere kerken worden als vals bestempeld. Zo is er groei naar de kant van de secte, omdat alle andere kerken worden uitgesloten. Plaatselijk komt dit ook voor t.o.v. de Christelijke Gereformeerde Kerken. Ook in dezen is er tegenstelling tussen deputaten en plaatselijke kerken bij ons.
- De doelstellingen van de z.g. „doorgaande reformatie" in onze kerken scheppen steeds meer verwijdering tussen hun en onze kerken.
- Al deze verschijnselen achtten de christelijke gereformeerde deputaten van zulk een betekenis, dat zij daarin het bewijs zien, dat hun en onze kerken nog niet rijp waren om in één kerkverband samen te leven.
6. Natuurlijk zal een eventuele vereniging altijd wrijving geven, maar het weten waar de bron der wrijving zit voor een eventueel conflict doet hen hun verantwoordelijkheid gevoelen voor hun kerken.
7. Wegen voor groei in noodzakelijke toenadering kunnen bestaan in:
- a. bestaande deputaten-contacten aanhouden;
 - b. synodale opwekkingen aan kerkeraden om plaatselijk in contact te treden voor het open en eerlijk bespreken van vragen;
 - c. eerlijke en open voorlichting over bestaande bezwaren in de deputaten-rapporten aan synoden.

VII Onze generale synode 1951 was van mening, dat verder contact met christelijke gereformeerde deputaten zolang zij zulk een overtuiging zijn toegedaan (kerken thans nog niet rijp voor samenleving in één kerkverband) en zulk een gedragslijn volgen (hun, nog niet gepubliceerde bedenkingen zijn eendeels niet met Schrift en belijdenis gestaafd en rusten anderdeels niet op juiste waardering van de stand van zaken in onze kerken) niet bestendig kan worden.

De pogingen om tot samenleven te komen werden echter niet gestaakt. Aan de eerstkomende synode van de Christelijke Gereformeerden werd het ernstige verzoek gericht, „indien ook zij van oordeel is, dat verder uitstel van kerkelijke vereeniging van hun wie hun geloof, naar den Woorde Gods. in eenzelfde belijdenis uitspreken, niet langer verantwoord is, deputaten te benoemen, en deze in dier voege te instrueren dat de begeerde en als geboden erkende vereeniging voorbereid worde en zoo spoedig mogelijk haar beslag krijge". Met dat doel voor ogen werden onzerzijds al vast deputaten benoemd met de opdracht om met deputaten van de synode der Christelijke Gereformeerde Kerken „alle voorbereidingen te treffen, die noodig zijn om de vereeniging van de Christelijke Gereformeerde Kerken en De Gereformeerde Kerken tot stand te doen komen" (Acta, art. 120).

VIII. De synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken 1953 was van oordeel, „da' de deputaten onzer kerken in hun schrijven van 5 juni 1951 tot uitdrukking he' ben gebracht hetgeen inderdaad leeft in de boezem van onze kerken". „Hoewel Synode de noodzakelijkheid van vereniging erkent en doorvoelt met elke op C Woord gegronde vergadering", kan „er toch van een spoedige vereniging var kerken met die van de Gereformeerde Kerken (onderh. art. 31 D.K.O.) nog geen sprake zijn, op grond van de in de missive van 5 Juni 1951 genoemde zaken". Zij benoemde deputaten voor samenspreking „om van het schriftuurlijk-confessioneel beginsel onzer kerken nader rekenschap te geven" (Aangehaald uit de Acta generale synode Enschede, 1955/56, pag. 248/9).

IX. Onze synode van Enschede, 1955, besloot een brief te zenden aan de eerstvolgende synode der Christelijke Gereformeerde Kerken. In een uitvoerig schrijven werd de vraag gesteld of de door de deputaten genoemde zaken belemmeringen van ondergeschikte aard vormden dan wel van vooralsnog doorslaggevende principiële betekenis. Een duidelijke uitspraak werd verlangd of onze kerken erkend werden als metterdaad op Gods Woord gegrond. In verband hiermee werd ook gevraagd naar de betekenis van het schriftuurlijk-confessioneel beginsel der Christelijke Gereformeerde Kerken. Daarbij herinnerde onze synode aan het rapport, dat op de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in 1937 gediend heeft als een bredere omschrijving van de gronden, waarop het antwoord van de synode van 1934 aan de Gereformeerde Kerken rustte. Dit rapport noemt het beroep op Gods Woord en de

gereformeerde belijdenis, dat bij de Afscheiding gegolden heeft, het schriftuurlijk-confessioneel beginsel. „Aan d i t 'schriftuurlijk-confessioneel beginsel' hebben onze kerken zich in haar vrijmaking willen houden". De synode sprak de vrees uit, dat samenspreken „zonder het concrete perspectief van vereniging op éézelfde duidelijke basis heel gemakkelijk kan liggen op de lijn van een meer algemene - tegenwoordig ten onrechte 'oecumenisch' geheten - contactoefening, op welke naar vele zijden 'gesproken' kan worden, zonder evenwel haastig te verenigen op de basis van Schrift en confessie en die alleen". Een rechtstreeks antwoord van de Christelijke Gereformeerde synode werd door onze synode de meest betrouwbare weg genoemd „in zaken waarin het gaat om de grondslag, resp. het 'beginsel' van kerken". Tenslotte werd het schriftuurlijk appèl, dat reeds eerder tot de Christelijke Gereformeerde Kerken was uitgegaan, herhaald (Acta, art. 149).

- X. Blijkens de Acta van de synode van Bunschoten-Spakenburg, 1958, artikel 98, heeft de synode der Christelijke Gereformeerde Kerken, 1956, geweigerd „door correspondentie rechtstreeks van synode tot synode tot een betere en duidelijker verhouding te komen" en verzocht deputaten te benoemen „om met Christelijke Gereformeerde deputaten al die zaken te bespreken, die de verhouding tussen onze Kerken raken, opdat die verhouding duidelijk worde en beide Kerken een verantwoorde beslissing kunnen nemen".

Onze synode meende, „dat de zaak van eventuele hereniging niet mag afstuiten op een verschil van gevoelen inzake de methode van contactoefening". Onder de klem van de eis des Heren moest gemeenschapsoefening met de Christelijke Gereformeerde Kerken worden gezocht om tegenover vals eenheidsstreven en temidden van afval de enigheid des Geestes te oefenen en te bewaren door de band des vredes. Zij was van oordeel, dat het daarom goed was op het verzoek van de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in te gaan. De formulering van de deputaten-opdracht was conform dit verzoek.

- XI. De deputaten-samenspreking zette in met de vraag wat met het schriftuurlijk" confessioneel beginsel van de Christelijke Gereformeerde Kerken wordt bedoeld.

Drieërlei motief werd genoemd:

1. begeerte te binden aan Schrift en belijdenis alleen;
2. tegen het speculatief systeem van dr. A. Kuyper zich houden aan de voorstelling van Schrift en belijdenis;
3. in theologie, prediking en andere ambtelijke arbeid dient verdisconteerd te worden, dat God Zelf door Zijn Geest de belijder uit de beleden waarheid doet leven, hetgeen uit de belijdenis duidelijk naar voren treedt.

Vervolgens zijn op verzoek van de christelijke gereformeerde deputaten diverse onderwerpen aan de orde gesteld zoals er ook al genoemd waren in de brief van christelijke gereformeerde deputaten van 5 juni 1951. Genoemde deputaten achtten dit nodig, omdat in de Christelijke Gereformeerde Kerken wantrouwen leefde vanwege 1905. Het moet voor het kerkvolk duidelijk worden gemaakt, dat wij één zijn in belijdenis. Het moet blijken, dat de bezwaren niet gegrond zijn (notulen samenspreking 12 juni 1959). De christelijke gereformeerde deputaten hebben aan de hand van citaten uit boeken, geschriften, bladen, verslagen van plaatselijke samensprekingen laten blijken waarom men in de Christelijke Gereformeerde Kerken bezwaren had. Deze citaten betroffen de positie van de bondelingen, de toeëigening van het heil, de beschouwing van de gemeente, de zelfbeproeving. Men was beducht, dat in het aanspreken van de gedoopten, de gemeente, te veel wordt vastgesteld t.a.v. hun heil. De noodzaak van persoonlijk geloof en van persoonlijke onderhandeling van zondaren met de belovende God komt zo op de achtergrond. Bij de prediking van het bevel te geloven moet ook aangewezen worden wat de weg is om Christus deelachtig te worden. Er moet onderscheiden worden tussen Gods belofte en de vervulling van de belofte.

Onzerzijds is geweest op het spraakgebruik van de Schrift in het aanspreken van Gods volk als kinderen van Hem, op de aanpak van het doopsformulier, op het werken van de Heilige Geest met de schenking van de belofte, op het gevaar, dat aan de belofteprediking tekort wordt gedaan door voorbehoudmakende uiteenzettingen over de toeëigening.

Voorts hebben deputaten van ons er blijk van gegeven, dat zij zelf bepaalde dingen van de citaten anders gezegd zouden hebben, erop gewezen, dat de christelijke gereformeerde deputaten hetzelfde zouden doen t.o.v. uitlatingen in hun kerkelijke kring, en de vraag gesteld of bij verschil van accent de mogelijkheid van kerkelijk samenleven moet worden ontkend (notulen 1 september 1959).

XII De synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken, 1959, bracht geen verandering in de opdracht der deputaten. Bij de voortzetting der samenspreking kwam opnieuw naar voren, dat in de Christelijke Gereformeerde Kerken bezorgdheid leeft: „hebben de Vrijgemaakten zich geestelijk ontworsteld aan hetgeen ze in de Synodale kringen afwijzen?" Er is een zekere vrees, dat zij zo weinig leven uit de geest der Afscheiding, Weer werd gediscussieerd over het karakter van 1905 en de praktijk sindsdien. Ook werd gesproken over het werk van de Heilige Geest door het Woord. Onze deputaten hadden bedenkingen tegen het spreken over een bijkomende werking van de Geest. De ernst van de prediking van Gods Woord moet niet verzwakt worden. De christelijke gereformeerde deputaten vreesden dat bij de door ons gegeven voorstelling het zaligmakend werk van de Geest teveel op de achtergrond komt. Ze zijn „bang voor een al te vlotte incorporatie van het werk van de Heilige Geest in de prediking als zodanig. Al te gemakkelijk komt men zo tot de verzekerdheid: het is in orde!" (notulen 4 februari 1960).

Ook kwamen de Dordtse Leerregels III, IV/ 11, 12 en verw. d. dw. 7 ter sprake. Vooral dit laatste werd door de christelijke gereformeerde deputaten genoemd. De D.L. verwerpen daar de leer, „dat de genade, waardoor wij tot God bekeerd worden, niet anders is dan een zachte aanrading" en „dat de kracht der Goddelijke werking, waardoor zij de werking des satans te boven gaat, hierin bestaat, dat God eeuwige, maar de satan tijdelijke goederen belooft". De Dordtse Leerregels zeggen, dat de Heilige Schrift, „behalve deze, nog een andere en veel krachtiger en Goddelijker manier van werking des Heiligen Geestes in de bekeering des menschen erkent". Van christelijke gereformeerde zijde werd opgemerkt, dat het spreken over het deelachtigmakende werk des Geestes verbonden moet worden aan de leer der verkiezing (notulen 19 mei 1960).

Onzerzijds werd gesteld, dat het „behalve deze" in Dordtse Leerregels III, IV/ verw. d. dw. 7 niet zo verklaard mag worden, dat de Gereformeerde Kerken de remonstrantse visie op de werking des Geestes aanvaarden en daarenboven nog een andere leren. Wij willen aan de toeëigening des heils door de Geest geen ruimere betekenis geven dan in het Doopsformulier geschiedt. De christelijke gereformeerde deputaten meenden een verschil van instelling te zien. De Heilige Geest werkt niet bij iedereen zaligmakend. Dit moet in de prediking tot zijn recht komen. Stellen, dat de Geest altijd werkt door het Woord, is eenzijdig.

Een bespreking over de zelfbeproeving hing met het bovenstaande samen. De noodzaak van zelfbeproeving werd door de christelijke gereformeerden gesteld ook met het oog op mensen, die zich ten onrechte houden voor gelovigen. Voorts moet gerekend worden met de leiding des Geestes in het komen tot geloof en de functionering van het geloof.

Dat moet mede dienen bij de zelfbeproeving. De christelijke gereformeerde deputaten vrezen een tekort doen aan de gevarieerdheid van het werk des Geestes (notulen 22 september 1960).

De christelijke gereformeerde deputaten onthielden zich van een categorisch antwoord op de vraag of de bezwaren inzake de toeëigening des heils een blijvend gescheiden optrekken rechtvaardigen. Hun opdracht vergde niet het geven van een antwoord. Omschrijving van het verschilpunt achtten zij niet eenvoudig (notulen 24 november 1960, pag. 1/2).

Ook het stuk van de kerk kwam aan de orde. De vraag werd gesteld of de Christelijke Gereformeerde Kerken zich er aan houden moeten, dat de Gereformeerde Kerken de „synodale" als valse kerken zien. Ook had men uit rapporten over plaatselijke samenspreking de indruk gekregen, dat vereniging zou betekenen, dat de Christelijke Gereformeerde Kerken terugkeren tot de ware kerk.

Van christelijke gereformeerde zijde werd betoogd, dat artikel 28 N.G.B. een overgang vormt van het spreken over de kerk der uitverkorenen, in artikel 27, naar de belijdenis over de zichtbare kerk in artikel 29. In het begin van artikel 28 is niet aan een bepaalde zichtbare kerk gedacht. Wat in de „synodale" kerken is geschied, is verschrikkelijk. Toch zag men van christelijke gereformeerde zijde daarin nog geen reden plaatselijke samenwerking b.v. in de evangelisatie te verbreken.

Onzerzijds werd bezwaar gemaakt tegen interkerkelijke samenwerking in evangelisatie. Ook in dit opzicht hebben we het evangelie te bewaren, tegen valse religieusiteit. Daarom ook moeten we één worden.

Van christelijke gereformeerde zijde werd weer gewezen op de plaatselijke verhoudingen. Afgoderij met de kerk zou onder ons voorkomen, in het annexeren van de naam ware kerk ook in confrontatie met de Christelijke Gereformeerde Kerk (notulen 24 november 1960, 16 februari 1961).

Samenvattend zeiden de christelijke gereformeerde deputaten, dat het voor hen nog niet duidelijk was, dat wij een zijn in de confessie. Zij bevonden zich tussen ja en neen (notulen 16 februari 1961, pag. 7).

XIII De generale synode van Assen, 1961. was van oordeel, dat de verhouding tussen de Christelijke

Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken wel zó duidelijk die van kerken van eenzelfde belijdenis is, dat zij het goddelijke roeping achtte, dat de kerken aanstonds pogen tot eenheid van samenleven te komen. Het is eis in eenheid van samenleven het Woord te bewaren.

Dringend gewenst noemde zij het, dat de bespreking met de christelijke gereformeerde deputaten zou worden afgerond vóór de eerstkomende synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken, opdat ook deze tot een verantwoorde uitspraak zou kunnen komen. Voorts werd aan de christelijke gereformeerde synode gevraagd, indien zij anders over de wederzijdse verhouding zou oordelen, de gronden daarvoor aan de deputaten ad hoc mee te delen (Acta, art. 113).

XIV. Bij de afronding van de samenspreking over de kerk kwam ter sprake, dat de "Wekker" met name t.a.v. het besluit onzer synode inzake contactoefening met c' „synodale" kerken gewerkt had met de typering: het is de geest van kerkelijk exclusivisme, die bedenkelijk dicht nadert tot „afgoderij met de kerk bedrijven". De synode had namelijk gezegd: ootmoedig en dankbaar erkennende

a „de genade en trouw des Heren, waarmee Hij in de Vrijmaking van de jaren 1944, en volgende, Zijn Kerk in deze landen van onschriftuurlijke leerbindingen en kwade overheersing bevrijdde om haar onder de enig-waarachtige heerschappij van de enige Bisschop der kerk, onze Here Jezus Christus, te houden" en

b „de roeping van ieder, die de naam van Christus noemt . . . te bewaren het pand der reformatie, dat Hij Zijn Kerk toebetrouwde".

In dit spreken zou bij uitsluiting van de gereformeerde kerken gezegd zijn dat zij Gods kerk zijn. In christelijke gereformeerde kring voelt men hierin doorwerking van de mening dat de Christelijke Gereformeerde Kerken in 1892 scheurkerk zijn geworden.

Onzerzijds is er op gewezen, dat we van de vergadering der christelijke gelovigen, die we meemaken, moeten kunnen zeggen: Hier is de heilige, algemene christelijke kerk. Dat is dan kwalitatief gesproken. Dit sluit niet uit, dat we, gelijk blijkt, eenheid zoeken met de Christelijke Gereformeerde Kerken. Moge binnen onze kring beweerd worden, dat alles buiten ons ten onrechte zich met de naam van de kerk bedekt, onze kerken doen dit niet. Strijd tegen pluriformiteitsdenkbeelden is de keerzijde van strijd om de eenheid. In het institueren der kerk moeten we samen gaan.

Van christelijke gereformeerde zijde werd opnieuw opgemerkt, dat de besprekingen van de deputaten een ander beeld vertonen dan de plaatselijke contacten. Wat valt er aan te doen, dat plaatselijk het exclusivisme verdwijnt? Onzerzijds is gevraagd of er sprake moet zijn van een confessioneel verschil. Als wij over en weer spreken en doen naar hetgeen in de belijdenis over de kerk gezegd wordt. zijn er geen moeilijkheden (notulen 15 december 1961, 22 februari 1962).

Bij de afronding der besprekingen zijn door de christelijke gereformeerde deputaten ook vragen gesteld met betrekking tot artikel 31 K.O.. bijzonder inzake het niet voor vast en bondig houden. Deze vragen kwamen voort uit vrees voor independentisme.

Ook met betrekking tot de z.g. doorgaande reformatie werden vragen gesteld. Wordt in de Gereformeerde Kerken vrij algemeen gesteld, dat samenwerking op het gebied van het onderwijs, de politiek en het maatschappelijk leven onmogelijk is met hen die geen lid zijn van een gereformeerde kerk? Men zag hierin een „kerkidee die voor de christelijke gereformeerden wel eens pijnlijk is en een tekort doen aan de waarachtige gereformeerde oecumenische idee.

Onzerzijds is gewezen op de noodzaak van confessiehandhaving. waardoor samenwerking in de praktijk onmogelijk blijkt.

Toch is er bij de christelijke gereformeerden gereserveerdheid tegen de doorgaande reformatie. Dat wordt veroorzaakt door de wijze waarop in dezen over de kerk gesproken wordt en tussen de leden der kerk onderscheid wordt gemaakt. Ook bij dit punt stelden de christelijke gereformeerde deputaten dat er verschil is tussen hetgeen de deputaten zeggen en hetgeen in de kerkelijke praktijk aanwezig is. Deputaten ontkenden n.l. niet, dat er onder ons uitlatingen voorkomen die de schijn van farizeïsme of kerkisme hebben. Maar we kunnen de vereniging niet laten wachten tot dit er niet meer is (notulen 25 april 1962).

Het laatste onderwerp was de prediking. Hierbij kwamen reeds besproken punten terug, zoals de positie van de bondelingen en de zelfbeproeving.

Van christelijke gereformeerde zijde werd gezegd, dat al hun predikanten. hij alle variatie die er onder de christelijke gereformeerden is, de nadruk leggen op het persoonlijke element. Dit mist men in onze prediking. Men begeert een bevindelijke prediking. Gods Woord spreekt over de effecten en affecten in de mens. Die komen dus bij de prediking vanzelf aan het licht (notulen 25 april 1962).

- XV. De synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken van 1962 sprak als haar oordeel uit, „dat de Gereformeerde Kerken zich in alles willen stellen op de grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis als daarop gegrond, en dat het daarom roeping is te staan naar eenheid". Ze was echter ook van oordeel, „dat er verschillen zijn gebleken met name t.a.v. de toeëigening des heils en met betrekking tot de hantering van het gereformeerde belijden omtrent de kerk", en ook „dat er in de plaatselijke kerken over het algemeen te weinig toenadering tot elkaar is te bespeuren". Zij besloot „op grond van de schriftuurlijke roeping tot eenheid en in overeenstemming met de belijdenis van de kerken en conform de Acte van Afscheiding deputaten voor eenheid onder de gereformeerde belijders in Nederland en correspondentie met buitenlandse kerken op te dragen in overleg met de deputaten van de gereformeerde kerken wegen te zoeken, die tot wegneming van de geconstateerde verschillen kunnen leiden". Aan dit alles ging de constatering vooraf, dat „tussen wederzijdse deputaten een belangrijke mate van overeenstemming is gebleken in het verstaan van Schrift en belijdenis, al kwamen er ernstige verschillen openbaar in de wijze waarop bepaalde door de kerken beleden schriftuurlijke waarheden worden verstaan" en ook „dat de verhouding tussen beide kerken zeer bemoeilijkt wordt doordat er een vrij groot onderscheid is openbaar gekomen tussen uitingen van gereformeerde deputaten en die van sommige kerkeraden" (verg. Acta generale synode, 1964/'6 pag. 325).
- XVI. Tijdens de eerste samenspreking na deze synode werd door de christelijke gereformeerde deputaten benadrukt, dat nog nooit een synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken t.a.v. een andere kerk had uitgesproken, dat het roeping is te staan naar eenheid. De situatie in de plaatselijke kerken is echter een belemmering voor vereniging. Daarom gaf de synode een nieuwe opdracht aan de deputaten. De verschillen moeten worden weggenomen. Daarvoor is samenwerking met de gereformeerde deputaten nodig. Het werd belangrijk geacht, dat onze synode zich zou uitspreken omtrent het door de christelijke gereformeerde synode geconstateerde onderscheid tussen het spreken van onze deputaten en wat sommige kerkeraden zeggen. Voorts zou men graag horen hoe onze kerken reageren op de geuite bezwaren. In de plaatselijke kerken leeft de schriftuurlijke drang naar eenheid veel te weinig. Het was moeilijk te zeggen wat de deputaten samen zouden kunnen doen (notulen 3 oktober 1963). N.a.v. contacten van de Christelijke Gereformeerde Kerken met andere kerken en groepen werd besloten nogmaals over de kerk te spreken. De synode van 1962 had namelijk besloten deel te nemen aan de Gereformeerde Oecumenische Synode. Daaraan was voorafgegaan toetreding tot de I.C.C.C. in 1950 en deelname aan het Gereformeerde Convent vanaf 1953. Onze synode van 1948 heeft gemotiveerd de G.O.S. afgewezen. De vrees werd uitgesproken, dat de Christelijke Gereformeerde Kerken al meer in de lijn der pluriformiteit zouden handelen. Dit leidt tot pluriformiteit der waarheid. De Christelijke Gereformeerde Kerken willen anderen dienen met de waarheid. Maar dit moet gebeuren op zuivere wegen. In de G.O.S. worden de deelnemende kerken erkend als gereformeerd. Daar doen de Christelijke Gereformeerde Kerken nu ook aan mee t.a.v. de „synodale" kerken. In de I.C.C.C. worden Baptistenkerken aanvaard. De christelijke gereformeerde deputaten zeiden, dat hun kerken samenwerken met behoud van bezwaren. Ze staan kritisch in de samenwerking. Ze zijn niet zonder zorg. Maar als Christus vergadert ook bij anderen, moet dat betekenis hebben in onze verhouding tot die andere kerken. De Christelijke Gereformeerde Kerken willen een voluit gereformeerd schriftuurlijk-confessioneel getuigenis uitdragen. Onzerzijds werd gewaarschuwd voor het gevaar van het oecumenisme, met name bij de jongeren. Het geven van een profetisch getuigenis moet niet geschieden in gemeenschap met hen tegen wie het zich richt (notulen 8 november 1963).
- XVII. De synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 ging er van uit, dat de kerken over en weer verplicht zijn de weg naar de eenheid daadwerkelijk te gaan betreden, omdat zij dezelfde belijdenisgeschriften aannemen als op Gods Woord gegronde formulieren van enigheid. Zij merkte op, dat de verschillen niet zijn aangemerkt als confessionele en dus geen beletsel mogen zijn voor het daadwerkelijk gaan van de weg naar eenheid. Trouw aan de belijdenis zal een krachtig middel tot eenheid zijn. Aansluitend bij de christelijke gereformeerde synode van 1962 en onze synode van 1961 besloot zij met het oog op het werk des Heren in de vergadering van Zijn kerk hier te lande een beroep te doen op de eerstkomende synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken om de verschillen niet langer als beletsel om tot eenheid te komen aan te merken. De deputaten kregen de opdracht de bespreking over de sinds 1947 gevolgde koers van de Christelijke

Gereformeerde Kerken inzake het zoeken van contact met gereformeerde belijders af te sluiten vóór de eerstkomende synode dier kerken, en daarna, eventueel, met christelijke gereformeerde deputaten wegen te zoeken tot vereniging (Acta, art. 202, vgl. ook pag. 335 e.v.).

XVIII. De laatste samenspreking bood opnieuw gelegenheid bezwaren te noemen tegen door de Christelijke Gereformeerde Kerken aanvaarde contacten. Met betrekking tot de „synodale” kerken zeggen zij internationaal niet hetzelfde als nationaal. De invloed van het oecumenisme is nu al in de G.O.S. te constateren. Bovendien houdt de G.O.S. zich met activiteiten bezig, die niet in een kerkelijke vergadering horen. Dit wil doorwerken in de deelnemende kerken.

Nationale kerkeenheid gaat voor deze internationale contacten. Tenslotte is gesproken over recente gebeurtenissen in onze kerken. Schorsen zonder genabuurde kerk werd independentistisch genoemd. Ook zagen de christelijke gereformeerde deputaten de doorgaande reformatie en de ware-kerk-theorie op de achtergrond staan (notulen 18 maart 1965).

XIX De synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken 1965/ 1966 heeft in de deputatenopdracht geen verandering aangebracht. De geconstateerde verschillen raken de bediening des Woords en de tuchttoefening in de kerken en dienen daarom voor een vereniging tussen de kerken te worden weggenomen. Ook werd met teleurstelling geconstateerd, dat in de deputaten-samensprekingen het contact van de Christelijke Gereformeerde Kerken met andere kerken en bepaalde gebeurtenissen in de Gereformeerde Kerken belemmeringen bleken te zijn in de toenadering tussen deputaten en verontrusting in de Christelijke Gereformeerde Kerken hebben veroorzaakt.

De overwegingen van de synodecommissie, die aan het bovenvermelde vooraf gingen maar niet aangemerkt kunnen worden als deel van het synodebesluit, stelden, dat het verschil t.a.v. de toeëigening des heils geen punt is, dat na een eventuele vereniging tussen de kerken kan worden besproken, omdat het direct verband houdt met de bediening des Woords als een openen en sluiten van het koninkrijk der hemelen, hetgeen naar de mening van de commissie ook het oordeel was van de synode van 1962. Met betrekking tot het duidelijk gebleken verschil t.a.v. de hantering van het gereformeerd belijden omtrent de kerk overwoog de commissie, dat er sprake is van een verschillende visie op de verhouding van Geest, Kerk en ambt. Dit laatste was oorspronkelijk anders geformuleerd maar is na bespreking ter synode door de commissie gewijzigd. Verder overwoog de commissie ook, dat in verband met dit verschil de uitoefening van de tucht binnen de Gereformeerde Kerken haar met zorg vervulde en dat het hierdoor moeilijker geworden is de bedoelingen van de synode van 1962 te verwezenlijken.

Pogingen van onze deputaten om van de christelijke gereformeerde deputaten een op schrift gestelde uiteenzetting te krijgen waarom de Christelijke Gereformeerde Kerken de verschillen als beletselen wel moesten aanmerken en wat er veranderd dient te worden om de verschillen weg te nemen, hebben geen resultaat opgeleverd.

B. COMMENTAAR EN CONCLUSIE

I. De Christelijke Gereformeerde Kerken hebben de in 1947 uitgezette koers voor de relatie tot andere kerken constant gevolgd.

Drie gronden werden genoemd.

a. De wil te verenigen overeenkomstig de Acte van Afscheiding impliceert contact te zoeken om te onderzoeken of de anderen inderdaad op dezelfde grondslag bouwen. Dat is t.a.v. de Gereformeerde Kerken gedaan. Aanvankelijk was de deputaten-opdracht contact zoeken. Er is gecorrespondeerd en er zijn samensprekingen gehouden. De synode van 1953 stelde zich achter het oordeel der deputaten. Het contact zoeken had geleid tot de conclusie, dat van een spoedige vereniging nog geen sprake kon zijn. De opdracht werd: samenspreken om van het schriftuurlijk-confessioneel beginsel der Christelijke Gereformeerde Kerken rekenschap te geven. Na briefwisseling op synodaal niveau luidde de opdracht: al die zaken te bespreken, die de verhouding tussen de kerken raken, opdat die verhouding duidelijk wordt en beide kerken een verantwoorde beslissing kunnen nemen. In 1962 nam de synode der Christelijke Gereformeerde Kerken een beslissing: het is roeping te staan naar eenheid, maar geconstateerde verschillen moeten uit de verhouding weg.

b. De Christelijke Gereformeerde Kerken hebben een profetische roeping t.a.v. de verwijdering onder

de gereformeerde belijders. Eenzijdigheid is één der oorzaken van verwijdering.

Dit is gesteld als antwoord op tweëerlei verzoek tot contact, van de vrijgemaakte en van de gebonden kerken. Er is in het besluit en in de gronden geen onderscheid tussen deze kerken gemaakt. De profetische roeping gold naar beide kanten. Die roeping heeft ook gewerkt in het besluit van de synode van 1953 om tegenover deputaten van de Gereformeerde Kerken reken-schap te geven van het schriftuurlijk-confessioneel beginsel van de Christelijke Gereformeerde Kerken. Bij de samenspreking over de toeëigening des heils spraken christelijke gereformeerde deputaten van eenzijdigheid hij de gereformeerde deputaten. Hierin valt weer het tweede motief van 1947 te herkennen.

- c. De profetische roeping is ook genoemd i.v.m. de G.O.S. en het Contactorgaan van de Gereformeerde Gezindte. Dit is overeenkomstig de derde grond: contact oefenen met de andere gereformeerde groepen. die willen vasthouden aan de grondslagen van de gereformeerde belijdenis. daarbij profetisch geluid te laten horen tegen een nieuwe eenheidskoers. Bij dit contact-oefenen wordt geen doorslaggevend bezwaar gezien in het hebben van een leerverschil met een andere kerk, wanneer slechts de betrokken kerken, ondanks dat. de gereformeerde belijdenis willen handhaven (notulen 18 maart 1965. pag. 71.

- II. De Gereformeerde Kerken zijn begonnen met het besluit contact te zoeken teneinde na te gaan wat ons verenigt en wat ons nog verdeelt, en gezamenlijk middelen te beramen, die onder de zegen des Heeren kunnen leiden tot kerkelijk samen leven. Hierbij werd van de Christelijke Gereformeerde Kerken gezegd, dat zij met ons staan op dezelfde basis van Gods Woord en de formulieren van enigheid. In 1951 besloot onze synode de eerstkomende gereformeerde synode voor de vraag te plaatsen of ook zij van oordeel is, dat verder uitstel van kerkelijke vereniging niet langer verantwoord is. Gevraagd werd deputaten zo te instrueren, dat de begeerde en als geboden erkende vereniging zou worden voorbereid en zo spoedig mogelijk haar beslag zou krijgen. Dit is gebeurd, nadat de christelijke gereformeerden onderscheidene bezwaren hadden opgesomd.

De synode van 1955 vroeg van de eerstkomende synode der christelijke gereformeerden rechtstreeks een duidelijke uitspraak of onze kerken erkend werden als metterdaad op Gods Woord gegrond.

De synode van 1958 besloot het deputaten-contact weer op te nemen, opdat de wederzijdse verhouding duidelijk zou worden en beide kerken een verantwoorde beslissing zouden kunnen nemen. Dit werd echter gedaan onder de klem van de eis des Heren gemeenschapsoefening met de Christelijke Gereformeerde Kerken te zoeken om de enigheid des Geestes te oefenen.

De synode van 1961 sprak uit, dat de verhouding wel zo duidelijk die van kerken van eenzelfde belijdenis is, dat zij het goddelijke roeping achtte aanstonds te pogen tot eenheid van samenleven te komen.

De synode van 1964 heeft dit herhaald en gevraagd verschillen niet langer als beletselen aan te merken.

- III. Hiertegenover hebben de Christelijke Gereformeerde Kerken de lijn van de deputaten-brief van 1951 volgehouden: de kerken zijn nog niet rijp voor samenleven in één kerkverband. De synode van 1962 heeft verschillen geconstateerd t.a.v. de toeëigening des heils en met betrekking tot het hanteren van het gereformerd belijden omtrent de kerk. Hieraan werd in 1965 toegevoegd - dit wel als antwoord op de vraag gronden te noemen voor het signaleren van beletselen - dat deze verschillen de bediening des Woords en de tuchtoefening in de kerken raken en daarom dienen te worden weggenomen.

Voortdurend is geweest op de plaatselijke situaties, ook wanneer de deputaten-besprekingen waardering vonden. De in de deputaten-brief van 1951 genoemde divergentie tussen de deputatenbesprekingen en de plaatselijke toestanden keerde in de synode-constateringen van 1962 terug. Tussen wederzijdse deputaten was een belangrijke mate van overeenstemming gebleken al kwamen er wel (tussen hen) ernstige verschillen openbaar in de wijze waarop bepaalde door de kerken beleden schriftuurlijke waarheden worden verstaan (1962). De verhouding tussen beide kerken werd echter zeer bemoeilijkt doordat er een vrij groot onderscheid was openbaar geworden tussen uitingen van gereformeerde deputaten en die van sommige kerkeraden. In 1965 was het zo ver, dat met teleurstelling nu ook t.a.v. de deputaten-samensprekingen geconstateerd werd, dat het moeilijk werd: enerzijds het contact van de Christelijke Gereformeerde Kerken met andere kerken, bijzonder de G.O.S., anderzijds bepaalde gebeurtenissen in de Gereformeerde Kerken die bleken belemmeringen te zijn in de toenadering tussen deputaten en verontrusting in de Christelijke Gereformeerde Kerken te hebben veroorzaakt.

- 1V. De Christelijke Gereformeerde Kerken hebben voortdurend veel waarde gehecht aan deputaten-samensprekingen. De synode van 1953 sprak uit het te betreuren, dat onze synode van 1951 niet meer met de christelijke gereformeerde deputaten verder wilde handelen. Terwijl zij wist, dat onze synode het contact met de christelijke gereformeerde deputaten niet wilde bestendigen zolang dezen een overtuiging toegedaan waren en een gedragslijn volgden als in de brief van 1951, benoemde zij opnieuw deputaten voor samenspreking. ditmaal met de toevoeging, dat dezen nader rekenschap hadden te geven van het schriftuurlijk-confessioneel beginsel der Christelijke Gereformeerde Kerken. De synode van 1956 wees spreken der kerken rechtstreeks via haar generale synoden af. Onze synode van 1958 was van oordeel, „dat samenspreking door middel van deputaten geen doorgang mag verlenen aan een oecumenistische geest, die wel naar vele zijden wil speken, doch dit zonder ernstig vereniging te zoeken op de basis van Schrift en belijdenis en die alleen". Merkwaardig is voorts, dat de synode der Christelijke Gereformeerde Kerken van 1962 deputatenoverleg beschouwde als middel om een weg te vinden voor het doen verdwijnen van de verschillen. Niet onduidelijk hebben de christelijke gereformeerde deputaten de suggestie gedaan, dat via het rapport van onze deputaten synode-uitspraken gevraagd zouden worden ten aanzien van uitingen in de plaatselijke kerken waartegen in de Christelijke Gereformeerde Kerken bezwaren leven. Het spreken der deputaten was menigmaal bevredigender dan wat de christelijke gereformeerde deputaten opmerkten in het leven der Gereformeerde Kerken. Als onze deputaten nu eens wilden meewerken! Inderdaad moet het dan teleurstellend zijn geweest, dat ten laatste ook in de deputaten-samensprekingen de toenadering belemmerd werd.
- V. Reeds in het begin (31 mei 1949) hebben onze deputaten reden gezien om aan te dringen op scherper formulering van door de christelijke gereformeerde deputaten gestelde vragen. Dezen hadden gevraagd om een afwijzing van „die bepaalde uitlegging, oi. verdraaiing van de Belijdenis, die in uw Kerken sinds 1892 opgeld deed". Dit vroegen zij, omdat de historie der Gereformeerde Kerken had geleerd. „dat men sinds 1892 zei dezelfde Belijdenis te hebben en toch duidelijk gebleken is. dat er verschil in Belijdenis was". Een constatering over en weer, dat de kerken dezelfde belijdenis hebben, was voor de christelijke gereformeerde deputaten niet voldoende. Daarop hebben onze deputaten gereageerd met een vraag om scherper formulering. Dit gaf blijk van een streven de contactoefening op het juiste niveau te krijgen. Als de officiële grondslag der kerken dezelfde is en geen officiële handelingen, bepalingen of besluiten het werkelijk staan op de goede grondslag verhinderen, moet de eenheid van Godswege gezocht worden. Dit verplicht tot zorgvuldigheid bij het stellen van vragen. Men mag ook niet meer van elkaar vragen dan noodzakelijk is. Met het bovenstaande hangt samen. dat eerst onze deputaten daarna ook de synode van 1951 critiek oefenden op de brief van de christelijke gereformeerde deputaten van 5 juni 1951: hun overtuiging, dat de kerken nog niet rijp waren voor samenleven, werd gemotiveerd „met bedenkingen, welke eendeels niet met Schrift en belijdenis worden gestaaft, anderdeels niet rusten op een juiste waarneming van den stand van zaken in onze kerken" (.Acta art. 120).
- Toen tijdens de samenspreking over de toeëigening des heils één der christelijke gereformeerde deputaten te kennen gaf in het onderhavige punt een bezwaar te zien, dat gescheiden optrekken rechtvaardigt - „het blijkt dat we de Belijdenis anders lezen" -, is gevraagd naar het oordeel van het hele deputaatschap. Een categorisch antwoord is om verschillende redenen toen niet gegeven. Hierbij werd door de voorzitter van het deputaatschap opgemerkt. dat het niet zo eenvoudig is te omschrijven wat het punt van verschil in kwestie is. Ook toen ontbrak de weldaad van de heldere probleemstelling. De synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken. 1962, noemde daarna verschillen. die weggenomen zouden moeten worden. Wel werd gezegd waarop de verschillen betrekking hadden maar een omschrijving van de verschillen zelf werd door de synode niet gegeven. Het zwaartepunt werd in het deputaten-werk gelegd Wederzijdse deputaten moesten overleggen over wegneming der verschillen. Deze lijn werd ook door de synode van 1965 gevolgd.
- Onze deputaten hebben daarop getracht een uiteenzetting te krijgen waaruit zou blijken wat er veranderd diende te worden en waarom zulke verandering gevraagd moest worden. Zij gingen daarbij ervan uit, dat de christelijke gereformeerde deputaten, gezien hun opdracht, wel in staat zouden zijn zulke uiteenzetting te geven. De christelijke gereformeerde deputaten echter achtten een nota of een schrijven minder geschikt dan een gesprek. „De ervaring heeft geleerd dat iedere nota een contra-nota oproept en we menen dat de verhouding tussen onze kerken daarmee in dit stadium niet gediend wordt". Dit slaat op de deputaten-brief van 1951. Met dit antwoord gingen de deputaten een schriftelijke motivering van bezwaren uit Schrift en belijdenis en fundering van bezwaren in een juiste

waarneming van de stand van zaken in onze kerken uit de weg. Ook een herhaald verzoek, waarbij onze vragen werden toegespiet, bracht geen baat.

De christelijke gereformeerde deputaten hadden geschreven, dat er t.o.v. de eenheid in belijdenis, die voor heel het kerkelijke leven en met name voor de ambtelijke handelingen consequenties heeft, niet voldoende overeenstemming is tussen de kerken. Komt dan in de kerkelijke praktijk de aangenomen belijdenis niet tot haar recht? Waarin blijkt dit? Waarin is verandering nodig? Vergt de belijdenis deze verandering? Aldus de vragen van onze deputaten.

De christelijke gereformeerde deputaten antwoordden, dat een schriftelijke uiteenzetting onnodig was, omdat hun gevoelen uit de samensprekingen bekend is. Ook vonden ze het ongewenst. Hun mening is nog niet die van de kerken. Ze hadden ook geen opdracht het synodebesluit schriftelijk toe te lichten. En een schriftelijke uiteenzetting zou een te grote rol kunnen gaan spelen in de wederzijdse verhouding. De verhouding moet niet op deputaten-niveau worden gefixeerd. Dit antwoord is zeer onbevredigend: de synoden laten het eigenlijke werk aan de deputaten over, en de deputaten zeggen, dat hun mening nog niet die van de kerken is. Dit laatste bevreemdt te meer als in rekening gebracht wordt, dat de deputaten geheel in de lijn van de brief van 1951 voortdurend hebben gewezen op hetgeen in hun kerken leeft. De verantwoordelijkheid voor de kerken drukte hen zwaar. Zo hebben de christelijke gereformeerde deputaten allerlei zaken aan de onze voorgelegd om, als we één zijn in belijdenis, dit aan het kerkvolk duidelijk te kunnen maken. Maar als gevraagd wordt met het oog op onze kerken eens scherp te formuleren wat men van onze kerken wil, onthouden de deputaten zich. De praktijk heeft uitgewezen, dat we zo nooit komen op het niveau, dat onze deputaten reeds in hun brief van 31 mei 1949 hebben genoemd: uitgaande van Schrift en belijdenis nauwkeurig gevormde vragen stellen en daarbij passende antwoorden geven onder de tucht van de eis des Heren tot eenheid.

- VI. De christelijke gereformeerde deputaten hebben, vooral na hervatting der samensprekingen in 1959, wel allerlei vragen gesteld aan de hand van citaten uit hoeken en bladen. Hun bedoeling was daarbij te informeren of opvattingen waarop zij gestuit waren in onze kerken legitiem werden geacht. Maar deze methode heeft het bepalen van de wederzijdse positie weinig vruchtbaar gemaakt. De deputaten van de Gereformeerde Kerken hadden hetzelfde kunnen doen t.a.v. de Christelijke Gereformeerde Kerken. Zij hebben daarvan afgezien, omdat de synoden in haar uitspraken over de Christelijke Gereformeerde Kerken alleen in rekening hadden gebracht, dat zij dezelfde confessie hebben als de Gereformeerde Kerken terwijl besluiten, bepalingen e.d.m., die de binding daaraan in de weg staan, niet geconstateerd konden worden. Wel is het enkele malen voorgekomen, dat als van de zijde van de gereformeerde deputaten onder woorden gebracht werd welke opvattingen mogelijk haar invloed konden doen gelden in de kritiek der christelijke gereformeerde deputaten, hunnerzijds gereageerd werd met te erkennen, dat zulke opvattingen inderdaad in de Christelijke Gereformeerde Kerken aanwezig zijn doch dat deze niet als legitiem gerekend mogen worden.

Aan onze deputaten is echter een veelheid van citaten voorgelegd met steeds weer de vraag: wat zeggen de deputaten ervan? Doorgaans volgde dan een gedachtewisseling over punten die bij de voorgelegde citaten aan de orde kunnen komen. Soms ook bleek, dat deputaten van de Gereformeerde Kerken zelf bepaalde dingen anders gezegd zouden hebben. Maar het kwam bij deze methode niet zover, dat in duidelijke woorden, althans op deputaten-niveau, kon worden vastgesteld: dit of dat bezwaar mag de eenheid niet ophouden, of: dit of dat bezwaar moet om die en die reden als beletsel worden aangemerkt. Eenmaal leek dit laatste te zullen plaats vinden. Dat was hij de bespreking over de toeëigening des heils. Maar ook toen hebben de christelijke gereformeerde deputaten niets concreets gezegd. Voorts is deze methode ook hierom zo weinig vruchtbaar geweest, dat als op deputaten-niveau een grote mate van overeenstemming bleek, toch nog de verhouding van de plaatselijke kerken het struikelblok bleef. Deputaten-besprekingen konden daaraan niets veranderen. Tenzij onze deputaten ertoe waren overgegaan dat zij trachtten te bevorderen, dat de synoden van de Gereformeerde Kerken van bepaalde uitlatingen zouden zeggen, dat deze niet legitiem waren! Maar heeft ooit een synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken dat gedaan? Zoiets werd daar aan de deputaten overgelaten.

De onvruchtbaarheid van de methode is eigenlijk hieruit voortgekomen, dat van christelijke gereformeerde zijde niet gewerkt werd met nauwkeurig bepaalde vragen, die eerst het station van verantwoorde waarneming van de Gereformeerde Kerken en dan ook het station van zorgvuldige toetsing aan de confessie waren gepasseerd. Er werd gewerkt met uitlatingen van deze en gene, hier en daar, zonder dat met recht vastgesteld kon worden, dat deze kenmerkend waren voor de Gereformeerde Kerken. Toch hebben de christelijke gereformeerde synoden nu al tweemaal de verhouding der kerken vastgezet op het constateren van verschillen, zonder dit in de feiten te funderen

en uit de confessie te verantwoorden.

- VII. Wellicht is het streven van de christelijke gereformeerde broeders, dat er, zonder dat hunnerzijds iets bepaalds wordt vastgelegd t.a.v. de wederzijdse verhouding veranderingen komen, waardoor hun bezwaren worden weggenomen. Maar hoe kan aldus blijken, dat de confessie als op de Schrift gegrond de eenheid bepaalt en die alleen?

Bovendien is de vraag gepast of dit wel profetisch is.

Duidelijkheid is te meer gewenst nu de laatst gehouden synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken verklaard heeft, dat naar haar mening de verschillen raken de bediening des Woords en de tuchttoefening in de kerken. Er is niet gezegd in hoeverre en op welke wijze de verschillen genoemde ambtelijke werkingen raken. Maar dat die genoemd zijn is te meer reden om heldere, bondige en geargumenteerde omschrijving van de stand van zaken te verwachten.

Zo kan duidelijk worden of en op welke wijze naar het oordeel der Christelijke Gereformeerde Kerken de confessie in geding is. Tijdens de samenspreking van 19 januari 1951 verklaarden onze deputaten het niet nodig te achten, dat we elkaar in alle dingen, waarin we verschillen, ter verantwoording zouden roepen. Gebeuren er officiële dingen, die zouden nopen tot de vraag of de confessie wel gehandhaafd wordt? De christelijke gereformeerde deputaten merkten toen op, dat het toch wel goed is over de verschillen door te praten, en wel met de bedoeling, dat we het zo eens worden met elkaar, dat de nuanceringen als vanzelf wegvallen. Hier dreigt het gevaar, dat voor een vereniging meer samenstemming wordt gevraagd dan confessioneel is vastgelegd. In hun brief van maart 1950 schreven de christelijke gereformeerde deputaten: „We staan nu voor het feit dat we . . . toch niet overtuigd zijn dat uw Kerken tot dezelfde visie op 1905 en de daarmee samenhangende vraagstukken gekomen zijn als wij, die van 1892 af onze strijd gevoerd hebben tegen de leer der veronderstelde wedergeboorte". Maar iets dergelijks: conformiteit van visie, mag nooit de bedoeling zijn. De confessionele eenheid is beslissend. De Christelijke Gereformeerde Kerken laten trouwens voor zichzelf de eenheid niet afhangen van het wegvallen van nuanceringen. In deze kerken zijn verschillen doordat sommigen Gods Woord dusdanig benaderen, dat „de tekst meer gebruikt (wordt) voor een bepaald bevindingssysteem dan dat geluisterd wordt naar Gods Woord". „De Geest wordt dan te vlot losgemaakt van Gods Woord".

(Tijdens de samenspreking van 4 februari 1960 werd onze deputaten toegevoegd: „We zijn bang voor een al te vlotte incorporatie van het werk van de Heilige Geest in de prediking als zodanig"). Er zijn verschillen doordat het verbond Gods „niet voldoende gezien (wordt) als de genadige beschikking Gods over de gelovigen en hun zaad". Zo verschraalt de gemeente „omdat de rijke schatten van Gods Verbond en woorden haar worden onthouden". Er is „eenzijdige nadruk op de wedergeboorte". „We moeten er oog voor hebben dat niet het punt van de wedergeboorte het belangrijkste is, maar wel het leven van de wedergeborene". „Praktisch zijn onze kerken ... meer op Luther dan op Calvijn georiënteerd. Anders uitgedrukt: ons kerkelijke leven vertoont nog veel oudtestamentische trekken. De werkelijkheid van de Pinksterbedeling, die consequenties meebrengt voor de positie van de Kerk, is al te weinig doorgedrongen" (Aangehaald uit: Kerk tussen klem en knoop, van ds. J. H. Velema, pag. 159 e v.).

Wanneer bij al de verschillen, die hiermee samenhangen, toch de eenheid hierin gezien wordt, dat we „in alle delen en lagen van ons kerkelijk leven er van overtuigd zijn dat er een persoonlijke verhouding tot God moet zijn en het geloof niet automatisch ons deel is", dat we allen van mening zijn „dat de oproep tot bekering nooit mag ontbreken", dat we ook hierin eenstemmig zijn: „de prediking moet bevindelijk zijn" (pag. 163), is er reden om kritisch na te gaan wat toch zoal meespreekt zo vaak bezwaren geuit worden tegen het gemis aan bevindelijke prediking in de Gereformeerde Kerken en daarbij verwezen wordt naar wat in de boezem der Christelijke Gereformeerde Kerken aan bezwaren aanwezig is.

Hetzelfde geldt ook wanneer het over de hantering van het gereformeerd belijden over de kerk gaat. De christelijke gereformeerde deputaten hebben in januari 1951 al te kennen gegeven, dat we de pluriformiteitsidee door de nood gedwongen moeten aanvaarden. „Er is een menselijke factor in de kerk, en daardoor komen we vaak naast elkaar te staan". „Er is een Gereformeerde pluriformiteit, niet om elkaar te verketteren, maar om elkaar te waarderen en op grond daarvan elkaar te zoeken en zoo mogelijk tot eenheid te komen." Dergelijke visie en praktijk bemoeilijkt een confessionele beoordeling van de Vrijmaking. Zij verleidt tot aanklachten over kerkelijke hoogmoed in de Gereformeerde Kerken en maakt gewillig tot deelname aan o.a. de G.O.S. Het is ook in dit opzicht goed te onderzoeken wat er meespreekt in het poneren van verschillen, die moeten worden weggenomen. Het belang van scherp-

geformuleerde vragen is ook voor heden aanwijsbaar.

Wanneer vragen gesteld worden, die voortkomen uit en meewerken aan de confessionele bepaling van de samenleving der kerken, kan dit alleen maar dienstig zijn aan opheldering van de toestand en bewerking van de eenheid. Beide kerkengroepen willen immers gekend worden aan dezelfde formulieren van enigheid. Duidelijke confrontatie, die daardoor beheerst wordt, moet de zaak der eenheid dienen.

VIII. Dit moet dan ook van de eerstkomende synode der Christelijke Gereformeerde Kerken gevraagd worden. Onze deputaten hebben al te kennen gegeven, dat er in het huidige stadium geen deputatenwerk meer te doen is. „Het samenspreken dat nodig was om de wederzijdse verhouding te bepalen is voorbij". Het zwaartepunt moet thans niet gelegd worden in deputaten-contact. Een regelrechte confrontatie van synode tot synode is nodig.

Onze generale synode zal die van de Christelijke Gereformeerde Kerken moeten aanspreken n.a.v. hetgeen de laatstgehouden synode dier kerken heeft uitgesproken. Nu verschillen als beletselen zijn aangemerkt, waarbij de bediening des Woords en de kerkelijke tucht in geding is gebracht, komt het de Gereformeerde Kerken toe te vernemen welke motieven bij kerken, die het samenkomen afhankelijk stellen van het „alleen op de basis van Schrift en confessie" (brief christelijke gereformeerde deputaten, december 1947 en juli 1948) ter verantwoording dienen.

Namens Commissie I,
W. Vreugdenhil, rapporteur.

BIJLAGE 14
(Acta artikel 164)

RAPPORT van Commissie II inzake een appèlschrift van de classis Noord-Brabant-Limburg inzake het „eeuwige leven“.

I. Inleiding

Uw Commissie heeft te rapporteren over een appèlschrift van de classis Noord-Brabant/Limburg d.d. 16 december 1965 (voortgezet 23 april 1966) - voortaan afgekort Classis NBL - tegen uitspraken van de particuliere synode Zeeland, Noord-Brabant, Limburg - voortaan afgekort P.S. van het Zuiden 1962/163, 1964, 1965 inzake het „eeuwige leven“.

Het bezwaarschrift luidt als volgt:

„De classis van Gereformeerde Kerken in Nrd Brabant en Limburg, d.d. 16-12-65, heeft tijdens een zitting op 23-4-66 besloten bij uw vergadering in appèl te gaan tegen uitspraken van de P.S. van het Zuiden 1962/63, 1964 en 1965 in zake „het eeuwig leven“ (zie Bijlagen I, II en III).

De classis zendt U bijgaand toe: haar oordelen en beslissingen over deze zaak (zie Bijlage IV) en de uitspraken die de classis Nrd Brabant en Limburg, d.d. 8-9-65 had gedaan (Bijlage V).

De classis verzoekt u uit te spreken, dat de door haar aangevoerde bezwaren tegen de uitspraken van bovengenoemde particuliere synoden gegrond zijn.“

II. Overzicht van de inhoud van de bijlagen.

Het komt uw commissie goed voor eerst een zo kort mogelijk overzicht te geven van de inhoud van de bijlagen.

Classis september 1961:

In 1961 nam de classis NBL een besluit inzake de bezwaarschriften, die bij haar waren ingediend door de gereformeerde kerken te Bedum en te Hoogeveen inzake wat de classis noemde de „vermeende afwijking van de belijdenis bij Ds. B. Telder en de andere ambtsbroeders te Breda“ (antwoord 57a H.C. over de dusgenaamde „tussentoestand“).

Het antwoord van deze classisvergadering van 6 september 1961 (voortgezet 18 oktober en 6 december 1961) was zeer kort:

De classis NBL sprak uit, dat „Ds. B. Telder er steeds blijk van heeft gegeven de belijdenis te willen lezen en verklaren in het licht van haar ontstaanstijd, niet in het licht van de bedoeling van de opsteller, maar in overeenstemming met en naar de zin van de Schrift“.

Verder: de ambtsdragers te Breda weken niet af van de christelijke belijdenis van de wederopstanding des vleses (H.C. zondag 22), het laatste oordeel (art. 37 N.GB.) en de volharding der heiligen (D.L. V). Zij verkondigden geen valse leer en wilden in alles Gods Woord bewaren zonder daarvan in het minste af te doen.

De classis NBL oordeelde dan ook, dat er „geen ernstige reden van nadenken was, waarom de classis van haar recht(!) tot examinatie gebruik zou maken“. Zij toch kende het gevoel van ds. B. Telder voldoende uit zijn boek en uit zijn rekenschap daarvan ter classisvergadering en kerkvisitatie, ook zonder hem geciteerd te hebben.

Als slotoordeel zegt de classis NBL: „dat de oplossing van de gerezen meningsverschillen niet gezocht moet worden in een kerkelijke procedure, waarbij de meerdere vergaderingen voortijdig genoopt zouden worden een leeruitspraak te doen, maar in een volhardend pogen elkander te overtuigen vanuit de Heilige Schrift, aler men tot zulk een uitspraak zou geraken“.

In 1962 komt de P.S. van het Zuiden samen. Zij vindt een drietal bezwaarschriften op haar tafel, te weten:

1. van de Gereformeerde Kerk te Bedum;
2. van de Gereformeerde Kerk te Hoogeveen en
3. van de Gereformeerde Kerk te 's-Hertogenbosch.

De inhoud van het eerste (dat van Bedum) loopt uit op het verzoek vast te stellen „dat eerst ds. B. Telder in zijn boek „Sterven . . . en dan?“ en dat vervolgens de kerkeraad van Breda in de met de kerkeraad der gemeenten te Hoogeveen en Bedum gevoerde correspondentie naar aanleiding van zojuist genoemde publicatie, gewichtige oorzaken van nadenken hebben gegeven ter zake van hun confessionele trouw“ en dat „tot handhaving en bewaring van de eenheid en zuiverheid der leer ds. B. Telder te examineren (is) naar het ondertekeningsformulier en ook bij de kerkeraad van de Geref. Kerk te Breda onderzoek te doen (is) overeenkomstig art. 54 K.O.“ en tenslotte uit te spreken „dat het bedenken en gevoelen van ds. Telder en van de Raad te Breda tegen antw. 57a H.C. als in strijd met Schrift en belijdenis dient te worden afgewezen en dat onze vergadering (bedoeld is de P.S. van het Zuiden) zich geroepen weet om met ds. Telder en met de kerkeraad van Breda dienovereenkomstig te handelen“.

Het tweede bezwaarschrift (dat van Hoogeveen) behelst zakelijk hetzelfde verzoek. Het derde (dat van 's-Hertogenbosch) loopt uit op het verzoek een nadere verklaring van ds. Telder te vragen van zijn gevoelens met name over de eerste zinsnede van antw. 57 H.C.

Wat constateert de P.S.?

In de *eerste* plaats „dat ds. B. Telder in voornoemde publicatie „Sterven . . . en dan?“ zulk een voorstelling van de slaap des doods voorstaat, dat z.i. bij de gelovigen, die wel in Christus ontslapen zijn, maar die thans nog niet zijn herrezen tot de heerlijkheid van de opstanding des vleses, geen sprake is van een werkelijke voortzetting van het eeuwige leven dóór (en na hun sterven ook) bij Jezus Christus“.

In de *tweede* plaats dat ds. Telder's gevoelen gedeeld wordt door de kerkeraad te Breda zoals blijkt uit de overgelegde correspondentie met de kerken te Bedum en Hoogeveen.

In de *derde* plaats, dat de classis NBL d.d. 6 december 1961 met vreugde vaststelde, dat ds. Telder en zijn mede-ambtsbroeders geen valse leer verkondigen, niet afwijken van het Evangelie van genade en verzoening, zodat er geen „ernstige redenen van nadenken“ zijn.

In haar *overwegingen* spreekt de P.S. uit:

1. dat het Woord Gods duidelijk en onmiskenbaar leert „dat de gelovigen, die ontslapen, niet alleen als doden naar het graf worden gedragen, maar dat zij eveneens terstond bij hun sterven uit het lichaam heengaan tot Christus Jezus, om het eeuwige leven buiten het dode lichaam en in Christus' gemeenschap voort te zetten tot de dag toe, dat zij als geheel verheerlijkte mensen herrijzen zullen uit de graven“.
Met name worden genoemd de Schriftplaatsen: Luk. 16 : 19-31 (i.v.m. Luk. 16 : 9), Luk. 20 : 38, Luk. 23 :43, Joh. 11 : 25, 26, Filipp. 1 : 23 en 2 Cor. 5 : 8.
2. dat de belijdenis der kerken duidelijk van de hiervoor genoemde leer der Schrift getuigt met name in antw. 57a H.C., waarbij dit confessioneel getuigenis nimmer te hanteren is als „bijkomstige franje“, maar als schriftuurlijke en dus zeer noodzakelijke ontvouwing van het slot van de Twaalf Artikelen. „Nu Christus Zelf ons onderwees in de eenheid van het eeuwige (ononderbroken) léven der gelovigen door Hem mèt het leven van de toekomstige eeuw en nu de Heilige Geest de gemeenten deze eenheid in de Heidelb. Cat. antw. 57a deed erkennen, nu zijn allen geroepen deze eenheid te eren als een stuk van het algemeen geloof: „Ik geloof . . . de wederopstanding des vleses en het eeuwige leven.“

Na voorts er op gewezen te hebben, hoe antw. 57a H.C. als leidraad voor het onderwijs van de jeugd en voor de prediking „een naar de Schrift onmisbaar lid van de ene, ondeelbare en onschendbare troost van de christen“ aanwijst en daarom grote betekenis heeft voor de praktijk van prediking, ambtelijk onderricht en vertroosting en het schoolonderwijs en dat de woorden „mijn ziel“ in antw. 57a H.C. ter aanduiding van de gelovige mens, zoals hij buiten het lichaam voortbestaat in overeenstemming is met de Heilige Schrift (Matth. 10 : 28, Openb. 6 : 9, 20 : 4) en dat door de classis NBL niet de aandacht

aan deze overwegingen gegeven was als wel nodig was voor haar besluit, komt de P.S. van het Zuiden tot het volgende

OORDEEL:

1. de lering van ds. B. Telder is geheel in strijd met de „in de Schrift beloofde ononderbroken voortzetting van het eeuwige leven in de tijd tussen sterven en opstanding en met de belijdenis van antw. 57a H.C. die daarop steunt“;
2. hetzelfde moet geoordeeld worden van het gevoelen van de raad te Breda;
3. de classis NBL heeft deze afwijking van ds. B. Telder en diens kerke-raad niet in rekening gebracht, maar aan al de ambtsbroeders te Breda het getuigenis geschonken, dat zij „van het evangelie van genade en verzoening niet afwijken“, wat naar de inhoud van het Evangelie in strijd brengt met Luk. 23 : 43, Joh. 11 : 25 en 26, en wat naar de onschendbaarheid van het volle Evangelie (men mag daarvan niets „afbrokkelen“) in feite niet genoegzaam rekent met waarschuwingen gelijk in Gal. 1 : 6, 7 e.a.;
4. de P.S. heeft bij deze het gevoelen van ds. B. Telder getoetst en zag af van verdere examinatie daar zij goed op de hoogte was gebracht met het gevoelen van ds. B. Telder;
5. de P.S. brengt door deze uitspraak de uitslag van haar onderzoek ter kennis van de betrokken broeders met de vermaning „zich wederom in geloof en lering te voegen onder het zeer lichte juk van onze Here en Zaligmaker, Die de volle troost van het eeuwige leven voor ons bewerkt en onder ons een plaats heeft gegeven in belijdenis, prediking en vertroosting.“

Na in herinnering gebracht te hebben wat de roeping is van de classis NBL (art. 41 en 44 K.O.) wordt het besluit genomen aan ds. B. Telder c.s. een schrijven te richten „met de oproep om terzake van de inhoud van de belijdenis van antw. 57a H.C. haastig weder te keren tot het onderwijs en de troost van het Woord van God, opdat in deze weg, wat de kerkeraad van Breda aangaat ook met inachtneming van de roeping naar art. 23 K.O., onder de zegen des Heren de eenheid in de leer hersteld worde, het volk van God in deze niet afglijde van het fundament van apostelen en profeten, en de gegeven aanstoot worde weggenomen“.

P.S. van het Zuiden 1964.

Ook de particuliere synode van 1964 kreeg met bovenstaande zaak te maken. Blijkens een zinsnede uit het Kort Verslag van die vergadering (het enige wat appellanten ons van deze P.S. overleggen) heeft de P.S. van het Zuiden 1964 de uitspraken van 1962/'63 voor haar rekening genomen aangezien bedoelde P.S. „niet anders dan de aangenomen leer der kerk heeft gehandhaafd“. Met name kan de P.S. niet ingaan op het bezwaar tegen de spreekwijze „dat het eeuwige leven wordt voortgezet na het sterven, omdat de leer van het eeuwige leven ais tegenwoordig reëel heilsbezit in de confessie is vastgelegd“ (H.C. antw. 58, 66, 75, 76, 79 en D.L. V 9).

Classis NBL 8 september 1965.

Wat deed de Classis NBL met deze uitspraken van de P.S.?

Zij spreekt in haar vergadering van 8 september 1965 als haar oordeel uit:

1. dat de P.S. van het Zuiden van 1962/'63 terecht heeft uitgesproken, dat het gevoelen van ds. B. Telder, zoals dat in zijn boek „Sterven . . . en dan?“ openbaar geworden is, in strijd is met wat antw. 57 H.C. overeenkomstig de Schrift leert, vg. Luk. 16 : 19-31, Luk. 20 : 38 en 23 : 43, Filip. 1 : 23, 2 Cor. 5 : 8, nl dat de gelovigen die ontslapen, niet alleen als doden naar het graf worden gedragen, maar dat zij eveneens terstond bij hun sterven uit het lichaam opgenomen worden tot Christus Jezus om in Zijn gemeenschap te verkeren tot de dag toe, dat zij als geheel verheerlijkte mensen zullen herrijzen uit de graven.

2. Dat deze P.S. derhalve terecht de aangenomen leer der kerk in antw. 57 H.C. als leer der Schrift heeft gehandhaafd, tegenover de daarvan afwijkende en daarmee strijdende gevoelens van ds. B. Telder en tegenover het oordeel van de kerkeraad van de gereformeerde kerk van Breda, die in het gevoelen van ds. Telder geen afwijking van de gezonde leer kon zien, en tegenover het oordeel van de classis NBL van 6 december 1961, gehandhaafd 11 april 1962, dat ds. Telder en zijn mede-ambtsdragers geen valse leer verkondigen enz., op welk oordeel deze kerken inmiddels op 7 juli (1965) teruggekomen zijn.
3. dat de classis evenwel niet geacht wil worden de wijze waarop de P.S. van het Zuiden van 1962/'63 de leer van antw. 57 H.C. heeft gehandhaafd in alle delen te onderschrijven, maar dat zij alleen aan deze leer zelf gebonden wil zijn en binden wil.

Op grond van dit alles besluit de classis NBL: „er bij ds. Telder en de raad van de Geref. Kerk te Breda op aan te dringen, dat zij zich weer voegen naar de aangenomen leer der Schrift, zoals deze in antw. 57 is beleden en door de P.S. van het Zuiden is gehandhaafd, conform hun ondertekening van de belijdenis, en hen op te roepen, om met hun bezwaren tegen antw. 57 H.C., als deze, na toetsing van alles, wat tegen deze bezwaren is ingebracht, niet weggenomen zijn, de kerkelijke weg te gaan naar de bedoeling van de vrijwillig aanvaarde binding aan de belijdenis der kerk als accoord van kerkelijke gemeenschap, opdat onder de zegen des Heren, in deze weg de eenheid des geloofs bewaard blijve bij de aangenomen leer naar de Schrift, ongeacht een eventueel oordeel van een Generale Synode onzer kerken, dat de afwijking van ds. B. Telder in hem en anderen te dulden zou zijn”.

P.S. van het Zuiden 1965.

De P.S. van het Zuiden neemt kennis van het besluit van de classis NBL 8 september 1965 en gaat de strekking van dit ratificatiebesluit na.

Wanneer zij dat doet, stelt zij vast, dat de classis NBL het besluit van 6 december 1961 (gehandhaafd 11 april 1962) heeft laten vallen en dat „de classis zowel de schriftuurlijkheid van de leer van antw. 57a H.C. als het kerkelijk gezag daarvan aanvaardt, behoudens een hierna te noemen restrictie.

In de tweede plaats stelt deze P.S. vast, dat de classis „nu duidelijk heeft uitgesproken, dat de door de P.S. afgewezen opvatting van ds. B. Telder, en van diens kerkeraad, metterdaad met deze leer van Schrift en belijdenis in strijd is” en dat de classis nu de betrokkenen roept zich naar deze leer te voegen en in geval van bezwaarnis zich in de kerkelijke weg te begeven.

Op grond van deze vaststellingen, waarbij overwogen werd, dat dit alles door de P.S. 1962/'63 gevraagd was, spreekt de P.S. uit „dat de ratificatie in dit opzicht tot een bevredigend einde is gebracht”.

Vervolgens komt de P.S. tot de constatering, dat de classis onderscheid maakt tussen de wijze waarop de P.S. 1962/'63 de leer van antw. 57 H.C. heeft gehandhaafd en de leer van dat antwoord zelf, maar dat de classis NBL niet uitdrukkelijk aangeeft, waar zij dit onderscheid aanbrengt, noch op welke grond zij dit doet, alsmede dat de classis wel in feite iedere vermelding „van het eeuwige leven” vermijdt.

In haar overwegingen stelt de P.S. dat „deze onklarheid zakelijk alleen om opheldering vraagt m.b.t. het ontbreken van de belijdenis van het „eeuwige leven” en „dat zij zich in dit stadium heeft te beperken tot de taak aan te dringen op ratificatie van wat de P.S. 1962/'63 inzake net eeuwige leven heeft uitgesproken”. terwijl zij zich bij deze taak „op een ogenblik dat het Schriftbewijs van de P.S. 1962/ 63 inzake het eeuwige leven niet wordt aangevochten, zich te beperken heeft tot een argumentatie uit de aloude leer van de belijdenis der kerken.”

Al verder overwegend zegt de P.S. van het Zuiden 1965 dan, dat de P.S. 1962/'63 de belijdenis van het eeuwige leven in geding mocht brengen „omdat antw. 57a H.C. op zijn eigen genuanceerde wijze nader ingaat op wat de christen hij zijn sterven ontvangt, en dus juist ook op het geschenk van het eeuwige leven, dat in antw. 42 genoemd was en dat de leer van antw. 57a H.C. „als nadere ontvouwing van, en toelichting op het geschenk van het eeuwige leven (antw. 42 H.C.) uiteraard ook de inhoud van het 12e art. van ons algemeen en christelijk geloof raakt, omdat antw. 42 door zijn belijdenis van het eeuwige leven, uiteraard geen ander eeuwig leven op het oog heeft dan de Cat. in antw. 23 noemde (art. 12 van de Twaalf Artikelen), en dan zij nadien in antw. 58 ter sprake brengt”; voorts dat het „spreken van voornoemde P.S. (1962/'63) over 'de voortzetting' van het eeuwige leven na het sterven niet anders bedoelt, dan dat de gemeenschap die God na het sterven geeft, reeds haar

begin heeft voor het sterven, en dat deze spreekwijze volledig overeen stemt met het 'begin' waarvan antw. 58 getuigt" en „dat voornoemde P.S. daarmee tevens vertolkt, hetgeen met de woorden „tot haar Hoofd" (antw. 57) wordt aangeduid, nl dat de gemeenschap met Christus niet eerst na het sterven, maar ook reeds voordien genoten wordt, wat te duidelijker blijkt, wanneer men let op antw. 32 „door het geloof een lidmaat van Christus", antw. 49 „het Hoofd, ons zijn lidmaten", v.a. 51 „ons Hoofd, Christus, ons Zijn lidmaten", en op antw. 55 „dat de gelovigen allen en een iegelijk, als lidmaten aan de Here Christus en al zijn schatten en gaven gemeenschap hebben"; dat daarom het spreken van de P.S. 1962/'63 over het eeuwige leven niet anders behelst dan een rechte taxatie van het gewicht, dat aan de leer van antw. 57a H.C. is toe te kennen in haar samenhang met andere delen van de Catechismus.

Tenslotte overweegt de P.S. dat daarom alle grond ontbreekt voor het verwijt van invoering van nieuwe leer door deze P.S. terwijl zij uitspreekt dat zij op grond van al het voorgaande staat op ratificatie van het punt in geding, nl van het eeuwige leven, in concreto, een verklaring van de classis vraagt, waarin duidelijk gesteld is, dat zij de in geding zijnde afwijking in strijd acht met de belijdenis omtrent het eeuwige leven zoals dat met name in antw. 42 van de H.C. tot uitdrukking komt.

Classis NBL 16 december 1965 (voortgezet 23 april 1966).

Wat gaat de classis NBL nu doen met de uitspraken van de P.S. van 18 november 1965?

Na in herinnering gebracht te hebben dat de kerken te Eindhoven en Waardhuizen bij de P.S. kenbaar gemaakt hebben wèl te willen spreken van „voortzetting van de gemeenschap met Christus" bij het sterven van de gelovigen, maar niet van „voortzetting van het eeuwige leven" en de opzettelijke vermelding van het eeuwige leven in het classisbesluit van 8 september 1965 vermeden was, zegt de classis NBL nu, dat zij in een van de overwegingen van de P.S. leest wat de bedoeling is van de uitdrukking „voortzetting van het eeuwige leven" („niet anders bedoelt dan aan te geven dat de gemeenschap, die God na het sterven geeft, reeds haar begin heeft voor het sterven ...") en spreekt zij uit

1. dat de classis 8 september 1965 de voortzetting van de gemeenschap met Christus bij het sterven der gelovigen reeds beleden en tegen bedenkingen gehandhaafd heeft;
2. dat de classis 8 september 1965 hiermee beantwoordt heeft aan wat de P.S. 1962/'63 volgens de P.S. 1965 bedoelt aan te geven;
3. dat het haar (Classis NBL) niet duidelijk is, waarom deze zelfde P.S. niettemin staat op volledige ratificatie van de uitspraken van de P.S. 1962/'63, ook wat betreft de door haar gebezigde en vanuit de kerken in Brabant en Limburg aangevochten uitdrukking „voortzetting van het eeuwige leven".

In een volgend deel geeft de classis NBL toe, dat de P.S. terecht bij haar onduidelijkheid constateerde ten aanzien van de vraag op welke punten de classis NBL niet gebonden wilde zijn aan de uitspraken van de P.S. en waarom de classis NBL de vermelding van het eeuwige leven vermeed.

De classis erkent de juistheid hiervan en geeft wat haar betreft gaarne opheldering op betreffende punten: En dan volgen de 4 punten waarin de eigenlijke bezwaren verpakt zijn.

„1. De classis heeft bezwaar tegen de door de P.S. 1962/63 gebezigde uitdrukking, waarbij het sterven getekend wordt als een „ononderbroken voortzetting van het eeuwige leven". Deze formule neemt naar het oordeel van de classis elke nuancering in het belijden van het eeuwige leven weg. De classis is er van overtuigd, wat de P.S. zou hebben beaamd, dat de Schrift dikwijls over het eeuwige leven spreekt als over een toekomstig goed (Matth. XIX 16, 29; Mk X 17, 30, Luk. X 25, XVIII 30, Rom. VI 22, Gal. VI 8, 1 Tim 116, Titus III 7). Dit neemt echter niet weg, dat in de door de P.S. in haar uitspraak gebezigde terminologie voor een verwachting van het eeuwige leven in de toekomstige eeuw, Mk X 30, geen plaats overblijft. Hierom heeft de classis er bezwaar tegen deze afvlakkende terminologie als bindend te aanvaarden. Deze afvlakking blijkt niet alleen als de P.S. 1965 zich beroept op de uitdrukkingen „spijzen en laven ten eeuwige leven" (antw. 75, 76, 79 H.C.) en „doorgang tot het eeuwige leven" (antw. 42 H.C.) en daarbij het toekomstige aspect (zal moeten zijn toekomstaspect, rapp.) van het woordje „ten" of „tot"

verwaarloost (vgl. de Catechismus van Calvijn, 1542, zondag 51: „spijzen en laven in hope des eeuwigen levens”), maar ook als de P.S. 1965 zich beroept op de uitdrukking „het eeuwige leven hebben” (antw. 66 H.C., D.L. V 9), en dan verwaarloost, dat de confessie dit „hebben” nu en dan nuanceert tot een hebben in hope, als erfenis, zie Geloofsbelijdenis van Nicea „ik verwacht . . .”, Doopsformulier en D.L. 1 9 „eindelijk het eeuwige leven” en antw. 59 H.C. „erfgenamen van het eeuwige leven”.

De classis wijst verder naar plaatsen in de confessie als antw. 1, 32 en 52 H.C., en de formulieren tot bevestiging van ambtsdragers.

2. Oordelend over de uitspraak van de P.S. 1964 „dat de leer van het eeuwige leven als tegenwoordig reëel heilsbezit in de confessie is vastgelegd”, waarbij verwezen wordt naar antw. 58, 66, 75, 76, 79 H.C. en D.L. V 9, spreekt de classis uit, dat in de kring van de Brabant-Limburgse kerken nooit twijfel heeft bestaan aan de belijdenis dat het beginsel van de eeuwige vreugde (dus van het eeuwige leven) reeds in dit leven genoten wordt, zoals de Schrift leert o.m. in Joh. XVII 3 en de belijdenis o.m. in antw. 58 belijdt. De classis constateert echter dat de P.S. in gebreke blijft, ook maar op enige wijze aan te tonen, dat ds. B. Telder van een tegenwoordigheidsaspect van het eeuwige leven niet heeft willen weten.
3. De classis heeft er bezwaar tegen, uit te spreken dat de leer van ds. B. Telder in strijd komt „met de belijdenis van het eeuwige leven, zoals met name antw. 42 H.C. hierover spreekt”. De classis meent, dat de tekst van antw. 42 H.C. geenszins de mogelijkheid uitsluit, dat de belijdenis hier over de periode tussen sterven en opstanding heen ziet, om regelrecht te spreken over de heerlijkheid van de opstanding van Christus ten jongsten dage.
4. De classis erkent, dat naar de mening van ds. B. Telder de genieting van de eeuwige vreugde die in dit leven in beginsel genoten wordt, in de zgn. tussentoestand onderbroken wordt, om hij de opstanding in volkomenheid te worden voortgezet. De classis is van mening, dat deze gedachte alleen kan worden afgewezen vanuit de door de P.S. 1962/63 aangevoerde Schriftplaatsen, zoals ook in het classisbesluit van 8 september 1965 is geschied”.

III. HISTORISCH OVERZICHT

- A. Voor het goed verstaan van de aard van de bezwaren is een historische doorlichting in een beknopt overzicht wel op zijn plaats. Hierbij is gebruik gemaakt van wat ook afzonderlijk bij Uw vergadering ingediend is, t.w. een brochure van ds. G. v. d. Brink „Het schisma liegt”. Voorts werd hierbij ook kennis genomen van een artikelenreeks van ds. J. R. Wiskerke in De Reformatie, 42e jaargang nr. 26 e.v. onder de titel „De ware aard van het schisma”, waarin bovengenoemde brochure besproken wordt. Het is voor ieder bekend, dat het in Breda al jarenlang gegaan is over antw. 57 H.C. Met name over het eerste gedeelte daarvan. Reeds jaren geleden werd er in het eigen Kerkblad van Breda een soort catechisatieles gegeven. Het is omstreeks 1949 als br. A. Janse daarin aan het woord komt. Hij laat dan het woord aan het Woord en de op dat Woord gegronde belijdenis der kerk. Als het immers gaat over zondag 22 en deze dingen die ons bezig houden, dan lezen wij b.v. bij de te leren les: „wat is de winst van de Christen, ondanks wat hij verliest bij het sterven? Dat hij van stonde aan met Christus mag zijn, en dat hij daar in de hemel zijn Borg als mens „van vlees en been” mag aanschouwen in grote heerlijkheid.” Een tiental jaren later, omstreeks 1958, gaat ds. B. Telder in dit kerkblad zijn gedachten uiteenzetten over de tijd tussen sterven en opstanding. Nu klinkt er een ander geluid: „Hemelse blijdschap wacht ons. Niet terstond hij het sterven. Straks bij Christus' wederkomst” en „eenmaal zullen wij inslapen en de volgende dag niet wakker worden . . . ook dan worden wij eens wakker gemaakt ten laatsten dage” (4 oktober 1958, 8 november 1958). In 1960 komt het boek van ds. B. Telder op de markt „Sterven ... en dan?”. De vraag in de ondertitel gesteld: „Gaan de kinderen Gods wanneer zij sterven naar de hemel?” wordt ontkennend beantwoord. Het in strijd zijn met antwoord 42 en antwoord 57 van de H.C. is duidelijk uitgekomen. De classis NBL geeft geen aandacht aan deze zaak, totdat zij gedwongen wordt door

bezwaarschriften van de kerken te Bedum en te Hoogeveen in het najaar van 1960 zich bezig te houden met de leer van ds. B. Telder, die zoals later bleek door de kerkeraad van de kerk te Breda werd onderschreven.

Het antwoord van de classis NBL op deze bezwaarschriften was zeer kort zoals we zagen in het overzicht van de bijlagen.

Zij verklaarde de klachten van genoemde kerken ongegrond. Zij stelde vast, dat ds. B. Telder niet afweek van het stuk van de wederopstanding des vleses en dat hij noch zijn mede-amtsdragers valse leer verkondigen.

Wanneer wij dit vandaag lezen, dan zullen wij zeker moeten zegen: hiermee blijft maar niet iets in de mist hangen (is ds. Telder nu naar het oordeel van de classis in strijd met de Schrift en de confessie ten aanzien van het punt van de zgn. tussentoestand, ja of neen) maar wij zullen moeten zeggen: toen werd de afwijking van de inhoud van antw. 57a niet aangemerkt als afwijking, als aantasting van het Evangelie.

Wat ging de classis doen? Deze afwijking signaleren, bestrijden? Neen, zij ging waarschuwen voor het zoeken van een oplossing van het gerezen meningsverschil in een kerkelijke procedure, waarbij de meerdere vergaderingen voortijdig genoopt zouden worden een leeruitspraak te doen. Maar deze uitspraak, deze waarschuwing, gaat langs de zaak heen. Er was geen sprake van meningsverschil, waarover een leeruitspraak gedaan zou moeten worden (wie gaat over meningsverschillen leeruitspraken doen?). Hier was sprake van strijd met de aangenomen leer der kerk.

Later is dit toegegeven. In het begin deed men het voorkomen, dat deze classisuitspraak een ongelukkig compromis was van mensen, die het niet geheel met elkaar eens waren in de zaken van Zondag 22 H.C., maar het eens waren, dat ds. B. Telder verdedigd en beschermd moest worden tegen een gevreesde en snelle censuur.

Maar wie sprak over censuur? In de genoemde klaagschriften werd daarover niet gesproken. Ook gaat het daarin niet over (goede) bedoelingen van ds. B. Telder, maar uitsluitend over zijn afwijking van Schrift en belijdenis met het verzoek de leertucht te handhaven.

De classis NBL ging in 1960 niet in op de uitvoerige argumentatie uit Schrift en belijdenis. De aandacht werd verlegd naar wat niet was aangevochten: . . . de opstanding des vleses. Appellanten hadden immers niet gesteld dat de opstanding als zodanig gevaar liep, maar dat deze aangevochten werd door de aangeklaagde in de wijze waarop hij sprak en spreekt over wat de kerk duidelijk belijdt in antw. 57 H.C. Daar wordt immers in het stuk van de opstanding des vleses duidelijk de belofte van de tijd tussen sterven en opstanding ter sprake gebracht. Maar de aangeklaagde stelde steeds en stelt nog steeds dat er geen opname is van de gelovigen tot het Hoofd Christus, vlak na het sterven, vóór de opstanding. Door deze handelwijze van de classis NBL werd de indruk gevestigd, als zou er feitelijk niets aan de hand zijn, en als zou er op de leringen van ds. B. Telder en zijn kerkeraad niets zijn aan te merken. Ja, door deze uitspraak 1960 werd eigenlijk een afwijking in bescherming genomen en als Schriftuurlijk voorgesteld. De tegenwerping, die vaak gehoord is: maar wij kunnen een man als ds. Telder, die zo trouw gediend heeft, toch zo maar niet aanpakken? - is onjuist. Kunnen zij, die trouw geweest zijn in de dienst, niet verkeerd gaan? En gevraagd was door de klagers een kerkelijk handelen, d.w.z. een handhaven van de leer der kerk. Ook dat mag men niet veranderen in een „zo-maar-aanpakken“.

Heeft de classis NBL zichzelf door deze uitspraak op de verkeerde weg gezet, de kerken te Bedum en Hoogeveen gaan in appèl bij de P.S. van het Zuiden. In de totstandkoming van de besluiten van deze P.S. 1962/'63 hebben uitvoerige rap-porten gediend. Bij alles wat er in ter sprake kwam, is het duidelijk, dat de P.S. zich hield aan de klacht over de ontkenning van leven tussen sterven en opstanding. De P.S. behoefte niet in te gaan op alles, wat ter sprake gebracht zou kunnen worden.

Verwijten in deze richting, n.l. als zou deze vergadering geen aandacht besteed hebben aan het goede, dat er in het boek van ds. Telder gelezen wordt in de strijd tegen een heidens-filosofisch denken, hebben dan ook geen grond. Want hoewel er in een rapport op zulke dingen ingegaan kon worden, behoefde dit niet gedaan te worden in een reeks van besluiten en uitspraken. Daarin zal men immers alleen de zaak ter sprake brengen waarom het gaat.

Eerst na enkele jaren (8 september 1965) komt de classis NBL tot een bepaling van haar positie

ten aanzien van de besluiten van de P.S. 1962/'63 en 1964. Het is niet nodig om hier alles bijeen te lezen en te doorlichten wat er in deze tijd geschied is.

Het voornaamste is het feit, dat het besluit van 8 september 1965 als ratificatiebesluit niet het karakter draagt van een korte verklaring van trouw aan de confessie noch duidelijk doet uitkomen in ronde taal, dat de P.S. van het Zuiden terecht opgeroepen heeft tot het nakomen van gedane beloften ten aanzien van de belijdenis en het Ondertekeningsformulier.

Ook deze uitspraak verraadt weer het tweeslachtige, het concessie doen naar twee kanten zonder duidelijk te kiezen.

Aan de P.S. van het Zuiden wordt nu weliswaar toegegeven, dat de Schrift inderdaad leert, dat de gelovigen terstond na hun sterven gemeenschap met Christus genieten buiten het lichaam en dat de P.S. dit terecht als inhoud van antw. 57 a H.C. gehandhaafd heeft tegenover ds. B. Telder en zijn kerkeraad.

Maar daartegenover of daarnaast verwaarloosde zij de door de P.S. gestelde roeping, dat de predikant en de kerkeraad leedwezen hadden te betuigen, ieder voor zich, over het niet inlossen van hun geloften.

Ook ging de classis NBL voorbij aan het feit, dat ds. Telder noch zijn kerkeraad de aangewezen weg (een gravamen tegen de inhoud van antw. 57a HC) gegaan waren. Ja, in 1963 verscheen in plaats van een gravamen bij de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven een tweede boek van ds. Telder, getiteld „Sterven . . . waarom?“, waarin zakelijk, ook bij andere exegetische teksten, het in het eerste boek gestelde gehandhaafd bleef. Maar ook hiervan trok de classis NBL zich niets aan.

Samenvattend kunnen we zeggen, dat de classis NBL uitsprak dat de P.S. de aangenomen leer handhaafde tegenover de daarvan afwijkende en daarmee strijdende gevoelens van ds. B. Telder en het oordeel van de kerkeraad van Breda daarover, maar onder een voorbehoud.

Dit voorbehoud, dat de wijze waarop de P.S. van het Zuiden de leer van antw. 57a H.C. gehandhaafd heeft, niet in alle delen door de classis NBL onderschreven wordt.

Hier begint zich af te tekenen, dat de classis NBL het beroep dat de P.S. van het Zuiden 1962/'63 en 1964 gedaan had tot handhaving van de leer van leven tussen sterven en opstanding op het artikel van het eeuwige leven, zoals het uitgelegd en verklaard wordt in de H. Cat., laat vallen.

- B. Het is voor de overzichtelijkheid het beste als we in dit onderdeel van het historisch overzicht nog wat nader ingaan op die zaak, die wij korthedshalve aanduiden als de zaak van het „eeuwige leven“.

Wanneer de P.S. van het Zuiden 1965 kennis gaat nemen van het ratificatiebesluit van de classis NBL van 8 september 1965 stuit zij op deze zaak.

Immers al kan de P.S. metterdaad zeggen, dat de ratificatie van haar besluiten van 1962/'63 in een bepaald opzicht (Schriftuurlijkheid van de leer van antw. 57a H.C. en kerkelijk gezag door de classis NBL aanvaard) plaats gevonden had, toch bleef een bepaald feit zitten. Het viel n.l. op (en het valt nog op bij lezing van de stukken in het overzicht genoemd) dat de classis iedere vermelding van het „eeuwige leven“ vermeed. Het laat zich verstaan dat dit tenminste om opheldering vroeg en vraagt. Immers, de P.S. van het Zuiden had in haar uitspraken in geding gebracht wat de belijdenis leert aangaande het eeuwige leven (antw. 42, 57, 58 H.C.).

Duidelijk deed zij uitkomen, dat wat de H.C. leert in antw. 57a niet op zichzelf staat, maar een op genuanceerde wijze spreken is over het eeuwige leven, zoals daarvan belijdenis gedaan wordt in de H. Cat. Met nadruk was het geheel van dit belijdenisgeschrift in geding gebracht. En het laat zich verstaan, dat de P.S. in 1965 gaat bezien, wat er van terecht gekomen is in het ratificatiebesluit van de classis NBL. De P.S. van het Zuiden gaat daarbij, dat doende, niet in op het Schriftbewijs, daar dat door de classis NBL niet aangevochten is.

Er is geschreven, dat „deze passages over het eeuwige leven overbodig waren en het eenvoudige onnodig moeilijk en gecompliceerd maakten“ (Schisma liegt, pag. 15).

Op deze pagina schrijft ds. G. v. d. Brink verder: „Het zou immers voldoende geweest zijn als de Synode zich beperkt had tot de kwestie van de zgn. tussentoestand. De synode had kunnen volstaan met afwijzing van de meningen, die naar haar oordeel binnen de Gereformeerde Kerken geen geldigheid behoren te hebben. In plaats van deze eenvoudige methode gaf de synode allerlei uitspraken, die gezien konden worden als nadere interpretaties van Zondag 22 en zelfs

als leeruitspraken.

Daarin werd de kwestie van het „eeuwige leven" aan de orde gesteld en wel zo, dat hierover op een afvlakkende wijze werd gesproken. Zo werd bijv. gezegd, dat de gelovige bij zijn sterven uit het lichaam heengaat om het eeuwige leven buiten het dode lichaam voort te zetten. Velen hadden met deze uitspraken moeite. Ze ontkenden natuurlijk niet, dat wij in deze bedeling het beginel der eeuwige vreugde reeds genieten. Ze kenden het Woord van de Here Jezus in Joh. 17:3: dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen en Jezus Christus, die Gij gezonden hebt.

Maar zij vonden dat spreken over een voortzetting van het eeuwige leven in het sterven net iets te eenvoudig en te slordig.

Allerlei Schriftuurlijke nuances werden daarin uitgewist. Dikwijls spreekt de Schrift over het eeuwige leven immers als van een toekomstig goed, dat beloofd is (vgl. Mark. 10 : 30 . . . en in de toekomstige eeuw het eeuwige leven). Voor deze belofte was in de P.S.-formule geen plaats. Het grote bezwaar was nu dit, dat de kerken in het Zuiden aan dit soort zinswendingen uiteraard gebonden werden. En daar voelde men niets voor.

Dikwijls is in onze kring in die dagen herinnerd aan het woord van K.S.: „een uitspraak van de confessie is wat anders dan een uitspraak over de confessie: zo is ook een uitspraak van de Schrift verschillend van een uitspraak aangaande de Schrift" (Ref. 20e jrg. no. 54, 7 september 1945).

Prof. C. Veenhof die deze uitspraak citeert in zijn boek „Om Kerk te blijven" pag. 99. herinnert ook aan wat Prof. Schilder verder zegt: „Zodanige afwijzing (nl. van de formule van 1905. V. d. Br.) betekent allermint, dat men tegenover de ene formule nu een andere als contra-formule gaat vaststellen. Daar zou ik zelf tegen zijn en ik vermoed, dat kerken er evenmin voor voelen. We hebben aan één Belijdenis genoeg." Dit zijn nu precies de bezwaren, die het P.S. besluit hij velen in onze kring opriep. Ook bij hen, die deze besluiten in geest en hoofdzaak wilden aanvaarden. Men wilde uiteindelijk alleen aan de belijdenis gebonden zijn. De P.S. maakte een eenvoudige zaak dus zelf moeilijk.

De classisbroeders moesten nu gaan wikken en wegen wat wel te aanvaarden was en wat niet."

Het is een breed citaat, maar het tekent de achtergronden van de genoemde bezwaren in de classis NBL. „Men wilde uiteindelijk alleen aan de belijdenis gebonden zijn". Nu wordt de zaak hier zo voorgesteld, dat er een bepaalde formule was, waaraan gebonden werd. Die formule moest worden afgewezen. Maar zie, nu gaat men een nieuwe formule, een contraformule maken. En dan wordt een parallel getrokken met de formule van 1905 en wat daarover (terecht) kort na de vrijmaking geschreven is door Prof. Dr. K. Schilder. Maar hier was geen sprake van een bepaalde formule, waaraan gebonden werd. Hier was sprake van afwijking van de aangenomen belijdenis.

En daartegen kwam de P.S. van het Zuiden in het geweer. Niet met nieuwe formules, maar met de handhaving van de leer. Die uitspraken van de P.S. doen niet anders dan de belijdenis laten spreken en daaraan binden.

Als wij de historie nagaan dan moeten wij zeggen, dat de P.S. van het Zuiden bij herhaling met veel geduld de eenheid van de Catechismus voorhoudt. Wij kunnen ons afvragen: waar is in het schrijven als in boven aangehaalde brochure de ernst van de zaak onderkend? Het is een doen alsof er niet jarenlang in deze zaak geschiedenis gemaakt is.

Alles wat er in de loop van de jaren gepasseerd is maakte het nodig te letten op het spreken over het eeuwige leven, met name in de Catechismus in zijn eenheid. Er lag een boek, waarin feitelijk alle léven tussen sterven en opstanding ontkend werd. Dat boek heeft een vervolg gehad, waarin bij alle ingebracht bezwaar de ontkenning bleef. Welnu, dan kunnen wij alleen maar dankbaar zijn, als een meerdere vergadering ten volle aandacht schenkt aan wat de belijdenis der Kerk daarover in zijn verbanden zegt. Het is toch voor een ieder, die ds. Telders boeken leest, al jarenlang duidelijk, dat het eeuwige leven door hem alleen in verband wordt gebracht met het eeuwige leven na de opstanding, het leven van de toekomstige eeuw. („Sterven . . . en dan?", pag. 113). En doen alsof dit niet bekend was zou ten enenmale onjuist geweest zijn, ja de onduidelijkheid in de hand gewerkt hebben.

Laat nu de classis NBL in haar ratificatiebesluit de vermelding van het eeuwige leven vallen, terwijl wij ons uit het overzicht van de bijlagen nog herinneren, dat ook de P.S. van het Zuiden 1964 in dezen nog duidelijk gesproken had in antwoord op vragen en bezwaren, nu hadden we

toch zeker van deze classis naar artikel 31 K.O. iets mogen verwachten.

Maar er komt niets. Ze brengt geen bezwaren in de daarvoor gegeven weg ter tafel. Als de P.S. zich dan ook bezig gaat houden met het ratificatiebesluit, moet zij dat voor haar deel eerst leesbaar maken om daarna duidelijk nogmaals de zaak van het eeuwige leven uiteen te zetten door de classis op dit punt te confronteren met antw. 42 H.C. Immers, hier mag geen misverstand blijven bestaan. In alle duidelijkheid zal moeten gezegd worden, waarom de classis de vermelding van het eeuwige leven vermeed en op welke gronden de classis niet gebonden wilde zijn aan de uitspraken van de P.S.

De classis geeft toe, dat de P.S. een onduidelijkheid constateerde en gaat dan opheldering geven door haar bezwaren kenbaar te maken in een viertal punten. Voordat tot toetsing van deze punten wordt overgegaan mag nog wel van het hart, dat dit toch eigenlijk een wonderlijke samenstelling is van een bezwaarschrift. Wat de P.S. al moest doen met eerdere uitspraken om duidelijkheid te verkrijgen, dat moeten wij nu doen: zelf het bezwaarschrift in elkaar zetten, gelijk we deden in het overzicht. Om dan daarna de bezwaren te toetsen en uitspraak te doen.

IV. *Toetsing van de bezwaren.*

A. *Als eerste bezwaar* wordt ingebracht, dat de uitdrukking „waarbij het sterven getekend wordt als een ononderbroken voortzetting van het eeuwige leven" alle nuancering in het belijden van het eeuwige leven wegneemt.

Ook al zou de P.S. beaamd hebben dat de Schrift dikwijls over het eeuwige leven spreekt als een toekomstig goed, dan zou er door de door de P.S. gebruikte terminologie geen plaats overblijven „voor de verwachting van het eeuwige leven in de toekomstige eeuw". Mark. X 30.

Deze afvlakkende terminologie, die de classis niet als bindend wil aanvaarden, blijkt naar het oordeel van de classis NBL „niet alleen als de P.S. zich beroept op de uitdrukkingen „spijzen en laven ten eeuwigen leven" (antw. 75, 76, 79 H.C.) en „doorgang tot het eeuwige leven" (antw. 42) en daarbij het toekomstige aspect (zal moeten zijn toekomst-aspect, rapp.) van het woordje „ten" of „tot" verwaarloost (vgl. Cat. Calvijn 1542, zondag 51 „spijzen en laven in de hoop des eeuwigen levens"), maar ook als de P.S. zich beroept op de uitdrukking „het eeuwige leven hebben" (antw. 66 H.C., D.L. V 9) en dan verwaarloost dat de confessie dit „hebben" nu en dan nuanceert tot een „hebben in hope. als erfenis, zie de Geloofsbelijdenis van Nicea „ik verwacht ...", Doopsformulier en D.L. 1 9 „eindelijk het eeuwige leven" en antwoord 59 H.C. „erfgenamen van het eeuwige leven".

Ononderbroken voortzetting van het eeuwige leven.

Deze uitdrukking komt voor in de overwegingen van de P.S. van het Zuiden 1962/'63, sub a „dat het Woord van God met name in Lukas 16 : 19-31 (ook in verband met Lukas 16 : 9), Lukas 20 : 38, Luk. 23 : 43, Joh. 11 : 25, 26. Filipp 1 : 23 en 2 Cor. 5 : 8, duidelijk en onmiskenbaar leert, dat de gelovigen, die ontslapen, niet alleen als doden naar het graf worden gedragen, maar dat zij eveneens terstond bij het sterven uit het lichaam heengaan tot Christus Jezus, om het eeuwige leven buiten het dode lichaam en in Christus' gemeenschap voort te zetten tot de dag toe, dat zij als geheel verheerlijkte mensen zullen herrijzen uit de graven" en in de uitspraak van deze P.S. waar als oordeel sub a te kennen gegeven wordt: „dat de lering van ds. B. Telder (constatering A) geheel in strijd is met de in de Schrift beloofde ononderbroken voortzetting van het eeuwige leven in de tijd tussen sterven en opstanding en met de belijdenis van antwoord 57a H. Cat., die daarop steunt (overweging a, b, c, d)".

In de uitspraken van de P.S. van het Zuiden van 1965 mb.t. het ratificatiebesluit van de classis NBL heet het onder „zij overweegt verder" sub 3 „dat het spreken van voornoemde P.S. (bedoeld is die van 1962/'63) over de ..voortzetting van het eeuwige leven na het sterven niet anders bedoelt dan dat de gemeenschap die God na het sterven geeft, reeds haar begin heeft voor het sterven en dat deze spreekwijze volledig overeenstemt met het „begin" waarvan antw. 58 getuigt".

Neemt deze uitdrukking alle nuancering in het belijden van het eeuwige leven weg? Uiteraard in de context. waarin zij voorkomt met de dieper liggende vraag: is deze uitdrukking in strijd met Schrift en belijdenis?

In strijd met de belijdenis?

Om met het laatste te beginnen: wanneer wij letten op de taal van de belijdenis, dan kunnen wij zeggen, dat zij spreekt over het „eeuwig leven" als iets van nu en van de toekomst. Zonder volledig te zijn denken we eerst aan de Heid. Catechismus.

In Zondag 1 H.C. wordt direct al gesproken van het eeuwige leven, als wij belijden: „waarom Hij mij ook door Zijn Heilige Geest van het eeuwige leven verzekert ..." (antw. 1). Moeten wij dan hier allereerst en uitsluitend denken aan het eeuwige leven als eeuwige zaligheid, louter en alleen als toekomstig goed? Wij menen van niet. Hoevelen beginnen bij het opzeggen van dit antwoord op dit punt gekomen niet te aarzelen. Hoe komt dat? Wel, omdat velen het verband niet zien van dit antwoord. Ze zien geen verband tussen het begin en het slot van dit antwoord.

Maar wat is hier dan uitgedrukt? In het begin belijden wij het eigendom te zijn van Jezus Christus. Hoe wij dat geworden zijn en wat dat alles betekent. En dat is nu het begin van het eeuwige leven. Het eigendom zijn van Jezus Christus. „Dit nu is het eeuwige leven, dat zij U kennen, de ene waarachtige God, en Jezus Christus, Die Gij gezonden hebt" (Joh. 17 • 3).

En dan is dat „kennen" niet te nemen in de zin van weten in de betekenis van verstandelijk op de hoogte zijn, informatie hebben over God en Zijn Christus, maar dit kennen is in het geheel van de Schrift een band aan God en aan Christus hebben, liefdevolle gemeenschap met Hem hebben. Van dat eeuwige leven verzekert de Heilige Geest. Van dat eigendom zijn van Jezus Christus. Van die gemeenschap met Hem door het geloof hier en nu, die na het sterven blijft en die na voorlopige zaligheid volkomen zaligheid wordt in de opstanding.

Een blik in een paar verklaringen van de belijdenis der Kerk doet duidelijk verstaan, dat bij eeuwig leven zowel aan nu als aan de toekomst gedacht wordt, zonder dat deze tegen elkaar uitgespeeld worden of dat hiervan een tegenstrijdigheid gemaakt wordt. Olevianus schrijft op art. XII: „de uitdrukking „eeuwig leven" bevat in zich al die zaligheid en blijdschap der ziel en van het lichaam, die de zielen straks na dit leven genieten door Jezus Christus, en die de zielen, verenigd met die lichamen, zullen genieten wanneer zij zullen worden opgenomen in de lucht, opdat zij altijd met de Here mogen zijn" (1 Thess. 4 : 17).

Niet alleen belijd ik dat dit het eeuwige leven is, maar ik geloof ook, dat het voor mij bereid en mij eigen is. Het bezit en het aanvankelijk genot in dit leven reeds, bevestigt Christus, zeggende: „Voorwaar, voorwaar, zeg Ik u: die Mijn Woord hoort en gelooft Hem, Die Mij gezonden heeft, die heeft het eeuwige leven, en komt niet in de verdoemenis, maar is uit de dood overgegaan in het leven". Joh. 5 : 24" (Geschriften van Caspar Olevianus, uitg. „Het Reformatorische Boek" 1963, pag. 125.)

A. Janse schrijft op pag. 199 van zijn boek „De Belijdenis der Kerk naar de Schriften". uitg. J. Boersma, 1950, als hij art. XTI bespreekt: „zoals hier ons leven Christus' eigendom is, zo wordt het voortgezet en in heerlijkheid geopenbaard en het blijft tot in eeuwigheid. Ons leven met Christus hier op aarde is reeds beginsel van het eeuwig leven. Dát leven met Christus door het geloof, dat gewone leven van de christen hier, dat geeft reeds zo heerlijke voorsmaak van wat komen zal..."

In Zondag 16 H.C., antw. 42 wordt gesproken van het eeuwige leven na onze dood. Het is een geschenk na ons sterven. Kunnen wij nu zeggen, dat hier alleen op het eeuwige leven als iets toekomstigs het oog gevestigd wordt? Dat hier alleen sprake is van het eeuwige leven als eeuwige zaligheid? Zo Ni het eerste lezen zouden wil dat mogen denken. Maar wij hebben niet het recht om wat hier staat van het eeuwige leven los te maken van wat we lezen in Zondag 1. Zo min als we dáár mogen zeggen, dat alleen sprake is van het eeuwige leven hier en nu, zo min mogen wij hiér alleen denken aan wat het eeuwige leven straks zal zijn.

De belijdenis spreekt genuanceerd over het eeuwige leven. Zij laat ons zien, wat dat eeuwige leven vandaag is en straks zal zijn na het sterven en hij de opstanding. Als Zondag 1 ons zegt, wat het eeuwige leven is. Wie ons ervan verzekert, dan zegt antw. 42 hoe dit geschenk straks volkomen zal zijn, in een voorlopige volkomenheid direct na het sterven en in de volle volkomenheid na de opstanding.

En wat zo doorgaand geleerd wordt in de Heid. Cat. aangaande het eeuwige leven als uitleg ook van art. XII van het Alg. Christelijk geloof, dat werkt Zondag 22 nader uit, Dat eeuwige leven, de gemeenschap met Christus door het geloof hier en nu, is meteen na het sterven te kenschetsen als een bijzondere nabijheid bij Christus, het Hoofd, uit Wie de leden het leven ontvangen, als levende lidmaten, die dit eeuwig zullen blijven (antw. 57a). En als dan ook dit geschenk, die voorlopige zaligheid, straks tot volle vreugde komt hij de opstanding, dan lag het begin (beginsel) van die

eeuwige vreugde hier en nu (antw. 58).

En zoals de Heid. Cat. spreekt van het eeuwige leven als een tegenwoordig en toekomstig heilsbezit, zo doen ook de Ned. Geloofsbelijdenis en de Dordtse Leerregels. Voor wat de N.G B. betreft, denken wij bijv. aan art. 35, waar gezegd wordt: „Nu hebben degenen, die wedergeboren zijn, in zich tweeeërlei leven: het ene lichamenlijk en tijdelijk, hetwelk zij van hun geboorte meegebracht hebben en aan alle mensen gemeen is; en het andere is geestelijk en hemels, hetwelk hun gegeven wordt in de tweede geboorte, dewelke geschiedt door het Woord des Evangelies. in de gemeenschap des lichaams van Christus: en dit leven is niet gemeen dan alleen aan de uitverkorenen Gods". Duidelijk is hier sprake van een bezit van een eeuwige leven in het heden hij de gelovigen. In hetzelfde artikel wordt later gesproken over Christus als het hemelse en geestelijke brood, dat nu dat eeuwige leven in de gelovigen moet voeden en onderhouden. En als artikel 37 dan tekent wat dat eeuwige leven straks bij de verschijning van Jezus Christus zal inhouden, dan heeft de belijdenis het niet over een ander eeuwig, hemels en geestelijk leven dan in art. 35. maar over hetzelfde eeuwige leven, alleen maar nu volkomen.

Voor de Dordtse Leerregels zou te verwijzen zijn naar Hfdst. 111 en IV 12.

De gereformeerde belijdenisgeschriften leren, hoewel de uitdrukking „ononderbroken voortzetting van het eeuwige leven" daarin niet voorkomt, zakelijk wat hieronder verstaan wil zijn, daar zij over het eeuwige leven spreken als een tegenwoordig en toekomstig heilsbezit.

In strijd met de Heilige Schrift?

Maar verdraagt deze uitdrukking „ononderbroken voortzetting van het eeuwige leven" zich wel met de Schrift? Immers Gods Woord heeft ook in deze het laatste woord. En als deze zegswijze zich niet verdraagt met de Schrift, dan zullen we de belijdenis hebben te herzien. Als de Schrift het eeuwige leven alleen zou kennen als toekomstig heilsbezit, dan kan er niet gesproken worden van voortzetting en ononderbroken voortzetting van het eeuwige leven.

Nu gaat het niet aan hier ook maar een poging te wagen ons alles wat de Schrift hierover zegt, naar voren te brengen. Er is in de loop van de tijd zoveel gezegd. geschreven en gestreden over wat de Schrift zegt over het eeuwige leven. Nu zullen wij moeten vasthouden, dat bezwaar wordt aangetekend tegen de uitdrukking „ononderbroken voortzetting van het eeuwige leven" zoals die voorkomt in uitspraken, waarin de leer van ds. Telder als in strijd met Schrift en belijdenis veroordeeld is. Dat wil zeggen: wij behoeven niet alle teksten na te gaan. waarin gesproken wordt over het eeuwige leven, maar wij kunnen volstaan met de vraag: leert de Schrift het eeuwige leven alleen als toekomstig iets? Want als dat zo is. dan is het gevoelen van ds. Telder c.s. (het eeuwige leven begint pas met de wederopstanding des vleses) ten onrechte veroordeeld.

Wie de Schrift leest kan een hele rij teksten opsommen, waarin van het eeuwige leven gesproken wordt als een toekomstig goed. Met behulp van een Concordantie is het niet moeilijk een hele lijst samen te stellen. De classis NBL somt in haar eerste bezwaar een hele rij op en is er van overtuigd, dat ook de P.S. van het Zuiden beaamd zou hebben, dat de Schrift in die plaatsen spreekt over het eeuwige leven als toekomstig goed.

Genoemd wordt met name Mark. X 30 met parallelle plaatsen in de andere synoptici (Matth. en Lukas), waar staat „... en in de toekomstige eeuw het eeuwige leven". Verder wordt genoemd Rom. 8 : 22, waar Paulus spreekt van het eeuwige leven als einde van het geloof, Gal. 6 : 8, waar dezelfde spreekt van het zaaien op de akker van de Geest, waar gezegd wordt, dat wie dat doet „uit de Geest eeuwig leven zal oogsten". In 1 Tim. 1 : 16 zegt Paulus: „Maar hiertoe is mij ontferming bewezen, dat Jezus Christus in de eerste plaats in mij Zijn ganse lankmoedigheid zal bewijzen tot een voorbeeld van hen, die later op Hem zouden vertrouwen ten eeuwigen leven". In Titus 3 : 7 heet het uit dezelfde mond: „...gerechtvaardigd door Zijn genade erfgenamen zouden worden overeenkomstig de hoop des eeuwigen levens".

Zonder nadere nauwkeurige exegese nemen wij nu even aan, dat in de genoemde teksten over eeuwig leven als toekomstig goed gesproken wordt, dan nog zijn er zoveel andere Schriftplaatsen (zie de Concordantie op het woord eeuwig). waar uitdrukkelijk gezegd wordt, dat als wij geloven in Christus, wij het eeuwige leven hebben. Wat bij de opsomming van de classis NBL opvalt is. afgezien van het feit, dat er nog wel andere plaatsen te noemen zouden zijn. waar nog duidelijker uitkomt dat de Schrift

meermalen spreekt over het eeuwige leven, dat ons getoond of geopenbaard zal worden in de laatste tijd, dit, dat geen enkele tekst uit één van de geschriften van Johannes wordt aangehaald. Noch uit het Evangelie, noch uit één van de brieven.

En dan te bedenken, dat bij het opslaan van het woord „eeuwig" in de Concordantie de meeste teksten, waar gesproken wordt van „eeuwig leven" in de geschriften van Johannes staan!

Vele uitleggers hebben zich met teksten over het eeuwige leven bezig gehouden in de loop van de tijd. Telkens wordt er op gewezen, dat wij de bedoeling van de Schrift met het eeuwige leven des te beter verstaan als wij er op letten, hoe dikwijls het getekend wordt als een realiteit in het heden. En het is met name de Evangelist Johannes, die dit doet. Reeds een eerste lezing van het Evangelie naar zijn beschrijving doet ons dit verstaan. In tegenstelling met hem, is er wel gezegd dat de andere Evangelisten niet weten van een eeuwige leven in het heden. Maar dit is toch niet juist. Matth. weet wel degelijk van het eeuwige leven hier en nu, als hij spreekt over het navolgen van Christus in antwoord op de vraag van de rijke jongeling naar dat eeuwige leven (Matth. 19 : 21). En is de verloren zoon niet weer „levend" geworden als hij thuiskomt (Luk. 15 : 32). De discipelen van Jezus behoren niet meer tot de „doden", die hun doden moeten begraven (Luk. 9 : 60). Omgekeerd weet Johannes ook wel van het toekomst-element van het eeuwige leven, als hij zegt dat de Zoon niemand uitwerpt, die tot Hem komt (Joh. 6 : 37). Hij laat niet verloren gaan, maar wekt hem op, houdt hem vast in de jongste dag (Joh. 6 : 39, 40). En over het oordeel spreekt hij eveneens als over heden en toekomst (Joh. 12 : 28). Maar goed, hij Johannes ligt toch de nadruk op het heden. Heel bekend is bij Johannes de uitdrukking „het eeuwige leven hebben". Het werkwoord dat daar gebruikt wordt, staat in de tegenwoordige tijd (3 : 36. 5 : 24. 6 : 47, 54). En in het geval van Johannes 5 : 24 gebruikt hij zelfs de voltooid tegenwoordige tijd: hij is overgegaan in het leven.

Ingeleid met een dubbel „Amen", (wel eens genoemd het uitroepteken vóór aan de zin) spreekt Christus, dat in het heden de beslissing valt. Wie hoort en gelooft, heeft het eeuwige leven, komt niet in een bedreigend gericht, is overgegaan uit de dood in het leven. Vele uitleggers zouden te citeren zijn in een verklaring. Bij Calvijn lezen wij: „Hij is overgegaan". Enkele Latijnse handschriften hebben de toekomstige tijd „hij zal overgaan", maar dit is voortgekomen uit onverstand en de dwaasheid van een of ander, die de bedoeling van de Evangelist niet begreep en zichzelf meer heeft veroorloofd dan hem toekwam. Want in het Griekse woord is volstrekt geen dubbelzinnigheid. Hij zegt volstrekt niet ten onrechte, dat de overgang van de dood tot het leven reeds geschied is, omdat in de kinderen Gods een onverderfelijk zaad des levens is, van het ogenblik af, dat zij geroepen zijn, en ze zitten reeds in hope in de hemelse heerlijkheid door Christus en het koninkrijk Gods is metterdaad binnen hen (Luk. 17 : 21. Coll. 3 : 3). Want al is hun leven verborgen, daarom houden zij toch niet op het door het geloof te bezitten: al worden zij van alle zijden door de dood bedreigd, dit verhindert niet, dat zij toch gerust zijn, omdat zij weten, dat zij door de hulp van Christus genoegzaam veilig zijn. Laten wij intussen bedenken, dat de gelovigen thans op zulk een wijze in het leven zijn, dat zij reeds de materie van de dood in zich dragen. Doch de Geest, Die in hen woont, is het leven, dat de overblijfselen des doods ten laatste zal vernietigen. Immers het is waar, wat Paulus zegt, dat de dood de laatste vijand is, die teniet gedaan zal worden (1 Cor. 15 : 26).

Nu wordt hier volstrekt niet over de volle vernietiging des doods gehandeld of over de volmaakte openbaring des levens. Maar ofschoon het leven in ons slechts begonnen is, zegt Christus toch, dat er zulk een vastigheid daarvan in de gelovigen is, dat zij niet behoeven te vrezen voor de dood, en dat is geen wonder, daar zij ingeplant zijn in Hem, Die de onuitputtelijke bron des levens is". Het is niet nodig nog meer teksten te noemen of te bespreken. Als de Schrift spreekt van het eeuwige leven in het heden, dan is een uitdrukking als „voortzetting" toch heel gewoon? Ja, dan geeft dat woord zelf al te kennen, dat er nuanceringen zijn.

Wanneer Johannes zegt, dat wij van de dood overgegaan zijn in het leven, dan verwaarloost hij toch niet, wat er bij het sterven als verdere vervulling komt? En nog later bij de opstanding? De vragen stellen, is ze beantwoorden.

Nu is heel dit spreken van Johannes over „het eeuwige leven hebben" moeilijk voor hen, die het gevoelen hebben dat het eeuwige leven eerst begint bij de wederopstanding des vleses.

Zij, die dit gevoelen aanhangen, dat het eeuwige leven ons in de Schrift alléén getekend wordt als een toekomstig bezit, zeggen dan bij het lezen van wat Johannes zo dikwijls schrijft, dat dit betekent „dat wij het eeuwige leven thans bezitten als beloofd goed en wel in het ons geschonken Evangelie, ja in Christus zelf". Zo bijv. C. Vonk, De Voorzeide Leer, Ie, pag. 176.

Dezelfde schrijft op pag. 177: „Welnu, wie zich dit alles herinnert (het belovend spreken, het belofte karakter des heils) zal het niet misverstaan, wanneer hij in het Evangelie van Johannes herhaaldelijk van de gelovige leest, dat deze zelfs reeds „hééft het eeuwige leven“.

Tegenwoordige tijd. Hij zal er de juiste conclusie uit trekken, dat de gelovigen reeds thans het eeuwige leven in belofte bezitten, niet de onjuiste conclusie, dat het eeuwige leven reeds thans (bijv. in de „wedergeboorte“) als aanwezig geschonken is of dat het een tegenwoordig reëel bezit der gelovigen zou zijn. Zeker IS dit eeuwige leven aangevangen, maar wel te verstaan in Christus en dienovereenkomstig wordt het ons door Gods belofte absoluut gewaarborgd. Als een erfenis, die veilig voor ons bewaard wordt in de hemel, bij God. En op grond van de vastheid van deze belofte zegt de Schrift, en we spreken het haar na, dat de gelovigen het eeuwige leven hébben. Maar als beloofd goed. In Christus is het wèl al reeds, in ons is het nog niet aangevangen. Dit wacht nog. Tot 's Heren wederkomst“.

Ds. G. Visee, die in een artikelenserie in „Opbouw“ jrg. 7 nr. 42-44, over „het belovende spreken Gods“ schrijft en tot de conclusie komt: „In de Heilige Schrift wordt van het eeuwige leven gesproken als van een beloofd en toekomstig goed. dat de gelovigen metterdaad in de opstanding verkrijgen, verwerven en beërven, dat zij van de akker van de Geest zullen oogsten. En wanneer Christus zegt. dat Hij hun het eeuwige leven schenkt en geeft, dan moet dat verstaan worden van een schenken-in-belofte. Een geven-in-toezegging. Zo hèbben de Zijnen het ook als een in de toekomst uit te keren, in Gods belofte hun reeds nu toegezegd heil“, merkt op als het gaat over wat God openbaart door de apostel Johannes: „een uit-zondering op dit spreken van het eeuwige leven als toekomstig goed ... schijnen de geschriften van Johannes te vormen. Ook daar wordt wel van het eeuwige leven als iets toekomstige gesproken“. Na aanhaling van Joh. 3 : 15, 16, als steun voor zijn gevoelen, vervolgt hij: „Bovendien, - dat is ook voor andere plaatsen van belang - wordt hier gesteld, dat degenen, die geloven het eeuwige leven hebben „in Hem, dat is in de Christus. Wie Héem heeft, heeft in Hem het eeuwige leven door het geloof. Hij heeft het klaarblijkelijk niet in zichzelf, maar in de Ander, in Christus, in Wie het is beloofd“.

Met ds. Joh. Francke vragen wij. als het zo is, dat wij het eeuwige leven niet in onzelf hebben, maar „in Christus“, wat moeten wij dan met uitspraken als deze: „Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u. tenzij gij het vlees van de Zoon des mensen eet en Zijn bloed drinkt, hebt gij geen leven in U zelf“ (Joh. 6 : 53): „Een ieder, die zijn broeder haat, is een mensenmoorder, en gij weet, dat geen mensenmoorder het eeuwige leven blijvend in zich heeft“ (1 Joh. 3 : 15). In deze teksten staat toch. dat wie het vlees van de Zoon des mensen eet en Zijn bloed drinkt en zijn broeder liefheeft. eeuwig leven (blijvend) in zich heeft. Dat kan toch moeilijk zijn: die heeft de belófte van eeuwig leven in zich“. (Joh. Francke in De Reformatie 39e jrg.. no. 29 e.v. „Het eeuwige leven hebben“).

Ook als wij alle Schriftplaatsen zouden laten liggen, waar gesproken wordt van het „eeuwige leven hebben“ als wij geloven in Christus, ja, deze zouden kunnen opvatten in de zin van „dit wil niet zeggen dat wij het eeuwige leven nu reeds als reëel bezit hebben, maar wij hebben dit „in belofte“ „in Christus“ en het zal eerst in de toekomst ons reëel bezit zijn“, dan is daar nog 1 Joh. 3 : 14, 15. Wanneer wij deze Schriftplaats lezen, dan staat daar toch uitdrukkelijk, dat de gelovigen uit de dood overgegaan zijn in het leven. En die overgang is niet een zaak, die zij „in belofte“, „in Christus“ hebben en die eerst later hun werkelijk bezit wordt. Zij openbaart zich immers hier en nu in het feit, dat zij (de gelovigen) de broeders liefhebben. En laat men nu niet tegenwerpen: hier wordt niet gesproken van het eeuwige leven, want in het vervolg wordt duidelijk gezegd, dat zij, die in tegenstelling van de gelovigen de broeders haten, geen eeuwig leven blijvend in zich hebben. Zal die tegenstelling zin hebben, dan mogen we zeggen, dat zij, die de broeders liefhebben, wèl dat eeuwige leven blijvend in zich hebben.

Vergelijk ook Joh. 5 : 24 „Hier staat „is overgegaan“ in het perfectum, de voltooid tegenwoordige tijd, wat aangeeft: de handeling is voltooid en duurt in haar gevolgen voort.“ Meer dan enig ander woord kan deze Schriftplaats duidelijk maken, dat het eeuwige leven in de Schrift voor de gelovige niet maar een zaak is van „in belofte“, „in Christus“, maar een zaak van tegenwoordig heilsbezit, dat later volmaakt wordt. De gelovigen hebben eeuwig leven blijvend in zich.

Moet dat (kan dat) leven, dat ik door het geloof in Christus deelachtig ben, bij het sterven verdwijnen? Kan dat leven onderbroken worden? O zeker, de Schrift spreekt (en wie zou dat ontkennen) op meerdere plaatsen van het eeuwige leven als van een toekomstig goed, dat ons wacht, maar daarmee wordt niet ontkend, wat andere Schriftplaatsen (zoals hier besproken) duidelijk zeggen, dat wij dat

eeuwige leven ook nu reeds bezitten. Anders zouden we als gelovigen nog in de dood zijn en onder het oordeel Gods liggen.

Wij zien, dat de Schrift zakelijk leert, wat in de uitdrukking „ononderbroken voortzetting van het eeuwige leven" gezegd wordt, daar zij over eeuwig leven spreekt als een tegenwoordig en toekomstig heilsbezit (Mark. 10 : 30, 1 Joh. 3 : 14, 15).

Nuancering in het belijden van het eeuwige leven weggenomen?

Wanneer Schrift en belijdenis zakelijk leren, wat de uitdrukking „voortzetting van het eeuwige leven", ja, „ononderbroken" bij het sterven wil te kennen geven, dan is de zaak in feite beslist. Maar daar is nog meer te zeggen. De P.S. van het Zuiden heeft door zulk spreken niet alle nuancering in het belijden aangaande het eeuwige leven weggenomen. Immers, zij had geen uitspraak te doen over het eeuwige leven, maar over bezwaren, ingebracht bij haar tegen de leer van ds. B. Telder in zijn boek „Sterven . . . en dan?", waarin hij „zulk een voorstelling van de slaap des doods voorstaat, dat z.i. bij de gelovigen, die wel in Christus ontslapen zijn, maar die thans nog niet zijn herrezen, tot de heerlijkheid van de opstanding des vleses, geen sprake is van een werkelijke voortzetting van het leven dóór en (na hun sterven ook) bij Jezus Christus" (de doorlopende voorstelling van „Sterven . . . en dan?"). In haar overwegingen heeft de P.S. 1962/'63 de belijdenis van het eeuwige leven naar voren gehaald in het geheel van de Catechismus als uitleg van art. XII van de apost. geloofsbelijdenis, waarbij zowel het heden als de toekomst ter sprake komt (vergelijk overweging c) juist ten aanzien van het punt waarom het ging: ds. Telder c.s. ontkennen, dat er een voortzetting (ononderbroken) van het leven na het sterven is. De P.S. van het Zuiden is niet moede geworden om op die leer te wijzen als afwijzing van de dwaling, dat er geen léven, geen eeuwig leven is tussen sterven en opstanding. Want als de P.S. van het Zuiden 1965 vastgesteld heeft, dat de classis NBL 8 sept. '65 een quatenus-ratificatie toepaste en het appèl op het eeuwig leven onaangeroerd en onaangetast bleef en de weg verlaten werd van het geargumenteed inbrengen van bezwaren naar art. 31 K.O. gaat zij in haar verdere overwegingen uiteenzetten, waarom zij het eeuwige leven in geding bracht en moest brengen. Voor wie overeenkomstig Schrift en belijdenis duidelijk is, dat het eeuwige leven nu al, in dit leven, aanvangt, en dat God dit genadegeschenk blijft geven midden in de dood, in de tijd tussen sterven en opstanding, en bij de herrijzenis, die kan niet anders dan dankbaar zijn, dat de P.S. van het Zuiden zo duidelijk gesproken heeft. Wie kunnen er nu eigenlijk bezwaren hebben, dat een kerkelijke vergadering het eeuwige leven in geding brengt, wanneer Gods belofte voor dat leven, juist midden in de dood van de Zijnen, met zoveel woorden in de Schrift te vinden is en de kerken zelf daarvan eeuwenlang getuigd hebben in haar belijdenisgeschriften? Dat kunnen alleen maar zij zijn, die het gevoelen aanhangen, dat men van geen gave, van geen werkelijk geschenk van het eeuwige leven spreken mag voor de jongste dag!

Is het wonder dat de P.S. zo nadrukkelijk aandringt op een volledige ratificatie zonder enige restrictie juist t.a.v. het aangegeven punt van het eeuwige leven? Omdat zij, wier leer veroordeeld werd, niet weten willen van een gave, geschenk van het eeuwige leven voor de jongste dag. En zo zou immers het gevoelen van ds. Telder gedekt zijn, dat ook door de classis als in strijd met antwoord 57 H.C. overeenkomstig hetgeen de Schrift leert afgewezen is, n.l. „geen enkele christen leeft tussen sterven en opstanding in gemeenschap met God en Zijn Christus".

Neen, nogmaals, de P.S. van het Zuiden heeft als wij haar overweging van 1965 rustig lezen geen nieuwe leer ter tafel gebracht of uitspraak gedaan over het eeuwige leven. Zij heeft het eeuwige leven in geding gebracht in het geheel van de leer der zaligheid, met name in het geheel van de Catechismus, omdat antw. 57a (en dat werd losgelaten!) op genuanceerde wijze nader ingaat op wat de Christen bij zijn sterven ontvangt, en dus juist ook het geschenk van het eeuwige leven, in antwoord 42 genoemd. En dat nu de leer van antw. 57a als nadere ontvouwing op het geschenk van het eeuwige leven (antw. 42) ook het artikel van het eeuwige leven raakt, mag duidelijk zijn, omdat antw. 42 door zijn belijdenis van het eeuwige leven geen ander leven op het oog heeft dan dat van antw. 23 H.C., antw. 1 en later antw. 58 H.C. De P.S. van het Zuiden heeft de belijdenis in haar verband en eenheid gelezen. Had zij antw. 57 als een bijzaak behandeld, dan zou zij geen oog gehad hebben voor het genuanceerde spreken van de belijdenis. En nu komt het verwijt (want wat is bezwaar 1 anders dan een verwijt in plaats van een geargumenteed bezwaar overeenkomstig de weg van art. 31 K.O.) van ongenuanceerd spreken als zij de term „voortzetting van het eeuwige leven" gebruikt en het woord „ononderbroken" daarbij

voegt!

Neemt de P.S. het toekomst-aspect weg als zij spreekt van „ononderbroken voort-zetting”? Vergeet de Heid. Catechismus het toekomstaspect in Zondag 1, als zij van het eeuwige leven spreekt als van een eigendom van Christus zijn? Doet de Schrift dat als zij zo duidelijk spreekt over dat eeuwige leven? De Schrift spreekt niet in de stijl van „aspecten”. De belijdenis denkt zo niet, laat staan dat zij „aspecten” tegen elkaar uitspeelt. Had de P.S. alleen over het eeuwige leven als geschenk in de toekomst gesproken, dan zou zij haar doel niet bereikt hebben: weerlegging van de dwaling van de onderbreking van het leven dat blijft tot in eeuwigheid.

En dat mag niet vergeten worden, dat zó de zaak van het eeuwige leven hier ter sprake komt. Wij kunnen het niet anders zien, of de classis NBL heeft opnieuw een quatenus-ratificatie toegepast. Misschien nog juister gezegd: ze heeft de zaak van het eeuwige leven nu niet vermeden, zoals vroeger, of onaangeroerd en onaangetaast gelaten het appèl daarop, maar zij heeft uit het oog verloren hoe en waarom het eeuwige leven in de uitspraken ter sprake komt en daardoor heeft zij ds. T. c.s. op een bepaalde wijze gedekt door te zeggen, dat er geen plaats blijft in het spreken van de P.S. van het Zuiden voor het eeuwige leven als toekomstgeschenk. Als uitspraken gedaan hadden moeten worden over „het eeuwige leven” dan kan men zeggen: dit of dat is vergeten. Moet dit of dat niet in rekening gebracht worden? Maar nu wordt geponeerd: er blijft geen plaats meer voor over, terwijl niet geargumenteed bezwaren worden ingebracht, waarom men niet het beroep op het eeuwige leven ter afwijzing van de (ook door de classis erkende) afwijking van de belijdenis van het eeuwige leven tussen sterven en opstanding met name, met blijdschap aanvaardde.

Afvlakkende terminologie?

De classis heeft bezwaar de „afvlakkende terminologie” - „ononderbroken voortzetting van het eeuwige leven” - als bindend te aanvaarden. Wil de classis wel de zaak als bindend aanvaarden? Of verbergt zij achter haar spreken en in haar spreken juist een verwerping van de zaak? De afwijzing van de leer van ds. B. "leider met beroep op het eeuwige leven? Voor haar beweren beroept de classis zich op uitdrukkingen, die de P.S. 1965 gebruikte als „spijzen en laven ten eeuwigen leven” uit de H.C., antw. 75, 76. 79 en „doorgang tot het eeuwige leven”, antw. 42, waarbij dan deze P.S. het toekomstige aspect (zal moeten zijn toekomstaspect, rapp.) van het woordje „ten” of „tot” verwaarloost. In dat verband wordt gewezen op Calvin, die in zijn Catechismus sprak van „spijzen en laven in de hope des eeuwigen levens”.

Wanneer wij het goed zien, dan heeft de P.S. van het Zuiden niet in 1965, maar in 1964 deze plaatsen uit de belijdenis aangewezen om aan te geven, dat naar de belijdenis gesproken kan worden van het eeuwige leven, dat wij hier en nu reeds hebben en dat het niet alleen een toekomstig goed is, dat eerst na de opstanding het deel van de gelovigen zal worden.

Maar de classis NBL is het daarmee niet eens. Zij stelt dat in de bedoelde antwoorden van de Cat. waar het gaat over het Avondmaal, niet gesproken wordt van een voeden van het eeuwige leven, maar van een gespijzigd en gelaafd worden tot het eeuwige leven en juist dat woordje „tot” laat duidelijk uitkomen, dat er gedacht wordt aan iets, wat wij nu nog niet hebben, maar eerst in de toekomst zullen bezitten.

Wat bedoelt de Catechismus hier? Eerst nog dit: op het standpunt van hen, die de veroordeelde leer aanhangen, dat bij het sterven het kind van God radikaal en geheel en al dood is en er geen sprake kan zijn van leven tussen sterven en opstanding, kan er ook geen sprake zijn van een gespijzigd en gelaafd worden ten, tot, naar het eeuwige leven toe, want tussen de Avondmaalganger, die gelovig eet en drinkt, en het eeuwige leven dat in de toekomst hem gegeven wordt, gaapt de kloof van het zonder meer dood zijn.

Willen wij de Cat. in deze uitdrukkingen goed verstaan, dan moeten wij weer de eenheid goed in het oog houden. En niet vergeten dat er ook in de Ned. Gel. Bel. over het Avondmaal gesproken wordt op zulk een wijze, dat uit onderlinge vergelijking duidelijk blijkt wat bedoeld is met „spijzen en laven ten eeuwigen leven”. Wij denken nu met name aan art. 35 N.G.B. In dat artikel, dat wij al eerder citeerden, wordt duidelijk gezegd, dat wij in het Avondmaal deel hebben aan het levend brood, Jezus Christus, en dat daardoor het geestelijk hemels leven, dat wij deelachtig zijn, gevoed en onderhouden wordt. En met dat leven is bedoeld het eeuwige leven, dat wij krachtens de wedergeboorte door het Evangelie metterdaad bezitten. Wat gebeurt er in het Avondmaal? Dat eeuwige leven, dat wij hier en

nu reeds bezitten, wordt gevoed en onderhouden naar de volle ontplooiing van dat eeuwige leven, zoals het straks volkomen zal zijn in eeuwige zaligheid. Wij worden om zo te zeggen gevoed naar het eeuwige leven, dat genadegeschenk, dat wij hier en nu ontvangen door het geloof in Christus, naar het eeuwige leven. dat is datzelfde ware leven, dat wij hier en nu ontvingen, maar dan ontheven aan alle dood en vergankelijkheid en bederf, een ongestoorde gemeenschap met God. Hoe kan men spreken van voeden ten eeuwige leven als dat leven niet in begin (beginsel) gevonden wordt?

Verwezen wordt naar de Catechismus van Calvijn, waarin duidelijk zou uitkomen, dat het woordje „ten" of „tot" de zin zou hebben van „in de hoop van". Als wij in de Catechismus van Genève lezen, dan horen wij Calvijn in antwoord op de vraag: „Wat is de betekenis daarvan?" (nl van het Avondmaal) zeggen: „Onze Here heeft het ingesteld om ons te verzekeren, dat door deze gemeenschap met Zijn lichaam en bloed, onze zielen worden gevoed, in de hoop van het eeuwige leven".

Is dat hetzelfde als „gevoed en gespijsd worden ten eeuwigen leven"? Terecht is erop gewezen door ds. D. van Dijk in de Geref. Kerkbode voor Gron., Friesl. en Drente, 22e jrg. no. 38, dat die komma na gevoed, hier niet zomaar te verwaarlozen is. Maar nu afgezien daarvan, mogen wij Calvijn toch niet laten zeggen, wat wij graag willen. Immers de classis NBL wil door hem hier als kroongetuige aan te voeren, voor het feit, dat de P.S. afvlakkend spreekt en het woordje „ten" of „tot" in genoemde uitdrukking zomaar verandert in „van" en alle toekomstgedachte in dat woordje vergeet, het doen voorkomen alsof Calvijn ook niet zou geloofd hebben, dat wij in het Avondmaal als gelovigen gevoed worden, dat het in ons aanwezig leven gevoed zou worden. En dat is toch wel in duidelijke tegenspraak met wat Calvijn over het Avondmaal zegt in zijn Institutie.

Bijv. in Boek IV, Hfdst. XVII 4 (Sizoo, 2e druk pag. 414) lees ik: „De voornaamste taak van het sacrament is dus niet deze, dat het eenvoudig en zonder hogere overweging ons het lichaam van Christus aanbiedt, maar veeleer, dat het de belofte, door welke Hij betuigt, dat Zijn vlees waarlijk spijs, en Zijn bloed waarlijk drank is, waardoor wij tot het eeuwige leven gevoed worden, door welke Hij ook verzekert, dat Hij het brood des levens is en dat wie daarvan eet in eeuwigheid zal leven ..."

Daar hebt U dezelfde uitdrukking als in de Catechismus. In het verband gelezen blijkt duidelijk, dat Calvijn geschreven heeft, dat het eten en drinken van Christus' vlees en bloed een deel krijgen is aan het eeuwige leven, zodat wie deze spijs eet en drinkt eeuwig leven zal. Het woordje „tot" houdt niet slechts in een heenwijzing naar de toekomst in ver verschiet, maar ook naar de onmiddellijke toekomst. Het directe doel van eten en drinken is het deel krijgen aan het eeuwige leven. Het woordje, dat in het Latijn gebruikt wordt (ad) duidt niet alleen als woordje „naar, ergens naar toe" aan, maar ook „met betrekking tot, met het oog op". Wat er zo staat in de genoemde antwoorden van de Cat. als 75 e.a. kunnen wij weergeven met een spijzen en laven met betrekking tot, een spijzen en laven, dat zich richt op het eeuwige leven. Een voeden van het eeuwige leven, dat wij hier en nu door het geloof ontvangen en dat naar de toekomst toe van de volkomenheid en volheid.

B. *Als tweede punt* spreekt de classis uit, oordelend over de uitspraak van de P.S. 1964, „dat de leer van het eeuwige leven als tegenwoordig reëel heilsbezit in de confessie is vastgelegd, waarbij verwezen wordt naar antw. 58, 66, 75, 76, 79 H.C. en D.L. V 9, dat in de kring van de Brabant-Limburgse kerken nooit twijfel heeft bestaan aan de belijdenis, dat het beginsel van de eeuwige vreugde (dus van het eeuwige leven) reeds in dit leven genoten wordt, zoals de Schrift leert o.m. in Joh. 17 : 3 en de belijdenis in antw. 58 H.C. belijdt", terwijl tenslotte de classis constateert „dat de P.S. in gebreke blijft ook maar op enige wijze aan te tonen, dat ds. B. Telder van een tegenwoordigheidsaspect van het eeuwige leven niet heeft willen weten."

Om het hier gestelde op zijn waarde te toetsen als een grond om de besluiten van de P.S. 1965 niet volledig voor vast en bondig te houden, moeten wij ons de gang van zaken voor ogen houden.

Op 8 sept. 1965 houdt de classis NBL zich bezig met de ratificatie van de besluiten van de P.S. 1964 „aangaande handhaving door ds. B. Telder van zijn gevoelen ten aanzien van antw. 57 H.C, tegen het oordeel van de Part. Synode 1962/'63 in". In dat besluit wordt niet alles geratificeerd. Niet dat dit met even zovele woorden gezegd wordt, maar het blijkt uit de mededeling, dat de classis niet gebonden wil zijn aan de wijze, waarop zij de leer van antw. 57 tegen het gevoelen van ds. B. Telder c.s. gehandhaafd heeft.

Wanneer wij deze ratificatie-uitspraak leggen naast de uitspraak van de P.S. 1962/'63 dan valt iets op. De P.S. 1962/'63 overwoog: „dat het Woord van God, met name in Luk. 16 : 19-31 (ook in verband

met Luk. 16 : 9), Luk. 20 : 38, Luk. 23 : 43, Joh. 11 : 25, 26, Filip. 1 : 23 en 2 Cor. 5 : 8, duidelijk en onmiskenbaar leert, dat de gelovigen, die ontslapen, niet alleen als doden naar het graf worden gedragen, maar dat zij eveneens terstond bij hun sterven uit het lichaam heengaan tot Christus Jezus, om het eeuwige leven buiten hun dode lichaam en in Christus' gemeenschap voort te zetten tot de dag toe, dat zij als geheel verheerlijkte mensen zullen herrijzen uit de graven. (onderstreping van rapp.)

Dit keert nu in het oordeel van de classis NBL van 8 sept. 1965 zo terug: „dat de P.S. van het Zuiden 1962/'63 terecht heeft uitgesproken, dat het gevoelen van ds. B. Telder, zoals dat in zijn boek, getiteld „Sterven . . . en dan?“ openbaar geworden is, in strijd is met wat antwoord 57 van de H.C. overeenkomstig de Schrift leert, vgl. Luk. 16 : 19-31, Luk. 20 : 38 en 23 : 43, Filipp. 1 : 23 en 2 Cor. 5 : 8, n.l. dat de gelovigen, die ontslapen niet alleen als doden naar het graf worden gedragen, maar dat zij eveneens terstond bij hun sterven uit het lichaam opgenomen worden tot Christus Jezus om in Zijn gemeenschap te verkeren, tot de dag toe, dat zij als geheel verheerlijkte mensen zullen herrijzen uit de graven" Wanneer u deze twee naast elkaar legt, dan zien wij dat niet gesproken wordt van het eeuwige leven (later is dit aangewezen door de P.S. 1965 en toegegeven door de Classis NBL van 23 april 1966, dat dit opzettelijk vermeden werd), maar ook dat de ene keer als het gaat over het leven tussen sterven en opstanding door de P.S. gesproken wordt van „een in Christus' gemeenschap voortzetten" en door de (onderstreping van rapp.).

classis van een „in Zijn gemeenschap verkeren".

Moeten wij nu vallen over woorden? Moeten wij er aandacht aan besteden als de ene keer voor de tijd tussen sterven en opstanding gesproken wordt van „eeuwig leven" en de andere keer van „gemeenschap"? Is dit niet alleen een andere wijze van uitdrukken van één en dezelfde zaak? Als naar de Schriften het eeuwige leven „kennen" is (Joh. 17 : 3) en „kennen" wederom naar de Schriften te omschrijven als: liefdevolle gemeenschap met, echte band hebben aan, is dan niet te spreken van: een ieder geeft in eigen woorden dezelfde zaak weer? Wanneer zonder meer duidelijk was, dat voor de classis NBL gemeenschap gelijk was met eeuwig leven, dan konden wij zo spreken. Maar dit is niet het geval. Want de classis NBL sprak expres zo van „gemeenschap" met loslating van het „eeuwig leven". Had de P.S. 1962/'63 in afwijzing van de leer van ds. Telder gesproken van het eeuwige leven om de volle troost van het eeuwige leven tussen sterven en opstanding te handhaven (zij had te strijden tegen de dwaling dat er geen leven, geen voortzetting van het leven, het eeuwig leven, zou zijn), de classis wil geen aantasting van het artikel van het eeuwige leven, uitgelegd in de H.C. erkennen en gaat dan spreken zoals zij op 8 sept. 1965 deed.

Tijdens de bespreking van deze classisuitspraak op de P.S. 1965 lezen wij Acta art. 6 van de slotzitting 18 nov. 1965: „Een der leden maakt opmerkelijk op de merkwaardigheid, dat de tekst van het classisbesluit, waaruit het „element" van het eeuwige leven werd weggecijferd, dezelfde is als de tekst van een bij de P.S. 1964 ter tafel gelegde formulering ter vervanging van de uitspraken (inzake de leer) van de P.S. 1962/'63. De P.S. 1964 heeft deze tekst reeds afgewezen als „vervangingsformule". Daarna komt dezelfde tekst thans terug in het ratificatiebesluit van de classis N.Br.-L."

De kerk van Waardhuizen had n.l. op die P.S. voorgesteld: „deze Schriftplaatsen (bedoeld zijn Luk. 16 : 19-31, Luk. 20 : 38, Luk. 23 : 43, Filip. 1 : 23, 2 Cor. 5 : 8, rapp.) leren immers, dat de gelovigen, die ontslapen, niet alleen als doden naar het graf worden gedragen, maar dat zij eveneens terstond bij het sterven uit het lichaam opgenomen worden tot Christus Jezus, om in Zijn gemeenschap te verkeren tot de dag toe ..." Hieruit blijkt duidelijk, dat de P.S. 1964 geen voet heeft willen geven aan de gedachte dat het ter sprake brengen van het artikel van het eeuwige leven als een zaak van aankleding aangemerkt zou kunnen worden, maar dat hierop wel degelijk met nadruk de aandacht gevestigd werd, omdat dit aangetast werd door de dwaling die weerlegd moest worden.

Als de P.S. 1964 kort en goed spreekt van „de leer van het eeuwige leven als tegenwoordig reëel heilsbezit, vastgelegd in de confessie", dan keert zij zich daarin tegen de doodleer van ds. Telder en hen, die in het kader van die leer of ter begunstiging van dat gevoelen spreken van het eeuwige leven als alleen een toekomstig iets.

Want de classis kan nu wel beweren, dat „in de kring van de Brabant-Limburgse kerken nooit twijfel bestaan heeft aan de belijdenis dat het beginsel van de eeuwige vreugde (dus van het eeuwige leven) reeds in dit leven genoten wordt, zoals de Schrift dit leert o.m. in Joh. XVII 3 en de belijdenis in antwoord 58 belijdt", maar is deze bewering juist? Is dat geen vertekening van de werkelijkheid?

Wij denken nu bijv. aan de verklaring van de kerkeraad van Breda van 2 sept. 1963. Daar heet het o.m.: „Wij geloven en belijden het eeuwige leven als het „leven der toekomstige eeuw" Markus 10 :

30, dat de gelovigen in dit leven hebben, in vaste hoop, buiten hen zelf, in Christus Jezus, Coll. 3 : 1-4, Joh. 3 : 16, 36, 5 : 24 (zie Kantt. St. V.) waarin zij zich nu reeds met onuitsprekelijke vreugde mogen verheugen, 1 Petrus 1 : 6, waarvan zij als onderpand, als eersteling de gave van de Heilige Geest (het Geestelijk leven) reeds mogen smaken Rom. 8 : 23, Ef. 4 : 30, Hebr. 6 : 4, 5, maar dat hun toch wacht als een erfenis, die hun getoond of geopenbaard zal worden in de laatste tijd, bij de wederkomst van Christus, door de opstanding van het leven, Dan. 12 : 13, Joh. 5 : 28, 29, 14 : 13, Rom. 6 : 22, 8 : 11, Ef. 2 : 4-7, 1 Petrus 1: 4-7."

Deze verklaring heeft als instructie op de classis NBL gediend. Lezen wij nu een tegenspreken of een weerlegging van deze ontkenning van het confessioneel spreken van het eeuwige leven als tegenwoordig, reëel heilsbezit? Want uit de verklaring van Breda was toch duidelijk, dat deze het eeuwige leven vereenzelvigde met dat van de toekomstige eeuw. En dan nu zeggen, dat er nooit enige twijfel bestaan heeft?

Immers, goed verstaan, wat wij met de belijdenis het begin van het eeuwige leven noemen (antwoord 58) dat wordt door Breda als Geestelijk leven aangeduid. Het „hebben", dat wij nemen als een bezitten, dat wordt in de genoemde verklaring verstaan als een hebben in belofte, een hebben in hoop. Van dat wat Breda noemt het Geestelijk leven, daarvan kan men stellen, dat daarvan het tegenwoordig heilsaspect niet in geding is, maar wel van het eeuwige leven, waarvan de P.S. naar de confessie sprak. En afgezien daarvan, de P.S. had zich niet uit te spreken over het al of niet willen weten van het tegenwoordigheidsaspect van het eeuwige leven, maar zij had zich uit te spreken tegen de onderbroken voortzetting van het eeuwige leven, zoals die uitkwam in de verwerping van wat antwoord 57a belijdt. Al met al kan ook deze tweede opmerking, die toch de werkelijke gang van zaken vertekent, geen tegen-instantie zijn noch een Schriftuurlijk of confessioneel argument, waarom de uitspraken van de P.S. 1965 te dezer zake niet volledig voor vast en bondig zouden moeten worden gehouden.

C. *Als derde bezwaar* vermeldt de classis NBL dat zij er bezwaar tegen heeft „uit te spreken, dat de leer van ds. B. Telder in strijd komt met „de belijdenis van het eeuwige leven, zoals met name antwoord 42 H.C. hierover spreekt".

De classis is n.l. de mening toegedaan. „dat de tekst van antwoord 42 H.C. geenszins de mogelijkheid uitsluit, dat de belijdenis hier over de periode tussen sterven en opstanding heen ziet, om regelrecht te spreken over de heerlijkheid van de opstanding in Christus ten jongsten dage."

Weer zullen wij ons goed voor ogen moeten stellen, hoe de P.S. 1965 gekomen is tot haar uitspraak, dat zij „staat op een ratificatie m.b.t. het aangegeven punt van het eeuwige leven" en dat zij „ter afsnijding van elk misverstand en gelet op de ratificatie, die reeds plaats vond (zie A) in concreto aandringt op een spoedig te geven duidelijke verklaring van de zijde van de classis, dat zij de in geding zijnde afwijking mede in strijd acht met de belijdenis omtrent het eeuwige leven, zoals deze met name in antwoord 42 Heid. Cat. tot uitdrukking komt.

Was het niet zo, dat de classis in haar ratificatie-uitspraak van 8 sept. 1965 onderscheid maakte tussen de wijze, waarop de leer van antwoord 57a gehandhaafd werd door de P.S. 1962/'63 en de leer van dat antwoord zelf, maar dat zij niet uitdrukkelijk aangaf, waar en op welke grond zij dit deed, zodat de P.S. 1965, die kennis nam van deze ratificatie, zelf op zoek moest wat dit zijn moest en zo tot de conclusie kwam, dat iedere vermelding van het „eeuwige leven" vermeden was?

En waar het Schriftbewijs van de P.S. 1962/'63 inzake het eeuwige leven niet was aangevochten, kon de P.S. 1965 zich beperken tot een argumenteren uit de aloude leer van de belijdenis der kerken. En als zij dat dan doet, overweegt de P.S. 1965 dat „P.S. 1962/'63 de belijdenis van het eeuwige leven in geding mocht brengen, omdat antwoord 57a H.C. op zijn eigen genuanceerde wijze ingaat op wat de christen bij zijn sterven ontvangt, en dus ook op het geschenk van het eeuwige leven, dat in antwoord 42 H.C. genoemd was" en dat „de leer van antw. 57a als nadere ontvouwing van en toelichting op het geschenk van het eeuwige leven (antw. 42) uiteraard ook de inhoud van het twaalfde artikel van ons algemeen en ongetwijfeld Christelijk geloof raakt, omdat antwoord 42 door zijn belijdenis van het eeuwige leven uiteraard geen ander eeuwige leven op het oog heeft dan de Catechismus in antwoord 23 noemde (art. 12 van de Twaalf Artikelen) en dan zij nadien in antwoord 58 ter sprake brengt."

Eeuwig leven in antwoord 42.

Dit antwoord 42 staat in zondag 16 van de Heid. Cat., waar gehandeld wordt over de betekenis van de

dood van Christus. Hij is gehoorzaam geweest tot de dood, ja de dood des kruises. Die dood staat in het middelpunt van Zijn verlossingswerk.

En als de Cat. dan schoon en duidelijk beleden heeft, waarom die dood van Christus noodzakelijk was, dan rijst de vraag naar de betekenis van die dood voor ons. Immers, als Christus voor ons gestorven is, hoe komt het dat wij dan ook moeten sterven? „Onze dood is geen betaling voor onze zonden, maar alleen een afsterving van de zonden en een doorgang tot het eeuwige leven”.

Wat hebben wij hier te verstaan onder „onze dood”? Is dat het sterven? Of de staat des doods tussen sterven en opstanding? Is „onze dood” het stervensgebeuren, dan vangt het leven op zijn minst bij het sterven aan, maar is het een beschrijving van de staat tussen sterven en opstanding, dan vangt het eeuwige leven aan bij de opstanding. Nu menen wij, dat alleen de eerste opvatting juist is. Dat kan o.m. duidelijk zijn uit de gestelde vraag, waarin over ons sterven gesproken wordt. Immers „... hoe komt het dat wij ook moeten sterven?”

Voorts, deze vraag naar „ons sterven” staat in het licht van Christus' sterven (het geheel van Zondag 16!). Maar niet alleen de vraag geeft hier duidelijk inzicht, dat wij bij „onze dood” niet aan een doodsstaat hebben te denken, maar aan het stervensgebeuren van de gelovigen (onze). Ook het antwoord laat geen twijfel over. Van onze dood wordt gezegd, dat het a. een doorgang tot het eeuwige leven en b. een afsterving van de zonden is.

Wanneer het over de afsterving van de zonden gaat, dan is het duidelijk, dat hier gedoeld wordt op het sterven. Na het sterven en in het graf is er geen sprake meer van afsterven van de zonden. En wanneer dat juist is, dan kan „onze dood” bij „doorgang tot het eeuwige leven” niet in eens iets anders zijn dan het „sterven” van ons. Dan moet het ook in die zin verstaan worden en niet veranderd worden in een doodsstaat of in een periode van dood zijn.

En tenslotte, zo schreef ds. Wiskerke in zijn boek „Léven tussen sterven en opstanding” (waarvan een dankbaar gebruik gemaakt werd bij het uitbrengen van dit rapport) „Het is de moeite waard om de woorden 'doorgang tot het eeuwige leven' nog eens secuur te bekijken. 'Doorgang' ziet wel heel duidelijk op een plaats waar men doorheen kan gaan of op een gelegenheid, die geboden wordt om door te gaan, om te passeren. De Duitse tekst heeft 'ingang' (eingang zum ewigen Leben), wat niet veel verschil uitmaakt, omdat een doorgang, die toegang geeft tot iets, ook van meetaf een 'ingang' mag heten. De Latijnse vertaling heeft 'transitus', eigenlijk 'overgang', we kennen het woord nog in ons woord transitio-handel, d.i. doorvoerhandel. En telkens is de gedachte: de dood is geen muur, die tot stilstand brengt, geen slagboom die van het eeuwige leven afhoudt, geen barrière, waarvoor halt moet worden gehouden. Ge kunt er door heen gaan. De dood laat u vrij passeren naar het leven. Zou men nu 'onze dood' moeten verstaan van het in vele gevallen eeuwenlang durende dood-zijn van een dode in het graf, dan werd het beeld, dat 'doorgang tot' tevoorschijn roept, geheel onbruikbaar. Samengevat moeten wij zeggen, dat 'onze dood' alleen betrekking heeft op ons sterven en dat het christelijk sterven een passage genoemd wordt, die onmiddellijk tot het eeuwige leven brengt” (a.w. pag. 20, 21).

En keert de Cat. zo zich niet met kracht tegen heel de Roomse dwaling van missen, gebeden, aalmoezen enz. die de zielen moeten helpen om maar sneller tot het hemels licht te komen, zonder dat ons leerboek vervalt in de dwaling van de dopersen, die van geen eeuwig leven willen weten voor de jongste dag? Ja, de Cat. geeft zo een duidelijk antwoord aan Rome: God schenkt, als vrucht van het sterven van Christus voor de zonde, dat de stervende Christen terstond tot het eeuwige leven ingaat.

500

En als dit nu in confesso is, wat wij hier belijden in antwoord 42 van het „eeuwige leven”, waarom heeft dan de Classis NBL bezwaar uit te spreken, dat de leer van ds. T. in strijd is met de belijdenis van het eeuwige leven, zoals met name Zondag 42 H.C. hierover spreekt, terwijl zij tevoren die leer als in strijd met antwoord 57a heeft leren verwerpen na de betreffende uitspraken van de P.S. 1962/ '63 in dezen.' En waarom komt zij hier aandragen met de mening, dat zij het niet uitgesloten acht, dat antwoord 42 over de periode tussen sterven en opstanding heen ziet? Want immers antw. 57a spreekt nadrukkelijk van het geschenk van „eeuwig leven” zoals dat geschenk met het sterven van de gelovigen begint en genoten wordt. Want laat het zo zijn, dat de P.S. 1962/ 1963 zich niet uitdrukkelijk op antwoord 42 beroepen heeft (omdat antw. 57 al genoeg zei inzake de afwijking van ds. B. Telder) dat neemt niet weg, dat zijn leer ook met antw. 42 in strijd is. Helaas! Dat blijkt al heel duidelijk uit wat ds. B. Telder geschreven heeft in een brochure na de uitspraken van de P.S. 1962/'63 als daar gesteld is, dat de naam „eeuwig leven” alleen op de heilstijd van toepassing is, die met de opstanding des vleses begint. Voor dien is er geen sprake van eeuwig leven. En in dat verband spreekt

hij dan over antw. 42 als een bewijs voor de inkorting van het eeuwig tot het leven van de toekomstige eeuw.

In de gedachtengang van Ds. Telder is doorgang tot het eeuwige leven niet te verstaan als ingang tot, overgang tot, maar als een donkere tunnel, die na zoveel jaren of eeuwen van dood-zijn uitmondt in het hemels licht. Bij heel de voorstelling van ds. Telder gaat het niet om een poort, die onmiddellijk toegang verschaft tot het eeuwige leven, maar om een tunnel, waarbij de Christen niet eerder uit-komt dan op de jongste dag.

„Onze dood" ziet voor hem dan ook niet op het stervensgebeuren, maar op het dood-zijn, de staat en de periode van het gestorven zijn.

Tegen deze achtergrond krijgt dit derde bezwaar toch wel een bepaalde kleur. Is door deze opmerking die hier in het derde gesteld wordt, niet een tegemoetkoming geboden aan het gevoelen, dat afgewezen werd? Wij denken hier weer aan de eerder geciteerde instructie van de kerkeraad te Breda d.d. sept. 1963, waarin toch uitdrukkelijk gezegd wordt, dat het eeuwige leven een geschenk is voor de toekomst, die begint met de jongste dag. En dat heeft Breda zo gesteld om te ontkomen aan het eeuwige leven tussen sterven en opstanding.

Maar als dan de classis nu blijkens het eerste deel van haar uitspraak van 8 sept. '65 antwoord 57 aanvaardt als de Schriftuurlijke leer van het eeuwige leven bij het sterven, hoe kan zij dan ontkennen, dat die afwijking van ds. Telder mede in strijd komt met antw. 42 H.C.? Want het is al eerder gezegd: antwoord 42 H.C. spreekt toch niet over een ander eeuwig leven dan antwoord 57 en omgekeerd? Als in antw. 42 H.C. gezegd wordt van ons sterven dat het een doorgang is tot het eeuwige leven als vrucht van de dood van Christus, dan gaat antw. 57 a dat nader uitwerken voor het moment van het sterven en antw. 57b voor het aanbreken van de jongste dag.

Ja, dan zegt antwoord 58, dat het begin van het eeuwige leven niet samenvalt met het sterven of met de jongste dag. Daar wordt het eeuwige leven niet beperkt tot een toekomstgeschenk voor na de opstanding of tot een toekomstgeschenk bij het sterven. Het wordt niet beperkt tot de voorlopige zaligheid bij het sterven (antw. 57) of de volkomen zaligheid bij de opstanding. Maar daar wordt gesproken van het begin van de eeuwige vreugde. Moet antw. 42 dan (als de mogelijkheid maar aanwezig zou zijn, dat de belijdenis zou heen zien over de periode tussen sterven en opstanding) een dam opwerpen tegen wat de Schrift ons zegt van het eeuwige leven, dat hier en nu begint? Waarom niet „eeuwig leven" in antw. 42 gelezen in het licht van de Schrift, dat ons (zie het begin van dit rapport) spreekt van het eeuwige leven als iets van nu en van de toekomst?

Nog één keer willen wij ds. J. R. Wiskerke citeren: „De merkwaardige formulering van antwoord 42 is aan heel iets anders te danken, n.l. aan een eigen accent op eeuwig leven, dat zijn plaats ontvangt binnen de harmonie van de éne belijdenis. Binnen het raam van antwoord 42 ontvangt 'léven' een eigen kleur, die we niet mogen verwaarlozen. De vlak in de buurt klinkende naam 'afsterving van de zonden' herinnert nl aan wat Paulus van zichzelf als nog op aarde levende gelovige uitspreekt: „Ik echter ben vlees verkocht onder de zonde" (Rom. 7 : 14). De werkelijkheid van de zonde, waardoor wij onze Vader bedroeven, wordt hij het sterven van ons afgenomen. Welnu, déze samenhang vraagt dat het bij het sterven aanvangende leven worde opgevat als een vreugde en zaligheid in de gemeenschap met God en Zijn Christus (Joh. 17 : 3), die door geen enkele zonde meer wordt vertroebeld. En de gave van dat léven is duurzaam, ze zal niet meer worden afgenomen („eeuwige")". (A.w. pag. 21).

D. *Als laatste* erkent de classis, dat „naar de mening van ds. B. Telder de genieting van de eeuwige vreugde, die in dit leven in beginsel genoten wordt, in de zgn. tussentoestand onderbroken wordt, om bij de opstanding in volkomenheid te worden voortgezet. De classis is van mening, dat deze gedachte alleen kan worden afgewezen vanuit de door de P.S. 1962/'63 aangevoerde Schriftplaatsen, zoals ook door het Classisbesluit van 8 sept. '65 is geschied".

In dit laatste punt wreekt zich wel heel duidelijk de methode van bezwaren inbrengen door de classis NBL. In plaats van duidelijk uit te spreken of ds. Telder en de kerkeraad van Breda al of niet in strijd zijn met de confessie, antwoord 42, waarop de P.S. 1965 blijkens haar uitspraak nadrukkelijk stond, worden wat meningen en opmerkingen gemaakt. Jarenlang is in- en uitgepraat. Nu moest eindelijk duidelijkheid verkregen worden. In plaats van een duidelijke ratificatie van de besluiten van de P.S. 1965 komt dit „bezwaarschrift" te voorschijn, waarbij Uw vergadering mag raden naar de bezwaren. Immers, wat bedoelt de classis NBL met dit 4e punt? Wat hier staat is zo toch bij eerste lezen duistere

taal. Hier wordt iets gezegd over een mening(!) van ds. B. Telder over de genieting van de eeuwige vreugde in dit leven in beginsel genoten, dat evenwel in de zgn. tussentoestand onderbroken wordt om bij de opstanding volkomen te worden voortgezet.

De classis wil die gedachte wel afwijzen, maar dan alleen uit een reeks van Schriftplaatsen, zoals dat ook in het classisbesluit van 8 september 1965 is geschied. Is het wonder dat Uw rapporteur en commissie zich hebben afgevraagd wat dit nu toch wel beduiden moest. Na lang overwegen en lezen is Uw commissie tot de conclusie gekomen, dat de classis NBL niet maar onvolledig en ten dele de besluiten van de P.S. 1965 ratificeert en zo als het ware weer een quatenus-ratificatie toepast, maar dat zij in het onderhavige punt (de afwijking van ds. B. Telder inzake de onderbreking van het eeuwige leven) de belijdenis als maatstaf en als bindende norm laat vallen.

Want het is niet zo, dat de classis alles wat door de P.S. aangevoerd wordt maar laat liggen, maar zij stelt, dat zij alleen aan de Schrift gebonden wil zijn. En alleen uit de Schrift de dwaling van ds. Telder wil afwijzen. Uit een reeks van Schriftplaatsen. U mag ze zelf weer opzoeken. Gevraagd was die dwaling van ds. Telder af te wijzen met Schrift en belijdenis. Met name met die belijdenis van antw. 42 als in alles overeenkomend met het Woord van God. Hoe duidelijk komt hier uit de houding van de classis, waarbij wij moeten zien, hoe de belijdenis als maatstaf, als norm, valt.

Neen, wij zeggen (helaas!) niet te veel. Want als wij het begin van dit classisbesluit lezen, dan horen wij daar van de constatering van de P.S. spreken. De classis vermeldt ze zelf nadrukkelijk. O.m. deze: „In concreto dringt de P.S. alleen aan „op een spoedig te geven duidelijke verklaring dat zij de „afwijkingen van ds. B. Telder" in strijd acht te zijn met de belijdenis omtrent het eeuwige leven, zoals deze met name in antwoord 42 van de Heid. Cat. tot uitdrukking komt." En tegenover die uitspraak van de P.S. (waarbij het woordje „alleen" NIET in de tekst van het besluit van bedoelde P.S. voorkomt) stelt de classis NBL dat zij alleen uit een reeks van Schriftplaatsen een bepaalde mening(!) van ds. B. Telder wel wil afwijzen. De ene keer leest zij het woordje „alleen" in in de tekst van de P.S. uitspraak, de andere keer legt zij met „alleen" uit de Schrift de uitspraak naast zich neer. En dat als classis van de Geref. Kerken in Nederland, die gebonden is aan de aangenomen leer der zaligheid in de artikelen van het algemeen, christelijk geloof vervat. Wanneer de classis NBL had moeten zeggen, dat de onderhavige dwaling van ds. Telder alleen vanuit de Schrift bestreden kon worden en niet vanuit de belijdenis, dan had zij vanuit de Schrift moeten bewijzen, dat de belijdenis inzake het eeuwige leven zoals de P.S. die gehanteerd heeft, tekort geschoten is of onjuist gesproken heeft.

Dan had de weg gegaan moeten worden van een gravamen tegen de belijdenis. Nú laat de classis zonder dat bewezen is dat de P.S. ten onrechte uit de belijdenis de leer van ds. Telder afgewezen heeft, die belijdenis los.

Op deze weg kan en mag Uw vergadering de classis niet volgen. Integendeel, Uw vergadering heeft deze classis terug te roepen van deze verlating van de belijdenis als maatstaf, daar voor een gereformeerde vergadering geen strijdigheid bestaat tussen Schrift en belijdenis, tenzij dit bewezen wordt uit de Schrift.

En waar voor haar deel de P.S. 1965 met alle kracht aangedrongen heeft ter afsnijding van elk misverstand tot een volledige ratificatie van de besluiten door de verschillende particuliere synoden van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg in de loop der jaren genomen, daar kan Uw vergadering in de afwijzing van de aangevoerde bezwaren alleen maar met kracht het besluit tot een volledige ratificatie onderstrepen, opdat in deze weg de eenheid in waarheid hersteld wordt en naar de aloude leer der belijdenis naar de Schriften gesproken zal worden van het eeuwige leven, dat wij hier en nu door het geloof als een geschenk van Christus ontvangen, welks genieting hier en nu haar begin heeft en voor hen die geloven van kracht tot kracht ononderbroken voortgaat, totdat eenmaal de blijdschap ten hoogste toppunt stijgt op de grote dag van onze Here Jezus Christus.

Rapporteur
ds. H. D. van Herksen.

BIJLAGE 15
(Acta artikel 41)

COMMISSIE-RAPPORT' inzake voorstel van de particuliere synode van Drenthe tot het weer invoeren van een openlijke verklaring bij de aanvang van elke Generale Synode.

Aan uw commissie is ter hand gesteld een verzoek van de particuliere synode van Drenthe om de „sinds 1893 in onbruik geraakte 'Openlijke verklaring bij het houden van elke synodale vergadering' mutatis mutandis opnieuw in gebruik te (doen) nemen".

Deze verklaring heeft de volgende inhoud gehad volgens de Handelingen van de in 1854 te Zwolle gehouden synode van „de Christelijk Afscheidene Gereformeerde Kerk in Nederland":

„Opentlijke Verklaring.

Van alle kenmerken, waardoor de ware Kerk zich van menselijke genootschappen onderscheidt, mag de belijdenis der waarheid in de eerste plaats genoemd worden. De Zaligmaker zeide daarom: 'indien gij in Mijn Woord blijft, zijt gij waarlijk Mijne discipelen', Joh. 8 : 31. En wederom: 'een iegelijk dan, die Mij belijden zal voor de menschen, dien zal Ik ook belijden voor Mijnen Vader, Die in de hemelen is', Matth. 10 : 32.

In gehoorzaamheid aan den Here, en tot onderrigting van een ieder acht de Vergadering van Opzieners, afgevaardigd uit de Christelijke Afscheidene Gereformeerde Gemeenten in de onderscheidene Provinciën van Nederland, het betamelijk, dat opentlijk worde verklaard, welke de belijdenis der genoemde Gemeenten is.

Alle deze Gemeenten erkennen de Belijdenis des geloofs der Gereformeerde Kerken in Nederland, den Catechismus en de Leerregels der Synode van Dordrecht, gehouden in de jaren 1618 en 1619 als de volledige uitdrukking van haar geloof.

In overeenstemming met deze Gemeenten, en als hare algemeene Kerkvergadering betuigen wij gaarne, dat wij van harte gevoelen en gelooven, dat alle artikelen en stukken der leer, begrepen in de gemelde drie Formulieren van Eenigheid, in alles met Gods Woord overeenkomen; waarom wij elke leering daartegen strijdende, verwerpen; alle onze handelingen daarmede in overeenstemming wenschen te brengen, blijkens de onder ons aangenomene Kerkordening van Dordrecht van 1618 en 1619; en ieder in onze kerkelijke gemeenschap wenschen op te nemen, die met deze belijdenis instemt. Moge de Koning der Kerk dit geloof in vele harten werken en vermeerderen, en zij, die even dierbaar geloof met ons verkregen hebben, de genade hun bewezen, in gemeenschapsoefening betoonen, tot verheerlijking van Hem, die gebeden heeft dat al de Zijnen zullen één zijn.

In naam der Vergadering:

was get. F. Dijksterhuis, Praeses,
D. J. van der Werp, Scriba".

(syn. 1854 9e sessie art. 6).

In het eerste deel van dit artikel 6 wordt gezegd:

„Daarop wordt door den Praeses aan al de leden die verklaring afgevraagd en door allen plechtig, als in de tegenwoordigheid des Heeren afgelegd, en door den Praeses en Scriba geteekend, zooals het stuk hieronder woordelijk volgt:"

Men lette er wel op, dat deze verklaring werd vastgesteld, nadat men het eens was geworden over de onderlinge geschillen, die er waren geweest!

Afscheidene kerken.

In artikel 17 (2de sessie) van de volgende synode (1857) wordt meegedeeld, dat de synode deze verklaring heeft „hernieuwd", wat wel zal betekenen: opnieuw afgelegd.

Op de daarna volgende synodes heeft men dat ook gedaan. In de Handelingen van de na 1872 gehouden synodes komt niet meer duidelijk uit of de „Openlijke Verklaring” daarbij ook is vóórgelezen. Wel is duidelijk, dat men de instemming er mee toen heeft gevraagd, door de leden van de vergadering te verzoeken te willen opstaan (1875 en volgende synoden).

Soms wordt nog meegedeeld, dat na de gegeven instemming door de praeses enkele woorden werden gesproken.

In het verzoek van de particuliere synode van Drenthe wordt ook nog verwezen naar de synodes van 1836 en 1837, maar daar is een andere verklaring gebruikt: een zogenaamde „Acte van Verbindtenis”, waarvan de tekst in 1837 ook weer niet gelijk was aan die van 1836; zakelijk komt die „Acte” neer op het door de Dordtse Synode van 1618/19 opgestelde Ondertekeningsformulier.

Kruiskerken.

Uit de NOTULEN VAN DE ALGEMEENE VERGADERING VAN DE GEREFORMEERDE KERK IN NEDERLAND van 1844 tot de vereniging van 1869, blijkt dat men in 1844 de predikanten het formulier van Dordrecht heeft laten ondertekenen en de ouderlingen en diakenen daarmee instemming heeft laten betuigen. In de notulen van de eerstvolgende synodes wordt er niet weer over gesproken, behalve wanneer iemand tot de dienst der Woords en der sacramenten werd toegelaten.

Maar in de notulen van 1851 werd door de synode van Apeldoorn een „Acte van Verbintenis” vastgesteld (artikel 17 en Bijlage 2), die echter heel wat meer inhield dan binding aan de Drie Formulieren van Enigheid.

Dolerende kerken.

In de ons ter beschikking staande Acta van de Doleantiesynoden hebben wij niets vermeld gevonden over een betuiging van instemming met de Drie Formulieren van Enigheid.

Gereformeerde kerken sinds 1892.

Op de synode van de gereformeerde kerken 1893 is deze zaak ook aan de orde geweest. Er was een commissie benoemd in 1892, die op de eerstvolgende synode een rapport zou uitbrengen om de vraag te beantwoorden welke vroegere synodale bepalingen van kracht zouden blijven en welke terzijde gesteld konden worden. (Deze commissie bestond uit de volgende leden: Hel. de Cock, J. Hessels en J. A. Feringa, rapporteur).

Tot de bepalingen die men in substantie wilde behouden, behoorde ook punt 38, waarvan in het rapport onder meer het volgende wordt gezegd:

„Op het voetspoor der synoden van 1836 en 1837 is in 1854 (art. 76) opgesteld en in 1857 te Zwolle (art. 17) bevestigd een „Openlijke Verklaring van instemming met de Belijdenisschriften, hij den aanvang van elke synode te doen.

Deputaten,

oordeelende, dat hiervoor in die eerste tijden van Reformatie alleszins oorzaak was; oordeelende, dat nu deze oorzaak niet zoozeer aanwezig is; dewijl nu de Kerken, wat hare leer aangaat, voldoende bekend zijn in den lande;

oordeelende tevens, dat de inhoud der Credentiebrieven en voorts art. 43 der Kerkenordening voldoende waarborgen bieden, stellen evenwel voor

ter wering van misverstand of lastering, dergelijke Openlijke Verklaring te laten bestaan”.

Men ziet dus, dat de betrokken commissie uit praktische overwegingen het gebruik van instemming met de Drie Formulieren van Enigheid door een openlijke verklaring wilde handhaven.

De synode van 1893 heeft dit voorstel aanvaard

Op de eerstvolgende synode (1896) is de Openlijke Verklaring echter niet gebruikt, blijktens hetgeen in artikel 5 van de Acta van die synode vermeld staat:

„Na heropening ter vergadering noodigt de Praeses alle leden der synode uit, door op te staan van hunne zitplaatsen, hunne instemming te betuigen met de drie formulieren van

eenigheid der Geref. Kerken; aan welke uitnoodiging door allen bereidwillig wordt voldaan".

Van een voorlezen van de Openlijke Verklaring van 1854 wordt ook in de Acta van de volgende synoden niet gerept.

SAMENVATTING.

Samenvattend kan worden gezegd, dat in de Handelingen van de generale synoden van vòòr 1854 van een regelmatig vragen van instemming met de belijdenisschriften niet gerept wordt. In 1854 werd de boven vermelde formule vastgesteld op het voetspoor van de synoden van 1836 en 1837. Het is niet geheel duidelijk, of na 1875 de in 1854 opgestelde formule steeds is gebruikt.

Toelichting.

De particuliere synode van Drenthe stelt thans voor deze formule, voorzover nodig gewijzigd, weer in te voeren.

Als grond daarvoor wordt aangevoerd, dat daarmee een oud gebruik zou worden hersteld.

Verdere gronden worden door de particuliere synode in haar verzoek niet genoemd. Mogelijk heeft zij die wel gehad, maar dat is uw commissie niet bekend en daarom kan de commissie die ook moeilijk in haar overwegingen opnemen, doch alleen er haar oordeel over laten gaan, of er reden is om de tegenwoordige vorm te vervangen door de vroegere Openlijke Verklaring.

Uw commissie is van mening dat een openlijke verklaring als boven bedoeld principieel niet zou uitgaan boven een betuiging van instemming met de Drie Formulieren van Enigheid, zoals thans door middel van opstaan geschiedt.

Het enige verschil zou zijn, dat daardoor de betekenis van het betuigen van instemming met de op Gods Woord gegronde Drie Formulieren van Enigheid even scherper voor de aandacht van de leden van de synode wordt gesteld dan door een eenvoudig verzoek om die instemming te willen betuigen door middel van op te staan.

Overigens moet als bezwaar tegen aanvaarding van dit voorstel worden genoemd, dat het niet vooraf aan alle kerken is toegezonden en dus in de onderscheiden kerkelijke vergaderingen niet heeft kunnen dienen.

Namens commissie III.

ds. J .van Raalte, rapporteur.

BIJLAGE 16
(Acta artikel 282).

RAPPORT van commissie 11 inzake het rapport van deputaten, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 betreffende „de doop van wettig geadopteerde kinderen”.

Aan uw commissie werden, ter voorbereiding van behandeling van genoemde zaak, in handen gesteld:

- a. het rapport van door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 benoemde deputaten inzake „de doop van wettig geadopteerde kinderen”;
- b. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Enschede-Oost, d.d. 23 maart 1967, waarin deze raad te kennen geeft van oordeel te zijn, „dat een bepaald aspect van deze zaak door deputaten in hun rapport niet onder ogen is gezien”.

I. *Over de vraag of de behandeling van deze zaak uitgesteld dient te worden.*

Uw commissie heeft zich allereerst bezig gehouden met het verzoek, dat uit de kerken tot de synode is gericht om laat aan de kerken toegezonden stukken niet in behandeling te nemen, aangezien de in deze stukken behandelde zaken in de kerken onvoldoende voorbereid zijn. In een desbetreffend verzoek van de particuliere synode van Zuid-Holland is de zaak van de „adoptie” met name genoemd.

Het rapport der deputaten is in december 1966 aan de Kerken toegezonden. Voor een belangrijke zaak als de onderhavige is dit inderdaad een late toezending. De betreffende deputaten zijn zich dit bewust en schrijven in hun begeleidende brief: „Tot hun spijt hebben de door de synode benoemde deputaten (de dienaren R. H. Bremmer; J. R. Wiskerke en I. de Wolff) door allerlei omstandigheden dit rapport niet binnen de gestelde termijn aan de kerken kunnen toezenden”.

Uw commissie heeft gemeend, dat behandeling van deze zaak niet langer uitgesteld mocht worden. Deze zaak is immers al sinds de synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/59 aan de orde: haar bereikte een verzoek van de classis Haarlem (d.d. 10 mei '58) uit te spreken „dat de doop van wettig geadopteerde kinderen geoorloofd was”. Aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 werd bericht gedaan door de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, dat zij uitgesproken had, dat „de door gelovigen wettig geadopteerde kinderen als leden der gemeente behoren gedoopt te wezen” (d d. 5 maart 1964), met verzoek zich in gelijke zin uit te spreken. Er is dus een bespreking en behandeling van deze aangelegenheid geweest in een classicaal en particuliersynodaal ressort. Bedenken we voorts, dat de adoptiewet op 1 november 1956 is ingevoerd, dan mag gezegd. dat de kerken gelegenheid hebben gehad om zich desgewenst hierover tot uw vergadering te wenden.

Voorts is er op te wijzen, dat de door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 benoemde deputaten spreken van „de moeite. die het verschil in dooppraktijk voor adopterende ouders schept”. Rapport p. 3.

Gelet op het bovengenoemde achtte uw commissie het gewenst tot behandeling van deze zaak door uw vergadering te komen.

II. *Dooppraktijk uit vroeger dagen.*

Deputaten beginnen hun rapport met vermelding van de opdracht hun door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 gegeven. n 1. „de kerken dienen met een rapport over de vraag of door gelovige ouders wettig geadopteerde kinderen behoren gedoopt te wezen en met name of de uitspraak van de generale synode van Dordrecht 1618/'19 (Acta van 3 dec. 1618) daartegen geen hindernis biedt”.

Het rapport van deputaten wijst erop. dat de zaak van de adoptie in een nieuw stadium is gekomen door de adoptiewet van nov. 1956. Voor de laatste wereldoorlog was wettige adoptie in Nederland niet mogelijk. Voor 1956 kon wel één van de pleegouders tot voogd benoemd worden, maar de eigen ouders (resp. moeder) konden (kon) ten allen tijde het betreffende kind weer terug vragen. Door de oorlog werd dat anders. Er waren tal van pleegkinderen door oorlogshandelingen. Het verlangen kwam op voor de pleeggezinnen én voor het pleegkind meer zekerheid te brengen. Doel was in de eerste plaats het belang van het kind te dienen. De mogelijkheid van adoptie is door de wet in

nov. 1956 ingevoerd.

Had de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/'59 terzake van een verzoek van de classis Haarlem van 10 mei '58 uit te spreken dat de doop van wettig geadopteerde kinderen geoorloofd was, besloten zich zowel van een toestemmend als van een afwijzend antwoord te onthouden, aangezien de materie aan genoemd verzoek verbonden eerst in de kerken grondig diende besproken te worden, de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 kreeg opnieuw met deze zaak te maken. De particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg d d. 5 maart 1964 had nl uitgesproken, dat „de door gelovigen wettig geadopteerde kinderen als leden der gemeente behoren gedoopt te wezen”; en eveneens „dat de uitspraak van de Nationale Synode van Dordrecht 1618/'19 hiertegen geen hindernis bieden kan, daar zij werd gegeven in een situatie, waarin van geen wettelijke regeling der adoptie sprake was, gelijk thans door het Burgerlijk Wetboek van het Koninkrijk der Nederlanden, art. 344, geregeld, terwijl mede gezegde uitspraak van Dordt zich meer bijzonder richtte tegen een bepaalde zendingsmethode”. Genoemde particuliere synode verzocht aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven zich evenzo uit te spreken. Deze synode benoemde een drietal deputaten met boven genoemde opdracht.

Het rapport van deze deputaten herinnert eraan, dat er „lange jaren in de kerken een praktijk is geweest, die het dopen van deze kinderen niet toestond”. Dit hield verband met een uitspraak van de nationale synode van Dordrecht 1618/'19. Daarvan vermeldt genoemd rapport o.a. dat aan bedoelde synode door de afgevaardigden van Noord-Holland de vraag was voorgelegd: „Oftmen de kinderen der Heydenen, in Oost-Indien sal mogen dopen, die teenenmael overgegaen lijn, in de familie der christenen, ende die een Christen hebben, die belouet, deselviige in de Christelijke religie op te voeden”.

T.a.v. de jonge kinderen werd de uitspraak gedaan, dat ze niet behoren gedoopt te worden, eer zij tot die jaren gekomen zijn, dat ze in de eerste beginselen der christelijke religie onderwezen kunnen worden en dit ook geschied is. En dat ook getuigen beloven hen verder te onderwijzen en niet zullen toelaten, zoveel hun mogelijk is, dat zij van de gemeenschap der christenen weer vervreemd zullen worden.

Dit besluit werd niet met algemene stemmen genomen. de meningen waren verdeeld. De kwestie had een bepaalde achtergrond. Het ging n.l. om kinderen van slaven en kinderen, die als slaafjes in dienst genomen werden. De Friezen en Zeeuwen waren vóór de doop van deze kinderen, indien er op toegezien werd, dat zij niet door verkoop of door ze weg te jagen, weer in de macht der heidenen kwamen. De slavenhandel tierde volop. Het rapport van deputaten zegt: „door het besluit de doop van deze kinderen te weigeren, voorkwam de synode. dat mensenroof en kinderslavernij een religieus tintje kregen”.

Wat de doopspraktijk in de gereformeerde kerken na 1892 betreft, wijst het rapport erop, dat het vrijwel onmogelijk was om een „aangenomen kind” gedoopt te krijgen. Als regel gold 1. dat het kind te beschouwen is als „zaad der kerk” en dus als een „kind des verbonds”. En 2. dat er voldoende waarborg is voor de opvoeding van het kind als lid der gereformeerde kerk.

III. *De adoptiewet van 1956.*

Voorop ga de opmerking, dat Uw commissie terzake van het onderhavige onderwerp. op diens verzoek, een onderhoud heeft gehad met br. Rosenbrand van de Stichting Geref. kinderbescherming.

Door deze wet is een nieuwe situatie ontstaan. Adoptie - volgens deze wet tot stand gekomen - wil zeggen. volgens art. 3441: „Door adoptie verkrijgt de geadopteerde de staat van wettig kind van de adoptief-ouders.

Door adoptie houden op burgerlijke betrekkingen te bestaan tussen de geadopteerde en zijn bloed- en aanverwanten in de opgaande linie en de zijlinie”; deze wet schrijft voor, dat het te adopteren kind reeds drie jaren door de pleegouders moet zijn verzorgd. De adoptie die door rechterlijke beslissing wordt toegestaan, is slechts mogelijk, als ze in het kennelijk belang van het kind is. Slechts wanneer het kind, naar redelijkerwijs kan worden aangenomen, in de toekomst van de eigen ouders niets meer te verwachten heeft. kan een verzoek tot adoptie in overweging genomen worden. Adoptie is een maatregel die diep ingrijpt in het leven van allen, die erbij betrokken zijn. Dit komt ook wel uit in de bepalingen van de betreffende wet. In art. 344 k worden een aantal voorwaarden gesteld, waaraan voldaan moet worden, zal 'van adoptie sprake kunnen zijn.

Het deputatenrapport kenschetst de adoptie als een maatregel van kindbescherming. Deze opmerking is van belang in verband met de vraag die rijzen kan, of adoptie aanvaardbaar is. Het kind behoort toch bij de ouders? Bij de moeder? Is het geoorloofd de band tussen ouder en kind radicaal door te snijden, zoals bij de adoptie het geval is? De adoptiefouders krijgen immers de ouderlijke macht? Het geadopteerde kind krijgt de achternaam van de adoptiefouders. Het adoptiefkind verliest alle rechten en plichten, die uit zijn band met de eigen familie voortvloeien. (Art. 344 1 B.W.).

Mag zo radicaal de band tussen ouder en kind worden doorgesneden? Hebben ouders niet van Godswege de roeping hun kinderen op te voeden? Dit laatste is zeker waar. Maar niet vergeten mag worden, dat door de werking van de zonde er zulke verworden toestanden voorkomen en verhoudingen, die God heeft gesteld zozeer zijn verwoest en vernietigd, dat het is om te huiveren. Er komen te dezer zake schrikkelijke toestanden voor. In die mate, dat van een band tussen ouder en kind in feite niet meer te spreken is. Wanneer dán de Overheid ingrijpt, althans de mogelijkheid opent tot adoptie, in het kennelijk belang van het kind, wordt erger voorkomen.

Wanneer dus een pleeggezin na voleindiging van de door de wet voorgeschreven procedure, een kind adopteert, is dit te zien als een zaak van barmhartigheid. Het gaat er bij adoptie niet om een kinderloos echtpaar tegemoet te komen in het verlangen naar het bezitten van een kind. Er wordt bij de aanvraag tot adoptie op toegezien, dat niet de pleegouders hun belang laten prevaleren boven dat van het kind. Het is een zaak van barmhartigheid t.o.v. het kind, dat bij verblijf in eigen gezin, grote schade zou lijden, ja, van het kind dat bij de eigen ouder geen plaats vindt.

Betoning van barmhartigheid is een nadrukkelijk gebod, dat de HERE in de Schrift ons geeft. Amos 1 : 11, Zach. 7 : 9, Matth. 5 : 7. Luc. 6 : 33, Rom. 12 : 8. Ef. 4 : 32, Jac. 2 : 13, 3 : 17.

De kinderen over welke de adoptie gaat, zijn in feite wezen. De Schrift spreekt duidelijk over de zorg voor wezen. Deut. 24 : 17, Job 29 : 12, 31 : 21, Ps. 10 : 18. Ps. 82 : 3, 109: 12, Jer. 5 : 28.

Bedacht dient dus te worden, dat wij bij adoptie te doen hebben niet zulke kinderen, die lichamenlijk of zedelijk zouden te gronde gaan als niet ingegrepen werd.

Wel is uit het bovenstaande duidelijk, en daar mag wel met nadruk de aandacht op gevestigd worden, dat men niet lichtvaardig tot verzoek om adoptie overgaat. De band tussen ouder en kind dient zoveel mogelijk bestendig te blijven. De wetgever gaat er dan ook van uit, dat adoptie slechts is toe te staan, wanneer het kind ook voor de toekomst, niets meer van de eigen ouder(s) heeft te verwachten. Wanneer er geen uitzicht meer is op een goede functionering van de band tussen ouder en kind, en het kennelijk belang van het kind om barmhartige voorziening vraagt, kan geen bezwaar gemaakt worden als van de mogelijkheid tot adoptie gebruik gemaakt wordt. We mogen in zulk een geval zeggen, dat het kind onder Gods voorzienige leiding in het pleeggezin geplaatst is.

De raad van de gereformeerde kerk te Enschede-Oost zal een lichtvaardig gebruik maken van de mogelijkheid tot adoptie op het oog hebben, als hij in zijn genoemde brief schrijft, van mening te zijn: ..dat er onder de vigueur van de adoptiewet van 1956 ongeoorloofde adopties plaats vinden, welke door deze wet dan gelegaliseerd worden. Daarom dringt de kerkeraad er bij U op aan, dat de generale synode in haar besluit over deze zaak opneemt een bepaling, dat de kerkeraden zullen hebben te onderzoeken op welke wijze adoptie is tot stand gekomen. Toelating tot de H. Doop is volgens de kerkeraad alleen dan voor geadopteerde kinderen mogelijk, indien de adoptie op een voor de HERE verantwoorde wijze heeft plaatsgevonden. Wij verzoeken U het bovenstaande in Uw besluitvorming te betrekken".

Genoemde kerkeraad geeft niet nader aan wat hij op het oog heeft. In verband met bedoelde opmerking kan gezegd worden, dat kerkeraden, hij wie de beslissing over de doop ligt, er goed aan zullen doen inlichtingen en adviezen te vragen bij de Stichting Gereformeerde Kinderbescherming, inzake het betreffende kind. Zorgvuldig onderzoek is nodig, opdat duidelijk zij, dat het kind, ook voor de toekomst, van de eigen ouder(s) niets meer heeft te verwachten.

IV. *Schriftgegevens.*

Hierbij gaat het over die Schriftgegevens, waaruit blijken kan, dat het recht op de beloften van het verbond ook deel is van kinderen, die oorspronkelijk aan het verbond vreemd waren en later in een gezin van gelovige ouders werden opgenomen. Het rapport biedt te dezer zake waardevolle gegevens; uw commissie moge op het volgende wijzen:

„Bij de kinderdoop staat de relatie tussen ouders en kinderen centraal. De onmondigen in

Abrahams huis delen in de zegen en in het teken voor Abraham, Gods bondgenoot. En dit gaat door onder de nieuwe bedeling. Dat bij deze onmondigen IN DE EERSTE PLAATS DE EIGEN, BLOEDVERWANTE KINDEREN gerekend moeten worden, blijkt uit 'u en uw nageslacht in hun geslachten (generaties)", Gen. 17 : 7, 9". „We hebben daarom geen enkele behoefte om te ontkennen dat de bloedverwante kinderen van de gelovigen, de eersten zijn, die onder beslag van de beloften worden gelegd".

Uit de Schrift blijkt voorts, dat niet alleen die kinderen tot het verbond gerekend worden, die krachtens geboorte tot het nageslacht behoren. Door aan Abraham te beloven, dat hij vader van vele volken en dus ook van heidenen zou worden, heeft de HERE meteen te kennen gegeven, dat zijn bloed slechts in de tweede plaats van betekenis was. Er zou een verbondsband gelegd worden ook daar, waar van lichamelijke afstamming geen sprake was.

In Gen. 17 : 7 wordt gesproken van het nageslacht van Abraham en in Gen. 17 : 12 is sprake ook van diegene, die van enige vreemdeling voor geld is gekocht, en niet van Abrahams eigen nageslacht is. In Gen. 17 : 13 lezen we: wie in uw huis geboren is en wie door u voor geld gekocht is, moet voorzeker besneden worden; zo zal mijn verbond in uw vlees zijn tot een eeuwig verbond.

Dezelfde gedachte treedt vervolgens naar voren in Ex. 12 : 43-46. Ten aanzien van het pascha wordt daar bepaald, dat geen enkele vréemdeling ervan eten mag. In vs. 44 lezen we: iedere slaaf, die door iemand voor geld gekocht is, mag er eerst van eten, wanneer ge hem besneden hebt. In Lev. 25 : 44, 45 vinden we de verordening, dat onder het volk Israël alleen diegenen slaaf konden zijn, die uit de volken rondom gekocht waren of ook uit de kinderen van de bijwoners. Zulke tot slaaf gekochten waren in het gezin begrepen en door de besnijdenis als leden van het gezin in de cultusgemeenschap van Israël opgenomen, verg. Gen. 17 : 9-14, Ex. 12 : 43-45.

In Lev. 22 : 10 v.v. vinden we bepalingen over het eten van iets heiligs - geen inwonende bij de priester of dagloner zal iets heiligs eten. Maar de gekochten met geld en de in zijn huis geboren mogen ervan eten.

Ook hier worden dus in één adem genoemd, degenen, die door geboorte bij het gezin behoren én degenen, die, met geld gekocht, ook in het gezin begrepen zijn. We vinden in de Schrift uiteraard geen gevallen van adoptie, zoals wij er nu mee van doen hebben in verband met de betreffende wet van 1956.

De particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg voert als Schriftgegevens aan Gen. 17 : 10, Exodus 12 : 43-49; Handelingen 2 : 39; 1 Corinthiërs 7 : 14 (Acta Rotterdam-Delfshaven 1965/'65 art. 538b), welke Schriftplaatsen door de deputaten, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven nader zijn gezien. Het rapport van deputaten biedt ter dezer zake belangrijke gegevens. Uw commissie sluit zich hierbij in hoofdzaak aan. Een belangrijke plaats neemt Gen. 17 : 10 in, in verband met de volgende verzen, vs. 12 en 13. In dit Schriftgedeelte wordt gesproken over de oprichting door de Here van Zijn verbond met Abraham en zijn nageslacht, vs. 7.

Het verbondsteken is de besnijdenis. Hier wordt geopenbaard op welke wijze het verbond functioneert, tot wie het zich uitstrekt, en hoe het gehouden moet worden. Deze verbondsbepalingen worden gegeven, niet alleen voor Abraham, maar voor alle geslachten, na Abraham. Zó als met Abraham het verbond opgericht wordt, zó zal het verbond door alle eeuwen geldigheid hebben. Wel is in de bedeling van het Nieuwe Testament de inhoud ervan dieper en rijker aan de dag getreden, door de Here Christus, die het verbond der verzoening heeft besloten, toen Hij zeide: Het is volbracht. Maar de oprichting van het verbond en het wezen ervan, is ons in Gen. 17 geopenbaard.

In Gen. 17 : 7 wordt gezegd, dat het verbond wordt opgericht met Abraham en zijn nageslacht. Er worden echter in de verzen 10-14 nadere bepalingen gegeven. Niet alleen „gij en uw nageslacht" maar het verbondsteken moet ook gegeven worden aan wie op andere wijze „van Abraham zijn". Vs. 12 - wie acht dagen oud is, zal bij u besneden worden, al wat mannelijk is in uw geslachten: zowel wie in uw huis geboren is, als wie van enige vreemdeling voor geld gekocht, doch niet van uw nageslacht is. De slaven, „in uw huis geboren", zijn die slaven, die als kind in de slavenstand geboren zijn in Abrahams' huis; voorts strekt het verbond zich ook uit tot de met geld gekochte slaven. Beide soorten slaven maken deel uit van „het huis" van Abraham, hoewel ze niet tot het eigen nageslacht van Abraham behoren. We zien daaruit, dat terzake van het verbond, dat de Here met Abraham opricht, niet alleen geldt „gij en uw nageslacht", maar evenzeer „gij en uw huis". Het verbond heeft geldigheid voor heel het huis van Abraham.

We treffen hier een gedachte aan, die wij in het Oude Testament telkens opnieuw vinden. De

gedachte nl. van de verbondenheid, de sterke samenhang, de onverbreekelijke eenheid van de gezinsgemeenschap. De eenheid van iemands „huis". Tot het „huis" behoren allen, die onder gezag van het gezinshoofd, daarin samengevoegd zijn tot één gemeenschap, zowel de slaven, die van een vreemdeling gekocht zijn, als de eigen kinderen. Bij de oprichting van het verbond met Abraham gaat het dus niet om de individuele personen, maar „het huis" in zijn geheel, als samenverbonden gemeenschap. Daartoe behoren in de eerste plaats de eigen kinderen, maar zij niet alleen. Het gaat bij het verbond blijkbaar niet alleen om de bloedsband, maar evenzeer om het opgenomen zijn in het hechte verband van Abrahams huis. We zien telkens in het O.T. hoe het verbond zich uitstrekt tot heel „het huis".

Jozua, als hij de gelofte aflegt, de Here te zullen dienen, zegt: maar ik en mijn huis, wij zullen de Here dienen! Jozua 24 : 15.

Tot dat „huis", zo zagen wij, zijn ook de slaven te rekenen, van vreemden gekocht. Bij het gebod van de sabbat, teken van het verbond!, is ook de slaaf verplicht de sabbat te onderhouden. In Ex. 12 : 43, 44 lezen wij, dat elke slaaf, voor geld gekocht, van het pascha mag eten, als hij maar besneden is. Hij maakt deel uit van „het huis". Maar de bijwoners en de dagloners, die niet tot de eenheid, de gemeenschap van „het huis" behoren, mogen niet van het pascha eten. Zij zijn vreemdelingen, niet opgenomen in de verbondsgemeenschap van „het huis".

Hier vinden we de lijn van Gen. 17 terug. Zo blijkt ook de hechte eenheid van iemands „huis", in het voorschrift betreffende het eten van iets heiligs in een priestergezin. Een onbevoegde, een vreemde, mag er niet van eten. Maar als een priester iemand als eigendom voor zijn geld koopt, die mag er van eten, evenals de slaaf, die als kind van een slavin, in „het huis" geboren is. We treffen hier opnieuw aan de met geld gekochten en de in „het huis" als slaaf geboren. Deze werden tot de gezinsgemeenschap gerekend. Ze werden als behorende bij de gezinskring, door de besnijdenis in Israëls gemeenschap opgenomen, Lev.

Het blijkt dus, dat de uitdrukking „gij en uw nageslacht", niet losgemaakt mag worden van de uitspraak „gij en uw huis". Hoezeer de bloedsband grote betekenis heeft voor de vraag, wie tot het verbond Gods behoren, moet toch voorts gezegd worden, dat de duidelijke openbaring in het Woord Gods inzake het levensverband in de gezinsgemeenschap niet verwaarloosd mag worden. We kunnen zeggen: de bloedsband alléén is niet beslissend. Dat is ook gebleken in de geschiedenis van Abraham, toen hij vele jaren moest wachten op de geboorte van de hem beloofde zoon. Deze belofte hing samen met die andere, dat Abraham vader van vele volken zou worden. Zowel bij de éne als bij de andere belofte, werd duidelijk, dat het bloed van Abraham niet allereerst van belang was. Immers - toen Abraham lange jaren wachten moest op de hem beloofde zoon, merkte Abraham op, „dat zijn eigen lichaam verstorven was, daar hij ongeveer honderd jaar oud was", Rom. 4 : 19. Abrahams bloed wordt niet uitgeschakeld, maar komt niet op de eerste plaats.

Niet uitgeschakeld - Isaäk is Abrahams „liefelijke zoon", Gen. 15 : 4, maar de eerste plaats heeft Gods vrijmachtig welbehagen, dat tussen Abraham en „vele volken" een verbondsband zal leggen. Een zacht voorspel daarop is te beluisteren in de verbondsbepaling van Gen. 17 : 12, 13; Ex. 12 : 43, 44 e.a. dat ook de als slaaf in „het huis" geboren en de gekochten met geld, in de verbondsgemeenschap van „het huis" begrepen zijn. Naast het „gij en uw nageslacht", is ook acht te geven op het „gij en uw huis". Het verbond betreft niet alleen Abraham als enkele persoon, maar al wat hij bezit in zijn gezinsgemeenschap, ook de gekochten met geld en de in zijn huis geboren slaven, heel zijn „huis" wordt gelegd onder het licht van het verbond. We dienen ervoor te waken, deze Schriftopenbaring te lezen naar onze westerse opvattingen, die sterk individualistisch getint zijn. Dit westerse individualisme kende de wereld van het oude Oosten niet, kende ook de verbondsgemeenschap van Israël niet. Verbondsgemeenschap is niet een optelsom van individuen, maar omsluit alle degenen, die in die levende gemeenschap van „het huis" als leden zijn opgenomen.

Wat betreft de bepaling in Gen. 17, dat ook de gekochten met geld en de in Abrahams huis geboren het verbondsteken moesten ontvangen, is wel de opmerking gemaakt, dat deze slaven gelovigen zijn geweest; ze zouden eerst door Abraham onderwezen zijn. Dat echter „de gekochten met geld" gelovigen waren, wordt op geen enkele wijze in de Schrift aangewezen. Zij biedt daarvoor niet de minste steun. De opmerking inzake Abrahams onderwijs aan die slaven, heeft men willen steunen door er op te wijzen, dat Abraham, voor zijn veldtocht om Lot te bevrijden, zijn „onderwezenen" bewapende. Zo dr. H. Bouwman, Geref. Kerkrecht II blz. 289. De „onderwezenen" zijn echter onderwezenen in de wapenhandel; de N.V. leest: „geoefenden".

Het gaat in Gen. 17 e.a. niet om de subjectieve gesteldheid van het hart van de betreffende slaven, - daar wordt met geen woord van gerept - maar alle nadruk valt op de verbondsbepaling die de Here geeft in Zijn verbondsstatuut. Er is geen sprake van gelovig slaaf zijn, maar van slaaf-zijn, en als zodanig een plaats ontvangen in Abrahams huis, voor hetwelk het verbond geldigheid heeft. Het heeft dan ook geen zin op de oudste knecht van Abraham te wijzen, a.w. II 292. In het rapport van deputaten lezen wij: „Rond de kern van het eigenlijke nakroost bevindt zich dus een kring van niet-bloedverwanten op wie de zegen van Abraham neerdaalt. Dank zij Gods royale genade". p. 18. „Iedere slaaf, die gij gekocht en besneden hebt, mag van het paasmaal eten", Ex. 12 : 44. Tot de verbondsgemeenschap van Abraham worden gerekend het eigen nageslacht, maar ook worden de met geld gekochten ertoe gerekend; tot hen gezamenlijk klinkt Gods verbondswoord: Ik ben de Here, uw God. Naast het „gij en uw nageslacht" staat het „gij en uw huis".

Als gewezen wordt - a.w. pag. 295 - op Rom. 11 : 16 „is de wortel heilig, dan ook de takken", dan komt het uw commissie voor, dat de kontekst te zeer uit het oog verloren is. In vers 16 begint de apostel Paulus een nieuw onderdeel „eensdeels ter waarschuwing van de gelovigen uit de heidenen om zich niet te verheffen, en om in het geloof te blijven, anderdeels om aan te wijzen, welke de grond is voor Israëls heilsverwachting in de toekomst. Dit vers vormt eenen overgang", S Greijdanus: „De brief van den apostel Paulus aan de gemeente te Rome", II pag. 501. Deze, in dit citaat genoemde zaken, zijn in het Schriftgedeelte, dat met vers 16 begint, aan de orde. Zonder twijfel is bij de heilige wortel „te denken aan Israëls heilige eerstelingen en oorsprong als volk, n.l. in de door God zich toegeëigende „vaderen" van Israël", „voor alles in Abraham". „Daardoor bestaat er een bijzondere betrekking tussen de Here en de door Hem als zaad aangewezen (vgl. 9 : 7 e.v.) nakomelingen van deze vaderen. Zij zijn heilig, d.w.z. door God afgezonderd en aan Zijn zijde gesteld en met bijzondere weldaden begiftigd", H. N. Ridderbos: „Aan de Romeinen" pag. 257. Dat het nageslacht van Abraham allereerst in de verbondsgemeenschap begrepen is, is duidelijk. Dus: „gij en uw nageslacht". Hetgeen wij daarnaast gesteld zagen: „gij en uw huis", blijft in de aangehaalde Schriftpericoop buiten beschouwing, als daar niet ter zake zijnde. In deze pericoop gaat het Paulus niet om „de gekochten met geld" en hun rechtspositie in de verbondsgemeenschap.

We kunnen nu de vraag stellen, of hetgeen in Gen. 17 : 10-14 en andere Schriftplaatsen gezegd wordt, ook geldigheid behoudt in het Nieuwe Testament.

Hierbij dient in het oog gehouden te worden, zowel de eenheid van het Oud' Testament en het Nieuwe Testament, alsook, dat we in het Nieuwe Testament de openbaring vinden van de vervulling van hetgeen de Here in het oude verbond had beloofd. Uiteraard is dit laatste niet in die zin te verstaan, dat alles wat in het Oude Testament voorzeggd is, als reeds vervuld in het Nieuwe Testament wordt medegedeeld. Maar hetgeen de Here beloofde inzake de komst van de Messias, de Here Christus, en Zijn verlossingswerk, dat is in het nieuwe verbond tot vervulling gekomen. Dit heeft ook zijn betekenis voor de onderhavige zaak. Wij kunnen hetgeen Gen. 17 : 12-14 inhoudt, niet in ongewijzigde vorm in de bedeling van het Nieuwe Testament voor nog geldend houden. De besnijdenis immers was een sacrament voor die bedeling, die naar de Christus Gods uitzag en op Zijn komst hoopte. Tot de gelovigen van het nieuwe verbond wordt gezegd dat zij besneden zijn „in de besnijdenis van Christus, daar gij met Hem begraven zijt in den doop", Col. 2 : 11, 12. Op de Pinksterdag klinkt de apostolische oproep: bekeert u en een ieder van u late zich dopen op den naam van Jezus Christus, tot vergeving van uw zonden, en gij zult de gave des Heiligen Geestes ontvangen, Hand. 2 : 38. Dit betekent, dat volwassenen, tot wie in de nieuwe bedeling de prediking van het evangelie komt, tot gelóóf geroepen worden, waarna de doop volgt. Het is dus in de periode van het nieuwe verbond niet meer zo als in de dagen van Abraham, toen volwassen slaven het verbondsteken moesten ontvangen, alleen vanwege het feit, dat zij tot „het huis" van Abraham behoorden.

Toch mag het onze aandacht niet ontgaan, dat wij ook in het Nieuwe Testament herhaalde malen gesproken vinden van „gij en uw huis". Hand. 11 : 14; 16 : 15; 16 : 31, 34; 18 : 8; 2 Tim. 1 : 16. Lettend op hetgeen wij in het Oude Testament vonden aangaande de eenheid van de gezinsgemeenschap, zullen wij bij laatstgenoemde Schriftplaat-sen niet alleen hebben te denken aan volwassenen, die tot geloof kwamen - „het huis" is de onverbreekelijke eenheid van het gezin, waarvan de vader het hoofd is. Zo werd bij de oosterse volken in het algemeen de gezinseenheid verstaan. Het romeinse recht kende de patris potestas: de vader had het recht te beslissen of een zoon, kleinzoon, in de familie zou worden opgenomen of niet. Eerst in de Middeleeuwen is in de westerse landen, in stedelijke keuren, de mogelijkheid geopend vaders uit de ouderlijke macht te ontzetten.

Wanneer nu in het Nieuwe Testament gesproken wordt van „het huis" mag aan deze zegswijze niet voorbij gegaan worden. Onder „huis" verstond men de vader, de moeder, en de kinderen, maar evenzeer de tot de gezinsgemeenschap behorende en daarin verkerende verwanten en slaven, bedienden. „Huis" is niet te verstaan als een optelsom van een aantal personen, maar als aanduiding van de gezinseenheid, de onverbreekelijke gezinsgemeenschap. Wanneer Lydia tot geloof komt en gedoopt wordt, is haar „huis" daarbij direct betrokken, Hand. 16 : 15. Opmerkelijk is, dat, wanneer de cipier in Filippi vraagt: Wat moet ik doen om behouden te worden, het antwoord van de apostel Paulus luidt: Stel uw vertrouwen op de Here Jezus en gij zult behouden worden, gij en uw huis, Hand. 16 : 31.

Van Crispus de overste der synagoge in Corinthe wordt ons medegedeeld, dat hij tot geloof kwam in de Here met zijn gehele huis. Te wijzen is ook op 1 Tim. 3 : 4, waar als vereiste voor een opziener genoemd wordt: een goed bestuurder van zijn eigen huis. Daarmee is gesproken van de vader in zijn familie, zijn gezinsgemeenschap. In 1 Tim. 3 : 12 waar van de diakenen gesproken wordt, lezen wij, dat dezen hun kinderen en hun eigen huis goed bestieren.

In laatstgenoemde Schriftplaats wordt onderscheid gemaakt tussen de kinderen van die vader en zijn huis. Met „huis" zijn bedoeld al degenen die tot de gezinseenheid, de gemeenschap behoren, niet alleen de kinderen, maar ook een meer of minder groot aantal bedienden. Het Nieuwe Testament gebruikt een ander woord wanneer al de tot de gezinsgemeenschap behorenden bedoeld zijn (idios) dan wanneer alleen de kinderen zijn bedoeld (oikeios). In 1 Tim. 3 : 4 en in 1 Tim. 3 : 12 is het eerst genoemde woord gebruikt. In 1 Tim. 3 : 12 worden de kinderen in het bijzonder gemeld, als uiteraard aller-eerst behorende tot de gezinsgemeenschap.

In geschriften van de na-apostolische tijd treffen wij eveneens dit spraakgebruik aan. In een brief van Ignatius (± 100 na Christus) is sprake van groeten aan de weduwe van Eпитроπος „met haar gehele huis en de kinderen". Uit al deze voorbeelden kan ge-zien worden, hoezeer „het huis" als een eenheid aangemerkt werd, een onverbreekelijke, samenhangende gezinsgemeenschap. Reeds werd opgemerkt, dat voor volwassen slaven en bedienden in de nieuwe bedeling niet kon gelden, wat voor „de gekochten met geld" in Abrahams gezin wel gold.

De uitdrukking „gij en uw huis" is te verstaan als omvattende al degenen die in de gezinsgemeenschap opgenomen waren en in die gemeenschap hun vaste plaats ontvangen hadden. Uiteraard gold dat allereerst voor de eigen kinderen, vervolgens ook voor anderen, die tot „het huis" behoorden.

Wanneer nu een kind door adoptie in een gezin wordt opgenomen, heeft dit kind in die gezinsgemeenschap zijn plaats ontvangen. Het geadopteerde kind heeft volgens de betreffende wetsbepaling de status van wettig kind gekregen. Het behóórt tot „het huis". Evengoed als de eigen kinderen van het gezin. In onze tijd is er geen sprake meer van dat er een huisgemeenschap zou zijn waartoe kinderen en bedienden behoren in dié zin als dat eertijds het geval was. „De kring van de niet-bloedverwante onmondigen is thans uitermate klein geworden, zij bestaat slechts uit jonge kinderen (wezen, vondelingen, geadopteerden) die echt in het huisgezin van de gelovigen zijn ingelijfd" (Rapport depp. pag. 18).

Op grond van het bovenstaande stelt uw commissie u voor u uit te spreken overeenkomstig het advies van bedoelde deputaten voor de doop van geadopteerde kinderen.

Concept-besluit:

De generale synode

kennis genomen hebbende van:

- 1 het rapport van de door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/ 65 benoemde deputaten inzake de doop van wettig geadopteerde kinderen;
2. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Enschede-Oost d.d. 23 maart 1967 met betrekking tot deze materie verzoekende „dat de generale synode in haar besluit over deze zaak opneme een bepaling, dat de kerkeraden zullen hebben te onderzoeken op welke wijze adoptie is tot stand gekomen;

constaterende:

1. dat op 1 nov. 1956 is ingevoerd de wet van 26 jan. 1956 tot invoering van de mogelijkheid van adoptie, waarvan art. 344 1 als volgt luidt:
„Door adoptie verkrijgt de geadopteerde de staat van wettig kind van de adoptief-ouders”;
2. dat de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/59 terzake van de doop van wettig geadopteerde kinderen sprak van „de noodzaak ener uniforme doopspraktijk” (Acta art. 97);
3. dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven van 1964/65 (Acta art. 538 b) kennis nam van een brief van de op 5 maart 1964 gehouden particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, waarin deze mededeling deed van een door haar gedane uitspraak inzake de doop van wettig geadopteerde kinderen n.l. dat „de door gelovigen wettig geadopteerde kinderen als leden der gemeente behoren gedoopt te wezen” en aan de genoemde generale synode verzocht te verklaren, „dat de uitspraak van de nationale synode van Dordrecht 1618/19 (Acta van 3 december 1618) inzake de doop van heidenkinderen geen hindernis biedt tegen de doop van wettig geadopteerde kinderen”;
4. dat de sub 3 genoemde generale synode een drietal deputaten benoemde met de opdracht de kerken „met een rapport over de aan de orde gestelde kwestie te dienen”;
5. dat de bedoelde deputaten een rapport getiteld „Behoren wettig geadopteerde kinderen gedoopt te wezen?” aan de kerken hebben gezonden met het advies tot de uitspraak te komen „dat er geen verhindering bestaat om geadopteerden, die oorspronkelijk vreemd waren aan het verbond, maar aan wie thans de beloften van het verbond toekomen, tot de bediening van de Heilige Doop toe te laten, naar het voor de kinderdoop gebruikelijke formulier”;

voorts constaterende:

dat de nationale synode van Dordrecht 1618/19 inzake de vraag „oftmen de kinderen der Heydenen, in Oost-Indien sal mogen dopen, die teenenmael overgegaen syn, in de familie der christenen, ende die een Christen hebben, die belouet, deseluige in de Christelicke religie op te voeden”, uitsprak dat bedoelde kinderen „niet behoren gedoopt te worden, eer zij tot die jaren gekomen zijn, dat zij in de eerste beginselen der Christelijke religie naar hun begrip kunnen onderwezen worden en zulks ook metterdaad geschied is”; overwegende:

1. dat, krachtens het Woord Gods tot Abraham gesproken, niet alleen aan diens nageslacht het teken der besnijdenis, als het teken van het verbond, moest gegeven worden, maar ook aan „zowel wie in uw huis geboren is, als wie van enigen vreemdeling voor geld is gekocht”; Gen. 17 : 12, 13;
2. dat, krachtens het Woord Gods tot Mozes en Aäron gesproken, het pascha gegeten mocht worden door iedere slaaf, „die door iemand voor geld is gekocht”, Ex. 12 : 44 vgl. Lev. 22 : 10;
3. dat, blijkens het sub 1 en 2 genoemde, als verbondsregel werd gesteld, niet alleen „gij en uw nageslacht” maar ook „gij en uw huis”;
4. dat, blijkens het sub 1 en 2 genoemde, het behoren tot iemands „huis” bepaald wordt door het geheel opgenomen zijn in de eenheid van de gezinsgemeenschap en het geheel onderworpen zijn aan het gezag van het gezinshoofd;
5. dat ook in het Nieuwe Testament het heil van het verbond beloofd wordt aan de gelovige en „zijn huis”, Hand. 11 : 14; 16 : 15, 34; 18 : 8, zodat het sub 3 en 4 genoemde ook onder de nieuwe bedeling geldigheid behoudt, hoezeer ook in die bedeling elke volwassene voor zichzelf belijden en alzo de doop ontvangen zal;
6. dat kinderen, oorspronkelijk vreemd aan het verbond, indien zij door volledige adoptie krachtens de bepalingen van het nederlandse burgerlijke wetboek de status van wettige kinderen verkregen hebben in een gezin van gelovige ouders waarin zij opgenomen werden, tot het „huis” van deze ouders behoren en evenals kinderen geboren uit het huwelijk van dergelijke ouders onder Gods verbondsbelofte staan en behoren gedoopt te wezen, naar het voor de kinderdoop gebruikelijke Formulier;

voorts overwegende:

dat hetgeen de Nationale Synode van Dordrecht 1618/'19 uitsprak inzake de doop van „kinderen van Heydenen", op een geheel andere situatie betrekking had dan die ontstaan is door de wettelijke regeling der adoptie, gelijk thans in het Burgerlijk Wetboek art. 344 is geregeld;

van oordeel:

dat er geen schriftuurlijke verhindering bestaat voor de doop van dergelijke wettig geadopteerde kinderen;

voorts van oordeel:

dat de uitspraak van de nationale synode van Dordrecht 1618/'19 inzake de doop van heidenkinderen (Acta Dordrecht van 3 dec. 1618) geen hindernis biedt inzake de doop van wettig geadopteerde kinderen;

spreekt uit:

dat er geen verhindering bestaat om kinderen, die krachtens de bepalingen van het nederlandse burgerlijke wetboek door volledige adoptie in een gezin van gelovige ouders de staat van wettig kind van die ouders verkregen hebben, tot de bediening van het sacrament van de doop toe te laten, naar het voor de kinderdoop gebruikelijke Formulier;

en besluit:

hiervan kennis te geven aan de eerstkomende particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg en aan de raad van de gereformeerde kerk te Enschede-Oost.

Rapporteur drs. E. Teunis.

BIJLAGE 17
(Acta artikel 282)

MINDERHEIDSRAPPORT uit Commissie II (van de leden H. D. van Herksen en D. van Houdt) inzake het rapport van deputaten, benoemd door de generale .synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 betreffende „de doop van wettig geadopteerde kinderen“.

INLEIDING.

Aan Commissie II werden, ter voorbereiding van genoemde zaak, in handen gesteld:

- a. het rapport van door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 benoemde deputaten inzake „de doop van wettig geadopteerde kinderen“;
- b. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Enschede-Oost, d.d. 23 maart 1967, waarin deze raad te kennen geeft van oordeel te zijn, „dat een bepaald aspect van deze zaak door deputaten in hun rapport niet onder ogen is gezien“.

De voorzitter van commissie II, drs. E. Teunis, heeft bij uw vergadering ingeleid en gelezen het (meerderheids-)rapport van deze commissie. Dit rapport loopt uit op het voorstel aan uw vergadering, uit te spreken:

„dat er geen verhindering bestaat om kinderen, die krachtens de bepalingen van de burgerlijke wet door volledige adoptie in een gezin van gelovige ouders de staat van wettig kind van die ouders verkregen hebben, tot de bediening van het sacrament van de doop toe te laten, naar het voor de kinderdoop gebruikelijke Formulier“.

Twee leden van deze commissie hebben bezwaren tegen de voorgestelde uitspraak en leggen daarom dit (minderheids-)rapport aan uw vergadering voor. Zij nemen daartoe als uitgangspunt het „rapport inzake de heilige doop te bedienen aan wettig geadopteerde kinderen“, bij uw vergadering ingediend door de deputaten (dr. R. H. Bremmer te Enschede-Oost; ds. J. R. Wiskerke te Middelburg en ds. I. de Wolff te Enschede-Noord), benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 inzake „de doop van wettig geadopteerde kinderen“ (Acta artikel 538 en 572) (voortaan afgekort D.R.). Deputaten vragen eerst de aandacht voor een historisch-kerkrechtelijke bespreking van de aan de orde zijnde kwestie (I), vervolgens voor een exegetische uiteenzetting van de in geding zijnde Schriftgedeelten (II), om tenslotte een conclusie voor te stellen (III).

ad I: „HISTORISCH-KERKRECHTELIJKE ASPECTEN“.

par. 1. „Zijn er concrete kerkelijke besluiten in deze materie?“

Deputaten schrijven aan het slot van dit onderdeel:

„Wat de wijze van besluitvorming betreft: de generale synode zal zich het beste kunnen oriënteren aan de haar nog altijd door de P.S. van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg voorgelegde vraag of er Schriftuurlijke hindernissen zijn, om tot de doop van wettig geadopteerde kinderen te komen en of het besluit van Dordt-1618 een kerkelijke hindernis opwerpt“.

De particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg d.d. 5 maart 1964 deed nl. de volgende uitspraak:

„Dat op grond van de Heilige Schrift, m.n. Gen. 17 : 10; Ex. 12 : 43-49; Hand. 2 : 39; 1 Kor. 7 : 14, en van de belijdenis der kerk t.a.v het ambt der overheden, art. 36 N.G.B., vgl. Rom. 13 : 1-7, de door gelovigen wettig geadopteerde kinderen als leden der gemeente behoren gedoopt te wezen;

dat de uitspraak van de Nationale Synode van Dordrecht 1618/ 1619 hiertegen geen hindernis kan bieden, daar zij werd gegeven in een situatie, waarin van geen wettelijke regeling der adoptie sprake was, gelijk thans door het Burgerlijk Wetboek van het Koninkrijk der Nederlanden, art. 344, geregeld, terwijl mede gezegde uitspraak van Dordt zich meer bijzonder richtte tegen een bepaalde zendingsmethode“.

De particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg vroeg aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 zich in gelijke zin uit te spreken. Deze voldeed echter niet aan dit

verzoek, maar zij besloot

„een drietal deputaten te benoemen met de opdracht, het verzoek van genoemd ressort in studie te nemen en de kerken ten minste een jaar voor de komende synode met een rapport over de aan de orde gestelde kwestie te dienen, welk rapport aan de eerstkomende generale synode moet worden toegezonden”.

Opm. Hieruit blijkt duidelijk, dat heel de uitspraak van genoemde particuliere synode de aandacht dezer synode zal moeten hebben, dus ook het eerste gedeelte. Daarin komen o.a. voor de woorden: „dat op grond van” ... „de belijdenis der kerk t.a.v. het ambt der overheden, art. 36 N.G.B., vgl. Rom. 13 : 1-7. de door gelovigen wettig geadopteerde kinderen als leden der gemeente behoren gedoopt te wezen”.

Uit dit gedeelte blijkt, nog duidelijker dan uit de aangevoerde Schriftplaatsen vooraf, dat genoemde particuliere synode ervan uitgaat, dat de wettige adoptie krachtens de wet van 1956 zonder meer erkend en aanvaard dient te worden door de kerken op grond van art. 36 N.G.B., vgl. Rom. 13 : 1-7.

Zal de generale synode van Amersfoort-West-1967 zich in gelijke zin uitspreken, dan zal zij niet voorbij mogen gaan aan de vraag, of dit uitgangspunt juist is. Wij zullen er dus op terug moeten komen.

b. D.R. schrijft verder (blz. 3): „Nu kan men zich allereerst afvragen of een generaal-synodale uitspraak in deze materie noodzakelijk is”. Is art. 56 K.O. hier niet voldoende: „Het Verbond Gods zal aan de kinderen der Christenen met de doop, zo haast als men de bediening deszelfs hebben kan, verzegeld worden, en dat in openbare verzameling, wanneer Gods Woord gepredikt wordt”?

Opm. Wij zijn geneigd op deze vraag een bevestigend antwoord te geven: in feite is art. 56 K.O. hier voldoende. Men zal pleegkinderen zeker mogen dopen, wanneer zij in de verbondskring geboren zijn en er voldoende garantie is, dat zij in de verbondskring zullen worden opgevoed. Maar als het pleegkinderen betreft, die buiten de verbondskring zijn geboren, laat art. 56 K.O. niet toe, dat zij als kinderen gedoopt worden. Ook in het geval van wettige adoptie zal men art. 56 K.O. niet kunnen doen gelden als motief voor de doop, tenzij eerst bewezen wordt, dat zulke kinderen (als zij buiten de verbondskring geboren zijn) tot „kinderen der Christenen” zijn geworden enkel door het feit van de wettige adoptie. Dit bewijs is niet geleverd door het niet nader uitgewerkte beroep op „de belijdenis der kerk t.a.v. het ambt der overheden, art. 36 N.G.B., vgl. Rom. 13 : 1-7”.

De generale synode zou dus kunnen volstaan met de kerken te verwijzen naar art. 56 K.O. Mocht er dan een kerkeraad zijn, die meent met een beroep op art. 56 K.O. een wettig geadopteerd kind te mogen dopen, dan zal hij, omdat het hier de invoering van een nieuwe en ingrijpende kerkelijke praxis zou betekenen, tot zulk een doopsbediening niet mogen overgaan alvorens dit in de kerkelijke weg met goede bewijsvoering te hebben gestaafd. Evenwel, nu deze zaak reeds voor de derde maal op een generale synode dient en er mindere kerkelijke vergaderingen zijn geweest, die om een uitspraak van een generale synode hebben gevraagd, en er wellicht verscheidene kerkeraden en ... „adoptief-ouders” zijn, die op zulk een uitspraak wachten, is er toch voldoende grond voor deze synode om tot een uitspraak te komen.

c. D.R. schrijft verder (blz. 3): „Te meer is er reden voor een generaal-synodale uitspraak, omdat er lange jaren in de kerken een praktijk is geweest, die het dopen van deze kinderen niet toestond”.

Opm. Dit is niet juist. Voor 1956 waren „deze kinderen” er niet, d.w.z. vóór de invoering van de adoptiewet van 1956 waren er geen „wettig geadopteerde kinderen”, zodat men ook niet kan zeggen, dat er „lange jaren in de kerken een praktijk is geweest, die het dopen van deze kinderen niet toestond”.

Wij leggen hier de vinger bij, omdat dit één van die gedeelten is in D.R. die doen vermoeden dat deze deputaten (bewust of onbewust) aan een ruimere kring van te dopen kinderen hebben gedacht. We zullen er nog op terug moeten komen. Maar reeds hier willen wij er op wijzen, dat zulke gedachten ook in de kerken voorkomen en bijv. in de kring van de Geref. Kinderbescherming, zodat te verwachten is, als eenmaal de doop voor wettig geadopteerde kinderen is erkend, dat er een sterke aandrang zal komen om ook een ruimere kring van pleegkinderen, die buiten het verbond geboren zijn en in de verbondskring worden opgevoed, in dit voorrecht te doen delen. Er zal een ruimere doopspraktijk ontstaan, waarbij het gevaar bestaat dat sommige kerkeraden eigener beweging zullen handelen zowel t.a.v. wettig te adopteren

kinderen als, zij het in mindere mate, t.a.v. pleegkinderen. Het einde van deze ontwikkeling is niet te zien, maar de mogelijkheid ervan mag wel temeer voorzichtig maken, als het erom gaat de eerste stap op deze weg te doen in een generaal-synodale uitspraak.

Volledigheidshalve zij hier opgemerkt, dat D.R. in de conclusies en voorstellen niet verder wil gaan dan de doop alleen voor wettig geadopteerde kinderen.

ad 1. par. 2. „Dordrecht 1618/1619 over de doop van heidenkinderen”.

D.R. schrijft o.a. (blz. 5): „In ieder geval: door het besluit de doop van deze kinderen te weigeren, voorkwam de synode, dat mensenroof en kinderslavernij een religieus tintje kregen”.

Opm. Inderdaad behoeven wij thans niet te denken in ons land aan „mensenroof en kinderslavernij”! Maar toch . . . hier moet gewezen worden op hetgeen br. Rosenbrand schrijft aan het slot van zijn Memorandum, dat hij ingediend heeft bij uw commissie na een door hem en de commissie gevoerde bespreking.

Br. Rosenbrand schrijft dan, zij het met andersgerichte conclusies:

„Laten we bedenken, dat de adoptie de kerken confronteert met een daarachter liggende wereld van zonden, zedeloosheid en onbarmhartigheid

Meer nog dan t.a.v. de adoptie en de doop van het geadopteerde kind, zal de aandacht der kerken gericht moeten zijn (worden) op het voorkomen, en betonen van barmhartigheid. Deze achtergrond mis ik in het deputaten-rapport. Dit komt niet verder dan een puur rationele behandeling van de voorgelegde vraag, welke voor mij slechts academische waarde heeft”.

Geen „mensenroof en kinderslavernij” dus, maar wel een „wereld van zonden, zedeloosheid en onbarmhartigheid”, waar de adoptie de kerken mee confronteert. Met deze vergelijking bedoelen we uiteraard niet te stellen, dat de adoptie van nu in het verlengde zou liggen van de „mensenroof en kinderslavernij” in dié dagen. Maar als dan de adoptie de kerken confronteert met een „wereld van zonden, zedeloosheid en onbarmhartigheid”, dan zal toch op zijn minst onder ogen gezien moeten worden, in hoeverre bepaalde „wettige adopties” een wettelijk tintje” zullen geven áán of althans een zekere bescherming en bevordering kunnen betekenen van een daar achter liggende „wereld van zonden, zedeloosheid en onbarmhartigheid”.

In dit verband is te letten op hetgeen br. Rosenbrand ook in zijn Memorandum schrijft:

„Griekenland kent een snelle adoptie. Een nederlands echtpaar, dat in dit land een pleegkind gaat halen, kan het geadopteerd mee naar Nederland terugnemen.

Deze adoptie is vandaag hier te lande nog niet erkend. Zodra dit echter geschiedt kunnen deze kinderen na aankomst onmiddellijk ten doop worden aangeboden.

Gezien de internationaal voorkomende ongewenste praktijken is het zeker niet denkbeeldig, dat mohammedaanse, boedhistische en hindoestaanse kinderen op korte termijn worden gedoopt, terwijl kinderen, die al jaren in een verbondskring verkeren, daarvan uitgesloten blijven, omdat zij vanwege allerlei omstandigheden niet voor adoptie in aanmerking komen. Heeft het heidenkind dan voorrang boven het kind, dat reeds geruime tijd deelt in de verbondszegen, welke het pleeggezin deelachtig is?”

Geen „mensenroof en kinderslavernij”! Maar behoort elke „kinderhandel” tot het verleden? Er bestaat ook nu niet het gevaar, dat de doop een „religieus tintje” verleent aan adoptie, die voorafgegaan werd door bijv. zulk een kinderhandel?

Vervolgens moeten wij, ook reeds in dit verband, aandacht geven aan het verzoek van de raad van de gereformeerde kerk te Enschede-Oost. Deze kerkeraad richtte zich in een brief d.d. 23 maart 1967 aan uw synode met betrekking tot deze materie, met het verzoek „dat de generale synode in haar besluit over deze zaak opneeme een bepaling, dat de kerkeraden zullen hebben te onderzoeken, op welke wijze adoptie is tot stand gekomen”.

Dit verzoek valt te meer op, omdat de predikant van Enschede-Oost, dr. R. H. Bremmer, één van de drie deputaten is. die het rapport hebben opgesteld, dat op deze synode dient, getiteld: „Behoren wettig geadopteerde kinderen gedoopt te wezen?”, welke titelvraag in het rapport een bevestigd antwoord ontvangt.

Uit een later bij de commissie op haar verzoek ingekomen toelichting van de kerkeraad van Enschede-Oost op zijn schrijven van 23 maart 1967 blijkt, dat er, ook naar het oordeel van deze kerkeraad, aan wettige adoptie onaanvaardbare situaties en handelingen kunnen zijn voorafgegaan.

Het wordt zo dan toch wel heel moeilijk. De synode zou uitspreken: „Wettig geadopteerde kinderen behoren gedoopt te wezen", maar ze zou er meteen aan toe moeten voegen „echter zal eerst wèl onderzocht moeten worden op welke wijze de adoptie tot stand is gekomen".

Daarmee wordt een zware taak op de schouders van de kerkeraden gelegd. Bovendien komt door de toevoeging de voorgestelde regel toch wel heel wankel te staan. En tenslotte: wat een pastorale moeilijkheden en conflicten kunnen hieruit voortkomen, wanneer adoptiefouders op grond van de kerkelijk-aanvaarde regel hun geadopteerde kinderen willen laten dopen en wanneer kerkeraden op grond van de toevoeging eerst tot onderzoek overgaan en daarna op grond van dat onderzoek van oordeel zijn de aangevraagde doop te moeten weigeren.

D.R. schrijft in 1, par. 2 aan het slot: „In het officiële synodebesluit staan geen argumenten". „In de Acta Contracta staan de argumenten wel: deze kinderen zijn geboren uit heidense ouders: zij staan als onreinen buiten het verbond; zij hebben geen deel aan de beloften. Christus heeft de apostelen bevolen eerst te onderwijzen en daarna te dopen. De oude apostolische kerk heeft daaraan, gelet op de praktijk der catechumenen, zich gehouden. Vooral 1 Cor. 7 : 14 speelde in alle adviezen en overwegingen een grote rol. Bavinck is van oordeel, dat dit besluit een grens stelde aan de overigens ruime doopspraktijk van de oude gereformeerden".

ad 1. par. 3 „*De doopspraktijk van de oude Gereformeerde Kerk*".

D.R. beëindigt par. 3 aldus (zie blz. 6, 7): „We zien wel bij de gereformeerde theologen ná Dordrecht langzaam maar zeker een strakkere lijn gevolgd dan vóór Dordrecht. Wat bij de Synopsis nog min of meer vloeiend was, kreeg hij Voetius al een strakker patroon. Hij sloot zich nadrukkelijk bij het Dordtse besluit inzake de heidenkinderen aan, toen hij de doop voor kinderen die door oorlogsomstandigheden in de macht van de ouders gekomen waren, afwees. Hij trok in allerlei doopskwesties de grenzen nauwer en werd daarin gevolgd door Wilh. á Brakel, die kinderen van joden, turken, heidenen en ketters van de doop wilde uitsluiten, „schoon zij van een bondgenoot tot kinderen waren aangenomen". Mannen als á Marck en De Moor namen weer een ruimer standpunt in. de lijn Voetius á Brakel won het echter. Daar zal stellig achter hebben gezeten de op zichzelf prijzenswaardige wil door een strengere doopspraktijk te komen tot een strengere tucht over het in de kerk opgenomen christenvolk".

Opm. De slotopmerking van par. 3 correspondeert met de slotopmerking van par. 2, waar we lezen: „Bavinck is van oordeel, dat dit besluit een grens stelde aan de overigens ruime doopspraktijk van de oude gereformeerden".

Niet alleen in 1618/ 1619 maar ook in later eeuwen bleek dus de „strengere" doopspraktijk nauw verband te houden met goede tuchtoefening en een blijkbaar noodzakelijke grens te stellen aan „verflauwing der grenzen". Zonder aan dit argument de meeste kracht toe te schrijven, wil het ons voorkomen, dat deze les der historie toch niet mag worden verwaarloosd bij de beoordeling van de vraag of de gereformeerde kerken tot een „ruimer" standpunt zullen overgaan.

Vervolgens: D.R. heeft er in par. 2 nogal sterk accent op gelegd, dat het er in „Dordrecht" om ging te voorkomen, dat „mensenroof en kinderslavernij" een religieus tintje kregen! Men moet, volgens D.R., toch wel sterk letten op de achtergrond van deze zaak, waar het ging om kinderen van slaven en kinderslaafjes.

Maar in een latere periode van de kerkgeschiedenis, waarover par. 3 handelt, waren er toch andere achtergronden en andere situaties. Niettemin kwamen de kerken ook toen tot een strakkere lijn. Dan gaat het toch niet meer tegen „mensenroof en kinderslavernij", maar is er de „prijzenswaardige wil door een strengere doopspraktijk te komen tot een strengere tucht over het in de kerk opgenomen christenvolk".

ad 1. par. 4. „*De doopspraktijk in de Gereformeerde Kerken na 1892*".

Belangrijk is wat in deze par. wordt doorgegeven van prof. dr. F. L. Rutgers e.a. F. L. Rutgers geeft in zijn „Kerkelijke adviezen", die normatief geacht kunnen worden voor de in de verenigde kerken gevolgde kerkrechtelijke praktijk, de volgende samenvatting van de toen vigerende opvatting: „Voor de toelating van een kind tot de H. Doop moet een kerkeraad genoegzaam overtuigd zijn van twee dingen: 1. dat het kind te beschouwen is als het „zaad der kerk" en dus als een „kind des verbonds"; en

2. dat er voldoende waarborg is voor de opvoeding van het kind als lid der Gereformeerde Kerk. Waar die twee dingen aanwezig zijn, heeft het kind recht op den Doop, zoodat geen Gereformeerde Kerkeraad dien zou mogen weigeren. Maar waar ten aanzien van die twee dingen, of van één van beiden, alleszins reden is tot onzekerheid of zelfs tot zekerheid van het tegendeel, moet met de Doopsbediening gewacht worden, totdat het kind in staat is, op eigen geloofsbelijdenis tot de kerkelijke gemeenschap te worden toegelaten". H. Bouwman en Joh. Jansen oordeelden in dezelfde zin".

Par. 4 eindigt aldus: „We kunnen dus concluderen, dat de kerken zich na 1892 aansloten bij de door Voetius en á Brakel gevolgde lijn. We hebben hier met een krachtige en oude traditie te maken, die lange tijd in de kerken heeft doorgewerkt en die ongetwijfeld na 1892 mede te verklaren is uit de wil tegenover de Hervormde Kerk met haar volkskerkgedachte, een strengere tucht bij het doopvont te handhaven".

Opm. „Mensenroof en kinderslavernij" uit de dagen van „Dordrecht" zijn hier geheel buiten het gezichtsveld gekomen (gelukkig!). Niettemin, de oude lijn wordt doorgetrokken. Motief? Volgens D.R. (vermoedelijk wel terecht): „de wil tegenover de Hervormde Kerk met haar volkskerkgedachte een strengere tucht bij het doopvont te handhaven".

Toch wel een zeer belangrijk en ook een behartigenswaardig motief!

ad I. par. 5. „*De nieuwe adoptiewet van 1956*".

D.R. is blijkbaar nogal ingenomen met de nieuwe adoptiewet en met de wettige adoptie zelve. Het is echter lang niet zeker, dat men bijvoorbeeld in de kringen van de kindbescherming over het algemeen dit enthousiasme deelt. Voorzichtigheid is hier wel geboden.

In par. 5 krijgt de adoptiewet geen schriftuurlijke fundering. Het zal moeten blijken of dit in het vervolg van D.R. nog gebeurt.

In par. 5 blijkt wel hoe diep de adoptiewet ingrijpt: „Wettige adoptie betekent, dat het geadopteerde kind de staat van een wettig kind verkrijgt ten opzichte van zijn adoptie-ouders en dat de burgerlijke betrekkingen tussen de geadopteerde en zijn bloed- en aanverwanten in de opgaande linie en zijlinie ophouden te bestaan". Wij voor ons willen wel graag reeds hier uitspreken, dat naar ons oordeel de overheid hiermee te ver gaat. „Ontheffing" en „ontzetting" uit de ouderlijke macht laten zich, in bepaalde omstandigheden, zeer wel verdedigen. Die zijn ook niet onherroepelijk. Er is immers altijd nog bekering mogelijk!

Maar wat hier gebeurt, is onherroepelijk, behalve in het geval, genoemd in par. 5, als de geadopteerde 23 à 24 jaar oud is.

Vervolgens: „De wet eist, dat het te adopteren kind reeds drie jaar door de pleegouders is verzorgd".

Zijn wij goed ingelicht, dan zal bij de wettelijk te volgen procedure als regel een te adopteren kind reeds 5 à 6 jaar oud zijn voordat de adoptie door de rechter kan worden uitgesproken. Hieruit zal dus moeten volgen dat ook indien men de doop van geadopteerde kinderen aanvaardbaar acht, men tot dat tijdstip zal dienen te wachten. In de praktijk schijnt het voor te komen, dat de kinderen al gedoopt worden, als de voogdij is toegewezen. De mogelijkheid is dan aanwezig, dat na verloop van 3 jaar de adoptie geen doorgang vindt en het kind teruggaat naar de ouders.

Bovendien vindt vóór het uitspreken van de adoptie nog confrontatie plaats van de ouders met het dan 5 à 6-jarig kind. Wij zijn in deze dingen niet ter zake kundig, maar stellen toch de voorzichtige vraag of de keuze van een kind van die leeftijd, voorzover gevraagd en gevolgd, toch niet een te wankel grond is om tot een rechterlijke beslissing te komen, hetzij ten gunste van de natuurlijke ouders, hetzij ten gunste van de adoptief-ouders.

Tenslotte: is de weg der adoptie, zoals ze geregeld is in de wet van 1956, voor christenen aanvaardbaar? Kan deze wet, bij een antichristelijke ontwikkeling, zoals de Schrift die voorzegt en zoals ze in onze dagen wel eens niet verre zou kunnen zijn, zich dan niet keren als een zwaard tegen de kerk en haar kinderen? Zijn wij verplicht de wettige adoptie te aanvaarden en er gebruik van te maken? Gehuwden, die voogdijkinderen en dergelijke onder hun hoede willen nemen, hebben toch de vrijheid deze kinderen als „pleegkinderen" op te nemen en op te voeden? Is dat bij het licht der Schrift niet een betere weg? En is het niet zo, dat door de erkenning van de rechtmatigheid van de doop van wettig geadopteerde kinderen in feite deze adoptiewet ook kerkelijk wordt gesanctioneerd?

ad I. par. 6. „*Het afstammingsprincipe met betrekking tot de doop van geadopteerde kinderen*”.

D.R. schrijft: „We zagen boven, dat in de praxis in de oudere gereformeerde kerk en ook in de verenigde kerken na 1892 het afstammingsprincipe een grote rol speelde”.

Opm. Dit zgn. „afstammingsprincipe” schijnt bij D.R. niet zoveel waardering te kunnen vinden. Met een zekere afkeuring wordt de bewering van H. H. Kuyper doorgegeven. die schreef: „Uit vrome ouders worden doorgaans vrome kinderen geboren”.

En dan voegt D.R. er in één adem aan toe: „Krasser kon het biologisch afstammingsprincipe bijna niet beleden worden”.

Maar wij vragen: is het juist, om vanwege een verkeerde uitwerking of fundering van het besproken standpunt de mogelijk wel rechtvaardige veroordeling daarvan over te dragen op dat standpunt zelf en op de goede fundering van dat standpunt. Anders gezegd: mag men wel zo min of meer denigrerend spreken over het „biologisch afstammingsprincipe”. omdat H. H. Kuyper er wellicht een verkeerde kant mee opgegaan is?

Komt men dan zelf niet tot verkeerde conclusies?

Zoals, wanneer D.R. later op pag. 9 schrijft: „De Heilige Schrift laat ons duidelijk zien, dat de HERE de Verbondsbelofte niet bindt aan de natuurlijke bloedbaan: Izaak - Ismaël, Jakob - Ezau enz.”

Moeten we dan zeggen, dat de HERE hij het geven en vervullen van de verbondsbelofte de natuurlijke bloedbaan uitschakelt en het „biologisch afstammingsprincipe” buiten werking heeft gesteld?

Naar ons oordeel zullen we met dergelijke algemene stellingen over het „biologisch afstammingsprincipe” en over de „natuurlijke bloedbaan” toch wel heel voorzichtig moeten zijn. Wij volstaan met te verwijzen naar de bekende teksten: Gen. 17 : 7, Hand. 2 : 39, 1 Kor. 7 : 14.

Ongetwijfeld zal niemand met goed recht kunnen beweren, dat de verbondslinie automatisch vast zit aan de „natuurlijke bloedbaan” en aan het „biologisch afstammingsprincipe”.

Dat is dan ook het waarheidselement in hetgeen D.R. schrijft en ook in hetgeen nog geciteerd wordt van ds. P. Lok: „Het verbond der genade is geen kwestie van voortplanting, maar van 's HEREN soeverein spreken en handelen: Ik ben de HERE uw God!”

Maar men zal daarbij toch nimmer uit het oog mogen verliezen, dat het aan de HERE God behaagd heeft en nóg behaagt in de verbondsgeschiedenis te beloven en te werken in de lijn der geslachten.

Bavinck schrijft: „De besnijdenis is lang niet het enige bewijs. dat het Oude Testament de kinderen beschouwt als deelgenoten des verbonds. Heel de verbondsidee brengt deze beschouwing mede. Daarin toch is het verbond van de verkiezing onderscheiden, dat het aantoon, hoe deze zich langs organischen en historischen weg realiseert. Het wordt nooit alleen met één enkel persoon gesloten, maar in dien enkele ook terstond met zijn zaad. Het omvat nooit den persoon des geloovigen alleen. in het afgetrokkene, maar dien persoon concreet, gelijk hij historisch bestaat en leeft. dus hem niet alleen, maar ook al wat zijns is; hem voor zijn persoon niet slechts. doch hem ook als vader of moeder, met zijn gezin, met zijn geld en goed. met zijn invloed en macht enz. (verg. deel III, 212 v.).

Bepaaldelijk worden de kinderen in hem gerekend. Er is eene gemeenschap van ouders en kinderen aan zonde en ellende. Maar er is daartegenover ook door God eene gemeenschap van ouders en kinderen aan genade en zegen gesteld”. „Het verbond Gods met zijne weldaden en zegeningen zet zich voort van kind tot kind en van geslacht tot geslacht (Gen. 9 : 12, 17 : 7, 9; Ex. 3 : 15, 12 : 17; 16 : 32; Deut. 7 : 9; Ps. 105 : 8 enz.)”. (Geref. Dogmatiek. 4e druk. deel IV, pag. 503 vv.).

In dit klimaat leert men toch nog wel enigszins anders spreken over de „natuurlijke bloedbaan” en over het „biologisch afstammingsprincipe”.

Hoe komt D.R. er toe om op deze wijze te spreken? Is dit nodig ter voorbereiding van de uiteindelijke conclusie?

D.R. schrijft in par. 6 (in het begin): „We zagen hoven, dat in de praxis in de oudere gereformeerde kerk en ook in de verenigde kerken na 1892 het afstammingsprincipe een grote rol speelde. Men was (H. H. Kuyper) bereid tot de grootouders terug te gaan. dan was ook onherroepelijk een grens getrokken. Zo zijn vele pleegkinderen in gereformeerde gezinnen opgegroeid. alsof zij heidenen waren: tot grote smart en voor de ouders en voor deze kinderen. De laatsten moesten reeds zulk een last door het leven dragen vanwege de verwoestingen van de zonde rond hun geboorte. Waarom moesten ze vaak jarenlang wachten vóór ze het goddelijk teken en zegel van de belofte der wedergeboorte konden ontvangen?”

Opm. We wezen er al eerder op. dat DR. weliswaar niet tot de conclusie komt. dat alle voogdijkinderen en pleegkinderen recht op de doop hebben. en dat recht beperken wil tot de wettig geadopteerde kinderen. maar dat er toch elementen in het betoog zijn. die op de duur tot een ruimere doopspraktijk kunnen leiden.

Het bovenstaande is daar weer een voorbeeld van. Is het de bedoeling van DR. dat voorheen ten onrechte al die pleegkinderen ongedoopt zijn gebleven. omdat men ten onrechte werkte met het „biologisch afstammingsprincipe“? Dan zou het beter zijn dit maar ronduit te zeggen en daaraan conclusies te verbinden voor het heden.

D.R. vraagt zich zelfs af „of op deze wijze toch niet een bepaalde volkskerkgedachte gepredikt werd nl. het binden van de verbondsbelofte aan de natuurlijke bloedbanen“. Wat moeten wij dan nog met het Woord des HEREN tot Abraham:

Ik zal mijn verbond oprichten tussen Mij en u en uw nageslacht in hun geslachten, om u en uw nageslacht tot een God te zijn" (Gen. 17 : 7)?

Volkskerk gedachte??

ad II. „OP SCHRIFTUURLIJKE GRONDSLAG"

par. 1. „Adoptie in de Schrift?"

D.R. schrijft: „De procedure van de adoptie kwam vrij veel voor in de wereld rond Israël en rond de nieuw-testamentische gemeente, in Mesopotamië. in Griekenland en in Rome“. „In de wetten van het Oude Testament treffen we opvallend genoeg geen regeling van de eigenlijke adoptie aan“. En aan het slot van par. 1 schrijft D.R.:

„Als negatieve slotsom van dit onderdeel noteren wij:

- a. dat directe gegevens voor een eigenlijke, volledige adoptie (geheel vreemd bloed) ten enenmale ontbreken.
- b. dat hier en daar adoptieve elementen worden aangetroffen, zonder dat echter de afkomst zijn betekenis verliest, en
- c. dat uit de adoptie van de Here Jezus zonder meer niets mag worden afgeleid ten gunste van de huidige adoptie of van het recht der geadopteerde kinderen op de beloften van het verbond".

Opm. Wij hebben hier weinig aan toe te voegen. De oogst van het schriftonderzoek betekent wel een zeer mager resultaat ten gunste van de voorstanders van de adoptie. Wij zullen moeten concluderen, dat in de Schrift deze wijze van adoptie (naar de wet van 1956) niet wordt geleerd en dat er geen enkele schriftuurlijke grond voor te vinden is om tot adoptief-ouders te spreken met het oog op hun geadopteerde kinderen als over „hun zaad“. Daarom zal bij aanvaarding van het voorstel van D.R. ook een wijziging van het Doopsformulier overwogen moeten worden. Bijv. in de aanspraak tot de ouders: „Gij hebt gehoord, dat de doop een ordening Gods is om ons en ons zaad Zijn verbond te verzegelen“, etc. Wij menen, dat de noodzaak van zulk een wijziging illustreert hoe voorzichtig men zal moeten zijn met de invoering van deze nieuwe praktijk.

ad II. par. 2. „U en Uw zaad" uit Genesis 17.

D.R. begint sub 2 a te erkennen dat hij de Kinderdoop de relatie tussen ouders en kinderen centraal staat. „We hebben daarom geen enkele behoefte om te ontkennen, dat de bloedverwante kinderen van de gelovigen. de eersten zijn. die onder beslag van de beloften worden gelegd“.

Opm. Na de opmerkingen van D.R. over het „biologisch afstammingsprincipe" en „de natuurlijke bloedbanen" is deze mededeling inderdaad niet overbodig!

ad II. par. 2b. D.R. schrijft „Wanneer een Israëliet of een lid van de gemeente, evenals de HERE zelf (Ezech. 16 : 5. 6) een vondeling mocht aannemen tot zijn kind (zie ook indirect Job 31 : 16, 17). dan was dit kind voortaan compleet zijn kind, d.w.z. dan verkreeg het juist de positie van een bloedeigen kind. Door adoptie doet men geen half werk" etc.

Opm.1. Zijn er dan toch schriftuurlijke gronden voor de adoptie? Ondanks de negatieve conclusie

- van par. 1?
2. Leert Ezech. 16 wel de adoptie? Zie vs 8: „Toen kwam Ik voorbij u en zag u, en zie. de tijd der liefde was voor u gekomen: Ik spreidde de slip van mijn kleed over u en bedekte uw naaktheid. Ik ging onder ede een verbond met u aan, luidt het Woord van den Here HERE; zo werdt gij de mijne".
Het gaat in Ezechiel 16 niet over adoptie, maar over het trouwverbond van de HERE met Zijn volk: vgl. bijv. vs. 32: „Zo'n overspelige vrouw, die vreemden aanhaalt, terwijl zij gehuwd is".
 3. Leert Job 31 : 16, 17 indirect de adoptie? Job zegt daar: „Indien ik ooit de bede der geringen heb afgeslagen, de ogen der weduwe heb laten versmachten, of ooit mijn bete alleen gegeten, zonder dat de wees daarvan at?"
Wij vinden hier geen bewijs voor adoptie. ook geen indirect bewijs.
Wel lezen we in vs. 18: „veeleer van mijn jeugd af groeide hij bij mij op als hij een rader". De woorden „als hij een vader" zijn hier veelzeggend en vormen eerder een tegen-instantie tegen de adoptie. De wees blijft wees, ook al mag hij (en moet hij!) delen in liefderijke zorg en ontferming als van een vader.

D.R. schrijft verder: „Het verschil bestaat niet in 'namaak' tegenover 'echt', want de adoptief-kinderen zijn even echte kinderen als de anderen. Er is alleen verschil in de wijze waarop het echte kindschap tot stand kwam, door geboorte òf door adoptie. Dit wordt treffend geïllustreerd door de schriftuurlijke naam 'aanneming tot kinderen' (Rom. 8 : 15, S.V.). Het gaat dan over een toonschap, dat in onderscheid van het natuurlijke zoonschap door een opzettelijke, onverplichte daad bewerkt wordt, maar dat als geheel volwaardig wordt getekend. De Geest maakt de gelovigen tot echte zonen, die God vrijmoedig als hun Vader aanroepen: Abba. Vader (Zie ook Rom. 8 : 16, Joh. 1 : 12, Gal. 4 : 6, Ef. 1 : 5. 6. antw. 33 H. Cat.)".

Opm. Hier tracht D.R. blijkbaar nog een nieuw argument uit de Schrift aan te voeren voor de adoptie. Ondanks de conclusie van par. 1 („dat direkte gegevens voor een eigenlijke, volledige adoptie (geheel vreemd bloed) ten enenmale ontbreken") tracht men nu de adoptie te funderen op de schriftuurlijke gedachte van de „aanneming tot kinderen" door de HERE. D.R. stelt het nu zo voor, dat dit zoonschap alleen op een andere wijze tot stand komt, maar dat het overigens als geheel volwaardig wordt getekend. Dit bewijs en deze vergelijking zou echter naar ons oordeel alleen kracht hebben. indien het kindschap Gods der gelovigen gelijk was aan dat van Christus. Maar Zondag 13, vr. 33 houdt juist het oog open voor het blijvend verschil: Daarom, dat Christus alleen de eeuwige natuurlijke Zone Gods maar wij zijn om zijnentwil uit genade tot kinderen Gods aangenomen. Wat D.R. hier bewijzen wil, wordt juist niet bewezen.

ad II. par. 2c.

D.R. schrijft: „Nu doet het verbond echter wel wezenlijk iets anders dan bijna automatisch de bloedbaan te volgen. God riep Abraham alleen in zijn geslacht. Hij scheidde Izaäk van Ismaël. Jakob van Ezau, Israël van de volken, en de gelovigen van de wereld".

Opm. Niet automatisch, we stemmen het gaarne toe. Maar de bloedbaan wordt niet uitgeschakeld en dat is hier nu juist het punt in geding.

ad II. par. 2d.

D.R. schrijft: „De HERE legt dus twee wegen open voor verantwoordelijk ouderschap en voor de konstituering van een verbondsgezin:

1. de gewone weg (vlees en bloed).
2. een enkele maal de buitengewone weg van de ouderlijke barmhartigheid (adoptie). Op beide wegen regeert Zijn koninklijk welbehagen".

Opm. Wij hebben voor deze tweede, buitengewone weg geen enkele schriftuurlijke grond gevonden in hetgeen door D.R. is aangevoerd.

Vandaar dat wij ook ernstig bezwaar hebben tegen de conclusies, die in dit onderdeel volgen en aldus luiden:

- a. Adoptie betekent een treden in alle rechten van het bloedeigen kind.
- b. God keurt deze weg tot gezinsuitbreiding goed en wil daarom dat wij m.n.de verbondsvoorrechten die Hij aan het bloedechte nakroost toekent, eveneens erkennen als het erfdeel van geadopteerden.
- c. Deze conclusie rust op het eigen beginsel van de Schrift, dat bij de verklaring en toepassing van het éne deel, nu m.n...u en uw nageslacht" enz., gerekend wordt met het geheel van de Schrift, en dus nu ook m.n. met het getuigenis dat ons de complete adoptie laat verstaan als naar Gods wil.
- d. Uit b. volgt dat de geadopteerde kinderen (van gelovige ouders) niet mogen worden tegengehouden op de weg naar het doopvont".

Wij zijn van oordeel dat hier zware woorden worden gesproken en ingrijpende conclusies worden getrokken, maar dat ze elke fundering missen in het voorafgaande betoog.

ad 11. par. 3. „De 'huis'-teksten uit het Nieuwe Testament".

ad a. D.R. schrijft volkomen terecht: „In Christus is geen slaaf of vrije, geen mannelijk of vrouwelijk, Gal. 3 : 28. De in de nieuw-testamentische huizen aanwezige volwassenen, ook de slaven en de vrouwen, moesten dus zelf hun hartelijk vertrouwen op de Here Jezus Christus vestigen, om in deze weg de H. Doop te ontvangen voor zich en hun kinderen: 'u en uw nageslacht'."

Voort schrijft D.R.: „Ons interesseert nu in het bijzonder de plaats van de onmondigen in het 'huis'. Wij moeten er eerbiedig in berusten dat de zg. huisteksten van het N.T. geen details geven over de aanwezigheid van kinderslaafjes zonder ouders, geadopteerde vondelingen, en zelfs niet eens uitdrukkelijk spreken over de bloedeigen kinderen van de huisvader".

Opm. Als men er eerbiedig in wil berusten, dat de zgn. huisteksten geen details geven etc., dan zal dat eerbiedig berusten toch wel daarin uit moeten komen, dat men uiterst voorzichtig zal zijn met het verbinden van conclusies aan deze teksten. Hoe zal men hier dan gegevens uit af kunnen leiden voor het dopen van geadopteerde kinderen, terwijl de Schrift, ook naar het oordeel van D.R.. deze wijze van adoptie niet kent?

ad b. Geen opmerkingen.

ad c. Geen opmerkingen.

ad d, sub 2. D.R. schrijft: „De kring van de niet-bloedverwante onmondigen is thans uitermate klein geworden, zij bestaat slechts uit jonge kinderen (wezen. vondelingen, geadopteerden) die echt in het huisgezin van gelovigen zijn ingelijfd. Maar wanneer God bij de oprichting van het verbond zo koninklijk mild was. dat Hij de onmondigen van toen met het teken van het verbond zegende, dan mogen wij aan de onmondigen van nu de Doop niet weigeren".

Opm. De stelling, dat deze jonge kinderen echt in het huisgezin van gelovigen zijn ingelijfd door middel van de wettige adoptie heeft geen schriftuurlijke fundering ontvangen. Daarom moet ook afgewezen worden de conclusie, die daaraan verbonden wordt, als zouden ze op die grond tot het verbond behoren en recht op de doop ontvangen hebben.

ad d. sub 3. D.R. schrijft: „Vandaag, in Christus, werd alles wat aan dit tweederangs kerklidmaatschap herinnert, opgeruimd. De genade dat de gelovige met al de zijnen, i.c. de bloedeigen en de aangenomen kinderen, in Gods verbond wordt aangenomen, blijft. Maar nu steekt Gods milde hand aan alle onmondigen één en dezelfde rijkdom der beloften toe".

Opm. Ook hier weer gaat men uit van hetgeen nog geen bewijs heeft ontvangen, namelijk dat de gelovige ook met de aangenomen kinderen in Gods verbond wordt opgenomen.

ad d. sub 4. D.R. schrijft: „Aan de huisteksten van het Nieuwe Testament komt geen zelfstandige betekenis toe. Alleen door de verankering van uitdrukkingen als 'allen, die in zijn huis waren' en 'al de zijnen' (Hand. 16 : 32, 33) in het bondsstatuut van Gen. 17, klinkt onder de nieuwe bedeling de boodschap door, dat de niet-bloedverwante onmondigen, wier positie in het huisgezin van gelovigen wezenlijk verzekerd is, in beginsel bij het verbond zijn ingelijfd en daarom behoren gedoopt te

wezen".

Opm. Hier mag echter niet vergeten worden, dat D.R. op pag. 16 (sub 3a) heeft geschreven: „Wij moeten er eerbiedig in berusten dat de zg. huisteksten van het N.T. geen details geven over de aanwezigheid van kinderslaafjes zonder ouders, geadopteerde vondelingen, en zelfs niet eens uitdrukkelijk spreken over de bloedeigen kinderen van de huisvader".

Men moet dus wel terugvallen op Gen. 17, waar echter al evenmin over adoptie gesproken wordt. Hoogstens vindt men daar de (trouwens niet genoemde) mogelijkheid van ouderloze kinderslaafjes in het „huis" van Abraham, die in de besnijdenis mochten delen.

Maar op pag. 5 heeft DR.. sprekende over de Dordtse Synode, gezegd: door het besluit „de doop van deze kinderen te weigeren, voorkwam de synode, dat mensenroof en kinderslavernij een religieus tintje kregen!"

D.R. schrijft: „**TENSLOTTE** kan de positie van de geadopteerde kinderen op grond van al het voorafgaande aldus worden aangegeven:

- A. Er kunnen twee schriftuurlijke gronden worden aangevoerd voor de doop van buitenkerkelijke kinderen, die door gelovige ouders tot eigen kinderen zijn aangenomen.
- B. De eerste grond is gelegen in de adoptie bij de gratie van God. Vanwege zijn aanneming wordt het geadopteerde kind bij het nageslacht gerekend en ontvangt het alle kinderrechten die de Schrift aan het bloedeigen nakroost toekent.
- C. De tweede grond bestaat in de inlijving in het huis van gelovigen. God heeft bij de oprichting van Zijn duurzaam verbond met Abraham, in royaal genadebetoon, het teken van het verbond willen toedelen aan alle onmondige huisgenoten van zijn bondeling, ook al waren dezen niet uit Abraham voortgekomen".

Opm. ad B. Ook hier moeten wij er aan herinneren dat geen schriftuurlijke fundering is gegeven voor de adoptie. B. is dus een onbewezen, aanvechtbare stelling en geeft onvoldoende grond voor de slotconclusie. Bovendien valt op dat hier de uitdrukking wordt gebruikt: „adoptie bij de gratie van God". Wat wordt hiermee bedoeld? Denkt men bij deze term alleen aan de menselijke adoptie naar analogie van de goddelijke adoptie, „de aanneming tot kinderen" etc.? (Pag. 14).

Of wordt hier ook nog gedacht aan hetgeen de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg d.d. 5 maart 1964 heeft uitgesproken:

„Dat op grond van de Heilige Schrift, m.n. Gen. 17 : 10, Ex. 12 : 43-49; Hand. 2 : 39, 1 Kor. 7 : 14, en van de belijdenis der kerk t.a.v. het ambt der overheden, art. 36 N.G.B., vgl. Rom. 13 : 1-7, de door gelovigen wettig geadopteerde kinderen als leden der gemeente behoren gedoopt te wezen"?

D.R. schreef terecht (op pag. 3): de generale synode zal zich het beste kunnen oriënteren aan de haar nog altijd door de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg voorgelegde vraag etc. Nu valt het op, dat D.R. geen uitvoerige aandacht heeft gegeven aan het element van „de belijdenis der kerk t.a.v. het ambt der overheden, art. 36 N.G.B., vgl. Rom. 13 : 1-7".

Wij vermoeden dat er iets van doorklinkt in de woorden „adoptie bij de gratie van God" op blz. 19, maar we kunnen hier toch niet met zekerheid spreken.

In elk geval zal de generale synode zich erop moeten bezinnen of hetgeen door de genoemde particuliere synode in dat onderdeel van haar uitspraak aan de generale synode wordt voorgelegd, met verzoek om zich in gelijke zin uit te spreken, zo kan worden overgenomen.

Wij vragen: Is het bewezen wat de particuliere synode stelt „dat op grond van de Heilige Schrift, m.n. Gen. 17 : 10; Ex. 12 : 43-49; Hand. 2 : 39; 1 Kor. 7 : 14, en van de belijdenis der kerk t.a.v. het ambt der overheden, art. 36 N.G.B., vgl. Rom. 13 : 1-7 de door gelovigen wettig geadopteerde kinderen als leden der gemeente behoren gedoopt te wezen"?

In de door de particuliere synode genoemde teksten wordt over deze wijze van adoptie niet gesproken, en ook verder nergens in de Schrift. De bewijskracht t.a.v. de adoptie, de erkenning daarvan en het dopen op grond van die erkenning, moet dus geheel gevonden worden in het gedeelte over de belijdenis der kerk t.a.v. het ambt der overheden.

Maar juist dit onderdeel is door D.R. niet verder besproken. Mag de generale synode dan deze uitspraak zo maar tot de hare maken?

Is het juist om te stellen, dat een overheidswet ons naar art. 36 N.G.B. en naar Rom. 13 : 1-7 bindt in die zin, dat wij alles hebben te erkennen en te aanvaarden, wat er in die wet geregeld en bepaald wordt?

Ongetwijfeld zullen wij als christenen de overheidswetten hebben te eerbiedigen in die zin, dat, als de overheid met haar wetten ons bepaalde verplichtingen oplegt, wij daaraan hebben te voldoen, tenzij het ons in strijd zou brengen met het Woord en de wet des HEREN.

Maar wij zijn van oordeel, dat de adoptiewet ons niet de verplichting oplegt om zelf ook van de mogelijkheid tot adoptie gebruik te maken, en dat te meer omdat wij geen schriftuurlijke grond hebben kunnen vinden voor deze wijze van adoptie. Wij zien er zelfs een gevaar in om enkel uit het bestaan van een wet af te leiden, dat een christen er gebruik van mag of zelfs móet maken, krachtens art. 36 N.G.B. Concreet toegepast op de adoptiewet: wanneer de generale synode zou uitspreken dat de wettig geadopteerde kinderen behoren gedoopt te wezen, zou zij daarmee ook deze wijze van adoptie sanctionneren, terwijl er geen schriftuurlijke grond voor gevonden is.

Wij willen onze bedoeling en onze bezwaren nog nader illustreren met de mogelijkheid van invoering van de z.g. K.I. Het is zeker niet ondenkbaar, dat er in de (naaste) toekomst steeds meer gebruik zal worden gemaakt van deze mogelijkheid en dat er ook een wettelijke erkenning en regeling zal komen, hetzij in gevallen van impotentie, hetzij voor rasverbetering, selectie e.d. De K.I.D.(onor) zal worden toegepast bij de moeder; het kind wordt op naam van de vader geschreven; het kind wordt in het „huis" opgenomen en als „bloedeigen" kind aanvaard en erkend, met alle rechten daaraan verbonden.

Zal men aan zulk een kind de doop kunnen onthouden, als eenmaal de doop van „wettig-geadopteerde" kinderen is toegestaan? Krijgt men dan ook de redenering: de overheid heeft deze weg gelegaliseerd en dus . . . behoren ook deze kinderen gedoopt te wezen! zodat daarmee zelfs deze weg (die toch wel grote bedenkingen oproept), kerkelijk gesanctionneerd zou worden?

Moet daarom ook in dat geval niet de vraag gesteld worden of, ongeacht een wettelijke regeling, een christen van zulk een mogelijkheid gebruik zal mogen maken en zal deze vraag niet ontkennend beantwoord moeten worden? Zal daaruit niet moeten volgen, dat de Heilige Doop aan zulke kinderen niet zal mogen worden bediend, ook al zou dat kind geheel in het „huis" worden opgenomen?

Hieruit kan nu blijken, dat het niet opgaat zonder meer de regel te stellen, dat kinderen die in het „huis" worden opgenomen, behoren gedoopt te wezen. Men zal daarbij ook de vraag dienen te betrekken, op welke wijze en langs welke weg zij in het „huis" zijn gekomen en of die weg aanvaardbaar is.

Ook de kerkeraad van Enschede-Oost (praeses dr. R. H. Bremmer) heeft in zijn brief van 23 maart 1967 er op aangedrongen „dat de generale synode in haar besluit over deze zaak opneme een bepaling, dat de kerkeraden zullen hebben te onderzoeken, op welke wijze adoptie is tot stand gekomen".

En als de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg in haar voorgestelde uitspraak in het eerste gedeelte spreekt, zoals hier boven weergegeven, legt zij daarmee deze zaak ter beslissing aan deze generale synode voor. Concreet gesteld: is de weg der adoptie zoals ze geregeld is in de wet van 1956, voor christenen aanvaardbaar?

Ons voorstel is om deze vraag ontkennend te beantwoorden,

ten eerste omdat er geen schriftuurlijke gronden voor deze wijze van adoptie gevonden zijn;

ten tweede omdat deze wijze van adoptie bezwaren oproept en consequenties met zich kan brengen, die niet te overzien zijn en daarom zeker tot grote voorzichtigheid en terughoudendheid dringen.

Ongetwijfeld roept de Schrift op tot barmhartigheid en ontferming over wezen, verlatenen en verstotenen, maar terwijl men in omringende oosterse landen de adoptiepraktijk kende, wijst de Schrift een andere weg.

Zullen ook wij die door de Schrift gewezen weg dan maar niet blijven gaan en dat te meer, nu de wet ons niet verplicht tot adoptie over te gaan en zij ons de vrijheid laat, wezen e.a. als „pleegkinderen" op te nemen en op te voeden?

ad III. „ADVIES".

D.R. schrijft ad 2.: „Het in het rapport genoemde besluit van de Nationale Synode van Dordrecht 1618/ 1619 bezit wel een zeker moreel en historisch, maar geen kerkelijk gezag".

Opm. Wij menen dit te moeten betwisten en te moeten stellen, dat dit besluit met kerkelijk gezag is genomen en dit kerkelijk gezag heeft behouden. Wij menen dat dit besluit aan gereformeerde kerken nog altijd de goede weg wijst. Wij zijn ook van oordeel dat dit bevestigd en onderstreept wordt door een goede kerkrechtelijke praktijk de eeuwen door tot in de verenigde kerken van ná 1892.

D.R. schrijft in haar overwegingen ad 3.: „Nergens keurt de HERE in zijn Woord deze buitengewone gezinsuitbreiding af. Derhalve moet geoordeeld worden, dat Hij ook deze kinderen tot het bloedeigen nageslacht rekent”.

Opm. Het komt ons voor, dat men wel heel voorzichtig moet zijn om uit het feit, dat de HERE niet met zovele woorden iets afkeurt, af te leiden dat het daarom door Hem wordt goedgekeurd en bekrachtigd. Tot welke gevolgtrekkingen kan men z6 al niet komen op allerlei gebied!

D.R. schrijft in haar overwegingen ad 4 en 5.:

(4.) „Daarom komen aan deze kinderen evenzeer de beloften van het genadeverbond toe en behoren zij derhalve gedoopt te wezen”.

(5.) „Dit staat nog te meer vast, omdat de HERE bij de oprichting van zijn verbond met Abraham en diens nageslacht, in royaal genadebetoon, het teken van het verbond (toen: de besnijdenis, nu: de doop) heeft willen toedelen aan alle onmondige huisgenoten van Abraham, zelfs al waren dezen niet van Abrahams nageslacht of in diens huis geboren, Gen. 17 : 10-14”.

Opm. In het doopsformulier begint de „Vermaning aan de ouders f getuigen” aldus: Geliefden in den Here Christus, gij hebt gehoord, dat de Doop een ordening Gods is, om ons en ons zaad zijn verbond te verzegelen”.

Zal men dit zo tot „adoptief-ouders”, kunnen zeggen en daaraan kunnen toevoegen met de derde doopvraag: „Waarvan gij de ouders zijt?”

Wij zijn van oordeel dat D.R. in de overwegingen 1-4 hiervoor geen voldoende grond heeft aangewezen. Er IS ook geen schriftuurlijke grond voor te vinden. Kan het dan misschien op grond van „overweging 5”? Indien dat al zou kunnen - hetgeen wij ontkennen - dan zou dit vragen een ingrijpende wijziging en aanvulling van het doopsformulier, zowel in het leerstellige gedeelte als in de vragen, en daar zal een generale synode, zonder dat dit in de kerkelijke vergaderingen is voorbereid, zo maar niet toe mogen komen.

D.R. zegt tenslotte:

„De generale synode kome derhalve tot de uitspraak, dat er geen verhindering bestaat om geadopteerde ,kinderen, die oorspronkelijk vreemd waren aan het verbond, maar aan wie thans de beloften van het verbond toekomen, tot de bediening van de Heilige Doop toe te laten, naar het voor de kinderdoop gebruikelijke Formulier”.

Opm. Wij zijn van oordeel dat de deputaten in hun rapport en in hun voorgestelde overwegingen geen voldoende gronden voor deze uitspraak hebben aangevoerd. Voorts willen wij erop wijzen, dat deputaten in hun rapport bij de voorgestelde uitspraak niet aansluiten bij het voorstel van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, hetgeen zij zelf op blz. 3 - terecht - als de goede weg hebben aangewezen.

De generale synode zal zich op de voorgestelde uitspraak van deze particuliere synode moeten bezinnen en als blijkt dat deze particuliere synode geen voldoende gronden heeft aangevoerd, zal zij aan het verzoek niet kunnen voldoen.

Concept-besluit:

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

1. het rapport van de door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 benoemde deputaten inzake de doop van wettig geadopteerde kinderen, getiteld: „Behoren wettig geadopteerde kinderen gedoopt te wezen?”;
2. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Enschede-Oost, d.d. 23 maart 1967, met betrekking tot deze materie, verzoekende „dat de generale synode in haar besluit over deze zaak opneeme een bepaling, dat de kerkera-den zullen hebben te onderzoeken op welke wijze adoptie is

tot stand gekomen";

constaterende:

1. dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 (Acta artikel 538b) kennis nam „van een brief van de op 5 maart 1964 gehouden particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, waarin deze mededeling doet van een door haar gedane uitspraak inzake de doop van wettig geadopteerde kinderen, nl.
dat op grond van de Heilige Schrift, met name Genesis 17 : 10, Exodus 12 : 43-49, Handelingen 2 : 39; 1 Corinthiers 7 : 14 en van de belijdenis der kerk, ten aanzien van het ambt der overheden, art. 36 N.G.B., vgl. Romeinen 13 : 1-7, de door gelovigen wettig geadopteerde kinderen als leden der gemeente behoren gedoopt te wezen;
waarin deze particuliere synode verder de generale synode verzoekt te verklaren, dat de uitspraak van de nationale synode van Dordrecht 1618/ 1619 (Acta van 3 december 1618) inzake de doop van heidenkinderen geen hindernis biedt tegen de doop van wettig geadopteerde kinderen";
2. dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven o.m. overwoog, „dat voor een uniforme doopspraktijk tenminste een groeiende overeenstemming in deze materie nodig is";
3. dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven o.m. besloot:
 - (1.) „aan dit verzoek van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg thans niet te voldoen";
 - (2.) „een drietal deputaten te benoemen met de opdracht, het verzoek in studie te nemen en de kerken tenminste een jaar voor de komende synode met een rapport over de aan de orde gestelde kwestie te dienen, welk rapport aan de eerstkomende generale synode moet worden toegezonden";

voorts constaterende:

1. dat de nationale synode van Dordrecht 1618/19 inzake de vraag „oftmen de kinderen der Heydenen in Oost-Indien sal mogen dopen, die teenenmael overgegaen sijn, in de familie der christenen, ende die een Christen hebben, die belouet, deseluide in de Christelicke religie op te voeden", uitsprak dat bedoelde kinderen „niet behoren gedoopt te worden, eer zij tot die jaren gekomen zijn, dat zij in de eerste beginselen der Christelijke religie naar hun begrip kunnen onderwezen worden en zulks ook metterdaad geschied is";
2. dat op 1 november 1956 is ingevoerd de wet van 26 januari 1956 tot invoering van de mogelijkheid van adoptie, waarvan art. 344 1 als volgt luidt: „Door adoptie verkrijgt de geadopteerde de staat van wettig kind van de adoptief-ouders";
3. dat de deputaten, benoemd door de synode van Rotterdam-Delfshaven in hun rapport, getiteld: „Behoren wettig geadopteerde kinderen gedoopt te wezen?", welk rapport zij in december 1966 aan de kerken hebben toegezonden, eindigen met het advies:
„de generale synode kome derhalve tot de uitspraak, dat er geen verhindering bestaat om geadopteerde kinderen, die oorspronkelijk vreemd waren aan het verbond, maar aan wie thans de beloften van het verbond toekomen, tot de bediening van de Heilige Doop toe te laten, naar het voor de kinderdoop gebruikelijke Formulier";

overwegende:

1. dat uit de Heilige Schrift geen direkte gegevens voor een eigenlijke, volledige adoptie (geheel vreemd bloed), als bedoeld in de adoptiewet van 1956 zijn aangevoerd en ook niet te vinden zijn in de schriftplaatsen die door de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg zijn aangevoerd, t.w. Gen. 17 : 10; Ex. 12 : 43-49; Hand. 2 : 39; 1 Cor. 7 : 14, als grond voor haar uitspraak dat „de door gelovigen wettig geadopteerde kinderen als leden der gemeente behoren gedoopt te wezen"; aangezien in deze Schriftplaatsen over zulk een adoptie niet wordt gesproken;
2. dat de belijdenis der kerk, ten aanzien van het ambt der overheden, art. 36 N.G.B., vgl. Romeinen

13 : 1-7, ongetwijfeld leert: „een ieder, van wat staat of kwaliteit hij zij is schuldig, zich aan de Overheden te onderwerpen, schattingen te betalen, hun eer en eerbied toe te dragen, en hun gehoorzaam te zijn in alle dingen, die niet strijden tegen Gods Woord", maar dat dit niet inhoudt dat de christenen nu ook verplicht zijn gebruik te maken van alle mogelijkheden en rechten, die de Overheid in haar wetten biedt;

3. dat derhalve bij de beantwoording van de vraag, of de christenen van de mogelijkheden, die de Adoptiewet van 1956 biedt, gebruik kunnen maken, overwogen dient te worden, dat de Schrift deze wijze van adoptie niet leert of goedkeurt, maar dat zij wel andere wegen wijst voor de verzorging van wezen, vondelingen, verstotenen en verlatenen (bijv. Deut. 24 : 17-22, Job 29 : 12; 31 : 21; Ps. 10 : 18; 82 : 3; Jer. 5 : 28, 29; Matth. 25 : 40; Jakobus 1 : 27);

voorts overwegende:

1. dat de uitspraak van de nationale synode van Dordrecht 1618/'19 naar artikel 31 K.O. haar kracht heeft behouden en derhalve een verhindering vormt voor het dopen van kinderen die niet in de verbondskring geboren zijn;
2. dat artikel 56 K.O. bepaalt, dat het verbond Gods aan de kinderen der Christenen met de doop verzegeld zal worden;
3. dat de belijdenisschriften der kerk (bijv. in Zondag 27 vraag 74; N.G.B. artikel 34) en het doopsformulier voor de kinderen op grond van Gods Woord leren, dat „de doop een ordening Gods is om ons en ons zaad zijn verbond te verzegelen", en dat anderen alleen gedoopt mogen worden na voorafgaande geloofsbelijdenis (vgl. Marc. 16 : 16; Hand. 2 : 38, 39, Hand. 8 : 36 vv.; Hand. 11 : 14; Hand. 16 : 34; Hand. 18 : 8);

van oordeel:

1. dat de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg 1964 geen genoegzame gronden heeft aangevoerd, die haar uitspraak wettigen, dat „de door gelovigen wettig geadopteerde kinderen als leden der gemeente behoren gedoopt te wezen";
2. dat deze particuliere synode evenmin genoegzame gronden heeft aangevoerd, die de verklaring wettigen „dat de uitspraak van de nationale synode van Dordrecht 1618/'19 inzake de doop van heidenkinderen geen hindernis biedt tegen de doop van wettig geadopteerde kinderen";

spreekt uit:

aan het verzoek van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg 1964 oorspronkelijk gericht aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 ook thans niet te kunnen voldoen;

en besluit:

hiervan kennis te geven aan de eerstkomende particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg en aan de raad van de gereformeerde kerk te Enschede-Oost.

ds. D. v. Houdt, rapporteur.

BIJLAGE 18
(Acta artikel 122)

REGLEMENT voor de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland, laatstelijk vastgesteld door de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Amersfoort-West in 1967.

Artikel 1.

De Gereformeerde Kerken in Nederland onderhouden voor de wetenschappelijke Vorming van dienaren des Woords een Theologische Hogeschool.

Artikel 2.

Deze Hogeschool is gevestigd te Kampen, Broederweg 15. Verplaatsing kan alleen geschieden bij besluit van een generale synode.

Artikel 3.

De kerken verzorgen gezamenlijk deze Hogeschool door deputaten-curatoren en deputaten-financieel. Deze deputaten moeten lid in volle rechten zijn van één van de Gereformeerde Kerken in Nederland, bedoeld in artikel 1. De voordracht van curatoren geschiedt door de particuliere synoden. Elke particuliere synode draagt een curator met secundus voor. Zij worden door de generale synode benoemd en geïnstrueerd.

Bij een tussentijdse vacature in het college van curatoren door overlijden of anderszins, kan de particuliere synode van het ressort, waaruit de betreffende curator was voorgedragen, een nieuwe curator aanwijzen, die dan als door de generale synode benoemd en geïnstrueerd wordt beschouwd.

De deputaten-financieel worden door de generale synode benoemd en geïnstrueerd.

Artikel 4.

De curatoren vergaderen tenminste eenmaal per jaar ter plaatse, waar de Hogeschool is gevestigd. De hoogleraren der Hogeschool wonen in de regel de vergadering bij, en wel met adviserende stem.

Artikel 5.

De curatoren oefenen toezicht op de belijdenis van de hoogleraren en lectoren, opdat alles uit hun onderwijs geweerd blijve, wat afbreuk zou doen aan de belijdenis der kerken. Zij regelen met de hoogleraren de vakken, die door ieder hunner moeten worden onderwezen, stellen jaarlijks, op voordracht der hoogleraren, de series lectionum vast, en hebben te allen tijde recht van toegang tot de colleges en tot bijwoning van de examens.

Artikel 6.

De aanstelling van hen, die aan deze Hogeschool in vaste dienst onderwijs geven, geschiedt door de generale synode; zij ontvangt hiertoe een voordracht van de curatoren, aan welke voordracht de synode echter niet gebonden is.

De beëindiging van, de schorsing in en het verlenen van verlof uit hun dienst geschiedt op voet van afzonderlijk door de generale synode vastgestelde regeling.

Artikel 7.

De hoogleraren en lectoren moeten lid in volle rechten zijn van een van de Gereformeerde Kerken in Nederland, ondertekenen bij hun optreden het „Ondertekeningsformulier voor de hoogleraren en lectoren der Theologische Hogeschool", vastgesteld door de generale synode van 's-Gravenhage 1914 (Acta, art. 27) en verbinden zich tot onderwerping aan het toezicht van curatoren, behoudens beroep op de generale synode.

Artikel 8.

Het inkomen en emeritaatsgeld der hoogleraren en lectoren, benevens de verzorging van hun weduwen en wezen, worden door de generale synode geregeld.

Artikel 9.

Het aantal hoogleraren en lectoren wordt bepaald door de curatoren, onder nadere goedkeuring van de generale synode.

Artikel 10.

De hoogleraren vormen tezamen de senaat van de Theologische Hogeschool. Met raadgevende stem hebben in de senaat zitting: zij, aan wie wegens het bereiken van de leeftijd van zeventig jaar eervol ontslag als hoogleraar is verleend, alsmede zij, aan wie om gezondheidsredenen op verzoek eervol ontslag is verleend. Deze senaat oefent toezicht op en tucht over de studenten en heeft het recht, om als uiterste maatregel een student van de Hogeschool te verwijderen, onder nadere goedkeuring van de curatoren.

Artikel 11.

De senaat is bevoegd in de theologie te examineren en de graad van kandidaat en die van doctor in de theologie te verlenen.

Artikel 12.

Beurtelings wordt een der hoogleraren voor de tijd van een jaar door de curatoren tot rector benoemd. Als zodanig oefent hij toezicht op de gang van het onderwijs, regelt de lopende zaken, en heeft het recht tot samenroeping van een vergadering van de senaat.

Artikel 13.

Tot het bijwonen van het onderwijs en tot de examens worden toegelaten zij, die blijkens een door hen over te leggen kerkeradsverklaring lid zijn van een van de Gereformeerde Kerken in Nederland en een goed getuigenis ontvingen aangaande hun belijdenis en wandel.

Voorts is voor deze toelating vereist, dat wordt overgelegd het getuigschrift van de afdeling A of B van een gymnasium of van een hiermede wettelijk gelijkgesteld getuigschrift. Zij, die in het bezit zijn van het getuigschrift van met goed gevolg afgelegd eindexamen aan een hogere burgerschool A of B, kunnen worden ingeschreven als student, maar zijn tot het afleggen van de examens verplicht ten genoegen van de senaat aan te tonen, dat zij voldoende kennis van Grieks en Latijn bezitten. Hetzelfde geldt voor bezitters van de akte van bekwaamheid als volledig bevoegd onderwijzer, bedoeld in artikel 41 onder b. van de Kweekschoolwet, f het getuigschrift van met goed gevolg afgelegd eindexamen aan een hogere technische school; zij zijn echter tevens verplicht ten genoegen van de senaat aan te tonen, dat zij voldoende kennis van Frans, Duits en Engels bezitten; laatstgenoemden bovendien dat zij voldoende kennis van de algemene en vaderlandse geschiedenis na 1815 bezitten.

De hoogleraren zullen met ieder der aspirant-studenten, alvorens tot de inschrijving over te gaan, een samenspreking houden over de beweegredenen tot hun studie, en de betekenis der theologische studie in verband met de voorbereiding tot het ambt van dienaar des Woords, waarbij tevens onderzoek wordt gedaan naar hun kennis van de Heilige Schrift, van de belijdenis en de geschiedenis der Kerk.

Buitenlanders kunnen ook tot het onderwijs en de examens worden toegelaten op grond van een admmissie-examen, dat in hoofdzaak gelijk staat met het eindexamen aan een gymnasium.

Van het afleggen van het admmissie-examen, van het propaedeutisch-, van het kandidaats- en van het doctoraal-examen kunnen door de senaat onder goedkeuring van curatoren geheel of gedeeltelijk worden vrijgesteld personen, die aan een andere instelling van wetenschappelijk onderwijs in Nederland f in het buitenland met goed gevolg een daarmede gelijkstaand examen hebben afgelegd.

Artikel 14.

Personen, die de leeftijd van dertig jaren hebben bereikt, kunnen zonder een der in artikel 13 bedoelde getuigschriften te bezitten, tot het onderwijs en tot de examens worden toegelaten op grond van een verklaring van f vanwege de senaat, dat bedoelde personen bij een vanwege de senaat ingesteld onderzoek hebben blijk gegeven van voldoende algemene ontwikkeling en geschiktheid voor het volgen van theologisch wetenschappelijk onderwijs.

In bijzondere gevallen, ter beoordeling van de senaat, kunnen door deze onder goedkeuring van curatoren ook personen tot het onderwijs worden toegelaten, die wel in het bezit zijn van een der

getuigschriften bedoeld in artikel 13, maar die geen lid zijn van een van de Gereformeerde Kerken in Nederland; zij kunnen tot de examens worden toegelaten wanneer zij hebben verklaard in te stemmen met de leer der Heilige Schrift zoals deze door de kerken in de Drie Formulieren van Enigheid wordt beleden.

Artikel 15.

De leergang is voor het kandidaatsexamen aangelegd op vier jaren; één voor de propaedeuse en drie voor de theologie.

Artikel 16.

Het propaedeutisch onderwijs omvat de vakken, die door de curatoren met advies van de senaat daarvoor zijn vastgesteld. Het propaedeutisch examen wordt afgenomen door de senaat met assistentie van lectoren.

Artikel 17.

Het kandidaatsexamen, dat door de senaat in éénmaal wordt afgenomen, omvat de vakken, die door de curatoren met advies van de senaat zijn vastgesteld.

Om tot het kandidaatsexamen te worden toegelaten, moet de examinandus ten minste sinds een jaar belijdend lid zijn van een van de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Artikel 18.

Het doctoraal examen wordt afgenomen door de senaat, al of niet geassisteerd door lectoren, of door hoogleraren/lectoren van enige hogeschool of faculteit, naar de regelen, daarvoor gesteld door curatoren, met advies van de senaat.

Artikel 19.

De cursus duurt van september tot juni, en wordt onderbroken door een kerst- en een paasvakantie, met dien verstande, dat de cursus in totaal omstreeks dertig weken van het kalenderjaar omvat.

Artikel 20.

Voor het volgen van de leergang, bedoeld in artikel 15, is telkenjare een bedrag van f 150,- verschuldigd.

Indien twee of meer studenten uit hetzelfde gezin in hetzelfde studiejaar de colleges bijwonen, wordt het collegegeld van f 150,- voor de één na oudste verminderd tot f 100,- en voor elk jonger gezinslid tot f 75,-.

Artikel 21.

Voor het afleggen van een der examens, bedoeld in de artikelen 16, 17 en 18, is een bedrag van f 50,- verschuldigd.

Voor de promotie is een bedrag van f 75,- verschuldigd.

Het admissie-examen en het voortentamen worden kosteloos afgenomen.

Artikel 22.

De overige bijzonderheden van de werkzaamheden en bevoegdheden van de curatoren worden geregeld in een afzonderlijke instructie.

Artikel 23.

De werkzaamheden en bevoegdheden van de deputaten-financieel worden geregeld in een afzonderlijke instructie.

INSTRUCTIE voor de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland, te Kampen. laatstelijk vastgesteld door de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland. gehouden te Amersfoort-West in 1967.

Artikel 1.

Deputaten zo tezamen, als ieder hunner voor zich persoonlijk, erkennen, dat de aanneming van hun benoeming inhoudt, dat zij:

- a. zich in dezen weten te zijn lasthebbers van de Gereformeerde Kerken in Nederland, wier afgevaardigden laatstelijk bijeen waren in generale synode te Amersfoort-West 1967;
- b. beloven zich getrouw te kwijten van al de plichten, welke in deze instructie zijn genoemd;
- c. erkennen het recht van elke generale synode der onder a. genoemde kerken de eerder gedane benoeming in te trekken.

Artikel 2.

- a. Wanneer een deputaat ophoudt lid te zijn van een der in art. 1 bedoelde kerken, zal hij onverwijld:
 1. daarvan, bij aangetekend schrijven, kennis geven aan de secretaris van curatoren;
 2. zijn benoeming tot deputaat als geëindigd hebben te beschouwen;
 3. alle vermogenswaarden, schrifturen, boeken en bescheiden, welke hij in zijn kwaliteit van deputaat heeft ontvangen of verworven, ter beschikking stellen van curatoren, zulks conform de aanwijzingen van de president of diens plaatsvervanger.
- b. Wanneer een deputaat ophoudt lid in volle rechten te zijn van een der in art. 1 bedoelde kerken. door op hem uitgeoefende censuur. ook al is deze niet openbaar, zal hij onverwijld:
 1. de uitoefening van zijn werkzaamheden als deputaat opschorten, zolang de censuur duurt, tenzij hij er de voorkeur aan geeft zijn deputaatschap te beëindigen, in welk besluit de overige deputaten zullen hebben te berusten;
 2. handelen als bepaald onder 1 en 3 van lid a. van dit artikel.
- c. Na ontvangst van een schrijven als bedoeld onder 1 van lid a. f onder 2 van lid b. van dit artikel zal de secretaris met bekwame spoed een vergadering van curatoren uitschrijven: in deze vergadering nemen de deputaten de maatregelen, welke nodig zijn om de geregelde voortgang van hun werkzaamheden zo goed mogelijk te verzekeren.
- d. Ongeacht het bepaalde onder a. en b. van dit artikel zullen, wanneer een der curatoren zich, naar het oordeel van de meerderheid van de overige curatoren, gedraagt op een wijze, die niet past aan een lid van een Gereformeerde Kerk, en mede daardoor, f ook op andere wijze. de hem als deputaat toevertrouwde belangen schaadt, die overige deputaten hem schorsen. Curatoren zullen vervolgens een vergadering bijeenroepen, te houden binnen één maand na de dag van het schorsingsbesluit, van alle primi en secundi curatoren. deputaat gehoord, althans vergadering beslist, na de geschorste te hebben . ns tijdig te hebben uitgenodigd om in hun vergadering te verschijnen, of de schorsing zal worden hetzij ingetrokken, hetzij verlengd. hetzij vervolgd met een besluit tot royering. De uitspraak van deze vergadering is bindend, met dien verstande, dat elk der betrokkenen zich mag beroepen op de eerstkomende generale synode.

Artikel 3.

Wanneer de secretaris bovenbedoeld van enige kerkeraad de mededeling ontvangt, dat een der curatoren heeft opgehouden lid te zijn van een der in art. 1 bedoelde kerken, of dat die raad heeft besloten tot censurering van een der curatoren, zal de secretaris handelen op dezelfde wijze als voorgeschreven is in art. 2 lid c. Ingeval een gecensureerde curator nog niet zelf een mededeling, als bedoeld in art. 2, lid a. onder 1, f lid b. onder 2, heeft gezonden, zal de secretaris deze curator tot verschijning in even-bedoelde vergadering uitnodigen. In die vergadering zal hem gelegenheid worden geboden de door hem dienstig geachte inlichtingen te verstrekken, evenwel zonder dat dit zal mogen leiden tot het buiten werking stellen van de bepaling vervat in art. 2, lid b. onder 1.

Artikel 4.

Aan de curatoren, die door de onderscheiden particuliere synoden worden voorgedragen en door de generale synode benoemd en geïnstrueerd, is opgedragen het toezicht, als bedoeld in art. 5 van het reglement voor de Theologische Hogeschool enz., en hetgeen te hunnen opzichte verder in de artikelen 6-22 van dat reglement is vastgesteld.

De curatoren houden toezicht op de hoogleraren en lectoren, opdat alles uit hun onderwijs geweerd blijve, wat zou afwijken van de Heilige Schrift of inbreuk maken op de belijdenis der kerken.

Komt een hoogleraar zich in leer of leven dermate te misgaan, dat de curatoren onmiddellijke schorsing in zijn dienst nodig oordelen, dan zijn zij tot zulke Schorsing gemachtigd, in welk geval zij onverwijld alle goede middelen in het werk zullen stellen tot zo spoedig mogelijke bijeenroeping ener generale synode, opdat deze nader oordele.

Komt een lector zich in leer of leven dermate te misgaan, dat de curatoren oogenblikkelijke schorsing in zijn dienst nodig oordelen, dan zijn zij tot zulke schorsing gemachtigd, zullende de eerstkomende generale synode nader oordelen.

Ontzetting uit de dienst van hen, die in vaste dienst aan de Hogeschool onderwijs geven, geschiedt alleen door de generale synode, al f niet op voorstel der curatoren. evenwel nimmer dan nadat de synode hun advies gevraagd heeft.

Artikel 4a.

De curatoren houden tevens toezicht op het onderwijs van de docent voor de zogenaamde vooropleiding klassieke talen.

Artikel 5.

Indien in de senaat van hoogleraren een vacature ontstaat. of indien hun aantal moet worden uitgebreid, maken de curatoren na ingewonnen advies van de hoogleraren een voordracht op, die zij bij de generale synode, door welke de benoeming moet geschieden, indienen.

Indien een vacature onder de lectoren ontstaat, zullen de curatoren, na ingewonnen advies van de senaat van hoogleraren, tijdelijk in deze vacature mogen voorzien. De benoeming van een lector in vaste dienst zal door de generale synode geschieden. De curatoren maken na ingewonnen advies van de senaat van hoogleraren daartoe een voordracht op, die zij bij de generale synode, door welke de benoeming moet geschieden, indienen. Het aantal der aan de Theologische Hogeschool te verbinden lectoren kan slechts door het besluit van een generale synode worden gewijzigd.

Artikel 6.

Wenst een hoogleraar vóór het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd uit zijn dienst aan de Hogeschool ontslagen te worden, dan zullen de curatoren, indien de voor het gevraagde ontslag aangevoerde gronden hun genoegzaam blijken, gemachtigd zijn dit ontslag te verlenen. De curatoren zijn eveneens gemachtigd een lector, op zijn verzoek, uit zijn dienst ontslag te verlenen.

Artikel 7.

De curatoren regelen in overleg met de hoogleraren de vakken. die door elk hunner moeten onderwezen worden.

Met advies der hoogleraren stellen zij vast, welke vakken het onderscheidenlijk aan het propaedeutisch-, het kandidaats- en het doctoraal examen voorafgaand onderwijs, en welke vakken deze examens zelf omvatten. en welke testimonia voor deze examens vereist zijn. Zij houden toezicht op het onderwijs en bezoeken daartoe regelmatig de colleges en examens, waartoe zij voorts te allen tijde toegang hebben. Zij zijn gemachtigd een hoogleraar of een lector, de redenen gehoord, tussen twee elkander opvolgende generale synoden eenmaal verlof uit zijn dienst te verlenen gedurende ten hoogste drie maanden buiten de tijd der gewone vakanties, tenzij zeer dwingende omstandigheden noodzaken van deze regel af te wijken.

Artikel 8.

De curatoren zijn gerechtigd en gehouden een klacht van een student over een door de Senaat van hoogleraren op hem toegepaste tuchtmaatregel in behandeling te nemen. Het oordeel van de curatoren over zulk een klacht is bindend voor hoogleraren en studenten.

Artikel 9.

De curatoren kiezen uit hun midden een moderamen. bestaande uit een president. een secretaris en een assessor; dit moderamen treedt jaarlijks af, doch is terstond herkiesbaar. Zij wijzen tevens een curator aan, die bij verhindering van een der moderamenleden het moderamen kan aanvullen.

Artikel 10.

De curatoren vergaderen telken jare na de sluiting van de cursus ter plaatse waar de Hogeschool is gevestigd. Voorts kunnen president en secretaris gezamenlijk zo vaak zij dit nodig oordelen een vergadering uitschrijven; zij zijn daartoe verplicht zo dikwijls drie curatoren dit schriftelijk verzoeken.

Artikel 11.

Op de jaarlijkse vergadering van de curatoren komen steeds aan de orde:

- a. het verslag van de senaat van hoogleraren;
- b. het verslag van de collegebezoeken. bedoeld in art. 12 van deze instructie;
- c. het verslag omtrent de bibliotheek;
- d. het financieel verslag;
- e. het rapport, bedoeld in art. 13 van deze instructie;
- f. het verslag van de „Schooldag“-commissie, bedoeld in art. 14 van deze instructie;
- g. het vaststellen van de series lectionum;
- h. de regeling van het collegebezoek voor de volgende cursus;
- i. de benoeming van een nieuwe rector;
- j. de verkiezing van het moderamen.

Artikel 12.

Voor het bezoeken van colleges en examens worden op de in artikel 10 bedoelde jaarlijkse vergaderingen voor de periode van het begin van de cursus tot de kerstvakantie, van de kerstvakantie tot de paasvakantie en van de paasvakantie tot de sluiting van de cursus telkens twee curatoren aangewezen. Deze zullen de colleges van alle hoogleraren en lectoren bezoeken en op de volgende jaarlijkse vergadering schriftelijk rapport van hun bevindingen uitbrengen. De Secretaris geeft aan de curatoren, die voor een bepaald tijdvak aangewezen zijn voor het bezoeken van de colleges, bericht omtrent examens, die in dat tijdvak worden gehouden.

Artikel 13.

Het benoemen en instrueren van de pedel, de bibliothecaris, de conservator en de assistent-conservator der bibliotheek geschiedt door de curatoren. Hun moderamen zal op de naleving van deze instructies toezien en daarvan op de jaarlijkse vergadering van de curatoren schriftelijk rapport uitbrengen. Van die benoemingen en van de daaraan verbonden financiële regelingen geven zij kennis aan de secretaris van de deputaten-financieel.

Artikel 14.

De curatoren organiseren jaarlijks een „Schooldag“. Zij benoemen een commissie voor de voorbereiding daarvan.

Artikel 15.

Ter bevordering van een goede behartiging van alle belangen der Theologische Hogeschool zullen de curatoren en de deputaten-financieel zo dikwijls samen vergaderen als dit gewenst mocht worden, hetzij door curatoren, hetzij door deputaten-financieel, ter behandeling van met name te noemen punten. Ook zullen zowel curatoren als deputaten-financieel zich bereid tonen tot het ontvangen in hun vergaderingen van een afvaardiging door de andere deputaten van een f meer hunner voor behandeling van met name te noemen punten.

Artikel 16.

De curatoren nemen kennis van de door de synode vastgestelde „Instructie voor deputaten-financieel“ en verlenen hun medewerking in alle gevallen, waarin die instructie aan deputaten-financieel heeft voorgeschreven die medewerking in te roepen, conform de voor elk geval gegeven voorschriften.

Artikel 17.

De curatoren brengen op elke generale synode rapport uit omtrent hun handelingen. Zij zenden hun rapport uiterlijk drie maanden voor de aanvang der synode aan alle kerken toe. Indien curatoren daarna nog een aanvullend rapport uitbrengen, zenden zij dit eveneens aan de kerken toe. Zij publiceren telkens een kort verslag van hun handelingen en jaarlijks het verslag van de senaat van hoogleraren en het verslag omtrent de bibliotheek door middel van de pers.